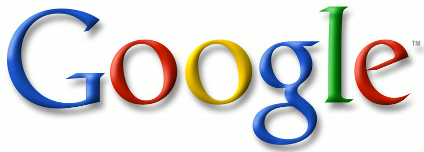
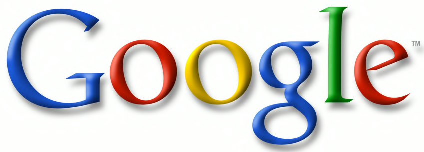
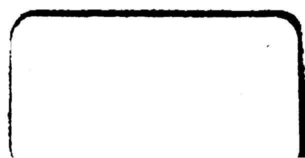

Nordisk revy; tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål.

F. Volkhovsky

N:o 1 Mars den 10 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE KONNI ZILLIACUS

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 1 Mars den 10 1903

ANMÄLAN.

Den politiska utvecklingen i världen under det sista årtiondet och särskildt under de tre till fyra senaste åren, har icke kunnat undgå att för hvarje tänkande människa åskådliggöra de faror, som hota hvarje liten nations tillvaro. De stora staternas sträfvan, att utvidga sig på de mindres bekostnad, genomgår världspolitiken såsom en öfverallt skönjbar röd tråd. Och denna sträfvan synes fullföljas helt oberoende af storstaternas natur af konstitutionella monarkier, envåldshärskaredömen eller fria republiker. Af dem alla tillämpas faktiskt principen att makt går utöfver rätt, om ock tillämpningen i regeln inlindas i så många vackra fraser, att principen blott dunkelt skönjes bakom dem.

I många fall är det nu till dags under nationalismens fana och i dess namn öfvervåld af denna art begås mot de svagare, i andra — såsom i Sydafrika, på Filippinerna, i Kina o. s. v. — blott i största allmänhet i »civilisationens» namn, för att bereda det den starkare behagar kalla sin öfverlägsna kultur tillfälle att utbreda sig. Men i det ena som det andra fallet är väl öfvervåldet rätteligen blott ett utslag af den rof- och maktlystnad, som — den må sedan uppträda under mask af nationalism, militarism, imperialism, eller annat — i alla tider varit, liksom den än i dag är, en af hufvuddriffjädrarna för staters, partiers och individers handlingar, och som därför likaledes i alla tider varit det svåraste hinder verklig kultur och verklig civilisation haft att öfvervinna.

I de skandinaviska länderna behöfver man icke blicka långt för att varsna huru denna maktlystnad i våra dagar yttrar sig. På båda sidor om sin gemensamma gräns göra de kejserliga tyska och ryska regeringarna sitt värsta för att slutligt undertrycka de underkufvade polackarnas språk, religion och nationalmedvetande. I Sönderjylland förföljer den tyska regeringsnatio-

Svensk-norsk unionspolitik.

I.

Det är en underbar känsla, som fattar främlingen, då han gästar Norge. Luften däruppe är lätt att andas. Bröstet fylles af det ungdomsmod och den verksamhetslust, som präglar tillvaron i detta härliga land. Uppe på fjällen med de stora synvidderna känner man sig obunden af den begränsning, som trycker sinnena och gör synkretsen trång nere i dälderna. Den stegrade känslan af obundenhet tager en helt i besittning och man vill lika litet veta af någon skranka för sin handlingsfrihet som man finner någon sådan för sin blick, när man nått högfjällets topp.

I sanning borde Norge vara ett lyckligt land; lyckligt därför att det njuter en frihet så stor att den fyller hela tillvaron där och strömmar in på främlingen med själfva den luft han andas. Och likväl sprider äfven där missnöjet med tillvaron sitt gift i sinnena. Man har icke nog af frihet, ty man känner sig bunden i sitt förhållande till grannen. Så förbittrar man där liksom öfverallt annorstädes i världen sin egen tillvaro och söker lyckan på okända stigar i stället för att njuta henne, då man har henne i handen.

Må man icke missuppfatta mig om jag yttrar detta med särskild hänsyftning på unionsförhållandet, hvari Norge icke känner sig tillfreds.

För den, som i egenskap af åskådare ser på förhållandet mellan de två brödrafolken på den Skandinaviska halfön, upprullar sig en i sanning nedslående bild. Det förgångna seklet, som bevittnade dessa folks förening, har låtit dem njuta af en ostörd utveckling, som bort göra dem till de lyckligaste på jorden. Fria inom sig och starka utåt på grund af unionen ha det svenska och det norska folket oberörda af krigens förbannelse nått en kulturståndpunkt täflande med, i vissa afseenden till och med öfverträffande de stora nationernas. En af Danmarks stormän inom andens värld har ju nyligen vittnat, att bland de skandinaviska länderna det är Norge, som genom sina stora skalder de senaste åren på ryktets vingar burits längst till alla världens hörn. Norge känner man väl därute och för mången främling skall hela den skandinaviska norden intet annat vara än just Norge med dess tilldragande natur och dess originella, märgfulla diktkonst. Sålunda framstår Norge nu för Europa såsom representerande den nordiska naturens storslagna skönhet och den nordiska andens rikedom och friskhet. Frånsedt någon öfverdrift särskildt hvad beträffar Norges yngre skriftställare ligger det otvifvelaktigt ett stort mått af sanning i detta uttalande.

Men det norska folket känner sig icke tillfreds, bundet som det i viss mån är genom unionsförhållandet till broderfolket. I hägnet af den mest fria författning har det haft tillfälle att på ett enastående sätt utveckla sina ekonomiska och andliga krafter. Dess vingar ha vuxit ut och det kräfver nu sin rätt till fri och obehindrad flykt mot banor, som det själft vill utstaka.

För den på sidan stående betraktaren har det erbjudit ett egendomligt skådespel att se huru å ena sidan de norska »rättskrafven» på likställighet i unionen formulerats och vuxit, å andra sidan huru opinionen i Sverige skiftat ståndpunkt i den mån stridens vågor begynt gå allt högre. Sverige har förhållit Norge dess rätt och vållat ofreden i norden, har det hetat från den norska vänsterns sida. Den norska högern, som ännu under striderna med motpartiet på åttiotalet i allt det väsentliga stod på den frisinnade svenska opinionens ståndpunkt, instämmer numera i samma rop. Dess närmande till vänstern är omisskänneligt.

När en så framstående man, som öfverbibliotekarien Drolsum i Morgenbladet företager sig att besvara frågan, om Norge skall bära skulden för ofreden i norden och kommer till det resultat, att Norge är det af Danmark och Sverige sönderslitna lammet, så är detta i sanning ett tidens tecken. Men betecknande är det å andra sidan att man för att finna påtagliga bevis härpå, nödgas i ett inlägg i unionstvisterna för dagen, gå så långt tillbaka som till de krigiska förvecklingarna mellan de nordiska folken under långt förgångna århundraden. Att Sverige i tiden vingklippt Norge på tre hela provinser, gifver väl det nutida Norge ingen orsak längre till klagan, då dessa landskap äro fullt tillfredsställda med sin ställning i Sveriges rike. Knappast ligger det häller någon berättigad grund till klagan däröfver att Norge »från 1814 till den dag som är nödgats kämpa för sin rätt, för sin likställighet med Sverige politiskt, med Danmark andeligt och literärt». Ty för folken liksom för individerna gäller väl samma arbetets och stridens lag ifråga om möjligheten att göra sig andligen gällande. Och hvad kampen om Norges rätt beträffar, så skulle denna enligt förf. icke behöft ifrågakomma, »om man rätt och slätt ställt sig på riksaktens ståndpunkt och fullt ut respekterat Norges rike». Men nu är fallet icke det att förhållandet i unionen icke skulle ordnats i öfverensstämmelse med riksakten. *Sverige har nog stått på riksaktens ståndpunkt, men Norge har vuxit från denna.* Däri ligger unionspolitikens kärna. Skulden till att konflikten icke blifvit löst, får därför icke tillskrifvas den ena parten allena. Detsamma gäller slutligen förf:s klagan att norrmännen »nödgats kämpa om kungens titel, myntets prägel, om flagga och färger

— kort sagdt om allt, som för den yttre världen kunde vittna att Norges gamla rike ännu var vid lif». Ja väl, norrmännen ha stridit om flagga och färger och när de vunnit sin längtans mål, ha de rest striden på nytt för att återkomma till samma gamla »rena flagga», som tidigare synts dem såsom en symbol för deras unionella underlägsenhet.

II.

Uttalandet i artikeln i »Morgenbladet» är karakteristiskt för norrmännens syn på unionsförhållandet. Om man icke förhållit oss vår rätt och härigenom kränkt vår ärekänsla (æresfølelse), så skulle icke så många som nu med ovilja vända sig bort från unionen, uttröttade och kränkta i sina heligaste känslor. Man vill nu mindre än någonsin finna sig i att Norge står i en underordnad ställning. Hvar dag som går utan att en tillfredsställande lösning finnes, är en farlig förlust. Man har att frukta att »unionen löses i sinnena» ju längre det går på sin hals såsom nu, säger Drolsum.

Sådan är för ögonblicket stämningen i Norge inom alla partier. Man är ense om att en lösning af de norska »rättskrafven» icke bör uppskjutas. Men man är icke ense om omfånget af dessa eller om sättet, hvarpå lösningen borde försiggå. Jag syftar härmed på skilnaden i åskådningssättet inom de moderata grupperna och vänstern. Den ledande vänstern däremot, hvilken nu sitter inne med makten i stortinget, torde vara fullt på det klara med att Norge har grundlagsenlig rätt såväl till egna konsuler och egen norsk utrikesminister som att träda ut ur unionen och bilda ett rike för sig, ifall dess fordringar icke fyllas.

Har då Sverige i själfva verket förhållit Norge dess rätt till likställighet i unionen? Svaret på denna fråga måste närmast framgå ur en tolkning af riksakten och Norges grundlag. Frågans statsrättsliga natur har såsom bekant varit föremål för snart sagdt tallösa utläggningar såväl från svensk som norsk sida. Att man numera så sällan i den offentliga diskussionen om Norges fordran på ett särskildt konsulatväsen och egen utrikesminister ser några rättsgrunder åberopade, beror väl närmast därpå att man anser denna sida af saken utdiskuterad. Då man icke enats om rättssynpunkterna, vill man nu söka lösa frågan ur praktisk politisk synpunkt. Men om äfven denna väg, såsom sakerna numera stå, synes vara den enda, som kunde leda till målet, så kunna dock rättssynpunkterna för frågans bedömande icke helt och hållet skjutas åt sidan. Ett närmare ingående på dessa ligger icke inom omfånget för denna framställning och är icke häller af behofvet på-

kalladt. Endast i några korta drag skall jag söka gifva en bild af det unionella rättsförhållandet mellan Sverige och Norge, sådant detta ter sig för den utomstående granskaren.

Man behöfver lika litet gå till freden i Kiel för att bedöma unionsförhållandet mellan Sverige och Norge, som man har rätt att af de ryska proklamationer, som utfärdades före landtdagen i Borgå 1809, draga slutsatser rörande Finlands rättsliga ställning till Ryssland. De underhandlingar, hvilka ledde till konventionen i Moss d. 14 aug. 1814, fördes mellan svenska regeringen och Norges konung, Kristian Fredrik, samt godkändes af det för ändamålet inkallade stortinget å det suveräna norska folkets vägnar. Enligt unionskontraktet, riksakten, som afsåg att »för kommande tider befästa vilkoren för den mellan Sverige och Norge träffade föreningen under en konung, men med åtnjutande af särskilda regeringslagar», bestämdes gemensamhetsförhållandet mellan de tvänne förenade rikena. Detta framträdde i gemensamhet med hänsyn till högsta makten och konungahus, gemensamhet i krig och fred samt gemensamhet i förhållandet till representation utåt. Unionsförhållandet mellan Sverige och Norge är en realunion, hvarmed doktrinen betecknar ett rättsförhållande mellan suveräna stater, hvilka äro förenade under en och samma innehafvare af högsta makten i en hvar af dem utan att därigenom underordnas någon ny statsmakt.*) Vilkoret för att föreningen skall vara en union är just att de i denna ingående staterna bibehålla sin suveränitet. Riksaktens 1 § förklarar ock, att »konungariket Norge skall vara ett fritt och själfständigt rike, som ej kan delas eller afhändas, förenadt med Sverige under en konung».

Men om Norge sålunda icke afsade sig sin suveränitet, då det ingick i unionen, så blef dock dess suveränitet inskränkt. Sverige har nämligen i unionen den företrädesrätt att det är dess utrikesminister, som biträder den gemensamma unionskonungen, alltså äfven Norges monark vid behandlingen af sistnämnda lands utrikesangelägenheter. Detta förhållande innebär dock intet hinder för att föreningen karaktäriseras såsom en realunion, då Sverige icke utöfvar någon statsmakt öfver Norge.

I realunionens väsende ligger att de förbundna staterna gemensamt göra sin statsmakt gällande emot utlandet. Detta förutsattes äfven vid unionens ingående. Ty huru man än från vänsterhåll i Norge velat tolka dess grundlag och riksakten för att vindicera Norge rätt till egen utrikesminister, stöter man dock härvid på oöfverstigliga historiska och rättsliga vanskligheter. Vid tidpunkten för den svensk-norska unionens

---

*) Se *Hermanson*, Finlands statsrättsliga ställning.

ingående och ännu en lång tid därefter var det konungen, hvilken såsom högsta ledare förvaltade Sveriges utrikes angelägenheter och i egenskap af högsta maktens innehafvare i Norge äfven detta lands. I hans person koncentrerades sålunda de förenade rikenas politik utåt och han blef det gemensamma unionsorganet för denna politik, biträdd af Sveriges utrikesminister. Men i den mån den direkta ledningen af unionspolitiken öfvergick på den sistnämnda under konstitutionelt ansvar för svensk riksrätt har man rätt att säga, att riksaktens förutsättning af ett gemensamt organ för de förenade rikenas utrikespolitik icke längre fylles. Det är Sveriges utrikesminister, som äfven handhar Norges utrikesangelägenheter, medan unionskonungens person därvid trädt i bakgrunden. Nu har Norge förbundit sig genom riksakten att låta äfven sina utrikesangelägenheter föredragas af Sveriges utrikesminister, förbundit sig till en med Sverige gemensam unionell representation utåt. Man behöfver härvid endast hänvisa till § 7 af riksakten, hvari stadgas, att »saker, som angå båda rikena och ej genom sin natur tillhöra något särskildt departements handläggning, föredragas i interimsregeringen af statsministern för utrikesärendena (svenska utrikesministern, då Norge saknade en sådan) och expedieras till hvartdera riket på dess språk. — Diplomatiska ärenden föredragas äfven af statsministern för utrikesärendena och införas i ett särskildt protokoll». Sålunda förutsätter riksakten att den högsta utrikesledningen och diplomatien i utlandet skola vara gemensamma och någon formelt rättslig grund kan icke åberopas af Norge för rätt till egen utrikesminister. Men då emellertid såsom här ofvan framhållits, det faktiska förhållandet under den historiska utvecklingens gång gestaltat sig så, att de förenade rikenas gemensamma utrikesledning icke längre handhafves af monarken personligen såsom unionskonung, utan af en svensk riksfunktionär, Sveriges utrikesminister, så fylles icke längre riksaktens förutsättning af ett verkligt unionsorgan för behandlingen af de förenade rikena rörande utrikesangelägenheter.

Betraktar man de brännande unionsspörsmålen ur denna synpunkt, och annorlunda kan jag icke se dem, så har man ingen grund för påståendet att Sverige skulle förhållit Norge dess rätt till egen norsk utrikesminister. Men man har å andra sidan skäl att beklaga att opinionen i Sverige först så sent som på nittiotalet blifvit fullt enig om utvecklingens kraf på sådan ändring af riksakten, att ett unionelt utrikesministerämbete beklädt af svensk eller norsk man borde skapas. Under åttiotalet hade enligt all sannolikhet det varit möjligt att på ett fullt tillfredsställande sätt lösa frågan om den gemensamma unionella representationen utåt. Af allt att döma var man från norsk sida böjd

därför. Men de gynnsamma ögonblicken försuttos. Olikheten i opinionerna och fruktan för att röra vid det bestående förhållandet voro då ännu stora i Sverige. Detta var en af de olycksdigra verkningarna af den politiska hämndeakt, som det för tillfället ledande politiska partiet i Norge uppförde i och med riksrättsdomen öfver den Selmerska ministären. Sålunda förkastades A. Hedins motion vid 1884 års riksdag, »att ministeriella mål, hvarmed förstås alla de som angå rikets förhållande till främmande makter, skola af ministern för utrikesärendena beredas och inför konungen i statsrådet föredragas». Motionären afsåg att genom en sådan ändring af grundlagen, hvarigenom utrikesärendena skulle föredragas i unionelt statsråd, det norska folket »skulle vinna en rätt som icke blott unionens jämlikhetsprincip fordrar; men som äfven påkallas af dess och hvartdera rikets intressen». Man kunde icke enas om det tillmötesgående mot Norge, som låg i motionärens förslag och icke heller om andra förslag på åttiotalet att lösa spörsmålet om gemensam utrikesrepresentation. Jag erinrar här endast om statsminister Sverdrups uttalande i norska stortinget år 1886, då frågan om diplomatiska ärendens behandling förelåg. Han höll icke på en norsk utrikesminister vid sidan af den svenska, utan att det skulle medgifvas kungen grundlagsenlig rätt att välja antingen en svensk eller norsk man till utrikesminister och att denne man skulle få under kontroll af en delegation af män, valde af den svenska riksdagen och det norska stortinget till lika antal. Huru framsynt Hedin var år 1884, visas bäst af Norges störste statsmans J. Sverdrups ställning till de sväfvande unionsspörsmålen. Att frågan då icke blef löst på den grund dessa män tänkt sig, blef såsom det visat sig en olycka för friden på halfön. I den mån man från norsk sida ansåg sig tillbakastött af Sverige med afseende å sina rättvisa fordringar, ökades dessa allt mer utöfver måttliga gränser. Så framträdde med allt större eftertryck på dagordningen under den norskt-nationella självkänslans stegring krafven på egna norska konsuler och norsk utrikesminister, förgiftande under hela nittiotalet det fredliga samlifvet mellan brödrafolken och lämnade detta sekel i arf lösningen af en af de vanskligaste uppgifter, som någonsin förelegat nordens folk.

III.

Om man af riksakten och Norges grundlag icke kan draga någon annan slutsats än den att något rättsligt stöd för fordran på skild norsk utrikesminister icke finnes, så är förhållandet icke detsamma med afseende å krafvet på skildt norskt konsulatväsende. Riksakten innehåller intet skildt om konsulatväsendet och norska grundlagen intet som kunde

anföras såsom bevis för att konsulatgemensamheten vore lagstadgad. Majoriteten af de norska ledamöterna i 1895 års unionskommitté hafva äfven med klara skäl påvisat, att läran att konsulatväsendet vore en integrerande del af utrikesstyrelsen icke håller streck, allraminst efter den år 1814 härskande uppfattningen. Först år 1858 fick utrikesministern i hufvudsak den ställning han för närvarande intager till konsulatväsendet. Intill denna tid var administrationen af detta tudeldt och hvartdera landet utöfvade en oberoende rätt att genom sin lagstiftning bestämma öfver detta. Det var genom 1886 års konsulatförordning utrikesministerns öfverledning af det gemensamma konsulatväsendet fastslogs utan att dock detta berättigar till antagandet att den konsulära gemenskapen skulle hvila på annan grund än de båda rikenas samtycke, som kunde återkallas.

Men om sålunda inga bindande rättsliga skäl kunna åberopas mot en upplösning af denna gemenskap, så bör dock, när en skilsmässa af den ena kontrahenten i föreningen kräfves, denna genomföras utan intrång på den gemensamma utrikesledningen. Men denna uppgift blir så mycket svårare, som konsulerna under utvecklingens gång nu mera i allt det väsentliga kunna få sig samma funktioner ålagda som tidigare uteslutande tillkommit diplomatin. Emellertid bör ju icke det förhållande, att konsulatväsendet måste vara en integrerande del af utrikesstyrelsen, vara ett absolut hinder för att den nu rådande gemensamheten skulle upphöra. En sådan skilsmässa påkallar blott med allt större eftertryck skapandet af en *gemensam* utrikesstyrelse, i hvilken en *särskild* svensk eller norsk utrikesminister icke finner något rum. En annan fråga gäller den om gagnet af den nu från norsk sida med sådant eftertryck fordrade konsulära skilsmässan. Alla praktiska män och sansade politiker i Norge, för att nu icke alls tala om Sverige, äro eniga om att skilsmässan komme att lända Norge och hela unionen till skada. Men inför den styrande vänsterns nationelt-politiska uppfattning af denna sak har minoriteten böjt sig. Man räknar i Norge icke längre med någon annan möjlighet.

Frågan om eget norskt konsulatväsen upptogs år 1891. Följande år antog stortinget Moursunds bekanta dagordning, hvari detta häfdade att frågan huruvida Norge skulle upprätta eget konsulatväsen vore en uteslutande norsk fråga, som borde behandlas och afgöras endast af norska statsmyndigheter, medan den därpå följande afvecklingen af det dittills bestående förhållandet eventuelt finge blifva föremål för förhandlingar mellan norska och svenska myndigheter. Samtidigt eller år 1892 förekom äfven frågan om det gemensamma konsulatväsendets organisation till behandling i svenska riksdagen, på grund af i båda

kamrarna väckta motioner. Utskotten, som behandlat dessa och hvilkas betänkande af riksdagen godkändes, framhöllo »att då konsulatväsendet vore gemensamt för Sverige och Norge, så viktiga och genomgripande förändringar, som de i motionerna ifrågasatta, icke kunde med framgång annorledes än genom svenske och norske män gemensamt förberedas och planläggas för att till slutligt afgörande företagas». Man finner häraf, i hvilket afseende den svenska uppfattningen om sättet att genomföra en konsulär skilsmässa afviker från den norska. Kändt är huru konflikten sedermera under förloppet af nittiotalet efter konungens förklaring, att stortingets beslut i frågan icke skulle föranleda till någon åtgärd, allt mer tillspetsades och från de radikale norske politikernas sida ledde till uttalanden och beslut, hvilka syftade till unionens slutliga upplösning. Här är icke tillfälle att närmare skildra den politiska fars, som inom förberörda tidrymd utspelades inom det norska stortinget. Erinras må endast om tillsättandet af den parlamentariska inkvisitionskommittén angående militära åtgärder, som skulle egt rum 1884 och 1893, antagandet af lagen om unionsmärkets borttagande ur kofferdiflaggan, indragningen af professorslöner, samt af en assessorsplats i högsta rätt, hvarigenom antalet lagfarne ledamöter i en blifvande riksrätt komme att minskas, sänkning af konungens och kronprinsens apanage liksom statsministrarnas aflöning, det vilkor som sattes för diplomatbudgeten, enligt hvilket hvarje anslag därunder betingades af att sändebudsposten i Wien indrogs, ansvarslagen för dem, som kallades att möta inför stortinget samt försöket att förmå stortinget att gripa in i universitetsundervisningen i statsrätt. Skådespelet kunde dock icke spelas till slut. Det blef för hårdsmält för den sundt tänkande delen af det norska folket samt därjämte både för svårspelt och för långt utdraget för att aktörerna icke skulle känt sina krafter uttömda åtminstone för tillfället. Allt stannade slutligen vid det gamla. Vid sekelslutet hyste man redan hoppet att de sväfvande politiska unionsfrågorna åtminstone för en tid skulle vara undanskjutna. Men uppskofvet blef icke långt.

IV.

På föredragning af svenska utrikesministern beslöt konungen i januari 1892, att åt en kommitté af sakkunnige svenske och norske män uppdraga att undersöka huruledes en anordning med särskilda konsuler för hvartdera af de förenade rikena under bibehållande af den diplomatiska representationens gemensamhet skulle i praktiskt afseende komma att gestalta sig. Detta var kommitténs hufvuduppgift. Frågan om särskildt konsulatväsende för hvartdera af rikena blef så-

lunda i sin helhet föremål för kommitténs utredning, medan frågan om ordnandet af rikenas utrikesstyrelse och diplomati skulle ligga utanför kommitténs uppgifter.

I förbigående må framhållas att detta förfaringssätt inslogs därför att man icke kunde komma till ett enigt beslut rörande den unionella utrikesledningen i den år 1895 tillsatta unionskommittén, oaktadt skiljaktigheterna i den svenska och norska majoritetens uppfattningar voro af jämförelsevis underordnad art. Huru lyckligt, om då till grund för betänkandet kunnat läggas den norska majoritetens förslag, en uninell utrikesminister svensk eller norrman och ansvarig för unionell riksrätt, konfererande i viktigare ärenden med den svenske och norske statsministern, ansvarige en hvar för sitt särskilda lands riksrätt! I denna riktning ligger väl frågans lösning, när den nu allt för högt uppdrifna norska nationalkänslans svallvågor hunnit lägga sig. Jag vågar emellertid draga i tvifvelsmål, huruvida man dock nu mera från någondera partens sida skulle känna sig böjd att underkasta sig en gemensam riksrätt för den svenska eller norska unionsministern. Lösningen kunde tänkas ligga i en kollegial anordning af de gemensamma utrikesärendenas behandling sålunda, att dessa handhades af en utrikesminister svensk eller norrman jämte svenska och norska statsministern, ansvarige den eller de två svenska medlemmarne för svensk, den eller de två norska för norsk riksrätt. Utrikesministern blefve då kollegiets expeditionschef, som närmast handhade ärendenas ledning, skriftväxlingen och öfverläggningarna med främmande sändebud. Men jag återgår till det närmast liggande spörsmålet.

På hvilket sätt den unionella konsulatkommittén löst sin uppgift, framgår af dess betänkande afgifvet den 26 juli sistlidet år. Hvarje rike skulle få sitt särskilda konsulatväsen, så att särskildt svenska konsuler uteslutande underordnas svensk myndighet och särskildt norska konsuler norsk myndighet. Utrikesministerns befattning med ledningen af det norska konsulatväsendet komme att upphöra utom hvad angår utverkande af exequatur. Likaså skulle hans disciplinära myndighet bortfalla gent emot norska konsuler. Dessa funktioner öfvergå till ett norskt regeringsdepartement, som bildar den norska konsulatstyrelsen. Förbindelsen mellan utrikesministern och de norska konsulerna komme regelbundet att försiggå genom denna styrelse. Beskickningarna komme att upphöra att vara administrativa mellanled mellan konsulatstyrelsen och de norska konsulerna. Ingen direkt förbindelse skulle ega rum mellan denna och beskickningarna, men väl en indirekt genom förmedling af utrikesministern. Däremot skulle en regelbunden och direkt förbindelse bestå mellan beskickningarna och de norska konsulerna på

det område där de diplomatiska och konsulära funktionerna regelbundet mötas.

Såsom af kommitténs betänkande framgår möta väl inga oöfverstigliga svårigheter en utskiftning af den nu rådande konsulära gemensamheten. De vanskligheter, som därvid framträda ligga i anordnandet af den svenska utrikesministerns ställning till de rent norska konsulerna. Kommittén har gjort sitt yttersta för att inskränka hans befogenheter gent emot dessa, väl kännande att just här ligger den för det norska självständighetskrafvet och ärekänslan mest sårbara punkt. De underhandlingar, hvilka för närvarande pågå mellan de båda rikenas regeringar torde just afse vinnandet af garantier för undvikande af blott allt för lätt uppstående kompetenskonflikter och därmed det omedelbara framträdandet på dagordningen af krafvet på skild norsk utrikesminister.

Hoppet om en lycklig lösning af de pågående underhandlingarna är ju icke stort och utgången får därför visa, huruvida upptagandet af konsulatspörsmålet skildt för sig vittnade om värklig statsmannablick för den rådande ställningen. Å ena sidan har man att räkna med den svenska ståndpunken i frågan, hvilken tog sig form i 1893 års riksdags bekanta skrifvelse angående anslagen till utrikesdepartementet. Riksdagen tillkännagaf i denna såsom sin uppfattning, att konsulatväsendet står i ett sådant samband med de diplomatiska ärendena, att frågan om upplösning af gemensamheten i de förra synes riksdagen icke kunna göras till föremål för pröfning utan att på samma gång sättet för de senares behandling måste komma under öfvervägande. Genom ömsesidigt tillmötesgående hoppades riksdagen att öfverenskommelse skulle kunna vinnas.

Denna ståndpunkt, hvilken såväl ur rättslig som praktiskt-politisk synpunkt måste erkännas såsom i och för sig riktig, torde stödas af hela den tänkande opinionen i Sverige. Mot denna står den ledande norska vänsterns fordran på skild norsk utrikesminister såsom högsta ledare af det egna norska konsulatväsendet med unionens upplösning såsom yttersta mål. Att under en sådan ställning kunna komma till en lösning af konsulatspörsmålet ensamt för sig, synes otänkbart. Om det omöjliga dock kunde blifva möjligt i den allra närmaste framtiden, så ligger just möjligheten till lösningen däri, att den ledande vänstern i själfva verket skulle känna att makten håller på att glida den ur händerna.

Hvilken politik borde Sverige inslå i frågan med hänsyn till ställningen och opinionerna i Norge? Sveriges egen ställning under rådande situation är för ögonblicket starkare än någonsin. Meningarna

stå där så godt som enhälligt samlade kring programmet full likställighet i unionen för broderriket under unionell utrikesledning företrädd af svensk eller norsk man samt konsulär skilsmässa enligt Norges kraf, så snart den gemensamma ledningen utåt genom gemensamma beslut af riksdag och storting betryggats. Det lugn, hvarmed man i Sverige i känslan af att stå på rättslig grund och i medvetandet af sin goda vilja att göra utvecklingens kraf i Norge full rättvisa, nu mera möter de norska ytterlighetsmännens förlöpningar, har icke kunnat undgå att verka afkylande äfven på otåligheten i broderlandet. Det är från Sverige handen först räckts till en lösning af konsulatfrågan oberoende af spörsmålet om utrikesledningen. Sveriges ställning är sålunda den bästa möjliga och alla dess ansträngningar böra närmast riktas på att stöda de element i Norge, hvilka ärligt önska unionens bevarande.

Men bland alla dessa element, och till dem räknar jag äfven de moderatare vänstergrupperna, råder i denna stund endast en gemensam önskan, omedelbart genomförande af skilsmässan i konsulatväsendet med uppskjutande af frågan om den unionella utrikesledningens ordnande. En så bestämd opinion kan icke förbises, då den stödes med skälet att detta tillvägagående är det enda möjliga för att bryta udden af de radikale ledarnes stundande valagitation och därmed äfven af deras framtida maktställning i stortinget. Dessa ledare lefva på den norske utrikesministern och de måste äfven därför dö med honom. Men med hänsyn till den hos valmännens flertal upparbetade opinionen kan han icke genast fås hän ur världen. Han måste dödas tum för tum medan det ekonomiska spörsmålet med allt starkare fordran på omedelbart upptagande tränger sig fram på dagordningen, och därtill fordras tid.

Kunde de båda rikenas regeringar finna ett förslag, som lämnade Sverige antaglig garanti för att lösningen af konsulatfrågan skildt för sig icke komme att användas såsom en kil för unionsbandens sprängande utan att norrmännen samtidigt kände sin ärekänsla sårad, så skall man helt visst från svensk sida icke låta hindra sig af en tidigare programståndpunkt. För vinnandet af ett större mål räknar man icke det offer som kräfves att slå den gyllene bryggan för motståndarens återtåg. Men uppgiften är vansklig.

V.

Den granskning, som här ofvan egnats det unionella rättsförhållandet mellan Sverige och Norge har gifvit vid handen: att riksakten förutsätter gemensamhet i utrikesledningen för de båda förenade rikena; att någon hållbar rättslig grund sålunda icke kan åberopas af Norge för rätt till egen utrikesminister; att däremot det unionella konsulat-

väsendets upplösning icke bindes genom någon uttrycklig rättsgrund som återfunnes i riksakten eller Norges grundlag.

Med dessa enkla fakta för blicken borde ju inga svårigheter möta för ordnandet af förhållandet mellan de båda brödralanden till ömsesidig belåtenhet. Lösningen är dock långt mer invecklad. Man har här icke blott att räkna med enkla rättsgrunder. Den historiska utvecklingens gång, olikheterna i statsskick, sociala vilkor och folkkaraktär ha i förening skapat svårigheter, hvilka alls icke förefunnos eller lågo i sin linda, då unionen för nittio år sedan ingicks.

Jag har redan framhållit huru denna utveckling haft till följd att riksaktens förutsättning af ett verkligt unionsorgan för behandlingen af de båda rikenas utrikesangelägenheter icke längre fylles. Själfva det norska folket är icke numera detsamma som 1814 och de närmaste decennierna därefter. Det har från barn vuxit ut till en kraftfull yngling och kräfver i känslan af sin inneboende styrka full likställighet utåt med den äldre brodern. Att detta kraf icke tids nog mötts med tillräckligt förstående från Sveriges sida, därom bära i sin mån de allt bittrare unionsstriderna vittne. Detta förhållande må nu mera beklagas, men det har dock haft sin naturliga förklaringsgrund.

Norges författning med sitt enkammarsystem, allmänna rösträtt och indirekta valsätt har låtit det demokratiska eller rättare demagogiska draget i den norska folkkaraktären trycka sin prägel på alla samhällsförhållanden. Men hvad mera är, denna samma författning har till öfvervägande del lagt makten i folkrepresentationens hand. Regeringen är i Norge i långt högre grad än i Sverige blott ett verkställande organ för folkviljan. Mera än en gång har man ock hört vänsterledare i stortinget antyda, att all makt i Norge skall vara samlad i den sal, där detta har sitt säte. Sådant har icke kunnat göra broderlandet mera böjdt för att tillmötesgå pockande kraf på förändring af det bestående unionsförhållandet.

Ett svårt hinder för de mer sansade samhällselementen att utöfva inflytande på folkopinionen har legat i det indirekta valsättet. Då härtill kommer att de sociala förhållandena på den norska landsbygden äro sådana, att bonden i det öfvervägande flertalet fall röstar med kroppsarbetaren, så finner man att det måste vara den sistnämde, som bestämmer majoriteten i stortinget. Men hvem arbetarn väljer till sin representant är icke svårt att fatta. Detta blir mannen ur det parti, som ger de rundligaste löften om sociala reformer och mest förmår smickra den specifikt norska självkänslan. Sålunda synes klyftan mellan de bildade klasserna och de stora massorna i Norge snarare hafva vidgats än slutits. De sistnämda påverkas af yrkespolitiker, seminarister, folk-

skollärare och delvis äfven präster, medan till exempel Norges bildade ungdom har så godt som ingen beröring med den i bygderna. Såsom synes förhållanden så godt som diametralt motsatta dem i Sverige och Finland.

Kommer så härtill den norska folkkaraktären med dess oroliga handlingslust, dess obegränsade frihetstörst och dess därmed följande ringaktning för formen och böjelse att drifva rättskrafven till sin spets. »När ha vi i Norge låtit rättsliga betänkligheter hindra oss från att taga ett steg framåt». Yttrandet fälldt af en af Norges främste män är slående. Ingenting bevisar bättre huru ung den konstitutionella friheten ännu är i Norge än just detta förbiseende af rättssynpunkterna i den unionella striden och denna ringaktning för den konstitutionella formen, som innebär en af frihetens starkaste garantier.

När norrmannen spejar ut från högfjället har han för sig en obegränsad synvidd. Medan han lefver nere i sin dal mellan fjällväggarna tvingas hans blick i en enda riktning. Är detta måhända orsaken till att han i sin frihetsträngtan icke vill veta af något hinder, medan hans handlingar ofta bära ensidighetens och de begränsade synpunkternas prägel?

Denna tanke rann mig i sinnet, då det slog mig att det härskande partiet i Norge i denna stund icke har någon ledande man med de stora synpunkterna för ställningens allvar och unionens betydelse för den norska frihetens bevarande. De små partibestyren fylla tankarna och man handlar och vandlar såsom om världen därute vore blind för Norges tillvaro och skyddade isfria hamnar. Men man väpnar sig i misstro till tänderna mot den granne, vid hvars sida den egna friheten kunnat slå rot och skjuta ständigt nya grönskande skott. Är det ett ödesdigert arf från förgångna generationer, hvarpå nutidens norrmän gå och bära? Eller är det den på förfädren hvilande förbannelsen, som går igen intill tionde led, att i hejdlöst frihetsrus inbördes kämpa om ära och rykte tills krafterna förblöda och friheten går förlorad?

Men man glömmer blott allt för lätt att frihetens förlust innebär förlust af själfbestämningsrätt, af mänskligt värde, af fosterland och framtidshopp. Man har intet sinne för djupet af den ständigt aggande smärta, som lefver under känslan af den förnedring, det folk nödgas underkasta sig, hvars själfbestämningsrätt blifvit blott ett minne. Och likväl står det varnande exemplet vid Norges dörr, varnande icke minst därför att brödrasplitet brutit vägen för ofärden. En norsk storman har nyss fällt varnande ord, som vunnit genklang öfver hela den bildade världen. I Norge sägas de ha gått spårlöst förbi såsom en ljudande

malm och klingande bjällra. Där växer i stället misstron mot broderfolket, hvilket är villigt att räcka handen till ett förnyadt förbund, såsom en bitter underström i partiernas sinnen.

Norrmännen »äro sig självfva nog» och ha förvisso skäl att känna stolthet öfver sin unga frihet och de frukter den burit. Men när de i det röda skimmer, hvarmed den sjunkande solen färgar isbräerna på fjällen, se en symbol af den frihetsfackla, som lyser öfver norden och hvars sken världen ännu ej sett slockna, så borde det i eldskrift stå för deras blickar, att det är brödrafolkens heliga plikt att i endräkt och brödrasinne vårda flamman så att hon icke utsläckes. Ty att så skedde genom eget förvållande, vore en förbrytelse icke blott mot dem själfva utan ock mot den mänsklighet, hvilken under denna den råa styrkans tidsålder kämpar för rättens och frihetens herravälde på jorden.

Axel Lille.

Den nuvarande ställningen i Finland.

— — — Huru har allt detta varit möjligt på så kort tid? Af Finlands forna statsväsen finnes efter fyra år så godt som intet kvar. Russificeringen har i detta stycke gått vida snabbare än i Östersjöprovinserna. Att det icke går lika fort i afseende på den finska kulturen, eller fast mer att det aldrig skall lyckas att tillintetgöra den, därom är jag fullt förvissad. Men att hela den politiska öfverbyggnaden kunnat så snabbt omstörtas, det förefaller nästan som en gåta — — — — *P. Fahlbeck.*

Ofvanstående pessimistiska uttalande står att läsa i senaste nummer af »*Statsvetenskaplig Tidskrift*», i en längre uppsats under rubriken Finland, och får väl tagas såsom uttryck för fleras än författarens åsikt. Ty i allmänhet ha väl de under senare tid slag i slag följande förryskningsåtgärderna i Finland bibragt de flesta, som utom detta lands gränser följa med dess öden, en pessimistisk uppfattning af det förföljda finska folkets utsikter för framtiden. Formelt kan ju också sådan pessimism synas ha skäl för sig, men knappast heller mera än formelt, ty sist och slutligen förstöres dock icke ett sekler gammalt, följdriktigt utveckladt, i ett fritt folks kulturella medvetande rotfäst samhällsskick endast genom ändring och afskaffande af en del institutioner, om aldrig så viktiga för utvecklingens normala framåtskridande. Icke ens statsrättsligt formelt kunna våldspåbud utan vidare störta en gammal, skapa en ny samhällsförfattning, såvida icke samhällets medlemmar genom att utan protest foga sig, skänka den nya

ordningen möjlighet att genom häfd vinna den nödvändiga rättsgrunden. Annars vore ju rätt icke mera än makt. Däremot kunna själffallet sådana påbud temporärt upphäfva författningen, hvilken med våld kan hindras att funktionera. Men icke ens detta kan ännu sägas ha inträffat i Finland, där till dato endast en del institutioner delvis rubbats i sin laggilla verksamhet genom förryskningsåtgärderna. Ännu följer det öfvervägande flertalet af finska tjänstemän de i grundlagsenlig ordning tillkomna lagarna, oberoende af olagligt påbjudna förändringar af dem, ännu ignorerar flertalet medborgare i ord och handling de olagliga påbuden, där dessa icke framkalla öppna protester. Så länge detta är fallet är icke den finska statsförfattningen afskaffad, om den ock delvis tvingas att för tiden icke fungera regelrätt. En framställning af det nuvarande läget och af dess uppkomst, bör härom kunna öfvertyga enhvar, som icke låter sitt tänkande alltför mycket påverkas af den väldiga materiella makt, som står de mot Finlands statsskick fiendtliga elementen till buds.

Förryskningspolitikens tidigare skeden, väl kända som de äro för den bildade allmänheten så inom som utanför Finland, kräfva ingen vidlyftighet. Det tillärnade dråpslaget mot Finlands författning, februarimanifestet (af 1899) blef i all hufvudsak ett slag i vattnet. Saknande all föreställning om motståndsförmågan hos ett samhällsskick, som organiskt uppvuxit ur nationens egen utveckling, oförmögna att använda annan måttstock än den ryska vid betraktandet af förhållandena i Finland och därför äfven bedömande det finska folket och dess utvecklingsståndpunkt efter det ryska, trodde upphofsmännen till manifestet, vana som de voro vid blind lydnad gentemot kejsareord i eget land, att detta manifest skulle bli af afgörande verkan äfven i Finland. Resultatet vardt såsom kändt ett konträrt motsatt. Sällan om ens någonsin har ett regeringspåbud mötts af bestämdare, mera enhälliga, högre ljudande protester än statskuppmanifestet framkallade från det finska folkets sida. Senaten enades, ehuru dess majoritet ansåg sig böra åtlyda den allerhögsta befallningen att promulgera det grundlagsvidriga manifestet, om en lika bestämd som skickligt affattad protest, däri åtgärdens olaglighet tydligt framhölls. Folket själft protesterade medels den första massadressen och genom den femhundramannadeputation, som öfverbragte adressen till rikshufvudstaden. Och landets till landtdag församlade ständer förklarade utan en enda rösts skiljaktighet att manifestet, såsom icke tillkommet i grundlagsenlig ordning, icke kunde äga kraft af lag i Finland.

Det enhälliga motståndet bragte angriparna att rygga. Officielt skänktes visst intet gehör hvarken åt dessa finska protester, eller åt de

internationella, som något senare samma år af en internationell deputation fördes till S:t Petersburg, men officielt icke mottogos af monarken, ehuru han på enskild väg nog fick del af dem. Men faktiskt verkade dessa protester dock så mycket, att den s. k. värnepliktsreformen, för hvars skull statskuppmanifestet tillkommit och som förklarats så brådskande, att urtima landtdag därför sammankallats, blef uppskjuten på mera än två år. De maktägande hade i alla fall tvingats till insikten att störtandet af det finska samhällsskicket icke läte sig genomföra i ett slag, medels i strid mot lag utfärdade påbud om en ny ordning, utan att därtill fordrades åtskilliga, omfattande och tidkräfvande förberedelser.

Till en början var man inom den ryska regeringen påtagligen villrådig om mot hvilken punkt nästa angrepp skulle riktas. Först sommaren 1900 utfördes detta nästa angrepp i och genom påbuden om ryskans införande vid finska ämbetsverk och om upphäfvande af församlingsfriheten. Men äfven dessa rubbningar af den bestående ordningen ha i all hufvudsak stannat inom papperspåbudens kategori. Intyg om kunskap i ryska fordras visst numera vid besättande af alla statstjänster — men icke heller stort mera än intyg, af snart sagdt hvad slag som helst. Vederbörande veta mycket väl att i Finland alls icke finnas tillräckligt många för statstjänst kvalificerade personer, besittande ens behjälplig kunskap i ryska, och använda därför påbudet om ryskan såsom ett slags såll, dessmedels tjänstemän, som äro villiga att falla undan för våldspåbud, siktas ut för att befordras framför andra.

På så sätt verkade det ryska språkmanifestet äfven beträffande senaten. När det gällde att rösta om promulgation däraf och sedan den tämligen kompakta majoritetens motstånd mot promulgeringen splittrats genom en lika skicklig som ful manöver af ett par medlemmar af minoriteten, afgingo alla senatorer, som icke ville medverka till grundlagsbrott och generalguvernören erhöll tillfälle att fylla Finlands högsta ämbetsverk med individer, som man trodde sig kunna anse, eller som på förhand förklarat sig redo, att promulgera hvilka påbud som helst.

Därmed var all fara för motstånd mot förryskningen från senatens sida aflägsnad, men ännu var icke vägen banad för värnepliktsreformen. I Ryssland självt, inom det ryska riksrådet, stötte krigsministerns förslag till ny värnepliktslag för Finland på oväntadt motstånd. Endast en ringa minoritet af riksrådets medlemmar röstade för reformens genomförande i den föreslagna formen, men till denna minoritet hörde hela den maktägande ryska regeringskammarillan. Den lyckades utan synnerlig svårighet förmå tsaren att förena sig om det af riksrådets flertal för-

kastade förslaget, hvilket i juli 1901 promulgerades såsom värnepliktslag för Finland. Endast två af den finska senatens dåvarande medlemmar vägrade att bidraga till promulgationen och erhöllo därför sitt entledigande.

Men därmed var den ryska värnepliktsreformen ännu på långt när icke genomförd; den är det — efter snart två års förlopp — i själfva verket ännu icke i dag som är. Till en början afläts en ny folkprotest, undertecknad af inemot en half miljon finska män och kvinnor, till monarken, som förklarade sig icke kunna fästa afseende vid densamma. Så möttes det enligt lag nödvändiga kungörandet af det nya påbudet i landets kyrkor af motstånd såväl från en del präster som isynnerhet från folkets sida. Faktiskt finnas ännu i dag kommuner, där sådant kungörande icke ägt rum. Omedelbart därpå började den ena kommunen efter den andra vägra att välja medlemmar i uppbådsnämderna. Guvernörerna i en del län hotade på regeringens befallning — den finska senaten hade dåmera helt och hållet ställt sig till Bobrikoffs förfogande för genomförande af värnepliktspåbudet — med orimliga viten, där och hvar till belopp af flera tiotal tusen finska mark, som fullkomligt olagligt ålades de tredskande kommunerna, men i en mängd fall utan önskad påföljd.

Generalguvernören och senaten utverkade en ny ukas, enligt hvilken uppbådsnämderna kunde fungera också utan de valda medlemmarna, men detta halp icke heller synnerligt. I de flesta fall visade det sig omöjligt att erhålla behörigen kvalificerade personer till uppbådssekreterare och lika svårt, i en del fall omöjligt, befanns det att få medlemmar af landets läkarekår att åtaga sig den i lag stadgade besiktningen af de värnepliktiga. Till ett par uppbådsdistrikt förordnade senaten ryska militärläkare, men sådana funnos icke att tillgå i tillräckligt antal, hvarför bristen på läkare i sin tur på en del orter omöjliggjorde uppbåd.

Medan senaten sålunda drefs från den ena olagligheten till den andra, utan att i många fall ändå förmå råda bot på de hinder, som restes för genomförandet af värnepliktspåbudet, vardt det allt tydligare att stämningen bland folket, bland massan af de värnepliktiga, skulle leda till ett fiasko för regeringen beträffande uppbåden. På flera orter utföllo försöken att hålla uppbåd så, att icke en enda af de värnepliktiga ynglingarna infann sig, på andra kommo endast sådana tillstädes, som voro säkra om befrielse från tjänstskyldighet; endast där och hvar infunno sig de kallade något så när mangrant.

För att söka rädda situationen företog då guvernören i Wasa län, öfverste Björnberg, en resa till S:t Petersburg, förskaffade sig audiens

hos tsaren, gaf honom en utförlig, sakrik och i allo objektiv framställning af sakläget samt förklarade att allmogen helt säkert icke skulle komma att i godo foga sig efter det påbud om militärtjänst, som af enhvar i Finland ansåg tillkommet i strid mot lag och därför icke förpliktande till efterlefnad. Tsaren åhörde guvernör Björnbergs framställning med största intresse, tackade honom för densamma, i det han förebrådde honom att icke tidigare ha meddelat allt detta, och befallde innehafvaren af det finska ministerstatssekreterareämbetet, herr von Plehve, att föreslå något sätt att utreda den trassliga härfvan. Så bestämdt uttalade sig tsaren och så öfvertygad kände han sig för ögonblicket om olämpligheten af general Bobrikoffs politiska metoder, att faktiskt redan en efterträdare åt denne, furst Sviatopolk-Mirskij, var utsedd och vidtalad, medan herr von Plehve å sin sida till den finska senaten aflät en skrifvelse, däri han antydningsvis föreslog att värnepliktsuppbåden för året skulle inhiberas och den finska gardesbataljonen kompletteras med värfvadt manskap.

Skrifvelsen väckte stor bestörtning hos general Bobrikoff, som genast kallade till sig några af senatens medlemmar för att öfverlägga om sakläget. En af dessa, militiechefen senator von Blom, förklarade sig endast kunna upprepa hvad han tidigare sagt, eller att han icke trodde uppbåden kunna bringas till stånd. De andra hade ingenting att föreslå. Alla lämnade sammankomsten med intrycket att också generalguvernören ansåg bäst att följa den i herr von Plehves skrifvelse framkastade anvisningen.

Men omedelbart därpå måtte general Bobrikoff kommit på andra tankar. Följande dag ägde med några senatsledamöter rum en ny öfverläggning, om hvars förlopp intet, men om hvars resultat så mycket mera är kändt. Detta resultat blef en svarsskrifvelse från senaten till herr von Plehve, af innehåll att uppgifterna om stämningen i landet voro öfverdrifna och oriktiga, att motståndet mot värnepliktspåbudet berodde på agitatorisk verksamhet af en handfull oansvariga individer och att därför uppbåden skulle kunna genomföras utan synnerliga svårigheter. Skrifvelsen förelades naturligtvis omedelbart tsaren, som därigenom bragtes att tveka på nytt, skickliga förklaringar och insinuationer gjorde resten — Bobrikoff var räddad af den finska senaten och försöken att få uppbåd till stånd fortsattes.

Slutresultatet af dessa blef såsom bekant att icke stort mer än 40 % af de till uppbåd kallade infunno sig till besigtning, en stor del af dessa sådana som under inga förhållanden kunde komma ifråga att gillas för militärtjänst. Och så många af de gillade synas efteråt ha kommit till en annan uppfattning, att regeringen ännu i närvarande stund icke

kunnat få ihop de 280 man, som behöfts för komplettering af gardesbataljonen och som den 1 november sistlidet år skolat infinna sig i tjänst.

Detta resultat ådagalade till och med för de maktägande, så ihärdigt dessa än sökte sluta ögonen för verkligheten, att ännu mycket återstode att göra innan vägen för förryskningen kunde anses slutligt jämnad. Såväl tjänstemän, präster och andra, som i synnerhet folket själft hade visat att endast befallningar och ukaser voro otillräckliga för ernående af det åsyftade målet: folkets underkastelse under den nya regimen. Det gällde att finna utvägar att bryta detta envisa motstånd, som på det kraftigaste stöddes af domstolarna genom dessas vägran att i något fall döma annorlunda än enligt lag, med fullständigt ignorerande af i strid mot lagen utfärdade påbud. De uteblifna värnepliktiga, som till en början åtalades inför domstol, blefvo utan undantag frikända, åtal anhängiggjordes och upptogos af domstolarna mot guvernörer och andra tjänstemän, som låtit senatens befallningar drifva sig att öfverskrida lagens gränser, och de ämbetsmän, som i strid mot lag utnämts till sina befattningar — såsom t. ex. den ryske guvernören Kaigorodoff i Nylands län — möttes af envist motstånd af underlydande tjänstemän hvarje gång ett försök gjordes att åsidosätta lag och författningar.

Det var därför mot landets tjänstemannakår man beslöt att härnäst rikta angreppen. Om blott den kunde bringas att svikta, trodde man sig med lätthet kunna rå på det öfriga motståndet. Så utfärdades de beryktade ukaserna senaste höst, med fullständigt åsidosättande af det kejserliga februari-(statskupp)manifestets bestämningar om sättet för stiftande af lagar berörande såväl rikets i gemen som Finlands intressen.*) Alla finska statstjänare, både domare och administrativa tjänstemän, gjordes afsättliga utan rannsakning och dom, det vill säga blott efter de maktägandes godtycke. Ryssar gjordes lika berättigade med finnar beträffande utnämning till finsk statstjänst och slutligen påbjöds efter ryskt mönster att ingen tjänsteman skulle kunna åtalas inför domstol, utan begifvande af vederbörande förman, hvarjämte man för att visa att det var fullt allvar med de nya påbuden, på en gång afskedade en mängd ledamöter af landets hofrätter, några verkchefer och andra tjänstemän, som vägrat erkänna värnepliktspåbudets laglighet. Och till yttermera visso förklarades att förordningen om förbud mot domstolars upptagande af åtal mot tjänstemän skulle äga retroaktiv verkan,

---

*) Sådant åsidosättande har äfven i en mängd andra fall ägt rum och bevisa att det alls icke legat i vederbörandes afsikt att stifta en lag, som skulle verkligt gälla för dylika fall, utan blott att öppna portarna för fullständigt envåldsgodtycke. Om detta märkliga förhållande hoppas red. snart kunna meddela en uttömmande artikel.

så att alla redan anhängiggjorda sådana mål skulle afskrifvas. Det var med andra ord en fullständig, ny statskupp, som utfördes, af långt större praktisk bärvidd än den första, af februari 1899. Ty då gällde det ordningen för stiftande af vissa lagar, i allt fall formelt, om ock vederbörande i grunden afsågo annat och mera. Men nu upphäfdes med ett penndrag en af de viktigaste grunderna för Finlands samhällsskick: allas likhet inför lagen. Landets medborgare gjordes rättslösa gentemot tjänstemannamissbruk, på samma gång tillträde till finsk statstjänst öppnades för en hord inkomst- och sportelhungriga ryska ämbetsmannakandidater af samma slag som de, hvilka redan tidigare af Bobrikoff importerats och visat sig betrakta Finland som ett eröfradt land. Den ryska regeringen sökte med andra ord i Finland bereda väg för en likadan godtyckligt maktfullkomlig byråkrati som den, hvilken utgjort och ännu utgör Rysslands värsta förbannelse och mera än någonting annat bidragit till den mångåriga revolutionära utveckling, som i våra dagar nått så långt.

Medels dessa ukaser och det på grund af dem verkställda massafskedandet af tjänstemän, trodde sig herrar Bobrikoff och von Plehve påtagligen ha lyckats injaga sådan skrämsel både hos tjänstemännen och hos allmänheten i Finland, att den ryska värnepliktsförordningen åtminstone i år skulle kunna genomföras. Den 25 sistlidne november utfärdade den förre ett cirkulär till landets guvernörer, anmodande dem att vidtaga olika åtgärder — de flesta olagliga — för att säkerställa en lycklig utgång af uppbåden och slutande med de för utfärdarens uppfattning karaktäristiska orden att den nya värnepliktslagen skall genomföras år 1903, »kosta hvad det vill». De citerade slutorden voro klarligen afsedda att verka än mer skrämmande än allt, som förut gjorts och sagts, men på enhvar tänkande kunde de icke göra annat intryck än det, att äfven general Bobrikoff insett huru omöjligt det skulle bli för honom ett kvarstå på sin post, ifall uppbåden ännu en gång resulterade i ett fiasko, och att han därför nu beslutit spela partiet till slut på hvad sätt som helst.

Guvernörerna läto emellertid alls icke skrämma sig. Fyra af dem besvarade tvärtom generalguvernörens cirkulär med utförliga utläggningar af det verkliga sakläget, förklarade ingen möjlighet finnas att gent emot befolkningens djupt rotade öfvertygelse om värnepliktspåbudets olagliga natur genomföra dess bestämningar, vägrade att vidtaga de lagstridiga åtgärder general Bobrikoff anbefallt och anhöllo att deras svar måtte framföras till kejsaren-storfursten. Tre af dem blefvo anmodade att omedelbart inlämna ansökningar om afsked, den fjärde gjorde det själfmant och alla fyra ansökningarna beviljades genast.

Men äfven de två ryska guvernörerna i Nylands och Viborgs län svarade på generalguvernörens cirkulär med förklaringar att de icke sågo någon möjlighet att få uppbåd till stånd. Enligt dem berodde visst folkets motståndslust på agitatorisk verksamhet af de mystiska »separatister», som enligt officiell rysk uppfattning stå bakom alla uttryck för folkets i Finland rättsuppfattning, men i hufvudsaken uttalade de dock samma åsikt som de afskedade guvernörerna.

Då ansågs skäl finnas för vidtagande af ytterligare åtgärder. Det kejserliga reskript, som utmätte straff åt de från fjolårets uppbåd uteblifna värnepliktiga, utfärdades med vanlig högtidlighet och föreföll vid första ögonkastet formidabelt nog och med sina många olika kategorier af straff och straffskyldiga. Men vid närmare skärskådande befanns det egentligen icke innehålla någonting af allvarsam natur. Dels voro de bestämda påföljderna för uteblifvandet icke andra än de, som redan innehöllos i den ryska värnepliktsförordningen själf, dels voro »straffen» uteslutande tomma ord, såsom t. ex. bestämningen att alla uteblifna värnepliktiga, som »innehafva statstjänst», omedelbart skola entledigas. Huru många af de fjortontusen tjugutvååringarna, som deltogo i fjolårets värnepliktsstrejk, kunna väl antagas allaredan ha inträdt i statstjänst? Straffreskriptet förfelade totalt sin åsyftade verkan att skrämma, såsom med all möjlig tydlighet framgår däraf, att fortfarande den ena kommunen efter den andra vägrar att välja ledamöter i uppbådsnämderna.

Ännu mera kommer det, medan denna uppsats skrifves, aflossade senaste skrämskottet: afskedandet på en gång af icke mindre än sexton ledamöter af Åbo hofrätt, att bli ett slag i vattnet. Ty det kommer att verka motsatsen af hvad därmed afsetts. Det kommer att tjäna som ytterligare och afgörande bevis för att lag och rätt ingenting mera betyda i de maktägandes ögon, att det kejsareord, hvarmed Finlands innebyggare särskilda gånger efter februarimanifestets utfärdande försäkrats att inga ingrepp skulle ske i Finlands inre förvaltning, aldrig var afsedt att hållas. Och därför kommer detta brutala massafskedande att endast orsaka ökning af förbittringen, stärkande af motståndslusten. Detta veta äfven de maktägande.

Afskedandet är därför intet annat än ett utslag af den finska senatens hämdlystnad mot de ledamöter af Åbo hofrätt, som vägrat åtlyda den i strid mot lag utfärdade befallningen att nedlägga väckt åtal mot den ryske guvernören i Nyland i anledning af kosacköfverväldet i Helsingfors senaste vår. *Ty de utländska som de inhemska målsmännen för förryskningen veta i detta nu att värnepliktspåbudet icke heller i år kan genomföras och ha därför redan i tysthet börjat reträtten.*

Ombud för dem ha de sista veckorna varit i rörelse i vidt skilda trakter af landet för att förmå bönderna att inkomma med petitioner ställda till monarken och anhållande att i de distrikt, där före uppbådsterminen ett antal unga män, tillräckligt för finska gardesbataljonens komplettering, frivilligt anmält sig till militärtjänst, uppbåden i år måtte inställas, enär ju i alla fall icke flera än 190 man från hela landet skola uttagas för nämda komplettering och det då samt under de i anledning af felslagen skörd rådande tryckta ekonomiska förhållandena, blir en onödigt tung börda för folket att med bortåt 26,000 män möta till uppbåd. Från några kommuner ha sådana petitioner redan i allsköns hemlighet insändts och från en kommun har petitionen öfverbragts till S:t Petersburg af en deputation, som efter särskilda öfverläggningar med innehafvarens af det finska ministerstatssekreterareämbetet adjoint mottagits af herr von Plehve själf.

Herr von Plehve har således godkänt denna från den finska senaten utgångna manöver. Detta kan icke betyda annat än att han kommer att utverka allerhögsta bifall till petitionerna.*) Och då det skulle leda till en alldeles omöjlig villervalla att hålla uppbåd i en del distrikt, som bestå af flera kommuner, hvilka ingalunda alla inlämnat likadana petitioner, medan andra skulle frikallas, är det mest sannolikt att uppbåden enligt den ryska värnepliktsukasen i år komma att inställas i hela Finland.

Därmed måste ett afgörande bevis anses lämnadt för förryskningspolitikens oförmåga att utan användande af direkt våld uppnå syftet att störta det finska samhällsskicket, ty mer än barnsligt vore det att tro försöken att genomföra *denna* värnepliktsförordning ett annat år kunna upptagas med större utsikt till framgång. Inga försök att förklara det troliga inställandet af årets uppbåd såsom ett utslag endast af monarkens misskund med den nödlidande allmogen, komma att kunna skyla nödvändigheten af reträtt för regeringen, som annars blott har alternativet öppet våld att välja.

Såsom sådant måste naturligtvis godtyckligt afskedande af domare och andra tjänstemän betecknas och såsom en seger för förryskningen kan man om man så vill betrakta tillfället att ersätta de afskedade med lydiga redskap för de maktägande. Men sådana framgångar komma utan spår af tvifvel att blifva pyrrhus-segrar. Det finska folkets känsla

*) Den nuvarande finska senatens statskonst kan visst icke anses höjd öfver misstanken att rent af spela komedi med folket, för att framkalla någonting, som kunde tolkas såsom underkastelse under värnepliktspåbudet, och likaså kunde general Bobrikoff utan svårighet tilltros diplomati af denna art. Men herr von Plehve är i allt fall för klok att icke inse hvad resultatet af en sådan komedi ofelbart skulle blifva och måste därför antagas *bona fide* medverka till denna regeringens reträtt.

för lagens hälgd har i alla tider visat sig alldeles för djupt rotad, för att det icke skulle förlora all respekt både för en regering, som afsätter domare emedan de vägra att döma mot lag, och för de män som intaga de afsattas platser på grund af sin villighet att döma efter befallning, oberoende af lag. Man tillintetgör icke ostraffadt ett folks tillit till lagens okränkbarhet och till regeringens vilja och förmåga att upprätthålla lagen, därom vittnar historien på hvarje blad; det blir därför den nästa erfarenhet förryskningspolitikens ledare och gynnare måste bringas att inhösta, innan korruptionen hinner allt för långt.

Häri ligger nu den ena stora faran. Hvarken de ryska maktägande eller den nuvarande finska senaten tveka att genom förespeglingar om och beviljande af olika förmåner åt dem, som underkasta sig, köpa anhängare för sin politik. Till och med det tidigare nämnda kejserliga straffreskriptet söker ju i monarkens namn indirekt muta kommunerna att falla undan, genom bestämningen att vid beviljande af lån och understöd af statsmedel för kommunala ändamål afseende skall fästas vid resp. kommuners förhållande gentemot värnepliktspåbudet! Ännu mera korruptivt verkar framdragandet af det lycksökareelement, som finnes inom den finska liksom inom hvarje nation, genom besättande af lägre som högre tjänster med individer utan andra kvalifikationer för tjänsterna än samvetslös lydaktighet gentemot öfverordnades befallningar. En sådan regim, fortsatt under en följd af år, måste självfallet verka i hög grad samhällsupplösande, men i ett gammalt kultursamhälle ligger denna fara lyckligtvis icke alltför nära. För femtio år sedan skulle förryskningspolitik, bedrifven med samma hänsynslösa energi som för närvarande, haft vida större utsikter att nå sitt mål, ty då stod upplysningen hos massan af nationen på en så låg ståndpunkt, att något motstånd af folket självt knappast kunnat komma i fråga. Nu är förhållandet ett helt annat, tack vare det fennomanska parti, hvars forna ledare till stor del ställt sig i förryskningens tjänst. Deras mångåriga, konsekventa, storartade arbete för den finska nationalitetens höjande i upplysning, är det vi ha att tacka för att den ena nationaliteten i Finland nu är lika litet villig som den andra att underkasta sig förryskningen. Ty den bildning och kultur en Yrjö-Koskinen, en Meurman, en Danielson — för att nämna blott några af de mest bemärkta öfverlöparna — gjort allt för att frammana och utveckla hos den finska nationaliteten, äro till ursprung, utveckling och åskådningssätt obetingadt västerländska. Denna västerländska kultur har blifvit rotfast hos hela det finska folket och ligger numera till grund för dess syn på tingen — och icke minst på förryskningen. Folkbildningen har nått tillräckligt långt för att så godt som enhvar finsk medborgare skall

fatta hvad det innebär att till tjänstemän utnämnas individer, som ställa maktspråk öfver lagbud, domare, som döma efter befallning, icke efter lag.

Under den nu lefvande generationens tid behöfver därför icke befaras att den från regeringen utgående korruptionen skall gripa så vidt omkring sig, att verklig fara för samhällsskicket uppkommer. De ännu så länge fåtaliga individer af de bildade klasserna, som af ett eller annat och oftast troligen flera olika samverkande skäl ställt sig i förryskningens tjänst, ha i och därmed också ställt sig utom hela det öfriga samhället. Klyftan mellan detta å ena sidan, de ryska maktägande och den degraderade inhemska regeringen med dess anhängare å den andra, blir för hvarje dag djupare och vidare. Korruptionsfröna få det allt svårare att från den senare meddela sig till den förra.

Större, om ock mera aflägsen, är den andra fara, som hotar: förryskningen af skolorna och andra bildningsanstalter, ty i och med dem undergräfves själfva grunden för samhällsskicket. Om i stället för sträfvandet att utbilda logiskt tänkande, om sitt lands och egna rättigheter medvetna män och kvinnor, sättes uppfostran efter samma regeringsmall som i Ryssland, där hvarken historisk, social eller etisk sanning respekteras vid undervisningen — ja, då är det utan vidare tydligt att, trots alla enskilda ansträngningar af motsatt art, den dag slutligen måste komma, då nationens blick för samhällets följdriktiga utveckling blir skum, då det fria, lagbundna samhällsskicket blir ett grumladt minne, som icke längre äger makt att väcka och sporra medborgare till motstånd och försvar.

Men den dagen ligger minst en generation framåt i tiden. Ännu gälla förryskningens angrepp blott våra institutioner, emedan de icke kunna gälla annat. Institutioner kunna utan svårighet återupplifvas i samma ögonblick samhällsmedvetandet ånyo får tillfälle att gifva sig uttryck. Frågan om Finlands utsikter för framtiden blir därför en fråga om det nuvarande ryska regeringssystemets utsikter att orubbadt bestå under en människoålder till.

Finnes väl någon upplyst människa, som med det senaste årtiondets sociala utveckling i Ryssland för ögonen, tilltror sig att besvara den frågan jakande?

Det är knappast möjligt. Men därför är det icke heller möjligt för dem, som stå den finska motståndskampen nära, eller taga del däri, att rubbas i sin fasta öfvertygelse, att den slutliga segern dock trots allt kommer att tillfalla det passiva motstånd på lagens grund, hvarom det finska folkets stora flertal enats och nu står skuldra vid skuldra.

Konni Zilliacus.

Rysslands uppvaknande.

Den 19 februari (4 mars) sistlidet år, yttrade en skeptisk ryss, efter att ha ströfvat kring på Petersburgs af feberaktigt lif fyllda gator, på aftonen till några vänner: »Nu har jag sett huru revolutioner börja.»

Hvad var det, som hade öfvertygat denna skeptiker? Det var endast en af dessa gatudemonstrationer, som utom i Petersburg ägt rum i Moskva, Kijeff, Harjkoff, Jekaterinoslaff, Odessa, Tiflis, Tomsk, Nischni-Novgorod, Dvinsk, Riga, Kischinjeff och på så många andra orter, med hvilkas outtalbara namn det vore hårdt att betunga utländska läsare. Dessa demonstrationer ha nu pågått i två år och förete samma karaktäristiska drag, om de sedan timat 1901 eller 1902, i norr, söder, väster eller öster. Låtom oss t. ex. kasta en blick tillbaka på det, som hände i Harjkoff i början af sistlidet år.

På morgonen den 19 februari (4 mars) gingo studenter från universitetet, från veterinärinstitutet och från det teknologiska institutet till Nikolaikatedralen och bådo prästerna där förrätta en särskild åminnelsegudstjänst, emedan det var årsdagen af de lifegnas frigörelse. Om prästerna fattat att afsikten var att tillställa en politisk manifestation, så skulle de antagligen vägrat, liksom förut vid liknande tillfällen. Men det inságo de icke; afgiften erlades som sig borde, gudstjänsten ägde rum och studenterna uppförde sig med all möjlig hyfsning och anständighet. Då vid slutet däraf den vanliga bönen för den kejserliga familjen började uppläsas, stego studenterna upp och gingo ut på den öppna platsen framför kyrkan, uppstämde där den ryska marseljäsen »Dubinuschka» och tågade, följda af allmänheten, till universitetet Men där rusade kosackerna på dem under användande af sina »nagajkor», och omringade studenterna. Förklaringsvis bör tilläggas att »nagajkan» är ett fruktansvärdt instrument, ehuru skenbart endast en piska. Dess lädersnärt är icke längre än dess skaft, men till hela sin längd af samma tjocklek, tjockleken af ett finger, och genomdragen af ståltråd. Den skär in i köttet. Kosackerna voro i ett tillstånd af raseri, emedan de i veckotal hållits i bakhåll, det vill säga fått utstå köld och hunger. De angrepo nu med ytterlig grymhet utan urskiljning män och kvinnor, bland hvilka befunno sig många mödrar och systrar till studenter. En flicka, som råkade befinna sig på trottoaren med en musikportfölj i handen, troligen på väg till skolan, rusade då hon såg en kosackofficer höja piskan mot en student, på angriparen,

slog honom upprepade gånger med musikportföljen i ansiktet och räddade på så sätt studenten. En annan student sårades så allvarsamt, att han högljudt stönade under hela vägen till sjukhuset. Ytterligare en annan erhöll svåra hugg i ansiktet och flera sågos blöda. Där funnos omkring ett hundra studenter, af hvilka sjuttio häktades och i fyra afdelningar fördes till polisstationen, som ligger nära intill den öppna platsen vid Nikolaikatedralen. Denna sammandrabbning förde till platsen stora hopar af befolkningen och flera studenter, som alla stannade kvar där till nattens inbrott. Insamlingar för anskaffande af föda och tobak åt de häktade pågingo bland mängden och samtalen bevisade att de vanliga medborgarna stodo på studenternas sida. Några butikägare — en mycket konservativ och lojal klass — hördes anmärka om de använda trupperna att »de hellre kunde slåss mot utländingar än mot egna landsmän». Bönder förklarade att studenterna pryglades emedan de visat sympatier för allmogen.

Under tiden spridde sig ryktet om morgonens händelser i staden. En demonstration väntades allmänt till eftermiddagen och ägde i självfva verket rum inemot sextiden. Entusiastiskt sjungande af frihetssånger och rop af »ned med autokratin!» »Länge lefve socialismen!» o. s. v. från publikens sida; ytterligare vilda attacker och häktningar från rytteriets och polisens. Snart hade omkring 8,000 människor samlats på Teatertorget. Enhvar befann sig i ett tillstånd af öfverretning och entusiasm. Äfven stadsinvånarna (fruar, unga flickor, officerare och elever från mellanskolorna) voro fyllda af känslor af triumf och glädje och prisade studenterna. Nu uppträdde fabriksarbetarna: de voro så många, att studenterna och till och med en betydande del af allmänheten försvunno i deras massa. De konservativa och konventionella bland åskådarna väntade att fabriksarbetarna skulle uppföra sig som pöbel, att de skulle börja slå in fönster och plundra butikerna. Men ingenting sådant hände; de syntes vara mycket väl disciplinerade och all deras fiendtlighet riktade sig mot de officiella angriparna. Många af arbetarna voro ytterligt upprörda och förklarade att ytterligare tusental skulle kommit till studenternas hjälp, om icke kosackerna och trupperna iakttagit försiktigheten att omringa alla fabriker utanför staden och sålunda hindrat deras arbetare att skynda till. Endast några få hade lyckats bryta sig igenom kordongerna. De som kommit tillstädes voro hufvudsakligen från stadsfabrikerna.

En af de anfallande kosackerna sårades och drogs ned från sin häst. De öfriga rusade på arbetarna och anföllo dem med piskorna, medan dessa för att försvara sig bröto sönder staketen och sofforna kring torget och med spjälor och bräden som vapen drefvo kosackerna

tillbaka. En af arbetarna ropade: »De ha röfvat allting ifrån oss, vi kunna inte härda ut längre, vi skulle vara friare i grafven!» Då en hop af arbetare och några studenter började röra sig i riktning mot guvernörens residens, rusade en ny afdelning irreguliärt kavalleri med dragna sablar ut från porten till ett enskildt hus och började under skrik och tjut hugga lös på hvem helst de fingo tag på. Order hade gifvits dem att begagna flatan af sabeln. Men endera är flatsidan lika dödande, eller också följdes ordern icke — huru som helst dödades en student från det Teknologiska institutet och flera andra blefvo illa sårade. Arbetarna begagnade igen sina påkar och bräden till försvar, men dukade under för öfvermakten.

Sådan är bilden af en af de första gatudemonstrationerna i södern; det är lika i norden. Låt oss t. ex. tänka på händelserna i S:t Petersburg den 3/16 mars 1902. Vid elfvatiden på förmiddagen företedde Nevska prospektet en ovanlig bild. I stället för en välklädd helgdagspublik, rörde sig massor af fabriksarbetare på gatorna. De hade kommit in till staden föregående dag, eller tidigare, eller legat i Petersburg öfver natten, befarande att de annars af polisen skulle hindras att sluta sig till demonstranterna. En viss spänning kunde skönjas i deras ansikten. Enhvar väntade synbarligen att någonting skulle hända. Vid tolftiden var massan så talrik, att de ovanligt breda trottoarerna längs hufvudstadens förnämsta trafikåder blefvo otillräckliga och folket vandrade på körbanan, medan flera och ständigt flera människor kommo tillstädes. Omkring half ett hördes marseljäsen sjungas invid Katarina kyrkan och en röd fana utvecklades. Många af dem, som befunno sig på motsatta sidan af gatan, skyndade fram mot demonstranterna. På samma gång rusade en afdelning gendarmer med dragna sablar ut från en gård och föllo öfver de demonstrerande. Inom några minuter hade fanbäraren blödande fallit till marken och polisen bar triumferande bort den röda fanan. Men omedelbart därpå hördes på afstånd rop af »Ned med självhärskaremakten!» »Lefve friheten!» och en annan röd fana syntes på en annan punkt af Nevska prospektet. Detta upprepades flera gånger. När helst rop af demonstranterna, sjungande, eller röda fanor med »upproriska» deviser ådrogo sig uppmärksamhet af polisen, gendarmerna och hoparna af uppbådade »dvornikar»,*) rusade dessa till stället och öfverföllo folkhopen. Antalet af dessa baschibozuk'er var kolossalt, men folkmassorna voro ännu talrikare, så att sbirrerna måste rusa fram och tillbaka efter det rebellionens spöke, som syntes än här, än där och tycktes närvarande öfverallt. »Jag stod

*) Gårdsvakter, som stå i polisens tjänst. *Öfvers. anm.*

på den s. k. Kasanska bron», berättar ett ögonvittne, »då ropen 'Ned med självhärskaredömet!' 'Lefve friheten!'» hördes från arkaderna vid *Gostinnji Door.**) Gendarmerna galopperade dit och höggo in på folket med dragna sablar. Det var en ohygglig syn. De galopperande hästarna, uttrycket af raseri i soldaternas ansikten, skramlet af vapnen voro tillräckliga att slå människorna med fasa. Vi skyndade så långt som till Mikaelstorget, men stötte igen på gendarmerna, som nu jagade oss åt motsatt håll, i det de återvände från *Gostinnji Door*. Revolutionära rop skuro ännu genom luften. Folk försökte slinka undan mellan de galopperande hästarna, men flertalet drefs till torget framför katolska kyrkan. Portarna till kyrkans gård voro låsta. Människorna tryckte sig så tätt till muren som möjligt och sökte undgå de svängande sablarna. På samma gång omringades alldeles midt emot en talrik hop människor af gendarmer och polis till fots, som anföllo det mot husväggarna trängda folket med sablar och knytnäfvar. Man kunde se enskilda individer, som utan hufvudbonader, blödande och med rifna kläder lyckades komma undan, eller med våld drogos ut ur hopen.» Den hetaste striden stod på och omkring den höga trappan till stadshuset. En student från teknologiska institutet sprang upp på den, utvecklade en röd fana och ropade till hopen att samlas dit. Hans rop besvarades med ett dundrande »ned med självhärskaredömet!» Gendarmerna rusade uppåt trappan för att taga fanan. Studenten höll den upprätt en kvart, då han, inseende att polisen höll på att vinna öfvertag, öfver deras hufvuden kastade den ned på gatan. En gendarmofficer skyndade fram för att taga den, men blef misshandlad af folkhopen. Då kommo de ridande gendarmerna med dragna sablar. Antalet af blödande människor ökades snabbt. Inom några minuter vände afdelningen gendarmer åt annat håll, där nya rop hördes. Men en annan afdelning rytteri fortsatte attacken med sina tunga piskor.

Det förtjänar anmärkas att polisens knytnäfvar, kosackernas piskor, gendarmernas sablar och infanteriets gevärskolfvar spela en långt mera framstående roll i dessa tilldragelser än några verkligt upproriska handlingar af befolkningen. De missnöjda hoparna äro obeväpnade, deras enda vapen till dato utgöras af demonstrativa rop, fanor och martyrskap för friheten, medan den auto-byråkratiska regimen möter dessa med tillfogande af sår och dödande. Men ändå finnas drag i denna ojämna strid, som båda illa för auto-byråkratin. Ett sådant drag utgöres i främsta rummet af det innerliga förbundet mellan fabriksarbe-

---

*) Ett egendomligt butikkvarter, påminnande om en orientalisk »basar», i hjärtat af S:t Petersburg, vid Nevska prospektet och nära Katarinakyrkan. *Öfvers. anm.*

tarna och massorna af städernas befolkning å ena sidan och de öfriga klassernas framskjutna element, representerade hufvudsakligen af studenterna vid de olika högskolorna, å den andra. Vidare bör märkas den ihärdighet, hvarmed ropen »ned med självhärskaremakten! lefve friheten!» numera ljuda på alla håll i tsarernas rike. De som ropa så, bli alltid slagna till marken, till och med nedskjutna, såsom vi snart skola finna; men ropen ljuda på nytt och på nytt igen. Revolutioner genomföras emellertid olyckligtvis inte blott med ropande; men gör icke tsarens regering allt hvad i dess förmåga står för att lära folket denna enkla sanning? Den kommer att lyckas lära folket detta, liksom den genom förföljelser i betydande mån lyckats leda de senaste trettio årens rent religiösa folkrörelse in på den revolutionära vägen. Utom oss självfva tillhandakomna underrättelser, som bevisa att våra dagars sekterister med största ifver och bifall läsa den nutida revolutionära pressen, ha vi följande förklaring af herr K. Pobedonostseff själf, afgifven i en af hans senaste rapporter till tsaren: »Stundismen är en synnerligt farlig och hotande makt, emedan nutida stundisters tankar blifvit alltmera förnekande till omfattning och innebörd och sålunda antaga en synnerligt farlig tendens beträffande vårt fäderneslands sociala och politiska struktur.» Enligt en i samma dokument meddelad definition, gifven af en ortodox missionär »läser den nutida stundisten ifrigt den heliga skrift, men han älskar Kristus icke såsom sin gudomliga frälsare, utan såsom en arbetare på de sociala och politiska områdena», och i skriften söker han »skäl för sina frihetsvänliga känslor på det sociala och ekonomiska lifvets område». Följande ord finnas vidare citerade för att belysa det ofvansagda: »Vi vilja icke följa er», sade en stundist till den nämda missionären, »vi tycka inte om *er* Kristus. Ni med *er* Kristus ha bytt människor mot hundar,*) medan vi med *vår* Kristus vilja vara fria.» En annan yttrade: »Vi ha befriat oss från slafägarna, vi vilja likaså befria oss från prästerna.» Prokuratorn i heliga synoden förklarar slutligen att stundisterna tagit liflig del i socialist- och arbetarerörelsen i hamnstaden Nikolajeff.

Det finnes intet att förvåna sig öfver i de ofvanförda fakta. Hvarken den ryska arméofficeren eller den ryska soldaten — jag afser den allmänna typen — är den öfvermodiga, arroganta öfversittare af rysk tillverkning, som representeras af den tyska officer, som kort före utbrottet af 1848 års revolution i Tyskland, på tillfrågan huruvida han komme att skjuta på folket, ifall han befalldes att så göra, svarade:

*) En häntydning på lifegenskapstiden då »goda kristna icke tvekade att sälja eller bortbyta andra kristna, och kyrkan ingenting hade att invända däremot.»
Förf. anm.

»med största nöje!» Den slaviska rasens naturliga karaktärsdrag göra sådant i regeln omöjligt för en ryss. Alexander III sökte hos den ryska officeren inympa känslan för »uniformens heder» enligt preussiskt mönster, genom att införa duellerande, medan hans farbror, den aflidne storfurst Nikolai genom sina ordres sökte underminera kamratandan bland officerarna. Men däraf vardt ingenting. Den ryska soldaten öfvas och exerceras också i en anda och i vanor, som förestafvas af autokratins intressen. Men tiden för aktiv tjänstgöring i ledet är numera endast fyra år. Den utöfvar utan tvifvel en viss verkan, men den är icke tillräckligt lång för att i soldatens själ utsläcka kärleken till hans hem, hans by, för att göra honom oförmögen att förstå böndernas intressen, deras fröjder och sorger, för att bringa honom att glömma att han ger det bästa inom sig till spillo, om han skjuter ned försvarslösa män, kvinnor och barn.

Mänsklighet utgör dock icke det enda skäl, hvarför en rysk arméofficer kan hysa motvilja mot att användas för undertryckande af politiska manifestationer. Armén hyser allra största förakt för polisen. En gendarmofficer kan i allmänhet aldrig bli officer i ett armérege- mente, då öfriga officerare icke skulle tåla honom såsom kamrat. Men när trupperna användes för att undertrycka manifestationer, fullgjorde de i själfva värket polistjänst. Många betraktade detta såsom en förnedring, på samma gång som de funno sig försatta i rent outhärdliga situationer. Det är lätt att sätta sig in i en officers känslor, då han råkar i ett läge, sådant som det i följande beskrifning af ett ögonvittne skildrade, från den 9/22 februari 1902, då trupper kommenderades till universitetet i Moskva, för att fängsla studenterna: »En mycket ung officer af Nevska regementet stod där, hvit som krita, medan förebråelser slungades honom i ansiktet: 'Tänk för skams skull på hvad ni gör; ni uppträder mot edra egna landsmän, ert eget folk!' Kosackerna voro alla druckna och tilläto sig därför grofva, till och med oanständiga yttranden; men infanteristernas ansikten uttryckte allvar och smärta.» I S:t Petersburg blefvo gendarmerna och kosackerna efter »slaktandet af oskyldiga» den 4/17 mars 1901 på Kasanska torget, föremål för allmän afsky. »De blefvo så ofta insulterade af folk på gatorna», berättar ett tillförlitligt vittne, »att de erhöllo hemliga ordres att bära laddade revolvrar för att kunna försvara sin militära värdighet. Detta allmänna förakt och denna fiendtlighet stungo militären på det skarpaste.» Då en ny demonstration väntades till följande söndag, befalldes kosackerna igen att vara beredda för strid mot demonstran-

terna. »Officerarna», säger fru Pogoreloff,*) det tidigare citerade vittnet, »började knota, sägande att obehagen af sådan tjänstgöring lika väl kunde delas af andra trupper, och nästa söndag såg folket i självfva verket till sin stora förvåning bakgårdarna fyllda af hästgardet och chevaliergardet, de mest aristokratiska regementena i Ryssland. Det är icke förvånande att officerarna vid dessa regementen icke kunna tåla höra talas om studentoroligheterna, emedan det påminner dem om den roll dessa privilegierade trupper då fingo utföra. Jag känner fall, då officerarne glömt sig ända därhän, att i ett aftonsällskap under svordomar draga sina sablar, då samtalet rörde sig om studentoroligheterna. Bakgårdsdofterna hade tydligen varit en smula för kraftiga för de unga aristokraterna. Ännu värre gick det gendarmerna. Då gendarmofficerare infunno sig i basarerna, hände det att butikägare icke låtsade höra hvad de begärde och till och med att de, om officeren insisterade, lämnade butiken och därmed den tilltänkta kunden åt de kringståendes hån och skratt.»

Det som här sagts om militären i den nuvarande auto-byråkratiska regeringens hand, betyder naturligtvis icke att den skulle vara oförmögen att med våld undertrycka till och med ett ganska vidtomfattande uppror. Och dock äga de anförda fakta en ofantligt stor betydelse. De bevisa att den propaganda bland militären, som med stor ifver drifves af våra dagars revolutionärer, är byggd på fast grund. Hädanefter kunna regeringen och dess redskap aldrig känna sig säkra om att icke stöta på något oväntadt fall af insubordination och detta kommer i längden att verka på beslutsamheten och effektiviteten af deras undertryckningsåtgärder. Å andra sidan stärker hvart sådant fall af insubordination i ofantligt hög grad frihetens sak i folkets uppfattning och utgör en ny, kraftig väckelse af soldatens känslor af att vara medborgare och kristen.

De tvifvel och skrupler, som börja insmyga sig hos militären, komma att mötas medels verksamma undertryckningsåtgärder, om hvilka man redan i viss mån kan bilda sig en föreställning. Underrättelserna om ställande inför krigsrätt, om arkebusering, om »högst nådig förvandling» af straffen till lifstids straffarbete eller år i straffbataljonerna, dessa jordiska helveten, äro icke alltid toma rykten. Å andra sidan ökades 1901 de lägre officerarnas aflöning, på samma gång som tillfälle till snabbare avancement gafs dem. *Vodka***) har visat sig utmärkt

*) En frisinnad rysk författarinna, som efter en längre tids bortavaro från Ryssland vid ett besök därstädes kände sig slagen af folkets förändrade uppfattning af de bildades opposition och sedermera skildrade denna genomgripande förändring i en serie uppsatser, som bland annat ingått i tidskriften »Free Russia». *Öfvers. anm.*

**) Det ryska bränvinet. *Öfvers. anm.*

såsom förstärkning af lojaliteten och försöktes med mycken framgång på polisen och en del trupper i Moskva, S:t Petersburg, Harjkoff, Kijeff och andra orter. I guvernementet Pultava, där godsägarna helt och hållet litade på trupperna för att undgå ruin, tillställdes middagar med öfverflöd på dryckesvaror både för officerare och soldater, medan bönderna trakterades med hundratal prygel och emellanåt också med kulor. På Karlofka, härtigens af Mecklenburg gods, undfägnades officerarna med en middag med musik och floder af champagne. Sådana lektioner tjänade till att inskärpa öfvertygelsen att där ligger någonting mera påtagligt än blott känsla bakom sektionen 5 i den militära dagorder vi ofvan häntydt till och som lyder: »Kom ihåg den högsta kommenderandens ord, att hvarje medlem af armén måste respektera sina vapen och sin uniform».

Kalasandet hade en verkan, som blifvit beryktad. Misskundslöst masspryglande bedrefs i guvernementet Pultava. Gevär kommo äfven till användning; ett antal kvinnor och barn sårades och åtskilliga bönder skötos ihjäl. I ett af liken funnos icke mindre än fjorton kulor. I guvernementet Harjkoff framtvingades »ordning och lugn» med ännu större »respekt för vapen och uniform». Soldaterna själfva intyga att antalet slag, som med björkkäppar tilldelades bönderna i enskilda fall steg till 250 per person. Under flykt från denna tortyr, stötte åtta bönder på en patrull. Befälhafvande officeren, som råkade vara drucken, kommenderade »eld» och de åtta obeväpnade och hjälplösa offren miste lifvet allesamman.

Men göra dessa »energiska åtgärder» den verkan man åsyftar? I byn Kurlak af guvernementet Voronesch skulle likadant skonslöst pryglande utföras på *alla* byinvånarna. När den trettiosjunde bonden genomgått sin del af tortyren, förklarade bybefolkningen, efter öfverläggning, att den underkastade sig. Men de samlade omsorgsfullt ihop alla björkkäppar, som begagnats vid exekutionen. »De komma att bli nyttiga för oss», förklarade bönderna, »när *vår* tur kommer att prygla *er!*» Alla de officiella förklaringar, som vid detta tillfälle gåfvos dem af myndigheterna, ledde dem till slutsatsen, att regeringen erkände rättvisan af deras anspråk på jorden och lät prygla dem endast för det de användt oriktiga metoder för att tillvinna sig jord; att de därför snart nog skulle få öfvertaget öfver godsägarna och tjänstemännen och då i sin tur skulle kunna prygla dem.

Rörelsen i guvernementet Pultava hade alls icke karaktären af en ödeläggelse, ehuru godsägarna utan tvifvel ruinerades genom byinvånarnas stillsamma tillgöranden. Ingen plundring ägde rum. Bönderna öppnade, under ledning af sina valda byäldste, godsägarnas spanmåls-

magasin och fördelade säden sig emellan i förhållande till hvarje familjs behof (de förmögna erhöllo ingenting), medan återstående spanmål, när någon blef öfrig, fördes till de kommunala magasinen. En del af denna spanmål har redan användts af bönderna såsom utsäde på deras egna fält. Så snart trupperna ryckt in i den »upproriska» trakten, lade de beslag på den återstående säden i kommunernas magasin och återställde den till godsägarna. *Men i flera fall satte sig bönderna, sedan soldaterna efter masspryglandet dragit bort, på nytt i besittning af godsägarnas säd.* Fängelset i Pultava var till trängsel fyldt af studenter och bönder, men ändå utkommo hemliga proklamationer lika regelbundet som den lokala officiella tidningen och utdelades till och med bland soldaterna. En af officerarna arrangerade ett bakhåll och en lördagsafton ertappades en arbetare vid namn Krischefskij på bar gärning vid det han kastade en bundt proklamationer in genom ett fönster i kasernen. Den modiga arbetaren pryglades tills han svimmade och officeren, som heter Fedoroff, hotade honom med revolvern, ifall han icke ville uppgifva författarna till flygskrifterna, men förgäfves. Krischefskij måste föras till sjukhuset. Han inlämnade klagomål till allmänna åklagaren, men denne svarade att tiden för några slags formaliteter var förbi. I förbigående må tilläggas att denna arbetare hade en broder, en mycket hängifven arbetare för frihetens sak, som kort förut dött. På dödsbädden hade han affordrat den sedermera fängslade Krischefskij ett löfte att fortsätta sin aflidna broders verk. Kan väl en sådan anda krossas med knytnäfvar, piskor, eller ens med bajonetter?*)

Den nu pågående bonderörelsen är icke inskränkt till de redan nämnda tre guvernementen. Den började i dessa af det enkla skäl att hungersnöd rådde, men liknande händelser inberättas från guvernementen Kursk, Jekaterinoslaff och Podolien. Jäsningen i böndernas sinnen, deras ytterliga misstroende mot den nuvarande regeringen och deras beredvillighet att taga rättvisan i egna händer kunna sägas vara allmänna inom hela riket. Därför är en lokal jordtvist, ett öfvergrepp af en arrogant tjänsteman, godsförvaltare eller arbetskontraktör, ett löst rykte satt i omlopp af en okunnig pilgrim, eller åsynen af en revolutionär flygskrift tillräcklig för att bringa en hel trakt i rörelse, och i själfva verket komma uppgifter om sådana händelser från alla väderstreck.

*) Enligt senaste underrättelser (början af januari detta år) meddelade af den särdeles väl underrättade oppositionstidningen »Osvoboschdenia», ha bönderna i de nämda guvernementen, då de sett att regeringens löften om bistånd och lättnader, icke hållits, tagit sig till att i allsköns tysthet bränna ned godsägarnas magasin, lador och öfriga byggnader, för att sålunda ruinera och tvinga dem att lämna den jord bönderna anse sig ha rätt till. *Öfvers. anm.*

Följande fall är typiskt: Bönderna i byn Butschina af guvernementet Perm hade för sed att hugga sitt bränsle i en närliggande skog och ingen blandade sig någonsin däri, då bönderna själfva trodde att skogen tillhörde dem på grund af ett dokument från Peter den stores tid, hvilket enligt deras påstående gjort dem till ägare af jorden. Intet tvifvel kan råda om att dokumentet finnes; återstår blott att utröna huruvida bönderna riktigt tolka dess mening. Men för icke länge sedan förklarade förvaltningen af i närheten belägna järnverk, som allt ännu kvarhålla bönderna i ett slags träldom, att både jorden och den skog bönderna huggit, tillhörde verken i fråga. Polis skickades att lägga beslag på virket och häkta de bönder, som angifvits för afverkningen. Den 27 augusti 1901 anlände distriktspolisen, tjugu man stark, under anförande af två lokala tjänstemän, till Butschina. De mottogos fiendtligt af byinvånarna, som vägrade att utlämna sin kamrat, Sergej Fedorahin, hvilken betraktades såsom deras ledare. Fedorahin själf fanns sittande vid fönstret i sitt hus, hvars dörr han barrikaderat. Han vägrade att gifva sig och hopen af bönder antog därunder en så hotande hållning, att polisen måste lämna byn utan att verkställa några häktningar. Nästa dag och igen den 17 september upprepades försöket af polisen. Denna gång lossade bönderna åtskilliga skott; en af polismännen blef sårad och de öfriga drogo sig åter tillbaka. Slutligen blef det nödvändigt att skicka ut två kompanier infanteri och endast med hjälp af dem och deras bajonetter lyckades det att häkta trettionio bönder, som sedermera ställdes inför rätta. I mars 1902 dömdes trettio af dem till hårda straff af ända till tio års arbete i grufvorna. Den ryska prässen tilläts icke att meddela förhandlingarna, men underrättelser om dem offentliggjordes af en hemlig rysk tidning. Undersökningen ådagalade att motståndet sedan längre tid var organiseradt. Bönderna, icke blott i Butschina, men också i fyra andra närliggande byar, hade då de ansågo sig ha rätt och icke hyste minsta förtroende till domstolarnas rättskipning, beslutit att om så blefve nödvändigt göra väpnadt motstånd mot polisen. De hade valdt Sergej Fedorahin till gemensam representant beträffande deras anspråk på skogen och uppdragit åt honom att resa till S:t Petersburg för att om nödigt öppna rättegång. Det var därför de försvarat honom. Ett i allo dylikt fall af våldsamt motstånd timade i Tauriska guvernementet och liknande händelser ha under de sista fyra eller fem åren inrapporterats från guvernementen Kijeff, Herson, Minsk, Bessarabien, Kostroma, Arjol, Pskoff, Saratoff, Samara, Tamboff och andra.

Det lider intet tvifvel att en betydlig del af dessa bönder står under inflytande af den traditionella, naiva idén, att de visa lojalitet mot tsaren, hvars vilja de tro sig utföra genom att handla som de göra,

Men det vore ett stort misstag att tro alla bönder, som nu röra på sig, vara af denna typ. Icke ens i södern, där denna art af »lojalitet» synes mest rotfästad, är detta fallet.

Vid början af den socialdemokratiska rörelsen i Ryssland, hyste dess ledare inga förhoppningar beträffande bönderna. Kraftiga agrariska organisationer ha sedan dess uppstått. Hundradetal kilogram af hemlig literatur, skrifven och utgifven enkom för allmogen och fabriksarbetarna, ha smugglats in till Ryssland. Denna import försiggår öfver alla landets gränser, sjövägen och landvägen, trots all vaksamhet hos tulltjänstemän och polis — tidtals på de mest oförmodade vägar. I februari 1902 underkastades matroser vid flottan och medlemmar af marinstaben i Sevastopol allmänna husvisitationer och massor af hemlig literatur påstås därvid ha blifvit upptäckta. De miljoner flygskrifter, som tryckas inom riket självt, tränga äfven direkt in till byarna, eller hämtas dit af fabriksarbetare, som vid hvarje strejk med våld föras till sina hemorter. I denna literatur framställes aldrig tsaren såsom allmogens vän, tvärtom hånas alltid denna tanke och utlägges dess ömklighet. Icke desto mindre ha bönderna småningom börjat fatta tycke för dessa skrifter, sätta värde på dem och dölja dem för tjänstemännen. I två distrikt af guvernementet Pultava ha bönderna t. ex. erhållit skrifter tryckta på deras eget lillryska språk. De funno dem på vägarna, hindrade att blåsa bort medels pålagda stenar. Bönderna gladdes åt att läsa flygskrifterna, som spriddes till tjugutvå byar. Slutligen angafs saken af en präst och polisen fick anställa visitationer utöfver det vida området af två hela distrikt. Bönderna ville icke utlämna skrifterna och då polisen sökte arrestera fyra allmogemän, tog hela befolkningen deras parti. Af stort intresse är att bönderna efteråt beslöto nedsätta med två tredjedelar alla afgifter de hade att erlägga till prästen-angifvaren, för att straffa honom för hans handlingssätt.

Omfattande undersökningar måste också göras i en vidsträckt trakt af guvernementet Saratoff (vid Volga floden) under senare hälften af februari 1902. En mycket populär läkare, förut medlem af semstvoförsamlingen, en kvinlig läkare-assistent, en skollärare och elfva bönder, af hvilka en sjuttio år gammal, häktades och en mängd revolutionär literatur, hufvudsakligen utgifven af »landligan», togs i beslag. En massa dylik literatur har nyligen funnits i omlopp också i guvernementet Novgorod.

Icke mindre betydelsefulla äro fakta, som upptäckts af polisen i guvernementet Minsk. Ett stort landtdistrikt befanns hysa ett antal hemliga grupper eller kretsar af bönder, som ägde små bibliotek af hemlig literatur, erhöllo tidningar och tidskrifter och sammanträdde för att dryfta politiska och ekonomiska frågor. Denna organisation an-

sågs så farlig, att 150 bönder insattes i fängelse medan undersökningen pågick, under det att de, hvilka betraktades såsom ledare, skickades till S:t Petersburg.

De ofvananförda äro endast några få omständigheter, ägnade att belysa den väldiga utveckling, som för närvarande pågår i ryska sinnen. I hjärtat af landtdistrikten kommer den, som lyssnar till allmogens, till arbetarnas samtal, eller som blandar sig bland de lägre klasserna af städernas invånare, lätt underfund med att det gamla, barnsliga förtroendet för den »lille fadrens, den hvite tsarens» välvilja, endera är försvunnen, eller håller på att försvinna, att den naiva väntan att orättvisorna mot folket skola rättas af någon på samhällets höjder, icke längre finnes till och att den smittande tendensen att taga rättvisan i egna händer håller på att sprida sig som en löpeld. Allt detta kan åskådliggöras genom anförande af en dialog, som meddelas i en af de för närvarande utgifna revolutionära tidningarna.

— Hvad är det? Hvad försiggår på Nevska prospektet? frågade en herreman sin körsven, när han åkte genom S:t Petersburg under en af demonstrationerna.

— Folket gör uppror, det är alltihop, svarade åkaren lugnt.

— Huru? uppror? Hvarför göra de uppror?

— De vilja ha sin rätt, det är orsaken. Snart komma alla att göra uppror, emedan alla vilja ha sin rätt. Dessa tyskar och judar göra det omöjligt att lefva, lika väl för er som för oss.

— Hvilka tyskar och judar menar ni?

— Tsarens ministrar, naturligtvis — må fan ta dem!

Yttrandet om »tyskar och judar» kan säkert betraktas såsom ett resultat af regeringens »nationalistiska» politik: som understödes af jingopressen med den hållningslösa *Novoje Vremja* i spetsen; men det är intressant att se huru denna politik under omständigheternas påverkan i folkets sinnen vänder sig mot sina upphofsmän.

Det kan måhända anmärkas, att, ehuru jag företagit mig att gifva en bild af det politiska uppvaknandet i Ryssland, jag inskränkt mig till att endast beskrifva oron och rörelsen bland massorna, med blott någon tillfällig hänvisning till trupperna. Men äro icke dessa just de element af nationen, som måste vakna? Den revolutionära rörelsen inom de bildade klasserna äger redan en lång och lysande historia och om endera 1825, på sextiotalet, eller 1881 denna rörelse icke lyckades vinna åt Ryssland en representativ styrelseform, så berodde detta på massornas politiska orörlighet. Stagnationen i den underjordiska politiska verksamheten under Alexander III:s tid var endast skenbar. Emedan förtroendet för den gamla taktiken gått förloradt, upphörde vidare aktivitet af terroristisk natur och detta åstadkom ett intryck som

af dödstystnad följande på åskknallar. I själfva verket upphörde aldrig hvarken missnöjet eller sökandet efter vägar och medel för frigörelsen. Med hjälp af ekonomiska förhållanden, som ledde till spontant utbrytande strejker, blef rörelsen ständigt alltmera omfattande. Det var från den bildade klassen fabriksarbetarna erhöllo bundsförvandter och medhjälpare i kampen för förbättring af sina lefnadsvilkor, medhjälpare som gåfvo form åt deras fordringar, som gåfvo dem en gemensam lösen och begrepp och kunskap om de inre nationalekonomiska vilkoren i andra länder. Det var den bildade klassen de tillhörde, dessa tusental studenter, som för första gången i Rysslands historia framgångsrikt vädjade till gatornas massor om bistånd i sträfvandet att få sina egna intellektuella besvär afhjälpta. Från denna klass kommo hämnarna af folkets gränslösa förödmjukelse, förnedring och ekonomiska ruin. Äfven inom det samhällslager, som alltid, troligen på grund af dess privilegierade ställning, varit trögt och fullt af rädsla när det gällt politisk aktion, ha många bildade individer ansträngt sig både för att upplysa massorna och för att begagna hvarje förevändning och hvarje möjlighet till häfdande af medborgarnas rättigheter. Den nuvarande tsaren tog åtskilliga semstvos i upptuktelse för deras »dåraktiga drömmar», såsom deras konstitutionella fordringar benämdes. Regeringen undertryckte den fria ekonomiska föreningen, skriftställareföreningen och förbjöd till och med de bildade att lämna hjälp åt de svältande bönderna, detta på grund af deras själfständiga hållning. Därför är det icke nödvändigt att ingå i enskildheter beträffande denna sida af saken, då vi tala om uppvaknandet i Ryssland. Då nu massorna ha vaknat, eller stå i beråd att afskaka sömnen, måste man erkänna såväl rörelsens omfattande natur, som omöjligheten för den att mera dö. Dock måste det tydligt utsägas att jag icke omedelbart väntar befrielse från tyranniet i Ryssland. Den mångskiftande kampen mot oket är ännu icke organiserad. Ännu kommer den rådande regimen många gånger att triumfera öfver utbrotten af Rysslands kraf på frihet och ett lif värdt att lefva. Men huru många dessa triumfer än må bli, så komma de aldrig att kunna ur det ryska folkets medvetande upprycka insikten att dess frälsning ligger i dess egna händer. I denna mening är det rörelsen omöjligt kan gå under. Den har sin profet i Rysslands »Grand Old Man's» person och har redan frambragt sin skald — den vaknande personlighetens skald, den unge Maxim Gorki; den kommer att vinna sin slutliga seger och hafva framtiden för sig, när ropet »lefve nationalförsamlingen!» som nu ljuder utöfver allt Ryssland, icke längre innebär en fordran, utan betecknar ett fullbordadt faktum. Jag hoppas lefva att se det fullbordadt. *Felix Volkofskij.*

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903

F. Volkhovsky

N:o 2 Mars den 31 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE KONNI ZILLIACUS

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 2 Mars den 31 1903

Ett unionspolitiskt bref från 1850-talet

af

Aug. Sohlman.

Bland *Aug. Sohlmans* efterlämnade papper har i dessa dagar påträffats konceptet till ett bref, som, på samma gång det äger ett historiskt intresse, i visst afseende ej saknar aktualitet för dagen med hänsyn till de spörsmål, som f. n. i högre grad än vanligt upptaga alla politiskt tänkande på bägge sidor om Kölen.

Brefvet, hvars koncept saknar namnet på brefemottagaren, och är skrifvet med Sohlmans stil, är enligt meddelarens åsigt, som styrkes af äldre sakkunniges (däribland L. Dietrichson och H. Wieselgren) öfverensstämmande vittnesbörd, utan alla tvifvel ställdt till den berömde norske historieskrifvaren *P. A. Munch,* med hvilken Sohlman stod i ganska liflig brefvexling, ehuru ej något bref af så tidig datum, som nedan anförda hittills påträffats.

Brefvet, skrifvet af den då 31-årige fil. magistern och dåvarande medarbetaren i Aftonbladet samt föreläsaren i Fria Konsternas Akademi, är af följande lydelse:

Stockholm den 12 febr. 1855.

Högtärade Herr Professor!

Jag behöfver ej för Eder skildra den glädje, hvarmed jag mottog Eder ärade skrifvelse, som redan i och för sig själf var mig högst dyrbar och blef det ännu mera genom dess vänliga och intresserika innehåll.

Jag hade trott, att det skulle bli mig möjligt att genast genom öfversändande af en liten broschyr, som jag sedan någon tid tänkt på att utgifva, fullständigare kunna besvara Edra frågor och yttranden rörande de unionella förhållandena; men under de senaste veckorna mer än vanligt hopade göromål, föreläsningar, årssammankomster med thy åtföljande föredrag och redogörelser, utom de dagliga journalistiska bestyren m. m. samt därtill omsorgerna och bekymren

i anledning af en nära anhörigs svåra sjukdom, ha hittills lagt oöfverstigliga hinder i vägen för fullbordandet af detta uppsåt. Jag skall dock så snart sig göra låter genomföra detsamma, men kan icke längre uppskjuta att på det hjärtligaste tacka Eder för Edert bref och säga Eder att jag fullkomligt gillar och delar de åsigter Ni däruti uttalat.

Jag är såsom hela den yngre bildade generationen i Sverige med ytterst få undantag, varm anhängare af unionen och anser det såsom en verklig lycka, att Norge i stället för att bli en kufvad svensk provins med osvenskt sinnelag, hvilken oupphörligt skulle blifvit en Sveriges Achilleshäl, blifvit en fri stat, som genom en kraftigt sig utvecklande nationalanda och däraf följande framåtskridande i alla riktningar i betydlig mån ökat det förenade Nordens makt och genom föredömet af en folkelig regering och liberala institutioner kan gifva kraftiga impulser åt utvecklingen i Sverige, där det aristokratiskt-konservativa partiet så gärna förkastat alla exempel från utlandet, såsom innationella och icke öfverensstämmande med Nordbofolkens lynne och seder.

Jag betraktar och anser hvarje sann fosterlandsvän både här och i Norge böra betrakta unionen såsom oupplöslig och håller därför ifrigt på alla de grundlagliga bestämmelser, som göra densamma icke till en blott och bar personalunion (såsom man understundom på senaste tiden velat påstå) utan till en realunion, en med vissa ömsesidiga förpligtelser och med en viss gemensamhet och solidaritet i förhållande till utlandet för alla tider mellan båda *folken* ingången förbindelse; jag tror äfven, att denna förbindelse, utan skada för någondera partens oafhängighet, ära och intressen skulle kunna utvecklas på den lagda grundvalen, i synnerhet då den nyare tidens anda hinner göra sig mera gällande uti de svenska institutionerna; jag föreställer mig sålunda, att det sätt hvarpå de båda rikenas utländska angelägenheter ombestyras icke är sant unionellt, utan att ett verkligt för båda ländernas representationer ansvarigt och af dem båda i rimlig proportion bekostadt utrikesministerium borde upprättas; jag kan vidare icke fatta, hvarför icke samma gemensamhet i många commerciella och andra materiella intressen skulle kunna äga rum mellan Sverige och Norge som t. ex. mellan Preussen och Hannover eller andra Tysklands förbundsstater. Men jag förkastar därvid tillika helt och hållet tanken på all slags amalgamering och allra minst kan det falla mig in, att Norge för ett närmande till Sverige skulle gå något steg tillbaka och lämpa sig efter Sverige, uti förhållanden, där vi stå efter på utvecklingens bana. Dessa tänkesätt delas, såsom

jag redan antydt, af hela den yngre intelligenta generationen samt af nästan alla politiskt tänkande människor, om den undantager en mycket fåtalig högaristokratisk kohort, för hvilken naturligtvis Norges statsskick är en styggelse. — — —

* * *

Så långt den sedermera så framstående och berömde publicisten.

Man torde få söka för att finna ett mera typiskt kännetecknande uttryck för den unionspolitiska riktning, som vid denna tid började arbeta sig fram i Sverige. Den håller — men såsom absolut förbindande och förpliktande — på det väsentliga i unionen: förhållandet till utlandet. Och den är emot all nationell amalgamering, på samma gång som den anser att unionen reelt sedt bäst befästes genom det närmande länderna emellan, som fortgår genom en utveckling i liberal och demokratisk riktning af Sveriges statsskick samt genom utvidgning af den kommerciella gemensamheten.

Hur den då relativt unge brefskrifvaren i handling förverkligat de tankar, han här i skrift fästat på papperet, ligger i öppen dag genom publicitetens häfder.

Såsom ledare af Aftonbladet stod han 1859—60 gentemot en våldsam svensk opinion på Norges grundlagsenliga rätt i ståthållarefrågan. I samma egenskap förde han till förmån för den svenska representationsreformen ett publicistiskt fälttåg, som utan alla tvifvel blef afgörande för utgången. Hurusom Aftonbladet vidare under samma ledning gifvit uppslag till sträfvanden, som burit frukt i ökade materiella förbindelser, ej blott mellan Sverige och Norge — t. ex. mellanrikslagen — utan äfven mellan alla de tre skandinaviska länderna, är allt för bekant för att behöfva närmare påvisas. Det verk, som praktiska, klarseende och varmhjärtade unionsvänner i öfverensstämmelse med den i brefvet uttalade tanken med möda lyckades uppföra i och genom mellanrikslagen, ha i främsta rummet den svenska reaktionens vårdslösa framfart kullstörtat. Det kommer säkerligen att gå långa tider, innan det kan resa sig på nytt ur gruset.

Men kanske skall det vara den nuvarande generationen förbehållet att lösa den stora frågan om ett verkligt unionellt utrikesministerium. Om så sker är unionen räddad och därmed också Nordens framtid.

H. S.

Till "Dagbladet" och Björnstjerne Björnson.

I.

Artikeln »Svensk-norsk unionspolitik» i första häftet af »Nordisk Revy» har gifvit anledning till särskilda uttalanden i norska tidningar. Intet af dessa uttalanden utgör dock ett bemötande i sak. De innehålla antingen personliga utfall eller känsloutbrott, hvilka utvisa huru uppjagad den nationella stämningen för ögonblicket är inom vensterkretsar i Norge. Jag skrifver anfallen på den irriterade stämningens räkning och skall därför gärna låta udda vara jämt hvad mig personligen angår.

Att jag det oaktadt ännu en gång griper till pennan i denna sak, beror därpå att såväl Norska »Dagbladets» artikel som särskildt Björnsons uttalande gifver vid handen, att förberörda uppsats af mig i »Nordisk Revy» icke i sin helhet blifvit genomläst af mina motståndare eller ock blott så flyktigt, att dess väsentliga innehåll icke uppfattats. Till detta antagande finner jag fullt skäl, då »Dagbladet» säger sig hafva svikits i sin förväntan att hos en representant för en undertryckt nation »finna full förståelse af ett litet folks kraf på att se sin själfbestämningsrätt tillgodosedd». I alla fall hade »Dagbladet» hoppats hos mig finna respekt för Norges rätt till eget konsulatväsen. Så närsynt har jag blifvit att jag icke längre ser »någon skillnad till värdet mellan en union, som hvilar på tillitens grund och en som blott bygger på fruktans».

För den som kämpat för rättsidéns okränkbarhet och fallit i denna strid mellan den svagares rätt och ett brutalt våld, kan det väl icke gifvas en bittrare förebråelse än att inte förstå och hysa medkänsla med ett litet folks kamp för sin rätt, hvarhälst denna än föres. Men denna förebråelse träffar mig icke i detta fall och skall, såsom jag hoppas, aldrig med skäl kunna riktas mot mig.

Må man läsa uppsatsen »Svensk-norsk unionspolitik» såsom den är afsedd att fattas och man skall finna, att densamma skänker Norges rätt fullt erkännande. Norge har rätt till eget konsulatväsen emedan inga rättsliga skäl kunna åberopas mot konsulatgemenskapens upplösning, och Norge har rätt i sin fordran på att en unionell utrikesledning skapas, alldenstund riksaktens förutsättning af gemensamhet i utrikesledningen för de båda förenade rikena icke längre fylles. Det är detta artikeln uttryckligen fastslår. Huru stort skäl det ligger i »Dagbladets» påstående, att jag ej skulle hysa någon respekt för Norges rätt till egna konsuler kan häraf bedömas.

I uppsatsen skänkes full förståelse åt norska folkets kraf på att se sin själfbestämningsrätt tillgodosedd. Där erkännes uttryckligen att Norge har vuxit från unionsståndpunkten, att det norska folkets utveckling berättigar detsamma till full likställighet med Sverige i unionen. Men där tages tillika bestämdt afstånd från det sätt, hvarpå den norska vänstern söker få sin själfbestämningsrätt tillgodosedd. Här står det parti, som nu har makten i Norge, icke längre på den rättsgrund riksakten lagt för de förenade rikenas representation utåt. I stället för gemensamhet kräfver detta parti splittring i och med sin fordran på tvänne utrikesministrar. Riksakten är dock ett unionskontrakt bindande såväl för Norge som för Sverige. Därför kan Norge icke ensidigt bryta den i densamma fastslagna gemensamheten i representationen utåt. Skulle den norska venstern sätta sitt hot därmed i verkställighet, så vore detta en usurpation af en rätt, som Norge icke äger enligt sin grundlag eller riksakten.

Vi ha svårt att fatta i Finland, huru det norska folkets själfkänsla kunnat stegras ända därhän, att det i unionen till och med ser en boja, som det önskade bryta. Men äfven om vi förstode detta, ha vi aldrig kunnat ur några känslosynpunkter bedöma Norges ställning i unionen. Det norska folket har sedan 1814 intet ögonblick kunnat betecknas såsom ett lidande folk, ehuruväl såsom ett stridande. Må man blott lägga märke till skillnaden. Hvilka milstolpar har det icke tillryggalagt på vägen sedan denna tid och nu? Med stolthet kan det se, att hvarje milstolpe betecknar ett framsteg, vunnet visserligen efter arbete och stundom strid, men en strid, hvilken gjort folket medvetet om sin styrka samt utvecklat dess nationalkänsla och inneboende rika anlag. Norges framåtskridande mot full politisk jämbördighet med Sverige — en jämbördighet som riksakten icke förutsätter — är omisskänneligt, om detta äfven stundtals afbrutits af ett stillastående. Till dessa vinningar bör såsom den vackraste läggas den samlade svenska opinionens omisskänneliga önskan att bereda broderfolket full likställighet i unionen. Nu mera beror det blott på Norge själf att fatta den utsträckta handen.

Min uppsats var afsedd att vara en maning till frid och försoning. Det låg därför icke i dess syfte att mer än antydningsvis röra vid de gamla såren, som förorsakats å ena sidan af oförmåga från svensk sida att i tid förstå det ur det norska folkets nationella och politiska utveckling uppsprungna likställighetskrafvet, å andra sidan af det ofta hänsynslösa norska föraktet för formen och pockandet på rättigheter utan hänsyn till rättsgrunden. I detta nu förelågo blott tvänne fakta att taga vara på, Sveriges önskan att tillmötesgå Norges likställighetskraf,

yttrande sig närmast däri att inbjudningen till öfverläggning om den konsulära skilsmessan utgått från Sverige samt den ledande norska vensterns motvilja mot att samtidigt söka skapa *ett* unionellt organ för den gemensamma utrikesledningen. Den farliga klippan för de konsulära underhandlingarnas lyckliga lotsande i hamn var just denna motvilja. Så mycket större skäl förelåg då att påpeka, huru i Norge parti hänsyn, de små synpunkterna skymde blicken för ställningens allvar och unionens betydelse, huru man såg fienden i grannen, hvilken var villig att afkläda sig hvarje företräde för att vinna den endräkt, hvaraf den skandinaviska norden nu mera än någonsin har behof. Anbudet från Sveriges sida om likställighet visar väl bättre än något annat den goda viljan att bygga på tillitens grund, medan det norska vänsterpartiets misstro och fruktan att gå detta till mötes, är det som för ögonblicket verkar svagheten i unionen och med nödvändighet måste gifva anledning från unionsvännernas sida till en varning med hänsyn till framtida faror.

II.

Björnstjerne Björnson låter mig i sin uppsats, »hvad d:r Lille borde ha skrifvit» till en början veta, att jag mot min önskan tillfogat mitt fosterland stor skada. I detta afseende kan han såsom hemulsmän åberopa sig på den gammalfennomanske partichefen och hans partivänner, hvilka af den ryske generalguvernören berömmande förklarats vara hans medhjälpare i arbetet för den finska gränsmarkens närmande till det ryska moderlandet. Beskyllningen att jag söker skada Norge genom mina uppsatser, i hvilka jag talat för endräkt mellan broderfolken, delar jag med en så stor man som Sophus Bugge, mot hvars fridsrop Björnson äfven inlagt sin gensaga. Jag kan alltså taga såväl den ena som den andra tillvitelsen med fullkomligt sinneslugn.

De ord, hvilka Björnson önskat att jag såsom »verkligt lojal och klarsynt finne» bort nedskrifva rörande unionsförhållandena på nittiotalet och i närvarande stund visa att han intet glömt och intet lärt, icke ens detta, att Sverige icke vill förhålla Norge dess rätt till egna konsuler. Men för alla dem, hvilka utan att kunna skänka sitt erkännande åt alla faser af Björnsons politiska verksamhet i honom se den genialiske skalden och den store fredsvännen, hade det helt visst varit till oblandad glädje, om han nu i sin ålders höst kunnat med dämpad bitterhet objektivt bedöma opinionerna i Sverige och gå till doms med sitt eget politiska jag.

En sådan dom, tänker jag, skulle hafva bort utfalla på ungefär följande sätt.

Mitt ideal har varit frihet för nationerna och fred mellan folken, fred vunnen genom neutralitetsförklaringar, skiljedomstraktater och ett pangermaniskt förbund. Tanken är stor och skall bära mitt namn genom tiderna. Men jag har kanske icke användt de rätta medlen för denna tankes förverkligande. Jag är norrman, och »norrmännen äro ett ungt folk, som vågar sätta in på sin tro». Äfven jag har med ungdomens hela naivitet satt in min tillit till det ovederhäftiga politiska skvallret, till den goda viljan hos österns diplomati och fredsfursten, han med väntande odödlig ära, men mina skimrande luftslott ha icke alla varit byggda på hällebärget. Min tro på tillmötesgående från Rysslands sida mot de skandinaviska folkens behof af neutralitet, hägnad af skiljedomstraktater, har dock varit bärgfast. Så bärgfast att jag ej kunnat se någon fara, om Norge till detta land gifvit bort på arrende en hamn vid isfritt haf för att visa sin tillit och sina fredliga afsikter.

Jag har angripit Danmarks regering och gjort den ansvarig för hela nordens framtid och Finlands öde därför att densamma ej mottog neutralitetsförklaringen från Alexander III:s hand och därmed möjliggjorde neutralitetens utsträckande äfven till Norge och Sverige. Ett sådant förslag till neutralitetsförklaring har dock tyvärr i verkligheten icke framställts för danska regeringen. Dementin af hvad jag påstått var allt för autentisk och otvetydig för att jag icke skulle inse att jag af det politiska skvallret låtit mig föras bakom ljuset.

Vid en rysk diplomats mjuka hand leddes jag in i den ryska prässen, där jag skref de bref, som skulle bereda vägen för den eviga freden på halfön. De kränkte broderfolket i dess hjärtrötter och gåfvo den ryska chauvinismen ett vapen mot Finland. Jag ville dock intet ondt, men blind i min misstro såg jag endast dåliga afsikter hos dem som ledde Sveriges öden. Så kommo mina valtal skickligt beräknade att i det norska folkets sinnen sprida min egen misstro mot unionsbrodern. Jag var själf stark i min öfvertygelse och med öfvertygelsens styrka verkade jag tills målet var uppnådt. Det norska folket lärde jag sålunda förstå, att det endast hade fiender på andra sidan om Kölen, unionskonungen, utrikesministern, den svenska riksdagen, som beviljade anslag till ökade rustningar, för att förbereda ett »trolöst anfall på Norge». Och så ställde jag för mina landsmän såsom räddare Ryssland med skiljedomstraktater och den egne norske utrikesministern. Denne underbare man, som kunde »passa på att vår neutralitet blir ordentligt beskyddad, det vill alltså säga en utrikes-

minister utan politik, en utrikesminister, som sitter och tryggar oss mot utrikespolitik». Han skulle ock trygga oss, sedan vi späckat vår gräns med fästningar, mot att lida nederlag vid våra förhandlingar med Sverige. »Vi ha nämligen ännu aldrig förhandlat med svenskarna, utan att där efter hvarje förhandling legat norska politiska lik. Några af dem äro nu i grafven, men några gå politiskt döda omkring ibland oss.»

Mot allt detta skulle vi få ett framtida värn i skiljedomstraktater och den norske utrikesministern.

Dock tiderna ha vexlat och jag ser nu på detta med en annan blick. Det är icke ensamt svenskarna som ha politiska lik, döda och lefvande, på sitt samvete. Vi äro *alla* syndare inför vår herre. Vilja vi se hvad neutralitet betyder »i det europeiska krigshelvetet, så böra vi minnas Belgien eller Schweiz med deras 'garanterade neutralitet'; de måste bygga fästningar och för hvar dag göra starkare och starkare rustningar — mot garanterna!» Min tillit till den östra stormaktens uppriktighet att genom slutandet af skiljedomstraktater trygga de små folkens frihet har icke kunnat undgå att rubbas genom löftes- och författningsbrottet mot det fredliga och lojala Finland omedelbart före kongressen, som skulle inleda rättens och den eviga fredens tidsålder. »Det stackars Finland skulle komma att betala» för de ryska regeringars politik, hvilka tillåtit det att vid sidan af ett autokratiskt land blomstra upp under fria institutioner, icke för Sveriges rustningar. De ha kanske haft ett annat syfte än ett trolöst öfverfall på Norge? Men var Sveriges afsikt blott att värna om sin egen och därmed äfven om broderfolkets frihet, när denna hotades, då har jag i sanning varit blind, ja mer än så! Visste jag väl hvad mina ord inneburo, då jag i det ryska bladet med direkt hänsyftning på Sverige skref, att »det ena högt civiliserade folket törs i det tjugonde århundradet knappast säga nej till ett annat lika högt civiliseradt folks enhälliga kraf på självständighet utan att därigenom moraliskt döma sig själf till döden. Då kan ju eröfraren utan samvetskval träda in och taga det». Sverige skulle alltså förlorat sin moraliska rätt till självständighet, dömdt efter sitt handlingssätt emot Norge.

Sverige, som dock är skandinaviens hjärta därför att det trognast vårdat friheten i norden, det enda land, som redan för sekel tillbaka skänkt de länder det vunnit sin egen folkfrihet, det land vid hvars sida Norge, under århundraden böjande sig för de danska konungarnas envåldsmakt, fått dricka sig rusigt af friheten — det landet skulle saklöst kunna utlämnas såsom byte åt förste bäste eröfrare, ifall det

icke ginge det norska vensterpartiets kraf på skild norsk utrikesminister till mötes! Sådana äro de broderskänslor, hvilka vuxit i mitt bröst och hvilka jag af alla krafter och all min håg inplantat i norska sinnen. Fred utåt var min sträfvan, ofrid inåt blef resultatet. Själf har jag dock om mig vittnat: »När min verksamhet en gång slutat och domen öfver den blir lugnare, tänker jag det skall visa sig, att med alla mina misstag, är det just min vaknare moraliska känsla, som har skapat mina flesta strider och som har gjort, att de riktningar eller de domar, jag stod eller föll för i regeln också blefvo de segrande.» Men jag har bedragit mig. Omsider har jag lärt af verkligheten och lifvet, att segern långt ifrån alltid följt de domar jag stod eller föll för», ty min moraliska känsla har icke alltid varit vaken.

En sådan dom fälld af Björnson själf öfver hans eget politiska jag och han skulle hyllas icke blott såsom den store mannen, utan ännu mera såsom den stora människan.

Axel Lille.

Den märkliga situationen i Finland.

Min i senaste nummer af *Nordisk Revy*, på tal om massafskedandet af ledamöter och tjänstemän i Åbo hofrätt, gjorda förutsägelse har i allo slagit in. Långt ifrån att låta skrämma sig till undfallenhet, ha tvärtom hofrättens öfriga både ordinarie och extraordinarie tjänstemän i det närmaste som en man vägrat att vidare fungera och inlämnat ansökningar om afsked. Den enastående brutaliteten har icke i minsta mån hjälpt regeringen framåt, mot målet att framtvinga eftergifvenhet gentemot förryskningen, utan har långt mera ökat motståndslusten hos folket. Och i mån som enskildheterna af det vackra kapitel af Finlands nyaste historia, som har till rubrik »Åbo hofrätts strid för Finlands lag och rätt», bli kända af en större allmänhet, kommer motståndets energi otvifvelaktigt att växa i mycket hög grad. Så hänsynslöst, så groft åsidosättande af all rättvisa, all humanitet, ja, af all ämbetsmannaanständighet, som den finska senaten i detta fall gjort sig skyldig till, måste öfverbevisa äfven de minst klarsynta om att alls intet mera står att hoppas af dem, som makten hafva, att räddningen — om den öfverhufvud är möjlig — måste sökas i sådant motstånd, som tvingar angriparen in i allt fullständigare anarki, tills denna blir honom själf öfvermäktig, emedan han icke kommer någon väg med dem, som endast konsekvent vägra att lyda och protestera, utan att möta våld med våld.

Åbo hofrätt vägrade att lyda det senaste höst emanerade påbud, som förbjuder anställande af åtal mot tjänstemän, utan begifvande af deras chefer. Ett bref från det finska ministerstatssekreterareämbetets innehafvare förklarade att detta påbud skulle erhålla retroaktiv verkan och att således redan anhängiggjorda sådana åtal skulle nedläggas. I Åbo hofrätt hade åtal bland annat anhängiggjorts mot den i strid mot lag utnämnde ryske guvernören i Nylands län. Hofrätten hade att välja mellan att följa lagens tydliga bud, eller en godtycklig befallning af öfverheten. Den tvekade icke, utan förordnade, trots all möjlig påtryckning af bland andra hofrättens egen president, att vittnesförhör i målen mot general Kaigorodoff skulle anställas af rådsturätten i Helsingfors. Senaten, som var underkunnig om detta beslut, utverkade en särskild kejserlig befallning om inställande af vidare förfarande i dessa mål. Hvarken hofrätten eller rådsturätten i Helsingfors läto däraf rubba sig. Då besattes uppgångarna till rådsturättens lokaler på generalguvernörens befallning — hvilken Kaigorodoff, *den anklagade*, fått i uppdrag att utföra! — med polis, som hindrade både kärande och vittnen att inträda. Rätten måste upplösa sig, efter att till protokollet ha antecknat sin protest mot öfverväldet.

Men därmed voro höga vederbörande icke tillfreds. Hofrätten hade genom sitt beslut inför allt folket stämplat senaten såsom laglöshetens redskap, stämplat den på ett sätt, som ehuru indirekt icke kunde undgå att göra starkt intryck på Finlands af djup respekt för lagens hälgd genomträngda folk. För att hämnas, eller »straffa» hofrätten enligt officiell terminologi, »anmälde» senaten hos monarken Åbo hofrätt i en skrifvelse af så perfid affattning, att däraf måste vinnas uppfattningen att landets båda öfriga hofrätter fallit undan. Detta var icke fallet, såsom senaten nogsamt visste. Både Wasa och Viborgs hofrätt hade, om ock efter omröstning, uttalat att det ofvannämnda påbudet såsom stridande mot lag icke kunde tillerkännas kraft af sådan. Men de hade icke haft tillfälle att omedelbart i handling omsätta detta uttalande och däraf begagnade sig senaten för att framställa Åbo hofrätt såsom den enda tredskande. Manövern hade önskad framgång. Femton af hofrättens ordinarie och adjungerade ledamöter jämte advokatfiskalen afskedades utan pension — och utan iakttagande ens af den i det senaste höst utfärdade påbudet om tjänstemäns afskedande föreskrifna procedyr!

De femton afskedade hade samtliga omfattat det tidigare nämnda beslutet och för att intet tvifvel skulle kunna råda om afskedandets karaktär af en hämdeakt, erhöll presidenten Streng ordres att tvinga de

afskedade till upphörande med sin tjänstgöring till och med förr än officiellt meddelande om afskedet kunde dem tillställas, detta emedan de ett par dagar senare skulle ägt rätt att lyfta den följande månadens aflöning! Presidenten visade sig som en regimen i allo värdig man. Efter att ha uppläst notisen om afskedandet ur Finlands officiella tidning (icke Bobrikoffs, senatens) befallde han de femton att afträda, vägrade att låta i protokollet ingå deras protest mot senatens och presidentens lagvidriga tillvägagående samt lämnade själf sessionsrummet, antagligen öfvertygad om att ha lyckats ingifva hofrättens öfriga tjänstemän tillbörlig respekt för öfverheten.

Men däri missräknade sig presidenten och senaten så grundligt som möjligt. Så godt som mangrannt icke blott ansökte dessa öfriga om afsked, utan vägrade äfven att en enda dag vidare tjänstgöra i en hofrätt, där icke längre lagen utan öfverordnades godtyckliga befallningar utgjorde rättesnöret. Och samtliga extra tjänstgörande, på ett undantag när, följde exemplet genom att vägra fortsätta att tjänstgöra. Hofrätten var fullständigt upplöst och är det i självfva verket ännu, ty de få individer, som låtit förmå sig att intaga en del afskedades platser, kunna icke utföra ens det nödvändigaste arbetet.

Sådant är i korta ord antydt det sista utslaget af förryskningspolitiken. Kan någon tro att denna dess sista »seger» också är en framgång? Kan någon, som har hjärta i bröstet och förståndet oomtöcknadt af fruktan för materiell makt, förutsätta att det upphöjda föredöme af hög pliktkänsla, af heder och trofasthet, som gifvits af dessa afgångna domare och tjänstemän, kan förbli utan verkan på det folk, för hvars rätt de fallit? Må det betänkas att de allra flesta af dem utan tvekan offrat sitt enda lefvebröd, att i dessa tider utsikterna till annan verksamhet för det öfverflöd af lediga jurister Finland äger äro ytterligt små, att hvilken som helst af dessa män, som velat visa sig eftergifven, kunnat påräkna befordran af snabbaste slag — och det skall måhända bli tydligt huru enkelt stort de handlat genom att ställa sig i breschen för Finlands samhällsskick. De många, som icke förmå blicka längre än till den direkta, praktiska nyttan, komma helt visst nu som alltid att med en axelryckning fråga hvad de afskedade och afgångna väl vunnit, hvilken tjänst de egentligen gjort sitt folk. Och de många, som så fråga, skulle icke fatta svaret, om det gåfves i hvilka ordalag som helst. Men alla som förstå att en nation lika så litet som en individ lefver af bröd allena, som inse den omätliga vikten af att folkets rättsmedvetande hålles vid lif, emedan ett folk som förlorat sitt rättsmedvetande är vigdt åt undergång — alla dessa måste ock erkänna att under de gifna förhållan-

dena Åbo hofrätt icke kunnat göra sitt land en större tjänst än genom sin manliga tillämpning af orden: »Här står jag och kan icke annat. Gud hjälpe mig. Amen».

Det är sådana föredömen vårt folk i en tid som den närvarande behöfver för att kunna hålla modet uppe. För oss gäller striden lif eller död, vara eller icke vara såsom nation. Någon misskund ha vi icke att vänta, någon hjälp lika litet. Det är på oss själfva vi måste lita, på vår förmåga att hålla vaket vårt folks medvetande om sin rätt, om sin kultur, om sin plikt att fortlefva såsom nation, om fördömligheten af resignation gentemot sträfvanden, som syfta att beröfva oss allt detta och som kunna nå sitt syfte blott i mån som vi resignera. Strid är för visso under dessa omständigheter för oss detsamma som lif, därför är det af så oskattbart värde att män finnas, som veta att falla hellre än vika, ty endast så varder det för hvarjom och enom uppenbart att vi verkligen kämpa för lifvet, att alla försök att bortadvocera detta faktum äro utslag af enfald, af sofisteri eller af något ännu sämre.

Förryskningens målsmän och redskap hafva sålunda gjort förfäktarna af motståndet ingen ringa tjänst genom tillvägagåendet mot Åbo hofrätt. Det kommer den närmaste framtiden nogsamt att bevisa, ty inom kort börja värnepliktsuppbåden. Ännu ha dessa icke för i år inhiberats, trots det att allmogemän från åtskilliga olika kommuner till högsta ort riktat petitioner om deras inställande i distrikt, där tillräckligt många frivilliga för komplettering af gardesbataljonen anmäla sig till inträde i tjänst. Senatspartiet har själft genom utsända ombud öfvertalat petitionärerna att taga detta steg, men det oaktadt beslöt senaten, när den första af dessa petitioner förevar till handläggning, icke att förorda bifall därtill. Huru detta beslut rätteligen bör tolkas, är icke alldeles klart. Men då senaten icke heller afstyrkt bifall, torde man knappast fara mycket vill om man antar att beslutet endast är ett uttryck för herrar senatorers önskan att i det längsta bevara skenet, möjligen för deras förhoppningar att ännu i sista minuten något skall inträffa, som kunde göra det möjligt att få uppbåd till stånd.

I hvilken riktning dessa förhoppningar gå och af hvad art de äro, framgår antydningsvis, men med fullt tillräcklig klarhet: af representanternas för den s. k. ordningsmakten uppträdande under de sista veckorna — därmed dock icke sagdt att andra än ledarna af senatspolitiken dela generalguvernörens hopp att kravaller måtte uppstå. Nollorna, som utgöra flertalet inom Finlands nuvarande

regering, hoppas väl knappast annat och mera än att genom nit i eftergifvenhet bibehålla de maktägandes ynnest.

Redan Bobrikoffs beryktade cirkulär till guvernörerna, däri den ryska regeringens representant i Finland förklarade att värnepliktsuppbåden i år skola genomföras, »kosta hvad det vill», ingaf misstanken att han och hans redskap ämnade försöka att genom utmaningar af olika slag reta befolkningen i sådan grad, att våldsamma konflikter kunde åvägabringas. I sådant fall skulle en rapport om i Finland rådande upprorstillstånd utan tvifvel hafva till följd meddelande åt generalguvernören af särskilda fullmakter, antagligen bland annat äfven för utskrifning af rekryter utan uppbåd och andra formella omgångar. Hans och den nuvarande senatens genom uppbådsfiaskot senaste år rubbade ställning, som genom ett liknande fiasko i år skulle bli ohållbar, vore räddad, hans framtid såsom förryskningspolitiker sauverad.

I enlighet med denna sannolikhetsberäkning har allt gjorts för att förmå folket att bibehålla sitt lugn gentemot regeringens verktyg, som hvad det lidit allt tydligare visat att prognosen rörande generalguvernörens afsikter varit i allo korrekt. Med stöd af den samhällsupplösande förordningen om tjänstemäns ansvarslöshet gentemot det öfriga samhället, begås sedan någon tid dagligen mera upprörande öfvergrepp, som icke *kunna* syfta till annat än att reta befolkningen till glömska af att endast lugnt, orubbligt konsekvent fasthållande vid det *passiva* motståndet kan föra till seger — och att en åtminstone partiell seger rycker allt närmare ju gröfre vederbörande förgå sig, utan att lyckas framkalla våldsamma represalier.

I Helsingfors ha medlemmar af den under den olagliga guvernörens och hans handtlangares, polismästare Carlstedts, ledning stående poliskåren under senaste tid gång på gång gjort sig skyldiga till det mest upprörande våld gentemot allmänheten. I tvenne för några veckor sedan inträffade fall drogo polismännen blankt och sårade mer eller mindre svårt åtskilliga personer, som i egenskap af åskådare öfvervarit deras försök att släpa till poliskammaren individer, mot hvilka de trott sig böra inskrida. Öfvergreppen ha ledt till åtal inför domstol och detta synes åter ha utöfvat en i så måtto hälsosam verkan på hufvudstadens poliskår, att några medlemmar däraf vid ett senare, liknande tillfälle *icke* dragit blankt mot åskådare, som under hån och skratt närvarit då polisen sökt taga i förvar en öfverlastad individ. Den öfverlastade blef slutligen öfvermannad och den poliskonstapel, som häktat honom, erhöll för denna sin manhaftighet tillgift för det han icke rest vapen mot åskådarna, men tvänne andra, som hjälpt

till vid arresteringen, afskedades af polismästaren, emedan — enligt hans härom utfärdade dagorder — »sådana konstaplar, hvilka icke förstå begagna sig af erhållna vapen, äro ovärdiga att bära vapen och varda förty af mig afskedade från tjänsten, hvilket öfriga poliskonstaplar till efterrättelse länder». Och till yttermera visso sammankallade den olaglige guvernören poliskåren i Helsingfors för att åhöra ett tal, däri han påminte dess medlemmar om att de icke äro polismän utan krigare (sic!) och sade sig fordra att de vid behof ovillkorligen skola använda de vapen de fått, och skulle det också hända att de förifrade sig och använde dem i onödan, så borde de ej vara rädda för följderna, ty han, guvernören, skulle nog se till att intet ansvar skulle följa.

Tydligare kunde general Kaigorodoff ännu så länge knappast göra sin uppmaning till polisen att söka få blodiga kravaller till stånd.

Hans kollega Mjasojedoff, den lika olagliga innehafvaren af guvernörsposten i Viborg, handlar fullkomligt i samma anda. I anledning af att en del butiker stängts på Runebergsdagen, befaller han att butiker icke utan särskildt tillstånd af guvernören få hållas stängda annat än på sön- och hälgdagar. För hans officiella ryska blick ter sig hvarje den minsta folksamling såsom »farlig», hvarför han befaller att polisen, om den ser tio eller flera personer samlade på gata eller öppen plats, skall betrakta detta såsom folkskockning och omedelbart ingripa för att skingra den. Och då polismästaren uttrycker tvifvel om att allmänheten kommer att rätta sig efter ett sådant påbud förklarar karlen att kosacknagajkorna och de 4,000 bajonetter, öfver hvilka han förfogar, nog skola bringa »revolutionärerna» att lyda! Slutligen låter han — den 18 dennes — polisen intränga i rådstu-rättens i Viborg cessionsrum och *med våld* befria en nyss förut af rätten till en månads fängelse för stöld dömd rysk gårdfarihandlande — emedan denne är anställd i gendarmeriets tjänst såsom spion och därför står öfver lagen, äfven om han stjäl!

I Hangö åter företar sig polisen att godtyckligt förhindra ett tjugutal med vederbörliga pass försedda unga män att afresa från landet. Godtycket blir så mycket mera i ögonen fallande som passen af olika guvernörer — bland hvilka den ryska i Nylands län — utfärdats i öfverensstämmelse med senatens senaste påbud, enligt hvilket pass för unga män, som ännu icke uppnått värnepliktsåldern, ej få utgifvas för längre tid än till ingången af det år, då de fylla tjugutvå. Det oaktadt refvos passen i förevarande fall helt enkelt sönder och när deras förra innehafvare dristade göra reklamationer på poliskam-

maren, kördes de ut under hotelse att »slås i järn», därest de en gång till djärfdes visa sig där.

Slutligen kommer nu underrättelsen om ytterligare massafskedanden af oförvitliga domare och tjänstemän, emedan dessa i enlighet med lag och ämbetsed vägrat ställa sig till efterrättelse påbud, som utfärdats i strid mot de grundlagar Finlands storfurste svurit att upprätthålla. Tio af Viborgs hofrätts ledamöter och tjänstemän, tre af Vasa hofrätts ha afskedats för det de i likhet med de afskedade i Åbo hofrätt och trots afskedandet af dessa, vägrat att såsom lag erkänna den olagliga förordning, enligt hvilken tjänstemän icke kunna åtalas utan begifvande af öfverordnade. Och samtidigt ha politieborgmästarna i *alla* städer i Nylands och Viborgs län, i Helsingfors, Borgå, Lovisa, Ekenäs, Hangö, Fredrikshamn, Viborg, Villmanstrand, Kotka, Kexholm och Sordavala med samma fullständiga brist på hänsyn för lag och laga ordning afskedats från sina poster, emedan de vägrat taga befattning med tillämpningen af den värnepliktsförordning, som af Finlands till landtdag församlade ständer förklarats icke kunna tillerkännas hälgd af lag i vårt land.

Det är såsom synes mot upplösning af samhällsordningen de maktägande nu med full maskin styra kurs, allt för att åvägabringa ett tillstånd, som kunde rättfärdiga extra ordinarie åtgärder. En eller annan enstaka händelse af ofvan antydd art kunde ännu tolkas såsom blott uttryck för föröfvarens råhet, men då många liknande inträffa inom en kort tid, på olika orter och med regeringens bifall eller på dess initiativ, är det icke längre möjligt betvifla att en gemensam orsak ligger under dem alla. En eller annan af de ledande inom förryskningslägret måste ju i alla fall inse att sådana utslag af det ansvarslösa godtycke, som utgör det ryska byråkratväldets egentliga väsen, icke kunna förmå tänkande människor till eftergifvenhet gentemot sträfvandena att införa detta välde i vårt land. Därtill kräfves ju alls ingen statsklokhet, endast en blygsam portion vanligt förnuft. Motivet till dessa uttryck för regimens anda måste därför vara önskan att å ena sidan skrämma till undfallenhet, å den andra — ifall skrämmandet icke lyckas — att reta till excesser, på grund af hvilka situationen kunde räddas för dem, hvilkas blindhet och förhäfvelse skapat den.

Skall det lyckas? Skall det visa sig möjligt för generalguvernören och hans senat att med sådana medel bryta igenom muren till den återvändsgränd, hvari de råkat? Eller skall det lyckas dem, som i närvarande stund i långt högre grad än regeringen och dess ämbets-

män åtnjuta folkets förtroende, att hålla den dagligen växande, sjudande förbittringen under kontroll?

Det vore mer än vanskligt att under nu rådande osäkerhetstillstånd söka bestämdt besvara sådana frågor. Säkert är endast att allting möjligt göres för att hålla de hetlefrade tillbaka. Men hvem kan svara för hvarje individ af ett helt folk, som dagligen och stundligen utsättes för allt svårare, allt bittrare kränkningar? Huru segt måste icke det tålamod vara, huru hårdt det lugn, som icke sviktar gentemot ständiga, rått öfvermodiga utmaningar? Det kräfves äkta djup fosterlandskärlek och ett mått af besinningsfullhet långt utöfver det vanliga för att icke de, som ständigt utsättas för sådant, skola skänka sig lisan och lättnaden att betala med samma mynt, att möta våld med våld.

Ännu så länge finnas dock de bästa skäl för hoppet att inga våldsamma konflikter skola inträffa, eller med andra ord för hoppet att årets värnepliktsuppbåd skola resultera i ett ännu grundligare fiasko för regeringen än de senaste. Den ena kommunen efter den andra vägrar att taga någon befattning med uppbåden, den ena tjänstemannen efter den andra besvarar befallningarna att ställa sig den ryska värnepliktsförordningens stadganden till efterrättelse med förklaring att ingen finsk tjänsteman, som håller lag och ämbetsed i ära, kan medverka till tillämpning af påbud, utfärdade i strid mot besvuren grundlag. Massafskedanden och andra våldsåtgärder synas endast tjäna till att skärpa motståndsandan, som vid hvarje ny konflikt yttrar sig bestämdare. Och därunder vinner öfvertygelsen hos hög som låg i styrka och utbredning, att alla måste vara med för att Finland skall äga utsikt att kunna bestå i kampen för sitt lif såsom kulturstat.

Det är ett märkligt skådespel, hvartill historien ej förmår uppvisa många motstycken, denna en liten nations strid med enbart andliga vapen mot en af jordens mäktigaste regeringar, som på grund af kampmedlens natur icke erhåller tillfälle att använda sin materiella makt. Och någon annan äger den icke att lägga i vågskålen. Det är västerländsk kultur, som kämpar mot österländskheten, representerad af det ryska byråkratväldet, som, icke tillfreds med att söka återföra utvecklingen i eget land till den asiatiska nivån, sträfvar att nedpressa också andra nationer till samma plan. Dess sträfvanden ha icke krönts med framgång i Ryssland själft, där tvärtom dagligen friskare fläktar från den västerländska idévärlden bringa det kyttande missnöjet till starkare glöd. Det har icke, trots blodigaste våldsåtgärder lyckats i Polen, där nationalkänslan tvärtom i dag är minst

så stark som någonsin. Hvarför skulle då vi finnar uppgifva hoppet att, trots de städse tätare och hårdare fallande slagen, ändå slutligen bärga vårt gamla, starkt rotade nationella samhällsskick ur skeppsbrottet, som synes oundvikligt för våra nuvarande institutioner? Vi äga i alla händelser full rätt att hoppas det, därför äro vi skyldiga vårt land, vårt folk och oss själfva att fortsätta striden så länge en man finnes kvar, förmögen att använda de andens vapen, till hvilka vi sätta vår lit. Ty äfven om det aldrig förunnas oss själfva att plocka någon segerns frukt, kommer kampen dock icke att ha kämpats förgäfves, så visst som ännu aldrig strid för rätt och sanning, för mänskligt framåtskridandes höga idé, förblifvit utan resultat, om ej för de kämpande så för andra.

Konni Zilliacus.

Rysslands uppvaknande.

Den ryska liberalismen.*)

Allmänheten i occidenten känner tämligen väl till den ryske revolutionäre (som nästan alltid på samma gång är socialist), om det så blott är under den vilseledande benämningen »nihilist». Men mycket litet är utomlands kändt om de ryska moderata, de »laglydigt» konstitutionella, i eget land benämda »liberala» — ehuru de, tro vi, skulle förefalla mången såsom bättre företrädare för »nationens intressen» än de revolutionära. I allmänhet tillhörande en äldre generation, i besittning af jordegendom, sysslande med affärer, intagande en social, eller till och med officiell ställning, hålla de i sina händer, om jag så får uttrycka mig, en stor del af det moderna lifvets i Ryssland mekanism. Och hvad viktigare är: de fylla till betydande del *semstoo*-församlingarna i provinserna och distrikten, hvilket betyder att de äro de enda valda representanter för befolkningen, som erkännas af lagen. Om de oaktadt allt detta äro jämförelsevis föga omtalade, hafva de ingen annan än sig själfva att tacka därför. De liberala ha undvikit att *fordra,* de ha alltid *bedt*, och tidtals låtit intala sig att icke ens formulera sina böner i alltför klara ord, för att undgå faran att reta den välvilliga autokraten och de mäktiga män, som omgifva honom. Medan historien om de revolutionäras och de arbetande klassernas martyrdom i kampen för frihet och rättvisa är lika lång som upprörande, har flertalet af de ryska liberala alltid ansett det, att riskera sin ställning, vara ett för stort offer att bringa den medborgerliga plikten att öppet protestera mot tyranniet. Men i mån som rörelsen utvecklats, i mån som massorna under de sista

*) Denna artikel är afsedd att ingå i marshäftet af den engelska tidskriften »Contemporary Review» och meddelas af oss efter förf:s manuskript, för att förfullständiga bilden af det sociala läge, som betingar de nutida, så kallade »revolutionära» strömningarna i tsardömet.

få åren allt tydligare anslutit sig till de revolutionäras taktik och förhoppningar, ha de ryska liberala börjat inse att de, såvida de icke trädde fram för att taga sin andel i kampen, af historien skulle lämnas på sidan, medan den inre politiska evolutionen i Ryssland fullföljdes utan dem. Dessa känslor stärktes till följd af det ytterliga förakt den centrala regeringen ådagalade för *semstvo*-församlingarna, hvilka beröfvades så godt som alla sina ursprungliga prerogativ och lades under regeringsadministrationens häl. De liberala kunde icke undgå att se, att de stora fabriksstrejkerna i S:t Petersburg tvingade regeringen att inlåta sig på fabrikslagstiftning, att de s. k. studentoroligheterna likaså drefvo regeringen till några reformer, om aldrig så haltande och osäkra. Allt detta hjälpte utan tvifvel i viss mån till att bringa de liberala i rörelse. Tid efter annan sammanträdde avancerade *semstvo*-medlemmar under någon oskyldig förevändning, för att enas om en aktionsplan för nästa session, eller om något särskildt steg, som borde tagas. Antagligen voro de beslöjade anspelningarna på konstitutionalism i några af dessa korporationers tal vid den nuvarande kejsarens tronbestigning resultat af någon sådan föregående öfverenskommelse. Den unge kejsaren slog mycket hänsynslöst kallt vatten öfver dessa högeligen lojala andragandena och detta, jämte Sipjagins därpå följande brutala regemente, lärde de liberala en hälsosam läxa.

Herr Witte, finnansministern, gaf dem tillfälle att visa hvad de lärt. I Januari 1902 utverkade han kejsarens bifall till öppnande af en konferens i S:t Petersburg för undersökning af vilkoren för det ryska jordbrukets höjande. Planen hade antagligen påtvingats finansministern genom jordägarnas knot mot hans skyddstullar, hvilka genom att med dryg tull belägga metaller och maskiner undergräfde deras intressen, medan ingen hänsyn alls togs till jordbrukets förfall. Ursprungligen var det hela afsedt att bli endast en komedi, i det att konferensen sammansattes af höga regeringstjänstemän, utsedda af tsaren, medan alls inga medlemmar af den jordbrukande klassen tillkallats. Ordföranden erhöll rätt att tillkalla privata personer, men dessa skulle endast hafva en rådgifvande röst. Denna centrala konferens beslöt emellertid att guvernements- och till och med distriktskomitéer skulle bildas enligt samma grunder, så att guvernörerna blefvo officiella ordförande i de förra, adelsmarskalkerna i de senare. Genom att så begå, hoppades regeringen att *semstvo*-män och konstitutionelt sinnade i allmänhet omsorgsfullt skulle af guvernörerna undvikas vid utfärdandet af kallelser. På samma gång använde man dock högtrafvande fraser om nödvändigheten för regeringen att erhålla kännedom om jordbrukets verkliga tillstånd i Ryssland, och uppgjorde ett ändlöst långt program af frågor, utarbetade af den centrala konferensen och berörande uteslutande tekniska jordbruksspörsmål. Detta program sändes till de lokala komitéerna, men på samma gång förklarades att dessa icke behöfde känna sig bundna af detta dokument i sina diskussioner, utan kunde göra förslag, som icke nämdes däri.

Under senaste juni månad sammanträdde i Moskva 52 *semstvo*-män, företrädande 25 af de 34 guvernement, i hvilka denna institution existerar, hos herr D. N. Schipoff, ordförande i Moskvas *semstvo*-församling. Mötet var naturligtvis af enskild natur. Ställningen diskuterades i alla punkter och diskussionen utmynnade i antagandet af en vidlyftig resolution, indelad i sex sektioner och fem undersektioner. Däri inlades en skarp protest mot

uteslutande af *semstvo*-män från konferensen och från komitéerna och subkomitéerna, hvilka förklarades på grund af sin administrativa sammansättning, och såsom icke representerande folket ej kunna gifva en riktig bild af det ryska jordbrukets tillstånd. Därför borde (sekt. IV) valda representanter för guvernementens *semstvo*-församlingar kallas till konferensen i S:t Petersburg och borde äfven berättigas att deltaga i förhandlingarna inom jordbruksministeriets permanenta råd. Vidare förklarades (sekt. V) att jordbrukets behof icke kunde afhjälpas endast genom partiella och rent tekniska åtgärder, *utan att det, förrän man skrede till sådana, vore oeftergifligt att råda bot på de allmänna förhållanden, som hindrade landets utveckling*.

Denna resolution tjänade sedermera såsom aktionsbas för *semstvo*-män i allmänhet och då några af distrikts-adelsmarskalkarna, själfva jordägare, hyste mycken omsorg om de lokala intressena, begagnade de sig af rätten att till komitéerna inkalla hvem de ville, för att till medlemmar af dem göra alla medlemmar af de lokala *semstvo*-församlingarna — det vill säga att de, praktiskt taget, öfverflyttade hela saken från byråkratins händer till representanter för folket. Detta gjordes af furst P. D. Dolgorukoff, adelsmarskalk och ordförande i jordbrukskomitén i Rusa-distriktet af guvernementet Moskva, och han var långt ifrån den ende, som handlade så; såvidt kändt inslogs samma tillvägagående i icke färre än elfva distrikt-komitéer inom inalles nio olika guvernement. I åtskilliga andra inbjödos en mängd *semstvo*-medlemmar, ehuru icke hela antalet. Guvernörerna i några guvernement togo såsom ordförande i komitéerna på allvar de klingande fraserna i centralkonferensens program, eller misstogo sig på några af dem de inkallade till ledamöter och införde sålunda sig själfva ovetande konstitutionalister äfven i sina komitéer. Komitéernas öfverläggningar och beslut tala ett ännu tydligare språk. Först och främst anslöt sig ett öfverväldigande flertal af dem, praktiskt taget, till sekt. IV och V af Moskva-mötets resolution. Såsom bekant har *semstvo*-institutionen införts endast i 34 af det officielt så kallade europeiska Rysslands 50 guvernement, men komitéer för förslag om jordbrukets behof inrättades i dem alla, och icke mindre än 8 komitéer från guvernement utan *semstvo*-församlingar yrkade att institutionen skulle införas äfven hos dem. Smolensk-komitén gick så långt, att den påyrkade rätt för *semstvo*-församlingarna att diskutera rikets budget. Många komitéer föreslogo särskilda åtgärder för att fylla böndernas behof af jord. Ett ännu större antal förklarade det oundgängligt att kroppsstraffet för bönderna afskaffades och att de skulle ställas på samma fot som öfriga klasser. Större statsanslag för undervisningen påyrkades, såväl som vissa förbättringar af undervisningssystemet. Allt detta framhölls för regeringen såsom nödvändigt för höjande af Rysslands jordbruk.

I några af komitéerna var man under öfverläggningarna särdeles frispråkig. Så t. ex. i Kosloff, guvernementet Tamboff, där tvänne medlemmar af komitén, furst Volhonskij och herr Kononoff, båda tillhörande den lokala *semstvo*-församlingen, föredrogo mycket bestämdt affattade memoranda. Efter att ha uttryckt sin förvåning öfver att inga representanter, hvarken för bönderna eller för *semstvo*-institutionen inbjudits att deltaga i en konferens, sammankallad för öfverläggning om jordbrukets behof och allmogens ställning, anmärkte furst Volhonskij att orsakerna till jordbrukets förfall icke

lågo där ministrarna sågo dem, utan däruti att fullvuxna medborgare af regeringen behandlades såsom barn. Därför föreslog han att komitén skulle afböja att diskutera det ministeriella programmet för »förbättringar» till dess att garantier för lagenlig »självstyrelse på bred bas» kunde erhållas. Herr Kononoff talade i samma anda. »Utan den bredaste självstyrelse — utan folkets deltagande i ledningen af dess egna öden — kunde ingenting väntas af dessa tallösa 'reformer'.» Dessa tvänne andraganden öfvertygade hela komitén, som i princip beslöt att afböja all diskussion af de ministeriella förslagen och i stället petitionera om införande af självstyrelse på bred bas samt administrationens ställande under lagen, det vill säga om personlig säkerhet för medborgarna.

I Soudja, guvernementet Kursk, ägde det sista och viktigaste sammanträdet af den lokala komitén rum den 14/27 september, under ordförandeskap af adelsmarskalken A. V. Evreinoff. Sjuttiofyra personer, af hvilka trettioen bönder, deltogo däri och allmänheten tilläts åhöra förhandlingarna. Herr V. V. Ussoff föreläste en uppsats om »Finansministeriets ruinerande politik», hvilken mottogs med ljudliga bifallsrop. En representant för detta ministerium opponerade sig mot föredraget på den grund att komitén icke vore berättigad att diskutera frågan, men utan påföljd. Ett antal mycket viktiga andraganden af andra medlemmar, bland dem en kronans ämbetsman, följde. De förordade bland annat valda fredsdomare i stället för regeringstjänstemän, samt valda präster och diakoner; de uppvisade fördärfligheten af statens spritmonopol, framhöllo att bönderna vore ekonomiskt ruinerade och framhöllo de hinder regeringen och administrationen reste för *semstvo*-församlingarnas verksamhet till folkets bästa. Efter det herr P. T. Volkoffs andragande om *semstvo*-institutionens nuvarande eländiga läge blifvit uppläst, förklarade ordföranden att han, »af orsaker, som icke berodde af hans vilja», ej kunde tillåta diskussion därom. Orsaken var den att han från inrikesministern, herr von Plehve, erhållit en »konfidentiell» skrifvelse, däri, jämte formell förklaring af tsarens »missnöje», meddelades förbud mot alla sådana diskussioner. Furst Dolgorukoff, den tidigare nämda, ytterst aktiva, framstegsvänliga och högt aktade *semstvo*-mannen, tog ögonblickligt ordet och förklarade att han icke vidare kunde taga någon del i komiténs arbete, då frågor berörande den lokala självstyrelsen med våld undertrycktes; detta så mycket mera som han officielt meddelat inrikesministern att om sådana frågor utelämnades från förhandlingsprogrammet, han själf skulle väcka diskussion på detta område. Furstens förklaring hälsades med allmänt, entusiastiskt bifall, och en efter annan stämde *semstvo*-männen, bönderna som de andra, in i hans protest, under bifallsrop af alla närvarande. Herr Ljakoff motiverade på följande sätt sitt beslut att utträda ur komitén: »Vi ha uppmanats (af regeringen) att uppriktigt uttala våra åsikter om jordbrukets behof; d. v. s. i frågor, hvilka, såsom hvar och en vet, falla inom *semstvo*-församlingarnas befogenhet; och nu lägger man munkorg på oss. Jag förenar mig därför i allo om de förklaringar, som afgifvits af furst Dolgorukoff och herr Ussoff och vägrar att taga någon vidare del i komiténs förhandlingar». Regeringstjänstemännen afgingo liksom de öfriga medlemmarna och komitén upplöstes på detta demonstrativa sätt.

I Voronesch öppnade adelsmarskalken, herr I. T. Alissoff, förhandlingarna inom komitén med en uppmaning till dess medlemmar att »öppet och man-

ligt» uttala sina åsikter; »vi måste utan reservation meddela regeringen att det nuvarande tillståndet icke längre kan tolereras», sade han. Bland följande andraganden var särskildt anmärkningsvärdt det, som hölls af herr N. Th. Bunakoff, en sextioårig, vördnadsvärd och allmänt känd pedagog, som tillika är jordägare. Han började med en skarp kritik af den officiella uppfattningen af orsakerna till jordbrukets nuvarande förfall i Ryssland och yttrade:

Jordbrukets förfall utgör blott ett af symptomen för vårt fäderneslands allmänna låga ståndpunkt i jämförelse med andra europeiska länder — med måhända ett undantag: Turkiet. Ytterlig brist på lagligt skydd för medborgaren, förtrampandet af alla sociala krafter, saknaden af yttrandefrihet och af en oafhängig press, antagonismen, hatet och misstänksamheten mellan olika klasser, skolornas usla läge och massornas förfärande okunnighet — sådana äro de förnämsta sidorna af vår låga ståndpunkt.

Utvecklande detta tema, visade talaren att Alexander II:s reformer å ena sidan lämnats ofullbordade, å den andra stympats.

Låt oss taga bondeemancipationen. Kan den kallas fullbordad utan tilldelande af tillräcklig jord, utan några garantier för oberoende självstyrelse, utan dugliga skolor, till och med utan afskaffande af kroppslig bestraffning, som tillintetgör de frigifnas självfaktning?

Ordföranden afbröt flera gånger herr Bunakoff, uppmanande honom att hålla sig till frågan om jordbruket, och talaren svarade, alltid lika saktligt och höfligt, att sådan var hans allvarliga afsikt, men fortsatte med att uppvisa rättskipningens förnedring, korruptionen af den lokala förvaltningen o. s. v. och slutade med att säga, att såvida icke i främsta rummet alla Alexander II:s reformer återinfördes och i det andra nya reformer i riktning af framsteg och en folklig, ansvarig regering, vidtoges — vore ingen förbättring af jordbruket att vänta.

D:r Martinoff framlade för komitén ett skriftligt memorandum, hvilket han afslutade med följande ord:

Den bjudande nödvändigheten att hänföra undersökningen af jordbrukets behof, äfvensom alla de allmänna frågor rörande lagar och ekonomisk politik, som oupplösligt sammanhänga därmed, till en lagligen inrättad, all-rysk församling af representanter för alla befolkningsklasser, måste framhållas för regeringen och på samma gång att yttrandefrihet och säkerhet till personen, som äro oeftergifliga för diskuterande af statsangelägenheter, måste genom lag tillförsäkras medlemmarna af en sådan församling.

Komitén mottog med bifall uttrycken för dessa åsikter och valde en underkomité, som affattade ett memorandum, upptagande alla de framstegsvänliga förslagen, d:r Martinoffs inbegripet. Detta memorandum gillades nästan enhälligt och undertecknades i vederbörlig ordning af komiténs medlemmar.

Tsarens regering har uppenbart missräknat sig beträffande andan och utsträckningen af den liberala oppositionen. Regeringen trodde att den, efter att under två tsarer ha följt politiken att skämma bort adelsklassen, skulle kunna påräkna understöd af dennas flertal, medan de få radikala olika tänkande skulle hållas borta från komitéerna af de med diktatorisk makt beklädda ordförandena. Fakta ha visat att en stor del af adeln och medelklassen antingen icke har lust att låta muta sig genom adelsbanken och allehanda privilegier till att bli regeringslakejer, eller icke längre litar på den nuvarande regimens stabilitet, utan tänker att de, om de icke handla

för egen räkning, kunde förlora allt i den öfversvämning, som hotar genom revolutionens ständigt stigande flod.

Det första uttrycket för *semstvo*-andan — Moskva-mötet hos herr D. N. Schipoff — väckte helt naturligt inrikesministern herr von Plehves uppmärksamhet. Han kallade till sig herr Schipoff, herr Stahovitsch (den enda vid mötet närvarande guvernementsadelsmarskalken, som tidigare gjort sig bemärkt genom ett tal till förmån för religiös tolerans) och herr A. V. Evreinoff, samt delgaf dem tsarens »missnöje». Han hotade herr Stahovitsch med administrativ förvisning och uppmanade herr Evreinoff att afgå från den adelsmarskalkspost han beklädde enligt val; men denne vägrade att göra det. Tsarens »skrapa» delgafs äfven genom guvernörerna alla andra distrikts-marskalkar för adeln och ordförande i *semstvo*-församlingar, som deltagit i Moskva-mötet. Den redan nämde furst Dolgorukoff kallades att infinna sig hos polischefen vid inrikesministeriet, för att om möjligt skrämmas med hotelser. Men han uppträdde så bestämdt och värdigt, att han någon tid därpå genom en personlig order af tsaren afsattes från alla poster han på grund af val innehade. Tiden för *semstvo*-församlingarnas vanliga sessioner var i annalkande och adelsmarskalkarna, såsom deras ex officio ordförande, underrättades i sekreta cirkulär om att de icke vid sammanträdena skulle få tillåta diskussion af någon bland de frågor, som förelagts jordbrukskomitéerna, eller rörande orsakerna till den kejserliga onåd, som visats en del *semstvo*-män.

I forna tider skulle dessa åtgärder varit fullt tillräckliga för att lugna den ryska liberalismens upprörda yta. Nu ha de endast framkallat nya uttryck af insubordination. Icke förr hade herr Evreinoff, efter tsarens »skrapa» och sin vägran att afgå, återvändt till sitt hemguvernement, innan alla öfriga distriktsmarskalkar för adeln i guvernementet Kursk, med guvernementets adelsmarskalk i spetsen, bragte honom en ovation. Tvenne adelsmarskalkar i andra guvernement riktade skrifvelser till herr von Plehve själf och framhöllo i dem att tsarens onåd drabbat dem utan någon undersökning af saken, att de skäl därför, som uttalats, tydligen berodde på fullständig obekantskap med syftet af Moskva-öfverläggningarna — med ett ord, deras skrifvelser antydde mycket klart att han begått ett onyttigt missgrepp.

Semstvo-församlingen i Cherepovets (guvernementet Novgorod) beslöt att dess ordförande, då förbudet att under dess session diskutera vissa frågor vore olaglig, skulle vädja mot densamma till senaten. Herr Stahovitsch, som blifvit så illa behandland af herr von Plehve, skref en dräpande kritik öfver samma befallning. Detta mästerstycke af värdig protest, adresseradt till guvernören i Ariol, börjar med en kategorisk vägran att följa ministerns uppmaning. Därpå öfvergår förf. till lagcitat och påminner guvernören och hans chef, ministern, om att de alls icke hade någon rätt att bestämma hvilka ämnen, som lagligen kunde diskuteras vid *semstvo*-sessionerna, hvilka icke då denna rätt endast tillkommer församlingens ordförande.

I guvernementet Harjkoff rönte därvarande guvernör, den beryktade furst Obolenskij, lika starkt motstånd af *semstvo*-församlingen, som helt enkelt ignorerade hans, på inrikesministerns auktoritet stödda förbud och befallningar.

Men herr von Plehve inskränkte icke sin kamp mot den vaknande, laglydiga ryska liberalismen endast till undertryckningsåtgärder. Hans samtal

med herr Schipoff var af helt annan karaktär än hans dialoger med vare sig herr Evreinoff, eller herr Stahovitsch. Ministern försäkrade ordföranden i Moskvas *semstvo*-församling att den lokala självstyrelsens intressen låge honom varmt om hjärtat — den kejserliga onåden framfördes inlagd mellan tvänne komplimanger — »säg ingenting om valda representanter inom de högre regeringsinstitutionerna», yttrade inrikesministern, »så kunna vi måhända komma till enighet». *Semstvo*-församlingarna, förklarade sig herr von Plehve, borde såsom organ för den lokala, ekonomiska administrationen, erhålla en sådan ställning, att de med framgång kunde fylla sina för befolkningens välfärd så viktiga plikter. Alla de hinder, som under senare år af det reaktionära partiet rests för *semstvo*-församlingarnas verksamhet, måste aflägsnas. *Semstvo*-männen måste i sitt uppträdande visa att de icke påverkades af politiska motiv. Endast i detta fall kunde han tänka på att genomföra reformer till förmån för *semstvo*-institutionen. Herr von Plehve lofvade till och med att i början af innevarande år sammankalla till en konferens ordförandena i guvernementens semstvo-församlingar och besluta om reformer efter öfverläggning med dem. Han uppdrog åt herr Schipoff att om detta underrätta alla sina medarbetare för utveckling af den lokala självstyrelsen i riket, sade att han härvid fullständigt litade på herr Schipoffs takt och tillade listigt att ifall den skadliga sekt. VI*) i Moskva-mötets resolution kunde återtagas, *skulle detta utgöra bevis för den privata semstvo-organisationens styrka (sic!) och regeringen skulle icke längre kunna behandla den som en quantité negligeable.*

Fisken nappade. Herr Schipoff konfererade med några af sina kolleger och de beslöto att fordringarna i sekt. VI skulle utelämnas från de memoranda, som insändes till regeringen af *semstvo*-församlingarna i olika guvernement. Detta framkallade emellertid genast flera protester från de konstitutionellas led. De redan nämda händelserna i Voronesch, som timade senare än herr Schipoffs steg, visa äfven att hela församlingar ansågo hans uppträdande vara ett felgrepp. Detta retade yttermera herr von Plehve. Herr Alissoff kallades omedelbart till Livadia, för att »afgifva förklaringar» och mottaga uttrycken för tsarens missnöje. Guvernören Sleptsoff tilldelades en sådan »skrapa» för det »han tillåtit hända», att han afgick från sin post. Herr Bunakoff befalldes att infinna sig i S:t Petersburg hos polischefen, medan dr Martinoff fördes dit under bevakning, hvarefter båda på administrativ väg förvisades. Den kände statistikern Scherbina, hvilken fungerat såsom ordförande i det utskott, som affattat Voronesch-komiténs memorandum, förvisades likaledes till sitt gods i Kaukasus. Herr Zinovjeff, en af sekreterarna i inrikesministeriet, reste själf till Voronesch för att undersöka den politiska atmosfären och yttrade till de församlade distriktsmarskalkarna för adeln att han hoppades att herr Alissoff utgjorde ett beklagligt undantag bland dem; till svar erhöll han en förklaring att alla de församlade gillade Alissoffs uppträdande.

Ett icke mindre märkligt tidens tecken är det att de konstitutionelt sinnade ändtligen fått ett eget oberoende organ. Alla föregående försök att

*) Denna sekt. VI handlade om nödvändigheten af böndernas likställande inför lagen med andra samhällsklasser, af förbättrad och allmän undervisning för folket, af en radikal förändring af den statens finanspolitik, som lände till massans af folket ytterliga utarmande o. s. v. *Öfvers. anm.*

upprätta ett sådant ha misslyckats. Det är *Osvoboschdenie* (»Frigörelse»), en väl redigerad och påtagligen med rikliga medel försedd tidning, som hvarannan vecka utkommer i Stuttgart. Betecknande är det emellertid att de liberala för att finna en utgifvare, måste vända sig till socialisterna. Herr Peter Struve, som står i spetsen för denna publikation, är författare till flera socialistiska böcker och var en tid de ryska socialdemokraternas ledare. Detta belyser skarpt hela frågan om den ryska liberalismens återväckande. Beslutna att icke lämna den lagliga grunden, kunna de liberala göra endast passivt och fredligt motstånd mot tsarens autobyråkrati, hvilken såsom herr von Plehve bevisat svarar med tvångsmedel och förvisningar, såvida den icke måste vänta våldsam opposition. Denna våldsamma opposition företrädes af de revolutionära partierna. De liberalas inflytande är således helt och hållet beroende af den revolutionära rörelsens styrka — ett förhållande, som redan erkännes af en del af de »laglydiga» konstitutionalisterna. I ett öppet bref af »*semstvo*-deputerade T», tryckt i n:o 7 af *Osvoboschdenie*, läses: (kurs. af förf.)

Vi *semstvo*-män ha att uppföra en ny byggnad, *på grund, som icke lagts af oss själfva.* Ingenting tvingar oss att använda alla de vägar och medel, som anlitats af ryska revolutionärer i kampen för Rysslands frigörelse, men under förhandenvarande förhållanden tillkommer det oss icke mera att tillbakavisa de revolutionära såsom människor, främmande för oss på grund af de problem de uppställt, eller att kontrastera *semstvo*-oppositionen mot de revolutionäras.

Och vidare i samma bref:

Vi måste fastslå vår solidaritet med de revolutionäras politiska syften och i likhet med dem hjälpa att sprida sunda politiska och medborgerliga idéer bland massorna. Framtiden kommer att visa hvad vi härnäst måste göra.

Detta åskådningssätt är emellertid ännu långt ifrån allmänt bland de liberala, såsom nogsamt framgår af framstående konstitutionalisters — såsom grefve P. A. Heiden, herr Evreinoff o. s. v. — uttalanden under senare tid. Men det är dock tydligt att konstitutionalisternas förhållande till de revolutionära kommer att bli den axel, kring hvilken den ryska liberalismens öde kommer att vända sig. Om de flesta af dess anhängare under händelsernas tryck och *Osvoboschdenies* inflytande förena sig om »deputerade T:s» åskådning, så kommer det liberala partiet att spela en framstående och betydelsefull roll vid den blifvande omgestaltningen af den ryska staten; om icke, så kommer laglydig liberalism såsom en särskild politisk strömning att sjunka till betydelselöshet, medan en minoritet kommer att affalla och förena sig med de revolutionära. I hvilket fall som helst kommer emellertid det nu inträffade återuppvaknandet att lämna kvar ett godt fält för den blifvande skörden.

F. Volhofskij.

* * *

År 1871 »upptäckte» den ryska hemliga polisen en »förening, som hade till mål att i en nära eller mera aflägsen framtid förändra den bestående regeringen». Föreningens medlemmar häktades, för så vidt polisen kom åt dem, och kastades i fängelse. En af de häktade var författaren till ofvanstående uppsats, Felix Volhofskij. Han kvarhölls utan ransakning och dom i *sju år*, i ensamhetsfängelse, däraf *fyra* i en af Peter Paulsfästningens kasematter. Därefter

förvisades han, fortfarande utan ransakning och dom till Sibirien, där han först tillbragte några år med straffarbete vid bärgverken i Kara. Sedan tilläts han att, såsom förvisad, under polisuppsikt vistas på olika orter, hvaribland Tomsk, där han vann sitt uppehälle såsom anonym medarbetare i »Sibiriska tidningen» och där George Kennan, under sin berömda resa för att studera fängelseförhållandena i Sibirien, gjorde hans bekantskap. I det kapitel af Kennans bok om denna resa, som handlar om de politiska förvisade i Tomsk, säger författaren om Volhofskij att han då (1895) var en 38 år gammal, »snillrik, varmhjärtad man», med en till följd af utståndna lidanden bruten hälsa. Och dock hade Volhofskij ännu icke då tömt lidandenas kalk på långt när till botten.

»Sibiriska tidningen» indrogs för alltid och därmed förlorade bland andra också Volhofskij lefvebrödet för sig och sin familj. Hans hustru, en späd, känslig kvinna af melankoliskt kynne, sökte genom lektioner och med sömnad underlätta hans bekymmer för henne och deras små barn, men då hon icke tyckte sig lyckas, lät hon sig intagas af tanken att mannen lättare skulle kunna reda sig, om hon vore borta, och gaf sig själf döden. Ett af deras barn dog äfven något senare och Volhofskij själf transporterades till Irkutsk. Men då hade lifvet i Sibirien blifvit honom så outhärdligt, att han beslöt rymma. Sitt beslut verkställde han 1889, tog vägen åt Stilla Hafskusten, lyckades komma ombord på ett fartyg, som förde honom till Amerika, och vistades sedan i Kanada under ett år, eller tills hans dotter, som stannat kvar i Sibirien, genom förmedling af vänner skaffats därifrån till Europa. Då kom Felix Volhofskij öfver till England och inträdde såsom medarbetare i tidskriften »Free Russia», hvilken han sedan Stepniaks död skött och fortfarande sköter såsom hufvudredaktör.

Tilläggas må att ofvanstående data inhämtats från olika håll. Volhofskij själf har icke velat meddela redaktionen något, som »ej kan vara af intresse för allmänheten».

K. Z.

Förestår en tid af reformer i Ryssland?

Felix Volhofskij's af oss förut och i dag meddelade artiklar om det sociala uppvaknandet i Ryssland, om den dagligen terräng vinnande oppositionen inom olika lager, erhålla en egendomlig belysning genom de meddelanden om den ryska regeringens senaste åtgärder — eller löften om åtgärder — dagpressen vetat omtala. För ett par veckor sedan meddelade telegrafen att heliga synoden till det ortodoxa prästerskapet i Ryssland utfärdadt befallning om hållande af särskilda gudstjänster till åminnelse af Alexander II — på årsdagen af bondeemancipationen. Så lydde väl icke befallningens ord, den talade blott om den 19 februari (gamla stilen, 4 mars enligt vår tidräkning), men det är just årsdagen för de ryska böndernas befrielse från lifegenskapen. Nu senast har världen åter gjorts underkunnig om tsarens senaste manifest, som talar om reformer i mängd och på en mängd områden — men utan att tillsvidare proklamera en enda reform på

något enda samhällsgebit. Skenbart ha ju dessa tvänne tillkännagifvanden, den heliga synodens om åminnelsegudstjänster och tsarens om reformer, icke mycket att skaffa med hvarandra, men i självfva verket och innerst inne stå de dock i allra intimaste samband.

De utgöra tillsammans ett kraftigt bevis för att den ryska regeringen, den rådande regimen, icke längre ser sig god att hålla statsmaskineriet i gång endast med våldsmedel, att oppositionen börjar göra de maktägande tveksamma om möjligheten att på samma sätt, med samma metoder som hittills råda bot på den utveckling, som i Ryssland liksom öfverallt drifver folket, massan af medborgare, till kraf på frihet och själfbestämningsrätt under hägn af verkliga lagar. Men däraf följer ingalunda att dessa högsta maktens tillgöranden — tsaren är som bekant kyrkans lika väl som den världsliga maktens chef — skulle beteckna ett verkligt omslag i den reaktionära politik, som varit rådande i Ryssland under de sista tjugufem åren, eller mera, om man vill räkna riktigt noga. Tvärtom är det sannolikt att de blott äro afsedda att för tillfället lugna de alltför oroliga och verksamma oppositionselementen.

Bondeemancipationen, Alexander II:s stora reform, har under den följande, mångåriga reaktionära perioden i väsentlig mån kringskurits tills allmogens läge i Ryssland i många afseenden blifvit sämre än under lifegenskapen. Det egna intresset förmådde då i regeln jordägarna att behandla de lifegna åtminstone lika väl som sin boskap, att värja dem mot svält, köld och fysiska lidanden, för att kunna draga största möjliga nytta af det kapital trälarna representerade. Och regeringen stod endast i indirekt förhållande till folkets massa, genom trälägarna såsom mellanhänder. I och med lifegenskapens afskaffande blefvo de forna trälarna direkt lydnadspliktiga och skattskyldiga gentemot landets regering och förlorade sålunda skyddet af sina forna herrars egennytta, där icke mänskligare känslor spelade någon roll mellan herrar och trälar. Dessa blefvo föremål för hänsynslös exploatering af den nya samhällsklass, som för hvart år i allt högre grad blef den mäktigaste i samhället: byråkratin, enväldets ombud och redskap, som småningom blifvit ensam innehafvare af envåldsmakten, *de facto* om ock ej *de jure.*

I byråkratins intresse har det klarligen legat att så vidt sig göra låtit inkräkta på böndernas rättigheter och utvidga regeringstjänstemännens makt öfver dem och så har utvecklingen snedvridits ända därhän, att fattigdomen, eländet och rättslösheten bland Rysslands bönder, nationens öfvervägande flertal, blifvit större än i något annat land i den civiliserade världen. Jordens medelafkastning har stadigt sjun-

kit, tills den blifvit så låg, att — såsom under det stora hungeråret i början af nittiotalet — ogynnsamma omständigheter blott behöfva minska den med *en femtedel* ($^1/_5$) för att hundrade och åter hundrade tusental människor skola se sig ställda inför ohjälplig hungersnöd. Tjänstemännen, ockrarna och bränvinsmonopolet suga ut allmogen ända till sista skärfven, regeringen motarbetar alla sträfvanden att sprida upplysning bland massorna, och gifver sig dessas förtviflan öfver eländet uttryck, så piskas bönderna som hundar, utan spår af hänsyn för lag och människorätt. Och felet är uteslutande systemets, det vill säga ingens. Monarken och hans ministrar må ömma aldrig så mycket för folkets elände, så kunna de icke råda bot därpå, emedan makten och ansvaret äro splittrade, fördelade på alldeles för många individer, hvilkas intressen äro solidariska, som därför faktiskt blifva oansvariga och bilda en sluten klass för sig, med intressen motsatta samhällsutvecklingens, en stat i staten: »autobyråkratin», som i tsarens namn, men i otaliga fall mot hans vilja, utöfvar hans absoluta makt.

I detta allmogens tillbakagående har oppositionen, den revolutionära som den laglydiga, naturligtvis funnit en utmärkt hållpunkt och i mån som denna opposition blifvit allmännare och djärfvare har den äfven med större ifver och energi framhållit omintetgörandet af bondeemancipationens resultat. Under de sista åren ha många af de skarpaste demonstrationerna mot den rådande regimen anknutits till den ofullbordade frigörelsen af bönderna, i det att öfverallt i Ryssland yrkanden på åminnelsegudstjänster på årsdagen af emancipationsmanifestets utfärdande, 19 februari/4 mars, framställts till prästerskapet och åtföljts af demonstrationer mot envåldet — med ingrepp af kosacker och gendarmer, prygling, häktning och förvisning af hundrade och tusende individer. Sedan 1898 har intet år förgått utan demonstrationer af denna art och af denna anledning, demonstrationer, som hvarje år vuxit i omfång och i skärpa, i mån som prästerna allmännare vägrat att hålla sådana gudstjänster.

Nu utfärdar heliga synoden befallning om allmänna åminnelsegudstjänster på den stora demonstrationsdagen, men till minne af tsaren Alexander II, icke till åminnelse af det största och bästa han icke blott velat, utan äfven delvis utfört. Och så till vida har det diplomatiska greppet krönts med framgång, att åtminstone större demonstrationer på den kritiska dagen i år uteblifvit. Men föga troligt är att någon låter inbilla sig att regeringen frivilligt tagit initiativ till firande af en dag, hvars bemärkelse nu sedan flera år gifvit anledning till de skarpaste och mest omfattande manifestationer af folkets ovilja

mot det härskande systemet. Så inom som utom Ryssland förstår nog enhvar, som följdt med de senaste årens utveckling, att de maktägande sett sig nödgade att falla undan för oppositionen, ehuru undfallenheten härvidlag knappast innebär beviljande af någon rättighet åt nationen.

Ännu mindre skänkes folket någonting genom »reform»-manifestet, som endast i en enda punkt gifver något annat än mycket sväfvande löften om framtida åtgärder. Denna punkt är den, som redan per telegraf utbasunats såsom skänkande det ryska folket full religionsfrihet. Och visst är att den med förhållandena obekante vid flyktigt påseende kan få denna uppfattning af berörda punkts stilisering — men icke någon annan.

Tsaren säger sig »fast beslutat» att bland annat »betrygga det oafvisliga iakttagandet af toleransens bud, hvilka äro angifna i det ryska rikets grundlagar och hvilka, medan de akta den ortodoxa kyrkan såsom den härskande, bevilja trosfrihet och frihet att fira gudstjänsten efter annan ritual åt alla undersåtar af *annan trosbekännelse**) samt åt de främmande konfessionerna».

Stiliseringen är mycket skickligt gjord, för så vidt den såsom sannolikt är, afser att ingifva läsaren ett alldeles oriktigt begrepp om manifestets verkliga innebörd. Åberopandet af det ryska rikets »grundlagar»(?) såsom bas för den ortodoxa kyrkans »härskande» ställning, visar att afsikten ingalunda är att inkräkta på statskyrkans maktbefogenhet. Och den ortodoxa kyrkan tillåter som bekant ingen af sina medlemmar att under någon förevändning inträda i en annan kyrka. »Frihet att fira gudstjänsten efter annan ritual» skänkes således icke de af ortodoxin med sådan ytterlig fanatism förföljda sekteristerna, ty de tillhöra officielt den ortodoxa kyrkan. Med »undersåtar af annan trosbekännelse» afses endast romerska katoliker, judar, muhamedaner, buddhister o. s. v. hvilka icke heller förut förhindrats i sin religionsutöfning. Manifestet inför med andra ord alls ingen förändring i de rådande förhållandena, ty någon rättighet för sekterister att utträda ur den »härskande» ortodoxa kyrkan, kan icke därur framkonstrueras. Så länge Pobedonostseffs ande lik en svart slagskugga sväfvar öfver det heliga Ryssland, kommer helt visst ingen verklig religionsfrihet att där bli rådande. Men redan det, att ett så stiliseradt manifest utfärdas, visar att systemet vill söka gjuta olja på de upprörda böljorna, vill söka vinna en frist af lugn, för att öfverväga kursen — visar med ett ord att den rådande regi-

*) Kurs. af undert.

men äfven på detta område börjar finna att den i det närmaste löpt linan ut. De maktägande som andra veta att de olika sekternas anhängare under senare tid begynt visa sig alltmera mottagliga för deras läror, som förkunna att regeringssystemet i Ryssland totalt måste förändras, att regeringen måste blifva »af folket, för folket och genom folket», för att detta skall komma i tillfälle att materielt och andligt utveckla sig. Det är denna opposition de sväfvande och dunkla orden om religiös tolerans äro afsedda att förvirra.

I öfrigt är manifestet till och med ännu mera innehållslöst och sväfvande än i fråga om »religionsfriheten». Det bevisar endast att den allt skarpare oppositionen inom samhällets bredare lager, understödd som den blifvit af de fronderande hofkretsarna, förmått inrikesministern, herr von Plehwe, att åtminstone för tiden söka i någon mån lugna de otaliga missnöjda med löften om reformer, dem han hvarken kan eller vill genomföra. Han kan det icke, emedan inga verkliga reformer kunna införas, så länge riket förvaltas af en ansvarslös byråkrati, han vill det icke, emedan reformer af någon större betydelse ovilkorligt måste inkräkta på själfhärskarens maktfullkomlighet, måste begränsa denna genom att göra lagen till högsta makt i staten. Detta vill hvarken den nuvarande inrikesministern, eller någon annan af dem, som i egenskap af kugghjul i det byråkratiska verket svängt upp till maktens tinnar. En begränsning af själfhärskaremakten genom lag vore en dödsknäck för det nuvarande systemet, men utan sådan begränsning kan aldrig godtycket afskaffas, aldrig fulla medborgerliga rättigheter gifvas rikets undersåtar, därför aldrig någon reform af bestående värde genomföras. Det är en circulus vitiosus, ur hvilken ingen annan utgång gifves än den omhvälfning, som förr eller senare måste komma och som numera endast i ringa mån kan fördröjas genom den lugnande hållning regeringen söker intaga gentemot de missnöjda elementen.

Huru stark denna regeringens böjelse för lugnande medel måtte blifvit, framgår bäst af den så starkt ökade djärfheten af oppositionen inom kretsar, som icke i någon utsväfning af fantasin kunde benämnas revolutionära, som ända till de sista åren aldrig tillåtit sig ens att öppet opponera.

För icke fullt tre år sedan förvisades »i administrativ väg», det vill säga på inrikesministerns godtyckliga befallning, ett större antal skriftställare och journalister från Petersburg för det de tillåtit sig underteckna en protest mot polisens och gendarmeriets oerhörda råhet vid undertryckandet af de s. k. studentoroligheterna i Petersburg. I år firade ett par hundratal personer, tidningsmän, universitetslärare,

officerare och andra, årsdagen af bondeemancipationen med en bankett på en af den ryska hufvudstaden största restauranger, hvarvid tal höllos, i hvilka regeringens hållning gentemot reformsträfvandena skarpt kritiserades, och skålar utbragtes för dagen, »då Rysslands civilisation skulle bli fullbordad», för återupptagandet af arbetet för folkets frigörelse, och slutligen för de frihetskämpar, »som i Rysslands fängelser eller i Sibirien lidit för frihetens skull». En fullständig relation om festen, om deltagarne, talen och skålarna skickades med dessa deltagares goda minne till *Times* i London, för att världen icke skulle stanna i okunnighet om att den bildade oppositionen i Ryssland icke blott lefver utan äfven djärfves resa sin röst till högljudda protester mot den rådande regimen.

För endast ett år sedan skulle deltagarna i en sådan fest mangrannt varit förvisade redan förr än festreferatet hunnit tryckas i det engelska bladet. Nu komma de sannolikt att i hufvudsak, om icke helt och hållet, lämnas i fred. Ännu har regimen icke öppet slagit till reträtt, *men den synes icke våga gå vidare.*

Ännu är icke tiden kommen för de stora reformerna, de som komma att göra det ryska folket delaktigt i ledningen af Rysslands utveckling, ännu är icke reaktionen bruten, ännu betraktas herr von Plehwe, inrikesministern, inom de för tiden ledande kretsarna såsom den där skall göra det omöjliga möjligt, ännu komma för visso många försök att störta honom, huru högtuppsatt understöd de än må hafva, att stranda på det anseende för öfverlägsen statsmannaskicklighet han vetat skaffa sig. Men gryningen af en ny tid för Ryssland kan skönjas, reaktionen har fått en knäck, herr von Plehwes anseende för statsmannavisdom kommer icke länge mera att kunna bestå. Ty låt vara att det under vissa förhållanden kan vara skickligt att med skenreformer och halfmesyrer söka lugna dem, som kräfva frihet och människorätt; statskonst är det icke. Efter skenreformerna måste de verkliga följa. Oppositionen i Ryssland har blifvit alltför enig, alltför målmedveten, alltför vidt spridd för att det ryska folket länge mera skall låta sig nöjas med stenar i stället för bröd.

K. Z.

Om en nordisk Toldunion.

Af N. C. Frederiksen.

At arbejde for en nordisk Toldunion er ikke nyttigt. En saadan vilde ikke være hensigtmæssig; den vilde endog være skadelig. Den vilde være

en Hindring for de Reformer, der mest trænges til i ethvert af Landene i Retning af Frihandel. Der er Trang til en ny Mellemrigslov mellem Norge og Sverig paa Grund af den lange Landgrænse, men neppe mellem Danmark og de andre to Lande, fordi der her er en Sögrænse, hvor Toldopsyn i ethvert Tilfælde maa finde Sted.

Vi vil ikke sige, at der aldrig kan blive Tale om en Toldunion. Vi vil endogsaa straks bemærke, at man under én Forudsætning sikkert burde komme dertil, saasnart man kunde. Det er i Tilfælde af en politisk Union. Vi tale om denne, fordi den ikke for os saaledes som for mange Andre staar som Utopi. Det burde i denne Henseende være tilstrækkeligt at erindre om, hvor alvorlig denne Tanke har været fremme. Da Ploug i sin Tid efter Kong Oscar d. 1 Anmodning havde givet ham et Memorandum, ikke blot om et Forbund, men om en virkelig Union, der helst endogsaa skulde være dynastisk, skrev Kong Oscar som bekendt ikke længe efter til sin gode Ven og Broder Frederik d. 7 for at bringe den i Forslag. Vi skulle lade være usagt, hvor vidt Kong Frederiks Afvisning alene skyldtes den holstenske Politiker von Scheele, der den Gang var Udensrigsminister, og som havde affattet Kong Frederiks Svar, uagtet han havde været nödsaget til at gaa af lige, för dette Svar afsendtes, eller om Kong Frederik virkelig den Gang selv nærede de Tanker, han fremsatte som Grund til sit Afslag, de samme, der kostede os det danske Slesvig, og som allerede var kommet frem under den förste Krig, da Kongen erklærede om Slesvigs Deling: »Det skal ej ske», den nemlig, at han vilde bevare Monarkiet i den Form, han havde faaet det fra sine Fædre. Den nordiske Union var et af de Formaal, Ministeriet Rotwitt med Blixen-Finecke som Udenrigsminister havde sat sig. Tanken kom i de senere Aar atter alvorligt frem, og som bekendt var ikke blot Karl d. 15 og hans Broder Oscar iblandt Nordens ivrigste Skandinaver; selv Kong Christian d. 9 var gaaet ind paa Tanken ved det bekendte von Qvantenske Forslag. Monrad havde, som Carlsen skrev til Kong Karl, erklæret, at han vilde gaa af som Minister, hvis Kong Christian ikke skulde fastholde Tanken. Det var jo endogsaa den Gang Planen, att den ældste overlevende Konge skulde arve den anden, Christian d. 9 f. Ex. Kong Karl, hvis han overlevede ham, derefter Oscar og efter ham Kronprins Frederik og hans Efterkommere. At Planen saa hurtig blev til Intet, var ikke alene Truslerne mod Sverig fra Rusland, der som bekendt var Preussens store Hjælper ved Hertugdömmernes Lösrivelse fra Monarkiet. Det var ogsaa, som Kong Karl senere erklærede, fordi Napoleon, der den Gang holdt paa den nationale Afgörelse, ikke var villig till Aktion.

Ved det Unionsforslag, der da var bragt i Forslag, senest affattet af D:r C. Rosenberg, men billiget blandt andet af de Geer og i ethvert Tilfælde stemmende med, hvad han havde fremsat for den svensk-norske Union i svensk-norsk Statsraad 18 Nov. 1862, var karakteristisk nok Toldforholdene forudsat, ikke nödvendigt som Unionsanliggende, men som en Sag, der ogsaa kunde lægges under Unionen og dets Parlament i Göteborg. Dette var ganske rigtigt. Det havde ikke været rigtigt straks her at fordre Enhed; men med fælles Forsvarsvæsen og formentlig ogsaa f. Ex. Post- og Telegrafvæsen samt endnu andre Anliggender maatte der selvfölgelig ogsaa helst fölge fælles Inkomstkilder, og hertil egne de indirekte

Afgifter som Told og Akcise sig ganske vist fortrinligt. Paa den anden Side var det rigtigt at udskyde dette til Fremtiden paa Grund af Vanskelighederne ved at tilvejebringe Enhed deri. Fra vort Standpunkt, i det vi kun ville have Told, som ikke beskytter, saaledes kun ganske faa rent finansielle Toldsatser, om ikke alene Afgift paa spirituöse Drikke og Tobak, vilde det ikke være saa vanskeligt at komme til en saadan Enhed, saa meget mindre som vi ikke, naar det stod os frit for, vilde have mindste Betænkelighed ved at afskaffe al Toldbeskyttelse straks. Tabene ved Beskyttelsen er saa store, at man, naar galt skal være, hellere bör betale direkte Hjælp i Penge end have en Overgangstid, der altid koster store aarlige Tab for ikke at tale om andre Misligheder. Overgangen vilde tilmed sjælden indeholde större Omvæltninger end de Forandringer, der nu om Stunder idelig foregaa som en Fölge af industriell Fremskridt og ganske sædvanlige Forandringer i Konjunkturer. Men Faa vilde nu her gaa saa vidt som vi. De Fleste vilde finde det nödvendigt at have en Overgangstid. Men ganske vist vilde en politisk Union være en Grund til, at man burde skynde sig med saa hurtig som muligt at komme til den Toldenhed, der ikke var umulig under et fuldstændigt Frihandelssystem.

Mange vilde i Modsætning til os sige, at de ikke anse en öjeblikkelig Dannelse af en politisk Union for önskelig, selv om det var muligt at sætte den igennem. Det er endog Mode at sige, at vi skal forberede den politiske Skandinavisme med Tilnærmelser på mange forskellige Omraader. For vort Vedkommende anse vi denne næsten almindelige Anskuelse for urigtig eller i al Fald for lidet stemmende ved de virkelige Livs Forhold. Naar man læser sin Historie og endog blot erindrer, hvad vi selv har oplevet af politiske Begivenheder, burde man forstaa, at store politiske Forandringer ikke tilvejebringes paa denne Maade. En saadan Anskuelse er upraktisk og dokrinær. I det Virkelige Liv afhænger det, der sker, af, vi vil ikke sige tilfældige, men ganske særegne Omstændigheder, Kombinationer, öjeblikkelige Strömninger i den offentlige Mening, ikke mindst af enkelte Personers Tænkemaade, Handleevne og Forstand paa at benytte det gunstige Öjeblik. Hvorledes blev Unionen mellem England og Skotland til? Og dog har den udviklet sig saa overordentlig heldigt. Den parlamentariske Union mellem England og Irland, som man betalte det irske Parlamentsmedlemer for at vedtage, har været mindre heldig; men det er dog et Spörgsmaal hvorledes Forholdet vilde have været, hvis den ikke var bleven sat igjennem, om ikke Irlands Udvikling vilde have været langt mindre heldig; snarest er den maaske en mindre hensigtmæssig Byrde for Englands politiske Liv. Og hvorledes blev ikke det moderne Tyskland til som skabt af Begivenhederne og ikke mindst af Bismarck til Trods for alle Forventninger og Beregninger? Som Forberedelse for den af os nu som altid önskede skandinaviske Union tillægge vi ikke nogen Toldforening nogen virkelig Værdi.

Hertil kommer nu ogsaa, at vi dog maa betænke os paa at anvende Midler, der i sig selv er skadelige, selv om vi derved tilvejebringe noget Godt. Det kan ikke anbefales at svække vor hele ökonomiske Udvikling, at hindre Erhvervenes sunde Fremblomstring, at beskatte og udplyndre til Fordel for Private eller snarest til rent Tab for hele Befolkningen og ikke mindst den Del, der mindst kan taale det. Der er gode Midler nok at

bringe i Anvendelse; der er saa megen Forbindelse, ogsaa materiel, at skabe, at der ikke er den fjærneste Anledning til at ville lave noget tilmed saa vanskeligt og kunstigt som en öjeblikkelig Toldunion for at tilvejebringe en Tilnærmelse, der paa dette Omraade tilmed vilde være ligefrem skadelig, et generende Baand, der kun kunde egne sig til at vække Misfornöjelse.

Thi den eneste Grund, vi vil ikke sige fornuftige Grund, der kan anföres for en öjeblikkelig Toldunion, vilde være den, at man derved kan hindre Overgang til Frihandelen overfor andre Lande, ja maaske endogsaa i adskillige Retninger foröge den nuværende Beskyttelse. Man finder derved et nyt Paaskud til at göre dette. Man kan faa Folk med sig, som ellers maaske vilde være mest tilböjelige til at være Frihandlere, men som lade sig bestikke ved den nationale Farve, en saadan Foranstaltning faar. De er ikke sagkyndige nok til at forstaa den rette Sammanhæng; de lade sig blænde af det tilsyneladende Tiltalende, der er over Navnet skandinavisk Union.

Det er ikke förste Gang, at Forf. af denne Artikkel har Lejlighed til at sige sin Mening om dette Æmne. Han havde Anledning dertil paa det förste skandinaviske nationalökonomiske Möde i Göteborg i Maj 1863, hvor ikke faa af Nordens mest fremragende Mænd, imellem dem Sverig-Norges nuværende Konge, var tilstede og deltog i Behandlingen og i Afgörelsen af de fremsatte Spörgsmaal. Det var i de Tider, da Planen til den politiske Union var fremme og ogsaa dröftedes adskilligt udenfor de offentlige Möder. Saa hændtes det, at den bekendte Publicist og Politiker Lallerstedt, bl. a. Forf. til en meget omtalt skandinavisk Brochure i 1856, fandt, at ogsaa de offenlige Möder burde være »lifvade», og saa bragte Toldunionen frem, endog stöttet af en Mand, der ellers var praktisk og ikke tilböjelig til at hæve sig till Skyerne i den skandinaviske Luft, det danske »Dagblads» Redaktör C. Bille. Naar jeg som ganske ung Mand fik Forsamlingen med mig, da jeg skarpt og ivrig talte imod dette Forslag, var det ganske naturligt: thi da var Alle og navnlig alle Sverigs mange betydelige Mænd ligesom jeg ivrige Frihandlere. Vi behandlede Spörgsmaalet paa samme Maade paa det nationalökonomiske Möde i Stockholm 1866, der afholdtes under Forsæde af den nuværende Kong Oscar, og det samme var Tilfældet, da jeg selv indledede Spörgsmaalet paa Mödet i Köbenhavn 1872, det betydeligste af alle vore nationalökonomiske Möder, idet vi da i Virkeligheden afgjorde Indförelsen af Guldmöntfoden og Myntenhed imellem Landene. I Malmö 1881 og i Köbenhavn 1888 talte man ikke ligefrem om Toldunionen, og det var maaske ganske vist, at man ikke gjorde det. Ogsaa her var der endnu betydelige Mænd, der optraadte som Frihandlere. Men det var dog forbavsende at se, hvor hurtigt Omslaget i Tyskland fra 1878 og 1879 havde udövet sin Indflydelse paa Opfattelsen hos os. Bismarcks Aand svævede over Vandene.

I Malmö indlededes Spörgsmaalet af den fortræffelige Frihandelsmand President C. F. Wærn, og hans frihedsvenlige Anskuelser udtaltes i det grundige Foredrag, hvori han anbefalede den friere Ombytning af Varer mellem de tre Folk, som han havde opstillet som Programmets Æmne. Men allerede denne Formulering og end yderligere de ledende Taleres direkte Bestræbelser for at undgaa Spörgsmaalet om Frihandel og Beskyt-

telse viste, hvorledes Stemningen var. D:r Herslow fra Malmö mindede ligeover for Landshövding Grev Erik Sparre om, at Statsmænd som Bismarck, Gorchakoff og Thiers, hvor store Mænd de end var i andre Retninger, dog ikke egentlig var hverken udmærkede Nationalökonomer eller ledende Forretningsmænd. Hjalmar Nathorst, som altid Frihedens oplyste Talsmand, erindrede om, at de nordiske Landes store Forretninger og vigtigste Genstande for Udförselen, Agerbrugets, Skovenes, Jernminernes og Havenes Produkter, dog fra störste Delen ikke havde været og ikke saa vel kunde være Genstand for nogen Toldbeskyttelse og heller ikke behövede det. A. P. Köedt talte allerede nu om engelsk Frihed og om vor store Handel med England. D:r Hedlund, der altid var ivrig Frihandler, havde imod Sædvane ikke Synderligt at sige. Generaltolddirektör Bennich og L. O. Smith var som altid for Handelsfrihed. Bedst udtalte maaske den tidigere norske Minister daværende Toldskriver gamle Helliesen sig, naar han fastholdt vor simple ældre Grundbetragtning, at det ikke baadede at fremme Næringer, der ikke var fordelagtige nok til at betale sig, og som kun kunde leve paa Befolkningens og i og för sig virkelig fordelagtige Næringers Bekostning.

En Række Talere fra den anden Side viste imidlertid baade paa Mödet i Malmö og paa det senere i Köbenhavn, hvorledes Tænkemaaden pludselig var bleven en anden. Ikke faa havde utvivlsomt allerede för været Protektionister; men för havde de ikke udtalt denne deres Anskuelse; nu kom de frem med den. Fra svensk Side udtalte Indlederen paa Mödet i Köbenhavn, den nuværande Professor Pontus Fahlbeck sig som afgjort Protektionist. Erhvervene kunde ikke staa sig i Konkurrence med Udlandet; altsaa skulde Staten ved Beskyttelsestolden hjælpe dem til, at de betalte sig. Dette var hans simple Ræsonnement. At de fleste Talere, der talte for Beskyttelse, da som ellers fortalte, at de egenlig var Frihandelsmænd, men kun enten forelöbig eller i en Del særegne Tilfælde vore Protektionister, var og er vel snarest at betragte som en Kompliment til ældre Tiders fastere Grundsætninger og maaske ogsaa til almindelig videnskabelig Logik. Professor Bredo Morgenstierne fra Christiania udtalte sig som Protektionist; men Nordmændene har paa faa Undtagelser nær aldrig været ret vidt i virkelig politisk Ökonomi, eller i al Fald har dennes Lærdom ikke trængt igennem hos dem saaledes som i Seksti Aarene hos de ledende Mænd i Sverig og som nu hos det store Antal af Danmarks Jordbrugere, for nu ikke at tale om hele Befolkningen i England. Prof. Falbe Hansen fra Köbenhavn udtalte sig allerede i Malmö som Beskyttelsemand, og det samme gjorde nu til vor Forbauselse Prof. Greve G. K. Hamilton fra Lund. Falbe Hansen mente, at man kun ved Beskyttelsen kunde holde meget Arbejde og Kapital i Landet, der ellers vilde gaa bort til Lande, hvor der arbejdedes paa gunstigere Vilkaar. Som om det var en Fornöjelse at holde paa Kapital og Arbejde, der skulde have Fattigunderstöttelse af deres Medborgere, og som vedvarende kun var til en Byrde for disse og for Landet i Almindelighed, og som tilveje bragte meget mere Udbytte udenfor Landet! Nationalbankdirektör Moritz Levy har vel aldrig været nogen stor Frihandelsmand, men udtalte sig forövrigt dog ikke nu for Beskyttelse. Saaledes heller ikke Prof. William Scharling, der kun er Frihandelsmand i Theori, ikke i Praksis. Schovelin og Rubin, den förste det kjöbenhavnske

Grossererssocietets Kontorschef, den anden nuværende dansk Generaltolddirektör, havde nu begge skrevet for Toldunion, Schovelin tysk protektionistisk, Rubin saaledes at han neppe stillede de simple ökonomiske Hensyn i Spidsen, og idet han navnlig ved at anbefale en Toldunion eller Traktater, der skulde binde og hindre Nedsættelse i en vis Række Aar over for andre Lande, aabenbart ogsaa vilde göre denne Union eller disse Traktater til et Middel i Protektionisternes Hænder. Frihandelsmanden C. Hage, den nuværende danske Finansminister, udtalte vel ikke et eneste Ord imod Friheden og antydede snarere sin frihedsvenlig Retning, men var dog særlig omhyggelig for at holde Spörgsmaalet om Frihandel og Beskyttelse helt borte fra Forhandlingen.

Höjst ejendommelig var den store danske Börsmand Tietgens Udtalelse baade paa et Handelsmöde i Köbenhavn 1885 og paa de nationalökonomiske Möder. Han har aldrig været nogen stor Nationalökonom og har heller ikke særlig beskæftiget sig med politiske Spörgsmaal. Ingen af Delene laa for ham, og han havde heller ikke haft Lejlighed til at uddanne sig i denne Retning. Men hans Udtalelser nu var dog ret mærkelige, ikke blottede for en vis praktisk Sans, men dog nærmest raa Udtalelser af en Protektionisme, der kun ganske simpelt saa paa, hvad der var i enkelte Erhvervs Interesse, uden at se paa den dybere Sammenhæng eller spörge om det Heles Vel. Da det betalte sig for en Del Erhverv og endog for ret mange baade smaa og store Forretninger, skulde man beskytte dem mod Udlandet. För havde det aldrig faldet Tietgen eller nogen Anden ind at lade saadane Anskuelser komme frem.

Det var en stor Kompliment til Frihandelen, at de fleste Talere ved disse Möder enten vilde have en hel Toldunion eller i al Fald Tilnærmelser mellem de nordiske Lande. Nogen Frihed, fandt de, maatte til. Det er paa samme Maade, som i Nordamerika selv de protektionistiske Republikanere og endogsaa den forstokkede Beskyttelsesmand Mac Kinley selv, er kommet til at opstille Reciprociteten som Grundsætning, jo endog giver den Udtryk i deres sidste Beskyttelsetarif. De se ikke, at den virkelige Gensidighed förat og fremmest förer til Frihed overfor de Lande, der som England allerede har givet stor Frihed, og i Virkeligheden jo bliver det samme som selve Frihandelens Grundsætning. I Praksis lader det jo ogsaa til, at det nu skal være ad denne Vej, Reciprocitetens, at den store Masse af Partiets Tilhængere og navnlig det stærke og liberale amerikanske Vesten skal foretage den næsten nödvendige Overgang til den virkelige Frihandels praktiske Grundsætninger.

Interessant er det ogsaa at lægge Mærke til, hvorledes vore skandinaviske protektionistiske Theoretikere have taget deres Udgangspunkt i Nutidens Masseproduktion og Specialisering af Forretningerne, som om ikke netop dette end yderligere maatte vise Vigtigheden og Nödvendigheden af Forretningernes Fordeling mellem Landene. Imellem dem, der stærkt fremhævede dette og dermed vor Evne til at indgaa en Toldunion og taale Konkurrencen fra de andre Lande, var flere ledende Industridrivende saaledes vor danske Porcellænfabriksdirektör Philip Schou. Saa talte man om, at vi maate have Beskyttelse for at sikre os imod andre Landes Udförsel i Tilfælde af Krise, som om ikke netop Toldbeskyttelsen og i det Hele den urigtige Lokalisering af Forretningerne frembringer uafladelig

Krise og som om ikke ogsaa Erfaringen viser os, hvorledes Toldbeskyttelsen ved kunstigt at fremme indenlandsk Industri, selv om den ikke betaler sig, idelig skaber Overproduktion og dermed tidt ret ödelæggende lokale Kriser, et storartet Eksempel har man jo nylig havt fra Sverigs kunstig udviklede Skotöjsfabriker, som for den Sags Skyld fra næsten alle beskyttede Industrier. Naar Toldbeskyttelse har frembragt indenlandsk Konkurrence, saa at den Enkelte ikke tjener mere end almindelig Profit og maaske knap nok det, saa er det, at de Beskyttede söger at danne Karteller eller Truster for at bevare Fordelen ved at indskrænke Produktionen og Udbudet. Disse indenlandske Monopoler vækker ofte stor Forargelse og Forbitrelse hos Befolkningen, naar denne ser den ofte meget betydelige Monopolgevinst, og dette kan være ganske hensigtsmæssigt, for saa vidt Forbitrelsen rettes imod noget saa Forkert som Toldbeskyttelsen. Men i og for sig er det fra et almindeligt nationalökonomisk Standpunkt bedre, at der er en Monopolgevinst, der kommer nogle Enkelte til Gode, end at Profiten ved Toldbeskyttelse gennem Konkurrencen i Indlandet skal gaa tabt i en Produktion, der drives paa en saa uökonomisk Maade, at der kun er Tab, ingen Profit. Monopolgevinsten er i Virkeligheden kun et Udtryk for, hvad Beskyttelsen tager fra Befolkningen, men har dog den Fordel, at den derigennem kan komme ind i enkelte andre Privates Lommer i Stedet for at löbe ud i Havet som almindeligt Tab ved den slette ökonomiske Ordning.

Selvfölgelig er ogsaa Spörgsmaalet om Beskyttelsens Vigtighed for Arbejderne blevet berört, om det end ved disse Möder navnlig var de ledende Industridrivendes Interesse, man havde for Öje. Man indrömmede dog, at den nyttige Specialisering mellem de forskellige Lande snarest var til Arbejdernes Fordel, et Argument, der som mange andre Argumenter for Toldunionen, der netop er fremsat fra Toldbeskytternes Side, selvfölgelig taler imod al Toldbeskyttelse og for al Frihandel. Ejendommeligt er det jo ogsaa, hvorledes man i vore Tider snarest frygter Konkurrence fra de höjest lönnede Arbejderes Side saasom fra de Forenede Stater med deres dygtige Arbejdere og bedre Arbejdsmetoder.

Ikke uden Interesse var den Ytring, der fremkom fra Flere, at en Toldforening og allerede store Lettelser i Told særlig vilde komme et stort Centrum for Handel og andet Erhverv saavel som for Kapitaler som København til Gode, en Fordel, der sikkert vilde være fuldkommen gensidig. Falbe Hansen fremhævede, hvorledes den fuldstændige Ophævelse af vor Told paa Landprodukter ved den mindre Toldrevision, der fandt Sted i 1863, har bidraget til, ja næsten været Betingelsen for, at København har kunnet blive et Centrum for denne for Danmark saa naturlige og vigtige Handel. Det samme vil utvivlsomt ogsaa blive Tilfældet ved Afskaffelsen af adskillige andre Toldafgifter. Selv Lettelsen ved at afskaffe de i Almindelighed paa saakaldte sanitære Hensyn saa slet begrundede Hindringer for Indförsel af Kreaturer er af störste Vigtighed for Udviklingen af Slagterierne og de dermed forbundne forskellige Industrier saavelsom for Handelen med disse Produkter. Atter her er der et Argument, der förer til almindelig Frihandel. (Forts.)

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å *Nordisk Revy,* Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 3 April den 11 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE **KONNI ZILLIACUS**

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

INNEHÅLL: Beröres den skandinaviska norden af förryskningspolitiken i Finland. — Axel Lille: Rysslands finska politik. — K. Z.: Den revolutionära rörelsen Ryssland. — N. C. Frederiksen: Om en nordisk Toldunion.

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 3 April den 11 1903

Beröres den skandinaviska norden af förryskningspolitiken i Finland?

(Förf. af följande artikel, en framstående militär, som både i olika krig och såsom diplomat varit i tillfälle att inhämta mångsidig insikt och erfarenhet, har meddelat red. sin önskan att förbli anonym.)

Den som med någon uppmärksamhet följt det ryska tsardömets historiska utveckling från ett turanskt furstendöme till en europeisk stormakt, kan svårligen besvara ofvanstående fråga nekande. Med beundransvärd seghet, med hela den obetvingliga kraften af ett i mörker groende frö, som sträfvar till ljuset, har Ryssland från sin moskovitiska inlandsvrå sträfvat mot hafvet, inseende att ingen makt utan herravälde på hafven kan bli en världsmakt. Rysslands geografiska läge reste stora hinder på dess väg mot detta mål. Till och med där det lyckades bryta sig väg till vatten, var detta blott innanhaf, »hvilkas portnycklar», enligt furst Gortschakoffs kända yttrande, »befunno sig i andras händer». De två verkliga haf, som stodo Ryssland öppna, voro af föga värde: Hvita hafvet, emedan det är stängdt af is under mer än halfva året, Stilla hafvet, emedan det, äfven sedan den sibiriska järnvägen öppnats ligger för långt från världspolitikens tyngdpunkt. Icke ens om tsarerna nådde sitt länge drömda mål, Konstantinopel, vore de ännu ute vid det öppna, fria världshafvet, ty i så fall skulle England säkert icke tveka att bemäktiga sig Ceuta, för att fullständigt spärra Gibraltar sund; öfver Egypten och Suez-kanalen härskar det redan nu. Medelhafvets båda portar befinna sig i dess händer, medan Malta skär detta haf itu och bildar en fullt färdig länk i kedjan, den England möjligen snart nog kan se sig föranlåten att stärka genom att t. ex. »arrendera» den ypperliga hamnen Tobruk i Tripoli.

Hvad Östersjön angår, är Kronstadts hamn isbelagd under fullt fyra till fem månader af året och under hela året utgör Öresund i krigstid en farlig och osäker genomfart, isynnerhet numera, då artil-

leriets och torpedväsendets framsteg göra det allt svårare att genombryta spärrningarna af smala farvatten.

Rysslands flottor äro sålunda instängda i slutna haf; äfven eröfring af Dardanellerna skulle endast obetydligt förlänga kedjan, som binder dem vid kusten. På världshafven äro de öfverallt beroende af mer eller mindre pålitliga bundsförvandters hamnar. Detta inse de ryska statsmännen mer än väl och därför har deras mål sedan långa tider varit Atlantiska oceanen.

Så länge Finland tillhörde Sverige kunde Ryssland icke hoppas att nå denna oceans kuster, men så snart Alexander I lyckats framflytta sina rikens gräns till Torneå och hans land hunnit hämta sig efter de napoleonska krigen, började han arbeta på realiserandet af planerna beträffande Atlanten.

I gamla arkiv*) fann man en fredstraktat afslutad mellan en storfurste af Wladimir (Dmitri Alexandrovitsch?) och en norsk konung (Erik Prästehatare?). Denna traktat, daterad i det trettonde seklet. innehåller bland annat beträffande gränsen mellan Norge och Ryssland, att gränsen skulle gå öfver eller vid Lyngstuen inom Ishafvets flodområde. Den nämnda punkten ligger mellan den nuvarande norskryska gränsen och byn Kola, men utrikesministeriet i S:t Petersburg hade lyckats finna en annan Lyngstue, som ligger nära Atlantiska oceanens kust, icke långt från Tromsö. Ehuru den nämnda fredstraktaten uttryckligen talar om gränsreglering inom Ishafvets flodområde och den nyupptäckta Lyngstuen ligger inom Atlantiska oceanens, framträdde Ryssland med påståendet att traktaten gällde denna senare, hvarför gränsen borde regleras på nytt. Hade knepets lyckats, skulle Ryssland utan vidare tillägnat sig fem fjordar: Varanger, Tana, Laxe, Porsanger och Alte, vidare fästningen Vardöhus, samt städerna Vadsö, Hammarfest och kanske till och med Tromsö, med ett ord en mängd utomordentliga hamnar, som aldrig frysa.

Den svensk-norska regeringen fann det naturligtvis icke svårt att bevisa orättmättigheten af de ryska fordringarna, men detta skulle näppeligen båtat stort, om icke Alexander I plötsligt år 1825 aflidit, just då förhandlingarna hotade att taga en för Skandinavien farlig vändning. Hans efterträdare, Nikolai I, hade åter i början af sin regering för mycket att göra med kväfvandet af den nyfödda liberala jäsningen i Ryssland, för att syssla med den norska gränsregleringen, som därför lämnades åt framtiden. En konvention mellan de bägge makterna af den 14 maj 1826 bestämde lilla Jakobsfloden,

*) För noggrannare detaljer om denna episod se Lallerstedts värdefulla arbete »Skandinavien».

öster om Varanger, till gräns mellan Norge och Ryssland. Men sedan tsaren efter den polska resningens kufvande, fått läglighet att sysselsätta sig med andra frågor, synes han börjat ångra sin medgörlighet gentemot de skandinaviska rikena. Åtminstone började på trettiotalet det ryska utrikesministeriets dåvarande organ, *Severnaja Ptschela* (Nordiska Biet), som naturligtvis icke kunde yttra ett ord utan tsarens samtycke, en serie angrepp mot konventionen af 1826. Och några år senare, på fyrtiotalet, öfversvämmades med ens Finmarken af ryska »turister», som i alla riktningar genomreste landet och på alla sätt sökte inhämta noggranna upplysningar om fjordar, hamnar, vattendrag, vägar, grufvor m. m. På den tiden, då det politiska spionerisystemet var vida mindre utveckladt än nu till dags, skulle dessa resande förmodligen icke ådragit sig större uppmärksamhet, såvida icke en af dem lämnat efter sig en bit af ett cirkulär, utfärdadt af rysk myndighet. Cirkuläret innehöll en mängd tryckta frågor, såsom t. ex. Hvilka fjordar tillfrysa icke? Hvilka punkter vore lämpligast till krigshamnar? Vinter- och sommarvägar förande från Finland till Finnmarken? Möjligheterna att bygga militära vägar? o. s. v. År 1847 sökte ryska regeringen förmå den svenska till utbyte af det finska fjällområdet kring Peldovaddo och Vaskjoki mot den norska Varanger-kretsen, på samma gång som till Finnmarken sändes hemliga agenter för att förespegla dess inbyggare alla de materiella fördelarna af införlifvande med det mäktiga tsarriket. Allt detta var väl kändt i Norge och gjordes till föremål för interpellationer i stortinget. Bland de utsända agenterna befunno sig kända personligheter, såsom grefve Ungern-Sternberg, hvilken i Tromsö öppet uttalade att hela Norge borde ställas under tsarens spira för att lyckliggöras af hans faderliga omvårdnad. I Petersburg sökte man, för att uppnå praktiska resultat af all denna verksamhet, tillskapa konflikter på grund af ryska undersåtars rätt till fiske vid Norges kust och de norska lapparnas betesrättigheter på finskt område. Äfven denna gång syntes frågan hota att taga en farlig vändning, då Krimkriget utbröt och afledde ryska vederbörandes uppmärksamhet från norden.

Äfven Alexander II synes 1867 haft ett anfall af åtrå efter norska fjordar, hvarom det uppgifves att den svenska regeringen erhållit kännedom och meddelat den preussiska sina farhågor. Uppgiftens riktighet äro vi ej i tillfälle att kontrollera, men vare därmed huru som helst, så är det ett faktum att kejsar Wilhelm 1868 sände general Schweinitz att i generalsuniform göra en resa i Norge och att en norsk stabskapten ställdes till hans förfogande såsom ledsagare. Vi ha äfven hört uppges att den preussiska ministern i Petersburg samma

år fick befallning att låta det ryska utrikesdepartementet veta de: man på högsta ort i Berlin kände sig obehagligt berörd af de ryska intrigerna i Norge. De synas ock ungefär vid den tiden blifvit afbrutna.

Sedan dess ha under trettio år inga nya tecken förrådt tillvarn af sådana planer, men om ock gömda i utrikesministeriets arkiv, vor de ingalunda glömda. Personligen ha vi hört framstående män, tillhörande det panslavistiska partiet, däribland general Tscherniajeff. öppet uttala att Ryssland förr eller senare, med godo eller ondo måst sätta sig i besittning af några året om isfria hamnar vid Atlant men att därtill främst fordrades att man gjorde sig säkert om Finland genom detta lands *assimilering* med Ryssland. Nu sitta de, sc kalla sig panslavister, vid makten i Ryssland och nu synas de gaml planerna upptagits på nytt, sedan panslavisten Kuropatkin, Skobeleff elev och meningsfrände, fått sig ledningen af krigsministeriet anförtrodd. På nytt ha ryska agenter i största hemlighet varit verksamm i Norge, där de sökt uppblåsa missnöjet med broderlandet och n mer än ett tillfälle ställt i utsikt åtminstone moraliskt understöd a tsaren för brytandet af unionen, om blott norrmännen ville hysa fullt förtroende till hans oegennyttiga välvilja.*)

Att förryskningssträfvandena i Finland till stor del framkallat af önskan att vinna en »säker» bas för möjliga framtida operationer torde icke vara tvifvel underkastadt; att dessa sträfvanden åvägabragt ett fullkomligt motsatt resultat, har med den goda afsikten intet att skaffa. Panryssarna ha hoppats — hoppas kanske ännu! — att finnarna skulle låta reta sig till en öfverilad resning, eller åtminstone till sådana våldsgärningar mot någon Kaigorodoff, att landet kunnat förklaras i upprorstillstånd och besättas med ryska truppmassor. Härpå syftade utan tvifvel storfurst Wladimirs för icke länge sedan fällda yttrande om »lätta lagrar att skörda icke långt från hufvudstaden» — såvida det icke syftade längre åt väster! Planen för »assimileringen» var densamma, som lyckats i Polen, men lyckligtvis har den strandat mot den finska kallblodigheten. Vi våga därför med full öfvertygelse säga att det finska folkets lagbundna, passiva motstånd, som ej låtit förleda sig till någon öfverilad handling, har rätt

*) Till och med offentligt, om ock anonymt, har ju den ryska regeringen fram kastat lockbeten af hithörande slag. Ty ehuru den af en i Sverige ingalunda okänd officiell ställning intagande ryss författade, bekanta broskyren »Politiska reflexioner af Georges», talar om fördelarna af ett förbund med Ryssland för de förenade rikena vore det mer än lofligt naivt att taga den i svensk-norska förhållanden skäligen b vandrade förf. bokstafligen på orden. Han har vistats och verkat tillräckligt länge i Sverige, för att veta att hans politiska prosa icke kunde göra intryck på östra sidan om Kölen.

till tacksamt erkännande, icke blott af kommande finska generationer, utan äfven af grannfolken i väster. Ty så som saker och ting nu synas utveckla sig, och hvilket det slutliga resultatet af kampen än blir för det finska folket, har dess sega och lugna motstånd i alla fall förskaffat brödrafolken tid och rådrum att bereda sig för den *struggle for life*, som för dem ofelbart stundar, om tsardömet får hållas. Man måste, för att få en föreställning om hvad finnarnas motstånd betydt för Skandinavien, erinra sig huru brådskande den ryska regeringen ansåg förryskningen af Finland, så brådskande, att en urtima landtdag sammankallades för att snarast möjligt genomdrifva upplösningen af Finlands armé och införande af rysk värneplikt, så brådskande, att man icke ryggade tillbaka för en statskupp, när det blef tydligt att finnarna icke godvilligt komme att foga sig. Och för att förstå denna annars ofattliga brådska, bör man komma ihåg i hvilket läge England då befann sig på grund af de afrikanska förvecklingarna, hvilken stämning af fiendtlighet mot England, som då besjälade tyskarna, hvilken räddning det skulle varit för det af Dreyfusaffären underminerade klerikala och nationalistiska Frankrike, om spänningen i Europa skulle blifvit stark nog att tvinga de radikala till lugn, såsom otvifvelaktigt skulle skett, ifall Ryssland sett sig i stånd att begagna sig af Englands trångmål. Men små stenar kunna bringa stora lass att välta; i stället för att göra Finland »säkert» såsom operationsbas, gjorde statskuppen det omöjligt såsom sådan för lång tid framåt. Hvilka upplysningar den engelska regeringen erhållit om faran då och ställningen nu, antydes bäst af dess beslut att på landets nordöstra kust anlägga en stor, ny krigshamn, *som icke kan hafva annan betydelse än den af ett svar på Rysslands afsikter beträffande Atlanten.* Det engelska uttrycket »time is money» kunde i förevarande fall med större skäl lydt »time is life», ty nu ha de skandinaviska länderna haft tid att komma till klarhet om den hotande faran, en klarhet som borde och måste utmynna i eniga förberedelser för dess afvärjande. Förryskningsåtgärderna i Finland bevisa till full evidens att rysk eröfring för den besegrade icke blott betyder förlust af politisk tillvaro, utan äfven tillintetgörande af lagar och rättsväsende, af kultur och språk, af allt det andliga goda med ett ord, som människan håller kärast och dyrast. Så mycket har Skandinavien vunnit på det finska motståndet, ty hade Finlands folk undergifvet fogat sig i »assimileringen», eller hade det i blind vrede återgäldat slag med slag och otvifvelaktigt i så fall blifvit krossadt af öfvermakten, så skulle Ryssland i det slaviskt undergifna eller förblödda Finland haft sin »säkra» operationsbas färdig.

Faran af de snart sekelgamla ryska planerna ökas i betydlig mån af den i Skandinavien så ofta framträdande lusten att likt strutsen gömma hufvudet i busken, ty den fara man öppet ser i hvitögat minskas redan därigenom i hög grad, isynnerhet om man öppnar ögonen i tid. Här som i andra liknande fall komma panryssarna naturligtvis att på alla sätt söka underhålla den autosuggestion, som föder strutsblindheten. Så gjorde de i början af åttiotalet i Finland, där man ännu icke torde glömt *Novoje Vremjas* och och *Svjäts* kärleksförklaringar till de finska »bröderna» i anledning af en då utkommen broskyr.*) Och hvad Polen beträffar, så illustreras den panryska uppfinningsförmågan ypperligt af det man än i dag i ryska officiella läroböcker i historia kan läsa om Polens delning, hvilken framställes såsom ett »lysande bevis på Katarina II:s högsinta ädelmod att taga det arma af partistrider sönderslitna Polen under sitt mäktiga skydd och sålunda öppna för det en æra af lycka och frid (sic)!**) — Ha vi ej nyligen sett v. Plehwe i den franska pressen låta utbasuna, att förryskningspolitikens i Finland verkliga, höga mål är befriande af de arma (2 $^1/_2$ miljon starka) finnarna från de öfvermäktiga (300,000) svenskarnas förtryck. Med mindre groft öfverträdande af sannolikheterna kunde en rysk regering proklamera afsikten att taga kvæner och lappar under sitt faderliga hägn. Det vore i alla händelser mindre förvånande om någon läte inbilla sig det än att människor finnas, som säga sig tro på denna regerings välvilja och oegennytta i allmänhet.***)

Men denna naiva barnatro förer beträffande Skandinavien säkert icke till himmelen, snarare tvärtom. Först och främst hjälper den att underhålla splitet mellan brödrafolken, ty vore dessa klart medvetna om den fara, som hotar, skulle säkerligen å båda sidor större tillmötesgående visas för undanrödjande af missförstånd, som vida mera röra egenkärleken än några lifsfrågor. Och lika litet skulle man på någondera sidan resa småaktiga hinder för de stora militära förberedelser, som äro nödvändiga för att kunna värja de båda länderna och deras folks kultur. Dessa förberedelser kräfva själffallet många uppoffringar och försakelser, men rusta sig norrmän och svenskar enigt och allvarsamt för det ödesdigra afgörandet, kunna de ock hysa berättigadt hopp att vända det till sin fördel, såsom vi i det följande skola söka visa.

Ryssland är en kontinental krigsmakt af första ordningen och dess östersjöflotta ensam är den förenade svensk-norska öfverlägsen.

*) För paralleler, se den i föregående not nämnda broskyren af »Georges».
**) Jämför än en gång med den nyssnämnda broskyren af »Georges».
***) Se noten på detta häftes sista sida.

både i antal fartyg och i dessas beväpning. Men den ryska krigsmakten har några mycket svaga sidor. Den allra svagaste är dess intedentur. Från de högsta tjänstemännen hela skalan utför till de lägsta, hjälpa alla som ha med leveranser att skaffa hvarandra trofast att låta statsanslagen dunsta bort. Samvetsgrann kontroll af det levererade är knappast känd till namnet, medan systemet självt lämnar största möjliga säkerhet mot upptäckt af underslef. Hvem minnes ej undersökningarna efter Krimkriget och efter det sista mot Turkiet? och huru dessa undersökningar snöpligt nedlades, emedan så många och så högtställda personer befunnos inblandade i underslefven, att vederbörande icke vågade gå till botten med dem?

Sådana intendenturförhållanden ha i alla tider haft en förlamande inverkan på krigföring; de måste hafva det i mycket högre grad nu, då stridsmassorna blifvit så kolossala. I en strid mot Skandinavien blefve denna svaghet så mycket kännbarare för Ryssland, som den finska operationsbasen, äfven om den vore »säker», erbjuder ytterst små resurser för en stor armé och denna således måste draga så godt som alla sina förnödenheter från Ryssland. Detta blir under vintermånaderna, då hafvet är fruset och med endast en enspårig järnväg som kommunikationslinie, förenadt med mycket stora svårigheter, hvilka skulle betydligt ökas, om denna kommunikationslinje råkade ut för djärfva partigängare. I hvart fall skulle dessa provianteringssvårigheter väsentligt inskränka de mot Skandinavien användbara ryska truppernas numerär.

Hvad den ryska flottan åter angår, synes den långt mera ägna sig för massoperationer än för kryssareföretag, hvarför Sveriges kuster jämförelsevis lätt kunde försvaras af en i ett eller flera afseenden underlägsen flotta.

Men huru som helst vore en strid mot Ryssland ingen barnlek, utan måste de förenade rikena uppbjuda alla sina krafter för att segerrikt kunna bestå den. För att klargöra möjligheterna för en sådan utgång, måste vi yttra några ord om Sveriges och Norges försvarsväsen och bedja vi de svenska och norska officerarna söka ett berättigande för oss att härutinnan uttala oss, dels i vårt varma intresse för självfva frågan, dels i vårt på mångårig erfarenhet om organisation af folkarméer fotade hopp att möjligen med någon liten sten kunna bidraga till den stora och viktiga byggnaden.

* * *

Hvarje lands försvar består af tvänne delar, det rörliga och det fasta. Af det förras fysiska och moraliska styrka och beskaffenhet bero de fordringar som böra ställas på det fasta försvaret.

Enligt den nya arméorganisationen, som når sin fulla utveckling år 1908, kommer den svenska hären i krigstid att bestå af: 80 aktiva och 28 depot infanteribataljoner, med sammanlagt ungefär 100,000 gevär, 60 kavalleriskvadroner med nära 7,000 sablar, 72 fält och bärgsbatterier med 288 kanoner. Tjänstetiden är vid infanteriet åtta månader, tolf vid de andra vapnen, tio vid flottan. Den norska hären kommer att bestå af 53 infanteribataljoner med 42,000 gevär, 18 kavalleriskvadroner med 2,000 sablar, 50 fält- och bärgsbatterier med 300 kanoner. Tjänstetiden är ungefär sex månader för alla vapen. Tiden för öfvergång från det gamla till det nya härväsendet är beräknad till fem år, som utlöpa 1907.

Vid granskning af dessa siffror faller det genast i ögonen, att krigsstyrkan är mycket fåtalig i förhållande till de båda ländernas folkmängd och ännu mera att tjänstetiden vid de olika vapnen är särdeles kort. Men då hvarje lands härväsende bör motsvara bestämda politiska syften, måste vi söka för oss klargöra dessa, innan vi kunna döma om härväsendets ändamålsenlighet.

A priori utesluta vi all anfalls- och eröfringspolitik; både Sverige och Norge hafva sitt högsta intresse vid att i lugn och ro fortsätta utvecklandet af sin andliga kultur och sitt materiella välstånd, utan att blanda sig i stormakternas tvister. Bådas härordning ha således till uteslutande mål landets försvar. Det är redan en stor fördel, isynnerhet för ett litet land, att sålunda kunna begränsa hufvudsyftet med sitt härväsende; fördelen blir ännu större, om det äfven kan bestämma hvilken makts angrepp försvaret särskildt bör afse. Så långt vi förmå blicka in i framtiden, har hvarken Sverige eller Norge att befara anfall af någon annan makt än Ryssland. Ett ryskt anfall kan verkställas antingen landledes öfver Torneå, eller sjöledes genom en landstigning någonstädes på kusten. Men en sådan, vare sig på Bottniska vikens eller på Östersjökusten, kan utföras endast under sex månader af året och äfven på Atlantiska hafvets kust vore en landstigningskår under halfva året afskuren från Ryssland. Dessa klimatologiska förhållanden göra att ett landstigningsförsök svårligen kunde bli annat än en diversion; hufvudoperationerna måste nästan oundvikligt hafva Torneålinjen som bas. Det är således där de mäktigaste försvarsmedlen böra utvecklas.

Vi ha redan antydt vår åsikt att det rörliga försvaret synes oss svagt, arméns numerär för låg och tjänstetiden för kort för att motsvara ändamålet. I själfva verket kunna 150.000 man med 600 kanoner svårligen hoppas att tillbakakasta ett ryskt anfall på Torneågränsen, om de på samma gång skola användas för att möta land-

stigningsförsök på olika ställen af de tusental kilometer långa skandinaviska kusterna. Men å andra sidan tillåta de förenade rikenas ekonomiska förhållanden icke att underhålla en stående här af sådan storlek de båda ländernas försvar skulle kräfva. Detta måste följaktligen byggas på ett högt utveckladt reservsystem, eller med andra ord på hela folkets deltagande i försvaret. Härvid har den aktiva armén tvenne uppgifter att fylla: att bilda en solid kärna för de, isynnerhet vid krigets början, ofullständigt öfvade reserverna, och att lämna dessa åtminstone en del nödigt öfver- och underbefäl. Ju mångtaligare folkhären är, desto fastare böra de aktiva trupperna vara.

I Sverige är hela värnepliktstiden 20 år, i Norge 16. Hvarje årsklass värnepliktiga kan beräknas till bortåt 1 % af befolkningen; undantagsfallen uppgå ingenstädes till $^1/_2$ %, hvadan alltså återstår väl $^1/_2$ % fullt dugliga stridsmän. Värneplikten skulle sålunda i Sverige på 20 år gifva inemot en half miljon, i Norge på 16 år något mer än 160,000 man, inalles 660,000. Afräknas härifrån enligt vanlig beräkningsgrund nära 15 % under de 20, resp. 16 åren, afgående värnepliktige, kommer man till resultatet att de förenade rikena skulle förfoga öfver, i rundt tal, en half miljon krigare, af hvilka något öfver 200,000 skulle tillhöra de aktiva arméerna sedan dessa ställts på krigsfot. Återstå ungefär 300,000 beväringar eller landtstorm-män, för hvilka tillfälle måste beredas till elementär taktisk utbildning och förvärfvande af kunskap om gevärets handhafvande.*) När den nya härorganisationen, efter resp. 20 och 16 år, i Sverige och Norge blir fullt utvecklad, kommer såväl beväring som landtstorm att till största del besitta en viss utbildning, men under öfvergångsperioden kommer de förenade rikenas stridsmakt att vara rätt ihålig, såvida icke provisoriska åtgärder vidtagas för reservmanskapets öfning och organisation. Skytte- och idrottsföreningar, skolbataljoner m. m. kunna i viss mån bidraga till denna utbildning, om de ändamålsenligt organiseras, men de förslå icke; riksdagen borde votera medel för uppställande af kadrer låt vara af mycket inskränkt art, och för beväringars inkallande, om också endast till åtta eller fjorton dagars öfning. Finlands sega passiva motstånd mot förryskningen tillförsäkrar Sverige och Norge en viss tid för sådana förberedelser, och denna tid borde ej lämnas obegagnad, såvida man icke vill utsätta sig för att öfverrumplas af händelserna.

Ju svagare reservens utbildning är, desto fastare måste den aktiva arméns, kärntruppernas, vara och detta kan vinnas endast genom

*) Vi kunna här icke inlåta oss på några organisationsdetaljer, utan endast hålla oss till grundpricinperna.

att därför användes längre tid, isynnerhet vid infanteriet, som i våra dagars krig mera än någonsin bildar hufvudvapnet, men äfven vid kavalleriet, som i anledning af sin relativa fåtalighet här får större uppgifter att fylla än i andra arméer; likaså vid artilleriet, emedan detta har ett särdeles ansvarsfullt värf vid positionsförsvaret, isynnerhet under tiden tills infanteriet hunnit blifva krigsvant.

Truppernas fasthet måste naturligtvis i början af kriget hafva känning af tjänstetidens korthet. Krigförandet ställer på en här utbildning vissa fordringar som måste fyllas, om man vill hafva rätt att hoppas på seger, men en del af denna utbildning kan förvärfva efter fientligheternas öppnande, ja, enhvar som sett krig på nära håll vet att så alltid är fallet, äfven hos de mest slagfärdiga arméer. Han vet också att både befäl och soldater lära mera under ett par månaders fälttåg, än under årslånga öfningar på exercis eller manöverfältet.

Hvad de skandinaviska länderna beträffar, behöfva deras arméer säkert vinna tid, för att efter krigets utbrott fullkomna reserverna och äfven de aktiva truppernas utbildning; ju mindre det gjorts under freden, desto mera återstår att göra sedan denna brutits. Att vinna denna tid är en af det fasta försvarets uppgifter.

Vi ha förut visat att enligt all sannolikhet det ryska hufvudangreppet kommer att ske öfver Torneå. Vi måste således i första rummet kasta en blick på den bakom denna linje liggande operationsteatern. Norrland är genomskuret af en mängd större och mindre vattendrag, af hvilka de förnämsta näst Torneå äro Kalix, Råne och Lule älfvar; dessutom ligga några mindre sjöar icke långt från kusten. Älfvarna flyta mer eller mindre parallelt med försvarsfronten och bilda sålunda flera på hvarandra följande goda positioner, hvilkas högra flygel stöder sig på hafvet och vänstra på Kölens utgreningar. Denna del af krigsteatern erbjuder ytterst små förplägningsresurser för en inbrytande fiende, som måste släpa allt, ända till foder för hästarna med sig, hvarför landets beskaffenhet redan här reser afsevärda svårigheter i hans väg. För att öka dessa har man byggt ett befästadt läger vid Boden. Strategiskt synes ställningen väl vald; afståndet från gränsen är omkring 130 kilometer, eller 7 à 8 dagsmarscher. Detta utgör dock en alltför ringa tidsvinst;*) för att försvåra fiendens framryckande anse vi oundgängligt nödvändigt att icke nöjas med Boden, utan att bygga några mindre permanenta fästningar, som vid krigets annalkande borde stödas genom uppkastande af fältskansar på de

*) Vi tro oss också böra framhålla huru olämpligt i militärt hänseende det förefaller oss att tillåta byggandet af järnvägen till Haparanda.

förnämsta mellanpositionerna, och sålunda två- eller tredubbla den tid fienden skulle behöfva för att nå Boden. Dessa strider skulle dessutom, väl ledda, bilda en utmärkt skola för de unga trupperna och vänja dem vid krutröken, innan de hade att utstå en kamp af så stor vikt för hela fälttåget som Bodens försvar.

Men försvaret borde enligt vår åsikt icke inskränka sig till ren defensiv. Partigängare-afdelningar, om vintern på skidor, om sommaren försedda med bicyklar borde organiseras och kastas öfver gränsen eller landsättas på finska kusten. Om dessa vore djärft och hurtigt förda, kunde de bereda fienden stora svårigheter genom anfall på hans mer än 1000 kilometer långa kommunikationslinje från Torneå till ryska gränsen. Denna linje är synnerligt svag, emedan den för genom ett glest befolkadt bärg- och skogsland, hvars befolkning skulle hysa varma sympatier för partigängarna. Under sådana förhållanden vore det lätt för dessa att spränga järnvägsbroar, bränna förplägnings- och ammunitionstransporter och med ett ord tvinga fienden att immobilisera stora truppmassor till kommunikationernas försvar, såsom engelsmännen nödgades göra det i Sydafrika.

Det kan naturligtvis icke vara vår afsikt att framställa en försvarsplan; därtill sakna vi all befogenhet och ha därför endast velat göra några allmänna anmärkningar i detta ämne. Vi tillåta oss ännu en: den, att det under vintermånaderna, då Bottenhafvet är så starkt tillfruset, att en truppöfvergång vore att befara, vore rådligt att utomskärs med isbrytare och dynamit hålla en ränna öppen från några kilometer norr om Luleå till söder om Kvarken.

Beträffande sjöförsvaret äga vi ingen kompetens att yttra oss, men det synes oss dock att det vore ändamålsenligare att använda därför anslagna medel till byggande af mycket snabbgående kryssare med torpedorör, än till tunga pansarfartyg, detta för att kunna begagna sig af de skandinaviska sjömännens öfverlägsenhet öfver de ryska i förhållanden, där denna kan göra sig mera gällande än i rangerade sjöslag. I sådana utgör mekanikern ett viktigare segerelement än sjömannen; i ett guerillakrig till sjös skulle vikingars ättlingar däremot finna rikt fält för bedrifter.

För att sammanfatta våra tankar om det skandinaviska försvaret: om erforderliga medel beviljas för reservernas organisation och nödiga befästningars uppförande, om svenskar och norrmän, varskodda af händelserna i Finland, i ett broderligt handslag glömma gamla tvister, kan enligt mänskligt förutseende den halfva miljon krigare de båda länderna kunna disponera, tryggt motse hvarje ryskt anfalls slutresultat. Men förlama de förenade rikena hvarandras kraft genom kif och

split, om vissa partier ställa uppnåendet af småaktiga partisyften högre än landets välfärd och frihet, så väntas Skandinavien otvifvelaktigt af samma öde som Finland.

Rysslands finska politik

af

Axel Lille.

I.

Den råa styrkan gent emot den fysiskt svagare, den offentliga lögnen för att vilseleda utlandet, se här de medel, med hvilkas tillhjälp den ryska regeringspolitiken söker vinna målet, Finlands politiska och nationella tillintetgörelse.

Det västra Europa har hittills icke just visat någon synnerlig lust att låta missleda sig af påståendet, att den ryska själfhärskarmakten *icke* vore bunden af Finlands författning samt att detta lands uppgående i Ryssland innebure den finske nationalitetens befrielse från den svenska minoritetens ok. Tidningspressen i Europa har haft att invända åtskilligt häremot, de statsrättslärde likaså. Men skarpast har dock domen öfver denna ryska politik fallit i den protest, som kulturens förnämste målsmän i alla länder sökte framföra till den ryska kejsartronen efter utfärdandet af det beryktade februarimanifestet, hvilket kullslog grunderna för det finska statsskicket. Det var mänsklighetens samvete, som genom dess ädlaste representanter höjde sin varnande stämma efter den begångna förbrytelsen. Så långt hade dock rättsmedvetandet vid sekelslutet hunnit, att tystnad för dess bäste skulle känts såsom delaktighet i brottet.

De synliga följderna af gensagan mot maktöfvergreppet blefvo inga. Så mycket större de moraliska verkningarna. Ty de ha visat sitt inflytande icke blott genom att stärka modet och själftilliten hos det folk, som förtryckes, utan äfven genom att hålla rättsmedvetandet hos den europeiska pressen vaket. Ja, jag tvekar icke att påstå, att den omständigheten att så många af Frankrikes ädlaste namn stodo under protesten haft sin stora betydelse för att Finlands sak icke af den hederliga franska pressen offrats på den rysk-franska alliansens Molocksaltare.

I detta förbund, till sina ekonomiska följder så lyckligt för Ryssland, till sina moraliska verkningar så ödesdigert för Frankrike, har

denna sympatiska hållning från vissa franska tidningars sida mot Finland utgjort en smärtande törntagg. Därför har den ryska regeringen nu, då densamma inom kort åter har behof af den franska penningemarknadens tillitsfulla bistånd, gjort en kraftansträngning att rycka ut taggen. I l'Echo de Paris har den förskaffat sig ett organ, hvari den ryske inrikesministern herr von Plehwe genom en af sina lejda pennor söker omstämma opinionen i Frankrike och Europa till förmån för Ryssland. Författaren till uppsatsen i nämnda franska blad, hvilken tecknar sig »en ryss», har blifvit bemött i lika klartänkta som sakrika artiklar af A. Leroy—Beauliéau i l'Européen samt af René Puaux i »Le Temps». Sedermera har samme ryss i »Le Gaulois» sökt vederlägga den förstnämde. Denna polemik har gifvit mig anledning att i Nordisk Revy upptaga till granskning den officiella regeringslögnen om Rysslands politik mot Finland.

Något behof föreligger icke att i detta sammanhang till bemötande upptaga påståendet af »en ryss», att Finland icke för sin statliga autonomi kan åberopa sig på några rättsgrunder. Hans bevisföring i detta afseende har tillräckligt blifvit belyst af nyssnämda franska skriftställare. »En ryss» anför icke häller för sitt påstående, att Finland vore en provins, som utgör en integrerande del af ryska riket, underkastad rikets allmänna lagstiftning, några nya fakta, hvilka icke tidigare skulle blifvit vederlagda såväl af finska som utländska statsrättslärda. Särskildt bör det för franska läsare af uppsatserna i »L'Echo de Paris» vara nog att hänvisa till den franska rättslärde Frantz Despagnets arbete, »den finska frågan ur juridisk synpunkt», hvari icke mindre än tretton franska professorer i internationell rätt och statsrätt instämt. Man skall i detta arbete finna icke blott en fullständig juridisk belysning af den rättskränkning, som begicks mot Finland i och med utfärdandet af manifestet angående rikslagstiftningen af den 5 februari 1899, utan äfven nya uppslag egnade att ur folkrättslig synpunkt belysa frågan.

Ingen af de ryska skriftställare, som gjort sitt yttersta att söka beröfva de rättsgrunder, på hvilka Finlands autonoma samhällsskick uppbyggts, deras giltighet, har kunnat undgå att nödgas tillgripa medel, för hvilka vanlig rättstolkning står främmande. Aktstycken, hvilka folkrätten icke tillerkänner någon betydelse, tilläggas af dessa en grundläggande vikt för Finlands rättsliga ställning. Termer sådana som grundlagar och konstitution få, då det gäller Finland, icke behålla den betydelse de hafva i den statsrättsliga terminologin. Den ryska självhärskaren är icke liksom hvarje annan regent, hvilken oktrojerat ett lands författning, bunden af sitt till Finland afgifna löfte

att upprätthålla dess konstitution. Han kan enligt dessa skriftställare när honom lyster ensidigt bryta sitt ord och annulera dess författning. När dessa herrar sist och slutligen ställas mot det historiska faktum, att Finland dock under närmare ett helt sekel lefvat sitt eget politiska och nationella lif vid sidan af Ryssland, hvarunder det finska statsskicket utvecklats i konstitutionell anda på grund af statsakter godkända af den finska folkrepresentationen och bekräftade af Rysslands och Finlands gemensamma monarker, då ha de endast till svar: monarkerna ha blifvit förda bakom ljuset af Finlands ständer och statsmän. Världshistoriens största bedrägeri, ett helt folk lefvande ett helt sekel på en politisk lögn, skulle kunnat utspelas inför ögonen på den ryska generalguvernören, hvilken hålles underkunnig om alla finska lagstiftningsärenden och öfver dem afgifver utlåtande, inför ryska ministrar, hvilkas yttranden i alla viktigare frågor inhämtats innan de föredragits till slutligt afgörande, inför monarken själf, hvilken fått del af allt hvad han undertecknat. Med tillämpning af ordspråket, »världen vill bedragas, alltså må det ske», hade man här full rätt att säga att, då den ryska statsmakten velat låta föra sig bakom ljuset, hvarför skulle då icke finnarne uppfylla dess önskan?

Anhängarne af teorin om det politiska bedrägeriet i den finska konstitutionalismens tjänst hafva icke gjort klart för sig i hvilken löjlig dager de genom dess vidhållande ställa Ryssland, dess monarker, statsmän och diplomati. Den upplysta opinionen i Europa ler åt densamma och dess upphofsmän själfva måste genom ett språng i sin bevisföring rädda sig från den återvändsgränd, hvari denna bragt dem. Äfven om Finland i själfva verket skulle tillförsäkrats statlig autonomi, så måste denna upphäfvas; heter det. Den ryska statsidéns utveckling och rättvisan mot den finska nationaliteten kräfva detta.

II.

»Den finska frågan är en af dem som måste komma under utvecklingen af det ryska nationalmedvetandet», säger »en ryss». Finlands fullständiga inkorporering i Ryssland är enligt honom blott en länk i det inre arbetet för befästandet af den ryska statens enhet. Den nu pågående striden är en kamp mellan den ryska statsprincipen och den svenska offentliga rättens traditioner. I tillintetgörelsen af Finlands särställning har man att se »en lysande bekräftelse på det ryska nationalmedvetandets uppfattning af den suveräna makten».

Det ryska nationalmedvetandets uppvaknande skulle alltså enligt »en ryss» för befästandet af den ryska statens enhet fordra tillintet-

görelsen af den svenska offentliga rättens traditioner sådana dessa tagit sig uttryck i Finlands hittills rådande samhällsskick. Men upphofsmannen till detta påstående har härvid underlåtit att upplysa världen om hvem som i självfva verket är bärare af detta vaknande nationalmedvetande. Hvar söker sig detta sitt sannaste uttryck? Hvem är det som med full rätt kan säga sin formulering af detsamma återgifva just hvad nationen känner och tänker i den ena eller andra rikets intresse rörande angelägenheten? Är det kejsaren personligen, i egenskap af den enväldige länkaren af nationens öden? Är det regeringsmakten representerad af den folket utsugande byråkratin eller är det möjligen den under det starkaste censurtvång arbetande tidningspressen och litteraturen såsom uttryck för den bildade opinionen? Alla dessa frågor böra af »en ryss» besvaras, innan han har rätt att tala om krafven hos en så obestämd storhet som ett vaknande ryskt nationalmedvetande.

Den ryska enväldige monarken kan väl sägas representera detta medvetande i den mån han själf bestämmer dess innehåll. Tidningspressen och regeringsorganen i den mån de återgifva hans intentioner. Men ett nationalmedvetande sådant detta förefinnes hos västerns fria nationer existerar icke i Ryssland. Endast hos den ryska intelligensen, hos nationens mest framskridna andar finnes ett sådant medvetande, ehuru detsamma under det byråkratiska polisväldet och det rådande censurtvånget så ytterst sällan får komma till uttryck. Men hvarje gång detta fått ske fritt, har detta det sanna ryska nationalmedvetandet, som är de bästes medvetande, icke haft ord nog starka att fördöma den ryska politik, hvilken nu inslagits mot Finland.

Alexander I, hvilken återskänkte Finland dess gamla författning och därför med rätta bär namn af det finska statsskickets upprättare, gjorde detta för att det finska folket i sitt eget intresse skulle känna sig bundet vid det ryska kejsardömet. Det var på detta sätt han sökte tillgodose äfven Rysslands fördel, oaktadt de röster, hvilka rådde honom att inkorporera det eröfrade landet såsom en provins i rikskroppen. Dessa röster tystnade icke under Nikolai I och läto till och med höra sig på Alexander II:s tid. Men i bredd med dessa stämmor ljödo äfven andra toner. Det var rösterna från Rysslands mest framsynta statsmän och dess upplysta samhällsklasser, hvilka samtidigt som de yrkade på reformer för Ryssland skänkte sitt bifall till det under förstnämda monark började nydaningsarbetet i Finland. Dessa röster ha icke tystnat under Alexander III:s och Nikolai II:s tid, oaktadt stämmor i andra tonarter öfverröstat dem och slutligen vunnit monarkens öra.

Men hvem är det nu som representerar det »vaknande ryska nationalmedvetandet»? Är det den byråkrati, inom hvilken äfven den lägste tjänstemannen godtyckligt härskar inom sitt område med kejserlig maktfullkomlighet, och hvilken lefver och frodas på ett till det yttersta utarmadt folk? Eller är det de bästa, de för folkets väl mest själfuppoffrande andarna inom nationen, hvilka vilja bereda denna en mänsklig tillvaro och betrakta de främmande nationaliteternas i riket undertryckande såsom en förbrytelse?

Här står alltså nationalmedvetande mot nationalmedvetande. Endast den man, hvilker såsom »en ryss» sålt sin penna till den för ögonblicket allsmäktiga byråkratins tjänst, skall vara djärf nog att påstå, att denna samma byråkrati, mot hvilken folket reser sig i förtviflan, skulle representera det ryska nationalmedvetandet. Nej, denna byråkrati, som nu tillintetgör Finlands samhällsskick, gör detta i eget egoistiskt intresse. Ty ännu har den ej presterat och skall icke häller kunna prestera beviset för att Finlands statliga autonomi skulle i något afseende varit till skada för Rysslands sanna fördel och ära.

Finlands samhällsskick skall tillintetgöras för att byråkratins sats om enväldets välsignelse för Rysslands utveckling och framtid icke måtte slås i spillror af exemplet från Finland, som blomstrat upp under fria institutioner. Genom Finlands inkorporerande i den ryska statskroppen såsom provins har denna samma byråkrati vunnit ett nytt område, som i dess intresse kan utsugas och exploateras. Men för de byråkratiska maktägande gäller det nu att inför Europa öfverskyla författningsbrottet och våldsåtgärderna med att den vaknande ryska nationalandan kräfver detta i den ryska statsidéns intresse.

Sådan ter sig den ena sidan af den ryska regeringslögnen utåt. I förhållande till Finland antager den en något modifierad gestalt.

Genom manifestet med åtföljande grundstadganden af den 15 februari 1899 förbehöll sig kejsaren rätt att i strid mot Finlands grundlagar med stöd af sin själfhärskarmakt i Ryssland ensam stifta sådana lagar, som kunde anses beröra riksintressena. Oaktadt han sålunda härmed på grund af obestämdheten i termen riksintressena faktiskt gjorde sig till enväldig härskare äfven i Finland, uttalades dock i manifestet att de lokala lagstiftningsärendena i Finland skulle afgöras i öfverensstämmelse med dess särskilda institutioner och säregna samhällsskick. Till denna antydning i manifestet ha sedermera anslutit sig särskilda försäkringar af monarken och hans generalguvernör i Finland, att landets inre lagar och institutioner samt att de dess invånare tillförsäkrade privilegier icke skulle blifva rubbade genom

bestämmelserna i manifestet. Huru ha nu dessa försäkringar, afsedda att lugna och insöfva opinionen i Finland, blifvit fyllda?

Förslaget till ny värnepliktslag blef, såsom kändt, behandladt enligt manifestet och grundstadgandena. Med andra ord, detta förslag, som uppgjorts af ryska kommitteer och öfver hvilket ryska krigsministern hela tiden hållit sin hand, öfverlämnades till senatens pröfning, granskades ånyo af ryska myndigheter, öfverlämnades så i form af proposition till landtdagen för inhämtande af dess utlåtande, hvarefter frågan i sin helhet befordrades till ryska rikskonseljen. Dess för Finland i hufvudsak gynsamma uttalande föll icke den ledande regeringsklicken i smaken. Sålunda förmåddes kejsaren sist och slutligen att underteckna en värnepliktsförordning, som godkänts hvarken af Finlands ständer eller af ryska rikskonseljens flertal.

Jag har velat förutskicka denna framställning för att läsaren måtte kunna göra sig en bild af tillgången vid ett ärendes behandling enligt manifestet och grundstadgandena.

Den ryska politikens nästa steg mot tillintetgörelsen af Finlands autonomi blef utfärdandet af förordningarna om införandet af det ryska språket såsom officielt språk i landets administration, om inskränkning af församlingsfriheten samt om ryska gårdfarihandlares näringsrätt i Finland. Alla dessa ärenden äro lagstiftningsfrågor af den natur att enligt landets grundlagar landtdagens medverkan vid deras lösning är af nöden. Detta uppvisades äfven i framställningar till kejsaren af Finlands senat. Monarken var alltså icke berättigad att afgöra desamma ensidigt på grund af sin administrativa lagstiftningsrätt i Finland. Antingen betraktade han dessa frågor såsom berörande riksintressena, då de skulle behandlas enligt grundstadgandenas föreskrifter, eller ock voro de »lokala» lagstiftningsärenden, då de måste handläggas enligt Finlands författning, som monarken i denna punkt ju förklarat sig icke vilja röra. Intetdera skedde emellertid. Författningar utfärdades i alla dessa ämnen oberoende af grundstadganden och grundlagar. Man visste att ryska regeringskonseljen icke var att lita på och vågade därför icke vädja till denna; för ett afslag af Finlands representanter vid landtdagen ville man icke utsätta sig. Så utsträckte man godtyckligt själfhärskarmakten äfven till den så kallade »lokala» lagstiftningen, trots försäkringarna att vilja respektera densamma.

Liknande var förhållandet i fråga om de i senatens reglemente och i generalguvernörsinstruktionen införda förändringarna, hvarigenom hela den administrativa makten i Finland koncentrerades i generalguvernörens hand. Den förändring af de konstitutiva stadgandena i senatens reglemente, som härigenom vidtogs, hade enligt Finlands författning

bort påkalla landtdagens medverkan. Eller ock hade man enligt manifestet för rikslagstiftningen bort följa det i grundstadgarna föreskrifna förfaringssättet. Man lagstiftade oberoende af alla stadganden.

Det mest upprörande med hänsyn till hela detta godtyckliga lagstiftningsförfarande är dock utfärdandet utan landtdagens medverkan af förordningarna angående tjänstemäns och domares afsättlighet utan föregående ransakning och dom samt angående väckande af rättsligt åtal mot tjänstemän för tjänsteförbrytelser. Med det mest uppenbara förakt för Finlands författning ha dessa förordningar utfärdats såsom administrativa påbud och samtidigt afsättas i massa landets öfverdomare och tjänstemän genom en simpel kabinettsorder. Godtycket går härvid så långt, att man icke ens vårdar sig om att iakttaga de formaliteter, hvilka vid domares afsättande föreskrifvas i den så godt som samtidigt påbjudna förordningen härom.

Gent emot dessa fakta blir påståendet af »en ryss», att »det ryska verket sålunda fullföljes i Finland liksom öfver allt i öfverensstämmelse med det rättas oryggliga principer», den mest blodiga ironi. Den ryska regeringspolitiken i Finland bär den absoluta godtyckligheten och våldets prägel, och har dock djärfheten att hoppas att med lejda pennors bistånd kunna få Europa att tro, att det är »rättens orubbliga principer», som nu i detta land tillämpas!

(Forts.)

Den revolutionära rörelsen i Ryssland.

I.

Då det i närvarande tid uppenbart är af lika stort intresse för hvarje bildad människa att vinna någon insikt i den rörelse, som bringar det ryska tsardömet att knaka i fogarna, som det möter oöfvervinnerliga svårigheter att förskaffa sig sådan insikt på vanliga vägar, har red. för Nordisk Revy vändt sig till personer hörande till olika revolutionära grupper, för att af dem erhålla sådana upplysningar om rörelsen, som opåtaldt kunna offentliggöras. I en del punkter kan det måhända förefalla den oinvigde läsaren som om offentliggörandet innebure farlig indiskretion, men detta är ingalunda fallet. Endast sådant den ryska regeringen (den ryska polisen) redan känner, om det ock ännu är okändt för den ryska allmänheten, kommer i denna och följande uppsatser under samma rubrik att meddelas. Tack vare de revolutionära gruppernas förbindelser af olika slag, möter det ringa svårigheter för deras ledare att hålla sig au courant med omfånget af regeringspolisens kunskap om deras verksamhet, därför att afgöra hvad de därom kunna offentliggöra, hvad icke.

Den så att säga modärna revolutionära rörelsen i Ryssland, den som under de sista åren låtit så mycket tala om sig, är egentligen af rätt färskt datum, om ock dess rötter sträcka sig snart ett sekel tillbaka i tiden. Men först i våra dagar har den blifvit verkligt politiskt revolutionär. Redan under första fjärdelen af det sista seklet gjordes ju ett försök — decembristernas — att med våld framtvinga en förändring af det enväldiga styrelsesättet i Ryssland. Men decembristerna, varmhjärtade, ädelt tänkande fosterlandsvänner som de voro, voro svärmare och drömmare, icke praktiska politici. De stodo långt framom sin tids utveckling, icke inne i den, förstodo ej dess kraf och betingelser och föllo därför på sitt illa beräknade försök att komma en ny tingens ordning åstad.

Nikolai I:s järnregemente lärde det ryska folket, att envälde, sådant han fattade och utöfvade det, var omöjligt för människor att uthärda. Grusandet af Rysslands politiska makt genom Krimkriget utgjorde den sista i raden af lektioner despoten bland despoter lärde sitt folk. Det kunde icke längre fortgå på samma sätt, det insåg enhvar, och då började reformerna. Bönderna, folkets stora massa, erhöllo den elementära mänskliga rätten att betraktas såsom mänskliga varelser, icke liksom dittills såsom arbetsdjur, de där kunde säljas och köpas såsom andra jordbruksinventarier. Men därmed hade de ännu icke vunnit några medborgerliga, några politiska rättigheter.

Bondeemancipationen ingrep djupt på alla samhällsområden i Ryssland, icke minst på det ekonomiska. Till en början berördes det ryska folket icke alls af den efter 1848 började striden mellan kapital och arbete i det öfriga Europa, men småningom började äfven där en öfvergång till helt nya ekonomiska förhållanden. De från jorden frigjorda arbetarna kunde tagas i anspråk för annat än landtbruk och så uppstod den ryska industrin, fabriksindustrin i motsats till den förut i många trakter högt utvecklade hemindustrin.

Men de stora reformerna förfuskades genom det inflytande de konservativt-reaktionära snart vunno öfver Alexander II, tsaren-befriaren. Bönderna kunde icke längre direkt säljas, men då dem icke tilldelats tillräcklig jord och då den jord de fått måste lösas till orimligt högt pris, på samma gång som deras handlingsfrihet i alla möjliga afseenden kringskars genom regeringens påbud och dess tjänstemän, råkade de frigjorda snart i nytt, ofta värre beroende än förut af större jordegare, af ockrare och andra parasiter Tillståndet bland bönderna i ekonomiskt hänseende blef ständigt sämre och detta skänkte den begynnande industrin blott alltför gärna begagnad möjlighet att skaffa sig arbetare på snart sagdt hvilka vilkor som helst. Inom mycket kort tid uppstod sålunda en arbetarefråga också i Ryssland och därmed var äfven där striden mellan kapital och arbete börjad.

Betingelserna för striden voro emellertid väsentligt olika dem i andra europeiska länder, men denna väsentliga olikhet förbisågs helt och hållet af de ryssar, som med varm entusiasm kastade sig in i arbetet för folkets andliga och materiella höjande. Den ekonomiska utvecklingen blef deras egentliga, till en början enda, ögnamärke. Genomträngda af socialistiska läror, ville de icke höra talas om arbete för rent politiska reformer, utan riktade alla sina ansträngningar på spridande af socialistiska idéer och socialistiskt åskådningssätt bland det ryska folket. Det var en socialistisk omhvälfning de

ville åvägabringa, med öfverhoppande af den politiska reformering af Ryssland, förutan hvilken socialistiska framsteg voro otänkbara. De förbisågo att i ett land, där medborgarne sakna *alla* politiska rättigheter, arbete för andra reformer är omöjligt, att därför allas främsta sträfvan måste vara att få den politiska reformeringen af samhället genomförd.

De fingo dyrt betala sitt förbiseende. Hundrade och tusende unga män och kvinnor fingo med förvisning och fängelse umgälla sin oförmåga att inse hvaraf det ryska folket främst gjordes behof. Den ojämna och ständigt bittrare striden gaf upphof åt terrorismen, som vann sin stora pyrrhusseger i och genom mordet på Alexander II och därmed äfven för en lång tid framåt lamslog hela den revolutionära rörelsen. En underligare ödets ironi kan världshistorien nog icke uppvisa än detta, att den enda frisinnade tsar Ryssland haft tages afdaga af dem, som satt in alla sina krafter, ända till sina lif, på sträfvandet att framtvinga fullbordandet af de reformer tsaren förmåtts att lämna på halfva vägen. Han fattade aldrig den sanna, äkta entusiasm, som dref dessa skenbara motståndare från positivt arbete för folket till opposition mot regeringen och genom alla stadier af opposition till revolutionära våldsmedel och regentmord. Och de fattade lika litet då, att det icke var tsaren personligen, som stod i vägen för reformerna, utan det system han representerade och som blifvit honom öfvermäktigt. Därför insågo de icke att systemet måste angripas på helt annat sätt än i och genom regentens person och så ledde bristen på förståelse på ömse sidor till en konflikt, som knappast kunde lösas annat än i blod.

Den långa kamp terroristerna fört mot regeringen och de oerhörda offer den kostat i människor, i energi och i penningemedel, hade slutligen uttömt de revolutionäras krafter. Under början af Alexander III:s regering kunde de icke göra stort annat än söka samla och organisera sig på nytt. De gamla ledarne voro borta, i fängelse, hängda eller förvisade. De gamla metoderna hade visat sig opraktiska och kräfvande alltför dryga offer. Det gällde att slå in på nya vägar, att noga studera samhällsutvecklingen i Ryssland och på grund af vunnen insikt därom göra upp en plan för den framtida verksamheten. Under dessa samlings- och förberedelseår var det man utom Ryssland trodde sig kunna sluta att revolutionen krossats, att tsardömet lyckats utrota ända till lusten att opponera inom det ryska samhället.

Så var dock långt ifrån fallet. Utvecklingen arbetade sig själf fram mot en ny opposition och regeringen understödde blindt denna utveckling på det kraftigaste. Jordbrukets öfverhandtagande förfall ingaf de maktägande tanken att göra Ryssland till ett industriland. Dess ett hundra trettio miljoner innevånare borde kunna uppehålla en storartad industri, blott denna till en början skyddades mot konkurrens från länder, där all slags fabriksdrift hade gamla anor och därför lätt kunde rå på nya industriella företag. Det hade ju lyckats i Förenta Staterna att medels skyddstullar uppamma en storartad industri, således borde det ock lyckas i Ryssland.

Skyddstullar infördes, koncessioner, privilegier och understöd af allehanda slag beviljades med lika stor som fåkunnig liberalitet, industriella företag växte som svamp om hösten och hundrade sinom hundrade tusental arbetare drogos från landsbygden till de snabbt uppblomstrande nya industriorterna. Man jublade inom de maktägande kretsarna, jublade och kontra-

herade ständigt nya miljardlån, för att föra den storartade utvecklingen vidare. Men man jublade för tidigt. Utan möjlighet att konkurrera med andra länders industri, därför utan att kunna exportera någonting, var den nya ryska storindustrin hänvisad uteslutande till den inhemska marknaden, hvars konsumtionsförmåga helt naturligt måste aftaga i samma mån som de jordbrukande massornas ekonomiska läge — bland annat på grund af de orimliga skyddstullarna — försämrades. Så kom slutligen, trots allt regeringsunderstöd, den oundvikliga krisen, med ytterligare försämring af arbetarnas eländiga lefnadsvilkor, med sträjker och missnöje och knot. Därmed voro förhållandena mogna för ny och kraftig utveckling af den revolutionära rörelsen.

Den hade lärt mycket, lärt den viktigaste betingelsen för framgång, under de mellanliggande åren. Regeringens tillvägagående mot dem, som sökt sprida nya idéer bland folket, såväl som mot arbetarna, när och hvar helst dessa sökt genom sammanslutning bereda sig möjlighet att skaffa sig drägligare arbets- och lefnadsvilkor, hade småningom öfvertygat alla, till och med de mest radikalt socialistiska grupperna om att det främsta och viktigaste sträfvandet måste gälla vinnande af de oundgängligaste politiska rättigheter för folket: yttrandefrihet, församlings- och pressfrihet. Därmed var utgångspunkten gifven. Alla de olika socialistiska partigrupperna, som förut icke velat befatta sig med egentligt politiska spörsmål, gjorde nu ernåendet af politiska rättigheter till den främsta punkten på programmet. Och då arbetarna på egen dryg bekostnad tvingats inhämta samma lärdom, att förbättringen i deras lefnadsvilkor kunde tänkas endast såsom följd af rättighet för dem att arbeta för sådana förbättringar, så dröjde det icke länge innan de revolutionära vunnit det stora flertalets af Rysslands två miljoner industriarbetare sympatier och understöd.

Här ligger den nya revolutionära rörelsens tyngdpunkt, dess styrka, säkerheten för dess slutliga framgång. Men på samma gång innebär detta, att den revolutionära rörelsens styrka består i föreningen mellan de socialistiskt sinnade bildade och de af dem till socialism omvända arbetarna, ett visst element af svaghet. Ty i Ryssland som annortädes råder ännu inom vida lager af befolkningen, särskildt inom medelklassen, afvoghet mot socialistiska åsikter, hvilket naturligtvis gör att mången mindre varmt än annars vore fallet sympatiserar med en revolutionär rörelse, som faktiskt till stor del ledes och föres framåt af erkända socialister. Det är därför af mycken vikt för denna rörelses utsikter att nå resultat i form af praktiska reformer, att socialisterna, såsom de numera göra, obetingadt erkänna nödvändigheten att först arbeta för erhållandet af politiska rättigheter. På sådana vilkor kunna äfven icke-socialister lugnt vara med, ty uppnås först politisk frihet, har ju den ena lika fritt fält att drifva propaganda för sina åsikter som den andra. Och därvid bör bäras i minnet att det jordbrukande flertalet i Ryssland, liksom jordbruksbefolkningen i andra länder, är långt mindre mottaglig för socialistiska läror än industriarbetarnas klass.

För närvarande äro emellertid de ryska socialisterna de mest aktiva och energiska arbetarna i revolutionens tjänst, hvarför det bör äga sitt intresse att få en inblick i deras organisation och verksamhet. Följande meddelanden härom, såsom stammande från i allo »invigd» källa äro obe-

tingadt korrekta och gifva en rätt god föreställning om de socialistiskt-revolutionäras styrka, arbetssätt och olika grupper.

Af de tidigare existerande socialistiska organisationerna, i Petersburg, i Moskva, Kijeff och Jekaterinoslaff, som buro den gemensamma benämningen »Stridsförbundet för arbetareklassens frigörelse», af det »Allmänna judiska arbetareförbundet i Ryssland och Polen» (gemenligen kalladt »der Bund») och af ett par smärre grupper bildades år 1898 det »ryska socialdemokratiska arbetarepartiet», som ännu utgör den ena af de två förnämsta revolutionära organisationerna. Såsom sin närmaste och främsta uppgift räknar partiet vinnande af politisk frihet genom ekonomisk kamp och inverkan på lagstifningen. »Den ryska arbetaren», heter det i ett af partiets manifest, »*skall afskudda sig enväldets ok*, för att med så mycket större energi kunna kämpa mot kapitalismen». Det socialdemokratiska partiet erkänner sålunda att politisk frihet, som endast kan vinnas genom störtande af enväldet, är ett nödvändigt vilkor för den vidare utvecklingen, hvilken partiet naturligtvis önskar socialistisk. Detta mål tror partiet sig kunna nå utan att taga till hjälp andra samhällsfaktorer än arbetarna. Genom att organisera dem och höja deras klasskänsla, tro sig socialdemokraterna kunna nå fram till den politiska omhvälfning de åsyfta, och ha därför ända till senaste tid hvarken befattat sig med propaganda bland landtbefolkningen, eller tillmätt den bildade klassen någon betydelse för reformsträfvandena, för så vidt icke denna bildade klass velat understöda den socialdemokratiska rörelsen.

Partiets verkställande organ utgöres af en centralkomité, under hvilken sortera icke färre än sexton lokala komitéer i olika delar af Ryssland, däraf en i Sibirien. Då och då hållas partimöten, till hvilka delegerade från de lokala komitéerna kallas och betraktas partimötena såsom partiets högsta auktoritet, hvars anvisningar lända till efterrättelse för centralkomitén. I vissa fall äger denna dock äfven att handla själfständigt. En viktig punkt på partiets program är den, att hvarje nationalitet i det nya ryska riket skall tillerkännas själfbestämningsrätt.

För sina syften verkar det socialdemokratiska partiet som sagdt genom att söka organisera Rysslands arbetare och för detta ändamål utger detsamma en mängd tidningar och skrifter. Inom Ryssland tryckas och utgifvas icke mindre än sex socialdemokratiska tidningar, en, *Juschnij Rabotschij* (Södra arbetaren) af komitén i Jekaterinoslaff, sedan år 1900. Trenne andra, *Rabotscheje Slovo* (Arbetareordet), *Nischegorodskaja rabotschaja gaseta*, (Nichnij Novgorods arbetaretidning) och *Rabotschij letutschij listok*, (Arbetareflygbladet) af komitén i Nischnij Novgorod, alla tre sedan 1901. Vidare utgifves i Saratoff af därvarande socialdemokratiska organisation sedan år 1900 tidningen *Rabotschaja Gaseta* (Arbetaretidningen) och af komitén i Kijeff tidningen *Vperjodt* (Framåt), ända sedan 1897. Af de sexton lokala socialdemokratiska organisationerna har sedan 1897 endast en, Sydryska arbetareförbundet i Nikolajeff, råkat ut för någon större olyckshändelse, i det att regeringen 1898 lyckades få uppgift på en stor del af dess medlemmar och genom häktning och förvisning af dessa lyckades så godt som tillintetgöra förbundet, som dock senare reorganiserats. Af de nämda tidningarna ha flera vid olika tillfällen varit utsatta för stora svårigheter. men ehuru myndigheterna nog hafva sig bekant på hvilka orter de utgifvas, ha de hittills icke mäktat dräpa en enda af dem. Massor af flygblad, s. k. proklamationer,

utgifvas dessutom som oftast i anledning af särskilda händelser af de lokala organisationerna.

Utom Rysslands gränser trycka socialdemokraterna följande större tidskrifter och tidningar: *Rabotscheje Djelo* (Arbetaresaken) sedan 1899, *Listki rabotschavo djela* (Arbetaresakens flygblad), sedan 1900, *Iskra* (Gnistan) det mest betydande af partiets organ, och *Sarja* (Gryningen), den största tidskriften, båda sedan 1901. Af det härofvan nämnda, judiska »Bund», som inom det socialdemokratiska partiet intar en i viss mån självständig ställning, utgifvas äfven tvänne i utlandet tryckta organ: *Arbeiterstimme* och *Jevreiskij rabotschij* (Judiska arbetaren).

Alla de i utlandet tryckta tidningarna och skrifterna smugglas på olika vägar in till Ryssland och spridas där af partimedlemmar, hufvudsakligen bland städernas arbetare, men äfven till en del inom andra klasser af befolkningen.

Den andra stora socialistiska organisationen är den, som benämnes »De revolutionära socialisternas parti». I motsats mot det socialdemokratiska partiet, inskränka sig de revolutionära socialisterna icke blott till propaganda bland städernas arbetare, utan ställa främst på programmet för sin verksamhet »allmän politisk och social-revolutionär agitation» inom folkets breda lager. Till detta parti ha slutit sig de flesta kvarvarande af de äldre revolutionära grupper, som under tidigare skeden arbetat för samma mål inom tsarriket. På grund af lång och dyrköpt erfarenhet ha ledarna af dessa grupper kommit till åsikten — och ha förmått partiet att proklamera den såsom sin — *att de arbetande massornas ekonomiska frigörelse icke kan ernås annat än genom politisk frigörelse*, hvarför partiet till sitt närmaste och främsta mål gjort störtandet af envåldet och dess ersättande med ett folkeligt styrelsesätt, därvid partiet *yrkar fullständig autonomi för alla i riket ingående nationatiteter.*

Först år 1902 sammanslöto sig de revolutionära socialisternas olika grupper och föreningar i en enhetlig partiorganisation, som ledes af en centralkomité och bedrifver sin propaganda genom en mängd lokala komitéer i olika delar af Ryssland, i Petersburg, Moskva, Saratoff, Jekaterinoslaff, Kijeff, Harjkoff, Perm, Tula, Rjasan, Tamboff och Odessa. Spridande af literatur, direkt propaganda och agitation bland massorna och bildande af socialistiskt revolutionära föreningar bland ungdomen både i städerna och på landsbygden, utgöra hufvudföremålen för de revolutionära socialisternas verksamhet. En af partiets afdelningar, den stora organisation, som benämnes »Bondeförbundet» ägnar sig särskildt åt agitationen bland den jordbrukande allmogen och en annan afdelning åt propaganda bland militären. Med hvilken framgång de revolutionära socialisterna på dessa tvänne områden bedrifvit sin verksamhet, antydes å ena sidan af den häftiga, ännu icke helt kväfda rörelsen bland södra Rysslands bönder för ett år sedan, å den andra af de hemliga cirkulär, i hvilka krigsministern för icke alltför lång tid sedan uppmanade det högre armebefälet att komma in med förslag till åtgärder för att hindra den spridning af revolutionär literatur inom armén, som regeringen icke rådde på.*)

*) Just i dessa dagar har den ryska regeringen, på samma gång den lyckats tillfoga de revolutionära socialisternas afdelning för propaganda inom armén ett svårt slag, er-

Jämte öfriga organisationer hör till partiet äfven den s. k. stridsorganisationen, som fullkomligt självständigt fullföljer sin uppgift att med terroristiska medel söka påskynda revolutionen. Stridsorganisationen är naturligtvis ytterst hemlig och alldeles fristående från partiet i öfrigt, hvarför om densamma icke stort annat är kändt än att det lyckade attentatet mot inrikesministern Sipjagin och det misslyckade mot guvernören i Harjkoff, Obolenskij, utfördes af medlemmar däraf.

De revolutionära socialisterna utgifva liksom socialdemokraterna åtskilliga tidningar samt en massa broskyrer och flygskrifter. Deras förnämsta tidningar äro *Vjestnik russkoi revolutsij* (Den ryska revolutionens budbärare) och *Revolutsionnaja Rossia* (Det revolutionära Ryssland), hvilka båda utgifvas i utlandet. Ett annat af partiets organ är *Narodnoje djelo* (Folkets sak), som är afsedt för arbetare och bönder, hvarjämte — likaledes utomlands — utgifves en serie skrifter benämd *Narodno-revolutsionnaja biblioteka* (populärt revolutionära biblioteket) samt därutöfver böcker och tillfälliga skrifter af revolutionärt-socialistiskt innehåll.

Inom Ryssland självt utgifva de revolutionära socialisterna äfven flera olika organ: *Golos Truda* (Arbetets röst), *Krestjanskoje djelo* (Bondesaken), *Svoboda* (Friheten) och den populärt revolutionära skriftserien *Pravda* (Sanningen), utom tillfälliga flygskrifter af olika aktuella anledningar.

I bredd med dessa rent ryska socialistiska organisationer och i viss grad arbetande för samma mål, står det polska socialistiska partiet, hvilket, utom den ryska, omfattar äfven en österrikisk och en preussisk afdelning. Den främsta och viktigaste punkten på de polska socialisternas program är återställandet af Polens självständighet, hvarför partiet samarbetar med de ryska organisationerna mot enväldet i Ryssland.

Tills vidare är dock samarbetet mellan de olika ryska socialistiska partierna inbördes och mellan dessa samt de polska socialisterna långt mera teoretiskt än praktiskt. Ännu förslösas både krafter och medel genom att icke någon enhetlig, alla dessa partier omfattande organisation med gemensam ledning fåtts till stånd. Men i mån som insikten på olika håll blir klarare, öfvertygelsen allmännare att allas första mål måste vara enväldets afskaffande, kommer helt visst också den ännu bristande enigheten i arbetet att uppnås. Många tecken tyda redan nu på en stigande tendens bland revolutionära af olika partier att söka åvägabringa den förening af krafter och medel, som klarligen är af största vikt för framgången af de gemen-

---

hållit nya vittnesbörd om att denna propaganda snabbt griper omkring sig. I Petersburg ha häktats tvänne officerare, Vasiljeff och Grigorjeff, båda för tiden studerande vid artilleriakademin, och vid hos dem anställd husvisitation ha anträffats papper, som ledt till häktning af ytterligare några officerare och tjänstemän vid militären i Kijeff. Antagligen hade regeringens uppmärksamhet väckts af de proklamationer, utfärdade af officerare, som i slutet af februari i mängd spridts inom trupperna och militärläroverken i S:t Petersburg och hvari utfärdarna uppmana sina kamrater att sammansluta sig för att »hjälpa att störta den utlefvade tsarismen» och fordra »en konstitution utarbetad af representanter för alla stånd».

Proklamationen är undertecknad af »Arméförbundet». Omfattningen af detta förbunds verksamhet antydes af regeringens nyss fattade beslut att »I anseende till mängden af mål angående statsförbrytelser begångna af personor, som stå i militärtjänst, skall vid öfverstyrelsen för det militära domstolsväsendet insättas en särskild afdelning för politiska mål» — detta antagligen för att så mycket lättare kunna hemlighålla allt, som rör dylika »förbrytelser».

samma sträfvandena. Och en centralpunkt, kring hvilken de öfriga kunna samla sig, synes det revolutionärt-liberala partiet komma att kunna bli. Ännu betecknar sig visst icke detta parti såsom själft revolutionärt, men såvida detsamma yrkar den oeftergifliga nödvändigheten af enväldets ersättande med representativt statsskick, är det i själfva verket redan nu revolutionärt och blir det mera för hvarje nytt bevis på enväldets motvilja mot inrymmande åt folket af något inflytande på ledningen af rikets angelägenheter. Detta partis organ, *Osvoboschdenie* (Frigörelse) har under sin jämförelsevis korta tillvaro vunnit betydande inflytande och har därför utsikt att kunna påverka de öfriga, mer eller mindre öppet revolutionära oppositionspartierna i riktning af större inbördes enighet.

Huru vidt utgrenade de revolutionära partierna i detta nu äro, framgår osökt af de ofvan meddelade korta uppgifterna om deras organisationer och verksamhet, liksom det af uppgifterna om de periodiska och andra skrifter, som af dem utgifvas inom Ryssland självt, framgår huru vanmäktig regeringen numera är gent emot den revolutionära propagandan. Detta beror helt och hållet på dess spridning. Antalet af dem, som direkt eller indirekt understödja de revolutionära, har blifvit alltför stort för att myndigheterna mera skulle kunna kväfva rörelsen mot frihet och ljus för det ryska folkets massor. Däri ligger den bästa garanti för denna rörelses slutliga framgång. *K. Z.*

Om en nordisk Toldunion.

Af N. C. FREDERIKSEN.

(Forts.)

Naar man kender Tolbeskyttelsens Fejl, forstaar det fuldstændigt ulogiske i alle dens Slutninger og har lagt Mærke til de elendige Erfaringer, der altid har været knyttet til dens Gennemförelse, er det vanskeligt at have Taalmodighed til den detaillerede Undersögelse, Beskyttelsemændene give sig af med, mere for som hos os at komme til en Toldunion, i Almindelighed til Fordel for Beskyttelsen i ethvert enkelt Land. For os Frihandelsmænd er det, de enkelte Erhvervs Tarv kræver af Told, saa lidet interessant, fordi det i Fölge vore Anskuelser er en fuldstændig forkert Vej, man er kommet ind paa, naar man spörger herom. Forbrugerne, ja selve Erhvervene, er ikke til for de Erhvervsdrivenes Skyld; Formaalet er i og for sig ikke at producere, er i ethvert Tilfælde ikke at producere for at producere, men er det at kunne tilfredsstille Forbrugernes Trang. Det er Bevis paa, hvilken fuldstændig forkert Vej man er inde paa i Tyskland, naar man der tillader selve de beskyttede Interesser at forberede en Toldtarif. Derved tillader man ligefrem disse de private Interesser at tjene paa det Heles Bekostning. Man kommer derved næsten principielt ikke blot til en skadelig Toldpolitik, men til en fuldstændig Korruption af det offenlige Liv, der lader Politiken blive til Handel mellem private Interesser, Handel om, hvem der skal tjene mest paa Befolkningens Bekostning, i Stedet for, at den skulde bestaa i patriotiske Bestræbelser. Det er til en saadan Handel, ja til en Sammensværgelse mod Almenvellet, at Politiken er blevet degraderet i Digternes,

Filosofernes og Fyrsternes store europæiske Centralland. Det er et af de mange Beviser paa, hvor langt videre man er i virkelig politisk Udvikling i England og selv i de Forenede Stater, at man der ganske anderledes selv i en Sag som Toldspörgsmaalene argumenterer fra de store Gundsætningers og den offentlige Morals Standpunkt.

Idelig, selv paa vore sidste nationalökonomiske Möder, taler man om, at vi ogsaa maa have Toldbeskyttelse, naar Andre har det, et i og for sig yderst ringe Argument: »So ein Ding muss ich auch haben.» At Andre indförer hos sig et slet socialt Maskineri, indeholder dog ikke i og for sig nogen Grund til, at vi skal göre det Samme hos os. Lad være, at deres Fejl ogsaa skader os, dette er dog ikke nogen Grund, for at vi selv skal göre os den yderligere Fortræd, ved vor egen Lovgivning at hindre os i at købe og sælge med störst Fordel. Og Vanskeligheder ved at konkurrere med Udlandet skulde dog snarest göre, at vi anstrænge os end mere for at indrette Livet og Produktionen hos os selv saa billigt som muligt i Stedet for at indföre nye Vanskeligheder for de Erhverv, der har de bedste naturlige Betingelser, og som derfor netop fortjener at stöttes mest. Frihandelsmændene har endog ikke ganske Uret, naar de anvende, hvad Stuart Mill sagde om Amerikanerne under den store Borgerkrig, at Nordstaterne utvivlsomt maatte sejre, hvad enten de var de rigeste og bedst rustede eller ikke; han var vis paa, at det Samfund der ikke havde Slaver, vilde vise sig det stærkeste och vilde vinde over det andet, der var baseret paa Slaveri. Saaledes vil ogsaa nödvendigvis de industrielle Samfund blive de stærkeste, der udvikle sig i Frihedens sunde Luft, hvad da ogsaa Erfaringen noksom viser os.

For Öjeblikket söger man særlige Grunde til kunstig Beskyttelse mod Udlandets Konkurrence i de Monopoler under Form af Trust eller Karteller, der udvikle sig i saa mange Lande. Vi skal beskytte vor Industri imod det Overskud, som Trusterne eller Kartellerne, ofte fremhjulpne eller i al Fald styrkede ved Told i Indlandet, i sær i kritiske Tider kaste ud over andre Lande formentlig undertiden endog til Priser, under egne Produktionsomkostninger. For det förste er det nu egentlig ikke nogen Fornöjelse, som selv monopoliserede Erhverv i Længden bliver ved med, den at sælge under deres Produktionsomkostninger. Dernæst var det heller ikke noget Tab, om de Lande hvor denne Indförsel finder Sted, kunde faa Varer under det, det har kostet at frembringe disse Varer; dette er dog i og for sig snarest en Fordel for dem. Vi har jo længe set, hvilken stor Fordel England, baade dets Forbrugere og en hel Række vigtige Erhverv, kunde have af det billige Sukker, hvor andre Lande ved deres aabne eller dulgte Udförselspræmier betalte en stor Del af Produktionsomkostningerne. Saa stor var den Del, at man nu, da England ved Brysselerkonferencen har hjulpet til at afskaffe disse Præmier, har kunnet mene, at Landet derved tabte 7—8 Mill. £ om Aaret, der kun for en aldeles forsvindende Dels Vedkommende opvejedes ved större Profit for det engelske sukkerproducerende Vestindien. Endelig kommer man ved saadanne Hensyn som, at man skulde beskytte sig imod Truster og andre Monopoler, ind paa den Retorsion, der altid förer til Bryderi, Toldstrid og Vanskeligheder og Tab af forskellig Art.

Der er vel vanskeligt noget ökonomisk Forhold, der har været misbrugt til flere Sofismer og til större Uklarhed for at dölge den simple Sandhed, end Alt, hvad der er indbefattet under Begrebet international Balance.

Handelsbalancen er ikke blot misbrugt af de gamle Merkantilister; den kommer idelig igen endog hos Folk, der intage en vis Stilling i Nutidens ökonomiske Diskussion. Det er en af de Former, under hvilke der uafbrudt tales sort. Den internationale Balance er selv et Udtryk af de forskelligste Forhold, ikke blot af Ind- og Udförsel af Varer, men ogsaa af anden Grund til international Gæld af forskellig Art, Fortjeneste ved Skibsfart, Handel, Assurance, selv af Penge eller Fordringer, der föres med sig af Rejsende m. m. Selv om Tallene var rigtige, hvad de i Reglen ikke er, da navnlig Indförslen opgives nöjagtigere og derfor i Almindelighed til langt större Værdi end Udförslen, fordi Indförslen betaler Told og derfor undersöges ganske anderledes omhyggeligt end Udförslen, for nu ikke at tale om, at Omsætningens Profit i Almindelighed ikke er lagt til ved Udförslen, men derimod figurerer som en Del af Indförselen — lægger vi alle Landes Indförsel og Udförsel sammen, kommer vi til det Resultat, at der indföres for flere Milliarder Kroner mere, end der udföres för, hvilket selvfölgelig er en Umulighed — men selv om de Tal vi komme til, naar vi opgöre Balancen, var nok saa rigtige, vilde denne Balance dog i og for sig ikke sige os noget Afgörende, för vi analyserede den og nærmere undersögte dens Bestanddele og dens Aarsager; da den kan være fremkommet paa saa mange forskellige Maader, kan ogsaa dens Fölger og dens Betydning være höjst forskellige. I en Henseende har det imidlertid Interesse for os at forfölge Balancen, for saa vidt nemlig, som vi ved dens Hjælp kan bevise, saa sikkert, som 2 og 2 er 4, at al större Indförsel ogsaa nödvendigtvis medförer större Udförsel; den vil have Indflydelse paa Prisen paa Veksler i den internationale Handel og tilsidst paa anden Form af Kredit og Priser, ja tilsidst paa Strömningen af Guld Landene imellem, indtil der atter bliver tilvejebragt Ligevægt; det er saa simpelt, som at Vandet altid söger till den laveste Plads. Virkningerne blive ved, indtil Ligevægt atter er til Stede. Köbe vi Mere af Udlandet, sælge vi saaledes ogsaa nödvendigtvis Mere till dette. Er der nogle Erhverv, der tabe ved Konkurrence udefra, saa er der atter andre, de naturligste og fordelagtigste Erhverv, der som en Fölge deraf förtjener ved större Afsætning.

Alle Beskyttelsesmænd og ikke mindst vore Venner af en nordisk Toldunion ville först og sidst efterligne Tysklands Exempel. Den preussiske Tarif af 1818 og de senere Udvidelser af Toldterritoriet var nu först og fremmest en uhyre Udvidelse af Frihederne. Men vore Beskyttelsesmænd se paa den anden Side af Sagen. De er nu temmelig nödt til att indrömme, at den tyske Toldtoldforenings Apostel Fridrich List ikke just er videnskabelig i hans Fremstilling, eller rettere, att hans historiske og filosofiske Fremstilling i og for sig er ganske ubegrundet, vilkaarlig og urigtig. Hans Theori, at Toldbeskyttelsen skulde opdrage Industrien, der senere skulde staa paa egne Ben, er dels urigtig; man opdrager ikke godt ved at forkæle, ved at opelske Industrier, der ikke behöve at betale sig men som kunne drives uökonomisk, og heller ikke ved at svække hele Livet og Produktionen, i det man lige frem formindsker Udbyttet af vor Virksomhed. Men dernæst ved vi jo, at de Industrier, der har faaet Beskyttelse for derved at opdrages, kun bringes til at stille större og större Fordringer og senere i al Fald altid forlange at bevare den Beskyttelse som en velerhvervet Ret, som man engang har indrömmet dem; det er socialt og ökonomiskt revulutionært atter at tage den fra dem. Endelig er den Beskyttelse, der nu især förlanges, og som nu ogsaa spiller den

störste Rolle i Tyskland, jo netop Agerbrugets, ikke de finere Industriers, List og hans Disciple talte om. Nu er det især det andet Element, som List ogsaa berörte, der spiller Hovedrollen. Toldbeskyttelsen skal tjene den »nationale« Udvikling. Det enkelte Land skal omfatte Produktioner af den forskelligste Art, hvad der strider direkte mod de för omtalte Nutidens industrielle Grundsætninger Specialisering og Masseproduktion. Det vilde kræve for megen Taalmodighed her at följe nyere tyske Professorer, der for Alvor anbefale at paalægge den store Befolkning det Offer, der fölger med höj Told paa Korn, Köd, Flæsk, Smör, Æg, samt næsten alle andre endog rene Nödvendighedsartikler, for derved, som f. Eks. Prof. Oldenberg og Andre udvikle, att bevare en talrig Bondestand, der maaske ellers vilde formindskes og ikke skaffe Landet de fornödne Soldater! Naar selv en saa dygtig Mand som Berlinerprofessoren Sering mener, at man i nogen Tid skal bevare de höje Kornpriser, fordi den rige Jord i de Forenede Stater efter hans Beregning snart vil være optaget, og Verdenspriserne saa efter hans Mening atter vil gaa op, saa er en saadan Basis for et stort Lands ökonomiske Udvikling dog altfor usikker, vilkaarlig, ja næsten letsindig, til at en alvorlig Videnskabsmand end sige alvorlige Lovgivere skulde benytte den som Grundlag for Landets hele œkonomi og sociale Udvikling. Fremfor slige kunstige Begrundelser kunde vi næsten være tillböjelige til at foretrække den ganske simple, at den Stærkere, der har Lovgivningens Apparat i Hænde, vil tage fra de Svagere; den er i al Fald mere ærlig. I Virkeligheden er jo Nutidens Tendens mod Beskyttelse ikke Andet end et Udtryk af den raa Magtens Politik, der i den indre saavel som i den ydre Politik èr blevet det Ejendommelige hos Bismarcks Tyskland og i de andre Lande, der ganske simpelt efterligne dette Eksempel.

Der kunde maaske have været Anledning til et dvæle et Öjeblik ved Bestræbelserne fore et stort centraleuropæisk Toldforbund, der skulde indbefatte for det Försẗe Tyskland og Österig-Ungarn og dernæst ogsaa Frankrig, dernæst de mindre Lande Holland, Belgien, Danmark og Schweitz, maaske ogsaa Italien og den Iberiske Halvöe, om end ikke Sverig-Norge. Det skulde nærmest være rettet imod de Forenede Stater og Rusland som de store Producenter af Raaprodukter, ogsaa mod Storbritannien. Enkelte udmærkede Frihandelsmænd have anbefalet noget Saadant, navnlig de Molinari. Paul Leroy-Beaulieu er ikke fri for at være Beskyttelsmand, Adolph Wagner er fuldstændig Beskyttelsesmand. Navnlig har ledende Mænd i Österig-Ungarn fört Ordet derfor. For Molinaris Vedkommende har Aarsagen alene været den, at han troede, man under den ringe Udsigt, der er til at sætte den almindelige Frihandel igennem, i Öjebliket bedst paa denne Maade kunde göre store Skridt fremad. Vanskelighederne ved at bringe denne Forening i Stand er imidlertid saa store, for ikke at sige ganske uovervindelige, at de fritage os for at beskæftige os dermed. Alle Argumenterne tale i Virkeligheden netop ganske simpelt for Frihandel og ikke mindst for fri Handel netop med England som det store Industriland paa den ene og Amerika og Rusland som de store Producenter af Raaprodukter paa den anden Side.

Naar man vil have en fuldstændig Toldunion eller Toldenhed mellem Rusland og Finland, vilde det saa lidt være en Udvidelse af Frihedens, at det tvertimod i Korthed kan betegnes som et voldsligt Forsög paa at trykke

det civiliserede og gennem lav Told höjt betalende Finland ned paa det fattige gennem höj Told udsugede og slet betalende Ruslands Niveau.

Lige saa lidt som paa disse fremmede virkelige eller foreslaade Unioner have vi imidlertid Anledning at gaa nærmere ind paa Detaillerne ved en nordisk Toldunion. Vanskelighederne ere saa store, at det ligger udenfor de praktiske Opgaver, og Mislighederne vilde, saaledes som man kunde tænke sig den bragt til Veje være saa store, at vi heller ikke fra Grundsætningernes eller Fremtidsidealernes Standpunkt i Öjebliket opfordres til at gaa nærmere ind derpaa. Det kan nok være, at Prof. Fahlbeck havde Ret, da han paa Mödet i Köbenhavn erklærede, at enten skulde vi ikke have nogen Toldunion, eller ogsaa skulde den være protektionistisk. Da vi Danske nu er Frihandlere, og der i hvert Tilfælde for os vilde være en Hemsko for vore Fremskridt, har vi ingen Anledning til at gaa nærmere ind paa at dröfte den.

Noget ganske Andet er Spörgsmaalet om en Mellemrigslov mellem Sverig og Norge. Denne har sin förste Grund i den store Landgrænse og sin anden i den historiske Udvikling. Den var jo oprindelig kun en Sanktion af Forholdene, der ganske af sig selv udviklede sig paa Grænsen, hvor det vilde have været ganske unaturligt, for ikke at sige umuligt, at Beboerne ikke skulde have handlet med hinanden. Det flygtigste Blik paa de sidste Aars Tal for Indförsel og Udförsel i de to Lande viser, hvilken Fortræd Opsigelsen af Traktater har gjort, hvilket Omfang af nyttig Omsætning der derved er hindret. Dens forholdsvis faa Misligheder lod sig let rette. Der er ingensomhelst fornuftig Grund til, at man ikke hurtigst muligt atter skulde indföre en forstandig Mellemrigslov, der tillader uden Told gjensidig Indförsel af egne Frembringelser.

Men ogsaa overfor Danmark i Forhold til de andre Lande er der ingensomhelst Grund til, at man ikke skulde kunde blive enig, forstokkede Beskyttelsemænd saavelsom Frihandlere, om særdeles indgribende Foranstaltninger. Det vil ikke sige, at vi skulde gaa til Handelstraktat. Som bekendt er mange af de ivrigste Frihandlere i Frankrig og Tyskland saavelsom i andre Lande nu meget ivrige forat faa Traktater i Stand. Disse er ikke noget Idealt. Hvert Land har for sin egen Skyld tilstrækkelig Fordel af selv at införe Frihandel. Men da nu Beskyttelsesmændene er saa stærke, som de engang er, da de endog i mange af de vigtigste Lande har Flertal, maa vi regne med dem og tale det Sprog, som er deres, selv om det ikke er vort. De tror, at de kan have Fordel af at nedsætte Told, som de ellers ikke vilde nedsætte, naar andre Lande nedsætte deres. Handelstraktaterne har mange Misligheder; den hele inbyrdes Sjakren er i og for sig forkastelig og temmelig meningslös; men naar vi kan opnaa noget godt derved, bör vi ikke nægte at indlade os derpaa. For os Danske er det vanskeligt just at slutte Traktater, og i al Fald vil ikke Meget blive opnaat ved Traktatens Form. Thi vi have, som Grundsætning at tilstaa alle Nationer samme Forret; vore ældre Traktater er baserede derpaa, saa naar vi indrömme Nedsættelse, vil det i Almindelighed ikke være muligt at indskrænke den til noget enkelt Land; vi maa tillstaa den til alle andre Lande, der overfor os omtrent alle staa i »den mest begunstigede Nations» Forhold. Én simpel Aftale om gjensidig Nedsættelse vil, som vore Forhold er, i Almindelighed være ligesaa nyttig som en Traktat og være nok saa

simpel. At Nedsættelserne gives til alle Lande, lader dem ikke ophöre at være nyttige.

For saadanne Aftaler, hvis Fordele er til at tage og föle paa selv for Protektionister, er der ganske vist den videste Mark. Der er nu vor Told paa Tömmer og Træ, der er ikke mindre end fra 7 til 23 % af Træets almindelige Værdi, saaledes navnlig 20 % paa almindelige Brædder, Planker og Battens, 7 $^1/_2$ Öre pr Kbf. af utilhugget Naaletræ og 12 Öre af tildannet, paa Træmasse 10 %. Over $^2/_3$, vel nærmere $^7/_{10}$ af alt vort indförte Træ kom i al Fald for ikke længe siden fra Sverig-Norge, det tildannede ikke mindst fra det sidste Land. Vi vil ikke tale om den Ulejlighed, Fortoldningen foraarsager navnlig for direkte Forbindelse. Det er os ikke ubekendt, at den danske Handelsstand söger at hindre direkte Salg til Forbrugere i Danmark; men med den tiltagende Forbindelse med Dampfærger m. m. vil den vanskeligt vedblivende kunne hindre dette. Vil man regne Forhandlergevinsterne, der vil kunne spares, samt Lettelse ved at være fri for Toldopsyn m. m. med vil man kunne komme till en ganske overordentlig Prisnedsættelse i Danmark og dermed till en Förögelse af Forbruget, der ogsaa vil være til den störste Fordel for Sælgerne i Sverig-Norge. For Öjeblikket bruges Træ meget lidet til Bygninger i Danmark; men der er ingen fornuftig Grund, hvorfor man ikke der skulde bruge det ligesaa godt som i al Fald paa Sletterne i Sverig-Norge eller som paa Prærierne i Amerika, hvor det tildannede Træ föres Tusinder af engelske Mil ud med Banerne fra Skovegnes Savværker for at blive benyttet til i en Haandvending at opstille de billigste, sundeste og i det hele hensigtsmæssigste Huse, man kan önske sig. Hvad Amerikanerne har sagt imod Tolden paa uldne Varer, at det er en skammelig Afgift paa og Hindring for menneskelig Sundhed, Velvære og Helbred, gælder i Virkeligheden ogsaa Tolden for Træ.

En anden Skat det i höj Grad interesser Svenskerne og Nordmænd at faa afskaffet i Danmark, er Tolden paa Jærn, 2 Öre pr ℔ af en simpel Ting som Söm og Spiger, paa Stangjærn $^1/_2$ Öre per ℔, vel en 7 % af Værdien, det Hele en Afgift, der er et betydelig Paalæg for alle Agerbrugere som for alle andre Mennesker, og som vi vil være fuldkommen villige til at afskaffe.

Saa er der f. Eks. Tolden paa Ansjovis 6 Öre pr ℔, paa Tændstikker 35 % af Værdien, paa Bouteljer og Glas 31, paa Fajance 13—35 % paa Trykpapir 14 %, til störste Skade for vore Aviser, der dog for nylig have faaet betydelig billigere Papir ved den simple Trusel om at faa anlagt, till Dels for svensk Regning, en ny Fabrik her i Landet. Tolden paa Ost, vel 20 % af Værdien, er lige urimelig og skadelig, stridende imod vore almindelige Grundsætninger med Hensyn til vore Landbrugsprodukter og uden virkelig Betydning for vort Agerbrug, der snarere selv har Fordel af at köbe billigere til eget Forbrug for selv at sælge sine egne dyrere Produkter til Udlandet. Den hele Omsætning mellem vore Lande er, som f. Eks. noksom paavist af Rubin, stærkt stigende trods Told en og i Stand til at udvikles endnu meget mere. Vi skal ikke her nærmere gaa in paa de mange i vore Öjne aldeles barbariske Toldsatser i Sverig og Norge. Vor Handelsstand vil have Nok at berette derom. Vore Landbrugere, vore Gartnere, de fleste af vore Industridrivende vil kunne tale med derom. Sverig ödelagde tidlig sin værdifulde Omsætning med Finland ved sin Toldforhöjelse.

Det vilde selvfölgelig blot have Fordel af at udvide sin Handel med Danmark. Det kan dog ikke egentlig være til stor Fornöjelse for Sverig, at vore Handlende og Industridrivende opretter det ene Kontor efter det andet og anlægger den ene Fabrik efter den anden kun for at komme indenfor den svenske Toldgrænse; det er dog i Virkeligheden i begge Parters Interesse, at Produktion og Handel koncentreres der, hvor den foregaar under de bedste Vilkaar. I vore Öjne er en saadan Række af svenske Toldsatser som de, der er paalagt eller forögede i senere Tider, saa monströse, at vi knapt have Lyst til at underkaste dem en nærmere Omtale. Det burde heller ikke være fornödent at gaa ind paa Skadeligheden af mange af de nye Afgifter, som Nordmændene opretholde eller har forøget, ja endogsaa paalagt paa Nyt i de senere Aar stik imod deres tidligere forholdsvis frisindede Politik, en Femtedel till en Fjerdedel af Værdien af Flæsk, Pölser, ligesom i Danmark Ost m. m. Der er i de begge Lande Nok af Artikler at vælge imellem, hvis Nedsættelse vilde interesse ogsaa i Danmark. Den nuværende Regering i Sverig siges jo at udmærke sig ved sin Opportunisme. Her er der Anledning til at anvende den i rigeste Maalstok. Vi her i Danmark ville i hvert Tilfælde en af Dagene nedsætte vore Toldsatser. Men det er Eders som forresten ogsaa vor store Interesse, at denne Nedsættelse sker snarest mulig. Naar I til Gengæld vil nedsætte nogle af Eders Satser, saa kunde I derved give Stödet til endog hel Afskaffelse af Told, der interesser ogsaa Eder paa den mest haandgribelige og fölelige Maade. Der er altid stærk Gnidningsmodstand at overvinde ved slige Forandringer. Naar I bringer Nedsættelser til Gengæld, vil det være lettere og hurtigere at faa saadane Forandringer sat igennem.

Forf. af denne Artikel har i sin Tid, for over tredive Aar siden, foreslaaet Nedsættelsen af en fælles Kommission for at faa saadane gensidige Nedsættelser sat igennem. I Öjebliket turde Aftaler mellem Regeringerne selv være det simpleste og Naturligste. Kommissioner tager altid Tid. Dernæst er de Hensyn, der her er at tage, i den Grad opportunistiske, at de bedst kan tages af Regeringerne selv. Ogsaa har vore Landes Diplomater saa lidt af virkelige Forretninger, at Sligt maa være dem en kærkommen Beskæftigelse. Lad os da uopholdeligt tage fat paa saadanne Fremskridt, der maaske ikke i og for sig vil blive noget Stort, men som dog altid efter omtrent Alles Mening, vil være nyttige og hensigstmæssige. Det er den Slags Forholdsregler, som en engelsk Finansminister aarlig bringer til Udförelse, mindre vidtgaaende end Gladstones Budgetter, der sattes i Virksomhed, saa snart Ministeren havde bestemt sig for dem, endog för Parlamentets Afstemninger. Det vilde være en lille Afbrydelse i vore sædvanlige lidet frugtbare Sessioner, en Opmuntring og Spore, hvortil vort ökonomiske Liv netop nu saa meget trænger. Det vil endelig gaa i Retning af det Fælleskab, vi dog næsten Alle önske at udvide.

Not till artikeln »Beröres den skandinaviska norden af förryskningspolitiken i Finland».

Såsom en omständighet värd att lägga på minnet förefaller oss ett nyligen general Bobrikoffs tidning »Finljandskaja gaseta» offentliggjort uttalande i anledning af nöden i Norrbotten. På tal om klagomål öfver allt för långt drifven formalism vid nödhjälpsmedels utdelande, yttrar detta blad, som de facto om och formelt redigeras af Bobrikoff själf, följande:

Reflektionerna äro i själfva verket öfverflödiga, när fakta tala om en formalism, som icke ens ryggar inför de uthungrade invånarnes elände i sådana finska byar som Teurajärvi och Korpilombolo. När lifvet där gestaltar sig på detta sätt måste de ryska finnarnes öde synas afundsvärdt för deras bröder under svensk spira. Man får antaga att många af dem beklaga att Ryssland, efter att vid 1809 års fredsunderhandlingar i Fredrikshamn först fordrat afträdande af allt finskt område ända till Kalixälfven, visade det »ädelmodet» — såsom kejsar Alexander I uttryckte sig i bref till Rumjantseff — att begränsa sina anspråk på Finlands införlifvande med Ryssland till Torneå.

Utan att vilja fästa alltför stort afseende vid detta yttrande, anse vi det dock värdt att beakta i sammanhang med de öfriga antydningar om den ryska kamarillaregeringens möjliga afsikter, som innehållas i detta häftes första artikel. Möjligen vore det till och med skäl för vederbörande däruppe i höga nord att söka komma på det klara med om måhända samma tankar, som general Bobrikoffs tidning uttrycker, spridas bland den finska talande befolkningen väster om Torne älf af en eller annan »turist». *Red.*

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 4 April den 30 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE **KONNI ZILLIACUS**

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd åt företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 4 April den 30 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE **KONNI ZILLIACUS**

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

INNEHÅLL: Axel Lille: Rysslands finska politik. — Generalguvernören diktator i Finland. — Konni Zilliacus: En rysk kulturbild. — Den finska senaten och förryskningen.

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

'IDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 4 April den 30 1903

Rysslands finska politik

af

AXEL LILLE.

III.

(Forts.)

Den ryska diplomatin har låtit sig särskildt angeläget vara, att söka öfvertyga Europa om att dess politik jämväl i Finland har till uppgift att befria ett nationelt element från det förtryck för hvilket detta där skulle vara utsatt från en främmande befolknings sida. Så säger en ryss:

»Den nu pågående striden står mellan den ryska statsprincipen och den svenska offentliga rättens traditioner. Den är bitter emedan den lokala makten och det lokala inflytandet äro koncentrerade hos en grupp, som är genompyrd af svenska fördomar. Den ryska aktionen består därför i utträngandet ur deras ställningar af svedomanerna, som icke erkänna den ryska statsprincipen. Är detta en aktion mot den finska nationaliteten och den finska rasens ande? Alldeles tvärtom; det är pånyttfödelsen af den finska rasens verkligt nationella element. — Det är icke sannt att Ryssland har för afsikt att undertrycka finnarnes rätt, äfven om det är fråga om deras existens såsom ett slags — stat. Men finnarna ha ännu icke utarbetat någon egen och verkligt nationell form af statsrätt. De äro ännu insnärjda i den svenska statsrättens nät. Den finska nationaliteten kvarhålles ännu däri och så att säga kväfves. Det är den sista af de kedjor som under sekler hållit den finska nationalandan fången. Den svenska suveräniteten har i Finland kungjort sig endast genom förtryck och orättvisa. — — — Den kejserliga ryska regeringen upptar striden mot de svenska principerna på den finska statsrättens fält. Ingenting hindrar från detta nu finnarnas skapande ande att finna politiska former, som motsvara nationalandan.»

Man skall hafva svårt att på få rader se hopade så mycken vanställning, okunnighet och hån, som återfinnas i anförda ord af »en ryss»! Och beviset för att den ryska »politiken i Finland vore en frigörelsepolitik», det finner samma författare i den nu pågående striden mellan det svenska och ungfinska partiet å ena sidan, det gammalfinska å den andra om den rätta motståndspolitiken mot förryskningen. Ty något annat gäller denna strid i själfva verket icke. Jag skall genast anföra bevisen härför.

Låtom oss se huru finnarna själfva fattade den utlofvade pånyttfödelsen af den finska rasens verkligt nationella element, hvilken tog sin början med rikslagstiftningsmanifestets utfärdande den 15 februari 1899, detta manifest, som ju enligt »en ryss» skulle i Finland utgöra den ryska statsprincipens och den finskt nationella frihetens »magna charta». Det första svaret härpå blef en protest af en half miljon finska medborgare, nedlagd i en adress till kejsaren, framförd af en deputation af fem hundra representanter för alla Finlands kommuner. Adressens affattning är betecknande för den uppfattning folket fått om manifestets innebörd. Jag anför ur denna följande:

»Eders kejserliga majestäts manifest af den 3/15 sistlidne februari har öfverallt i Finlands byggder väckt bestörtning och sorg. Det finska folkets urgamla rätt att genom sina representanter, ständerna, deltaga i lagstiftningen, blef för evärdelig tid stadfästad af kejsar Alexander I, hvars minne vi välsigna. Denna rätt har under högtsaliga kejsarne Alexander II och Alexander III blifvit utvecklad och närmare ordnad. Men enligt de grundstadganden, som jämte manifestet utfärdats, skulle ständerna i de ärenden, som förklaras beröra äfven kejsardömets intressen, icke mera få deltaga i lagstiftningen med sådan beslutanderätt, som dem enligt Finlands grundlagar tillkommer. Det är hörnstenen i vår samhällsbyggnad, som sålunda genom manifestet rubbas.»

Med slika uttryck plägar ej en lagstiftningsåtgärd, hvilken inleder en befrielsens tidsålder för en förtryckt nationalitet, mottagas af representanter för densamma. Men i ännu kraftigare uttryck protesterade 1899 års landtdag mot förberörda manifest. Landtdagen fastslog

»att enligt Finlands konstitution lag, som skall lända till efterrättelse för Finlands folk, kan stiftas endast i den genom landets grundlagar bestämda ordningen»; »att manifestet och därtill hörande grundstadganden, hvilka tillkommit utan Finlands ständers bifall och samtycke samt jämväl i öfrigt i annan ordning än landets grundlagar föreskrifva förty icke kunna i Finland ega helgd af lag» samt »att ständerna anse det vara sin på en högre världsordning grundade plikt att fasthålla vid den lag och rätt som år 1809 högtidligen tillförsäkrats det finska folket att oförryckt bibehållas».

En skarpare gensaga mot sönderslitandet af den »svenska statsrättens nät», såsom »en ryss» behagar uttrycka sig, kan väl icke tänkas. Och om denna gensaga voro alla stånd ense, alltså äfven bondeståndet. I sitt tal till generalguvernören vid landtdagens afslutande yttrade talmannen för detta stånd, bonden Värri, bland annat följande ord:

»Finska folket har under århundradens lopp vuxit fast vid sina grundlagar, under hvilkas skydd vår samfundsordning skapats och uppblomstrat. Detta finska folk känner därför icke någon dyrbarare jordisk egodel än just vårt lands grundlagar, i hvilkas skydd detta folk generation efter generation har lefvat och utvecklat sig».

I samma anda talade äfven vid samma tillfälle ärkebiskop Johansson, en anhängare af det gammalfinska partiet och en vän till Yrjö-Koskinen. Han yttrade:

»Djup har det finska folkets kärlek alltid varit till sina höga härskare och det vill ej såra kejsarens och storfurstens sinne, men det är omöjligt för detsamma att uppgifva de rättigheter, som alla dess härskare ha stadfäst och hvilka utgöra lifsvilkoren för dess tillvaro såsom folk. Bevarandet af lagens hälgd är en oeftergiflig nödvändighet för folkets kulturella framåtskridande».

I den framställning till monarken, hvari betänkligheterna mot manifestet framfördes af senaten, där partichefen Yrjö-Koskinen satt såsom ledamot yttrades:

»Senaten anser sig därför af sin plikt manad att för eders kejserliga majestät i djupaste underdånighet anmäla, att nu ifrågavarande lagstiftningsåtgärd icke tillkommit i den ordning Finlands grundlagar stadga. Senaten tvekar icke heller att i underdånighet uttala, att det finska folket, hög som låg, därför måste i densamma se ett undertryckande af finska folkets författningsenliga rätt, hvilken detta folk icke vet sig genom någon handling från sin sida hafva förverkat».

Se här talande bevis på huru alla partier i Finland utan undantag enhälligt uttalat sin dom öfver den sedan slutet af förra seklet mot Finland inledda förryskningspolitiken! Denna dom är äfven det bästa bevis på huru högt det finska folket ställer de gamla svenska grundlagarna, hvilka »en ryss» säger varit »stiftade till förmån för den svenska minoriteten».

Till dessa bevis, hvilka kunde mångdubblas, må här ytterligare endast anföras ett utdrag ur landtdagens petition år 1900, angående de af generalguvernören inledda missriktningarna i Finlands förvaltning. Ständerna yttrade:

»Det finska folket åstundar icke några nya förmåner eller privilegier. Men det kan icke afstå från den fordran, att landets styrelse och förvaltning böra ledas enligt grundsatser, som öfverensstämma med gällande rättsordning och landets bästa. Att vilja bibehålla de bepröfvade grundvalarna för landets samhällsskick är enligt ständernas tanke det mest berättigade anspråk ett folks representation kan framställa. Ständerna känna sig ock förvissade därom att eders kejserliga majestät, upplyst om sanningen i dessa frågor, icke skall gifva sitt samtycke därtill att till grund för Finlands styrelse lades ett program, som ginge ut på att till förmån för ett förment riksintresse undertrycka det finska folkets rätt till egen politisk och nationell tillvaro samt därmed äfven tillintetgöra detta folks lycka och välfärd, drifvande skaror af landets kraftigaste medborgare i landsflykt.»

Flera bevis äro förvisso icke af nöden för att öfvertyga hvarje opartisk om, att påståendet af »en ryss» i L'Echo de Paris, att finnarna skulle önska blifva befriade från det tryck Finlands gamla, från Sverige härstammade författning pålägger dem, är fullständig vanställning af det verkliga förhållandet. Hela det finska folket fasthåller tvärtom

vid denna med en hängifvenhet, hvilket detta vid hvarje tillfälle som erbjuder sig på det mest otvetydiga sätt lagt i dagen.

Men ett beklagligt faktum är, att det mellan partierna i Finland råder en djuptgående olikhet i uppfattningen af det sätt, hvarpå försvaret af Finlands rätt bör bedrifvas. »En ryss» har skickligt begagnat sig af detta förhållande för att kunna framställa den ryska politiken såsom en välgärning mot den förment undertryckta finska nationaliten. Hvad denna nationalitet själf tänker därom, kan man sluta till af det nyssanförda. Ingen tänkande man i Finland, hvilken nationalitet han än tillhör, har underlåtit att betona, att det finska folket hofsamt och bestämdt bör lägga sin rättsuppfattning i dagen. Detta har också skett på ett sätt, som icke kan missförstås. Men säga det gammalfinska partiets män, sedermera äro folket och tjänstemännen skyldiga att underkasta sig de olagliga påbuden. De få protestera, men måste lyda för att rädda det mesta möjliga af vår författning och sålunda inskränka verkningarna af landets olycka samt bevara den bro, hvarpå härskare och folk under bättre tider åter kunna finna hvarandra.

Mot denna, af en af de gammalfinska particheferna, professor Danielson, formulerade lära i fråga om den passiva motståndstaktiken ha det svenska partiet och de »konstitutionella finsksinnade» ställt sig i bestämd opposition. Enligt deras uppfattning, som delas af folkets stora flertal, bör motståndet i Finland visserligen hålla sig inom laglighetens gränser, vara passivt, men bestå i vägran att medverka till olagliga åtgärder eller lyda olagliga befallningar. Alla våldsmedel och oordningar böra undvikas. Men till uttryckande af fasta rättsbegrepp äro tomma ord icke nog. Folket och sålunda äfven landets tjänstemän böra, då pröfningen kommer, vara färdiga att också genom lidande vittna för sin öfvertygelse.

Att striden mellan dessa skilda åskådningar i fråga om försvarets förande mot förryskningspolitiken måste blifva bitter, ligger i sakens natur, då det gäller fosterlandets väl eller ve. Och bitterheten har stigit sedan senaten, numera sammansatt af okunniga och karaktärslösa lycksökare samt medlemmar af det gammalfinska partiet, uppgifvit allt motstånd och låter sig ledas af generalguvernörens intentioner. En sorgligare anblick lär väl knappast gifvas än partier, inbördes sönderslitande hvarandra under tvisten om sättet att rädda fäderneslandet, som af inkräktaren bragts i förderfvet. Men om det gåfves en ännu sorgligare syn, så är det den af en fal penna, som mot bättre vetande söker framställa striden i en dager egnad att låta utomstående tro, att folkets stora flertal ställt sig på inkräktarens sida

för att sålunda kasta ett sken af berättigande öfver en den mest trolösa politik.

Denna politik har »en ryss» djärfheten bemantla med en slöja af högsinthet, då han vågar påståendet, att Rysslands afsikt ej är att undertrycka finnarnes rätt; att detta land upptar striden mot de svenska principerna på den finska statsrättens fält, för att lämna finnarnes skapande ande tillfälle att finna politiska former, som motsvara nationalandan.

Det finska folket har genom uttalanden af sina representanter vid de tvänne senaste landtdagarna samt genom de tvänne med en half miljon underskrifter bekräftade folkadresserna till monarken på det kraftigaste förklarat, att dess gamla svenska grundlagar äro de enda »politiska former som motsvara nationalandan». Annorlunda kan det icke heller vara. Ty det finska folket, sedan sekel delaktigt af den urgamla svenska folkfriheten, har själf under århundraden tagit del i skapandet af dessa politiska former, som just därigenom i ordets fulla bemärkelse blifvit nationella.

Men likväl söker den ryska regeringen få Europa att tro, att dess politik i Finland, som går ut på att göra rent hus med detta lands institutioner, vore en välgärning mot finnarna. De finge nu tillfälle att skapa nya samhällsformer, motsvarande den finska nationalandan.

Då nu emellertid just dessa politiska former, som motsvara den finska nationalandan, rifvas ned af den ryska regeringen, hvilka nya former skulle väl då den finska nationaliteten kunna finna för densamma? Denna ryska mot finnarna såsom »en ryss» framhåller i välvilligt syfte neddrifvande politik lämnar dem ett samhälle, där hvarje rysk gendarm och polis med uppgift att spionera på och provocera den fredliga befolkningen, är själfhärskare inom sitt område, oåtkomlig af lagens arm och sålunda oansvarig för sina handlingar, där domaremakten, företrädd af afsättliga domare, står maktlös inför de exekutiva myndigheterna, som godtyckligt kunna förhindra domstolarnas verksamhet och efter behag ur häktena befria anklagade eller dömda brottslingar; där tjänstemännen, underkastade en enväldig generalguvernörs nycker, stå ansvarsfria gent emot folket; där pressfrihet, församlings- och föreningsrätt samt personlig frihet och okränkbarhet icke existera; där folkrepresentationens beslut väger intet mot härskarns godtycke; ett samhälle slutligen, hvars ungdom kan släpas till krigstjänst i främmande land med utsikt att där fysiskt och moraliskt gå under. I detta samhälle skulle alltså den ryska regeringsmakten högsinnadt beredt

spelrum för det finska folket att i nya politiska former skapa ett verkligt uttryck för sin nationalanda?

Sannerligen, man sväfvar i ovisshet, huruvida »en ryss» är nog naiv att tro, att Europa kunde fås att taga hans prat för sanning eller om detta endast är uttryck för en galgenhumor, hvari han söker tröst öfver sitt nesliga uppdrag att försköna författningsbrottet och våldet!

Generalguvernören diktator i Finland.

Nio fulla år ha icke hunnit förflyta sedan Nikolai II i egenskap af Finlands storfurste kort efter sin tronbestigning aflade sin regentförsäkran »till samtliga Finlands inbyggare». I denna bekräftades och stadfästades »landets religion och grundlagar samt de privilegier och rättigheter hvart och ett stånd inom storfustendömet i synnerhet och alla dess inbyggare i gemen, så högre som lägre, hittills enligt detta lands författning åtnjutit», under löfte »att bibehålla alla dessa förmåner och författningar fasta och oförryckta i sin fulla kraft». Knappa fem år efter det denna högtidligen afgifna regentförsäkran offentliggjorts och uppslagits i alla Finlands kyrkor, utfärdades det beryktade manifestet angående rikslagstiftningen, hvilket utsträckte den kejserliga själfhärskarmakten äfven till lagstiftningsområden, de där enligt Finlands grundlagar hittills varit förbehållna regent och ständer gemensamt. Fyra år senare delegerar kejsaren och storfursten sin enväldsmakt på den ryske generalguvernören i Finland och lägger i hans hand icke blott en obegränsad rätt att godtyckligt ingripa i landets förvaltning, utan äfven att beröfva dess invånare förmånen af de privilegier och rättigheter, hvilka de åtnjutit enligt författningen och högtidligen af monarken blifvit dem tillförsäkrade.

Den väg det finska folket haft att vandra mellan år 1899 och den dag, som är, har i sanning varit en väg, beströdd med brutna löften och grusade förhoppningar. Om något folk har Finlands under denna tid af bitter erfarenhet fått lära hvilken djup sanning det ligger i de varnande orden: »förliter eder icke på furstar».

Brottets förbannelse, att det första steget på dess bana plägar följas af nya steg, häftar vid regeringarnes olagliga handlingar i lika hög grad som vid individernas. Sålunda följdes ock den ryska regeringens första stora författningsbrott i Finland år 1899 af en rad af andra, tills af författningen numera icke längre återstår annat än det

tomma skalet. Dess innehåll har i stället ersatts med en diktators fullmakt gifven den ryske generalguvernören, som gjorts till enväldig herre öfver statsmyndigheterna, kommunalförvaltningen och de enskilde medborgarnes välfärd.

Den 26 förlidne mars stadfästes af kejsaren och storfursten den nya instruktionen för generalguvernören. Såsom en sista länk i de den 30 september 1902 utfärdade förordningar angående tjänstemäns och domares afsättlighet samt ryske mäns tillträde till finsk statstjänst, utgör denna förordning, hvartill utkastet utarbetats redan för tvänne år tillbaka, så att säga slutstenen i den byggnad af olagliga administrativa påbud, hvilkas uppgift är den lagbundna finska samhällsordningens ersättande med det administrativa godtycket enligt ryskt mönster.

Skaparne af Finlands statsskick hade enligt instruktionen för generalguvernören af år 1812 gjort denna höga funktionär bunden af de lagar och den rättsordning, hvilka uppbära detta statsskick. Han var i trots af sitt ämbete chef för civila exekutiva styrelsen i landet och ordförande i senaten. Men han var icke en senaten öfverordnad utan en med denna samordnad myndighet. Visserligen med befogenhet att till monarken ingå med anmärkningar mot senatens beslut, ifall han var af skiljaktig åsikt med denna, dock utan att beslutets verkställighet däraf hindrades, ifall ärendet utan skild hemställan till monarken kunde afgöras. Generalguvernören ägde att i samråd med senaten öfvervaka förvaltningens lagliga gång och lagarnas efterlefnad samt se till att landets invånare skyddades vid lagen och de dem tillförsäkrade privilegier, fri- och rättigheter. Förvaltningens trådar skulle sammanlöpa i senaten, såsom varande landets högsta centrala styrelseverk. Generalguvernören kunde sålunda endast i egenskap af senatens ordförande direkt ingripa i förvaltningens gång. Genom den nya instruktionen är generalguvernörens ställning fullständigt förändrad.

För framtiden har ledningen af Finlands förvaltning lagts i generalguvernörens hand och senaten har gjorts till en honom underordnad, vid ärendenas beredning biträdande myndighet. Generalguvernören är »högsta representanten för riksmakten i Finland», en ny befogenhet, hvars reella innehåll för vanligt mänskligt förstånd faller sig svårt nog att utgrunda. Han har rätt att utan afseende å den normala ordningen för ärendenas behandling efter behag till monarkens pröfning hemställa de ärenden han för godt finner. Härmed synes vara afsedt, att han kan undandraga vissa ärenden senatens förberedande behandling genom att på sidan om denna hänskjuta dessa till högsta afgörande. Generalguvernören leder samtliga verks och tjänstemäns

verksamhet; under honom lyda alla grenar af den lokala, civila styrelsen, däribland magistraterna äfvensom kommunala förvaltningen i städerna och på landet. Ett undantag härifrån gör dock till ex. kejserliga Alexanders universitetet. Han äger inspektera alla honom underlydande verk och myndigheter samt genom särskilda tjänstemän af dem infordra handlingar och nödiga upplysningar; han äger rätt att öfvervara »alla styrelse- och kommunala verks i de finska länen sammanträden» samt af dem infordra *originala* handlingar och protokoll. Till honom skola insändas afskrifter af alla cirkulär och förordningar, som utfärdas af styrelse- och kommunala verk och tjänstemän. Han kan förbigå öfverordnade myndigheter och genom underordnade sätta sina befallningar i verkställighet. Icke endast ämbets- och tjänstemän utan äfven enskilda personer äger generalguvernören rätt att i och för personliga förklaringar kalla till sig. Generalguvernören är högsta polis- och presschef, men han har gjorts till något ännu mera. Han har gjorts äfven till högsta skolchef och väktare öfver opinionerna i landet. Han skall nämligen vidtaga åtgärder till hämmande af skadliga lärors spridning i Finland samt handhafva den allmänna uppsikten öfver samtliga läroverk. I sistnämda afseende har han fått den kvistiga uppgiften, att söka leda undervisningen i sådan riktning, att ungdomen bibringas en anda af tillgifvenhet för kejsaren och Ryssland. Genom särskilda hos honom anställda tjänstemän skall han, då han icke personligen är i tillfälle därtill, förvissa sig om att undervisningen bedrifves i rätt riktning. Tidigare skall afsikten varit att åt generalguvernören uppdraga öfvervakandet blott af ryska språkets inlärande i skolorna. Men detta har icke befunnits nog. Öfvervakandet af den finska ungdomens skoluppfostran har nu mera i sista hand öfverlämnats åt honom eller rättare åt särskilda till hans förfogande anställda ryska tjänstemän i det uppenbara syfte, att arbeta för en förryskning äfven af det finska skolväsendet. Slutligen skall generalguvernören ägna särskild omvårdnad åt näringslifvets olika områden samt handhafva »högsta inseendet öfver folkets utkomst i landet». Huru detta sista uppdrag skall utföras angifves icke närmare. Men man får må hända antaga, att generalguvernören under nödår, såsom skett detta år, genom sistberörda stadgande erhållit öppen fullmakt, att till de ryska truppernas arteller på fri taffel inbjuda alla, hvilka uppgifva sig såsom nödlidande och vid de ryska köttgrytorna vilja låta öfvertyga sig om uppriktigheten och omfånget af den kejserliga nåden.

Den nya instruktionen för generalguvernören erbjuder såsom af ofvanstående sammanträngda referat framgår, ett ypperligt prof på rysk lagstiftning och lagstil samt på rysk uppfattning af hvilka alla

administrativa befogenheter kunna läggas i *en* ämbetsmans hand. För att dessa befogenheter icke i något afseende skulle visa sig vara för snäft tilltagna, har generalguvernören ytterligare bemyndigats enligt samma instruktion att vid utomordentliga omständigheter handla utan afseende å alla lagstadganden efter eget godtfinnande, men under sin personliga ansvarighet. Då emellertid denna ansvarighet i själfva verket är ingen med hänsikt därtill, att generalguvernören själf för monarken är i tillfälle att framställa sina åtgärder i det ljus han önskar, så hade han ju faktiskt genom den nya instruktionen erhållit öppen fullmakt att handla efter godtfinnande, alltså äfven att ur landet förvisa misshagliga medborgare.

II.

För män af den anläggning som den nuvarande generalguvernören i Finland samt innehafvaren af det finska ministerstatssekreterareämbetet voro dock icke de generalguvernören enligt den nya instruktionen meddelade befogenheter tillräckliga. I det ursprungliga förslaget därtill hade ingått förvisningsrätt för generalguvernören utan att utöfningen af denna rätt förbundits med personlig ansvarighet för denne. I den nu utfärdade instruktionen nämnes intet härom uttryckligen. Men denna rättighet kan dock, såsom nämdes, härledas som en följd af den generalguvernören tilldelade exceptionella handlingsfrihet under utomordentliga förhållanden, hvilken utöfvas under personlig ansvarighet. Detta blef en formell inskränkning i generalguvernörens diktatorsskap, hvilken självfklart icke kunde falla denne i smaken. Han måste förskaffa sig den mest obegränsade handlingsfrihet för att kunna bryta motståndet mot de ryska värnepliktspåbudens genomförande. Detta kunde möjligen lyckas honom, om han finge Finland förklaradt i ett slags belägringstillstånd och härmed öppen fullmakt att handla oinskränkt och utan personligt ansvar. Med biträde af ryske inrikesministern, tillika innehafvare af ministerstatssekreterareämbetet för Finland, utverkades sålunda en den 2 innevarande april på tre år af kejsaren fastställd temporär »*förordning angående åtgärder för vidmakthållande i Finland af den statliga ordningen och det allmänna lugnet*». I och med denna förordnings utfärdande har generalguvernören faktiskt gjorts till diktator i Finland med obegränsad godtycklig makt.

Denna makt kunde dock icke anständigtvis läggas i hans hand utan att de till grund för en sådan åtgärd liggande orsakerna uppgåfvos. För detta ändamål tillkom ett, den 9 innevarande april dag-

tecknadt »allerhögsta reskript», som innehåller en hel anklagelseakt mot de samhällsklasser, hvilka under de senaste åren ställt sig i breschen för bevarandet af Finlands gamla samhällsskick och rättsordning.

I reskriptet säges, att verkställigheten af åtgärderna för storfurstendömet Finlands bringande i enhetlig förbindelse med kejsardömets ursprungliga delar mött trotsig motverkan hos en del af Finlands befolkning. Illvilliga personer hafva, i syfte att leda den fredliga befolkningen, som ej är benägen att följa deras eggelser, in på motståndets väg, mot regeringen tillåtit sig handlingar, hvilka rubba lifvets jämna gång samt icke ens dragit i betänkande att utöfva uppenbart våld mot personer trogna sin plikt. Under vanliga förhållanden kunde den genom dylika handlingar störda ordningen återställas genom den skyldiges befordrande till rättvist ansvar och genom andra i den allmänna lagen föreskrifna medel. Detta kan dock för närvarande icke ske på grund af att särskilda ämbets- och tjänstemän samt isynnerhet domstolarna icke blott underlåtit att medverka till den allmänna ordningens vidmakthållande, utan ofta själfva gifvit fördärfliga exempel på olydnad mot lagen. För att återställa ordningen och värna det laglydiga folket mot de upproriskes inflytande ha särskilda befogenheter tilldelats de högsta regeringsmyndigheterna i Finland. Slutligen ålägges senaten såsom en oafvislig plikt att fordersammast slutföra revisionen af författningarna rörande domstolarnas organisation och rättegångsordningen.

Denna anklagelseskrift blir ett farligt dokument, då det upplysta västerländska rättsmedvetandet sätter sig till doms öfver detsamma. Ty detta skall då vändas mot dem, som stå bakom reskriptet, såsom varande just de upprorsmän mot Finlands »statliga ordning och det allmänna lugnet», hvilka rubba lifvets jämna gång inom det mest laglydiga och lojala folk. Ingen handling från det finska folkets sida har ens af dess värste vedersakare kunnat påvisas såsom anledning till de brutala, rättskänslan kränkande ingrepp, för hvilka Finlands statsskick och rättsordning under de fyra senast förflutna åren varit utsatta från den ryska regeringsmaktens sida. Gent emot det fredliga finska folket, som på lagens grund ställt sig såsom värn kring sitt hotade samhällsskick, representerar denna ryska regeringsmakt den samhällsnedrifvande, mot lagens hälgd upproriska revolutionen uppifrån, den svarta revolutionen. Men det oaktadt har det finska folket icke låtit sig utmanas till störingar af samhällsordningen.

Att genom afsjungandet af psalmer i kyrkorna hindra fega och fala präster att uppläsa olagligen tillkomna regeringspåbud, är väl

ngen handling, som skulle påkalla nödvändigheten att suspendera lagarna och lägga en diktatorsfullmakt i generalguvernörens hand. Icke heller påkallas sådana exceptionella mått och steg af att några värnepliktige ynglingar, som infunnit sig till uppbåden, rönt någon misshandel af kamrater. Tilldragelser af detta slag ha sällan förekommit och ett år har förflutit sedan detta skett. Tjänstemännens och domarnes på lagen grundade vägran att rätta sig efter de ryska värnepliktspåbuden har blifvit straffad med massafsättning. I de afsattes ställe ha utnämts lydiga redskap för förryskningspolitiken. De värnepliktiges massvisa uteblifvande från uppbåden är något, som af landtdagen år 1899 förutsades i dess svarsskrifvelse på värnepliktspropositionerna. Detta uteblifvande har skett i all stillhet, utan störing af det allmänna lugnet och rubbande af lifvets jämna gång. I det passiva motståndets natur ligger icke heller något våldsamt ingrepp i samhällsordningen. Att detta passiva motstånd kunnat utvecklas äfven af folkets djupa lager beror mindre på agitatorers verksamhet än på djupt rotad öfvertygelse och vaket rättsmedvetande. Ett sådant motstånd brytes icke genom att de allmänna lagarna upphäfvas och generalguvernören får fria händer att ur landet förvisa misshagliga personer. En våldspolitik af detta slag stärker endast motståndsandan, emedan den är en svaghetspolitik och såsom sådan bär inom sig fröet att misslyckas.

Af hvilken anda denna politik besjälas, får man en lefvande bild ur bestämmelserna i förordningen angående åtgärder för vidmakthållande af den statliga ordningen och det allmänna lugnet i Finland, där polismyndigheterna oaktadt dagliga provokationer från deras sida hittills icke lyckats utmana befolkningen till störingar af ordningen.

Ifrågavarande förordning, som kränker såväl grundlag och ståndsprivilegier som allmän och kommunallag, är ett ingrepp i Finlands rättsordning af den art, att denna rättsordning i högst väsentliga delar numera upphört att gälla. I stället för dessa träder den ryska generalguvernörens egenmäktiga godtycke.

Enligt grundlag äro alla i Finland lika frie undersåtar och böra under lagens hägn alla njuta lika rätt. Ingen får fördärfvas till lif, ära, lem och gods innan han varder lagligen förvunnen och vid behörig domstol dömd. Finlands lag känner icke heller längre det barbariska, mot individens mest elementära rättighet, den att icke kunna beröfvas sitt fädernesland, stridande landsförvisningsstraffet. Men den finska medborgaren njuter icke längre lagarnas skydd för dessa rättigheter, utan hvilka ett lagbundet, människovärdigt samhällslif icke är tänkbart. Om generalguvernören anser finska medborgare skadliga för

den statliga ordningen eller det allmänna lugnet, kan han förbjuda dem att vistas i Finland utan att de ens fått kännedom om den förseelse dem lägges till last, ännu mindre rätt att inför sina lagliga domare försvara sig. Hvarje medborgare i Finland är i detta nu en rättslös man. Han kan tvingas att inom en viss bestämd tid lämna landet eller ock ställes han till ryske inrikesministerns förfogande och deporteras till det inre af Ryssland, där han är tvungen att vistas under ständig polisuppsikt beröfvad möjlighet att finna någon utkomst, obekant som han är med språk och förhållanden. Till och med kunna de förvisade förklaras förlustiga sin pension. Att kejsarens tillstånd såväl till förvisningen som till pensionens borttagande hvarje gång, utom i de fall som ej tåla uppskof, bör utverkas, är såsom hvarje man finner en ringa tröst. Denna bestämning kan innebära ett uppskof med förvisningens verkställighet, men icke heller något mera, då man vet i huru hög grad den kejserliga viljan är ett med de allsmäktiga rådgifvarnes.

Äfven öfver medborgarnes egendom ger förordningen generalguvernören förfoganderätt. Han kan för en tid låta stänga hoteller, boknederlag och boklådor samt handels- och industriella inrättningar. Att en sådan stängning kan betyda tillintetgörelsen af stora och betydelsefulla affärsföretag ligger i öppen dag. Genom rätten att upplösa enskilda föreningar och filialer af dem, kan han hämmande ingripa i det medborgerliga samfundslifvet. Af befogenheten att upplösa icke blott allmänna utan äfven *enskilda* sammankomster kan han taga sig anledning att låta polisen intränga i hemmen och under förevändning att dessa upplåtas för politiskt farliga öfverläggningar störande ingripa på dess fridlysta område. Hemfriden är sålunda genom förordningen på det allvarligaste hotad.

Vidare har den kommunala självstyrelsen genom förordningen upphäfts. Magistraterna äfvensom kommunalstyrelserna i städerna och på landet ställas under generalguvernörens och guvernörernas närmaste uppsikt. Guvernören stadfäster i befattningen borgmästare, rådmän, ordförande och vice ordförande för stadsfullmäktige äfvensom andra kommunala funktionärer. Vägrar han stadfästelse af vald person två gånger besätter senatens ekonomiedepartement i samråd med generalguvernören befattningen. Ofvanberörda kommunala funktionärer kunna af sistnämnda myndighet efter öfverenskommelse med generalguvernören afsättas i likhet med andra statens tjänstemän. Guvernörerna äga rätt att inställa verkställigheten af de kommunala myndigheternas beslut, hvilka icke motsvara de allmänna rättsintressena eller ortsbefolkningens behof eller hvilka innebära öfverträdelse af lagens bud.

Alla dessa stadganden äro tillkomna för att bryta de kommunala myndigheternas motstånd mot de olagliga värnepliktspåbudens genomförande. Då de kommunala befattningarna besättas med män efter regeringens sinne och guvernörerna efter godtfinnande kunna vägra verkställighet af kommunalstyrelsernas beslut, så har den kommunala själfstyrelsen i Finland härmed faktiskt upphört.

Slutligen har till guvernörernas afgörande öfverlämnats öfverträdelser af förordningen om offentliga sammankomster samt en mängd af domstolarna hittills handlagda ordnings- och polismål. Såsom karaktäristiskt för rysk rättsåskådning och lagstiftning är härvid att märka, att åt guvernörerna själfva lämnats rätten att besluta hvilka mål af detta slag skola undantagas från domstolarnes värjo. Besvär öfver guvernörs beslut får anföras hos generalguvernören endast i den händelse att guvernören öfverskridit sin maktbefogenhet eller oriktigt tillämpat lag. Men hvem som härom afgör, är icke stadgadt. Förordningens form är dess innehåll värdig.

Sålunda har nu Finland öfverlämnats till en rysk satraps brutala förstöringslusta, så mycket förderfligare som egenmäktigheten här icke finner ett korrektiv i någon som helst ansvarighet. Det ryska administrativa godtycket, hvilket bragt Rysslands bästa söner i en konflikt på lif och död med själfhärskarmakten, bryter nu i sin mest afskyvärda gestalt in öfver ett bildadt laglydigt, lojalt folk. I stället för lagen, som hittills varit ett skydd för medborgarnes personliga frihet och hemfriden, vaka nu godtyckets handtlangare, polisen och den ryska gendarmen öfver hemmen i Finland, färdiga att vid första vink under nattens mörker släpa dess bästa medborgare till en fångenskap i den ryska landsorten, värre än döden för friborne män. Och för hvilken förbrytelse? För att de på lagens grund sökt upprätthålla en fäderneärfd rättsordning, i hvars hägn fosterlandet funnit sin lycka och som den omättliga absolutismen af en, nyck beslutit tillintetgöra.

Hvilket skådespel för Europa, som låtit Armenien förblöda och knappast hunnit ägna de små, för sin tillvaro kämpande nationaliteterna ett flyktigt medlidande! Man har nog med att göra rent för egen dörr och kännes vid sin svaghet all. Men hvad som nu skett och kommer att ske i Finland är dock af den natur att det borde mana västerns bildade folk till allvarlig eftertanke. Det skådespel som i Finland upprullar sig för deras blickar är tillintetgörelsen under det mest uppenbara förakt för en solklar rätt af ett kultursamhälle, hvilket med våldsamma medel skall nedtryckas till inkräktarens lägre bildningsnivå. Har den västerländska civilisationen råd till en sådan förlust? Och innebär icke Finlands öde en varning till hela den bildade

världen för den dystra, kulturfientliga despotism, hvilken såsom ett hotande moln reser sig allt högre vid Europas gräns i öster?

Det finska folket vet att ingen hand skall räckas till dess bistånd. Ensamt skall det få kämpa ut sin strid mot laglösheten och våldet och denna skall blifva så mycket tyngre som uppfattningen af det sätt, hvarpå striden bör föras, splittrat sinnena och förlamat motståndskraften. Men nu om någonsin är stunden kommen, då viljorna måste enas för fosterlandets räddning. Sker detta, då skall det finska folket med stegradt mod och bevaradt lugn kunna mot det inbrytande mörkret fortsätta kulturkampen under hoppfull förtröstan på framtiden, förvissadt om att det onda städse bär inom sig fröna till sin upplösning och sitt fall!

Axel Lille.

En rysk kulturbild.

Hela den europeiska prässen har under senare tid med rätt stort intresse följt »fallet Gotz», häktningen i Neapel — på den ryska regeringens anhållan — af den för delaktighet i aflifvandet af ryske inrikesministern Sipjagin anklagade revolutionsmannen Mikael Gotz. Senast har meddelats att den italienska regeringen, sedan anklagelserna mot Gotz pröfvats af domstol och befunnits röra endast politiska »brott», vägrat tillmötesgå den ryske konsulns fordran att den häktade skulle utlämnas till honom för vidare befordran till Ryssland. Därmed torde saken i den stora allmänhetens ögon vara utagerad — en episod, som väckt ett flyktigt intresse, en smula medlidsam sympati med den häktade, måhända ock lika mycken känsla af tillfredsställelse öfver hans frigifning, men säkert icke mera. »Fallet Gotz» utgör dock, betraktadt med seende ögon, en illustration af de kulturelt-politiska förhållandena i tsarriket, som väl kan förtjäna att i sin helhet fästas på papperet.

*

År 1886, under en af de vanliga razziorna efter politiskt misstänkta, infångade den ryska polisen bland andra äfven en helt ung man, en student vid namn Mikael Gotz. På öfligt sätt kastades han i fängelse, utan att ens något förhör anställts med honom, och kvarhölls där månad efter månad, utan någon rannsakning inför domstol och utan »dom» ens af administrativ myndighet. »Tredje afdelningen» hade för sed att så att säga samla på lager politiska »förbrytare» och sedan affärda dem i klump, såvida icke sådant bevismaterial mot dem kunde samlas eller tillverkas, att det befans lämpligt att hänga dem individuelt. Tredje afdelningen existerar som bekant icke längre. Dess maktfullkomlighet och funktioner ha öfverflyttats på inrikesministeriet. Men metoderna äro i dag desamma som år 1886.

Huru lång tid Mikael Gotz kvarhölls i fängelse såsom endast misstänkt kunna vi icke uppgifva, men året efter arresteringen — glöm icke att han aldrig var beskylld för något värre än spridande af socialistisk literatur! — finna vi honom på väg till Sibirien, jämte en mängd andra politiska, såsom dessa förvisade kort och godt benämnas på ryska. Då fingo såväl politiska som andra brottslingar ännu färdas till fots från »etapp», såsom fängelserna längs den stora sibiriska vägen benämdes, till etapp, dag efter dag utsatta för alla klimatets växlingar, otillräckligt närda, under ständig bevakning af kosacker och gendarmer, som vanligen läto sitt missnöje med tjänstgöringen taga sig uttryck gentemot fångarna. Till nätterna instängdes de förvisade som boskap i etapp-fängelsernas »kameror», där en del fann sofplats på de breda träbänkarna längs rummets väggar, andra på golfvet, mer eller mindre nära »parascha'n», den öppna exkrementbaljan, som förpestade hvarje kamera, alla utan att erhålla ens en halmkärfve att ligga på. Då och då afbröts färden af en hvilodag i ett sådant etapp-fängelse, men annars fortsattes den vecka efter vecka, månad efter månad, vinter och sommar, i alla väder — — —

Den transport »politiska» Mikael Gotz tillhörde var nära *två år* på vägen till Jakutsk i nordöstra Sibirien — omkring tio tusen kilometer från det europeiska Rysslands gräns. Denna sträcka hade han liksom hans medfångar tillryggalagt till fots, behandlade värre, emedan strängare bevakade, än de grofva brottslingar: mördare, rånare, tjufvar, i hvilkas sällskap de färdades. Gotz hade aldrig förut behöft underkasta sig fysiska umbäranden och lidanden. Son till förmögna, till och med rika föräldrar, hade han vuxit upp i bekvämlighet och lyx. Af späd gestalt, förefaller han föga ägnad att utstå de oerhörda umbärandena och strapatserna af en två års fotvandring genom Sibirien under förhållanden som de ofvan antydda. Men i hans klena kropp bor en vilja af stål, så utsökt härdadt, att intet kunnat bryta den.

I början af 1889 anlände transporten till Jakutsk. Men därmed var färden icke slutligt ändad. Så godt som alla de »politiska» skulle ytterligare befordras till Holymsk-trakten, 2,500 kilometer i nordost från Jakutsk, norr om polcirkeln. Tsarens faderliga regering hade sedan någon tid börjat internera sina politiska motståndare där, öfvertygad om att de voro i godt förvar bland de halfvilda och helt ociviliserade infödingarna, med hvilka de icke kunde meddela sig, och utan möjlighet att uppnå bebodda trakter. Men resan till isöknarna i nordost kunde icke ske på samma sätt som färden genom Sibirien. Åtföljda af hvar sin beväpnade kosack såsom eskort, hade fångarna två i gången med två till tre veckors mellanrum skickats i väg från Jakutsk, den sista staden på vägen. Endast under vintern kunde resan utföras genom den frusna vildmarken, som andra tider på året var ofarbar. Men vinter i dessa nejder betyder som oftast 20 till 40 grader under fryspunkten och de trakter, genom hvilka färden går, äro sådan ödemark, att de resande ibland på ett par veckor icke råka på någon som helst människobostad. Utan fällar, pälsar och andra skinnplagg, förråd af lifsmedel o. s. v. kan resan, som sker i slädar, alls icke företagas.

För att göra det möjligt för de förvisade att kunna finna tak öfver hufvudet och tillfälle att hvila i de ytterst fåtaliga infödingsjurt'erna, hade

guvernören i Jakutsk förut alltid, som sagdt, affärdat fångarna partals o… låtit ett par veckor förgå mellan dessa transporter, för att gifva inföding-arna tid att samla nya förråd af lifsmedel, förrän nästa transport anlände. Men 1889 fans en ny guvernör i Jakutsk — Ostaschkin — hvilken i s… egenskap af ny kvast beslöt att rensopa administrationen från all »senti-mentalitet». Han utfärdade nya bestämningar för fångtransporterna t… polartrakterna och befallde bland annat att fyra förvisade skulle föras p… en gång och transporterna afgå med endast en veckas mellanrum, de första omedelbart. Man får väl antaga att Ostaschkins afsikt och mening icke var att taga lifvet af de förvisade genom svält och köld, utan a… hans nya reglemente mest berodde på obekantskap med förhållandena … vanligt byråkratiskt underskattande af alla andras åsikter. Men resultatet … i alla fall detsamma: en faktisk, om också icke formell dödsdom för … talet af de olyckliga hans nya regler rörde.

Den första transport, som skulle behandlas enligt det nya reglemente, var den Mikael Gotz tillhörde. I Jakutsk och dess omnäjd funnos andra politiska förvisade, som tillätos hafva beröring med de nykomna, hvilk… såväl af dem som af andra erhöllo tillräckliga upplysningar för att först… att Ostaschkins reglemente skulle taga lifvet af de flesta bland dem, om det blefve tillämpadt. Efter långvarig öfverläggning om hvad som stod att göra, beslöto samtliga »politiska» att underteckna en vördsam, för att icke säga ödmjuk, petition till den allsmäktige guvernören om återkallande af de nya bestämningarna och tillämpande af dem, som förut varit gäl-lande. Petitionen uppsattes, undertecknades af alla och lämnades ti… guvernören, hvars ombud svarade att »deras förnuftiga begäran borde beviljas» och att de följande dag skulle erhålla guvernörens svar.

Enligt dennes vidare befallning samlades de förvisade denna föl-jande dag, den 22 mars, i ett privathus i staden för att invänta de… officiella svaret. Utom transportfångarna funnos där några af de i Jakutsk bosatta politiska förvisade. Alla voro vid jämförelsevis godt mod, emedan de ansågo sig hafva skäl att hoppas ett gynnsamt svar på den inlämnade petitionen. Men i stället för det väntade svaret, infann sig en polisofficer Olessoff, som befallde samtliga de närvarande att genast gå till polis-stationen för att mottaga guvernörens svar. Ordern stod i motsägelse ti… befallningen af föregående dag, hvarför de förvisade icke omedelbart å-lydde den, utan svarade att de af guvernören befallts att vänta där d… voro och begärde en förklaring af den nya befallningen. Svaret blef ett återupprepande däraf och i samma nu anlände en truppafdelning, som omringade huset.*) Hvad sedan följde är det lämpligast att beskrifva med en af de förvisades egna ord — hans berättelse ligger framför mig:

»Då huset omringats af trupperna, inträdde den befälhafvande officeren Karamsin, följd af en pluton soldater och förklarade att han kommit för att eskortera oss till polisstationen. Vi svarade att uppträdandet af soldater föreföll oss mycket besynnerligt, då vi samlats på guvernörens befallning för att invänta hans svar. Officeren svarade att allt detta icke rörde honom, att han följde sina ordres och att polisofficeren, som var närvarande, visste huru allt förhöl…

*) Märk att militärtruppen infann sig nära nog i samma minut som guvernören utskickade. Detta bevisar att herr Ostaschkin gifvit sina ordres på förhand, oberoende af de förvisades svar på befallningen att infinna sig i polisen.

sig. Polisofficeren, den redan nämnde Olessoff, utropade nu: 'Hvarför förhalar ni tiden med prat? Gör som ni blifvit befalld!' Dessa ord verkade som en signal. Soldaterna och officerarna blefvo märkvärdigt upphetsade och Karamsin upprepade tre gånger, utan att höra på oss: 'Vill ni gå?' och skrek, utan att bry sig om att vi ropade: 'jo, jo, vi gå! låt oss bara taga ytterplaggen på!' (det var vinter) till soldaterna: 'tag dem!'

»Ögonblickligt rusade soldaterna på oss med bajonetter och kolfvar. Förtviflade skrik och stönanden fyllde rummet. De främsta bland oss slogos till marken och nästa ögonblick brakade skott från båda sidor. Hvad som hände omedelbart efteråt, kan jag icke omtala, emedan jag vid den första salfvan träffades och sanslös föll till golfvet. Huru länge jag låg där, vet jag ej; att dömma af hvad de andra efteråt berättade, måste det varit omkring 3 eller 4 minuter. Då jag åter kom till sans, hörde jag intet skjutande och såg att rummet var tomt. Soldatplutonen hade återvändt till trupperna utanför och de våra skyndade till bakdörren. Men den var bevakad af soldater; den förste som öppnade den, vår käre och afhållne kamrat Muhanoff, mottogs med en skur af kulor och dödades på stället. — — — — Jag skyndade ditåt. Men innan jag tagit många steg, såg jag Sergei Pick's ohyggligt misshandlade lik i en vrå. Han hade träffats af en kula i pannan, men det hade icke tyckts tillräckligt och hans nedre käk hade blifvit krossad af en bösskolf. I nästa rum kastade jag mig, gripen af förfäran, på en soffa. Framför kakelugnen låg Mikael Gotz, svårt sårad. — — — — — Småningom började vi återkomma till besinning, de som ej voro skadade sökte så godt de kunde bistå de sårade. Men i ett ögonblick förändrades allt detta. Vi hörde plötsligt ett ohyggligt smattrande af en salfva och sedan af en till och ytterligare en. Kulorna haglade öfver oss från alla håll. Soldaterna sköto genom dörrarna, fönstren och väggarna, som voro för tunna att skydda oss mot deras gevär. De våra föllo en efter annan på alla sidor. Deras förtviflade rop: 'vi gifva oss, vi gifva oss!' skallade genom huset, men de till raseri upphetsade soldaterna fortforo att skjuta och det dröjde länge innan deras befäl bragte dem att upphöra.»

Ett annat ögonvittne, en af de öfverlefvande, men sedermera afrättade, N. Zotoff, meddelar ytterligare, delvis gräsligare detaljer om massakern, under hvilken fem män och en kvinna (Sofia Gurevitsch, som bokstafligen fläktes upp med bajonetterna) dödades, medan de flesta af de öfriga sårades mer eller mindre svårt. Men det anförda bör vara mer än tillräckligt för att skänka ett begrepp om ohyggligheterna, om hvilka en högre rysk tjänsteman yttrade att »de 'politiska' tycka alldeles för mycket om att resonnera. I stället för att genast lyda, började de diskutera med soldaterna. — — — — De tycktes ha glömt att de befunno sig i Ryssland och inte i Amerika».

Guvernör Ostaschkin korrigerade denna missuppfattning och framställde saken så i sin rapport till högsta ort, att han icke blott själf blef befordrad för sitt välförhållande, utan att därhos de öfverlefvande offren för hans administrativa metoder ställdes inför krigsrätt. I ingressen till sin dom åberopade denna domstol — sit venia verbo! — krigslagens stadgande att i krigstid »hvarje öppet opinionsuttryck af 8 eller flera individer i syfte att opponera mot förmäns befallningar och åstadkomma deras återkallande, är *öppet uppror mot myndigheterna* (art. 263 i militärlagen *et alib.)* På grund af detta stadgande och oafsedt att de anklagade hvarken voro soldater eller att krigstillstånd rådde, »dömdes» tre af de anklagade, Bernstein, Hausmann och Zotoff, till döden, fem — bland hvilka Gotz — till straffarbete i grufvorna för lifstid, de öfriga till likartadt straffarbete under åtta, femton och tjugu år, utan att någon hänsyn togs vare sig till ålder eller kön. Två unga flickor förklarades i utslaget ha visat sina goda intentioner icke blott genom att själfva genast visa villighet att gå till polis-

stationen, utan äfven »genom att söka öfvertala sina kamrater att så göra och dömas därför till förlust af alla rättigheter och straffarbete i fyra år», heter det ordagrannt i nämnda utslag. Logiken är den vanliga autobyråkratiska. Lindrigare »straff» — endast förvisning på lifstid till Sibiriens aflägsnaste trakter! — erhöllo äfven tre af de i Jakutsk bosatta förvisade, som vid början af kalabaliken (hvarunder tvänne andra besökare dödats) voro på besök hos de nyanlända. Och allt det här omförmälda, jämte en mängd oberörda detaljer, äro icke blott bevisliga, utan bevisade genom utsagor af fullt tillförlitliga vittnen, såväl som genom meddelande af *regeringstjänstemän*.

De dödsdömda afrättades i augusti. Bernstein hade då ännu icke tillfrisknat från sina sår och var oförmögen att lämna sin säng, han bars i den till galgen, snaran slogs om hans hals och sängen drogs undan — —

Före afrättningen skrefvo de tre dödsdömda afskedsbref till sina kamrater och anhöriga. Bernsteins må anföras såsom mest karaktäristiskt för den bland Rysslands revolutionära element rådande andan!

Mina kära, mina goda vänner och kamrater. — Jag vet icke om jag kommer att få tillåtelse att önska eder farväl. Jag kan knappast hoppas det. Men i mina tankar har jag tagit afsked af enhvar och alla af er och jag har ett djupt intryck af den vänskap I alla under denna tid visat mig. Låt oss därför i andanom säga hvarandra farväl, mina kära kamrater och vänner och låt vårt sista farväl upplysas af hoppet om en bättre framtid för vårt stackars land, som vi älska så högt.

Icke en atom af kraft går förlorad i denna värld. Därför kan en människas lif icke gå förloradt. Vi böra aldrig beklaga ett sådant lif. Låt de döda begrafva de döda. I ären medels länkar af det högsta andliga slag förenade med edert olyckliga land. Sägen icke att edra lif lefvas fåfängt för det de tillbringas i lidande, i landsflykt och fängelse. Att lida sitt lands lidanden, att utgöra, att framställa en lefvande förebråelse mot upphofsmännen till det onda och mörkret, det är förvisso ett stort verk, en stor sak. Om detta skulle bli eder sista uppgift, behöfven I icke klaga. I hafven lagt eder skärf på ert folks frihetskamps altare. Och — hvem vet — måhända förestå eder bättre dagar. Måhända kommen I att uppleva den lyckliga stund då landet befriadt skall öppna sina armar för sina trogna barn, som älska det och som det älskar, för att med dem begå frihetens fest. Då vänner, kommen I att påminna er oss, och det skall bli den stora belöningen för alla våra pröfningar. Låten aldrig detta hopp lämna er, lika litet som det lämnar mig, ens vid foten af galgen.

Jag omfamnar er varmt, af hela mitt hjärta och hela min själ.

För alltid er

Bernstein.

I och med afrättningen af de tre till döden dömda och spridningen till olika grufdistrikt af de öfriga straffade, trodde myndigheterna antagligen att hela saken vore utagerad. Men däri missräknade de sig grundligt. Icke ens från Sibiriens aflägsnaste förvisningsorter är det omöjligt att få fram bref till den civiliserade världen, om det ock går långsamt. Inemot ett år efter slaktandet i Jakutsk innehöll världsbladet Times en utförlig och korrekt skildring af tilldragelsen och ledsagade sin skildring med några för den ryska regeringen mycket bäska kommentarier. Äfven i Ryssland väckte underrättelserna om massakern, när de sent omsider nådde till allmänheten, ett ohyggligt uppseende. Dåvarande biskopen i Jakutsk stämplade från predikstolen den af tsaren befordrade guvernören Ostaschkin och hans drabanter såsom »mördare». Kolonin af politiska förvisade i Balagansk uppsatte en i passionerade ordalag affattad anklagelseskrift mot regeringen och sände in den till S:t Petersburg. De blefvo hårdt straffade, men andra grupper af förvisade följde deras exempel. Och då i den eng-

elska prässen alltflera ohyggliga enskildheter af tilldragelsen offentliggjordes, började tsarens regering ändtligen finna sig skyldig att i någon mån godtgöra de af dess ämbetsmän begångna skändligheterna. En efter annan af de efter massakern kvarlefvande »benådades» vid giftermål, barnafödelser och andra lyckliga tilldragelser inom tsarens familj, »benådades» i rysk stil, nota bene. De återhämtades småningom alla till det europeiska Ryssland och internerades där på olika orter under polisbevakning och utan rätt att aflägsna sig därifrån. Längre sträckte sig icke den kejserliga nåden.

Bland dessa återhämtade var äfven Mikael Gotz. Han hade då, ehuru han aldrig fullt återvunnit sin hälsa efter de två svåra sår han erhållit i Jakutsk, vistats flera år vid en grufva i nordligaste Sibirien, och led ännu af följderna af allt detta vid sin återkomst till Ryssland. Två år vistades han på sin nya förvisningsort i största tysthet och tillbakadragenhet, tills vederbörande småningom glömde sina forna misstankar mot honom. Då anhöll han om pass för utrikes resa i och för skötande af sin förstörda hälsa. Efter åtskilligt dröjsmål, hvarunder måhända äfven andra inflytanden fingo tillfälle att göra sig gällande hos vederbörande — hans far är en mäkta förmögen man! — erhöll han år 1900 det begärda passet och lämnade Ryssland.

Men ingalunda för att slå sig till ro i någon lugnare del af världen! Mikael Gotz anslöt sig tvärtom genast till de revolutionära socialisternas grupp och har sedan dess deltagit i deras arbete med outtröttlig energi. I år företog han från Carouge, invid Génève, där han varit bosatt, en resa till Italien och häktades därunder som bekant i Neapel under den tämligen hårdragna förevändningen att han, som sedan år 1900 varit borta från Ryssland, deltagit i det år 1902 verkställda aflifvandet af inrikesministern Sipjagin. Att Gotz i likhet med miljoner andra tsarens undersåter af hjärtat sympatiserat med den som utförde de revolutionäras dödsdom öfver Sipjagin, är mer än antagligt — hvilken människa, som genomgått de lidanden honom tillfogats af tsarens ämbetsmän, skulle icke med glädje se dem oskadliggjorda? — men den verkliga orsaken till den ryska regeringens anhållan om utlämnande af Gotz är nog den att han ställt sina rikliga enskilda tillgångar till sitt partis förfogande och själf lefver samma till ytterlighet enkla lif som partikamraterna, för att kunna göra sin sak så mycket större nytta.

Besjälad af varmaste kärlek till sitt land och sitt folk och af brinnande intresse att verka för folkets upplysning, skulle väl Mikael Gotz lika litet som de flesta andra ryska revolutionsmän blifvit en fiende till regeringen, om han icke gjorts till föremål för den vilda godtycklighet, som utmärker den s. k. administrativa rättskipningen i Ryssland. Det är denna godtycklighet, som drifvit till förtviflan tusende och åter tusende af Rysslands intelligentaste, mest varmhjärtade söner och döttrar, som drifvit de mest energiska att gripa till dolk, revolver och dynamit, som sått det revolutionens frö, hvilket, omhuldadt af män som Mikael Gotz och hans medarbetare, ofelbart skall spira, växa och utveckla sig till ett frihetens träd, i hvars hägn Rysslands förtrampade miljoner en gång skola lefva ett lyckligare, rikare, skönare lif än de hittilldags kunnat drömma.

Konni Zilliacus.

Den finska senaten och förryskningen.

På många håll både inom Finland självt och utom dess gränser. i Skandinavien ingalunda minst, har den hållning Finlands senat. dess högsta myndighet, den inhemska finska regeringen, intagit gentemot förryskningssträfvandena varit ägnad att bortblanda begreppen, att försvåra vinnandet af en sakligt riktig uppfattning af den kamp mot russifikationen, som föres af flertalet finska medborgare. Det kan därför vara skäl att söka ställa denna senats hållning i belysning af de viktigaste fakta, som kunna tjäna till grund för ett bedömande däraf.

Finlands senat leder sitt upphof från landtdagen i Borgå år 1809. Alexander den I hade afslutat sitt kända aftal med det finska folkets representanter, dessmedels han förband sig att i alla tillämpliga delar oförryckta upprätthålla de gamla grundlagarna, sådana de gällt för Finland lika såväl som för Sverige. Han trädde, med bibehållande af den existerande statsförfattningen, i den svenska konungens stad och ställe och utfäste sig genom sin högtidliga regentförsäkran att underordna sin makt under lagarna.

Regeringsformens 2:a paragraf stadgade att »*konungen äger styra Rike sino, som Sveriges lag säger, han och ingen annan*». Såsom Finlands storfurste iklädde sig alltså den ryska monarken skyldigheten liksom han erhöll rätten, att styra Finland, att leda landets förvaltning i enlighet med lagens bud, men icke annorlunda. Att hvarken han själf, eller hans af omsorgerna om Rysslands angelägenheter upptagna ministrar, direkt kunde utöfva ledningen af den finska administrationen, insågs såväl af Alexander I som af den frisinnade och framsynte man, Michael Speranskij, som till en början ombetrotts med föredragning af finska statsärenden. Denna insikt utmynnade i framläggandet på nämda landtdag af ett förslag till inrättande af ett högsta centralt ämbetsverk för Finland, det där skulle, i monarkens namn och med den maktbefogenhet honom enligt lag och författning tillkom, äga utöfva den högsta ledningen af storfurstendömets administration. Ständerna antogo monarkens förslag med några smärre förändringar, som af honom gillades och stadfästes, och det centrala ämbetsverket erhöll benämningen »Regeringskonseljen för Finland».

Redan i augusti samma år utfärdades ett »reglemente» för H. K. M:s Regeringskonselj», hvilken enligt detta reglemente skulle äga handlägga och afgöra »allt hvad rättvisans och den allmänna hus-

hållningens handhafvande vidkommer», med undantag endast af ärenden, som »efter lagarne bero på regentens särskilda och omedelbara förordnande» och inom konseljen blott skulle undergå en förberedande behandling. Utsträckningen af regeringskonseljens befogenheter begränsades genom reglementets stadgande att »*dess åtgärd inskränkes inom föreskriften af redan gifna lagar, utan all rättighet att dem förändra, förklara, än mindre afskaffa*».

Lagen hade sålunda förklarats utgöra enda afgörande rättesnöre för den finska regeringens verksamhet, endast lagen, icke monarkens vilja. Att Alexander I så uppfattade saken och önskade förvaltningen så ledd, framgår än tydligare af den kungörelse af den 21 februari 1816, hvarigenom regeringskonseljens benämning förändrades till: »Kejserliga senaten för Finland» och hvari monarken nämde regeringskonseljen »Styrelse, som under namn af Wår Regeringskonselj, sammansatt af Finske Män, hittills i Vårt namn besörjt Landets civila förvaltning och rättvisans skipande i sista Instans, *oberoende af all annan makt än Lagarnes, och den Wi, såsom Regent, i följe af dem, Sjelfve utöfve.*» Vidare förklarades i kungörelsen uttryckligt att endast det högsta finska ämbetsverkets namn skulle förändras, men annars för reglementet regeringskonseljen fortfara att gälla och således äfven senaten verka oberoende af all annan makt än lagarnas och den lagarna tillerkände monarken. Ett tydligare uttalande hade det icke varit möjligt att göra, icke ett mera bindande för senaten, mera förpliktande för dess medlemmar att i alla ärenden främst följa landets lag.

I all hufvudsak har Finlands senat äfven ända till senaste tid sålunda uppfattat sin plikt mot folket å ena sidan, mot monarken å den andra. Då och då har visst byråkratiskt åskådningssätt inverkat på senatens hållning i olika afseenden, men alltid förut har Finlands inhemska regering dock ställt sig på den besvurna statsförfattningens grund i alla frågor, som på sätt eller annat berört denna. De försök, som tidigare från rysk sida gjorts att åsidosätta denna författning, ha alltid just från senatens sida rönt det bestämdaste motstånd och så godt som alltid ledde detta motstånd till önskadt resultat till afvärjande af de mer eller mindre medvetna angreppen. Detta, att senaten så ofta i de viktigaste stycken förmådde göra sig gällande gentemot de doldt eller öppet fiendtliga inflytandena i Petersburg, måste till stor del tillskrifvas det förhållande att till ledamöter af den inhemska finska regeringen i regeln verkligen kallades de mest framstående män på olika områden, män som ådagalagt både vilja och förmåga att utan biafsikter och utan mannamån verka för landets och

folkets bästa. Men förbises bör icke heller att det egentligen först under det förgångna seklets två sista decennier lyckades det reaktionärt nationalistiska partiet i Ryssland att göra sitt inflytande tillräckligt starkt för att utsträcka den politik partiet förmått göra gällande i Ryssland själft, äfven till tsardömet underlydande länder.

I och med grefve Heiden, som år 1881 utnämdes till generalguvernör i Finland, erhöll det reaktionära partiet en representant inom den finska administrationen, en representant i allo villig att för den ryska regeringsmakten söka vinna större inflytande än den förut ägt på ledningen af Finlands öden. Vid denna tid hade striden mellan de båda språkpartierna i Finland blifvit ytterligt skarp. Fanatism och däraf härrörande blindhet för tidens och förhållandenas kraf utmärkte ledarne på båda sidor. Hänsynen till språkpolitiken blefvo afgörande i alla frågor utan undantag, större som mindre. Det finska partiets ledare proklamerade tämligen öppet utrotande af hela den från Sverige ärfda kulturen såsom ett lifsvilkor för den finska nationalitetens framåtskridande till full själfständighet och visade sig villig att för att nå sina sträfvandens mål gå in på hvilka allianser och hvilka kompromisser som helst, äfven om de innebure skjutande åsido af de lagar, på hvilka det finska samhällsskicket hvilade. På den motsatta sidan föranledde detta åter lika fanatiskt motarbetande af den finska nationalitetens rätt, till lika blindt förbiseende af att den hätska partikampen endast kunde lända tredje part till fördel.

Så mycket klarare insågs detta af den tredje partens representant i Finland, generalguvernören. Grefve Heiden gjorde omedelbart till sitt valspråk: *divide et impera*, lät påskina ett varmt intresse för den finska nationaliteten, hvilken i grunden helst visst endast för så vidt intresserade honom, som den kunde användas för att undergräfva de svenskatalandes politiska maktställning, lät inkalla den erkände ledaren af det fennomanska partiet till senaten och gjorde sig till detta partis så att säga officiella beskyddare. Yrjö-Koskinen, som inom kort tid blef först adlad och sedan baroniserad, lät sig angeläget vara att genom generalguvernören få alltflera af sina partivänner och anhängare gjorde till ledamöter af senaten och småningom inkallades genom dennes försorg också andra män, hvilkas föregåenden ingalunda lämnade några garantier för en riktig syn på betingelserna och grunderna för det finska samhällsskickets fortfarande utveckling i konstitutionell riktning.

I all synnerhet blef detta fallet sedan, på grund af de första angreppen af den småningom djärfvare vordna förryskningspolitiken. den ena efter den andra af senatens mest konstitutionelt sinnade män

dragit sig tillbaka, såsom senatorerna Montgomery, v. Hartman och Mechelin, prokuratorn v. Weissenberg o. s. v. på samma gång som flera af de, under den föregående, liberalare regimen utnämda senatorerna aflidit, såsom Brunou, Lönnblad, Zilliacus, Molander och andra. I deras ställe rekryterades senaten med helt andra element, med ensidiga, i rysk tjänst avancerade militärer, såsom v. Dæhn och Procopé, med lycksökare, utan ens vanliga skolkunskaper som Tudeer, med vänner till Yrjö-Koskinen, hvilka knappast hade andra förtjänster än sin fennomanska partiverksamhet att tacka för sin framgång, såsom Sohlman och Eneberg. Undfallenhetspartiet inom senaten var därmed bildadt och grunden lagd för den utveckling, som fört senaten till den ståndpunkt, den i närvarande stund intar.

Kom så statskuppen år 1899. Inom senaten kände man lika så litet som bland den finska allmänheten huru förhållandena i Ryssland verkligen utvecklat sig. Man visste icke att tsaren, »själfhärskaren», icke längre var stort annat eller mera än en marionett i den småningom allsmäktig vordna byråkratins händer och insåg därför icke genast att inga vanliga medel kunde förslå att öppna hans ögon. Ännu var han ingalunda helt vunnen för en våldsförryskning af Finland. De som ledde honom åt detta håll, måste ännu med allehanda sofisteri, allehanda osanningar förmå honom till vidare steg på den väg de utstakat för honom. Hans egna yttranden från denna tid bevisa detta till fullo. När senatens protest mot statskuppmanifestet upplästes för honom frågade han gråtande om man i Finland trodde honom om att vilja bryta sitt ord! För att lugna honom gingo hans finskfiendtliga rådgifvare in på afgifvandet af den kejserliga förklaring, dessmedels Nikolai II försäkrade att han på intet sätt ämnade ingripa i Finlands inre angelägenheter, ett löfte som hållits alldeles på samma sätt som tronbestigningslöftet att respektera de finska grundlagarna. När folkets stora massprotest mot statskuppen afgafs, måste de, som drifvit tsaren till löftesbrottet, för att förtaga protestens verkan gripa till osanningar, så påtagliga för alla andra än monarken och så enfaldiga, som den att hela den imponerande massprotesten endast var ett verk af en liten klick separatister och att de femhundra allmogedeputerade, som framförde den voro hyrda och betalda af denna klick. Liknande orimligheter, dem knappast någon annan än Nikolai II kunnat förmås att tro på, intalades honom rörande de kort efteråt afgifna internationella protesterna, för att kvarhålla honom på den beträdda stigen. Men det oaktadt verkade ju denna skarpa opposition så mycket, att förryskningen och särskildt värnepliktsfrågan, för hvars skull statskuppen närmast utförts, fingo hvila under rätt lång tid.

Hade man i februari 1899 ägt tillräckligt klar uppfattning af tsarens ytterliga osjälfständighet, hade man insett att endast de starkaste medel hade utsikt att göra verkan på honom, så skulle antagligen äfven frågan om statskuppmanifestets promulgering tagit en annan vändning. Ty då skulle icke de, som nu bona fide biträdde promulgationen, i tanke att genom undfallenhet kunna förekomma vidare och farligare förryskningsåtgärder, ha kunnat rösta därför, utan genast satt sig till bestämdt motvärn. Därmed skulle Nikolai II, innan han hunnit gå så långt, att han knappast mera kunde vända om, ställts inför valet att afsätta största delen af senaten och genomdrifva statskuppen med våld, eller att gå in på hänskjutande till landtdagen af de »riksfrågor» han inbillats kräfva afgörande. Det är åtminstone möjligt att han ännu vid den tidpunkten skulle ryggat för öppet våld.

Så gick det tyvärr icke. I hoppet att tsaren med hofsamma medel skulle kunna bringas till insikt om den orätt han gjort Finland, läto flera ledamöter af senaten politiska klokskapssynpunkter gälla mera än plikten att främst följa landets lag. Andra hvarken ville eller kunde betrakta frågan ur annan och högre synpunkt än såsom en om skyldighet att lyda monarken och så uppnåddes den knappa majoritet, hvarmed februarimanifestet promulgerades. Majoriteten, ledd af vice ordföranden Tudeer och Yrjö-Koskinen, hade fått sin vilja igenom, men detta var icke den senare tillfylles. Minoritetens motstånd mot promulgeringen hade tillvunnit sig allmänhetens varmaste bifall och detta tog sig helt naturligt äfven uttryck i skarp kritik af flertalets hållning, en kritik, hvilken den gamle, förut så uppburne partihöfdingen icke förmådde smälta. I en protest mot minoritetens ståndpunkt, adresserad till prokuratorn, gaf Yrjö-Koskinen, på samma gång han sökte vindicera sin och flertalets hållning en antydan om hvad man af honom och hans partivänner framgent kunde vänta.

Kort därpå afgick den gammalfennomanske ledaren från senaten, men dess värre afstod han därmed ingalunda från att utöfva inflytande på sina meningsfränders inom senaten politik. Det varsnades nogsamt följande år, då de nästa förryskningsåtgärderna vidtogos, i och genom utfärdande af manifestet om det ryska språkets införande, förordningen om upphäfvande af församlingsfriheten etc. Några af de senatorer, som i februari 1899 förklarat sig betrakta statskuppmanifestet såsom endast ett hot om kommande olagliga påbud och därför icke anse skäl till öppet motstånd finnas förrän försök gjordes att genom påbud i enlighet med detta manifest tillämpa dess bestämningar, slöto sig nu till den minoritet, som hela tiden ställt sig på

strängt grundlagsenlig ståndpunkt. De som voro beslutna att under alla omständigheter promulgera olagliga påbud, undveko att öppet yttra sig och sålunda erhöll man uppfattningen att denna gång i alla händelser ett öfvervägande flertal inom senaten vore enigt beslutet att vägra promulgering af de utfärdade påbuden.

Med enigheten var det emellertid, lika litet som med beslutsamheten, så alldeles väl beställdt. Senator Eneberg, gammalfennomanins företrädare och Yrjö-Koskinens trogne anhängare, lyckades medels en manöver af mycket tvifvelaktig hederlighet spränga den enighet, hvarmed man öfverenskommit om en hemställan till monarken om påbudens olaglighet, innan senaten fattade ändgiltigt beslut om promulgering af dem. Själf medlem af det redaktionsutskott, som tillsatts för affattande af den hemställan, mot hvilken ingen ledamot opponerat, lät icke heller senator Eneberg undfalla sig minsta antydan om att han ansåg promulgering böra föregå aflåtandet af hemställan, utan deltog i redigeringen af förslag till denna och enades utan spår af protest om dess ordalydelse. Men då han på redaktionsutskottets vägnar i senatens plenum, men formelt såsom eget yttrande i saken uppläste förslaget, inflikade han ur egen fatabur en mening af innebörd att senaten åtlydt monarkens befallning om promulgation. Därmed var enigheten sprängd. Med honom förenade sig viceordföranden Tudeer och tre andra senatorer. Flertalet antog visst det förslag till hemställan redaktionsutskottet på allas vägnar uppgjort, men jämte denna hemställan insändes till högsta ort omröstningsprotokollet, som visade att beslutet icke varit enhälligt. Dagen därpå kallades viceordföranden och ett par andra senatorer till S:t Petersburg och hade vid sin återkomst därifrån så skrämmande saker att omförmäla beträffande faran för senaten såsom institution af en eventuell promulgationsvägran, att åtskilliga senatorer, som förut biträdt beslutet att icke promulgera, då öfvergingo till minoriteten — tillräckligt många för att få promulgering till stånd.

Redan vid fattandet af det första beslutet hade flera senatorer, för den händelse att monarken icke ville fästa afseende vid deras hemställan, anhållit om afsked. Efter promulgeringen följde andra deras exempel. Inalles elfva ledamöter afgingo, alla som icke ville medverka till framgången af den förryskningspolitik, om hvars syfte ingen längre kunde hysa tvifvel. Och kort därefter afgick äfven viceordföranden Tudeer, sedan det blifvit uppenbaradt att han jämte några kolleger redan i januari 1900 genom en skrifvelse till herr von Plehve rörande möjligheten af eftergifvenhet i vissa stycken från senatens sida i fråga om det ryska språket, i viss mån bundit senatens händer. Förbitt-

ringen mot honom såväl på grund häraf som öfver den roll han anna spelat ända sedan februarimanifestets tillkomst blef så stark och så allmän, att han — efter fåfänga försök att förmå män af anseend att inträda i senaten, hvars rekonstruktion till en början blifvit honom anförtrodd — fann sig föranlåten att lämna sin post.

Därmed hade Bobrikoff vunnet spel beträffande Finlands inhemska regering. Till ledamöter däraf inkallades nu män, om hvilkas und-fallenhet gentemot maktbud man ansåg sig kunna vara säker. För-vände sig visserligen vederbörande med anbud om taburetter t. flera allmänt aktade män; till och med herr von Plehve underhandlade med en och annan om vilkor för deras inträde i senaten, men i m. som alltflera afslag ingingo på de gjorda förfrågningarna, sänktes a-språken på kandidaternas anseende hos sina landsmän. Aldrig för hade det händt i Finland, aldrig skulle någon förut ansett tänkbart att man med ljus och lykta skulle nödgas söka personer hugade att inträda i landets högsta ämbetsverk, och att man slutligen skulle tvingas att antaga snart sagdt hvem som helst, oberoende af all andra egenskaper än villighet att foga sig efter högsta maktens påbud.

Viceordförande blef hofjägmästaren Konstantin Linder, en man af icke obetydande, praktiskt administrativ förmåga, men af djup okunnighet på alla vetande-områden, omåttlig personlig härsklystnad och lika stort förakt för lag och laga former. Jämte honom böra nämnas den ofvan omtalade senatorn Eneberg och senatorn, numera prokuratorn Johnson, såsom de mest aktiva af den inhemska finska regeringens nuvarande ledamöter. Alla dessa tre — och flera af deras mindre betydande kolleger — taga i alla politiska frågor all möjlig hänsyn till friherre Yrjö-Koskinens åsikt, hvarför denne i själfva verket fortsatt att spela icke blott en ledande, utan till och med en afgörande roll inom senatens rådslag.

Den första pröfvostenen för den af Bobrikoff rekonstruerade senaten blef värnepliktsfrågan. Tack vare den finska landtdagens, folkets och den civiliserade världens protester mot statskuppen, hade tsaren bragts att så mycket tveka om visdomen af den finska politik hans rådgifvare förmått honom börja, att han icke omedelbart efter urtima landtdagens slut år 1899 påbjöd till genomförande den ryska värnepliktsförordningen, utan hänsköt frågan till det ryska riksrådet. Där blef den s. k. reformen föremål för många och långa öfverläggningar, hvilka slutligen utmynnade i ett förkastande af det förslag till värnepliktslag för Finland, som uppgjorts af krigsministern Kuropatkin och i form af regeringsproposition förelagts den finska landt-

dagen. Ett par af riksrådets ryska ledamöter uttalade sig till och med om olagligheten af sådan lagstiftning för Finland. Men de tvänne medlemmar af den finska senaten, som i enlighet med stadgandena i februarimanifestet öfvervoro riksrådets slutliga förhandlingar, riskerade icke kräfva Finlands rätt, sådan den finnes uttryckt i regentbesvuren grundlag.

De slutsatser man häraf kunde draga jäfvades icke af den finska senatens vidare behandling af frågan. När den reaktionära kamarilla-regeringen lyckades förmå tsaren att åsidosätta riksrådets beslut och stadfästa den af dess medlemmar uppgjorda värnepliktsförordningen. vägrade endast tre ledamöter af Finlands senat att till efterlefnad promulgera en förordning, om hvilken landtdagen förklarat att den aldrig kunde vinna hälgd af lag i Finland. De tre senatorerna entledigades och i allo medgörliga subjekt inkallades i deras ställe till ledamöter, så att den af Bobrikoff länge åtrådda homogeniteten i senatens sammansättning ändtligen vardt fullt genomförd.

Därmed var tärningen för senatens vidkommande slutligt kastad. En hemställan angående värnepliktsukasen afläts visst också denna gång af senaten, som däri talade om den bland befolkningen i Finland af det utan ständernas medverkan tillkomna påbudet väckta djupa oron o. s. v., men på samma gång också i servila uttryck ordade om folkets under sju år vunna öfvertygelse om monarkens nådiga välvilja mot och ömma omsorger om det finska folkets bästa etc. »Klämmen» i denna hemställan utgjordes af en i ytterst sväfvande fraser inlindad anhållan om något ord från tronens höjd afsedt att lugna folket. Denna anhållan föranledde naturligtvis icke till någon åtgärd. Generalguvernören ledsagade den med ett yttrande af innehåll att någon oro alls icke existerade i Finland, undantagande blott några »separatistiska agitatorers» försök att uppvigla befolkningen, som annars vore full af tacksamhet för majestätets nådiga afsikter. Monarken tog Bobrikoffs desavouering af senaten för god och vägrade att inlåta sig på någon ny försäkran att han icke ville rubba Finlands samhällsskick — måhända kände till och med han instinktmässigt att självironin i en sådan försäkran under rådande förhållanden skulle blifvit alltför blodig!

Det var till dato sista gången den finska senaten riskerade ens så mycket som en antydan post factum om olagligheten af ett påbud. Förut hade vid alla tillfällen från senatens sida framhållits att promulgeringen af påbud ingalunda gjorde dem lagliga, det vill säga förpliktande till efterlefnad. Under diskussionerna om promulgationen af februarimanifestet hade detta bestämdt uttalats af dem, som talade för promulgering, på samma gång åtminstone den, som i främsta

rummet förde promulganternas talan, förklarat att ehuru senaten på grund af sin ställning icke kunde vägra att åtlyda en kejserlig befallning om promulgation, kunde och borde medborgare i gemen — således äfven lägre tjänstemän! — vägra att efterlefva påbud tillkomna i annan än laglig ordning.

För den senat, som promulgerade den ryska värnepliktsukasen var detta en öfvervunnen ståndpunkt. Den visade mycket snart att den icke blott ansåg hvarje promulgeradt påbud oberoende af lagligheten, förplikta till efterlefnad, utan ådagalade äfven sin villighet att med alla till dess förfogande stående medel — likaledes oberoende af all laglighet — söka åvägabringa sådan efterlefnad. Landets institutioner, enkannerligen senaten, måste räddas genom eftergifter, förklarades nu. Den brygga, på hvilken regent och folk en gång skulle kunna mötas för att upprätta ett nytt laglighetstillstånd, måste till hvarje pris bevaras, framhöll en af regeringspartiets anhängare och anklang därmed detta partis officiösa organ, den gammalfenomanska tidningen Uusi Suometar. I enlighet med dessa teorier handlade man. Senaten icke blott själf gaf efter, utan började hvad det led själfmant föreslå och vidtaga alltflera åtgärder för att drifva andra till eftergivenhet, på samma gång som den underlät att påminna om ens de mest uppenbara öfverträdelser af landets ännu icke ur gällande kraft försatta lagar, såsom t. ex. utnämningen af en rysk general till guvernör i Nyland, denne guvernörs egenmäktiga försök att med åsidosättande till och med af den olagliga förordningen om ryskans införande vid finska ämbetsverk, söka förryska länestyrelsen i Nylands län o. s. v.

I och med generalguvernörens försök att vid värnepliktsuppbådet år 1902 bringa till tillämpning de ryska militärpåbuden, lämnades senaten nytt tillfälle att visa huru långt den var benägen att gå i undfallenhet. Öfverallt i landet hade de många, som från första början af förryskningspolitiken yrkat att endast enhälligt motstånd kunde erbjuda oss utsikter att helst till någon del rädda vår nationella själfständighet, enats om att ingen borde låta förmå sig till åtlydnad af den olagliga förordningen. Tjänstemän af olika kategorier såväl som enskilda medborgare förklarade öppet att de icke komme att ställa sig värnepliktsukasen till efterrättelse. En mängd präster vägrade till en början att kungöra förordningen till efterlefnad. Den ena kommunen efter den andra vägrade att välja medlemmar i uppbådsnämnderna. Dessa kunde i många fall hvarken erhålla förrättningslokaler eller sekreterare. Medlemmarna af läkarekåren vägrade att tjänstgöra

vid besiktningen af de uppbådade — öfverallt ådagalade man med ett ord sin afsikt att icke följa den lagvidriga ukasen.

Ställningen började te sig bekymmersam för de maktägande. Bobrikoff hade af den ryska regeringskamarillan sändts till Finland med uttryckligt uppdrag att genomföra storfurstendömets beslutna förryskning. Såsom det effektivaste medlet härför hade man enats om »reformering» af det finska militärväsendet och hade, för att så mycket hastigare och grundligare kunna genomföra denna s. k. reform icke ens ryggat för en statskupp. Gång efter annan hade Bobrikoff både försäkrat monarken och låtit i världspressen utsprida att det finska folket i grund och botten icke alls vore missnöjdt med förryskningsåtgärderna. Nu stod för honom på spel icke blott anseendet såsom politiker, utan ock det förtroende han lyckats tillvinna sig af tsaren. Och den senat han skapat och som i allo understödt honom skulle självfallet komma att dela hvad öde än komme att drabba honom. För medlemmarna af den inhemska finska regeringen blef genomförandet af värnepliktsförordningen sålunda en fråga om personlig maktställning, om personligt anseende hos dem, som gifvit dem makten — anseendet hos sina landsmän hade senatens ledamöter tillräckligt tydligt visat sig icke taga i betraktande.

Det var vid denna utvecklingspunkt en finsk man, guvernören i Wasa län, F. G. Björnberg, beslöt göra ett sista försök att sönderslita det nät af osanningar och vanföreställningar, hvari monarken insnärjts. Tack vare personliga förbindelser lyckades öfverste Björnberg skaffa sig en enskild audiens, hvarunder han oförblommeradt upplyste Nikolai II om den verkliga stämningen i Finland, visade att Bobrikoff med senatens bistånd konsekvent fört sin herre bakom ljuset och uttalade att endast ett återförande af värnepliktsärendet i lagliga gängor skulle kunna återföra lugn och ro i Finland.

Senaten hade redan gått för långt för att gå tillbaka. I stället för att begagna sig af det mycket starka intryck öfverste Björnberg lyckats göra på tsaren, valde Finlands senat att understöda landets värste ovän generalguvernören, hvilken tack vare detta understöd kunde ånyo befästa sig på den plats, för hvilken redan en efterträdare åt honom utsetts. Senaten hade tagit ett ytterligare och långt steg nedåt på det sluttande plan den beträdt i och genom den första eftergiften.

Sedan dess har det gått vidare, snabbt och oafbrutet nedåt för Finlands fordom högsta administrativa myndighet. Trots det att senaten icke i ett enda fall satt sig till enhälligt motvärn, trots dess oupphörligt längre gående undfallenhet, trots dess alltmera servila sträfvan att framför allt bibehålla de maktägandes bevågenhet, har

den inhemska finska regeringens myndighet i ständigt högre grad kringskurits. Senaten och dess språkrör ha till leda upprepat och upprepat på nytt att motståndet framkallat de ständigt längre syftande förryskningsåtgärderna, att endast eftergifvenhet kunnat tillförsäkra oss bibehållande af de institutioner, som ännu icke förstörts, och i enlighet därmed har senaten handlat. Men ändå var senaten den första institution, hvars maktbefogenhet inskränktes till förmån för generalguvernören.

Värnepliktsuppbåden år 1902 utmynnade såsom bekant i ett grundligt fiasko för de maktägande, hvilkas anseende mer än någonsin var satt på spel. Ett ringa mått heder och fosterlandskänsla bjöd senaten skulle under sådana omständigheter bort förmå denna att inför monarken vidkännas det begångna felet genom att osminkadt framställa det verkliga sakläget och erkänna att såväl senaten som generalguvernören helt och hållet misstagit sig beträffande stämningen bland folkets stora flertal. Men senaten hade intet lärt och intet glömt — af sina tidigare osanningar. Den föredrog att än en gång såsom Bobrikoffs lydiga tjänare ställa sig helt och hållet på hans sida och med råd och dåd understöda hans sträfvan att framtvinga lydnad för alla olagliga befallningar.

Hvilka försök härutinnan gjorts är äfven allom bekant. Den ena samhällsomstörtande ukasen efter den andra har blifvit promulgerad, den ena tjänstemannen och domaren efter den andra afsatt, det ena våldsdådet efter det andra begånget, tills kaos nu råder på alla statsförvaltningens områden i stället för den forna laggilda, af alla respekterade och upprätthållna ordningen.

Huru den finska regeringen kunnat gå längre i undfallenhet än genom att blindt lyda hvarje befallning, icke blott af monarken utan äfven af herrar von Plehve och Bobrikoff, är icke lätt att fatta, men det var dock icke dessa herrar nog. Genom den för icke länge sedan utfärdade nya instruktionen för generalguvernören gjordes senaten till ett maktlöst redskap i dennes händer — och promulgerade själf sin förnedring!

Att den efter detta skulle promulgera äfven det sista ord förryskningens målsmän till dato yttrat, är ju intet att förvånas öfver. Men lika litet förvånande är det att folket i gemen med allt detta för ögonen småningom kommit till full öfvertygelse om att ledamöterna af Finlands senat med berådt mod öfverskridit den gräns, som skiljer blott undfallenhet gentemot monarken, äfven när han bryter lagen, från uppenbart förräderi mot land och folk. Det är ett starkt ord att begagna i vår alla starka uttryck skyende tid, men den äm-

betsman, som åsidosätter sin plikt och bryter sin ed att värna och upprätthålla sitt lands samhällsförfattning, som öfverträder de lagar han i allo bort följa och tillämpa, som utöfvar eller medverkar till utöfvande af våld mot landsmän af olika kategorier för det de hållit i ära den lag han själf skändat, som i samråd med landets och folkets uppenbara fiender stämplar mot eget lands medborgares frihet, ära och lif — han *är* (Straffl. Kap. 11 § 2) förrädare. Allt detta och mycket mera, som utrymmet förbjuder att närmare beröra, har den nuvarande finska senaten gjort, hvarför då icke tydligt uttala det enhvar i alla fall tänker och måste tänka?

Det är en sorglig bild denna den finska senatens utveckling erbjuder, sorglig förnämligast emedan den blifvit så ödesdiger för vårt land. Att utvecklingen blifvit sådan här antydts, kan man fatta ehuru ingalunda ursäkta, om man bär i minnet att de som mer eller mindre öppet ledt senatens politik under de sista åren — Yrjö-Koskinen och hans närmaste vänner — under de år den inre partikampen rasade som häftigast hårdnat i en blind fanatism, som utträngt alla andra synpunkter än den att krossa motståndarna. Hatet till dessa har dikterat mer än en åtgärd, mera än ett uttalande, mer än en framställning. Ty motståndarna, som dock härvid icke längre ens tänkt på språkfejden, ha i hufvudsak varit desamma som fordom i striden om finskans och svenskans inbördes ställning. Det är dem de bästa af den nuvarande regeringens anhängare trott sig bekämpa med hjälp af förryskningens målsmän. Deras personer ha för dessa mäns, t. ex. en Danielsons, en Meurmans och andras blickar undanskymt saken. De ha icke sett att de i självfva verket bekämpat dem, som endast — måhända icke alltid med tillräcklig hofsamhet och skicklighet, men säkert med bästa vilja och varmaste hängifvenhet — stridit för Finlands rätt, icke för något partis maktställning. Eftergifterna ha för män som de nämda dikterats icke blott af tron att landets och folkets fördelar så bäst befrämjades, utan äfven af den gamla omsorgen om ökandet och befästandet af partiets makt och inflytande. Så har hvarje steg föranledt det följande — tills gränsen öfverskridits.

Det är icke mycken ursäkt denna förklaring innebär, men så ringa den är, kan icke ens den åberopas för mera än ett fåtal af den nuvarande senatens ledamöter. För de öfriga, en Linder, som hvarken har eller någonsin haft en utpräglad öfvertygelse i språkfrågan, eller ännu mindre varit partiman; en Eneberg, som begagnat de konjukturer förryskningspolitiken skapat för att på det lumpnaste förfölja personliga fiender; en Spåre, som hela sitt lif endast genom kryperi för olika maktägande vunnit befordran; en v. Blom, som med än vanskli-

gare stöd haltat uppför ärones trappa; en Boehm, som inför senatens-plenum till protokollet förklarat sig anse skyldigheten att lyda öfverhetliga befallningar gå utöfver hvarje annan plikt; en Johnsson, som gjort lagvrängning till prokuratorns, lagarnas väktares, egentliga uppgift — och för många andra med dem kan med bästa vilja ingen ursäkt framletas, ingen annan förklaring gifvas än den att inom hvarje nation individer finnas, som sakna både samvete, rättskänsla och heder. Den korrupta ryska regeringskamarillan har sedan år letat Finland rundt efter sådana män och har småningom lyckats finna ett tillräckligt antal för besättande af den finska senatens taburetter. Hvad under då att Finlands senat sjunkit ända till den nivå den nu intar?

Konni Zilliacus.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Prenumeration mottages numera å samtliga postanstalter enligt Kungl. Generalpoststyrelsens Cirkulär Bil. A N:o 22.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 6 Maj den 30 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE **KONNI ZILLIACUS**

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 6 Maj den 30 1903

Det danske Socialdemokrati.

Det danske Socialdemokrati er nu godt 30 Aar gammelt. Det var i Foraaret 1871, medens Kommunekampen förtes i Paris, at det förste Hæfte af »*Socialistiske Blade*» udkom. Dets Forfatter *Louis Pio* hörte den akademiske Verden til; han satte paa dette Blad rettet til Arbejderne et latinsk Motto uden Oversættelse; det var de beskedne Ord: Audiatur et altera pars. Men Indholdet af det lille Hæfte var voldsamt, og han fik de Arbejdere, han vendt sig til i Tale. Selv de ligegyldigste skræmmedes op ved Budskaberne om Flammehavet og Blodbadet i Paris; alle danske Blade sagde, at alt dette var de fordærvede Socialisters, de begærlige Arbejderes Skyld, kun Louis Pio vendte det om til den haardeste Anklage mod det herskende Bourgeosi; for ham blev Beretningen om Kampen i Paris til en Skildring af, hvorledes »de hvide Slaver» havde fört en Fortvivlelsens Kamp, og hvor grusomt Sejerherrerne havde handlet med dem; han lovede, at en Gang i Fremtiden skulde Arbejderne rejse sig paany og da skulde de vinde den Frihed, de nu forgæves havde stridt for.

Ud paa Efteraaret kunde Pio oprette en dansk Afdeling af den store socialistiske Forening »Internationale», og i Löbet af en Maaned fik denne 700 Medlemmer. Vinteren gik under Gœring blandt Københavns Arbejdere; selv ude i Provinserne kom der Liv; en af Pios Hjælpere *Geleff* drog fra By til By og talte til Arbejderne. Han fulgtes overalt af en Mand, der udgav sig for god og ivrig Socialist og paa alle Maade sögte at vinde hans Fortrolighed; det var en Politispion, der siden forfremmedes til Politiinspektör.

I Foraaret 1872 bröd Bevægelsen ud. Der blev Murerstrike i Köbenhavn, og i den Anledning stevnede Socialistförerne Arbejderne til et stort Möde. Opraadet var truende. »I Guldets Dyrkere! I de fattiges Udsugere!» hed det, »Eder vil vi endnu en Gang tilraabe: »I har i Aartusender iskænket os en bitter Livsdrik, vogt Jer nu, Maalet er fuldt! Lad der ikke komme en eneste Draabe til, eller det flyder over!» Politiet arresterede Förerne og forböd Mödet, og da

nogle Tusender alligevel kom sammen, splittedes de med Vaaben. »Internationale» blev forbudt, men Bevægelsen döde dog ikke; medens Förerne sad i Arrest samledes Arbejderne i *Fagforeninger* med skarpt socialistisk Præg. I Löbet af nogle Aar dannedes 20—30 Fagforeninger med flere tusinde Medlemmer, og Strikerne fulgte Slag i Slag. De fleste af dem förte dog kun til Nederlag og voksende Forbitrelse. End dybere blev Skuffelsen, da 1877 bragte Budskabet om, at Pio og en anden af Förerne havde opgivet alt og ladet sig köbe af Politiet til at rejse til Amerika. Samme Aar ramte en haard ökonomisk Krise Danmark. saa at de arbejdslöses Antal blev ganske usædvanlig stort. Under disse Forhold tabte de fleste Modet; Fagforeningerne sygnede hen og bestod snart kun af Navn.

Men allerede Aaret efter samledes en lille Kreds af udholdende. energiske Arbejdere og dannede en ny rent politisk, socialdemokratisk Forening ved Navn »*Socialdemokratisk Forbund*». Dette har siden da været Arbejdernes politiske Organisation i Danmark. Partiet fik sit Blad, »Social-Demokraten», og den Forsamlingsbygning i Römersgade i Köbenhavn, som i mange Aar bevirkede, at gode Borgere kun nævnede Römersgades Navn med Skræk og Afsky. Et Par Aar efter kom der atter Liv i Fagforeningerne. Partiet voksede sig nu hurtig stærkt igen, og det fik god Stötte fra de radikale Studenter, efter at *Studentersamfundet* var stiftet i 1882 og havde oprettet sin Arbejderundervisning, sin Retshjælp for ubemidlede o. s. v. Desuden skabtes et nöje Forbund med det borgerlige Venstre i Köbenhavn. I Fællesskab tog de to Partier i 1884 det halve Köbenhavn fra Höjre.

Siden da har Socialdemokratiets Fremgang været ustandselig baade paa fagligt og politisk Omraade. Aar efter Aar voksede Fagforeningernes Antal og Medlemstal, först langsomt, siden med stor Hast. I 1896 var man naaet til 713 Foreninger med 42,000 Medlemmer. i 1901 til 1,195 med 96,295 Medlemmer. Deraf var 1,086 Foreninger med 81,269 Medlemmer samlede i et stort Forbund, »*de samvirkende Fagforbund*», medens de andre af forskellige Grunde havde fortrukket at blive udenfor dette. De Pengesummer, disse Danmarks störste og mægtigste Foreninger raader over, er steget endnu stærkere end deres Medlemmers Antal. Fagforeningernes aarlige Indtægt ved deres almindelige Kontingent regnedes i 1901 til $1^1/_2$ Million Kr.

Hvert Aar i denne Tid var en Kæde af Striker, Lockouter og Forhandlinger. Snart kom et Fag, snart et andet i Strid med Mestrene, og stredes man ikke med dem, saa forhandlede man fredelig om bedre Vilkaar for Arbejderne. Fagforeningerne ledes under alle disse Forhandlinger og Stridigheder med beundringsværdig Dygtighed.

I deres Formand *J. Jensen*, en tidligere Malersvend, der i Aar er blevet Köbenhavns Finansborgmester, havde de fundet en Förer, der i Klogskab og Dygtighed var Arbejdsgivernes ledende Mænd langt overlegen. Vanskeligere var det at finde dygtige og rolige Folk til at lede hver af Fagforeningerne; især i de smaa Fagforeninger ude i Provinsbyerne kunde det knibe. Mange Fejlgreb er selvfölgelig begaaede, men der er dog mest af alt Grund til at undre sig over, at de ikke blev större, og at Ledelsen i sin Helhed blev saa klog.

Gang efter Gang bar Arbejderne Sejren hjem i deres Sammenstöd med Arbejdsgiverne. Til sidst skabte de stadige Nederlag hos en stor Del af Arbejdsgiverne en Art Desperationstilstand. De syntes, at de maatte have Ende paa disse ustandselige Nederlag, de maatte sejre en Gang og for Alvor knække Arbejdernes Overmod. Fölgen deraf blev den mægtigste Arbejdsstandsning, Danmark har kendt, den store *Lockout i 1899*. 1896 var der dannet en *Arbejdsgiverforening*. Denne tog lidt efter lidt Ledelsen af Arbejdsgiverne, og i 1899 samlede den den store Mængde af dem til en afgörende Kamp. I Maj Maaned erklærede Arbejdsgiverne Lockout i en Række Fag, i Provinserne som i København. 40,000 Arbejdere i alt blev udelukkede fra deres Arbejde; det var Halvdelen af alle Fagforeningsmedlemmerne, og Lockouten varede over 5 Maaneder, hele Sommeren, Aarets bedste Arbejdstid. Fra först af fölte Mestrene sig sikre paa Sejren; de havde troet det umuligt for Fagforeningerne lange Tider igennem at forsörge 40,000 Familjer; ogsaa Fagforeningslederne mistvivlede; de fleste af dem troede ikke, at det lod sig göre. Men efterhaanden som den ene Maaned gik efter den anden, og Arbejderne stadig holdt ud, svandt Mestrenes Sejrstillid, og steg Arbejdernes Tro paa, at det skulde lykkes dem at slaa Angrebet tilbage. I hele den övrige Befolkning iagttog man med spændt Forventning og i stigende Bekymring den store Styrkepröve. Gang efter Gang försögte man at mægle, men længe strandede alle disse Försög paa Arbejdsgivernes faste Beslutning om at före Kampen til Ende og bære Sejren hjem.

Fagforeningernes Anstrengelser og Udholdenhed aftvang alle den störste Beundring; selv de, som var dem mest fjendske, maatte tale med Respekt om den Ro, disse Titusender af Arbejdslöse bevarede, og maatte föle sig imponerede af de Pengesummer, de rejste. I alt udbetalte Fagforeningerne i Löbet af disse Maaneder 3 Millioner Kr. i Understöttelse til de udelukkede. Deraf kom omtrent 700,000 Kr. ind ved Bidrag fra Udlandet. Som Arbejdsgiverne havde paakaldt deres udenlandske Fællers Hjælp, saaledes havde Arbejderne vendt sig til deres Kammerater i Udlandet. Mest kom der ind fra Tyskland,

dernæst fra England och Sverige. En Del Fag havde ligefrem Aftaler med Fagfæller i andre Lande om gensidig Hjælp. Alligevel var og blev det kun en Brökdel, af Arbejdernes Tab i denne Sommer. Fagforeningerne kunde erstatte dem. Det samlede Tab regnes til omtrent 12 Millioner Kr. Men mange Arbejdere havde selv sparet lidt sammen til at staa i mod med, og nogle af dem fik et og andet tilfældigt Arbejde.

Da det blev klart, at Arbejdernes Modstand kunde fortsættes endnu længe, endte saa omsider Kampen med Forlig. Arbejdsgiverne maatte i Hovedsagen opgive de Fordringer, de havde stillet; deres store Angreb var mislykket.

Det samlede Resultat af den hele Arbejderbevægelse efter 1871 har været meget stort for Arbejderne, vistnok snarest större, end man sædvanlig tænker sig. En Undersögelse af Arbejdstid og Arbejdslön har givet det Resultat, at i 1872 var den gennemsnitlige Arbejdstid 11.3 Timer, i 1899: 10.1 Time, i 1892 var Timebetalingen 19.9 Øre, i 1899: 35.5 Øre. Alt dette er ikke Vinding; samttidig er Prisene i Danmark, ogsaa paa de Varer, som Arbejderne mest bruger. steget en Del men ganske vist langt fra saa meget. Ikke heller skyldes hele Fremgangen Fagforeningerne: selv uden den vilde vistnok den almindelige Udvikling bragt en Stigning i Arbejdslönnen og en Forkortelse af Arbejdstiden. Men en meget stor Del af Fremgangen skyldes dog netop Fagforeningerne. For mangfoldige Mennesker har de gjort Livet lettere og bedre, skaffet dem mere Fritid og givet dem noget mere at leve af. Det Arbejde til Gavn for Danmark og det danske Folk, de derved har udrettet, er uvurderligt. Og ikke meget mindre betyder det, at de har skabt de Hundredtusinder af Arbejdere, der för stod som lydige, afhængige Tjenestefolk overfor nogle Tusinde Mestre om til frie Mænd, der forhandler med deres Arbejdsgivere paa lige Fod, under lige Vilkaar. De har derved höjnet Arbejdernes personlige Værdighedsfölelse, de har bragt Muligheder for Oplysning og Dannelse i de Tusinder af Hjem, hvor alt saadant för saa godt som ikke naaede ned. Det er sandt at alt dette ikke er gaaet af uden Misgreb og Overgreb, men disse er for Smaating at regne mod den store Nytte, Fagforeningerne har stiftet.

Den danske Fagforeningsbevægelse har haft et afgjort socialdemokratisk Præg; de samme Mænd, som har ledet Fagforeningerne, har været Arbejdernes Förere i Politik. Sammenholdet har været ypperligt. Et Par Forsög paa at danne Fagforeninger imod den socialdemokratiske Ledelse er gjort, det ene af Höjre, det andet fra kristelig Side, men begge Forsögene er blevet uden synderlig Betydning.

Politisk har Socialdemokraterne vundet frem i Forbund med Venstre. I Firserne, da Partiet fik Styrke, samledes al politisk Interesse i Danmark om Forfatningskampen. Et konservativt Ministerium styrede paa Trods af Folketingets Vilje. For at holde sig maatte det gribe til Midler, som Befolkningens store Flertal opfattede som Grundlovsbrud. I Kampen mod dette gik Venstre og Socialdemokratiet sammen; i mange Kredse stemte de paa samme Mand, snart en Venstremand, snart en Socialdemokrat; kun sjeldent hændte det, at en Venstremand og en Socialdemokrat blev stillet op mod hinanden, og det skete saa godt som aldrig, naar der derved blev Udsigt til at skænke Höjre Sejren. Den hele Alliance med Venstre betöd ikke lidet for Socialdemokraterne. Den gjorde det lettere for dem at vinde frem; Skrækken for de röde Socialister formindskedes betydelig, naar de kom Arm i Arm med det Venstre, der var Folkets store Flertal, og som omfattede rige saa vel som fattige, de mest dannede saa godt som de mest uvidende. Desuden blev Socialdemokratiet i den nære Alliance med Venstre klogere; dets dygtigste Førere, disse Mænd fra Arbejdernes egen Kreds, lærte sammen med Venstres Bönder og Venstres Akademikere at maale Mulighederne, för de tog en Opgave op, samtidig med at de lærte at tage Hensyn, ogsaa til andre Folkeklasser end Arbejderne; mangt et Misgreb blev derved undgaaet. Ogsaa direkte Hjælp fik Socialdemokratiet Gang efter Gang under Striker og Lockouter, mest i Firserne, mindre siden, da en Del af Venstres Bönder begyndte at blive bange for deres allierede.

Men ogsaa Venstre havde Fordel af Forbindelsen. Betingelsen for, at Sejren kunde vindes, var, at Köbenhavn og Byerne blev vundne. Dette var svært; Höjres Tankegang sad fra gammel Tid fast, særdeles fast, i det meste af det danske Borgerskab, saa fast at en meget stor Del deraf har bevaret den næsten usvækket endnu. Skulde Höjre besejres i Byerne, da maatte det ske gennem Arbejdernes Titusender. Og ikke mindre vigtigt var det, att Socialdemokratiet altid betöd en mægtig Hjælp for Partiets radikale Flöj mod de moderate, hver Gang disse blev trætte af Striden og sögte Udsoning med Höjre paa lidet gode Betingelser.

Under denne Kamp voksede Socialdemokratiets Stemmetal hurtigt. Fölgende Tabel over deres Stemmer ved Folketingsvalgene viser det.

1881	2,000 St.	1892	20,000 St.
1884	7,000 »	1895	25,000 »
1887	9,000 »	1898	32,000 »
1890	17,000 »	1901	42,000 »

I 1887 fik Socialdemokraterne förste Gang 2 Folketingsmænd valgte,

i 1901 naaede de frem til 14, og hvis ikke Valgkredsordningen havde været uheldig for dem, i det Byerne har for faa Kredse i Forhold til deres Inbyggertal, vilde Socialdemokraterne i 1901 blevet 20.

Og næsten endnu mere betöd det for Socialdemokraterne, at de sammen med Venstre fik Flertal i Köbenhavns Borgerrepresentation og i talrige Byraad rundt om i Landet. Under det altsammen skabte de sig en mægtig Presse; deres Hovedblad »Socialdemokraten» med 42,000 Holdere er Danmarks mest udbredte, og desuden har de en Række Provinsblade.

I 1901 endte saa *Forfatningsstriden* med Venstres Sejr. Der blev dannet et Ministerium, som var et nöje Udtryk for Folketingets Venstre, og dette Ministerium har siden siddet stærkt og uanfægtet. Dermed indtraadte der en Ændring i Forholdet mellem Venstre og Socialdemokratiet; de to Partiers Holdning overfor hinanden blev efterhaanden mere og mere kölig og omsider har nu denne Udvikling fört til et forlöbigt Brud.

Lige efter Venstreministeriets Dannelse udtalte Socialdemokraterne deres store Glæde over, at man havde faaet det, men de föjede ganske vist til, at nu skulde dette Venstreministerium tage ordentlig fat paa Reformerne, ellers kunde det ikke göre Regning paa Arbejdernes Hjælp. Og snart skiftede da ogsaa Tonen overfor Venstre og dets Ministerium. Den af Ministrene, som Socialdemokraterne havde mest Tillid til, det radikale Venstres Förer, *V. Hörup,* döde kort efter Ministerskiftet; fra da af fattede Socialdemokraterne en stigende Mistanke om, at det nu skulde blive de mere moderate Medlemmer af Ministeriet, som kom til at give Tonen an; dækket af Venstrenavnet, paastod de, kunde dette Ministerium drive en Politik ligesaa reaktionær som Höjres og langt farligere for Friheden.

En Del af Ministeriets og Venstres Handlinger bestyrkede denne Mistanke. Det fulgte, som det altid sker, med Overtagelsen af Magten, et og andet, som ikke passede alt for godt med de Udtalelser, der var faldet fra Venstre i Kampaarene. Et af Ministeriets förste Forslag gjaldt en Medgift til et Par Prinsesser, som man för standhaftig havde nægtet, men som man nu fandt var en rimelig Velvilje overfor Kongehuset, nu da Kongen havde opgivet Kampen mod Folketingsparlamentarismen. Dernæst bevilgede man nogle Millioner til Feltkanoner, som Venstres nye Krigsminister, der ikke var mindre forsvarsivrig end Höjres Krigsministre havde været, paastod, at han nödvendigvis maatte have.

Allerede dette syntes et Brud med Venstres Fortid, for dem, der tog massivt og konsekvent paa Begivenhederne. Værre var det, at Venstre

var kommet til Magten i Kraft af et Sæt af Skattelove, ved Hjælp af hvilke det var lykkedes at vinde Stötte fra en Del af Höjres Godsejere i Landstinget. Disse Love var endnu ikke gennemförte, men nu bagefter var der ingen Mulighed for at slippe fra dem. Der var i disse Skattelove noget fornuftigt og rimeligt, andet ufornuftigt og urimeligt; de indförte et fortræffeligt Skatteprincip: Formuesskat og Indtægtsskat, den sidste endda med stigende Skala, men de betöd samtidig en Ophævelse af Grundskatterne og en Aflösning af Tienden, der virkede som en stor Foræring fra Staten til de större Gaardejere og Godsejere. I Venstre selv var Meningerne om Skattelovene ret delte. Nogle var meget tilfredse med dem, andre tiltalte de betydelig mindre; men alle Venstremænd forstod, at man maatte igennem dem; den politiske Stilling var blevet en saadan, at det ikke var til at undgaa. Socialdemokraterne derimod vilde ikke anerkende denne Nödvendighed, og de övede en stedse hvassere Kritik af det hele Sæt af Skattelove. Da disse nu i dette Foraar omsider förtes igennem i deres fulde Omfang, var Socialdemokratiets Modstand mod dem af skarpeste Art; trods den Blanding af godt og daarligt, disse Love rummer, var de for Socialdemokraterne lidt efter lidt blevet til den forargeligste Reaktion.

Ogsaa med en Del af de andre Love, Ministeriet har fört igennem, har Socialdemokraterne været misfornöjede, saaledes med en Lov, der forbereder Gennemförelsen af en Kirkeforfatning, noget Danmark hidtil slet ikke har haft. De andre Love, som de var tilfredse med, som for Eks. en betydningsfuld Skolelov, forslog dog ikke til at tilfredsstille deres Krav. Desuden forögedes Mistænksomheden meget derved, at Ministeriet forelöbig udsköd den Reform, som Socialdemokraterne mest af alt længtes efter. Danmark har en Kommunalordning, hvorefter en Minoritet af velstillede vælger lige saa mange Medlemmer til Byraad, Sogneraad og Amtsraad som alle Skatteyderne tilsammen. Venstre har længe krævet, at der i Stedet skulde indföres lige Valgret for alle Skatteydere, Kvinder som Mænd, samtidig med, at der skulde indføres Forholdstalsvalg. Intet Punkt paa Venstres Program har været Socialdemokraterne mere magtpaaliggende end dette; de hilsede det med Glæde, da Ministeriet i sin Tid i sin Programerklæring fremhævede netop dette Punkt blandt Venstres gamle Krav. Men nu trak det ud med denne Sag; Ministeriet fandt det fornödent at göre Skattelovene færdige först, og det tövede vel ogsaa med at rejse et Spörgsmaal, der sandsynligvis maatte före til haard Strid med Landstinget. For Socialdemokraterne blev dette let til, at Venstre vilde gaa fra sit Löfte i denne Sag.

Fölgen af al denne Misfornöjelse blev, at Socialdemokratiets Agi-

tation nok saa meget blev rettet mod Venstre, som mod Höjre nogle af dets Förere saa dette med Bekymring, men andre, i hvem Agitatornaturen var stærkere end deres politiske Forstaaelse, beruséde sig i Glæden ved at slippe for de gamle Agitationstaler mod Höjre og i Stedet at faa Lov til at tage fat paa de friskere og interessantere Angreb paa Venstre. De hidsede derved Partiets Menige op mod Venstre, endnu mere end de selv önskede.

Omvendt var der i Venstre höjst delte Meninger om, hvorledes det var bedst at optræde overfor Socialdemokratiet. Der var dem, som mente, at alt burde göres for at undgaa en Klassekamp, der drev Arbejderne sammen paa den ene Side, alle andre paa den anden. De mente, at det demokratiske Fællesskab mellem dem og Arbejderne var saa stærkt og værdifuldt, at det, saa vidt görligt var, maatte opretholdes. Derimod var der andre Venstremænd med moderat Anströg, hvem Forbindelsen med Socialdemokraterne altid havde været pinlig, og som hellere end gerne greb Lejligheden til at hæve den, og endelig var der dem, som egentlig ikke önskede Kamp med Arbejderpartiet, men som fandt det nödvendigt at svare i samme Tone, hvori man blev tiltalt. Lidt efter lidt udviklede der sig da en bitrere og bitrere Debat mellem de to Partier.

Starkest vær Sammenholdet i København, hvor Venstre og Socialdemokrater sammen havde slaaet Höjre ved Folketingsvalgene, og hvor de sammen raadede i Borgerrepræsentationen. Her valgtes endnu i dette Foraar Socialdemokratiets klogeste Förer J. Jensen til Finansborgmester af Borgerrepræsentationen, hvor Socialdemokraterne havde een Stemmes Flertal; Venstre var lidt betænkelig ved det, men stemte ikke imod.

Men saa fulgte i Marts Maaned et nyt Valg til en Del af Borgerrepræsentationen. Venstre og Socialdemokraterne gik atter samlede til Valg, men mod dem stilledes en Liste bestaaende af Höjremænd og socialistforskrækkede Venstremænd, baaret frem af et Parti, som var skabt for Tilfældet, under Navnet Antisocialisterne. Til almindelig Overraskelse sejrede disse; en ikke helt ringe Del af dem, som plejede at stemme med Venstre fulgte denne Gang Antisocialisterne, bekymrede ved at se en socialdemokratisk Borgmester og krænkede ved Socialdemokraternes Angreb paa Regeringen.

Dette Valg bragte en almindelig Uro og Gæring baade i Venstre og i Socialdemokratiet. Ingen vidste ret, hvad det skulde före til. Nu er imidlertid en forelöbig Klarhed naaet. Paa en Kongres af Repræsentanter for de socialdemokratiske Foreninger i Begyndelsen af Maj, har disse besluttet ved de Folketingsvalg, som forestaar i Juni, at stille Kandidater op ikke blot mod talrige Venstremænd ude i Landet,

men ogsaa mod 2 af Venstres Folketingsmænd i Köbenhavn, hvoraf den ene er Finansministeren *Chr. Hage.* Dette er et bestemt Brud paa den bestaaende Alliance i Köbenhavn, det eneste Sted, hvor man havde ventet, at Alliancen fuldt ud skulde holde ved disse Valg. Efter den tidligere Aftale var det ordnet saaledes, at Socialdemokraterne stillede Kandidater i 8, Venstre i 8 af Hovedstadens 16 Kredse; sidste Gang blev der valgt 8 Socialdemokrater, 7 Venstremænd og 1 Höjremand. Den socialdemokratiske Kongres' Beslutning er i afgjort Strid dermed, og den vil före til, at de to Partier denne Gang ikke kommer til at stemme sammen.

Fölgerne deraf for Valgene er neppe til at beregne nu. Det er sandsynligt, at Höjre paa Grund af denne Splittelse vil vinde et Par Kredse i Köbenhavn og maaske ogsaa enkelte Kredse ude i Landet. Socialdemokraterne vil rimeligvis vinde og tabe omtrent lige meget, Venstre miste et Par Kredse: Talmæssig betyder dette intet. Af Folketingets 114 Medlemmer er for Tiden kun 14 Socialdemokrater og 8 Höjremænd; et Par mere eller mindre af hver, gör ikke stort fra eller til. Vigtigere er det, at de Venstremænd, som sandsynligvis vil falde, er de faa Repræsentanter fra Byerne, som findes indenfor Venstre, saa at dette let for meget vil faa Præg af at være et rent Bondeparti.

Hvor meget det hele vil betyde for Fremtiden er neppe til at forudse. En stor Ulykke vilde det være om det förte til en fortsat Kamp mellem de to Partier, der fik Klassekampens Præg. Men det er langt fra sikkert, at Kampforholdet vil blive varigt. Det er muligt, at naar Valgene er overstaaet, vil allerede i næste Samling en Kamp, for den kommunale Valgreform paany före de to demokratiske Partier sammen. Det er og saa muligt, at en noget fjernere Fremtid vil bringe Spaltninger indenfor det meget store Venstre mellem moderate og radikale, og at da baade Socialdemokraterne og de radikale vil finde deres Regning ved paany at slutte den Alliance, som fælles Anskuelser om saa mange Spörgsmaal gör naturlig. I denne som i andre Henseender er dansk Politik inde i en Nydannelsernes Tid, hvor det er uberegneligt, hvilken Gang Udviklingen vil tage, og hvor hurtigt, den vil fuldbyrdes.

P. Munch.

Om chefs- och ordförandeval.

Med *chef,* »öfverhufvud», afses här person, hvilken har att mer eller mindre själfständigt leda ett samfunds, en korporations, ett bo-

lags, en stats praktiska verksamhet, innehafvaren af hvad man plägar kalla den verkställande makten. Namnet kan variera; utom chef användes uttrycket direktör (föreståndare, Formand), och i fråga om statsbildningar förekomma benämningarna guvernör, president, diktator. konung m. fl.

Ordförande åter är ledaren af församlingars (kongressers, konferensers) och samfunds teoretiska verksamhet, deras öfverläggningar och beslutfastställelser. Äfven för uttryckandet af detta begrepp kunna flere termer begagnas, såsom dirigent, talman, president m. m. — Ett mellanbegrepp mellan ordförande och chef är *styrelseordföranden*, äfven han ofta kallad president (t. ex. i Schweiziska förbundet).

Gemensamt för chefen och ordföranden är, att båda äro ledare af ett samfunds verksamhet och sålunda äga att till en viss grad bestämma, i hvilken riktning denna skall gå. Det är då tydligt, att de icke böra få leda verksamheten i en riktning, som endast vore gynnande för en del af samfundets medlemmar, utan att de alltid böra afse hela samfundets bästa och sålunda vara fullkomligt opartiska. Detta är ett af de viktigaste kraf, som på dem kan ställas. — Vore någon skillnad att göra, skulle det kanske kunna sägas, att betydelsen af opartiskhet hos ordföranden är ännu större än hos chefen, förutsatt att den sistnämnde icke är så godt som obunden i sin verksamhet. Ty den praktiska verksamheten är den sekundära, reglerad af de beslut, som genom den teoretiska verksamheten fattas, och den senare är alltså för den förra bestämmande och i sådant hänseende den viktigaste.

Af alla författare, som sysselsatt sig med detta ämne, framhålles också enstämmigt, att med afseende på de fordringar, som böra ställas på en ordförande, opartiskhet är icke blott en synnerligen viktig utan rent af den förnämsta bland dessa. »*Opartiskheten* har här blifvit ställd främst», säger TÖRNEBLADH (*Handledning för deltagare i rådplägande och beslutande församlingar*, Stockholm 1890), »emedan utan den alla andra goda egenskaper betyda intet eller till och med kunna blifva till skada.» — »För att en ordförande (Dirigent) skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt, måste han *kunna vara opartisk*, — — —» (HECKSCHER, *Haandbog for Dirigenter*, etc., Köpenhamn 1893). — »En ordförande bör besitta och ådagalägga: *opartiskhet*, så att han ställer sig öfver och utom partierna i församlingen, icke håller med somliga och uppträder mot andra; — —» (AXEL SVENSON, *Om öfverläggningar och beslut*, 6:te uppl., Stockholm 1900).

Opartiskhet är dock ingen medfödd egenskap hos alla; tvärtom kan den förmåga den förutsätter att bortse från enskilda intressen

betraktas såsom jämförelsevis mindre ofta och endast hos bättre anlagda naturer förekommande. Besättandet af chefs- och ordförandeplatser är därför i viktigare fall en särdeles grannlaga sak, och ofta har det — visserligen af flere anledningar, men bland hvilka vinnandet af opartiskhet alltid varit en af de förnämsta — befunnits lämpligare att förbehålla det åt en utomstående, högre myndighet eller till och med att därför stadga något slag af själfskrifvenhet än att öfverlämna åt vederbörande korporation att genom val ombestyra detsamma. Vid val efter vanliga former skulle nämligen en majoritet hafva i sin makt att besätta en plats af ifrågavarande slag uteslutande efter eget tycke, och med kännedom om den mänskliga naturens svagheter vore det icke att hoppas, att när skilda intressen funnes för handen, majoriteten skulle annat än rent undantagsvis underlåta att vid valet begagna sin makt till främjande af egna och undertryckande af motståndarnas önskningar.

Beträffande ordförandeplatser förekommer, såsom bekant, i vårt land ofta, att ordförande utses af Kungl. Maj:t. Detta är t. ex. fallet med talmännen i riksdagens båda kamrar, landstingens ordförande m. m. Själfskrifven ordförande är pastor i kyrkostämma samt i kyrko- och skolråd, Stockholms öfverståthållare i Stockholms stadsfullmäktige, landshöfding i vederbörande läns pröfningskommitté o. s. v. Ett slags själfskrifvenhet innebäres ock i det ärftliga konungadömet.

Alltid hafva dock ej sådana garantier för opartiskhet behöft sökas, och det kan till och med sägas vara det vanligaste att ordförande väljes af vederbörande korporation själf. Detta äger rum exempelvis i kommunalstämmor, i landsortsstädernas stadsfullmäktige, i våra hushållningssällskap och i flertalet sammanslutningar af enskild art, såsom bolag och föreningar m. m. Men val förekommer dessutom äfven i oändligt mycket mera betydelsefulla fall, fall af sådan vikt, att man skulle trott särskild anledning vid dem föreligga att söka vinna mycket starka garantier för opartiskhet. Detta inträffar, då högre myndighet, hvaråt tillsättandet kan anförtros, ej finnes och lämplig form af själfskrifvenhet ej heller låter sig tänkas.

Sålunda väljes i Frankrike republikens president af de till nationalförsamling förenade båda kamrarna, hvarvid röstpluralitet fäller utslaget. — I Amerikas Förenta Stater sker val af president genom af befolkningen valda elektorer. Hvarje stat utser på sätt den själf bestämmer — i allmänhet genom direkta val af alla röstberättigade — lika många elektorer som staten har ledamöter i kongressens båda hus; dessa elektorer sammanträda särskildt för hvarje stat och afgifva sina röster på president och vice president. Till val fordras absolut

pluralitet. Har sådan ej af någon bland presidentkandidaterna uppnåtts, äger representanternas hus att genom val, vid hvilket hvarje stats representanter tillsammans hafva blott en röst, utse till president en af de tre, som erhållit de flesta elektorsrösterna. Har ej heller någon erhållit absolut pluralitet till vice-presidentskapet, utses vicepresident af senaten bland de två kandidater, som erhållit högsta röstetalen.

Valmonarkier hafva varit det gamla Tyska riket (till 1806), Sverige (till 1544), Danmark (till 1660) och Polen (till 1791). Är i de förenade riken Sverige och Norge ingen till tronen arfsberättigad prins till och tronföljarval i bägge rikena skall anställas eller är konungaätten på manssidan utdöd, ingen tronföljare utkorad och nytt konungahus skall väljas, utlyses riksdag i Sverige och storting i Norge till samma dag. Dagen före den, som till konunga- eller tronföljarevalet fastställes, väljas af riksdagen och stortinget hvar för sig 36 kommitterade att, därest de båda representationernas val skulle falla på olika personer, sammanträda och genom omröstning valet bestämma. På den till valet utsatta dagen skola riksdag och storting efter det i hvartdera rikets grundval bestämda sätt välja hvardera en person. [Endast Sverges riksdagsordning innehåller närmare bestämmelser angående detta val: hvardera kammaren väljer för sig; faller valet på skilda personer, afgöres det genom en på förhand utsedd nämd af 32 medlemmar från hvardera kammaren, hvilken nämd har att välja mellan de två personer, på hvilka kamrarnas val fallit.] Hafva bägge rikenas val inträffat på samma person, är denne lagligen korad. I händelse däremot af uppkommen skiljaktighet, samlas de förut utsedda kommitterade från båda rikena i Karlstad och åtskiljas ej förr än valförrättningen är till alla delar fulländad. Valbar är därvid endast en af de två, som af riksdag och storting hvar för sig valts. Enkel pluralitet fäller utslaget. Innan valsedlarna uppräknas, skall ordföranden en ibland dem uttaga och förseglad aflägga. Stannar omröstningen i paria vota, uppbrytes den förseglade sedeln och bestämmer utslaget.

Olämpligare bestämmelser än dessa i vår svensk-norska riksakt förekommande kunna väl knappast tänkas i fråga om en så viktig förrättning som konunga- och tronföljareval. Och föga bättre synas exempelvis de vara, som gälla presidentvalet i Amerikas Förenta Stater, hvarvid i regeln två nära jämnstarka partier stå emot hvarandra, af hvilka det ena naturligtvis alltid får gifva vika.

* * *

Det är icke alltid som för dylika val s. k. enkel absolut majoritet ansetts vara tillräcklig. Tvärtom är det antagligt, att i äldre tider *enstämmighet* varit ett om ej i lag så åtminstone i praxis stadgadt villkor och att valen oftast skett i en form, som ännu i dag inom det privata samfundsväsendet är vid fullt lif, nämligen medelst *acklamation*.

En inom det offentliga lifvet ännu bestående kvarlefva af denna medeltidsvalform är påfvevalet. Vid detta val, hvari allt sedan 1179 endast kardinalerna ägt deltaga och för hvilket Gregorius X 1274 skapade en egendomlig organisation, den s. k. konklaven (egentligen det stängda rum, där kardinalerna samlas till valet), fordras, »i brist på enstämmighet», två tredjedelars majoritet (två tredjedelar af de afgifna rösterna + 1). Som detta höga röstetal emellertid i praxis ofta visat sig mycket svårt att uppnå, förklaras i en påflig bulla af 1807 i politiskt upprörda tider, då större skyndsamhet må vara af nöden, enkel absolut majoritet vara tillräcklig. Själfva de närmare bestämmelserna för valet kunna ej heller sägas vara särdeles lyckligt funna. Såvida det ej kan åstadkommas genom acklamation eller kompromiss, skall det ske genom slutna sedlar (»scrutinium»), hvar och en upptagande ett namn. Sedan antalet af de röster, hvarje kandidat i scrutinium uppnått, meddelats de väljande, kunna dessa — likaledes med slutna sedlar — genom »accessit» tillkännagifva, att de tillträda viss kandidats val, en bestämmelse som naturligtvis i någon mån ökar utsikterna för uppnåendet af det behöfliga röstetalet. Men då samma kandidat dag från dag af samma väljare kan framställas, blir den slutliga utgången ofta beroende endast på graden af den envishet, hvarmed den segrandes kandidatur framställes. Ej sällan inträffar dock, att man till sist nödgas frångå de ursprungliga kandidaturerna och att valet tager en helt och hållet oanad vändning.

I de gamla fördragen rörande Kalmar-unionen förekomma rätt intressanta bestämmelser om konungavalet. Enligt den s. k. unionsakten af 1397 skulle Danmark, Sverige och Norge evinnerligen en och samma konung hafva. Gemensamt och icke hvart för sig skulle, efter konung Eriks död, rikena välja och taga en konung. Om Erik eller hans efterträdare lämnade efter sig son, skulle denne, och därest sönerna voro flere, en af dem till konung väljas öfver alla tre rikena. Därest konungen frånfölle barnlös, skulle de tre rikenas »råd och män» samdräkteligen en annan välja, dem Gud gäfve dem nåden till och de efter bästa samvete funno rättast, skäligast och för rikena nyttigast vara. — 1436 års förslag till förbättrad unionsakt föreskrifver, att vid konungs frånfälle drotseten och marsken i det rike,

där konung aflider, skola kungöra dödsfallet för de två öfriga och utfärda kallelse till sammanträde i Halmstad för konungaval. Detta förrättas genom en valnämd af 120 personer, 40 från hvartdera riket: biskopar, lagmän eller landsdomare samt ombud för ridderskap, borgare och bönder. Hvilken desse 120, efter aflagd ed, endräkteligen välja, skall vara konung öfver alla tre rikena. Om konungen har äkta son, skall denne vara närmast i valet, om de kunna känna mellan Gud och sig, att han är därtill fallen och att det kan ske utan rikenas och rikenas mäns och innebyggares fördärfvelse; efterlämnar konungen flere söner, skall den skickligaste bland dem väljas. Därest åter konungen dör utan äkta son, skall nämden först bestämma, om den vill välja utländsk eller inländsk man, i hvilket sistnämnda fall genom lottning bör bestämmas, från hvilket rike konung skall tagas. Kunna valmännen ej sämjas om valet och ens blifva, skola de bland sig utse fyra »de visaste och förnumstigaste» af hvardera riket, två andliga och två världsliga, och dessa tolf, efter ånyo aflagd ed, komma sammans i ett hus och ej skiljas åt förr än de blifvit ens; »och som de då ens varda, så skall det blifva».

Utan tvifvel äro dessa bestämmelser om valet af unionskonung i vissa afseenden mycket att föredraga framför dem vi nu äga. Svårigheten med dem är krafvet på »endräkt» bland de väljande. Hvad med detta och liknande uttryck skall förstås är hvarken här eller, så vidt författaren känner, i andra motsvarande bestämmelser från äldre tider närmare angifvet, men ingenting synes tala mot att därmed menas just hvad som säges, hvilket negativt skulle kunna uttryckas så, att ingen af valmännen får bestämdt motsätta sig den föreslagna kandidaturen för att den skall vara acceptabel. Omröstningen har naturligtvis varit muntlig.

Det vore kanske icke omöjligt att konstruera en för modärnare förhållanden lämpad, på den gamla principen om enhällighet eller åtminstone starkt kvalificerad absolut majoritet grundad metod för chefs- och ordförandeval. Hvad som emellertid därvid alltid vore att hålla i sikte, vore att ingen säkerhet funnes för att metoden nödvändigt skulle leda till ett resultat; svårigheterna att vinna den nödiga enhälligheten eller majoriteten kunde visa sig oöfvervinneliga, hvarför man alltid borde vara beredd på någon extraordinär utväg, t. ex. en ansedd myndighets utslag eller möjligen lottdragning, att i nödfall tillgripas.

Vi kunna tänka oss en korporation af omkring 100 medlemmar. som hade att enligt sådana grunder utse sin egen ordförande. Det

skulle då knappast vara lämpligt, att hela korporationen deltoge i valet, utan borde först utses en valnämd af t. ex. 12 elektorer, som skulle äga att företaga valet. För att kunna betraktas såsom ett fullgiltigt uttryck för hela korporationen måste nämden utses enlig proportionella grunder, t. ex. medelst den Thiele'ska metoden (i dess progressiva form samt med obligatoriska listor) eller en modifikation af den Andræ'ska metoden (med användande af den Droopska valkvoten och med ordnande af valsedlarna i grupper af första, andra o. s. v. ordningen, af hvilka de minsta komma först i betraktande och de andra i tur och ordning därefter, så att de största komma sist) *). Att dessa för utseende af valnämd behöfliga metoder kräfva sträng partisammanhållning, kan icke anses såsom någon giltig invändning mot dem, då det härvid just är af vikt att få möjligen befintliga partiskiljaktigheter så skarpt som möjligt uttryckta.

För själfva valet kunde man tänka sig följande förfarande.

Hvarje elektor äger att medelst skrifven valsedel föreslå två kandidater. Af de föreslagna kandidaterna uteslutas alla, som vid sluten negativ omröstning mot sig erhålla 4 eller flere röster. Mellan de återstående omröstas positivt sålunda, att hvarje elektor röstar på alla utom en. Den som därvid erhåller minsta antalet röster uteslutes, hvarefter samma omröstnings- och uteslutningsförfarande upprepas, tills blott en enda kandidat återstår. Om denne röstas med ja eller nej. Får han minst 10 ja, är han vald; i annat fall upprepas hela det föregående förfarandet, börjande med nämnandet af nya kandidater, hvarvid elektor, som det önskar, kan bland de två han äger föreslå upptaga någon af de i förra omgången föreslagna.

Förfarandet kan, om det icke heller i andra omgången leder till resultat, upprepas så många gånger som man anser det löna mödan. Om resultat först i den andra eller någon följande omgång vinnes, bör detta endast betraktas som preliminärt, och den eller de, som i föregående omgång eller omgångar erhållit högsta röstetalen, böra ånyo underkastas omröstning med ja eller nej. Erhåller då någon eller några minst 10 ja, äro äfven de preliminärt valda, och skall mellan alla dem, som sålunda preliminärt valts, ny omröstning företagas, hvarvid högsta röstetalet fäller utslaget.

Vinnes intet resultat alls, tillgripes den »ultima ratio», som för sådan händelse på förhand bestämts. I fråga om viktigare ordförandeposter torde det vara lämpligast, att om de ej kunnat besättas genom val, Kungl. Maj:t får utse deras innehafvare. Gäller det åter fall,

*) Se vidare *Proportionella valmetoder*, Sthm 1900.

beträffande hvilka en sådan utväg ej kan tillgripas, torde lottning böra äga rum, men helst icke i sista hand utan på ett visst sked- af själfva valförrättningen. I detta afseende hafva exempelvis unions-bestämmelserna af 1436 ett afgjordt företräde framför dem af 1815

I. F.

Ryska kvinnor

i det sociala lifvet, i litteraturen och i historien

af FELIX VOLHOFSKIJ.

Den ryska kvinnans öden under hela den historiska perioden af hennes folks lif äro intressanta och lärorika i mer än ett afseende. Motsatserna i hennes sociala ställning och den roll hon spelat under olika tidsskeden tränga sig på hvarje betraktare af det närvarande och af det förflutna. Mannens verkliga ledsagarinna under den tidiga period, då den obundna friheten, kraften och friskheten af det vilda lifvet i de drömfylda skogarna och på de gränslösa, blomstrande stepperna i Ryssland, just begynte kristalli-sera sig i en stor demokrati, förvandlades hon till en träl, till en mannens lefvande egendom under det förgiftande inflytandet, å ena sidan af mongolen, å den andra sidan af den degenererade byzantinern. Så försöker en revolutionär på tronen att med sin jättehand upplyfta henne från den dy, hvari hon nedtrampats, där hon löpte fara att förlora både sin själ och sitt kvinliga behag; och omedelbart visar hon tecken till att stora krafter ännu äro lef-vande inom henne. Jätten dör, efter att ha gjort allt hvad en hand, äfven om det är en jättes, kan göra, lämnande den ryska kvinnan att bäst hon gitter frigöra sig från den snärjande oförenligheten af de höga ideal af utveckling, af nytta för nationen och mänskligheten, som han uppställt för henne, och de giftiga medel han tvungits taga sin tillflykt till: den alltuppslukande byråkratiska statsmaktens hydra och träldomens kräfta. Oaktadt verkning-arna af dessa dödande inflytanden såväl på henne som på hela folket under Peter den stores efterträdares regeringar, icke blott höjer sig den ryska kvinnan under senare hälften af det sista seklet på nytt till en verklig »andra hälft» af människosläktet, utan återvinner hvad henne tillhör tidigare än hennes syster i västern. Och allt detta har timat inom en, historiskt sedt, löjligt kort tidrymd.

Hvilket skådespel! Hvilken lärdom! Hvilket värdigt föremål för entusi-astisk beundran! Jag hoppas en dag få tillfälle att skrifva en bok om detta lockande ämne. Intill dess är måhända äfven en kort skiss af nytta. Men huru strängt ämnet än begränsas, är det omöjligt att tränga ihop det i en tidskriftsartikel utan att bortlämna viktiga fakta eller stympa det hela. Där-för vill jag på förhand göra läsaren uppmärksam därpå att han i denna skiss icke alls kommer att finna några uppgifter rörande den verksamma, ofta ledande roll den ryska kvinnan spelat inom den revolutionära rörelsen i hennes land. Af detta kapitel ensamt vore det svårt att gifva ett uttömande begrepp i en tidskriftsartikel, hvarför jag föredrar att i detta sammanhang helt och hållet utelämna det.

* * *

De sjette, sjunde, åttonde och delvis nionde seklerna kunna betraktas såsom de slavers förhistoriska tid, hvilka upptogo Rysslands område. De bildade icke en stat, utan stammar och kommunala samhällen; det är först under senare hälften af det nionde århundradet vi finna dem mer eller mindre omvandlade till små furstendömen under väldet af anförare för krigareskaror, delvis af skandinavisk härstamning och af våra krönikörer benämnda »furstar». Lefnadssättets enkelhet under hedendomen tillät icke att afstängdhet blef kvinnornas öde, såsom senare blef fallet i Ryssland och i västra Europa vid början af feodaltiden. Kvinnorna uppträdde obeslöjade, men om en man lyckades kasta en slöja öfver en kvinnas hufvud, blef hon hans hustru. Den omständigheten att en liten ask med någon talisman och en knif vanligen voro fästade vid deras halsband (hvars pärlor oftast voro af grön färg) visar att kvinnorna icke förmenades delaktighet i religiösa ceremonier och det praktiska lifvet. I själfva verket deltogo kvinnorna i kommunala angelägenheter, i offentliga idrotter och fester sida vid sida med männen. Ja, en änka, som hade barn, visades särskild vördnad. Flickor togo del i interkommunala festligheter och det var vid sådana tillfällen unga människor kommo till ömsesidig förståelse och grundade nya familjer. Äfven området för krigiska dater var under den tidigare perioden lika öppet för kvinnor som för män. De ryska folkliga rapsodierna, kallade »biliner» (af orden »byt» — vara, existera och dess participium »byl» — varit, existerat — eller sånger om saker och händelser, som verkligen timat, till skilnad från sagorna) omtala nästan lika många hjältinnor som hjältar och flera af dessa hjältekvinnor framställas i den mest poetiska dager och det mest poetiska språk. Furst Vladimir (972—1015), det folkliga idealet af en monark, talar i en af dem härom med sina »bogatiri», krigshjältar, en klass af fria krigare i besittning af ovanlig fysisk styrka och andra egenskaper, som samlades omkring och tjänade honom. Efter att ha klagat öfver sitt ungkarlslif och frågat hvilka af dem, som ville hjälpa honom att finna en brud, beskrifver han som följer sitt ideal af en hustru:

Fager vara skall min mö,
dock min like uti visdom:
på det jag ständigt någon måtte hafva
att dela mina tankar och att språka med
en, som med stolthet jag till festen leder,
som värdig vore eder hyllning
och som att hedra eder visste.

En af sällskapet nämner den ena af konungens af Lithauen två döttrar såsom en mö i allo fullkomlig, och det är anmärkningsvärdt att han bland hennes färdigheter omtalar att hon fått lära att läsa och skrifva. Furst Vladimir antar förslaget och nu draga två riddare, Dunaï Ivanovitsch, »den lugne», och »den unge» Dobrinja Nikititsch till Lithauen på friarefärd. Deras uppdrag krönes med framgång, ehuru konungen af Lithauen mycket ovilligt ger sitt samtycke. På hemvägen upphinnas de två sändebuden af en tredje »bogatir», en lithauer, som utmanar Dunaï Ivanovitsch. De kämpa först med klubban, sedan med svärdet, och ådagalägga båda lika mycken styrka och skicklighet. Slutligen gripa de till lansarna och den ryska krigaren lyckas, ehuru med mycken svårighet, kasta lithauern ur sadeln, hvarpå denne

befinnes vara konungens af Lithauen äldre dotter. Då Dunaï frågar henne hvarför hon ströfvar öfver stepperna klädd såsom krigare, svarar hon:

Hvarför ha'n I, ryske kämpar
bortfört ock min kära syster?
Kring de vida stepperna jag ströfvar
för att söka mig en värdig make;
hvem mig vill, mig måste vinna
uti öppen strid på fältet,
blott hans älskarinna blir jag och hans hustru.

Dunaï finner alls intet att förvånas öfver i denna förklaring, utan säger endast:

Anastasia, furstinna sköna,
kom och följ mig nu på färden.
Gyllne hjälmen tag ifrån ditt djärfva hufvud
kläd din rustning af, ditt harnesk lämna,
kläd dig som en ädel flicka anstår
och dig hölj i snöhvit mantel;
låt oss så till Kieff draga, furstestaden,
till Vladimir, fursten god och nådig.
Där till helga kyrkan vi bege oss
för att båda bära gyllne bröllopskronor.

Romansen om Dunaï slutar tragiskt, men den visar ytterligare att den ryska kvinnan före mongolernas herravälde var mannens like. Vid den fest, som följde de båda lithauiska prinsessornas vigsel, börjar Dunaï, rusig både af vin och af sin framgång att vinna sådana ideala hustrur för sin furste och för sig själf, skryta öfver sin bedrift, hvilken han anser ställa sig högt öfver Vladimirs öfriga hofmän. Hans hustru, som inser hans dåraktighet, gör smått narr af honom och säger att den ena kämpen, som hon nämner, öfverträffar Dunaï i styrka, den andra i ridkonst, en tredje i blygsamhet, furst Vladimir i skönhet och höfviskhet och hon själf i bågskjutning. Hon säger sig kunna skjuta en pil genom sin ring, den hon skulle placera på sin mans hufvud, och klyfva pilen itu mot en knif ställd bakom ringen. Dunaï antar utmaningen och öfvervinnes af sin hustru i den offentliga täfling, som följer. Detta sårar hans stolthet så djupt, att han skjuter en annan pil genom sin hustrus hjärta, men omedelbart efter detta dåd bli ånger och kärlek honom öfvermäktiga, så att han tar sitt eget lif, i det han säger:

Där den ljufva hvita svanens hufvud föll,
där bör också falkens hufvud falla.

Det är rätt anmärkningsvärdt att folkpoesin, medan den skildrar kvinnor såsom mäns likar i hjältedater, icke frånkänner dem kvinliga egendomligheter. Särskildt tydligt framträder detta i romansen om Stavjor Godinovitsch och hans hustru Vasilisa Mikulitschna, hvilken kunde benämnas en poetisk värdesättning af kvinlig list.

Sången börjar med en beskrifning af en af de fester i Kieff, furst Vladimir enligt våra krönikor periodiskt plägade tillställa, icke blott för sin hofstat och sina vanliga gäster, utan för enhvar som behagade stiga in — fester, som i folkmedvetandet ställts i samband med en mild idealfurste. Denna

gång illustrerades festen genom närvaro af en framstående gäst: Stavjor Godinovitsch, »den unga köpmannen från Tschernigoff». Såsom vanligt var vid sådana fester, när vin, öl och mjöd eldade gästernas sinnen och löste deras tungor, började de berömma sig af hvad de ansågo utmärka sig framför andra. Stavjor Godinovitsch satt tyst, utan att röra hvarken dryck eller spis — till följd af sitt förakt för Vladimir och hela hans hof, synes det. Då den »milde fursten» frågade hvarför han icke berömde sig af någonting, svarade nykomlingen ironiskt att han icke hade något att skryta med: skulle han väl skryta med sin rikedom på guld? Men en köpmans rikedom finnes aldrig i handom, om den också aldrig är uttömd. Han kunde knappast skryta med sina dyrbara kläder eller sina starka stöflar, då ingendera kunde hålla länge: trettio skräddare voro ständigt upptagna af att göra kläder på hans beställning, trettio skomakare arbetade utan afbrott på skoplagg; han begagnade de nya sakerna en eller ett par dagar; och, sade han:

Sen jag för dem till min bod på torget,
och åt er dem säljer, stolte furstar,
lysande bojarer; glade ären I att köpa
få och dryga pris för dem betala.

Efter att så ha visat sitt djupa förakt för allt hvad furstarna skröto med, anmärkte Stavjor att det dock fanns något han kunde vara stolt öfver och det var hans hustru.

Som månen mildt, så lyser hennes ljufva panna
som stjärnor gnistrar håret uti hennes tunga flätor,
som falkens klara, stråla hennes sköna ögon
inunder bryn som bågar, mörka, nästan svarta.
Sälja kunde hon er alla och er återköpa
och en narr af dig, min furste, göra.

Hela församlingen var slagen af stumhet af de förolämpande orden, medan Vladimir, kännande sig sårad både på egna och på sitts hofs vägnar befallde att Stavjor skulle kastas i fängelse och stanna där i sex år; hans hus skulle säljas och hans hustru hämtas till Kieff. En särskild beskickning sändes af »den milde fursten» till Tschernigoff, men underrättelse om den olycka, som drabbat hennes man, nådde Vasilisa medan Vladimirs ombud ännu var på väg. Hennes första tanke var att befria sin älskade man och hon sade till sig själf:

Att med guld försöka nyttar föga
och med våld kan ej min make räddas;
nej! om något honom skall befria
måste list det bli och kvinnofunder.

Vasilisa afklipper sina flätor, iför sig en sändebudsdräkt, stiger till häst och drager till Kieff med ett följe af fyratio utvalda män, alla utmärkta bågskyttar och brottare. På halfva vägen möter hon Vladimirs utskickade och föreställer sig för honom såsom sändebud från tatarfursten Han Kalin, skickad för att af Vladimir kräfva den sedan tolf år oguldna tributen.*)

*) Detta utgör en af de anakronismer, som förekomma i hvarje nations folkpoesi, särskildt där såsom i Ryssland uttrycken af folkets poetiska skapande under sekel endast muntligen bevarats och förts från generation till generation. Tatarerna uppträdde i Ryssland vid en mycket senare tidpunkt än den i sången skildrade, men tatareröfringen och deras förtryck lämnade så djupa spår i folkets föreställningar, att de i sinom tid infördes i de gamla »bilinerna» såsom företrädande ett yttre, fientligt skräckvälde.

Vladimirs sändebud skyndade tillbaka för att meddela den ryska fursten de dåliga nyheterna. Vladimir kände sig orolig och beslöt mottaga tatarsändebudet med alla hedersbetygelser. Emellertid slog den förklädda Vasilisa läger utanför staden, lämnade sitt följe där och begaf sig själf direkt till palatset Det är af intresse att Vasilisas sätt och uttryck, sådana de beskrifvas i sången, antyda icke blott god härkomst, men också god uppfostran. Sedan hon afgifvit sitt officiella meddelande, tillägger det föregifna sändebudet sin egen fordran: hon begär Vladimirs brorsdotter Sabava Putjatischna till äkta.

Här följer åter en detalj värd särskild uppmärksamhet, såsom antydande kvinnans ställning vid denna tid. Vladimir afgör icke själf sin släktings öde, utan svarar friaren att han vill öfverlägga med henne om saken, för henne bort i ett annat rum och frågar där om hon vill gifta sig med sändebudet. Sabava uttrycker sin misstanke att sändebudet är en kvinna och anför såsom skäl: att han går som en liten anka, med korta steg; hans röst är emellanåt för hög; hans händer äro små och hvita; hans fingrar smala och fint formade o. s. v. Vladimir tvekar och inbjuder, för att vinna klarhet, sändebudet att taga del i manliga idrottsöfningar: först brottningskamp, därpå bågskjutning. Nykomlingen besegrar alla motståndare. Då gör Vladimir ett sista försök: han inbjuder sin gäst till ett schackparti och säger sig ställa som insats staden Kijeff, med alla dess furstar och bojarer, naturligtvis, medan sändebudet däremot skulle ställa hela den sedan tolf år oguldna tributen. Vasilisa vinner, men bjuder sin vinst i utbyte mot Sabava Putjatischna, ett anbud, som med ifver antoges. (Hon utför sålunda i handling sin mans skrytsamma påstående att hon kunde köpa och sälja igen alla Kijeffs bojarer och furstar). Under den tre dagars fest, som föregår bröllopet, blir brudgummen med ens dyster till sinnes. För att upplifva honom eftersändas lutspelare och sångerskor, men deras musik gör ingen verkan. Tatarsändebudet säger då till Vladimir att där borde vistas en viss Stavjor Godinovitsch i Kijeff och ber att man må kalla på honom, enär han är en utmärkt musiker. Ogärna, men icke riskerande att förtörna det mäktiga sändebudet, befaller Vladimir att Stavjor skall hämtas från fängelset. Sändebudet visar honom synnerlig aktning och frågar om lutspelaren igenkänner honom. Stavjor känner ej igen sin hustru. Efter det han spelat ber sändebudet Vladimir skänka sig Stavjor, erbjudande sig att i gengäld afstå från alla anspråk på den oguldna tributen. Vladimir bifaller och paret rider bort till Vasilisas läger. Sedan hon där utbytt sin förklädnad mot sin vanliga kvinliga dräkt, visar sig Vasilisa på nytt för sin make och frågar om han nu känner igen henne. Det gör han naturligtvis och känner sig lycklig och stolt, men yrkar att de skola skynda tillbaka till Tschernigoff. Vasilisa anser det icke värdigt dem att i smyg lämna Kijeff. De återvända därför — Vasilisa icke längre förklädd — och hon frågar skämtande Vladimir om han vill gifva henne sin brorsdotter till äkta. Fursten brinner af skamkänsla och slår ned ögonen, men fogar sig det oaktadt värdigt i sitt nederlag och tilltalar Stavjor i följande ord:

Tack jag dig, Stavjor Godinovitsch, är skyldig
för ditt kloka skryt, din stolta tillit
till din ädla maka Vasilisa!
Hon i sanning köpt oss alla och har sålt oss
och af mig hon gjort en narr i allo!

Därför skall i denna staden Kijeff
framgent du, så långt din lifstid räcker,
köpenskap få idka fri från skatter.

Det långa referatet af denna sång kan kanske ursäktas på grund af den tydliga föreställning den skänker om den ryska kvinnans hedrade ställning under tiden före mongolernas välde. Detta framträder så mycket skarpare som Vasilisa Mikulitschna, enligt den ryska folkpoesin, var af bondehärstamning och anledning finnes att förlägga tidpunkten för de sedvänjor och idéer, som i sången beröras, till en långt senare period än de tionde och elfte århundradena. I själfva verket förekommer namnet Stavjor år 1118 i de ryska annalerna såsom tillhörande en framstående man i »stora Novgorod» (icke Tschernigoff), som aflagt trohetsed till storfursten af Kijeff (Vladimir Monomach, furste i Kijeff från 1113 till sin död 1126), men blifvit landsförvisad sedan han misshagat denne. I folkets minne ha de båda Vladimir — ehuru skilda af mer än ett århundrade — sammansmält till en person, men då sångens egentliga hjälte, Stavjor, tillhör det tolfte seklet, kvarstår det faktum att i folkmedvetandet ingen skilnad existerade i seder och lefnadssätt mellan den senare och den tidigare perioden. Detta intryck af folkpoesins hågkomster bekräftas i väsentlig mån af historiska undersökningar.

Den äldsta ryska lagkodex är den, som utgafs af Jaroslaff den vise (under andra fjärdedelen af det elfte århundradet). I den göres ingen skilnad mellan mannens och hustruns egendom, men efter mannens död utöfvade änkan full myndighet öfver barnen. Oaktadt denna egendomsgemenskap mellan de gifta parterna, var hustrun icke personligt ansvarig för skulder, som mannen gjort utan hennes delaktighet; för en sådan skuld kunde mannen göras till fordringsägarens träl, men detta kunde icke ske med hustrun.

Jämsides med den borgerliga lagen och de borgerliga domstolarna, existerade i Ryssland ecklesiastisk lag och rättskipning. I och med införandet af kristendomen, under tionde seklet, öfvergick jurisdiktionen i en mängd mål, härrörande från familjeförhållanden i kyrkans händer och detta var i en del afseenden nyttigt. Det var kyrkan, som förskaffade kvinnan samma rättighet som mannen att i testamente förfoga öfver egendom; hon kunde till och med göra detta till förmån för sina döttrar med åsidosättande af sönerna.

Det vi känna om furstinnorna under denna tidiga period af Rysslands historia antyder också likhet i rättigheter. Furstinnor härskade i sina länder, mottogo och afsände ambassadörer, besutto städer, och hade sina beväpnade följeslagare fullkomligt liksom furstarna. Det lilla vi veta om furstinnor under det tidigare skedet, såsom t. ex. Olga (d. år 969), bekräftar slutsatsen att fullständig jämlikhet mellan man och kvinna rådde under dessa tider. Sedan furstinnan Olgas make dödats af en slavisk stam, som underlydde furstarna af Kijeff, för det han affordrat dem dubbel tribut, hämnades hon hans död genom att förrädiskt bringa i sitt våld stammens främsta män, dem hon dels lät bränna, dels begrafva lefvande, hvarpå hon äfven nedbrände »rebellernas» stad och pålade dem själfva en ännu drygare skatt. På den tiden betraktades dock trolöshet och grymhet mot fiender såsom bevis på visdom och mod, och såsom de i krönikan framställas i samman-

hang med Olgas bedrifter, visa de en fyndighet, en uthållighet och en statsklokhet, som stodo vida öfver hennes gemåls. Med att ha kufvat den upproriska stammen lät hon sig icke nöja, utan sökte införa ordning och rättvisa i sina besittningar, för att icke vidare gifva någon anledning till missnöje. Ett helt sekel efter hennes död visades ännu i Pskoff den släde, i hvilken hon gjorde sina resor genom sina besittningar, reglerande beskattningen, stannande på olika orter för att skipa rätt, och på sådana ställen, som skulle blifva ständiga centra för administrationen och handeln, utnämnande ämbetsmän, som benämndes »tjuni». Det må anmärkas att Olga icke till födseln var en slavisk kvinna. Hon härstammade från en furstlig svensk ätt, som likväl sedan öfverflyttat till Pskoff, och hennes son och arftagare, Svjatoslaff, bar ett rent ryskt namn. Men det hindrade icke att hennes samtida af slavisk stam hyste höga tankar om hennes verksamhet och sätt att lefva; i våra annaler har hon erhållit binamnet »den visa» och säges ha tillvunnit sig allmän beundran.

Om en annan furstinna i elfte seklet, Preslava, af rent rysk härstamning, veta vi att hon, ehuru hon icke regerade, i den tidigare ryska historien spelade en roll, som visar att hon vid hofvet i Kijeff intog en oberoende ställning och att hon visste att handla under svåra omständigheter. Efter furst Vladimirs (Olgas sonsons) död, beslöt hans äldsta son att utrota alla sina bröder, som voro spridda öfver Ryssland såsom härskare öfver olika områden. Han lyckades mörda tvänne bröder, men Preslava hindrade vidare illgärningar genom att underrätta brodern Jaroslaff i Novgorod om det som redan skett. Han bad folket i Novgorod om hjälp och förjagade med dess bistånd mördaren.

Det må äfven anmärkas att tre af Jaroslaffs döttrar blefvo gifta med konungarna i Ungern, Frankrike och Norge och således att de måtte erhållit undervisning i främmande språk; och då Jaroslaff själf för sin tid var en lärd man som icke blott läste, men själf afskref böcker, och då vid hans hof funnos många engelsmän, ungrare, greker, polacker och särskildt svenskar, kunna vi tryggt antaga att prinsessorna erhöllo en utmärkt uppfostran.

Under det tolfte århundradet råkade Ryssland under tatarernas ok. Ryssland var då deladt i små, väsentligen självständiga furstendömen, mellan hvilka endast föga enighet upprätthölls genom deras furstars inbördes släktskap och folkets medvetande af sitt gemensamma slaviska ursprung. Denna splittring möjliggjorde en eröfring och herravälde under 300 år af de inträngande tallösa skarorna af vildar, som icke kände till jordbruk, utan lefde af stomjölk och rått hästkött. Blomstrande besittningar förvandlades till ödemarker, en stor del af befolkningen flydde till skogarna och lefnadsvilkoren liksom lefnadssättet sjönko till en lägre nivå. Med det värsta af allt var att centralisation blef nödvändig för att kunna upprätta en statsmakt, stark nog att täfla med den mongoliska despotismen. Detta åvägabragte förvandlingen af en federation af halft patriarkaliska, men i grunden mycket demokratiska furstendömen till det despotiska moskovitiska tsardömet, som modellerats efter det mongoliska. På samma gång gjorde sig kyrkans nackdelar, hvilka förut motvägts af fördelarna, mera gällande. Kristendomen hämtades till Ryssland från Byzantium och nu kommo den byzantinska idén om kejserlig absolutism, dess sträfvan att afskilja sig från massorna och omgifva sig med pomp och ståt, såsom nya faktorer med i leken, liksom byzantinsk

skolastik. Dessa två förvildande och dödande inflytelser, den mongoliska och den byzantinska, enades om att utdrifva den ryska kvinnan ur Rysslands lif. Legenden om människans fall genom Evas tillskyndan skapade tillsammans med det ödesdigra inflytande kvinnor utöfvat på Byzantiums historia bland byzantinerna den literära typen af »den dåliga kvinnan». Asketismen utvecklade den vidare, i det den betraktade kvinnan såsom källan till all frästelse och till allt ondt. Inemot sjuttonde seklet var den ryska literaturen full af böcker om detta ämne, tills det slutligen utkom ett arbete »Om elakt sinnade kvinnor, eller ett samtal mellan fader och son, samladt från olika skrifter, gudliga kyrkofäder och visa filosofer». Här beskrifves kvinnan, vare sig som hustru eller som flicka, såsom inställsam, slug, odygdig, en trollpacka, en lejoninna, en drake, en huggorm. I en annan bok benämnes kvinnen af en samtida moralpredikant »nordanvinden», »den våta dagen», »den galna geten», »den smala båten», etc. etc. hvarpå författaren slutar med förklaringen att »af allting ondt det värsta är en dålig hustru!» »Det är bättre», säger han, »att hafva en get i huset än en fullvuxen dotter; när geten går ut ur huset hämtar hon mjölk tillbaka, men en dotter hämtar åter endast skam». Den orientaliska lifsåskådningen gaf genom mongolerna åt den tidens ryssar färdiga former för behandlingen af varelser, om hvilka sådana tankar hystes. Dessa former voro — träldom och afskildhet. Och det måste tilläggas och understrykas att de vilkor, som skapats genom mongoleröfringen fortforo att utvecklas till det sämre långt efter det mongolernas ok blifvit brutet. I det elfte århundradet besvarade en rysk ärkebiskop en förfrågan huruvida en mässkjorta, hvari ingick ett stycke af en kvinnas dräkt, kunde utan anstötlighet begagnas i kyrkan, med en motfråga: »är icke kvinnan en mänsklig varelse?» Men under en senare tid tilläts kvinnan icke att komma nära altaret, och nattvarden meddelades henne, icke vid den mellersta dörren, såsom åt männen, utan vid en af sidodörrarna. Under femtonde århundradet tillätos ryska kvinnor af de högre klasserna ännu någon gång att uppträda vid mottagningar af ambassadörer, vid större fester och vid vissa andra högtidliga tillfällen. Men i början af det sextonde seklet ansågs, enligt uppgift af den tyske diplomaten baron Heberstein, representant vid Moskva-hofvet åren 1517 och 1526, en kvinna hederlig endast så länge hon hölls inlåst. I hvarje förmögnare hus fanns en särskild afdelning för kvinnorna, benämd »terem». Den låg på husets baksida och nycklarna till den innehades af husets herre. Kvinnorna tillätos röra sig ute i sin afskilda gård eller trädgård, men muren, som omgaf deras promenadplats var mycket hög. Under inga omständigheter ansågs det tillständigt att insläppa någon person af manligt kön i denna afdelning af huset. En individ, för hvilken särskildt stort förtroende hystes, var utsedd att öfverföra födoämnena från kvinnornas afdelning, där de tillreddes, till husherrens rum. Hans hustru kunde hvarken mottaga egna eller visa sig för sin gemåls gäster utan hans tillstånd. Under sextonde seklet författade en präst, Sylvester, som ägde mycket stort inflytande öfver tsar Ivan IV, en bok om förhållandet mellan man och hustru och om bästa sättet att sköta ett hem. I denna bok nämnes icke ett ord om mannens skyldighet att älska sin hustru och sina barn, men väl antydes att han bör vara dem till »skräck». Enligt denne författare är kvinnans enda roll i hemmet och familjen den af hushållerska. De största förtjänster hon kunde äga voro — tystnad och lydaktighet. Den måhända bästa belys-

ningen af kvinnans ställning i familjen, lämnas af en bland ceremonierna vid äktenskaps ingående på denna tid. Efter vigseln öfverräckte den nygifta hustruns fader en liten knutpiska, såsom en symbol af fadersmakten, till svärsonen, som tilldelade hustrun ett lätt slag därmed och behöll den.

Kvinnornas afskilda lif ledde till utveckling af lyx. Allehanda broderiarbete — i silke, silfver, guld, pärlor och ädla stenar — utgjorde det vanliga tidsfördrifvet i *terem*, hvarför den ryska kvinnan småningom i detta slags arbete inlade hela sin konstnärliga smak och skicklighet. I en del bojarers hus nådde broderikonsten en mycket hög grad af förfullkomning, såsom framgår af de furstliga och bojar-klädnaderna i ryska muséer, liksom äfven af de fragment af gamla mönster och broderier, som ännu igenfinnas i våra dagars ryska bondeindustri af hithörande slag. Bojarernas hustrur sysselsatte ett antal i sådant arbete skickliga flickor med broderiarbete och vunno ingen obetydande inkomst däraf. Det blef till och med ett af medlen för vinnande af hofgunst. Det är kändt att en viss Vojeikoff under senare hälften af sextonde seklet blef utnämd till utrikesminister, emedan de i hans gemåls *terem* utförda broderierna voro de bästa, som kunde fås — detta ehuru Vojeikoff, enligt en lärd samtida, var lika litet lämplig för en sådan post, som »en björn att spela orgel».

Men om de ryska kvinnorna ådagalade mycken konstnärlighet i sina broderier, så var deras smak i andra afseenden helt och hållet fördärfvad. Formen af deras klädedräkt, lånad från Byzantium, sträfvade att dölja kroppens naturliga linjer; det var endast orneringen däraf, prydnaderna, som voro af mest raffinerade slag. Af mongolerna lånade de ryska kvinnorna den vederstyggliga seden att måla ansiktet, händerna, halsen, ögonbrynen — ja, till och med själfva ögongloberna. Denna sista »tour de force» förefaller visst otrolig, men uppgifves det oaktadt af samtida verkligen ha utförts. Allt sådant blef icke blott tillåtligt, utan till och med enligt etiketten nödvändigt. På så sätt förvandlades de ryska kvinnornas naturliga skönhet, som af då i Ryssland vistande främlingar varmt lofprisades, till frånstötande fulhet.

Kvinnornas afskildhet bragte delningen af familjelifvet att synas ett helt naturligt förhållande och gaf på samma gång upphof till råhet inom umgängeslifvet; männens mest omtyckta tidsfördrif utgjordes af drickande, ätande, björnhetsande och clown-upptåg. Giftermål arrangerades af särskilda kvinliga äktenskapsmäklare, utan att de unga kontrahenterna någonsin fingo tillfälle att se hvarandra före vigseln. Häraf följde olyckliga äktenskap i stor mängd och antalet sådana ökades ytterligare genom öfverlagda bedrägerier. Det var alls icke ovanligt att en yngre och vackrare dotter, eller till och med en tjänarinna, visades åt mäklerskan i stället för den man ville gifta bort, flickor af förkrymt växt ställdes under inspektionen på pallar o. s. v. »Ingenstädes», säger en samtida författare (Kotoschihin) förekommer så mycket bedrägeri beträffande flickor som hos moskoviterna. Olyckliga äktenskap ledde en del kvinnor till asketism, eller till bigotteri och ytterlig konservatism i religiösa former. Den mest utpräglade asketiska typen finna vi i Uliania Lasarevskaja, som lefde på tsar Boris tid (1598—1605), en kvinna af idealisk, sträng renhet och storartad välgörenhet. Under en då varande, förtviflad hungersnöd sålde hon allt hvad hon ägde för att hjälpa de hungrande. En helt annan typ var bojargemålen Morosova, som spelade en framstående

roll i de religiösa tvister och politiska oroligheter, som orsakades af de »gammaltroende» innemot slutet af sjuttonde århundradet. Tre andra kvinnor med namnet Uliania gjorde sig bemärkta under den ryska medeltiden: en furstinna af Tver, som år 1349 äktade den littauiska fursten Olgerd, en hedning, som hon icke blott omvände till kristendomen, utan äfven inspirerade med så stor fromhet, att de år 1377 skildes för att inträda i hvar sitt kloster; furstinnan Palitskaja, änka efter tsaren Ivan den förskräckliges broder, hvilken efter det hon gjort sig till nunna, förebrådde sin svåger hans skändligheter och därför af honom blef dränkt; och furst Vjasemskij's gemål Uliania, hvilken, då en annan furste, efter att ha mördat hennes make, gjorde ett angrepp mot hennes heder, försvarade sig så eftertryckligt med en knif, att den rasande mördaren högg henne i stycken med sitt svärd. Detta hände år 1406.

Oafsedt dessa exempel på moralisk renhet och inre kraft är det anmärkningsvärdt att det finnes mycket få biografier öfver fromma ryska kvinnor från denna period; inalles endast sex ha blifvit kanoniserade af den ryska kyrkan och dessa sex voro alla af furstlig börd. Mycket oftare revolterade ryska kvinnor mot sin afskildhet och sitt elände på helt annat sätt, än med asketism och fromhet eller bigotteri. Olearius, en af de bästa författare, som besökte Ryssland under sjuttonde seklet, berättar att omåttligt vindrickande och äktenskaplig otrohet voro tämligen allmänna drag i *terem*-lifvet, trots lås och höga murar. Enligt den tidigare citerade Kotoschihin var förgiftning ett af både män och hustrur allmänt anlitadt medel. Männen plågade och misshandlade ofta sina hustrur i afsikt att drifva dem att träda i kloster, medan hustrur tillgrepo utvägen att angifva sina hatade makar såsom förrädare mot tsaren, för att sålunda orsaka deras häktande, torterande, måhända afrättande eller landsförvisande, och därmed friheten. Så allmänt spridda voro de dåliga följderna af då rådande system af äktenskapligt och familjelif, att patriarken Adrian, ehuru en mycket konservativ man och en dignitär i kyrkan, år 1693 ansåg nödigt utfärda en speciell, sträng föreskrift till prästerskapet, att i kyrkan allvarligt tillfråga bruden huruvida hon verkligen önskade taga brudgummen till äkta, att upprepa frågan, ifall hon teg, och att vägra vigsel ifall hon utan att yttra ett ord visade motvilja mot brudgummen i hållning eller åtbörder.

Det är lätt insedt att *terem*-lifvet beröfvade den ryska kvinnan icke blott hennes förra sociala ställning, utan äfven hennes rättigheter att besitta egendom. Formelt ärfde hon ännu sin faders förmögenhet, om ingen manlig arfvinge fanns, och hon bibehöll uteslutande rätt till sin hemgift, på hvilken hennes make icke lagligen kunde göra anspråk. Men i själfva verket hade hon inga personliga ägodelar, emedan hon själf hade förvandlats till, först sin faders eller äldre broders, så sin makes ovilkorliga egendom. I sjuttonde århundradet hade tsar Ivan IV äfven formelt inskränkt hustruns ofvannämda rättigheter, i det han förbjudit henne att bevittna testamenten, emedan »hustrun måste göra sin mans vilja».

Det måste tydligt påpekas att allt, som sagts om *terem*-lif, hänför sig till den storryska nationaliteten och endast till kvinnorna af de högre klasserna. Lillryssarna eller Ukrainierna råkade först 1664 under Moskvatsarernas välde, hvarför *terem*-lif icke förekom hos dem, medan hos de arbetande massorna af storryssar själfva lefnadsvilkoren omöjliggjorde afskildhet, ehuru väl under-

på Peters makt att taga och behålla dem, förklarande, att ryssarne »ej förtjänte minsta uppmärksamhet»!

Sedan den energiske barbaren emellertid brutit svenskarnes makt i Livland, vände han sig mot trakterna vid Ladoga-sjön och Neva-floden, där svenskarnes främsta försvar utgjordes af en liten flotta i Ladoga samt fästningarna Kexholm och Nöteborg. Peter hade, för att angripa nämnda trakter, anlagt ett skeppsvarf vid Olonetz på Ladogas östra kust, och här fick han snart en flotta till stånd. Med denna tvang han svenska flottan i Ladoga att segla ut genom Nevan och i Finska viken söka skydd under Viborgs kanoner, hvarpå han kunde företaga belägringen af Nöteborg, liggande på en ö i Nevan, där den börjar vid Ladogasjön. Svenska besättningen utgjordes blott af 400 man, under det den ryska belägringshären räknade 14,000 man, som anfördes af Scheremetjef. Peter själf var ock med i egenskap af kapten vid ett bombarderkompani. Med synnerlig tapperhet motstodo svenskarne tre stormningar, men måste slutligen antaga erbjuden dagtingan, och Nöteborg kapitulerade sålunda i oktober 1702, därvid 128 kanoner, 1,117 musköter och 4,780 handgranater föllo i ryssarnes händer. Fästningens fall var af utomordentlig vikt för Peter; den var nyckeln till Ladoga, som nu för alltid stängdes för svenskarne, och tsaren gaf den nu namnet Schlüsselburg.

Oförtöfvadt fortsatte Peter sin eröfring på detta håll och belägrade en annan fästning — med stad — Nyenskans, som svenskarna uppfört nära Nevans utlopp i Finska viken, vid det ställe, där en liten å, Ochta, utfaller i Nevan eller strax öster om den plats, där Petersburg ligger. Ovilkorligen måste Peter sätta sig i besittning af denna fästning, ty han insåg den ofantliga betydelsen af Nevan såsom den stora pulsåder, hvilken skulle förena ryska riket med Östersjön. Snart, eller den 4 maj 1703, föll Nyenskans, som försvarades af endast 6—800 man, i ryssarnes händer efter tre stormningar, hvarpå besättningen bortfördes i fångenskap.

Karl XII drog emellertid allt ledigt manskap till Polen för att genomdrifva Augusts afsättning, men regeringen i Stockholm sökte göra hvad den kunde för att undsätta Nyenskans och sände därför en liten flotta att afgå dit. Den ankom samma dag fästningen togs och kort därpå öfverrumplades och togs den af Peter själf jämte Mentschikof. Ingermanland föll inom några veckor senare i ryssarnes händer.

Peter hade hunnit fram till Östersjön, och det gällde nu att befästa det ryska väldet här för all framtid. Tsaren beslöt därför att grunda en stad vid Nevans utlopp, men fann, att den nyss intagna

Nyenskans låg för långt upp och fattade därför beslutet att uppföra den nya staden på öarne och holmarne i själfva mynningen af floden. Beslutet fattade han redan 12 dagar efter Nyenskans' fall, eller den 16 maj (29 nya stilen) 1703, och det berättas, att Peter därvid på en af öarne, Lustön, tog en hillebard från en af sina soldater, hvarmed han uppskar två aflånga grästorfvor, som han lade i kors på hvarandra, utropande: »här skall en stad uppväxa». Han grep en spade och började själf arbetet därmed samt lät uppföra ett litet trähus, där han tidtals uppehöll sig och personligen ledde arbetet.

Den nya staden, som till aposteln Petrus' ära kallades S:t Petersburg och som med sin fästning först var afsedd att vara ett bålverk mot Sverige, ej någon ny hufvudstad, blef detta först 1712, då Peter högtidligt upphöjde den till residensstad.

Platsen, där staden reste sig, var sumpig och full af träsk; den var 1703 alldeles obebyggd och endast ett fåtal fattiga finska fiskare lefde här sitt torftiga lif. Trots naturens hinder, traktens sumpiga och osunda natur, arbetets lifsfarliga beskaffenhet, de oerhörda kostnaderna m. m., självhärskaren ville, och det var nog, för att staden genast skulle uppföras. Man kan knappt göra sig ett begrepp om de lidanden, som de olycklige arbetarne ledo, hvilka i hundratusental befalldes att utföra de nödiga arbetena. Bland dessa olyckliga arbetare räknades tusentals *svenska* undersåter, som tillfångatagits och gjorts till slafvar. Inga förberedelser till de omfattande arbetena gjordes, icke ens de nödvändigaste verktyg funnos. Aldrig har man så hänsynslöst ödslat med människokrafter — icke ens vid uppförandet af de egyptiska och asiatiska despoternas jätteverk. Arbetarne, hvilka sammanföstes från de aflägsnaste delarne af ryska riket, måste ofta *med händerna* uppgräfva jorden och bortböra den i säckar eller i skörtena af sina rockar.

Träskfebrar, alstrade af marken, rasade oupphörligen bland arbetarne, som formligen dogo som flugor, och den praktfulla staden med sina otaliga palats kan sägas vara frambragt af varelser med döden i hjärtat och utan annat lif, annan vilja än despotens. Minnet af dessa lidanden fortlefde länge hos folket, som ännu i slutet af 18:de århundradet kallade Petersburg för *tårestaden*.

Denna befolkade Peter väsentligen genom att *tvinga* folk att flytta dit. Hvarje egendomsägare, som rådde öfver 500 bönder, var skyldig att låta uppbygga ett tvåvånings stenhus, och det förbjöds att uppföra stenhus annorstädes än i Petersburg för att förmå alla murare i landet att flytta dit.

Stadens sanka läge gör, att den ej kan kanaliseras på effektivt

sätt och därför är ytterst osund — den osundaste af Europas städer — hvarför ock dödligheten är oerhörd.

På en af öarne uppförde Peter Peter-Pauls-fästningen, dit han sammandrog 40,000 man reguliera trupper, och i fästningskyrkan utsåg han grafplats för sig och sina efterträdare. Fästningen har ock fått mottaga många utvecklingens och frihetens martyrer, som sökt europeisera Ryssland och därför försmäktat i Peter-Pauls fuktiga och djupa, till stor del under Nevans yta belägna fängelsehålor.

I sin nya hufvudstad slapp Peter den moskovitiska andan, som höll på det förflutnas traditioner. Petersburg skulle vara ej blott det »fönster», som öppnats åt västern, utan ock medelpunkten för den ryska pånyttfödelsen; här kunde Peter få visa sin smak för de i Moskva hatade främlingarna och förmå adeln att bortkasta de ryska fördomarne.

Moskvas asiatiska period i Rysslands historia aflöstes genom Peter den store från denna tid af Petersburgs eller den s. k. europeiska perioden.

Svenskarne försökte flere gånger att hindra den nya stadens och dess fästnings uppförande, men tillbakaslogos ständigt. Till skydd mot deras angrepp lät Peter genom Mentschikof befästa ön Retusaari (nu kallad Kotlin), där fästningen Kronslott uppfördes redan 1703 och Kronstads stad och fästning kort därpå grundlades. Kronslotts uppförande försiggick på endast tre månader och skall ha kostat 8,000 människor lifvet. Fästningen, som med tre rader kanoner behärskade inloppet till Petersburg, ansåg Peter som sin främsta utpost mot svenskarne och han lät med anledning af dess afslutande prägla en skådepenning med inskrift: »*Finland, se din behärskare*».

Peter uppträdde redan våren 1704 med en stor flotta på Östersjön för att hålla svenskarne på afstånd, och då en svensk flotta sommaren 1704 sökte tillintetgöra denna och Kronslott, misslyckades försöket. På samma tid förstörde ryssarna den svenska flottan å sjön Peipus, hvarpå de intogo Dorpat, Narva och Ivangorod, trots det tappraste försvar af de otillräckliga besättningarna. Peter kunde därpå med skäl säga, att »Narva nu var hämnadt»; svenskarnes makt i Östersjöprovinserna var slut för alltid. Dessa länder, öfvergifna alltjämt af Karl XII, hemsöktes af härjningar af ryssarne, som föröfvade de rysansvärdaste grymheter mot befolkningen och bortsläpade en stor del i träldom och tvungo fångarna att byta om religion.

Svenskarne företogo 1705 tre nya anfall mot Petersburg, Kronstadt och Nöteborg. Intet kunde dock uträttas, utom förstörandet af en mängd skepp: fästningarna kunde ej angripas. Kungen höll sig

alltjämt borta och ingen enhet fanns i ledningen af svenskarnas anfall. Äfven 1706 sökte svenskarna oroa Peter och förstöra hans nya anläggningar, men misslyckades äfven nu. En belägring af Petersburg 1708 blef likaledes resultatlös, och nederlaget vid Pultava 1709 aflägsnade ändtligen fullständigt hvarje fara af svenskarne.

* * *

Minnet af Petersburgs grundläggning firades den 29 maj 1903 med stora högtidligheter i den ryska hufvudstaden, och till deltagande däri hade dess stadsfullmäktige genom dess borgmästare utfärdat inbjudning till alla europeiska hufvudstäders borgmästare eller i vissa fall stadsfullmäktiges ordförande. Dessa inbjödos att »med sin närvaro hedra denna jubileumsfest» och inbjudningen börjar med framhållandet af stadens uppkomst genom Peter den store. Ingen i Sverige tänkte väl, att Sverige skulle genom någon representant hedra minnet af Petersburgs uppförande 1703 *såsom ett bålverk just mot Sverige,* och man hörde intet af någon inbjudning hit, då man erfor att Kristianias borgmästare redan afrest såsom representant för sin stad. Detta var mindre att undra på, ty Norge är ett suveränt rike och på Peter den stores tid var Danmark-Norge gång på gång Rysslands allierade. Man visste intet om någon inbjudning till Sverige, förr än man af tidningarne fick se, att Stockholms borgmästare, C. Lindhagen, för att så säga, smugit sig i skymningen ombord på en ångbåt med Petersburg som mål. Då de öfverraskade stockholmarne läste notisen därom, var deras representant långt ute på Ålands haf och de hade intet tillfälle att uttala sig om sitt otillsporda representerande vid glädjefesten öfver svenskarnes nederlag.

Man torde ha skäl att antaga, att Stockholms borgmästare, hvars frimodiga och demokratiska sinnelag är allom kändt, ej företagit denna resa — hans första officiela yttre handling efter tillträdandet till ämbetet — med gladt hjärta, utan på något sätt af trängande skäl af vederbörande nödgats därtill. Hårdt för honom och hårdt för Sverige, att sålunda spännas för de ryska tsarernas triumfvagn — liksom svenska generaler och krigare i Moskva efter Pultava — och att nödgas åse det historiska fästtåget i Petersburg, där (enligt offentliggjordt program) bl. a. skulle uppträda Karl XII omgifven af afväpnade svenska krigare! Hårdt för Stockholms borgmästare och hårdt för Sverige, att dess representant skall vara med om det högtidliga firandet af aflägsnandet af all fara för Ryssland från svenskt håll — icke därför att det finnes ringaste tillstymmelse till fiendtlighet i Sverige mot Ryssland eller att ej hvarje svensk uppriktigt önskar bevarandet af vänskap med den

östra grannen — utan därför att den svenska representanten, erinrande sig å Petersburgs mark de tusentals ihjälpinade svenskar, som i neslig träldom varit med om arbetena med stadens grundläggning, måste festa om med ryssarne, då de fira intagningen af Nöteborg och Nyenskans, uppförandet af Petersburg och dess fästning och Kronstadt samt tillbakakastandet af svenskarna vid deras försök att hindra dessa företag.

Ett närmande emellan svenskar och ryssar, hvem önskar ej det i Sverige? Alla! Men detta närmande vill den svenska allmänna opinionen se bygdt på ett reformeradt Ryssland, där ej de herskande numera bjuda det svenska elementets aflägsnande från den finska landsdelen, ett lyckligt Ryssland, där ej tusental af upplysta ryssar förföljas, fängslas, förvisas och dömas till död eller gräsligt straffarbete blott för sin reformsträfvan till sitt olyckliga lands fromma och där ej judar marteras med myndigheters medgifvande. Vissa reformer har väl Petersburgsperioden medfört i Ryssland; men ännu råda i hufvudsak Moskva-periodens principer och dess kamp mot de europeiska idéerna.

Hårdt för Sverige och hårdt för Stockholms borgmästare, att denne, hvad man väl förstår, *ej får,* såsom han säkert velat, vid jubileumsfesten öfver svenskarnes förjagande från Nevan säga ett ord om allt detta, ej får, såsom en upplyst ryss nyligen skref till B. Björnson, komma ryssarna till hjälp i deras sträfvan att skapa en ny lycklig samhällsordning gentemot den maktegande reaktionen.

Kunde man ej ha förebyggt den svenska borgmästarens förödmjukande mission, samtidig som den är med så många ädla svenskt finländares landsförvisning? För visso är det af vikt att gentemot vänskapliga makter iakttaga all nödig diplomatisk courtoisie; men af vikt är ock att iakttaga diplomatisk takt med hänsyn till ömtåliga förhållanden, till våra bittraste minnen och känslor.

Anton Nyström.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Prenumeration mottages numera å samtliga postanstalter enligt Kungl. Generalpoststyrelsens Cirkulär Bil. A N:o 22.

Stockholm. K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 7 Juni den 15 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE KONNI ZILLIACUS

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 7 Juni den 15 1903

Demokratin i Sverige.

När man ser, hur diplomatiskt försiktigt vänsterpressen i allmänhet undviker att taga parti i arbetarnas lönerörelser, skulle man ibland kunna frestas till tvifvel, om det finns någon annan svensk demokrati än socialdemokratin, som vet hvad den vill och planmässigt sträfvar att drifva sin vilja igenom. Men det är icke blott i Sverige demokrati och socialdemokrati skulle bli liktydiga begrepp, om denna slutledning hölle streck, utan detsamma blefve fallet äfven i sådana länder, där socialdemokratin aldrig haft någon styrka, men de demokratiska lifsyttringarna varit mycket starka.

Saken är den, att vänstern och socialdemokratin tillgodosett hvar sin sida af den demokratiska utvecklingen. Utanför riksdagen har socialdemokratin bevakat arbetarnas intressen, särskildt de ekonomiska, genom det föreningsväsen, som är dess skapelse och den präss, som för dess talan. Den hjälp vänsterdemokratin härvid lämnat har hittills varit ganska nyckfull. Den har i stället gjort sin gärning genom riksdagen. Det, som finns af demokratisk anda inblåst i våra lagar och vårt skatteväsen, är dess verk. Och därtill har också vänsterpressen energiskt medarbetat. På vänsterns tillskyndan tillkom 1889 den industriella skyddslagstiftning, som utgöres af fabriksinspektionen, och genom dess arbete har denna sedan förts ett godt stycke framåt. Genom vänsterdemokratins ansträngningar — hvilka socialdemokratins representant i riksdagen visserligen gaf allt det understöd, som en ensam man kan skänka — togs 1901 det första steget på arbetareförsäkringens väg med lagen om ersättning vid skada till följd af olycksfall i arbete. Året förut genomfördes på dess initiativ den lagstiftning, som begränsar den industriella exploateringen af barns och i någon mån äfven kvinnors arbetskraft, hvilken dittills icke reglerats annat än genom en ytterst bristfällig k. förordning. Tack vare vänsterns bistånd ha de lägre statstjänarna åtminstone i vissa fall vunnit gehör för sina framställningar, och utan dess enträgna påminnelser skulle den demokratiskt progressiva principen icke ha

vunnit den tillämpning den fick i inkomstskatten af 1902. Det mesta af vänsterns demokratiska reformarbete inom riksdagen har icke kunnat bli annat än opinionsyttringar, men har likafullt sin betydelse både för det framtidsresultat det förbereder, och den marsch bakåt som det bidrar att förhindra. Hvad vänstern uträttat som skyddsmur mot reaktionen får icke glömmas, därför att muren ibland varit otillräcklig.

Det är ett paradoxalt skämt af historien, att den demokrati, som påkallar statens omhändertagande af det mesta möjliga, knappast alls haft tillfälle att betjäna sig af statsmaktens organ, som i stället tagits i bruk af den demokrati, hvilken ursprungligen utgått från den liberala individualismens principer. Denna den senares principiella läggning får också tagas med i räkningen, när man söker förklaringen till, att den icke satt djupare märken än som skett i det svenska samhällets struktur. När den liberala ängslan för intrång på den »personliga frihetens» — hvilken ofta varit liktydig med den personliga näfrättens — heliga tempelgårdar, mot förra århundradets slut förlorade sin styrka, hade demokratin redan förlorat sin maktställning inom riksdagen. Hvad den, såsom ofvan antydts, sedan uträttat, det har den gjort, i trots af att den icke blott som förut varit nästan alldeles utesluten från den ena kammaren, utan därjämte varit en undanträngd minoritet i den andra.

* * *

I den maktställning, som den äldre demokratin intog, hade stadsdemokratin aldrig haft annat än mindre del. Det gamla borgarståndet, som enligt 1617 års riksdagsordning bestod af borgmästarna och en rådman eller annan förnämlig borgare från hvarje stad, fick visserligen under tidernas lopp en något bredare, men aldrig någon demokratisk läggning. Och den valrätt, som vid ståndsförfattningens upphäfvande 1866 tillerkändes städernas befolkning, behöfde decenniers lyftning af arbetsklassens inkomstnivå och politiska intresse för att öfver 800-kronors-strecket möjliggöra en kommunikation mellan stadsdemokratin och Andra kammaren.

Då hade landtdemokratin varit bättre lottad. Bondeståndets inflytande inom ståndsrepresentationen var visserligen under frihetstiden rätt kringskuret, utestängdt som det var från det allsmäktiga sekreta utskottet: men dess sammansättning återgaf bredare intressen än borgarståndets. Den egentliga arbetareklassen stod utanför båda. Men småbönderna intogo en helt annan ställning till bondeståndet

än småborgarna till borgareståndet. Och med 1809 års statshvälfning ryckte bondeståndet upp i en maktställning fullt sidoordnad med de öfriga ståndens. Upp emot representationsförändringen växte dess betydelse ytterligare, och när det slutligen med borgarståndets hjälp sprängde den gamla ståndsförfattningen och flyttade in i Andra kammaren, var dess ställning så stark, att mången af dess medlemmar befarade, att det skulle komma att förlora på förändringen.

Den farhågan var grundlös. Från att ha utgjort en fjärdedel af representationen tog bondeståndet dess ena hälft i besittning, delande med sig allenast en mindre del däraf åt sina gamla bundsförvandter från borgareståndet. Det är bondedemokratiens stormaktstid, som nu tar vid. Så långt »den folkvalda kammarens» befogenhet når, är dess husbondevälde obestridligt. Herremännens makt är bruten, och arbetarna ha ännu icke kommit underfund med, att de kunna skapa sig någon. Naturligtvis behärska de bonde-demokratiska intressena denna tids riksdagspolitik: grundskatteafskrifningen, lättandet af skjutsbördan o. s. v. Men därtill komma äfven sträfvanden med allmändemokratisk innebörd: sparsamheten, som visserligen ofta yttrade sig som gnideri med anslag till kulturella och humanitära syften, men också bar upp motståndet mot hoflyxen och det byråkratiska skrifvaredömet, delvis äfven mot de militaristiska böjelserna (där det nästan slog öfver till försvarsnihilism); och detta mera negativa program utfylles med yrkanden på folkliga reformer i domstols- och skolväsendet.

Icke heller för speciellt arbetaredemokratiska önskemål stod bondedemokratin — eller åtminstone vissa grupper däraf — främmande. Särskildt de sydsvenska medlemmarna af det gamla bondeståndet, hvilka icke i likhet med flertalet af sina uppsvenska kamrater gallrats bort vid nyvalen efter representationsförändringen, företrädde en ganska demokratisk riktning. Genom sin större riksdagserfarenhet kommo de också att intaga en framskjuten ställning inom kammaren och Landtmannapartiet. Så en Ola Jönsson i Kungshult, en Sven Nilsson i Österslöf och en C. J. Svenssén. Vid deras sida ryckte sedan upp nya män med likartad läggning såsom en Ola Andersson i Burlöf, en Sven Nilsson i Efveröd. »Vi allmogens söner», yttrade Sven Nilsson i Österslöf vid urtima riksdagen 1871, då härordningsförslagets anhängare hotade att bryta motståndet med att genom en rösträttsreform kalla till hjälp samhällsklasserna under strecket, »känna dock allt för väl dessa klasser för att man skulle med *dem* kunna skrämma oss. Ett sådant hot är alldeles overksamt emot oss, vi som ätit deras torra bröd, delat deras hårda läger, veta hvad de önska och känna

alla deras farhågor och förhoppningar; det kan icke blifva någon farlig söndring mellan oss och dem. För min del är jag, om herrarna som hota med dem, så vilja, gärna med att flytta dessa klasser öfver strecket.» Man får visserligen icke af detta ofta åberopade yttrande draga den slutsatsen, att Landtmannapartiet vid denna tid skulle ha varit benäget att släppa fram de orepresenterade samhällsklasserna och dela makten med dem, om det kommit till kritan. De följande årens rösträttsförhandlingar ådagalade motsatsen. Men som uttryck för det dåvarande bondedemokratiska tänkesättet i afseende på arbetaredemokratiens och böndernas frändskapsställning har det sin betydelse.

Ur detta tänkesätt växte småningom fram den mera handlingsbenägna reformlust, som vid 1880-talets början föranledde andra kammaren att tre riksdagar å rad med stigande majoritet besluta en sänkning till jämt hälften af den penningecensus, som ännu gäller. Det skedde under impulser från sådana utpräglade representanter för stadsdemokratin som Adolf Hedin, Julius Mankell, F. T. Borg, S. A. Hedlund och under intrycket från de opinionsyttringar, som börjat höjas ute i landet från både representerade och orepresenterade till förmån för en utsträckning af rösträtten. Omedelbart efter representationsförändringen hade de demokratiska sträfvandena fått uttryck i en folkmötesrörelse, som utgick från Skåne och omfattades med lifligt intresse. I första rummet syftade denna rörelse till en begränsning af det kommunala fyrkväldet, men den tog äfven sikte på andra demokratiska önskemål, däribland den politiska rösträttsreformen. Sitt egentliga fäste fick den, där den icke från början hade det, i arbetareföreningarna, som 1878 skapade sig en gemensam representation i de arbetaremöten, till hvilka Stockholms arbetareförening tog initiativet.

Utsikterna till en samverkan mellan landsbygdens småbonde- och städernas arbetaredemokrati voro vid denna tid ljusa både utom och inom riksdagen, som 1884 under inflytandet af denna samdräkt gaf sin anslutning åt Adolf Hedin, då han ur klara och djärfva demokratiska synpunkter tog upp arbetareförsäkringsfrågan i hela dess vidd med stöd af de gamla landtmannaspetsarna, från Carl Ifvarsson och Sven Nilsson i Efveröd ända till A. P. Danielsson och Nils Peterson i Runtorp.

* * *

Men med nyvalen sommaren 1884 är det slut med den gamla demokratins maktställning i riksdagen, och den följande tidens utveckling för bonde- och arbetaredemokratin allt längre från hvarandra. Den förra uppslukas af den protektionistiska flodvågen, som sköljer

bort eller för med sig de gamla arbetarebefryndade småbönderna, i hvilkas ställe kastas fram herrebönder, som söka sina vänner och bundsförvandter bland de protektionistiska herrarna hvar de finna dem, i andra kammaren eller första. Och den, som tar ledningen bland dessa landtmän, är Liss Olof Larsson, arbetar-gäckaren och kulturhånaren, den ende af statsutskottets ledamöter, som 1884 motsatt sig arbetareförsäkringstanken.

Arbetaredemokratin åter drages öfver till den socialistiska rörelsen, hvilken hastigt skjuter upp ur den jordmån, som lifsmedelstullarna beredt, och snart med sin kraftigare växt genom fackföreningarna tränger undan de gamla arbetareföreningarna. Med sin sammansättning af både arbetsgifvare och arbetare, af moderatliberala försiktighetsmän och radikala gåpåare kunde de icke göra sig gällande vid sidan af en enhetlig radikal arbetarerörelse, som slog an både genom sitt praktiskt resoluta grepp på lönefrågan, hvilken arbetareföreningarna icke vågat sig på, och sitt löfte om en framtidsstat med himmelriket på jorden.

Beröfvad sitt maktstöd hos bönderna både inom och utom riksdagen, afskuren från en stor del af arbetarna därutanför, försattes den liberala demokratin i en mellanställning, hvilken behöfde en half mansålder för att konsolideras till en maktställning. Vid 1888 års riksdag bröt sig protektionisthögern ut ur Landtmannapartiet och bildade det s. k. Nya landtmannapartiet. Stockholms stad, som 1884 besvarat landsbygdens öfvergång till tullkonservatismen med att besätta sina platser i Andra kammaren med frisinnade män, ådömdes 1887 genom tillämpning af en abderitisk valbestämmelse en minoritetsrepresentation af tjugotvå högermän.

Det är demokratins nödår.

Från ingången af 1890-talet började den småningom resa sig igen. Rösträttsrörelsen tog fart först i Östergötland, protektionisthärden, där Alfred Edling och Isidor Kjellberg bildade de första rösträttsföreningarna, som efterhand vunno anknytningar öfver hela landet under ledning af David Bergström, den egentlige organisatorn, Mauritz Hellberg, John Olsson och Gustaf Österberg. Rösträttsrörelsen framkallade åtminstone för en tid samverkan mellan vänstern och socialdemokratin, representerad af Hjalmar Branting och Axel Danielsson. Ur denna samverkan framgick 1893 års folkriksdag, som frambar rösträttskrafvet i personliga hänvändelser till riksdagens ledande män, till statsministern och till konungen själf. De afvisande svaren gåfvo aktualitet åt frågan om verksamma påtryckningsåtgärder. Svaret på denna fråga förde de båda förenade demokratiska grupperna ifrån

hvarandra igen. Socialdemokraterna riktade in sitt arbete på storstrejken som 1902 pröfvades af mer än 100,000 arbetare, vänstern på en masspetition, som på kort tid undertecknades af 363,638 myndiga personer och i början af 1899 öfverlämnades till konungen. Intetdera uttryckssättet -- hvarken storstrejken eller masspetitionen — har ännu framkallat rösträttsreformen. Men den politiska väckelse, som hela rösträttsrörelsen åstadkommit, särskildt genom förberedelserna till dessa båda yttringar, har gifvit växt åt en ny demokrati, hvilken i synnerhet genom valen 1899 och 1902, som båda ägt rum på rösträttsfrågan, fått ett säkert fotfäste i Andra kammaren.

För att möta den demokratiska »faran» med samlade krafter hade man vid 1895 års riksdag, som äfven kringskar städernas representationsrätt, lyckats få det gamla Landtmannapartiet, där demokratin haft sitt stöd, att uppgå i det Nya. Kammarens rena vänster svarade med att sammansluta sig i Folkpartiet, som dock ej fick mer än ett trettiotal medlemmar. Vid valen året därpå gaf äfven demokratin ute i landet sitt svar genom att uppställa nya män i stället för de »förenade» landtmannapartisterna, hvilkas betydligaste kraft, Olof Jonsson i Hof, själf fälldes af sina valmän i västra Helsingland. Han var det gamla Landtmannapartiets främste man och räknades med skäl som hufvudet för den nya antidemokratiska landtmannapolitiken. Det behöfdes dock ännu ett val för att få till stånd en stor reformintresserad partigruppering i andra kammaren. Den tillkom först vid 1900 års riksdag, på initiativ af Sixten von Friesen och fick namnet Liberala samlingspartiet. Det nya partiet, i hvilket Folkpartiet uppgick, samlade från början ett nittiotal medlemmar och utgör efter 1902 års val Andra kammarens starkaste parti.

* * *

Den demokratiska representationen i Andra kammaren afspeglar emellertid öfvervägande demokratin öfver sträcket. Endast en del af Andra kammarens vänster företräder i strängare mening åskådningssättet och intressena hos de djupa leden af demokratin ute i landet, hvilken, i själfva verket långt mer än riksdagsvänstern ger ett begrepp om, skiljer sig från den gamla liberala demokratin. Denna var företrädesvis en bondedemokrati med anknytningar bland arbetarna och småborgarna. Dess motståndare var byråkratin med dess hjälptrupper. Den nya vänsterdemokratin är liksom socialdemokratin mera en arbetaredemokrati med anknytningar bland småborgarna och småbönderna, hvilkas verkliga intressen stå arbetarnas så nära som möjligt. Dess

motståndare är »storfinansen» med dess hjälptrupper bland godsägare, embetsmän, storborgare och storbönder.

Att arbetaredemokratin trots den »vingklippning» af städernas representationsrätt till 80 af andra kammarens 230 medlemmar, hvarmed man 1895 sökte afstänga dess utveckling, kunnat komma därhän, att densamma numera rekryterar kärntruppen af Andra kammarens majoritetsparti, det har delvis sin förklaring i det politiska väckelsearbete, som bedrifvits direkt genom fack- och rösträttsföreningar och indirekt äfven genom nykterhetsföreningarna. Men att mobilisera stadsarbetarna skulle icke ha räckt till. Om de också beherskat hvarenda stadsvalkrets, hvilket de icke hittills gjort på långt när, så skulle de ju icke ha tillsatt mer än åttio platser. Men genom sin kolonisationsverksamhet ha de därjämte tagit en hel del landtvalkretsar i besittning. Det är faktiskt och af författaren till föreliggande uppsats också i annat sammanhang med siffror styrkt, att vänsterns flesta eröfringar på landsbygden vid 1902 års val härröra från sådana valkretsar, där arbetaresamhällena dominera. Och likartat är förhållandet i ett stort antal af vänsterns gamla landtvalkretsar. Att demokratins vedersakare sökt skära bort municipalsamhällena — dessa demokratiska »pesthärdar» — från landtvalkretsarna och förlägga dem till de redan förut åt »fördärfvet» hopplöst invigda städerna, är således icke att undra på.

Den politiskt aktiva demokratins förskjutning från bonde- till arbetaredemokrati har skett så småningom, och inom vänsterdemokratiska kretsar torde man ännu icke i allmänhet ha gjort sig reda för, att den fortskridit så långt som den verkligen gjort. Det personliga valresultatet anger väl fast med modifikation valmännens åsikter, men, såsom nyss framhållits, endast undantagsvis flertalets sociala ställning. Det är ännu så länge vanligare, att valkretsar med öfvervägande arbetarevalmän företrädas på landet af godsägare eller bönder, i städerna af köpmän eller ämbetsmän än af arbetare. Detta gör, att demokratins arbetarekaraktär icke faller i ögonen genom representationen. Den gör det icke heller genom vänsterpressen, som nog i politiska principfrågor bevakar arbetarnas intressen, men i afseende på deras ekonomiska lyftning genom föreningsväsendet intar en hållning icke af aktiv part, utan af intresserad — ofta t. o. m. ointresserad — åskådare, hvars högsta sträfvan är att vara »opartisk».

Det är icke så svårt att förstå och förklara denna hållning. Vänsterpressen lefver ännu kvar i traditionerna från den tid, då det demokratiska partiets tyngdpunkt låg utanför arbetareklassen, och dess intimaste förbindelser förena den fortfarande med andra samhälls-

klasser, där man visserligen kan förstå och sympatisera med arbetarnas emancipationsarbete, men ändå känner sig stå utanför detsamma. Det är så mycket förklarligare, att man det gör, som ledningen af den organisation, hvilken tagit detta arbete om hand, från början utöfvats af socialdemokraterna, hvilka i stort sedt skapat densamma med undanträngande af det liberala föreningsväsendet.

Men denna förklaring upphäfver icke, utan bekräftar det faktum, att vänsterdemokratin saknar nödigt samband mellan sin ledning och sina organ å ena sidan och den kamporganisation å den andra, till hvilken dess majoritet, arbetarna, äro hänvisade för sitt ekonomiska höjande. Det förbättrar icke saken, att vänstern i somliga andra länder lider af samma brist. Verkan är öfverallt densamma: arbetarna draga sig öfver till socialdemokratin, hvilken artar sig att bli det enda arbetarepartiet. I Sverige har man från vänsterhåll sökt anknytning till arbetareorganisationerna genom att bilda ett nytt fackföreningsnät »Svenska arbetareförbundet». Den nya organisationen har emellertid kommit att i de förutvarande fackföreningsmedlemmarnes ögon få karaktär af sprängorganisation och vunnit större popularitet hos arbetsgifvarna än hos arbetarna. Det ligger också i sakens natur, att ett nytt med det äldre täflande fackföreningsväsen med svagare maktmedel och därför äfven svagare maktyttringar skall komma att te sig och väl äfven ibland verka som sprängorganisation. Organisationen bör vara enhetlig. Däri ligger dess styrka. En dubbelorganisation, hvars ena fraktion konkurrerar med den andra, är ett organisatoriskt oting, som med nödvändighet måste försvaga arbetarerörelsen.

Principiellt sedt är den nya föreningsrörelsen berättigad så till vida, som de äldre fackföreningarna kunna genom beslut af majoriteten bland medlemmarna ansluta sig till det socialdemokratiska partiet — hvilket flertalet också gjort — och således göra föreningarna i deras helhet tributskyldiga till ett politiskt parti, hvars åskådning många af dess medlemmar icke dela. Så länge denna ordning består, är det gifvet, att fackföreningsrörelsens enhetlighet icke kan upprätthållas annat än med maktmedel, som hellre borde sparas för annat bruk. Ur synpunkten af arbetareklassens styrka och framåtgående är därför en omläggning af fackföreningsrörelsen till full neutralitet ett påtagligt önskemål. En socialdemokrati, som tror på sina idéers makt, borde icke heller ur partisynpunkt frukta ett fullständigt lösgifvande af fackföreningsväsendet. Och vänsterdemokratins agitationsinsats i den ekonomiska arbetarerörelsen har icke varit sådan, att den borde ingifva några särskilda farhågor.

Icke ens de fackorganisationer — Svenska arbetareförbundet inbegripet — som för närvarande stå utanför det socialdemokratiska partiet, ha i regel kunnat påräkna något aktivt intresse för sina sträfvanden från vänsterpressens sida, annat än i den mån de gått ut på att framhäfva socialistiska fackföreningsöfvergrepp. Och det är dock en bra negativ verksamhet, hur välbehöflig den än må vara. Overksamheten i öfrigt i dessa fall visar, att fackföreningarnas socialistiska läggning icke ursäktar vänsterns passivitet. Dess rötter gå djupare. Men hur djupt de än gå, måste de ryckas upp, **därest en vänstersinnad arbetaredemokrati skall kunna bestå.** Det måste arbetas fram en klarare uppfattning af, hvad arbetareklassens ekonomiska lyftning betyder för hela samhällskonstitutionens styrka inåt och utåt, och att denna lyftning icke får veta af någon annan gräns än näringslifvets bärkraft, som i verkligheten icke beröres på långt när så ofta, som den åberopas för att skyla ett obefogadt profitanspråk. Nu betraktar man gerna en lönerörelse bland arbetarne som obefogad, så snart de kommit öfver svältgränsen eller det kan påvisas, att andra ha det ännu sämre än de. Och för betydelsen af arbetarnas fordran att få träffa löneaftalen kollektivt genom fackföreningarna och endast genom dessa står mången s. k. demokrat och demokratisk tidning så främmande, att de finna det alldeles i sin ordning, när arbetsgifvarna lyckas häfda, hvad de benämna »arbetets frihet» — ett slagord hvars magiska verkan öfverträffar t. o. m. den, som ligger i uttrycket »arbetets ledning», hvarmed man tillbakavisar arbetarnas anspråk på medbestämmanderätt om arbetsvilkoren. I släkt med undfallenheten för dessa slagord är det gängse omhuldandet af den »arbetsvillighet», som består i att vid konflikter gå motpartens ärenden. Det måste in äfven i det vänsterdemokratiska greppet på arbetarrörelsen något mera sinne för kamporganisationens nödvändiga verksamhetssätt, för sammanhållningens och disciplinens oundgänglighet, som man ännu förbiser till den grad, att man icke ens kan nedskrifva ordet strejkbrytare utan att reservera sig med citationstecken. Hvilken betydelse skulle det icke ha för utvecklingen af de hedersbegrepp, som arbetarna måste söka upprätthålla för att komma någon vart, om vänsterpressen gjorde sitt till för att förklara och befästa dessa hedersbegrepp i stället för att lossa på dem! Med hvilken myndighet skulle den icke kunna beifra arbetarnas obehöfliga brutalitet och faktiska öfvergrepp, afstyra en oklok arbetsnedläggelse eller främja en mot lönehöjningarna svarande stegring af arbetets produktivitet, om den helt gjorde deras sak till sin och satte in lika mycken kraft på att främja deras ekonomiska intressen, som den gjort och gör på att tillvarataga de politiska.

Demokratin i Sverige är på grund af en Första kammare, som i antidemokratisk otillgänglighet saknar motstycke, i politiken företrädesvis hänvisad till att söka förhindra reaktionära påfund och kan endast i ringa mån positivt tillgodose mera djupgående demokratiska intressen. Så är det, och så kommer det helt visst att förbli länge nog, äfven om en icke blott i sin anläggning, utan också i sitt resultat genomgripande reform af valrätten till Andra kammaren nu mot förmodan skulle kunna genomföras. Därför måste arbetarklassens lyftning ske hufvudsakligen med organisativ själfhjälp och utan riksdagens medverkan. Men härtill och för att något skall kunna uträttas äfven på den parlamentariska vägen fordras att demokratins alla krafter mobiliseras både i lönerörelse och riksdagspolitik. Det är socialdemokratin lika litet i stånd till i det förra hänseendet som vänsterdemokratin i det senare. De måste i båda fallen föra fram hvar sina trupper. Men fronten skall vara gemensam och biståndet ömsesidigt. Socialisterna få lägga bort att betrakta vänstern som en del af den »reaktionära massan», och den senares män få söka öfvervinna sina »samvetsbetänkligheter» mot att stödja de förra.

Då kan demokratin bli herre i sitt hus äfven i Sverige. Därpå skulle icke blott demokratin vinna, utan äfven huset, och det både i trefnad och trygghet. *Valfrid Spångberg.*

Undfallenhetspolitikens frukter i Finland.

Årets uppbåd i Finland nalkas sitt slut och med den ett skede i kampen mot den ryska våldspolitiken. Visserligen ha, då detta skrifves, ännu icke alla uppbåd ägt rum, såsom exempelvis det i Helsingfors, men i stort sedt kan dock utgången af drabbningen redan öfverskådas.

Man måste då med bitterhet i hjärtat för sig tillstå, att Finlands sak och med den rättens och laglighetens principer öfverhufvud lidit eller hålla på att lida ett nederlag, hvars bärvidd ännu icke kan öfverskådas, men som dock framstår som en olycka af minst samma omfattning som senatens och prästerskapets ännu sorgligare fall. Saken blir desto mera allvarlig som drabbningen varit i viss mån af afgörande betydelse. Väl icke så som skulle en generalstrejk från värneplikten ensamt förmått verka en bestående omsvängning i politiken gentemot Finland, men en personalförändring — en icke oäfven vinst — hade den

möjligen åstadkommit. En rysk generalguvernör får ej misslyckas, allraminst tvänne gånger, ej ens en Bobrikoff, och det var veterligen blott med den finska senatens bistånd som han räddades undan förliden vårs fiasko. Bobrikoff har sålunda all orsak att triumfera.

För grundlagens förkämpar gäller det att med jämnmod bära den bittra verkligheten, desto bittrare ju större de uppoffringar varit som gjorts för vårens värnepliktskampanj och ju större förhoppningar man närt just i stöd af de uppoffringar som gjorts, de heroiska föredömen, som gifvits af tjänstemännen vid de administrativa verken, borgmästarne och hofrätterna. Hur förlustbringande för landet än de brutala massafskedandena och desorganisationen af domstolarna varit, ha de dock i de grundlagstrognes läger betraktats som moraliska segrar, hvilka låtit en hoppas på förnyade sådana i den afgörande kampen. Lägges härtill att bestraffningen af de från uppbåden senaste vår uteblifne föreföll allt annat än skrämmande, hade man full orsak att hoppas det bästa, då för två månader tillbaka årets värnepliktiga ungdom drog ut på vädjobanan. Man hade äfven rätt att vänta sig större stridbarhet af de trupper, som med det vackra exemplet från fjolåret och en bättre uppfattning af det passiva motståndets taktik gingo i elden.

Det var visserligen en känd sak att starka krafter voro verksamma i annan riktning, och att generalguvernören ej längre behöfde lita sig till sin egen mullvadskår, som med sin barbariskt otympliga agitation i längden icke hade betingelser att vinna gehör annat än hos de okunnigaste och sämsta lagren af befolkningen. Man såg väl, att lycksökareelementet i landet allt mera ohöljdt begynt vandra förräderiets väg och med växande hänsynslöshet arbetade på att föra folket från rättsgrundens fasta mark in på konjunkturpolitikens förrädiska gyngfly. Men man ville i de längsta tro att de gjorde sig möda förgäfves, och att det finska folket trots allt ännu en gång skulle veta själf hitta den rätta vägen.

Förhoppningarna ha grusats. Man står nu inför fakta och måste med bitterhet för sig erkänna, att det finska folket i stort sedt ännu saknar väsentliga förutsättningar för möjligheten att upprätthålla det passiva motståndet.

Det är i sanning sorgliga ting, som vid årets uppbåd kommit i dagen. Icke nog därmed att ynglingarna utan vidare massvis gifvit sig och i neslig täflan skyndat till lottdragningen. De

hafva därutöfver mångenstädes gjort det under omständigheter, som komma fosterlandsvännen att blygas och misströsta om framtiden. En ytterst vanlig företeelse har varit den, att ynglingarna under inflytande af rättsinnade medborgare eller till och med själfständigt, om blott de lyckats undgå påverkan från undfallenhetsapostlarnas sida, skriftligen eller med handslag förbundit sig att stå fast vid det rätta och att icke genom svek förvärra sina kamraters belägenhet. Och dock hafva de sedan vid det afgörande tillfället, utan att på något sätt ens anse sig skyldiga att annullera den i mer eller mindre högtidlig form afgifna förbindelsen, så godt som mangrant gått under oket. Om redan detta tyder på en betänklig brist på eller nära nog på fullkomlig frånvaro af solidaritetskänsla och hedersbegrepp, så har därutöfver på långt ifrån få ställen den moraliska uselheten ohöljdt manifesterat sig genom formligt angifvarskap, som i bästa fall berott på brottslig dumhet, men som kanske än oftare haft snöd vinningslusta eller personligt hämdbegär som driffjäder. Ja till och med hafva fall af utprässningsförsök vid hot af angifning förekommit.

Inför sådana sorgliga bevis på politisk och moralisk begreppsförvirring är det ej att undra öfver, om ifrarne för motståndet gripas af missmod och känna sig hågade att lämna det finska folket åt det öde, det med öppna ögen synes vilja gå till möte. Man känner sig trött vid det fruktlösa arbetet, vid dessa tacklösa uppoffringar. Man vill låta knutpiskan uppfostra folket till insikt om välsignelsen af en lagbunden samhällsordning, hvilken det i slö liknöjdhet synes vilja lämna från sig.

Men om ock dessa för närvarande tämligen allmänna yttringar af misströstan om detta folk och dess framtid äro förklarliga och förlåtliga, böra dock motståndsvännerna, enkannerligen de, som under inga förhållanden vilja gifva tappt, vakta sig för att låta missmodet taga öfverhand, ty ett motstånd utan hopp bär undergången inom sig och har inga betingelser att åter kunna samla de skingrade skarorna. Härvid framställer sig då frågan, huruvida de sorgliga företeelserna under årets uppbåd måste anses som härflytande i väsentlig mån ur en moralisk degeneration hos det finska folket, eller huruvida de icke fastmer få anses som sjukdomssymptom, beroende på ett ondt, som man med lämpliga botemedel ännu kunde hoppas utdrifva ur samhällskroppen. För den oinvigde ter sig årets sorgliga resultat i viss mån oförklarligt i jämnbredd med den delvis lysande utgången af fjolårets

uppbåd, hvilka i vidsträckta delar af vårt land godt kunna betraktas, som mer eller mindre spontana yttringar af folkets fasthållande vid lag och rätt med anslutning till det program som af urtima landtdagen år 1899 utstakats. Faktum är nämligen, att 1902 års värnepliktsstrejk åvägabragtes så godt som blott genom en enkel vädjan till folket och dess ungdom utan någon i stor skala igångsatt agitation. Ännu i början af år 1902 voro sinnena så omogna för tanken på ett uteblifvande från värneplikten, att föräldrar och målsmän allmänt hördes reservera sig emot att landets värnepliktsungdom skulle kastas i breschen med utsikt att bortsläpas till en lefvande död i de ryska straffkompanierna. Ett par månader före uppbåden var värnepliktsfrågan inom studentkåren ännu blott lösligt dryftad man och man emellan, medan sinnena voro fullt upptagna af den som bäst pågående kampen på det kommunala området, där kommunernas styfva motstånd i fråga om valen till uppbådsnämnderna skulle knäckas genom viten, hvilkas motsvarighet kanske ingenstädes i världen ännu förekommit. Man var slutligen allmänt af den uppfattningen att endast medborgare som själfva befunno sig i värnepliktsåldern, kunde påtaga sig det ansvarsfulla värfvet att råda sina kamrater och direkt uppmana dem till uteblifvande och pliktuppfyllelse utan hänsyn till följderna. Allt detta gjorde att någon agitation i vanlig mening alls icke hann ifrågakomma, om den ock från regeringens sida städse framhölls som roten och upphofvet till oppositionen. Först vid påsktiden senaste år, således blott ett par veckor före uppbåden kände man att studentkårens värnepliktiga ungdom var någorlunda på det klara med sig själf. Ingen agitation hade sålunda ägt rum och dock bestod ungdomen på ett minst sagdt hedrande, mångenstädes på ett rent af lysande sätt profvet. Mèd hänsyn härtill, och då den väntade straffpåföljden blef skäligen ringa, var man berättigad att om årets uppbåd hysa de bästa förväntningar.

Skulden till att dessa förväntningar så sorgligt svikits får med hänsyn till det ofvan anförda icke vältas på folket ensamt; ansvaret härför faller öfvervägande tungt på dem som haft det tvifvelaktiga modet att i stor skala bland folket igångsätta en motagitation, gående ut på att underminera den nyväckta och växande motståndskraften, som dock i en så enastående svår situation som det finska folkets under de senaste åren på allt sätt och från alla håll bort stärkas och stödjas. Detta mullvads-

arbete från egna landsmäns sida tog sin egentliga synliga början först samtidigt med uppbåden i fjol och hann sålunda då till sina verkningar icke blifva så fördärfbringande, som det sedermera visat sig vara. Man var bland undfallenhetspolitikerna då ännu icke tillräckligt resolut i det onda, om ock betingelserna icke felades, och den stora försumpningsprocessen tarfvade sin rundliga tid, för att i tillräcklig grad och tillräcklig omfattning hinna sprida sig till de för densamma skickade folkelementen. Vid uppbådstidens inträde senaste vår var metamorfosen från ryggradsvarelse till kräldjur ännu ej fullt genomlupen. Och de som allaredan då kunde sägas ha tagit hin onde i båten trodde väl knappast att ens de ytterliga bland motståndets förkämpar på fullt allvar tänkte på någonting för det finska folkets anläggning och kynne så främmande som en öppen vägran att fullgöra sin monarks och världens mäktigaste härskares bud. Värnepliktsstrejkens idé var allt för stor för att fullt kunna fattas innan den i viss mån till allmän öfverraskning genom utgången af flere af de största uppbåden redan kunde sägas vara en verklighet, och det var först då undfallenhetsmännen på allvar begynte röra på sig för att ej låta folket helt glida sig ur händerna.

Emellertid var värnepliktsstrejken en så konsekvent och logisk samt för det enkla allmogeförståndet så lätt fattbar tillämpning af urtima landtdagens beslut samt uttalandena i de bägge stora adresserna, bakom hvilken ju hela folket kunde sägas stå som en man, att man icke utan vidare riskerade att förneka det berättigade i densamma. Det politiska sofisteriet som de senaste åren slagit rot och skjutit yppiga skott såg sig icke vuxen uppgiften att öppet och med klara bevis och motbevis vederlägga det passiva motståndets berättigande. Och då man icke med hopp om framgång vågade gå bröstgänges till väga, inslog man den långsammare men säkrare vägen att genom ett ihållande mullvadsarbete undergräfva betingelserna för det passiva motståndet i folkmedvetandet. Man ryggade ej ens tillbaka, då man såg sig tvungen att våldföra sig på folkets samvete, och uppoffrandet af den finska nationalkaraktärens kardinaldygder laglydigheten och ärligheten blef oundvikligt för att jordmånen skulle kunna anses beredd för den nya finskt-machiavellistiska statsklokheten.

Det gälde då att först och främst bortresonnera och förtolka innebörden af begreppet »lagligt motstånd», att fritaga folket från förpliktelsen att för laglighetens bevarande underkasta sig

ıppoffringar. För detta ändamål var man tvungen att börja ned förvrängandet af urtima landtdagens uttalande.

I detta, i ständernas vägran att godkänna den ryska värne›liktspropositionen, hette det, låg redan tyngdpunkten af folkets notstånd, och i de rättskränkningar för hvilka folket då utsattes, anns redan det mått af lidande man behöfde underkasta sig för agglighetens skull. Ständernas yttrande att en i grundlagsenlig ordıing icke tillkommen värnepliktslag icke komme att hafva någon 'örpliktande kraft gent emot Finlands folk, innebar icke, sade nan, någon direkt uppmaning till öppet motstånd.

Ett sådant blefve redan liktydigt med en öfvergång från det passiva motståndet, hvars berättigande förstås alla erkände, till det aktiva, därifrån steget till öppet uppror icke vore långt.

Dessa förvrängningar af ständernas beslut tillämpades redan, då motståndet mot 1901 års olagliga värnepliktspåbud förlades till det kommunala lifvets område. Då kommunerna för att icke för sin del medverka till den nya olagen vägrade välja medlemmar till de förstärkta uppbådsnämderna, ansågs detta i förstone och allmänt som någonting fullkomligt naturligt och nödvändigt, som en plikt. Ej ens då de första vitena, med hvilka den s. k. inhemska regeringen utpekade sitt folks achilleshäl, drabbade kommunerna, kunde dessa förmås att gifva vika. Då kommo de nya sofistiska lärorna väl till pass. Plikten var fylld, hette det, lagligt motstånd gjort redan i och med den första och än mer med två protester. Äfvenså var därmed tillräckligt prof på det finska modet gifvet. Ja äfven det nödiga måttet af lidande för laglighetens skull var utståndet med blott det hot man varit utsatt för. Allan rättfärdighet var sålunda från kommunernas sida uppfylld. Däremot var ett framhärdande i vägran att utse de för regeringen så nödvändiga folkvalda representanterna vid uppbåden redan en betänklig sak, som kunde äfventyra den kommunala institutionen och självstyrelsen på landet och sålunda blifva till oberäknelig skada för hela fosterlandet. Hvilken kommun ville väl taga detta ansvar på sig.

Dessa försåtligt utspridda sofismer förfelade mångenstädes ej sin verkan, och sålunda bröts genom eget förvållande motståndet i det egentliga folkets första led, där dock risken var relativt liten, i ty att icke enskilda individers väl och ve sattes på spel, och en af de främsta betingelserna för en lycklig utgång af själfva hufvuddrabbningen var till spillo gifven.

Många exempel kunde framdragas som bevis på huru de-

moraliserande detta mullvadsarbete på det kommunala lifvets område verkat. Vore ej saken i och för sig af så djupt sorglig beskaffenhet, skulle det verka nästan löjligt att konstatera med hvilken fariseisk självbelåtenhet mångenstädes undfallenhetsmännen i kommunerna slagit sig för sitt bröst. Hade de gifvit vika? Ingalunda! Man hade ju en ja två gånger morskat sig upp till gauska skarpa uttalanden i protokollet, ja till och med tagit ett första och ett andra förhöjdt vite. Var ej detta lidande nog? Var ej manlighetens kraf därmed tillräckligt tillgodosedt?

Så hette det bland menige man och kanske i regeln i god eller rättare i enfaldig tro. Och om man med en medlidsam axelryckning kunde affärda dessa och liknande yttringar af kvasi-patriotisk självbelåtenhet, måste man däremot känna lifligaste ovilja och blygsel vid det ovärdiga intrigspel, som bedrifvits bakom kulisserna för att bringa kommunerna därhän och draga de enkla kommunalmännen vid näsan. På gemensamma kommunalrepresentantmöten ofta från olika län afhandlades mångenstädes på förhand och öfverenskoms om kommunernas hållning och beslöts oryggligt motstånd på lagens grund. Om allt detta erhöll regeringen genom sina förtroendemän, som ofta nog tillika voro kommunernas — snabba och noggranna underrättelser jämte förklaringen att det nog icke var så allvarligt menadt med detta för regeringen visserligen något besvärliga, men dock för folkets själfkänslas skull nödvändiga tredskande. Och det var märkvärdigt att konstatera, huru snabbt till och med vederbörande på den ryska sidan uppfattade situationen och dess kraf. Man har — talrika slående exempel kunde därpå framdragas — hos hufvudrepresentanterna för förryskningspolitiken lärt sig att i viss mån förstå och till och med som berättigad finna en sådan modifierad form af passivt motstånd. »Lagligt motstånd, protester, besvär till senaten, det vara allt mycket bra», säges Kaigorodoff vid ett tillfälle ha yttrat, naturligtvis med underförstående af att detta motstånd icke drifves öfver den för dem tacknämliga gränsen.

Om spelarne af det finska folkets försyn med dessa kommunala motståndskomedier tro sig ha stärkt folkets inre motståndskraft, själfaktning och stolthet, bedraga de sig storligen. Man har icke ostraffadt gjort en parodi af en så djupt allvarlig sak som det passiva motståndet; följderna däraf ha icke länge låtit vänta på sig, de visa sig jämte andra konjunkturpolitikens bittra frukter i den hejdlösa moraliska förvirring, som under inne-

varande års uppbåd spridt sina giftiga dunster öfver det finska samhället.

Då sedan efter den kommunala frågans akuta skede värnepliktssträjken tog vid med den lysande utgången af uppbådet i Helsingfors, och uteblifvandet af till en början mer än 3/4 af de uppbådade, och den ungdomliga entusiasmen hotade att korsa alla högpolitiska beräkningar, fingo undfallenhetsapostlarna brådt om att inskrida, innan det skulle gå på tok, d. v. s. allt för bra. Den cyniska sofism, med hvilken man äfven härvid gick till väga för att förvilla ungdomens sunda rättsuppfattning, är åter ett eklatant bevis på, huru långt man kan komma utföre, då man en gång beträdt mäklandets sluttande plan. Det var nu kamratandan, solidaritetsbegreppet, endräktens idé, dessa ungdomens skönaste utmärkelsetecken, som måste undermineras, för att man skulle rå på de unges förbund, som förenande olika språkgrupper och samhällslager i den fosterländska hänförelsens tecken hotade att blifva en för vederbörande högpolitikers kalkyler oberäknelig faktor. Nu mindre än eljes vågade man gå till väga med öppet visir. Det ungdomliga sinnet är alltid känsligt och tager lätt illa upp ett alltför brutalt våldförande af de ungdomliga idealen. Man begynte därför — det var senaste vår på det akademiska möte, där den finska »nuijan» sprängdes — med ett öppet erkännande in amplissima forma af det vackra, det berättigade, det nödvändiga i det passiva motståndet i allmänhet och enkannerligen hvad uteblifvandet från värneplikten beträffade. De som sträjkat hade handlat fullkomligt korrekt, de hade fyllt plikten mot sig själfva och fosterlandet. Så långt var allt sålunda godt och väl. Men motståndet finge ej gå för långt, det var ej rådligt att drifva sakerna till sin spets; den öfvermäktiga fienden kunde förtörnas alltför grufveligt öfver ett totalt fiasko och i sin vrede taga sig till, man visste icke hvad. I hvarje händelse äfventyrade man utsikterna till den rikslagsstiftningsproposition hvarom någon liten högpolitisk fogel kvittrat i professor Danielsons öra. De som allaredan varit i elden hade fyllt sin mission; med deras uteblifvande var laglighetsprincipen tillräckligt häfdad. De återstående, hvilkas tur än ej varit, hade sin säregna uppgift, äfven den förstås tarfvande största förmåga af själföfvervinnelse och uppoffring. De återstående borde således lägga band på sin öfvertygelse och inställa sig för att göra fienden försonlig och icke för landet förspilla det hägrande hoppet om 1904 års landtdag, vid hvilket det finska folkets nya

försyn i form af prof. Danielsons statsvishet skulle göra underverk af det sväfvande löftet om rikslagspropositionen. En del af Finlands ungdom hade kämpat, den återstående borde desertera; på det sättet blefve alla positioner bevarade.

Hvad bekymrade det herrar högpolitiker att ungdomen genom en manöver som denna lämnade sina kamrater i sticket och prisgaf dem åt fienden. De som åtagit sig att spela försyn skulle nog sedan mäkta att i stöd af de fogligas förtjänster utverka syndernas förlåtelse åt de tredskande. Däremot kunde det lätt hända att under ett allt för resolut och hårdnackadt motstånd den danielsonska bryggan mellan monark och folk blefve fullkomligt upprifven, och då, ja först då skulle ungdomen i sin helhet varit fullkomligt lämnad åt sitt öde, utan nuvarande t. f. vice kanslers mäktiga skydd.

Man har äfven under årets lopp hört uttalas åsikter till hvilka inga upphofsmän angifvits, men hvilka så att säga legat i luften. Enligt dessa kunde ju den vackra uppgiften att par preferens häfda laglighetens princip godt öfverlämnas åt den därtill så redobogna och skickade svenska ungdomen och den med densamma mer eller mindre lierade ungfinska; den under »de gamles» patriarkaliska inflytande stående ungdomen skulle däremot förbehållas den roll som dikterades af den högre statsvisheten. Någon afsikt att blottställa de förstnämnda behöfde ju för ingen del ligga under ett sådant arrangement, det innebar blott en enkel rollfördelning.

En gång på tal om undfallenhetspolitikens propaganda bland ungdomen, bör ej lämnas å sido en omständighet, som eklatant visar, huru ohöljdt hänvändningen till den mänskliga naturens sämre böjelser ägt rum. Redan under kampanjen förliden vår och i synnerhet detta år, bland annat i ett upprop af s. k. »kansallismielisiä», samlade å Uusi Suometars byrå, framhålles, som ett hufvudmotiv till inställelse vid uppbåden, att ännu blott ett fåtal, endast 190 man, komme i fråga att uttagas till värneplikten, och att dessa finge uttjäna densamma vid inhemsk trupp — gardesbataljonen — och under inhemskt befäl. Således ingen orsak för ungdomen att redan detta år tredska, då man hade all utsikt att för egen del gå fri. Påföljande års uppbåd och kommande generationers öde, sedan en gång rättsprincipen uppoffrats af dem som först ställts i breschen, var en sak som ju icke angick 1903 års ynglingar. Rädde sig den som kan, efter oss syndafloden.

Det är icke svårt att inse, huru frestande till affall och förräderi en sådan i försåtlig form och af nationelt sinnade från det stora »folk»-organets egen härd utgående vädjan till de egoistiska instinkterna måste vara för en oerfaren, kritiklös ungdom, som vant sig att i allt lita på sina »gamle» och hvars i regeln föga själfständiga omdöme ytterligare perturberats genom de stridiga inflytanden, för hvilken den varit utsatt. Ett bättre bevis på huru ogeneradt man trott sig kunna ignorera alla kamratkänslans och solidaritetsidéns fordringar, kan knappast framdragas.

Det är sålunda ställdt utom allt tvifvel, att demoraliseringsarbetet bland ungdomen bör betraktas som hufvudorsaken till den sorgliga brist på ynglingamod och kamratkänsla som kommit i dagen vid årets uppbåd. Och med bitterhet i hjärtat frågar sig fosterlandsvännen, hvilket öde ett folk skall gå till möte, hvars ungdom utbytt den glada tron på det rättas seger mot ett ängsligt beräknande af följderna och mäklande med samvetets fordringar.

Det tarfvade dock mera omfattande åtgärder än så för att fullt preparera det finska folket för den nya regimen. Man kände folkets svagaste mest sårbara punkter och rättade sig därefter. Man erinrade sig språkfrågan. Under den första uppryckande känslan af öfverhängande fara för alla, för det finska folket i dess helhet, hade insikten om nödvändigheten af endräkt mellan språkpartierna vuxit till en folkrörelse, som verkligen syntes mäktig nog att kunna förena bröder, hvilka länge i fruktlöst split vandrat skilda vägar. Detta öfverensstämde dock ingalunda med deras planer, som i språkstriden gjort sin lefnads insats, allra minst med deras intresse, hvilka kunde sägas personifiera språkhatet, brödraspliten. Den gamla tvedräktens slocknande glöd drogs fram undan askan och blåstes åter upp i full låga. Motståndet, sades det, var svekomanernas sak; deras maktställning var hotad, de vädjade nu till folket i skydd af politikens täckmantel. Och hvad beträffade ungfennomanerna, denna »svenskarnes på finska viftande svans», hade de i korttänkt sköngeisterei låtit förleda sig att med de svenska göra gemensam sak. Men det verkliga finska folket skulle icke låta sig förledas att vandra under de svenskes banér. Under sina »gamles» bepröfvade ledning, skulle de med vishet styra förbi tidens klippor och blindskär, och skickligt vändande det onda till godt, af det hotande fördärfvet skapa oanade fördelar för Finlands folk.

Sålunda frammanades åter i förförisk form i högpolitikens intresse språkstridens redan graflagda spöke. Och följderna ha ej låtit vänta på sig. De skönjas dagligdags. I pressen, där man nödtorftigt med ett medlidsamt beklagande erkänner en afskedad tjänstemans, en fallen guvernörs förtjänster och redbarhet, samtidigt med det man i hans efterträdare hälsar den nya dag som gryr för det finska elementet och komplimenterar de ledande för deras visa försyn. I hvardagslifvet, där man drager lättnadens suck öfver att de värsta »skrikhalsarne» och bråkmakarne ändtligen aflägsnats ur landet. Och slutligen i de djupa ledens oförblommerade yttranden af tillfredsställelse öfver »vikingarnas» hoc est främlingarnas bortjagande.

Det har dock väckt en viss frågande förvåning, att äfven särskilda erkändt och uppriktigt finsktsinnade märkesmän drifvits ur hem och fosterland. Och man får antaga att de inhemska män, som arbeta hand i hand med förryskningspolitikens egentliga målsmän, komma att skyddande vaka öfver att icke alltför remarkabla f. d. »gamle», sådana som dock i många fall varit af motståndets mest drifvande krafter, drabbas af exilen. Ty det kunde då lätteligen hända att det finska folket, trots sin tröga reflexion, finge ögonen öppna för faktum, att det icke enbart är svensktsinnade, utan i själfva verket helt enkelt rättsinnade medborgare, som befinnas obekväma för tingens nya ordning.

Det sorgligaste bladet i de senaste tidernas, först nu till sina detaljer fullt skönjbara historia om vårt folks demoralisering, har dock skrifvits af landets prästerskap. Väl visar historien, att ofta nog i pröfningarnas stund himmelrikets tjänare på jorden icke varit vuxne sin höga mission att stödja och styrka ett folk i det goda utan tanke på materiella fördelar. Af den finska kyrkan, som under många gemensamt med folket utståndna hårda öden, vunnit dess fulla förtroende och lyckats förblifva en verklig folkkyrka, hade man dock väntat en större förmåga att fatta situationens kraf. Alla förväntningar ha dock svikits. Icke nog med att prästerskapet så godt som öfver hela linjen gaf vika, då det gällde att från predikostolarna gifva hälgd åt de nya värnepliktspåbuden, som tillkommit genom ett grundlagsbrott; landets själasörjare ha därutöfver funnit det med sitt höga kall och ämbete förenligt att direkt gifva sig till handtlangare åt den nya regimen. Hos dem har sofisteriet förbytts i jesuitism. I förstone hette det ständigt på alla uppfordringar till gemensam sak med folket, att prästerna icke borde blanda

sig i politiken, att kyrkan ej finge bringas i fara för politikens skull. Det oaktadt var man kort tid därefter färdig att på ärkebiskopens bud öppet predika undfallenhetens läror och inställelse till uppbåden på ett sätt, som förskaffat kyrkans primas generalguvernörens tacksamma erkännande.

Det blefve för långt att i detta sammanhang vidare beröra prästerskapets dock så viktiga hållning i den fosterländska frågans olika skeden. För att påvisa dess delaktighet i orsakerna till det moraliska förfallet, är det nog att framdraga några prof på de hårklyfverier, med hvilka man sökt värja sig mot den allmänna opinionens stränga dom. Man kunde — åtminstone till en början — icke förneka att det nya systemet försatte kyrkans män i svår samvetsnöd; prästernas första gemensamma hänvändning till majestätet med anhållan att varda befriade från promulgeringsskyldigheten, är härpå bevis. Men då vid denna anhållan intet afseende fästes, fann man sig oväntadt fyndigt ur dilemmat. Samvetet, detta människoandens allra heligaste, drogs fram till närmare skärskådande och befanns lämpligt för en tudelning. Sålunda uppstod denna famösa teori om människans två samveten, det politiska och det religiösa, som till och med på offentliga möten på fullaste allvar utlagts och kommenterats af ordets tjänare. Hvad det ena samvetet uppreste sig emot, det kunde det andra godt fördraga, ja till och med finna berättigadt och nödvändigt. Professorns i moralteologi monumentala uppsats »Historiens Gud ingen annan än samvetets Gud» förklingade lik en ropandes röst i öknen. Inför en slik auktoritet utan fruktan och tadel funno den nya lärans profeter det bättre tiga än illa tala.

Hvad undergräfvandet af de religiösa begreppen verkat har klart kommit i dagen, då det för den i uppbådsåldern varande ungdomen gällde att gå den nya krigsmannaeden, hvilken först och sist blott är en försvärjning åt självhärskaremakten och hela det ryska regeringssystemet. I denna ohyggliga situation är numera Finlands ungdom försatt, och dock vill man hålla före att religion och politik äro ting som med hvarandra intet ha att skaffa.

Än sen! Man har ju förut i historien förstått reda sig i liknande fall. En aftvungen ed är ingen ed, sade redan jesuiterna. Och en ed till Finlands käjsare och storfurste, som själf brutit sin, behöfde man nog icke taga så allvarligt. Detta resonnemang har icke varit menige man främmande; en annan sak är om prästerskapet vill stå ansvaret därför.

Ett organ, hvars betydelse näppeligen låter sig öfverskattas, har undfallenhetspolitiken vid sin propaganda ägt i det gammalfinska bladet »Uusi Suometar». Med en förmåga, värd en bättre sak och de största materiella resurser har bladet flitligt begagnat sig af alla de stora chanser det haft på hand, tack vare sin nya dubbelställning som regeringsorgan och folkorgan. I alla tonarter ha undfallenhetspolitikens läror predikats och folket i införda uttalanden uppmanats att angifva motståndsmän, och för att dölja sin misstänkligt privilegierade ställning har bladet funnit lämpligt spela rollen af den oskyldigt förföljde och boykotterade, som i toleransens och fördragsamhetens namn vädjar till folket. Dylika hänvändningar ha ej häller förfelat sin verkan, och i talrika fall ha sålunda personer, hvilka för öfrigt ogillat bladets hållning, af dessa rop på hjälp funnit sig föranlåtna att taga den förment förföljdas parti. På detta sätt har den vunnit insteg, denna blacka fördragsamhets teori, som kräfver samma aktning för lagbrytaren, hvilken föregifver sig handla af omtanke om fosterlandets väl, som för den laglydige, den där af intet låter sig föras från pliktens väg.

Om man betänker, huru ensam herre på täppan regeringsorganet och dess drabanter under censurens skydd varit och huru svårt de ocensurerade flygbladen och broschyrerna haft att tränga ned till och regelbundet spridas bland själfva folket, så inses utan vidare huru skyddslöst detta varit prisgifvet åt undfallenhetspolitikens förgiftningsprocedyr.

Bland orsakerna till det moraliska förfallet i folkets djupa led böra slutligen ej lämnas åsido de från rent rysk urkälla härflytande jorddelningsryktena, som visat sig mer än annat äga förmåga att väcka de dåliga instinkterna hos samhällets styfbarn. En gång redan väckt genom de ryska gårdfarihandlandenas agitation i bygderna, domnade frågan så småningom bort, för att denna vår åter vakna till lifs i samband med landsförvisningarna. Nu trodde man det en gång blifva allvar af den utlofvade jorddelningen och för att ej bli lämnad å sido vid densamma, var man angelägen om att visa sitt undersåtliga nit, exempelvis genom att angifva egna husbönder eller andra jordägare, om hvilkas jord man till och med stundom redan kommit i gräl med sina grannar.

* *
*

I betraktande af det anförda bör man med försiktighet bedöma betingelserna för ett fortsatt passivt motstånd i Finland. För så

vidt den gammalfinska intelligensen, som nu likt den feta oljan på upprörda böljor flyter öfverst, får anses i viss mån representera det finska folket, vore naturligtvis hvarje tanke på en fortsatt kamp utesluten. Men om man ännu vill tro på framtiden och folkets förmåga att själft taga sitt öde i sin hand, får man icke af den närvarande stundens bittra erfarenheter låta sitt omdöme förvillas, modet sjunka och motståndsarbetet upphöra. Det vore i sanning för mycket begärdt, att ett folk som i sorglöst lugn framlefvat sin tillvaro, i en så enastående svår situation som det finska folkets för närvarande, genast skulle mäkta fatta tidens fordringar och intaga en självständig hållning gentemot allt och alla, hvilka det hittills vant sig att lita på. Mot den »inhemska» regeringen, hvars egenskap af just »inhemsk» och nationell, jämt och ständigt tutats i dess öron; mot »Uusi Suometar», från hvilken folket i tiotal år sugit sin näring och hvars metamorfos från folkblad till regeringsorgan det icke kunnat fatta; och icke minst mot prästerskapet, till hvars auktoritet det allt ännu med vördnad blickat upp. Må man slutligen betänka, hvilken helgongloria i folkets ögon omgifvit de »gamle ledarne», hvilkas namn äro oupplösligt förbundna med finskhetens sak, och man skall inse, huru svårt, ja omöjligt det i förstone måste vara för den enkle allmogemannen att fullt emancipera sig från deras inflytande. Endast fetischdyrkaren kan i samma nu tillbedja och bespotta sin afgud. Folket må förlåtas — det vet ej hvad det gjort — och ansvaret vältas på dem som haft dess förtroende, ett ansvar, desto större ju blindare detta förtroende varit och ju mer hänsynslöst det missbrukats.

Det är ringa ljusning fosterlandsvännen kan skönja i det mörker, som för närvarande rufvar öfver Finland. Än en gång skall dock dagen gry, men blott efter en lång natt af lidanden och förödmjukelser, hvilka äro förutsättningen för att folket skall kunna åter uppfostras till de dygder, utan hvilka en självständig nationell tillvaro icke är möjlig. *Kommunalman.*

Naturligt urval i världshistorien.

Charles Darwin har i ett af sina stora arbeten påpekat det gräsliga sätt, hvarpå den spanska inkvisitionen under århundraden tillämpat principen om det naturliga urvalet. Allt ifrån Ferdinand den katolskes dagar och till den tid, då Napoleons härar gingo öfver Pyreneerna har den heliga domstolen med systematisk noggrannhet fullföljt sin

utgallring af de rikast begåfvade och mest självständiga andarna bland det spanska folket. Det var nämligen icke bland de andligen efterblifna, hvilka blindt trodde hvad kyrkan lärde dem, utan bland de vakna och självtänkande, hvilka ville pröfva grunderna för sin tro, som Torquemada och hans efterföljare utvalde sina offer. Det var ett naturligt urval i omvänd ordning, där just de, hvilka bäst voro rustade att föra sitt folk framåt, med sorgfällig noggrannhet rensades bort, under det de mindre begåfvade lämnades att i ostörd ro föröka sig och vårda det spanska folkets stolta traditioner. Hurudan denna värld skulle blifva efter en dylik, från släkte till släkte metodiskt och följdriktigt genomförd utgallring, det låter lätt tänka sig. Resultatet kunna vi skåda i våra dagars Spanien, som väl slutat upp med sina autodafeer, men har tjurfäktningarna i behåll, och som nyss gått miste om den sista spillran af det väldiga rike bortom hafven, hvilket Columbi efterföljare en gång vunnit åt sina herrar.

Ett dylikt naturligt urval i omvänd ordning är likvist ingalunda egendomligt för det välde, om hvilket det sades, att solen där ej gick ned. Från de dagar, då sagan om Tarquinii spö första gången förtäljdes, har detta urval fortgått, och det fortgår ännu. Naturforskningen tillhör det att utreda, huru som de för tillvarons kamp bäst utrustade stammarna och individerna fört vårt släkte framåt, historikerns uppgift är att visa, huru detta framåtskridande alltför ofta hämmats eller afbrutits af tillbakagående i följd af ett medvetet och afsiktligt fullföljt utrensande af de bäst utrustade.

Med vanligt mästerskap· har Theodor Mommsen i sin romarhistoria visat, huru den romerska världshärskarstammen utödde sig själf genom sina aldrig ändande krig. På all världens slagfält förblödde dess ädlaste blod, medan de till krigstjänst odugliga i godan ro sutto hemma och förökade släktet. Efter det äfven proletärerna kallats till vapentjänst, fylldes småningom luckorna genom slafvar, hopsläpade från alla de hundra länder, som Roms legioner kufvat. Det folk, som nu bygger och bor i det soliga Italien, kan blott sällan leda sin härkomst tillbaka till de bistra krigare, som stredo och segrade under legionernas örnar, men så mycket oftare till de falska, krypande slafvar, hvilkas skälmstycken bevarats till alla tider genom de romerska komedierna. De flesta af de namn, som under århundraden burit halföns historia uppe, stamma från ingendera sidan. Antingen de burits af andryga ädlingar med namn sådana som Aldobrandini eller Grimaldi, eller af folkets hjältar såsom Garibaldi, bära de genom sin äkta germanska klang vittnesbörd om sitt ursprung från folkvandringens tider.

Men hvad Mommsen uppvisat i fråga om romarstammens självförgörelse, det äger sin giltighet för alla eröfrarfolk. När häfden

frågar, hvart de tagit vägen, dessa assyrier, perser, makedonier och hvad de hjältefolk heta, som en gång fyllde världen med sina bragders dån, så blir svaret oföränderligen ett och detsamma. Medan pesten bland hvarje folk utgallrade de svagaste och minst lifsdugliga, rensar kriget bland de folk, som trägnast hängifvit sig åt dess blodiga lek, från släkte till släkte bort de starkaste och mest lifskraftiga. Alla dessa väldiga herrefolk, som en gång med buller och dån slogo riken och byar omkull, trädde ett efter annat fram på historiens skådebana för att utrota sig själfva. Men i deras spår går bonden och hans son, som tyst bygga upp hvad de rifvit ned, och så sannas i hvarje tidsålder det ordet, att det är de fridsamma, som skola besitta jorden.

Exemplen härpå skulle kunna mångfaldigas i oändlighet. Den nu å bane bragta frågan om Skandinaviens befolkning skall kanske ställas i en ny och egendomlig belysning, om det en dag lyckas att antyda den inverkan, som särskildt inom de nordiska kustlandskapen öfvats af vikingafärderna med deras utgallring af kraftiga kämpar och luckornas fyllande med härtagna eller köpta trälar. Det mest kända och oftast åberopade exemplet på krigets förmåga att utdöda ett folk är den gräsliga ödeläggelse, som trettioåriga kriget drog öfver mellersta Europas rikaste och mest blomstrande länder. Det är ingen tillfällighet, att efter det Tyskland genom detta krig nödgats till Frankrike afstå det främsta rummet i vår världsdel, skulle det blifva i stånd att återtaga detta rum i det historiska ögonblick, då folket inom det återförenade Tyskland ändtligen stigit till samma antal som inom Frankrike.

Hvad det franska folket vidkommer, går genom dess historia, om ock med mindre styrka, samma egendomliga företeelse, som Darwin anmärkte i Spanien. Kanske skulle denna företeelse i båda landen bäst kunna kännetecknas som de brunetta infödingarnas instinktlikt genom tidsåldrarna fullföljda raskamp mot de blonda eröfrarna af arisk stam. I Frankrike kunna vi följa denna kamp från de gamla striderna mellan Neustrien och Austrasien, genom de lägre klassernas resning efter korsriddarnes uttåg, genom hugenottkrigen och dragonaderna fram till jakobinerna och skräckväldet. Uppmärksamma iakttagare hafva påstått, att den franska bonden brukar kortare sängar än förut, sedan Napoleons krig under tjugu långa år verkställt sin gallring af den vapendugliga franska ungdomen. Enligt sakens natur hafva bland denna ungdom de storväxta lidit mest af krigen, men de storväxta äro i regeln de blonda. Vi hafva icke varit i tillfälle att kontrollera en uppgift, enligt hvilken fransmännen i det gamla Frankrike i medeltal skulle vara fyra centimeter kortare än fransmännen i Canada, men är den riktig, så pekar den i samma led. Inom Frankrike

har icke, såsom oftast antages, den fientliga täflan stått mellan kelter och germaner, ty äfven de keltiska eröfrarna hafva mestadels hört till de blonda, utan mellan små mörkhyade iberer och stora ljuslätta arier. Huru härmed än månde sig förhålla, så är det många tecken, som tyda på, att de fransmän, som vid sekelskiftet kifvas om Dreyfus och ännu ej glömt Panama, näppeligen i allo äro samma folk, som vid förra sekelskiftet gjort den stora revolutionen och följde Napoleon till Egyptens pyramider och Rysslands stepper.

På Balkanhalfön, i Europas oroliga vrå vid världsdelens gräns mot Asien, möta vi ett slående exempel på ett metodiskt utfördt naturligt urval i omvänd ordning. Allt ifrån Fallmerayers dagar, om ej tidigare, har striden stått därom, huruvida de nya grekerna äro de gamla hellernas ättlingar eller icke. Det mesta af deras framfärd sedan de återvunnit sin frihet, talar mot deras frändskap med det folk hvars ädla namn de bära. Fallmerayer ville göra troligt, att nutidens greker till största delen skulle härstamma från slaver, som under den senare folkvandringens dagar satt sig ned i landet. Härför tala bland annat många slaviska ortnamn på grekisk botten, såsom det gamla Peloponnesos' nutida namn Morea (hafslandet), i grunden samma namn som det svenska Möre. Men slaverna voro ett fastlandsfolk, och denna hypotes räcker ej till att förklara den gamla helleniska stammens försvinnande äfven på öarne. Mycket blod har denna stam fått släppa till med de krigare, hvilkas ben hvitna på Alexanders och hans efterföljares slagfält, eller de ännu flere, hvilka i den store makedoniens spår flyttade bort till österns storstäder. Men hufvudorsaken till den helleniska stammens förtvinande ligger närmare i tiden och är icke egendomlig för denna stam allenast.

Alla hafva vi från barnaåren hört den gamla sagan om hundturken, som fångar och göder kristna barn för att slakta och förtära dem. Men få af oss tänka på, att denna saga stöder sig på en långt mera skräckinjagande historisk verklighet. Under långa århundraden hafva turkarne drifvit en systematiskt ordnad fångst af kristna barn, men de visste mycket väl, att dessa barn kunde duga till annat än att slaktas och ätas upp. Ända från de första sultanernas tid hade de osmaniska eröfrarne genomfört den hiskliga rekrytering, hvarmed de så länge fyllde janitscharernas led. Från alla de kristna folk, som lydde under halfmånen, togos vid sex eller sju års ålder de friskaste och starkaste gossebarnen, rycktes med våld från sina förtviflade föräldrar, som de aldrig mera återsågo, och släpades bort till de kasärnskolor, där de lärdes att glömma fränder och barndomstro samt fostrades till Islams mest fruktade och mest fanatiska förkämpar. Med en rent djäfvulsk genialitet hade osmanernas välde sökt och

funnit sitt starkaste stöd hos barnen af de stammar, som detta samma välde hårdast tryckte till jorden, och de kristna folken fingo själfva rekrytera de härar, som under långa sekler skulle blifva kristenhetens farligaste fiender. År efter år, sekel efter sekel fortgick i alla de kristna land, som osmanerna kufvat, med metodisk noggrannhet denna åderlåtning, som tappade af de kristna folken deras friskaste blod. Blott en enda räddning fanns, och den bestod i att afsvärja korset och hylla halfmånens lära, en utväg, som med tiden valdes af många förtviflade föräldrar för att åt sig bevara sina barn. Resultatet har med logisk nödvändighet blifvit det, som man kunde vänta sig. Må en hvar besinna, hur hans eget fädernesland skulle te sig, om en öfvermäktig herrestam år efter annat dragit fram däröfver och ryckt med sig de friskaste och starkaste barnen, för att fostra dem till dödsfiender åt egna fäder och bröder. På detta sätt knäcktes i roten hvarje kraft till motstånd mot förtrycket hos de kristna stammarna, och hade ej denna gräsliga rekrytering tagit en ända, är svårt att säga, hvad det till sist skulle blifvit af dem. Till lycka för de kristna Balkanfolken skulle äfven osmanernas välde genomlöpa de österländska herrefolkens vanliga bana, och sedan det väl passerat sin höjdpunkt och börjat den långsamma resan utföre, kom räddningen med den fruktansvärda janitscharkårens oundvikliga förfall. Från början en strängt sluten krigarkast, hvars medlemmar icke fingo gifta sig, hade den med tiden trotsat detta förbud, och kräfde nu för sina söner rätten att i tur och ordning fylla de luckor i leden, som uppstodo efter deras fäder. Härmed upphörde i sinom tid och liksom af sig självt kårens rekrytering bland de kristna gossebarnen. Men i tre hundrade år hade den varat, och outplånliga märken hade den hunnit sätta i de kristna Balkanfolkens lif. Ännu den dag i dag är stå de friskaste och sundaste elementen på deras halfö att finna, icke bland dessa folk själfva, ty de hafva ännu icke hunnit till fullo hämta sig efter sin blodförlust, icke heller bland de härskande osmanerna, ty de äro degenererade och hafva sett sin bästa tid, utan hos de slaviska affällingarna till Muhammeds lära, som med sitt affall lyckats frälsa sina barn undan blodsskatten. Jämte dem stå montenegrinerna, som aldrig låtit sig tvingas att gälda denna skatt, och som med sitt stolta skick enligt alla samstämmiga vittnesbörd sticka bjärt af mot sina sydslaviska bröder.

I vårt mäktiga östra grannrike pågår sedan långliga tider ett naturligt urval, icke olikt det, som vi här ofvan sett öfvas af den spanska inkvisitionen, och som en dag förr eller senare skall bära sina mognade frukter. Länge nog använde ryssarne sin ofantliga sibiriska eröfring endast för att dit förvisa förbrytare, som hemlandet på detta sätt ville blifva kvitt. Ännu på 1700-talet, då Rysslands

store turade om med hvarandra, det ena året på maktens höjder, det andra i Sibiriens ödemarker, gjorde dessa förvisningar inga djupare skåror i det ryska folkets lif. Men det skulle snart blifva annorlunda. Från Nikolai I:s tronbestigning, då dekabristerna sändes öfver Ural att plikta för sin trängtan efter frihet, pågår inom det ryska väldet i storartad skala det naturliga urval, som årligen i deras spår sänder tusenden och åter tusenden att långt borta från hem och fränder plikta för samma förseelse. Många af dem omkomma i grufvor och fängelser, men många härda också ut, och efter utståndet straff stanna de oftast kvar i det nya landet, väl vetande, huru föga välkomna de äro i det gamla. Så fortgår äfven här en systematisk utgallring, som i tidernas längd för med sig en långsamt men säkert fortgående förskjutning af folkets ädlaste och rikast begåfvade element från Uralbergens västra sida till den östra. Den sibiriske bonden, som aldrig burit på sin nacke lifegenskapens ok, intager också en helt annan och mera självständig ställning än hans broder i det gamla hemlandet. Här uppväxer småningom i de omätliga landviddarna en ny och lifskraftig folkstam, som talar ryskt tungomål, men känner sig såsom ett folk för sig, liksom en gång inbyggarna i Amerikas tretton kolonier gent emot det engelska moderlandet. Kommer så den väldiga sibiriska järnvägen och öppnar nya, oändliga utsikter långt bort öfver Stilla hafvets vida vatten. På dess andra strand bidar redan yankeen med sin intelligens, sin energi och framför allt sitt kapital på det tillfälle, som då skall yppa sig att föra det sibiriska framtidslandets slumrande milliarder ut i världsmarknaden. För honom och hans kapital kan Ryssland icke stänga Sibiriens portar, om det ock ville det. Men med sig på färden för äfven yankeen nya och lifgifvande idéer från det fria Amerika till en jordmån, där de kunna slå rot och bära hundradefallt frukt.

Columbus drömde en gång om att med skatterna från det nya Indien, som han trodde sig hafva funnit, utrusta kristna korshärar. som från öster skulle göra ett slut på halfmånens välde och befria den heliga grafven. Historien gör ofta de store männens drömmar till verklighet, om än på annat sätt än de själfva drömt dem. På den väg, som Columbus tänkt sig, om ock med andra vapen än korsriddarnes, skall väl icke halfmånens välde, men måhända en annan despotisk barbarmakt bringas på fall. Går det så, skall den gamla halfsanningen ännu en gång blifva till hel sanning, att det är med solen, som civilisationen går sin segergång kring jorden.

Emil Svensén.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å

NORDISK REVY.

På grund af osäkerheten om graden af det understöd ett företag af denna art hos allmänheten kan påräkna, upptages prenumeration å ***Nordisk Revy,*** Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, till en början blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark äfvensom direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare
Skärgårdsgatan 13
STOCKHOLM.

Prenumeration mottages numera å samtliga postanstalter enligt Kungl. Generalpoststyrelsens Cirkulär Bil. A N:o 22.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 8 Juni den 30 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:

AXEL LILLE KONNI ZILLIACUS

UTGIFVARE:

K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 8 Juni den 30 1903

»Sverige åt svenskarne».

För någon tid sedan innehöll en af de större Stockholmstidningarna ett uttalande, undertecknadt af en känd affärsman, väl skrifvet och intressant, om de Lappländska malmfälten och medlen att bevara dem åt svenskarne. I sammanhang därmed bragtes det publicerade sammandraget af the United States Steel Corporation's bokslut, afsedt att visa hvilken obetydlig affär det skulle vara för detta jättebolag att uppsluka alla våra Lappländska järngrufvor.

Under åberopande af det icke alldeles nya slagordet »Sverige åt svenskarne» förordar artikelförfattaren att svenska staten skall genom ett betydande penningeförskott till svenska intressenter hindra sagda järngrufvors öfvergång i amerikanske ägares händer.

Förutsatt nu att det amerikanska bolaget tänker på att förvärfva dessa grufvor — till hvilket antagande tillsvidare föga anledning synes förefinnas — frågar jag mig hvilken rimlig grund det kan finnas för svenska staten att förhindra ett så lofvärdt uppsåt. Just i namn af principen »Sverige åt svenskarne» önskar jag på det varmaste att verkligen mäktiga amerikanska bolag må förvärfva de största möjliga intressen i våra nordliga landsdelar.

Hvad är detta Sverige som vi alla vilja svartsjukt bevara åt svenskarne? Är det våra skogar, vår åkerjord, våra vattenfall och våra malmer? Eller är det produkten af vår historia, vårt fria statsskick, vår nationella kultur, med ett ord sammanfattningen af hela den andliga egendom som begrundar vår rätt att vara till som ett själfständigt folk? — Är det det förra, så äro de ord som stå öfver denna artikel, en fras och en sofism. Är det det senare, så är det icke mot en invasion af kapital från det stora frihetsälskande landet i väster som fosterlandskärleken bjuder att skydda oss. Vi hafva då helt andra fiender att frukta.

Mot dessa verkliga fiender till vår själfständighet behöfva vi rusta oss, icke genom ekonomisk isolering, utan genom förvärfvande af mäktiga vänner som hafva ett intresse i att vår själfständighet

upprätthålles. På oegennyttig vänskap nationer emellan tror väl i våra dagar inger mer. Sentimentaliteten är död, och vårt tidehvarf bär ännu, och kommer länge att bära, prägeln af Bismarcks positiva och Disraelis storhetsdrömmande politik. Inga »Pommerska grenadierers ben» och inga khakiuniformer komma att offras för ett fritt Skandinavien — såvida icke stora materiella intressen hotas af detta fria Skandinaviens försvinnande. »Gören Eder vänner af den orätta mammon» — aldrig kan detta råd få en bättre tillämpning. Det gäller blott att söka sina vänner på det rätta hållet.

I Tysklands politiska lag är det första budordet: bevara vänskapen med Ryssland. England drömmer sin världsrikesdröm med engelskt språk. Det har glömt sin gamla roll af de svages beskyddare i Europa. Frasen om besittningar där solen icke går ned, har berusat detta gamla nyktra folk — landsträckor där solen går ned blott en timme förr än i Greenwich, intressera det icke. Byron har efterträdts af Kipling. — Det har kommit öfver hela Europa något smått: kontinentens statsmän bråka sina hjärnor för att med invecklade tulltariffer öfverlista hvarandra, och den som skapar Englands politik är en amplifierad typ af den fulländade handelsresanden.

Gambetta brukade säga om Elsass-Lothringen: aldrig tala därom — alltid tänka därpå. Vi göra kanske klokt i att icke mycket tala om Ryssland; men tänka därpå måste vi oaflåtligt. En autokratiskt regerad stat, oförmögen af inre utveckling och förtärd af begäret efter yttre utvidgning, är ett farligt grannskap, så mycket mer som det har blifvit modet i Europa att säga: Ryssland behöfver hamnar. Att Ryssland använder hamnar endast för att spärra dem med tullsatser — därpå tänker Europa icke. Man inbillar sig att dess oändliga vidder inrymma någonting liknande västerns jäsande verksamma lif som behöfver ådror att pulsera i, och man säger: det är omöjligt att hålla Ryssland borta från hafvet. Det är en fras, men en fras som har fått kurs.

Lyckligtvis för oss små nationer har under de sista åren i världshistorien ett nytt element trädt fram, som efter allt att döma hädanefter skall hafva på Europas daning ett betydande inflytande. Detta element är Nordamerikas Förenta Staters utträdande ur sin uteslutande amerikanska intressesfer. Låt oss söka vänskap med denne unge jätte, som har med oss i andlig riktning, i seder och i syften så mycket gemensamt! Vill han hafva våra malmer, så låt honom vara hjärtligt välkommen till dem; låt honom blifva vår bolagsman i utbyggandet af vår stora nord, och låt honom få där så stora intressen, att han

aldrig skall vilja tillåta att dessa trakter komma under den energidödande ryska polisstatens knutpiska!

Hvilken lärdom ligger icke just i *denna* riktning i de imponerande siffror artikelförfattaren meddelar ur den amerikanska ståltrustens bokslut! Är det icke en verklig uppenbarelse, denna tafla af ett affärsföretag som under ett år utbetalar i löner ett belopp öfverstigande med 20 procent hela svenska statsskulden! Detta vore sannerligen en bundsförvandt värd att hafva.

Och det är på långt när icke blott ur den yttre politikens synpunkt som vi skulle hafva ofantligt att vinna på införandet i vår industri af amerikanskt kapital. Det sista årtiondets ekonomiska företeelser hafva med otvetydig klarhet visat hvilket stort försprång Amerikas industri har vunnit framför Europas. Vi vilja dock icke definitift blifva efter? Och om vi icke vilja det, hvad kunna vi då göra bättre än att låta dessa mästare i organisation komma och lära oss sina metoder och gifva oss under våra ögon exemplet af de anordningar genom hvilka de hafva realiserat sin häpnadsväckande framgång?

Det har småningon blifvit klart för oss europeiske affärsmän och industriidkare att alla våra gamla föreställningar om amerikanska metoder voro i det stora hela falska. Vi trodde att all rikedom i Förenta Staterna hade blifvit genom hänsynslösa spekulationer samlad på några få händer. Vi trodde att den nästan obegränsade ekonomiska friheten inom staterna hade ledt till en samvetslös exploitation af arbetskraften, både den fysiska och den intelligenta, till några mångmillionärers fromma, och vi suckade öfver våra europeiska fackföreningar som icke medgåfvo oss en liknande exploitation.

Men verkliga förhållandet har börjat ljusna för oss. Det ständigt ökade umgänget med våra medbröder från andra sidan Atlanten har visat oss att på intet sätt där borta rikedomen äges af några få järnvägskungar och industrimagnater. En stor kommission af engelska arbetare som hade sändts öfver för att studera amerikanska arbetareförhållanden, har nyligen publicerat sin rapport, af hvilken framgår att i stort sedt arbetaren i Förenta Staterna är fysiskt mindre ansträngd och moraliskt bättre ställd än någonstädes i Europa — oafsedt att han är bättre betald. Motsättningen mellan arbetsgifvare och arbetarnes organ, fackföreningar och andra, är långt ifrån att vara så skarp, och det finnes mellan chefer och underordnade ett helt annorlunda enkelt och fritt umgänge, grundadt på känslan af jämlikhet och ömsesidig aktning och förtroende. Medan i Europa arbetaren alltför ofta behandlas som blott ett verktyg utan vilja och förstånd,

uppmuntras han i Amerika att utveckla och tillgodogöra sin intelligens. Han intresseras i frukterna af förbättrade arbetsmetoder, och han är därför, olik sin europeiske yrkesbroder, en vän af hvarje förbättring i maskineri som ökar utbytet af hans arbete.

Den beryktade Andrew Carnegie som har gifvit oss så mången öfverraskande demonstration af den amerikanske andens funktionering, berättade nyligen inför Iron and Steel Institute om sättet hvarpå han hade gjort sin sagolika förmögenhet: »jag har hvarken varit en uppfinnare eller en konstruktör eller en nyskapare af hvad det vara må —; jag har varit en ledare af män, som jag har lyckats att göra varma för sina uppgifter, emedan jag alltid har intresserat dem i lösningen af dessa uppgifter».

Som man kan se af sista raden i sammandraget af the United States Steel Corporation, har detta bolag följt Carnegies traditioner. Det har gifvit tillfälle åt sina löntagare att förvärfva preferensaktier i bolaget och därigenom gjort dem lifligt intresserade i dess framgång.

Det finnes ingen anledning hvarföre icke den svenske arbetaren skulle kunna utbildas till samme intelligente och i företagets framgång intresserade medarbetare som hans amerikanske yrkesbroder är. Men det är fara värdt att denna utbildning icke kommer att gifvas honom af våra svenske industrichefer, fångne som de ännu äro i fördomar grundade dels i feodala traditioner dels i den saliggörande tron på en examens glans. — Litet jämlikhet och litet ödmjukhet, se där hvad Europa — och Sverige icke minst — behöfver lära af dem som bortom Atlanten hafva skapat ett nytt Europa med en friare himmel och ett lyckligare folk, mäktigare i skapande af välstånd och af människovärdigt lif.

Må svenska staten gärna förvärfva våra lappländska malmfält. Det vore enligt min åsikt ett ekonomiskt misstag; men ekonomiska misstag öfverlefver man. Må blott icke detta steg blifva taget i afsikt att utestänga dem, som vi borde i dessa gränstrakter emottaga med öppna armar som de bästa bundsförvanter emot utländskt öfverfall och som välkomna ledare i lösningen af våra sociala frågor.

London den 10 Maj 1903. *Ivar Lagervall.*

Pronunciamento't i Belgrad.

»Ligge ogild».

För den som känner enskildheterna af Serbiens nyare historia och konung Alexanders halsstarriga egenmäktighet och svaga andliga begåfning

hafva tilldragelserna i belgrader-konaken (slottet) knappt väckt någon förvåning. Sådana regeringar som Milans och Alexanders hos ett till största delen rått folk måste ända med en blodig katastrof; det enda man har rätt att förvåna sig öfver är, att denna så länge låtit vänta på sig, så mycket mera som en blodig »vendetta» sväfvat öfver den Obrenovitschska familjen, allt sedan dess uppkomst på tronen.

Vi äro öfvertygade om att hvarken furst Peter Karageorgievitsch eller någon af hans familj haft något att skaffa med belgrader-morden, men det är underbart huru nemesis på den sista Obrenovitsch*) hämnats stamfaderns blodsdåd emot den första Karageorgie. Denne hade börjat sin bana, likasom många andra af balkanhalföns befrielsehjältar, som *Hajduk*, röfvarepatriot. Småningom växte hans band till en krigsstyrka och 1804 erkändes han af Porten som hospodar, furste, af Serbien. Då Ryssland genom fredsslutet i Bucharest 1812 lämnade Serbien i sticket, måste Karageorgie, som ställt sig vid dess sida i striden mot Turkiet, gå i landsflykt. Alexander I gaf honom rysk furstetitel och generallöjtnants värdighet, förmodligen i tanken på att vid tillfälle begagna sig af hans inflytande i Serbien. Emellertid hade en ny resning ägt rum, och 1815 blef Milosch Obrenovitsch af Porten erkänd som hospodar. Litande på sin gamla vän och vapenbroder, återvände Karageorgie 1817 till Serbien, men Milosch lät gripa honom i Póscharevatz, och skickade hans blodiga hufvud till den turkiska paschan i Belgrad, såsom ett bevis på sin trohet emot Porten; på samma gång undanröjde han för sig själf en ärorik och farlig rival. Sedan dess glödde vendettan emellan familjerna Karageorgievitsch och Obrenovitsch. Efter ett halft sekel föllo i Topschiderparken, 1868, furst Mikael och hans kusin fru Konstantinovitsch, farmor till nuvarande furstinnan Mirko af Montenegro.

Minister Ristitsch's och general Blaznavatz' beslutsamhet räddade dock denna gång tronen åt Obrenovitscharne, och den sista ättlingen af denna familj, den fjortonåriga Milan, hemkallades från sitt pariserlyceum. Furst Alexander, son till Karageorgie, ställdes inför rätta i Buda-Pesth, såsom upphofsman till morden, och ett dussin af hans släktingar och anhängare blefvo af ståndsrätt dömda och afrättade i Belgrad.

Mikaels död var en stor förlust för Serbien, icke allenast emedan det i honom förlorade en ädel och upplyst styresman, men isynnerhet emedan hans frånfälle kallade på tronen ett halfuppfostradt barn med de lägsta instinkter, och hvars skarpa intelligens och ovanliga vältalighet endast tjänade honom att utöfva den hänsynslösaste despotism och att öfvergifva sig åt den lastfullaste njutningslust. Feg, lät han sitt folk strida och duka under i kampen emot Turkiet 1876, utan att en enda gång hafva varit på kanonhåll, där man slogs; han begagnade sig af sitt nominella öfverbefäl endast för att hindra operationers utförande då han var rädd för att dessa ej lämnade tillräckligt många divisioner för hans personliga säkerhet, tiotal kilometer från turkiska avantposterna, såsom vid det af Tscherniajeff planerade angreppet på Osman pascha vid Veliki Izvor, där han kvarhöll tre brigader under en vecka, och sålunda gaf Osman tillfälle att erhålla förstärkningar och

---

*) Obrenovitsch är dock icke släktens verkliga namn, utan Todorovitsch. Svinhandlaren Obrenovitsch gifte sig med sin uppsyningsmans, Todorovitschs, änka och adopterade hennes tre söner af första giftet: Milosch, som blef furste af Serbien, Jefrem, kung Milans farfader, och Jovan.

blodigt tillbakaslå det serbiska anfallet den 18 juli.*) För att sedermera rädda sin då redan vacklande tron kastade han sig 1885 cyniskt öfver bulgarerna, utan att ens söka en förevändning. Som han trodde segern säker, valde han odugliga men underdåniga officerare till kårbefälhafvare, med åsidosättande af pröfvade krigare, för att ej röna motsägelser i krigsrådet. Basen till hans fälttågsplan var naturligtvis hans egen dyrbara persons säkerhet. Detta lyckades väl, men huru resten utföll är allom bekant. Hade ej österrikiska ministern, grefve Khevenhüller, på eget ansvar hejdat bulgariska arméns framryckande, hade denna utan nämnbara hinder kunnat besätta själfva Belgrad.

Under den första skräcken för de inre följderna af sin hufvudlösa kampanj, vågade han ej återvända till sin hufvudstad. Han skref till drottningen, som genom sitt behjärtade uppförande under kriget vunnit en ofantlig popularitet, att han ville abdikera och utnämna henne till regent. Men då han såg, att intet uppror utbröt och att han ej hade något att frukta för sin person, återvände han med högburet hufvud och bevisade med sin vanliga vältalighet, att nederlaget var allas fel, men icke hans.

Såsom monark syntes han hafva velat efterapa Ludvig XIV (excusez du peu!). De bosniska oroligheterna hade i början af oktober 1875 föranledt ministeriet att föreslå vissa åtgärder, mera för att göra panslavisterna till nöjes, än för att bereda landet till krig; men Milan satte sig emot dem. Han skulle just gifta sig med den sköna sextonåriga fröken Ketschko, som redan anländt till Belgrad, och — *any thing for a quiet life.* För att ej mera höra talas om krig och politik, beslöt han att skicka bort ministeriet Ristitsch, ehuru denne hade en stor majoritet i skupschtinan, och gifva den medgörliga Marinovitsch i uppdrag att bilda ett nytt. Då Ristitsch ej lämnade in om afsked, åkte han en morgon upp till skupschtinan i släpuniform och besporrade ridstöflar; med ridpiska i handen gick han upp i salen, bad ministrarne aflägsna sig, och höll ett af sina vanliga korta tal till de deputerade, hvari han förklarade, att han antagit ministeriets afskedsansökan, och så vände han dem ryggen. Åt ministrarne, som väntade i försalen, sade han helt enkelt i förbigående: »Ni äro icke mera ministrar.» Vi hafva anfört denna historiska anekdot för att visa huru starkt redan vid ett och tjugu år hans båda framstående karaktärsdrag, egenmäktighet och njutningslust, voro utvecklade. Andra delen af anekdoten visar huru dock den senare behärskade till och med den förra; då nämligen ingen lyckades bilda ett nytt ministerium utan Ristitschs stöd, och Milan ville gifta sig, *côute que côute,* bad han Kalievitsch, som då hörde till dennes parti, bilda ett kabinett med Ristitschs program och samtycke, och bestående af dennes anhängare. Han gick in därpå, och Milan fick gifta sig, ehuru vägen till altaret förde genom *les fourches caudines.*

Med åren utvecklade sig hans hänsynslösa egenmäktighet allt mer och mer. Han sönderref konstitutioner och skref nya efter ögonblickets nyck; han förolämpade grånade officerare, ja bortryckte deras i kriget vunna ordnar inför fronten, endast emedan han hört, att de ogillat någon af hans hand-

*) Tscherniajeff bad honom också därefter att resa till Belgrad, där, som han sade, fursten kunde vara mindre skadlig vid Nathalias förlösning än vid armén. Milan tog vinken *ad notam,* glad att ställa sig i fullkomlig säkerhet.

lingar; lågt smicker och med ännu lägre »bitjänster» förvärfvad gunst förde till de högsta graderna i armén och statsförvaltningen; på sina utrikes resor gjorde han smutsiga skulder, som serbiska statskassan eller kejsaren af Österrike ofta fingo betala; den unga och sköna drottningen fick vara vittne till hans skandalösa orgier med hennes egna hofdamer, som han själf tvingade henne att utnämna. Då slutligen hennes förebråelser och tårar uttråkat honom, ville han skilja sig från henne, och, då metropoliten nekade skilsmässan, lät han afsätta honom. För att finna förevändning till denna föranstaltade han de lömskaste bakhåll, i hopp att kompromettera drottningen; då dessa nesligt misslyckats, anvisade han den nya metropoliten att förklara skilsmässan på kunglig befallning, och så skedde. I ett litet land som Serbien äro de högas handlingar svåra att dölja. För öfrigt brydde sig Milan aldrig om att göra det; sålunda utgjorde hans uppförande samtalsämnet äfven i de aflägsnaste landsorter; man fruktade honom, men all respekt var försvunnen; någon tillgifvenhet hade han aldrig ingifvit. Emellertid hade han förstått att genom nådebevisningar och omsorg om soldaternas sold och kost bilda sig ett starkt parti i armén, isynnerhet ibland de högre officerarna. Först såsom konung, och sedan som generalissimus, anförtrodde han alla viktiga befäl åt personer, på hvilka han visste sig kunna fullt lita.

Så både styrde och regerade han som en envåldshärskare, oaktadt det allmänna föraktet och hatet. Detta var honom så mycket lättare, som partier med ett politiskt program dittills varit okända i Serbien. De grupper, som kallade sig liberala, konservativa, progressister o. s. v., voro i självfa verket blott personliga anhängare af den eller den ministern eller deputeraden, och deras partietikett stod oftast i bjärt motsägelse till de åsikter de för ögonblicket förfäktade. Hvad främmande inflytande angår, så finnes det i verklighet få austrophiler och russophiler, men efter omständigheterna stöder sig den ena eller den andra partichefen på en af dessa makter, och hans rival naturligtvis på den andra. De båda anti-dynastiska partierna, det Karageorgievitschka och det Montenegrinska, voro högst fåtaliga på den tiden. Men om rent politiska sträfvanden ingåfvo ringa intresse, så väckte utskylderna ett så mycket större. De flesta af folkets utvalda kommo till Belgrad med en enda opinion: att regeringen stal folkets pengar, och att deras uppgift således var att votera så litet skatter som möjligt, och isynnerhet icke bevilja något främmande lån. Detta var orsaken till att Serbien 1876 var ofantligt illa beväpnadt — halfva folkarmén hade ej ens bakladdningsgevär, och de, som funnos af dessa, voro af gamla transformerade system, ingen enda bakladdningskanon fanns; den stående hären uppgick ej till 5,000 man, och folkarmén hade på flera år antingen alls icke blifvit sammankallad till möten, eller då sådana utställts, räckte de från fyra till sju dagar. Då kriget redan var fullkomligt beslutadt, i April månad, kom en viss herr Fuchs till Belgrad på några wiener-bankirers vägnar, för att erbjuda ett lån på 25,000,000 fr. Ehuru den serbiska statskassan var så tom, att, då sedermera kriget förklarades, däri ej fanns mer än $^1/_2$ miljon francs, blef lånet tillbakavisadt, emedan de inflytelserika deputerade ville höja emissionspriset med en enhet, från 78 till 79, om vi ej missminna oss, och bankerna ej biföllo det.

Då Milan ansåg sig stark nog och kunde utöfva ett tillräckligt tryck på

valen, begagnade han sig däraf framför allt för att låta skupschtinan votera pengar*), för att bland annat öka arméns styrka, hvarigenom befordran blef snabbare, och förbättra officerarnes lönevilkor. Det var honom likgiltigt om bonden var missnöjd, om blott armén var nöjd och honom tillgifven, och detta hade, såsom vi förut sagt, lyckats honom.

Så gick det ända till 1889 då han, måhända af fruktan för en revolution, men troligare af leda vid det belgradska lifvet, där han ej fann de njutningar och retelser pariserklubbarna med deras spelbord, teatrarna med det dithörande *demi-mondaine*-lifvet, erbjödo hans förslappade inbillning, abdikerade till förmån för sin son, utnämnande ett regentskap af tre personer: Ristitsch, som redan varit regent under hans egen minderårighet, general Protitsch, hvars hustru såsom hofmästarinna öppet varit hans maitresse inför drottningens ögon, och general Belimarkowitsch, som 1873 blifvit skild från armén för underslef, varande då krigsminister. Genom dessa båda senare — hans föga aktningsvärda kreatur — bibehöll han makten utan dess besvär. Och nu lämna vi Milan. Vi hafva så länge uppehållit oss vid honom, emedan det är han som gräft sin sons graf, och det är omöjligt att förstå de senaste tilldragelserna utan att noga känna den som förberedt dem.

Milan hade haft ett öfvervägande inflytande på sonens uppfostran; då han i Wiesbaden låtit röfva honom från modern af general Protitsch, lät han föra honom till Wien, där han själf initierade den tolfårige gossen i kafé-konsertlifvet. Snart såg man, att Alexander ärft alla faderns dåliga egenskaper, men icke hans goda hufvud. Statskuppen 1893 satte redan i fullt ljus hans egenmäktighet och bakslughet. Han hade af fadern lärt att trampa all laglighet under fötterna och att förakta sina medmänniskor, men han hade icke lärt att begagna sig af dessas svagheter. Så, i stället för att veta göra armén till sitt verktyg, gjorde han sig föga omtyckt af den. Långt ifrån att rätta honom, såg fadern i hans felsteg ett medel att förlänga och förstärka sitt personliga inflytande på officerare och soldater. Till följd af sin häjdlöst utsväfvande lefnad var Alexander redan vid 22 år utlefvad, med en början till ryggmärgslidande och nervös svaghet i hela systemet, då han i Biarritz kom i närmare beröring med fru Maschin, sin mors hofdam. Drottningen, som hade märkt sin sons tycke för den trettiofemåriga, ännu vackra enkan, trodde att det var en öfvergående kapris, och skickade bort henne till — Belgrad! Den ränkfulla kvinnan hade dock redan förstått hvilket välde hon kunde utöfva på den svage och lidelsefulle ynglingen, och vid hans återkomst till Belgrad gjorde sig denna, den djuriska passionens konstnärinna, oumbärlig för Alexander. Man måste gå tillbaka till den romerska kejsartidens eller byzantiums mörkaste dagar för att finna hennes like i hersklystnad och liderlighet. Alexander gifte sig med henne; han var icke ens hennes slaf, han synes hafva varit henne *chose*. Förhållandet dem emellan var det emellan magnetisören och mediet; ibland synes han hafva känt sin förnedring och velat bryta sitt ok, men i följande ögonblick hade hon återtagit makten. Icke nöjd med att själf utöfva den, ville hon, då grosess-komedien blifvit upptäckt, att Alexander skulle låta proklamera

---

*) 1880 voro statsutgifterna ungefär 19,000,000 francs och statsskulden 35,000,000; 1900 voro de förra 76,000,000, den senare 420,000,000.

hennes broder, Nikodemus Ljunewitza, som tronföljare. För att kunna bringa skupschtinan därtill upphäfde konungen 1901 års konstitution och införde en ny, enligt hvilken deputeradevalen fullkomligt lågo i regeringens händer. Detta var sista droppen som öfverfyllde glaset. Redan giftermålet, och sedan den falska grosessen hade väckt en sjudande vrede i landet och bland officerarne, men då man såg att denna af alla föraktade kvinna var nära att lyckas ställa den råa, högmodiga dryckeshjälten, som officerskåren boykottat, på tronens första trappsteg, då gick förbittringen öfver alla gränser och slaget föll lika grymt och hänsynslöst som utmaningen varit.

Vi tro, att *om* äfven en abdikationsfordran föregått morden, dessa dock i alla fall skulle hafva ägt rum. De voro enligt vår åsikt beslutna på förhand, bevis därpå se vi däri att ministrarne blefvo mördade i sina hem utan motstånd, och utan att mördarna hunnit få kunskap om hvad som försiggått i konaken.

Ehuru de blodiga tilldragelserna i Belgrad bära prägeln af en pretoriansk revolt, och ej af en folkrevolution, tro vi oss dock redan hafva visat att fröet därtill grott och utvecklat sig hos folket. Armén visste att detta skulle godkänna hvad den än gjorde, för att bortskaffa Alexander och Draga. Detta bevisas af det fullkomliga lugn, som herrskar i landet, till och med i de provinser, hvilka, såsom Rudnik, voro mest kända för sin trohet mot Obrenovitscharne. Det är också intet tvifvel underkastadt att många politiska personligheter voro invigda i konspirationen, ty den nya regeringen bildades genast efter, kanske redan före det Alexander blifvit mördad.

Men nu är han fallen och med honom den Obrenovitschka dynastien. På svärdsidan är familjen utslocknad, af den kvinliga linjen återstå familjerna Bogitschevitsch, Konstantinovitsch i Serbien och Germany och Lahsvary i Rumänien, men den serbiska tronföljdslagen utesluter absolut kvinnorna och deras ättlingar; tronen är således vakant och folket, representeradt af skupschtinan, skall skrida till nytt val. Genom lag beröfvad den serbiska tronen, har Karageorgievitschska ätten ingen *rätt* därtill. Det har således ingen betydelse att den nyvalde konung Peter är furst Alexanders andre son, ty som vi sagt, det handlar sig icke om restauration utan om fritt val. Ehuru Ryssland troligen hällre sett Mirko på Serbiens tron, anser det troligen äfven den nyvalde konungen, hvilken som pretendent åtminstone ådagalagt en god egenskap, den att veta tiga, tillgifven rysk politik, så mycket mera som hans tre söner uppfostras i Petersburg. Österrike kommer i alla fall att föredraga honom framför Mirko; han har för öfrigt alltid där varit väl ansedd och omtyckt; hans far tillbragte där sin landsflykt. I franska armén, med hvilken han briljant gjorde 1870 års fälttåg, räknar han många vänner, likaså i parisersällskapskretsar. Hans svägerska sitter på Italiens tron. Vi anse således troligt att ingen af stormakterna skall inlägga sitt veto, så mycket mindre som i det stora hela hans val är en fullkomligt inre serbisk angelägenhet, som intet har att göra med belgradermorden.

Hvad Serbien beträffar, så har laglösheten och den inre osäkerheten vuxit dag från dag under de båda sista regeringarna; disciplinen inom armén har försvunnit, statens finanser äro eländiga; under envåldsmaktens hägn hafva partihatet och den politiska korruptionen förlamat landets kraft; med ett ord, då det är omöjligt att det kunde blifva värre, så måste hvarje förändring medföra en förbättring i läget, så mycket mera som en mogen,

erfaren, upplyst och tapper mans uppstigande på tronen måste hafva s första följd att återväcka respekten för denna, och lugna de feberströmningar som under så många år oroat folket.

Äfven på Serbiens förhållande till utlandet tro vi att tronväxlingen ska hafva ett välgörande inflytande. Milans politik var allt sedan berlinerkongressen rent österrikisk, men sedan han förlorat makten vacklade hans se oupphörligt emellan Österrike och Ryssland enligt sitt personliga intresse. Så t. ex. då han ville gifta sig med enkan Maschin och tzar Nikolaij samtyckte ej allenast att erkänna henne som drottning, men till och med att vara *kum**), och vid bröllopsceremonien lät representera sig af ryska chargé d'affaires Mausuroff, den enda utländska minister som hedrade farsen med sin närvaro, var Alexanders politik ultra-rysk. Men sedermera, då tzarinnan bestämt nekat att emottaga Dragas visit, vände sig flöjeln; och nu slutligen då för några månader sedan österrikiska kejsaren gifvit befallning att emottaga honom och Draga med kungliga ärebetygelser vid deras besök vid Milans graf i Kruschedol, blef lösen: *Austria for ever!*

Serbien är en liten och svag stat, som befinner sig i mycket delikata internationella förhållanden mellan Österrike, som önskar försäkra sitt framskridande emot Aegiska hafvet (dess *Drang nach Osten*), och panslavisterna som vilja betjäna sig af Serbien som bas för Österrikes kommande söndersplittrande. Det fordras mycken politisk takt och kallblodighet för att lovera emellan dessa Scylla och Charybdis utan att törna på, och bevara full handlingsfrihet åtminstone så länge Franz Joseph lefver. Huru komma saker att gestalta sig efter hans död? Detta är en ekvation med för många obekanta, för att vi skulle våga ens någon gissning om dess lösning. Det enda vi tro oss veta, är att Ryssland där gräft många minor på de senaste trettio åren, och att såväl Serbien som Montenegro äro i panslavisternas planer utsedda att spela en roll i den efterlängtade omstörtningen. Men allt detta ingår på de panserbiska drömmarnes område och i väntan på deras förverkligande komma väl dessa båda små stater att utöfva föga inflytande på den orientaliska frågan och blir det af ringa europeiskt intresse hvilken dynasti där herrskar.

Ilmarinen.

Ryska kvinnor

i det sociala lifvet, i litteraturen och i historien

af Felix Volhofskij.

(Forts. fr. N:o 6.

På samma gång som genom inträngandet af västerländskt lefnadssätt undergräfdes *terem*-lifvet äfven därigenom, att många af dess skenbara anhängare bröto mot andan i dess regler. Tsar Alexis hade fem döttrar med sin första hustru. Dessa voro uppfostrade i *terem*-traditionerna, men alla voro de både läs- och skrifkunniga; en af dem uppgifves ha författat några

*) Ett slags första vittne, som åtager sig vissa religiösa åligganden, hvaribland det att stå fadder för första barnet.

religiösa skådespel, medan tvänne af de andra fått tillfälle att inhämta latin och polska. Historier om deras kärleksäfventyr voro i omlopp bland folket och senare blef det en offentlig hemlighet att furstinnan Sofia älskade en bojar-furste, Vasili Galitsin. Hennes bref till honom, fulla af största ömhet, af poetiskt språk och verklig känsla, visa att hon lika litet i kärlek som i andra afseenden var en vanlig kvinna. I själfva verket utgjorde hon ett förkroppsligande af den nya *terem*-tendensen att spela en roll i politiken. Genom att muta och drifva till uppror de farligaste elementen af Moskvas befolkning, lyckades hon tillskansa sig högsta makten och styrde och regerade i sju år, från 1682 till 1689 i egenskap af regentinna, medan hennes sjukliga och halft idiotiska broder Ivan och hennes uppväxande halfbroder Peter formelt innehade tronen. Vid läsandet af hennes historia kan man icke annat än beklaga att *terem*-lif och *terem*-intriger bragte henne i opposition mot brodren Peter, Rysslands blifvande, väldiga reformator. I grunden var hon själf en reformator-natur. Mycket gjordes för folkets bästa under hennes regering, hvilket icke är förvånande, då äfven hennes fiender medgåfvo att hon var »en flicka af nästan manlig intelligens», medan Peter själf sade det vara skada att hon, som ägde en så stor själ, på samma gång skulle vara »så elak och sveksam». Då hon klart insåg att hennes makt skulle taga slut så snart hennes bror blefve myndig, tillgrep hon sina gamla metoder för att göra sig af med honom, genom att förbereda uppror och mord. Men massan af nationen ställde sig på ynglingens sida och Sofia fick sluta sina dagar i ett kloster.

Vid Peters tronbestigning — hans, som sedermera erhållit benämningen »den store» — uppslogs en ny sida i den ryska kvinnans historia. Han så att säga slog in dörrarne till det därintill låsta *terem* och bjöd dess invånarinnor att taga del i kunskapens och lifvets fest. 1717 utfärdade han en ukas, påbjudande hållandet af tillställningar, i hvilka flickor och gifta kvinnor skulle deltaga tillsammans med män. Själf föregick han med exempel genom att i sitt palats tillställa bjudningar, vid hvilka skeppsbyggare, handtverkare, militärer af hvarje nationalitet, bojarer och deras familjer af tsaren behandlades nästan som jämlikar. Social beröring i alla former — genom schackspel, musik, dans — var ändamålet med och resultatet af dessa bjudningar. Peter afskaffade seden att den nygifte mannen symboliskt pryglade sin brud och ersatte den med en vackrare och mänskligare: nu skulle brudgummen i stället kyssa bruden. Andra, allvarligare åtgärder, ja, hela Peters verksamhet besjälades af samma sträfvan att gifva kvinnan lika möjlighet som mannen att använda anlag och förmåga. Huru fruktbärande hans ansträngningar härutinnan voro, kunna vi sluta oss till af tvänne literära arbeten från hans tid: Tatischtscheffs »Testamente» till sin son och arbetet »om fattigdom och rikedom» af Pososchkoff, som till härkomsten var bonde och genom egna ansträngningar skaffat sig bildning. I »testamentet» finna vi bland annat följande: »kom ihåg att din hustru ej bör vara din träl, utan din maka och medhjälparinna». Vi ha tidigare talat om sättet för afslutande af äktenskap under den ryska historiens Moskva-period. På Peter den stores tid började sederna härutinnan att i viss mån utveckla sig till det bättre, eller så, att den unge mannen i äktenskapsåldern började erhålla tillfälle att se flickor, hvilkas föräldrar voro redo att gifta bort dem. Men detta så kallade »påseende» (smotritj) var ännu ett slags marknadsaffär; en äkten-

skapskandidat inspekterade ibland ända till ett dussin flickor, jämförde dem och valde en af samlingen. Pososchkoff skrifver härom: »var icke så dåraktig att beskåda två eller tre flickor på en gång; en flicka är icke en häst, utan en mänsklig varelse liksom du själf». Och på ett annat ställe: »företag ingenting utan att rådgöra med din hustru, ty hon var icke gifven dig för att förtryckas, eller till tjänarinna, utan för att vara dig till hjälp.»

Peter den store var en despot, men icke en tyrann. Han sträfvade ärligt och med passionerad ifver att lyfta den ryska nationen ur den stagnerande pöl, hvari tatarväldets brutalitet och den byzantinska slappheten sedan århundraden hållit den försänkt, och att på ryssarna inympa det västerländska borgerliga lifvets jäsningsfrön. Hans medel voro drastiska, ja, innehöllo till och med en del gift, men resultatet af hans sträfvanden blef i alla fall en betydande nettobehållning af framsteg. Han utkämpade striden för framsteg så godt som ensam, ty de få framstående män, som bistodo honom, voro egentligen hans eget snilles skapelser. Emot sig hade han en hel nations tröghet; flera århundradens lif, kristalliseradt till idéer och bruk, som icke godvilligt gåfvo vika, reste på hvarje steg hinder i reformatorns väg och väntade endast på hans död för att drifva den nationella utvecklingen tillbaka i den förra riktningen. Och kejsarens egen son Alexis stod i spetsen för det gamla partiet. Peter befriade sig från sonen med en framstegs fanatikers brutala hänsynslöshet och med hela grymheten hos den tidsålder, hvarunder han lefde. Alexis dog på steglet och Peter hade ingen annan son, åt hvilken han kunnat anförtro fortsättandet af reformerna. Utom Alexis' halfbror, Peter, som dog i späd ålder, hade Peter den store endast två döttrar, Anna och Elisabeth, och ingendera af dessa ägde förmåga att befrämja framstegssaken i Ryssland.

Peter den stores goda verk innehöll, såsom redan nämts, i sig själf en del gift. För att nå sitt civilisatoriska mål, nödgades den store tsaren konsolidera staten, skapa en armé och en flotta etc. etc. Detta kräfde väldigt arbete och kolossala penningesummor och då han icke på frivillighetens väg kunde erhålla hvad han härutinnan behöfde, tvekade han icke att använda tvång. Han behandlade massorna såsom slafvar, såsom råmaterial för statsbyggnaden. I den inre administrationen hvarken återupplifvade eller utvecklade han återstoderna af de gamla ryska traditionerna beträffande kommunernas organisation och förvaltning, utan införde byråkrati efter tyskt mönster. Ingen af hans efterträdare nådde upp till honom. I stället för att fatta hvad som därnäst i främsta rummet varit nödvändigt för den ryska nationens utveckling, fortforo de endast att utveckla *staten* på bekostnad af *folket*. I likhet med alla medelmåttor drefvo de vidare olägenheterna af den politik de sökte efterapa, olägenheter, som måhända på Peter den stores tid voro oundvikliga, men som sedermera bort rådas bot på. Sålunda blefvo lifegenskapen, byråkratismen och imperialismen de tre länkarna i den järnkedja, som höllo Ryssland hårdt omslingrad ända till Alexander II:s tid och som ännu i dag vanställer nationens lif, om också i något olika och delvis mildare form.

Det första kraftiga försöket att bryta det fördärfliga oket gjordes i december 1825 i och genom det s. k. decembristupproret. Den ryska kvinnan tog ingen direkt del däri. Men då, efter den gamla regimens seger öfver frihetens förkämpar, de långa, bittra vedergällningsåren kommo, trädde

hon fram för att på sina veka skuldror i obegränsad kärleks namn taga lidandenas kors. Många decembristers kvinnor, hustrur, fästmör och andra släktingar, alla tillhörande den mest förfinade och bildade adeln, flera den allra högsta aristokratin — såsom furstinnan Volkhonskij, fröken Ledentu, grefvinnan Konovnitsin, furstinnan Trubetskoi, de tre systrarna Bestuscheff och andra — genomgingo obeskrifliga lidanden, innan de förmådde aftvinga den själlöse kejsaren Nikolai I och hans drabanter tillåtelsen att förena sig med sina kära i grufvorna. Och en gång där nödgades de lefva i fattigdom, fysiska umbäranden och hårdt arbete för att kunna skänka de i kedjor slagna, torterade hjältarna ett uppmuntrande småleende. Några af dessa heroiska kvinnor tillätos se sina män endast på villkor att de själfva skulle bli fångar och underkastas samma drakoniska behandling som de dömda. Andra nödgades utföra allt den vanliga ryska bondkvinnans arbete i ett land, där kulturnivån och lifvets komfort stodo långt under nivån till och med i den tidens europeiska Ryssland. Det är i sanning icke förvånande att dessa hjältemodiga kvinnor och deras kärkelsverk inspirerat ryska skalder till några af deras mest gripande verk, såsom Nekrasoffs »De ryska kvinnorna», och Alexander Odojefskijs så sköna lyriska poem.

Nikolai I:s motto lydde: »Ortodoxi, Autokrati, Nationalism.» Med den sistnämnda termen förstods rikets militära makt och möjligheten att visa förakt för allting utländskt samt upprätthållandet af retrograda principer bland andra nationer. Nikolais maxim betydde krossandet genom censuren och polisen, med knytnäfven, spö, knutpiska och landsförvisning, af allt som var kasernerna misshagligt — fullständig saknad af organiserad rättskipning, en ända in i kärnan rutten byråkrati, militäriskt uniformglitter i stället för förtjänst och upptagande af indirekta skatter genom förpaktare — allt detta på basen af lifegenskap, eller legaliserad träldom för nationens flertal.

Under sådana förhållanden kunde den ryska kvinnans ställning under Nikolai I:s regeringstid ingalunda vara god. Kvinnan af bondeklassen, som utgjorde det öfvervägande flertalet, måste lefva som ett arbetsök, på grund af träldomen och det andliga mörker, som på konstladt sätt vidmakthölls inom hennes klass. Hvarken hennes själ eller hennes kropp respekterades. Hon både såldes och byttes. Hennes giftermål afgjordes godtyckligt af jordägaren, som också kunde upplösa det; hennes barn fråntogos henne, om det så behagade godsägaren; och personligen blef hon endast alltför ofta sin herres leksak, tills han tröttnade på och kastade henne åt sidan, ibland genom att befalla en af sina trälar — som hatade och föraktade henne — att taga henne till äkta. Och dock kommo från denna klass de otaliga sköterskor, som i själfva verket uppfostrade generationer af privilegierade och vi, som ännu själfva ihågkomma dessa ohyggliga tider, veta att vi icke kunna vara dem tillräckligt tacksamma för de första idéer om mänsklighet, kärlek och poesi, som de inlade i våra barnsliga själar. Det var en sådan sköterska som lämnade materialet till alla de förtjusande poemen i folk-lore stil af Rysslands främsta skald Puschkin. En annan sådan gammal sköterska var det, som förskaffade de två furstesönerna Krapotkin — hvilka höllo hvarandra innerligt kära, men höllos åtskilda — tillfälle att träffas. Denna klass tillhörde de tjänare, hvilka — såsom fröken Ledentu's — ehuru berättigade att så göra, vägrade att stanna i Ryssland och följde sin härskarinna till Sibirien.

Lifegenskapens förbannelse verkade skadligt äfven på den trälägande klassens kvinnor, ehuru på annat sätt. Den ringa uppfostran de erhöllo gick ut på bibehållande af kastindelningen och utbildande af den privilegierade klassens kvinnor till simpla leksaker för mannen. Men skönheten räckte icke evigt, medan lifegenskapen lämnade fritt spelrum för depravationen, däraf de dagliga tragedierna inom godsägarnes och adelns familjelif. Den ryska romanliteraturen är full af sådana tragedier, likasom den är det af de gräsligheter trälarna på grund af lifegenskapen voro underkastade. Det må vara nog att nämna ett af Nekrasoffs främsta skaldestycken — och ett af de mest storslagna i hela den ryska literaturen — hvari han i passionerad förkrossande poetisk form beskrifver sin moders, en förfinad, vek och skön kvinnas sorgliga lif. Å andra sidan verkade lifegenskapen, genom att för en del människor möjliggöra ett sysslolöst lif på bekostnad af andras hårda arbete och genom att tillerkänna de förra godtycklig makt öfver de senare, korrumperande på kvinnornas sätt att tänka och demoraliserande på deras känslor samt gaf upphof bland dem åt de mest föraktliga och låga typer. Den stora ryska satirikern Soltikoff skildrar i sina odödliga skrifter (särskildt i romanen »Herrarna Golofleff») några sådana exemplar och ger en ohygglig bild af lifegenskapstiden i allmänhet.

Medan Nikolais regim tycktes hålla hela nationens lif i sitt järngrepp, smögo sig dock strömningar af tankar och känslor i själfva verket in i dess hjärta. Literaturen, så bunden och kväfd den än var, utförde sitt civiliserande värf och däri hade den ryska kvinnan sin dryga anpart.

Den ryska kvinnans verksamhet i den skrifna literaturen kan spåras så långt tillbaka som till kejsarinnan Elisabeths, Peter den stores dotters, tronhvarf (1709—1761). Hon var själf författarinna till flera sånger i pseudopopulär stil. Under Katarina II (1761—1796), som, ehuru rent tysk till börden, gaf exemplet genom att skrifva öfver tjugu komedier och genom bidrag på ryska till särskilda tidskrifter, steg antalet af kvinnor, som voro verksamma inom literaturen, till sjuttio. Sedan dess har deras deltagande i literärt arbete aldrig upphört. Medgifvas måste att de icke satt någon särskild stamp på, eller särskildt utmärkt sig inom rysk literatur och ryskt andligt lif, intill tiden omedelbart före lifegenskapens upphäfvande. Men den verksamhet några af dem utöfvade genom att hålla literära salonger, bar frukt. I början af det nittonde århundradet uppstodo sådana salonger icke blott i S:t Petersburg, utan också i landsorten, såsom i Rjasan. Den mest berömda och verksammaste var fru Jelagins salong i Moskva från 1821 till omkring midten af fyratiotalet. Allt som var framstegsvänligt och talangfullt inom rysk literatur träffades under ett fjärdedels århundrade — under flera literära generationer — i denna kvinnas salong och mottog där uppmuntran till allt större verksamhet. Ehuru fru Jelagin icke själf var författarinna, spelade hon dock en större roll i utvecklingen af rysk literatur och ryskt tänkande än många professionella skriftställare. Literära, konstnärliga och etiska intressen öfvervägde hos henne alla andra; sociala och politiska frågor reflekterades i hennes sinne genom sin humanitära, literära och estetiska sida. Hon hade erhållit en utmärkt uppfostran, läste mycket, både på ryska och tyska, tänkte mycket och var i ständig beröring med personer af olika åskådningssätt. Detta gjorde henne synnerligt tolerant i alla fall, där de uttryckta meningarna voro uppriktiga och icke framkommo i rå och stötande

form. Lägg härtill en tjusande personlighet och verklig människokärlek, så blir det möjligt att förstå det stora och välgörande inflytandet af denna kvinna såsom ett föreningsband mellan upplysta andar under en tid, då censuren var drakonisk och dum öfver all beskrifning och då följaktligen uppkomsten och spridningen af framstegsidéer långt mera berodde på personligt umgänge än på prässen.

Verkliga författarinnor började uppstå bland de ryska kvinnorna under andra fjärdedelen af det nittonde århundradet. Nämnas må novellister som Elisabeth Han, Eugenie Tour och fru Hvostschinskij, som skref under pseudonymen V. Kustofskij och hvilken några kritiker ställa jämsides med George Eliot, samt författarinnor af poesi som fru Schadofskij och grefvinnan Rostopschin, hvilka skulle förvärfvat en framstående plats inom hvilket som helst europeiskt lands literatur. Den författarinna, som dock alldeles särskildt borde nämnas, såsom hafvande spelat en historisk roll vid Rysslands pånyttfödelse, ehuru hennes talang icke var synnerligt stor, var fru Markovitsch, som skref under pseudonymen Marko Vovtschok. Hon har af en del ryska kritiker benämnts »den ryska mrs Beecher Stowe» och detta förklarar hennes inflytande. Ingen, icke ens Turgenieff med sina »En jägares minnen», gjorde mera för att förhatliggöra lifegenskapen än Marko Vovtschok, ehuru med en kvinnas mjuka hand. Hon skref egentligen på lillryskt språk, men öfversatte också sina berättelser på ryska. En annan öfversättning verkställdes af Turgenieff, som sålunda införde den kvinliga författarens alster hos den ryska allmänheten i den bästa möjliga dräkt. Dessa tvänne konstnärer bevisade — ehuru ägande mycket olika kraft — det ryska samhället lika stora tjänster genom att framhålla den enkla sanningen att ryska och ukrainska bönder icke voro löjliga klowner eller arbetsmaskiner, utan mänskliga varelser med lika klartseende sinnen och lika känsliga själar som våra egna — och genom att sålunda väcka allmänhetens samvete.

Vårt nederlag i Krimkriget ådagalade den gamla regimens ytterliga ruttenhet och det blef uppenbart äfven för de blinda att Ryssland skulle sjunka ned till Turkiets stånd och villkor, om det icke började en ny sida i sin historia. Nikolai I tog gift och en ny dag uppgick för nationen. Att beskrifva den entusiasm, som nu bemäktigade sig samhället, de förhoppningar som nu väcktes och den roll Rysslands kvinnor spelade i arbetet för nydaningen af det nationella lifvet skulle ensamt kräfva volymer. Som i magiskt klar belysning sågo människorna med ens den afgrund, hvari de dragits ned genom det olyckliga historiska förflutna. Skräckslagna började de sätta allting i fråga och fundera på nybyggandet af allt utan undantag. Lifegenskapens upphäfvande och följderna häraf ställde den ryska kvinnan af de privilegierade klasserna inför tvänne stora problem. Det kostnadsfria brödet höll på att försvinna och hon måste börja tänka på att själf anskaffa det. På samma gång kände hon att hon var medborgarinna, en medlem af nationen och önskade frigöra sitt samvete från ångern öfver all den orätt hennes klass gjort massorna, hvilka hon önskade förhjälpa till ett fritt och bättre lif. Men då hon började öfvertänka sättet huru detta skulle ske, fann hon att hon ingenting visste, att hon icke ägde vanan att arbeta, att hon själf var ett slags träl, i mycket betraktad som en docka.

Efter Krimkrigets slut vunno ryska kvinnor en mycket mäktig bundsförvandt i N. I. Pirogoff, en af de största män Ryssland någonsin frambragt.

På sin tid den förnämsta kirurg i hela den civiliserade världen, var han ombetrodd med öfverinseendet öfver sjukhusen och vården af de sårade på krigsskådeplatsen. Tjuguåtta sjuksköterskor med fru Stahovitsch i spetsen slöto sig till honom. »Endast ett ögonvittne», säger en annan stor medicinsk auktoritet, professor Hübbenet, »kunde bilda sig ett riktigt begrepp om dessa kvinnors självförnekelse och hjältemod. Med sällsynt mod buro de icke blott utmattande arbete och mödor, utan äfven verkliga faror. På slagfältet såväl som i sjukhusen fortsatte de att förbinda sårade medan bomber flögo och kring dem och sårade en eller flera af de närvarande.» Men mod var icke den enda dygd dessa kvinnor ådagalade. Pirogoff anförtrodde uppsikten alla sjukhus åt kvinnor. »Fru K. M. Bakunin», säger han, »skötte alla angelägenheter förbundna med öfverinseendet öfver sjukvården med sådan takt, energi och samvetsgrannhet, att framgången blef den mest lysande och fullt otvifvelaktig i alla förnuftiga människors ögon.» Efter återkomsten från krigsskådeplatsen förklarade Pirogoff öppet: »vi voro helt och hållet okunnige om våra kvinnors storartade egenskaper — om kvinnan erhåller den uppfostran och utbildning hon borde få, kan hon frambringa lika hög vetenskaplig, konstnärlig och social kultur som mannen.» Han gick till och med längre och proklamerade att »kvinnor äro bättre begåfvade än män icke allenast för vård af de lidande, utan äfven för ledande af många samhälls-institutioner».

År 1856 offentliggjorde Pirogoff i den officiella tidskriften för marinen en artikel med rubriken »Lifsproblem», hvari han bland annat yrkade frisinnadt humanistisk och vetenskaplig uppfostran för kvinnan. Han var viss mån understöd af storfurstinnan Helena Paulovna, storfursten Konstantin och furst Peter af Oldenburg. Detta afgjorde frågans officiella sida och år 1858 öppnades skolor, som icke voro internat, för kvinliga elever af alla klasser, jämsides med de gamla internatläroverken för de högre klasserna som i flera afseenden liknade franska klosterskolor. De nya skolorna voro afsedda att i det närmaste motsvara mellanskolorna för manliga elever.

Men ehuru detta utan tvifvel var en storartad förbättring förmådde det icke tillfredsställa de mest energiska och tänkande bland kvinnorna. De önskade tillfälle att inhämta *fullt* samma kunskaper som männen och full andel i möjligheterna och tillfällena att vara mänskligheten till nytta.

Då framträdde en hel skara märkliga kvinnor, brinnande af entusiasm och beslutna att nå det utstakade målet. Sådana voro fru Vernadskij, fru Trubnikoff, fröken Stasoff, fru Konradi, fröken Tsebrikoff, fröken Susloff, fröken Kaschevaroff och många, många andra.

Fru Vernadskij var den första ryska kvinna, som skref i ekonomiska ämnen och äfven tillsammans med sin man grundade ett specialorgan på detta område. I en serie märkliga artiklar i »Kvinnofrågan» intog hon en mycket radikal ställning. Hon förklarade att kvinnorna voro undertryckta eller åtminstone spelade en sekundär roll i samhällslifvet, emedan de lefde på sina mäns eller manliga släktingars bekostnad. »Om kvinnorna arbetade såsom männen», skref hon, »och förtjänade sitt uppehälle, så skulle de vara mycket mera oafhängiga. Våra kokerskor, barnsköterskor och husjungfrur äro långt mera oberoende än deras matmödrar.» Fru Vernadskaja påstod att många banor icke voro så stängda för kvinnan som man i allmänhet trodde, men att kvinnorna själfva endera saknade mod, eller i enlighet med

gamla traditioner föraktade arbete. Dessa läror jämte inflytandet af många ryska skriftställare samt af John Stuart Mill utöfvade stor verkan. Unga kvinnor af medelklassen, i hvilken term äfven måste inbegripas de lägre lagren af adeln, och till och med ett antal flickor tillhörande den högre aristokratin, började ägna sig åt yrken, såsom typografi, öfversättningsarbete, telegrafi o. s. v. endast »för principens skull», medan andra måste tillgripa sådana utvägar för att tillförsäkra sig dagligt bröd. På samma gång infördes enkelhet och fördomsfrihet i sederna. »Förkläds»-väsendet öfvergafs, klädedräkten blef nästan sträng i sin enkelhet; intet annat än svart och hvitt i enklaste tillskärning, och salongsfranskan utbyttes mot ryska.

Men under det de reformerade sig själfva, brunno de ryska kvinnorna af högre stånd, såsom jag redan nämt, af ifver att uträtta någonting godt för massorna. Och vid genomgåendet af dessa tiders historia påträffa vi vid hvarje steg verkliga hjältinnor som furstinnan Dondukoff-Korsakoff, en ung flicka af sällsynt skönhet och utsökt förfining, kejsarinnans favorit bland hofdamerna, som lämnade hofvet och sitt eget hem, inhyste sig i ett hyrdt logis af två små rum, klädde sig på det enklaste och ägnade hela sin tid och all sin energi åt arbetet i ett sjukhus för smittosamma åkommor bland de olyckliga kvinnor, som dragits ned i dyn genom bristerna i vår samhällsorganisation. Medan många kvinnor småningom följde furstinnans exempel, ägnade sig ett mycket större antal — hundrade och tusende — åt en ännu större uppgift, på ett mycket mera vidsträckt område. Trälarna stodo inför förvandlingen till fria medborgare, men de voro okunniga, oförmögna att ens läsa och skrifva. De måste därför erhålla upplysning. Då började man grunda söndagsskolor, af hvilka den första öppnades i S:t Petersburg år 1858 och sedermera leddes af ett antal officerare vid trupperna i hufvudstaden. Litet senare öppnades en annan i det afsides liggande guvernementet Perm. Ungefär samtidigt grundades flera söndagsskolor i Kijeff och började utveckla sig med hoppingifvande snabbhet, då Pirogoff vid denna tid var kurator för det Kijeffska skoldistriktet. Sedan började de växa upp öfverallt och kvinnorna spelade den mest framstående rollen i rörelsen. Här ber jag att för mina läsare få särskildt påpeka en punkt: att hela den oerhörda mängd arbete, som utfördes i dessa improviserade skolor för folket, gjordes utan ersättning, med största hänförelse och i flertalet fall af personer med mycket ringa inkomst, som voro beroende af sitt arbete för det dagliga brödet. Detta är alltid det mest karaktäristiska och framträdande draget i hvarje större verk, som i Ryssland utföres för massornas väl. Och det är omöjligt att uträtta någonting utan sådant gratis-arbete, emedan massorna i Ryssland äro alltför fattiga att betala för det, medan öfriga klasser — i hvarje fall den del af dem, som bryr sig om folkets välfärd — icke äro tillräckligt rika att hopbringa fonder för ersättande af dem, som arbeta för det allmänna bästa.

Söndagsskolornas välgörande inflytande blef mycket stort, icke så mycket på grund af mängden af genom dem spridd kunskap, ehuru äfven det hade stor betydelse, som tack vare den upplyftande humana anda, som rådde i dem. Samma tjänarinna eller sömmerska eller handtverkare, som där de arbetade aldrig tilltalades annat än i en förödmjukande, ofta brutal ton, behandlades af lärarna som mänskliga varelser, tilltalades på samma höfliga sätt som lärarna begagnade mot sina likar och väcktes sålunda till känslan

af självrespekt. Många arbetsgifvare tyckte icke om att låta sina arbetare gå i skola och många af de kvinnor, som öfvertagit arbetet — i S:t Petersburg särskildt fru Trubnikoff, fröken Nadeschda Stasoff och andra måste företaga verkliga diplomatiska fälttåg mot dessa arbetsgifvare, fälttåg, hvilka kräfde stor energi och uppoffring af tid jämte mod och takt.

Vid slutet af femtiotalet och början af det följande decenniet begagnade sig flere af de mest energiska och intelligenta kvinnorna, af hvilka några det föregående blifvit nämnda, däraf att den stora anatomen Gruber, af tillgifvenhet för sin vetenskap, ansåg sig böra förhjälpa hvem helst som önskade det till kunskap, för att trots allt motstånd och alla svårigheter vinna tillträde till hans föreläsningar och tillfälle att idka praktiska anatomiska studier. Fru Susloff var en af dessa kvinnor. Fru Volkoff studerade — också privat — kemi i professor Engelhardts laboratorium i forstinstitutet. Tvänne systrar Korsini, fröken Bogdanoff och några andra riskerade en ansökan till universitetet och erhöllo tillträde såsom extra åhörare. Professor Kostomaroff, den kände historikern, framkastade idén om ett »icke-officielt universitet» med det resultat att offentliga föreläsningar påbörjades af de förnämsta föreläsare i S:t Petersburgs stadshus' samlingssal.

Här måste jag igen afbryta för att påpeka tvänne omständigheter. Min största möjliga tacksamhet och nationella stolthet ber jag få frambära för alla dessa och många andra framgångar för den ryska kvinnan vunnos endast tack vare den verkligt frisinnade, humana och hjälpsamma hållningen af flertalet professorer och studenter gentemot kvinnorna. Våra professorers löner voro på den tiden bestämda och öfverstego icke 550 kronor om året. Men det oaktadt voro de ifriga att uppoffra huru mycken tid och arbete som helst, för att bistå kvinnor, som längtade att få lära något. Studenterna välkomnade de unga kvinnor, som vunno tillträde till universitetet, med verklig kamratlighet och med största värme. De voro alla stolta öfver den nya typen af kvinnor och trodde uppriktigt att deras rent kvinliga behag endast skulle vinna genom utveckling af deras intelligens, genom vunna kunskaper och genom sådan självständig individualitet, som af dem gjorde verkliga följeslagarinnor för lifvet, ställda på fullkomligt jämlik *grund*.

Den andra omständigheten jag önskar påpeka, är af beklaglig art. Alla de ofvannämnda uttrycken af framåtskridande, åstadkommos af den framstegsvänliga delen af samhället, hvilken räknade representanter äfven inom de officiella kretsarna. Men de reaktionära krafterna inom dessa samma kretsar och särskildt inom de högsta, fortforo att göra sig gällande; de voro i självverket till och med starkare i antal och inflytande än de framstegsvänliga. Nederlaget på Krim tystade ned dem för tillfället och förmådde dem att krypa in i de remnor, som slagits i den ryska statsbyggnaden af denna jordbäfning. Men så snart det nationella uppvaknandet begynte, kröpo de fram på nytt och började jämra sig öfver att himmelen skulle störta ned tack vare de revolutionära idéer, som förgiftade folket och till och med vunnit insteg i regeringens politik. Den ryska tronen innehades icke vid denna tidpunkt af någon Peter den store. Alexander II var en bildad och välmenande man, icke helt och hållet saknande den verkliga statsmannens blick. Men han var autokrat af vana och af naturen småaktig, utan någon stark vilja. Dessutom var han tidtals slaf af vinglaset. Medan sålunda de frisinnade hade hans ena öra, ägde de reaktionära det andra och vunno honom mer

och mer öfver på sin sida, emedan autokraten icke kunde med jämnmod bära de naturliga, men för honom oväntade manifestationerna af den allmänanda han i början af sin regering önskat väcka och hvars berättigande han teoretiskt erkände. Därför befalldes professor Gruber att framgent icke bevilja kvinnor tillträde till den medicinska akademin, icke ens enskildt. År 1861 stängdes universitetet i S:t Petersburg för kvinnor och följande år undertrycktes föreläsningarna i stadshuset. Kurserna i naturalhistoria i mellanskolorna för flickor inskränktes och de främsta professorerna vid Petersburgs universitet — Kostomaroff, Utin, Stasjulevitsch, Kavelin och Pupin — måste lämna sina professurer.

Dessa och flera andra reaktionära åtgärder bragte många af framstegsmännen att förlora allt förtroende för regeringens förmåga och ledde deras verksamhetslust in i en ny kanal — den revolutionära. Beträffande kvinnor, som önskade förvärfva högre bildning verkade åtgärden på tvänne olika sätt. Började från år 1865 utvandrade hela svärmar af unga flickor och en del gifta kvinnor till utländska universitet. Det öfvervägande flertalet af dem kände endast otillräckligt franska och tyska, voro fattiga och hade att möta sina egna familjers motstånd. Men ingenting förmådde kväfva deras entusiasm och kunskapstörst. De arbetade dag och natt med språkstudier, de lefde på tarfligaste sätt, svälte sig halft till döds och vid denna tid var det de fiktiva äktenskapen kommo i bruk för att göra det möjligt för unga flickor att erhålla utrikes pass. *) Å andra sidan kommo ledarna af den kvinliga bildningsrörelsen till slutsatsen att ett särskildt ryskt universitet för kvinnor måste inrättas.

I december 1867 samlades den första ryska naturforskarekongressen i S:t Petersburg. Fru Konradi, hustru till en läkare, ung moder och en kvinna af framstående literära gåfvor, framlade för kongressen ett memorandum, hvari hon — i namn af »Rysslands kvinnor, den uppväxande generationens mödrar och uppfostrarinnor» — anhöll om kongressens bistånd för att skaffa den ryska kvinnan tillfälle till verklig vetenskaplig bildning. Petitionen mottogs mycket varmt och väckte stor uppmärksamhet i samhället. Nu började den praktiska agitationen. Men allting i Ryssland beror af officielt tillstånd och de stackars ledarna af rörelsen fingo genomgå pröfningen att söka förmå det själlösa byråkratiska maskineriet till ett förnuftigt beslut. Dåvarande ministern för folkupplysningen, Dmitri Tolstoi, svarade kvinnornas deputation: »Kejsaren kommer säkert aldrig att tillåta kvinnor besöka universiteten.» Det var tydligt att han själf var besluten att motsätta sig

*) Ingen rysk undersåte kan lagligen lämna sitt land utan pass. Kvinnor kunna erhålla sådana endast genom sina fäder, om de äro ogifta, genom sina män om de äro gifta. Då många föräldrar icke ville tillåta sina döttrar att resa utomlands, uppfann man följande list: en ung man åtog sig att genomgå den kyrkliga vigselceremonien med en sådan flicka (något civiläktenskap existerar icke för ortodoxa), hvarefter han lämnade henne ett pass och de skildes för att för all framtid förbli främlingar för hvarandra. Jag känner icke ett enda fall då en sådan fiktiv äkta man icke skulle rättfärdigat det förtroende till hans heder den unga flickan visat. Men det var i alla fall förvisso ett riskabelt sätt att vinna handlingsfrihet, då därigenom ofta nog svårigheter senare yppade sig för den ena eller andra parten beträffande giftermål. Några af dessa fiktiva äktenskap slutade emellertid mycket lyckligt genom att parterna efteråt lärde älska hvarandra, men äfven sorgliga fall förekommo, då en sådan känsla uppstod hos den ena utan att delas af den andra. Så mycket kraftigare verkade dock dessa fiktiva äktenskap såsom bevis för den obegränsade kunskapstörst ryska flickor vid denna tid hyste.

planen, ehuru han låtsade gilla den. Orsaken, hvarför han icke sade nej rent ut, var den, att krigsministerns gemål och andra kvinnor af lika hög ställning funnos bland de petitionerande och ministern kunde ju komma att behöfva deras mäns inflytande. Planens upphofsmän behöfde två år för att erhålla — icke tillstånd för kvinnor att besöka de existerande universiteten, såsom de begärde, eller att få inrätta en särskild högskola för kvinnor, utan endast att hålla offentliga föreläsningar för åhörare af båda könen — det vill säga för studier af amatörtyp. Under tiden uppmuntrades rörelsens kvinliga förkämpar varmt af framstående personer i Frankrike, England och Schweiz. I december 1868 adresserade John Stuart Mill till dessa kvinnor ett bref, hvari han uttryckte sin beundran för deras sträfvanden, deras mod och energi samt gaf uttryck åt sina förhoppningar att de måtte röna fullständig framgång i sträfvandet att för kvinnan förvärfva rätt till delaktighet af vetenskaplig bilding.*)

Då de af Mill uttryckta förhoppningarna ännu voro mycket långt från att gå i fullbordan, beslöto ledarna för den ryska kvinnorörelsen att emellertid taga hvad som bjöds dem, så ringa det erbjudna än var. De hade inga penningemedel, ingen lokal, hade att bekämpa allehanda svårigheter, men kvinnornas egen energi, understödd af de främsta bland universitetsmännen, åstadkom underverk och i januari 1870 öppnades de blandade offentliga kurserna. 767 kvinnor inskrefvo sig såsom studenter; männen voro färre och antalet af dem smälte småningom ihop. De bästa professorerna åtogo sig gärna att föreläsa utan ersättning och deras kurser ställdes på lika strängt vetenskaplig grund som inom universitetens murar. 1872 började dylika kurser i Moskva och senare likaså i Kasan och i Kijeff. Ett ytterligare framsteg gjordes äfven år 1872, då medicinska kursen för kvinnor öppnades vid den medicinska högskolan, som står under krigsministern. Detta förklarar saken, ty krigsminister var då Alexander Miljutin.

Men om alla dessa fakta på ytan te sig synnerligt lysande — och medan de i själfva verket utgöra mycket kraftiga bevis för uthålligheten, bildningstörsten och energin hos de ryska kvinnorna — så var dock så att säga insidan af de första företagen af denna art långt ifrån tillfredsställande, särskildt i förhållande till den höga uppfostran, som redan vid denna tid stod öppen för kvinnor vid tyska, franska och schweiziska universitet. Där erbjöds dem fullt samma mått af kunskaper som åt män; deras arbete och förmåga erkändes i och genom utfärdade diplom. Intet sådant var tillåtet i Ryssland. Tvärtom stodo de föreläsningskurser, som tillåtits af grefve D. Tolstoi, under öfverinseende af den s. k. »tredje afdelningens» gendarmgeneraler och polisexperter! Är det då förvånande att en ny massutvandring af ryska kvinnor under åren 1871, 1872 och 1873 ägde rum till utländska universitet? I början af det sistnämnda året funnos t. ex. vid universitetet i Zürich 108 ryska kvinliga studenter, medan i hela det öfriga Europa endast funnos 20. Denna utvandring var mycket betydelsefull. Den bildade

*) Detta brefs senare öden äro mycket karaktäristiska för ryska förhållanden. År 1872, då S:t Petersburgs polis spanade efter en man, misstänkt för »politisk opålitlighet», anställdes bland annat husundersökning äfven hos den tidigare nämda fru Konradi, som aldrig ens sett den efterspanade. Därvid togs jämte alla hennes öfriga papper äfven J. S. Mills originalbref i beslag. Det återställdes aldrig till henne och ingen vet om det längre finnes till.

epok i den ryska kvinnans historia, emedan hon icke blott sålunda förskaffade sig grundliga kunskaper, utan emedan hon äfven invigdes i politisk verksamhet. Praktisk kunskap om representativa institutioner och demokratisk politik i förening med fullständig frihet att studera och diskutera, gjorde af dem kvinliga medborgare, redo att offra icke blott lifvet, utan därutöfver kvinlig mildhet och fridsamhet för att rädda sitt folk från den kejserliga autobyråkratins mongoliska ok. Många af dem blefvo revolutionärer.

Den ryska regeringen blef skrämd. En officiell kungörelse utfärdades, af innehåll att ingen rysk kvinna, som efter den 1 januari 1874 fortfore att studera vid universitetet eller polyteknikum i Zürich skulle tillåtas i Ryssland utöfva något yrke beroende af regeringens tillåtelse, eller få aflägga någon examen, eller besöka något läroverk i kejsaredömet.

Kanske kunde någon läsare äga lust att fråga: hvarför skulle dessa kvinnor alls befatta sig med politik? Om det icke varit därför, skulle tusende andra tillåtits att lugnt ösa ur kunskapskällan, misstankarna mot all bildning i Ryssland skulle kunnat aflägsnas och framsteg sålunda möjliggjorts. Sådana tankar äro nog så naturliga. Jag skall besvara dem med ett kort påpekande af fakta. Att medicinska kurser för kvinnor öfverhufvud öppnades i Ryssland, att de föga tillfredsställande amatör-föreläsningarna år 1878 förvandlades till regelrätta universitetskurser för kvinnor, att dessa kurser 1889 undgingo att stängas, och att tillåtelse meddelades för bildande af en förening med ändamål att arbeta för inrättandet af ett hem för kvinliga studenter och för att understöda dem under universitetstiden — för allt detta hade man att tacka den omständigheten att de ryska kvinnorna utomlands blefvo revolutionära. Då grefve D. Tolstoi i riksrådet höll ett andragande om den högre kvinnobildningen, medgaf han, så djupt han än afskydde sådan bildning, nödvändigheten af att bereda tillfälle till vinnande däraf i Ryssland, för att hindra ryska kvinnor att begifva sig utomlands för sådant ändamål, emedan de där tillägnade sig ännu »farligare» idéer än sådana de skulle bilda sig, om de uppfostrades hemma. Åtgärderna för den högre uppfostran ha burit frukt, men grefve Tolstois *pia desiderata* beträffande tämjandet af de ryska kvinnorna ha lyckligtvis icke uppfyllts. Såsom bevis för förra delen af detta påstående, må endast anföras att antalet af ryska kvinnor som veterligt utöfvat literär och journalistisk verksamhet, uppgår till 1,300, af hvilka 73 endast skrifvit på främmande språk. Äfven inom olika grenar af vetenskap och konst ha ryska kvinnor på det högsta utmärkt sig och vunnit berömda namn. Men de behöfva icke här uppräknas. Afsikten med denna ofullständiga skiss är endast att visa huru den ryska kvinnan, oaktadt inflytandet på hennes öde af en olycksbringande historisk utveckling, som hotat göra henne till en dum, fet afvelshöna inom de högre klasserna och till ett lastdjur inom de lägre, lyckats icke blott bevara sina naturliga gåfvor under ett fyra hundra år långt förtryck, utan äfven att återvinna sin ställning såsom mannens jämlike inom en, historiskt taget, försvinnande kort tid. I detta afseende är uppräknandet af berömda namn långt mindre öfvertygande än det faktum, att vi nu till dags finna den ryska kvinnan i arbete på alla tänkbara verksamhetsområden. Började med plogen, lien och slagan, hvilka i en del trakter lämnas i hennes händer af männen, som i skaror draga till andra orter för att söka arbete, och ända till mejseln, penseln och pennan, finnes det knappast ett instrument hon

icke handterar. Hon har funnit vägen till alla yrken. Hon uthärdar häfgifvet eländigt lefnadssätt och ändlöst arbete såsom folkskollärarinna för att bringa en smula ljus åt allmogen, och bär tålmodigt det förfärliga slitet och enformigheten såsom landtdistriktsläkare, för att hjälpa bönderna. Det har icke funnits en humanistisk eller framstegsrörelse i Ryssland, i hvilken kvinnan icke spelat en framstående, ofta en ledande roll. Och i allt, hvari hon tagit del, har hon infört den entusiasm, den oryggliga samvetsgrannhet, den brist på fruktan i tänkande och handling, som kännetecknar den slaviska rasen och som finner sitt högsta uttryck hos den slaviska kvinnan i förening med så förtrollande stort, äkta kvinligt behag. Bäst bevisas detta af de ryska kvinnorna såsom revolutionärer, ett kapitel som dock här måste förbigås. Men äfven utan att beröra det området, borde de omständigheter jag framhållit berättiga mig att uttala, att hvilka brister än vidlåda det ryska nationella lifvet, eller till och med den ryska rasen, så kunna ryssar dock med allt fog känna sig stolta öfver sina kvinnor.

Den ryska regeringen och världsopinionen.

Den civiliserade världens opinion, uttryckt genom den fria tidningsprässen i olika länder, har synbarligen blifvit bragt i harnesk af de ryska regeringspolitikens senaste utslag. Redan införandet af diktatur och »mindre belägringstillstånd» i Finland, trots det att ingen våldshandling af något slag från finsk sida timat, gjorde att man litet hvarstädes började fråga sig hvad ett slikt regeringssystem väl egentligen hade att betyda. Tidningarna i alla kulturländer uttryckte mer eller mindre tydligt tanken att den nuvarande regeringen i Ryssland väl måste anses ha proklamerat sig som en svuren fiende till all kultur, allt framåtskridande, genom att gripa till ytterligare våldsmedel för att utrota kulturen i den enda del af kejsaredömet, där självständig kultur existerade. Delvis, såsom i några radikala franska blad, riktades uttrycken för indignationen öfver denna våldspolitik, utom mot systemet, äfven mot dess högsta representant, tsaren, personligen, i det han förklarades hvarken inför samtiden eller inför historien kunna undgå ansvaret för de ministrars gärningar, som styra i hans namn och med hans fullmakt. Och i alla länder adresserades ytterst skarp kritik i anledning af händelserna i Finland till inrikesministern von Plehve, hvilken med rätta gjordes i främsta rummet ansvarig för den politik, som bragt sådana resultat. Kritiken förfelade icke att från herr von Plehves sida framkalla vissa yttringar af nervositet.

Så inträffade den enastående ohyggliga judemassakern i Kischineff. Världsprässen, som ännu sysslade med de Bobrikoffska brutaliteterna

i Finland, protesterade enstämmigt och med ovanligt eftertryck mot ett regeringssystem, som kunde frambringa sådana resultat. Och i mån som flera detaljer af de djuriska ohyggligheterna blefvo kända, blefvo också protesterna skarpare. Kausalsammanhanget mellan den Pobedonostseff-Plehveska politiken och händelser som de i Finland och i Kischineff uppvisades i artiklar, undertecknade af de mest framstående författare i socialpolitiska ämnen såväl i Frankrike (Anatole Leroy-Beaulieu, Francis de Pressensé, Jaurès och andra) som i England, Tyskland, Italien etc. Men icke ens sådana artiklar och uttalanden, så bitande skarpa de voro, tillfredsställde behofvet att protestera. Meetings utlystes på olika håll, de förnämsta politiska och andra talare i respektive länder uppträdde vid dem och belyste på det bjärtaste den ryska regeringens hela omänsklighet och fast otroliga reaktion. Så t. ex. försiggick ett meeting i Bryssel den 3 juni, där den kände politikern och folkledaren Vandervelde i ett med stormande bifall mottaget tal, på samma gång han på det skarpaste brännmärkte den ryska regeringspolitiken, uppvisade huruledes händelser som införandet af belägringstillstånd i Finland och massakrerna i Kischineff måste betraktas såsom endast till graden olika, men till arten enahanda utslag af den reaktionära anda, som råder i ryska regeringskretsar. Finland måste därför, sade talaren, ställa sitt hopp för framtiden till den revolutionära rörelsen i Ryssland själft. »Utan att Ryssland blir frigjordt, kan Finland icke befrias», slutade han sina ord härom och lade därtill en uppmaning till frisinnade och framstegsvänner i alla länder att med sina sympatier understöda dem, som kämpade mot det tsariska systemet. I de resolutioner mötet antog, tillönskades därför äfven snabb och fullständig framgång åt dem, som gjort störtandet af detta system till mål för sina sträfvanden.

I Italien har man gått till och med längre än så. I deputeradekammaren riktades af deputeraden Morgari till utrikesministern en fråga huruvida ett i utsikt ställdt besök af tsar Nikolai II i Rom, skulle komma att äga rum. Undersekreteraren vid utrikesministeriet, Baccelli, svarade på regeringens vägnar att så otvifvelaktigt komme att ske, ehuru dagen för besöket icke vore bestämd. Detta gaf anledning till anmärkningar från de radikala och då anmärkningarna lika skarpt bemöttes från konservativt håll, blef resultatet en parlamentarisk scen, som torde sakna motstycke. Deputeraden Verazzani yttrade att man i Italiens skolor lärde barnen att förakta österrikarna, emedan dessa pryglat italienare och att italienare därför äfven föraktade den ryske autokraten. Interpellanten Morgari svarade, på kammarpresidentens förklaring, att Italien vore lyckligt att få mottaga tsaren, liksom det

mottagit andra suveräner, att tsaren icke vore »en suverän, utan en bödel». »Jag vet icke hvad diplomatin tänker härom», fortsatte Morgari, »diplomatin hos denna gamla organism, som icke har något ideal, icke något hjärta, ingen kraft, ingen själ; men jag vet att hvarje bifallsrop åt tsaren, blir en applåd åt *knutpiskan*».

Under det allt starkare tumultet i kammaren förklarade de radikala att de komme att mottaga tsar Nikolai med hvisslingar, ifall han djärfdes infinna sig i Rom. Tidningar af olika färger — undantagande naturligtvis de mest konservativa — togo omedelbart efter det stormiga parlamentssammanträdet saken till tals och förklarade mer eller mindre tydligt och direkt, att ehuru de ogillade formen för protesten i deputeradekammaren, kunde de icke annat än förstå och billiga de känslor, hvilka föranledt uttalandet af önskningarna att tsaren icke måtte visa sig i Italien. I Rom, i Florens, i Milano ha möten hållits för organiserande af folkprotester mot tsar Nikolais tillernade besök och för att mottaga honom med hvisselkonserter, i fall han skulle trotsa folkets uttalade ogillande och det oaktadt fullfölja sin plan att komma till Rom. Tidningen »Il Tempo» i Milano uttalade sin öfvertygelse att deputeraden Morgari genom sin interpellation gjort den europeiska frihetens sak en stor tjänst, genom att lämna de italienska socialisternas bidrag till bildandet af den allmänna europeiska opinion, som förr eller senare måste tvinga sig på tsarismen. »Vi tro», tillägger den nämnda tidningen, att hela den europeiska demokratin är ense om att isolera Ryssland, som är och alltid måste förbli den största faran för Europas civilisation, så länge dess halft barbariska styrelseform tvingar det att vara en härd för de reaktionära krafterna, som äro färdiga att störta sig öfver västerländsk frihet.

Öfverallt i den civiliserade världen, gaf sig som sagdt den allmänna opinionen uttryck af denna art, om också icke öfverallt med lika skärpa, särdeles sedan det blifvit utredt att herr von Plehve icke varit helt främmande för ohyggligheterna i Kischineff, utan tvärtom stillatigande billigat dem. Men i stället för att låta sig varna af den storm hans politik redan lyckats uppväcka, lät han sig af förbittringen öfver de många angrepp, som riktades mot honom, förledas till ytterligare ett öfvergrepp, hvilket, om också i och för sig obetydande i jämförelse med de tidigare nämnda, var ägnadt att än bestämdare fästa uppmärksamheten vid det system han representerar och på det sätt hvarpå han representerar det. »Times» i London hade offentliggjort ett bref från herr von Plehve till guvernören i Kischineff, dateradt några dagar före utbrottet af oroligheterna där och slutande med ett förbud för guvernören i fråga att använda militär för undertryckande

af det förutsedda upploppet, detta för att icke reta befolkningen, såsom herr von Plehve behagade uttrycka sig. Brefvet dementerades officielt af Rysslands inrikesminister, men då dementin var tvätydigt affattad — den innehöll icke ett förnekande utan vidare af att ett sådant förbud meddelats guvernören i Kischineff, utan sade endast att ett sådant bref »icke existerar» — och då »Times» förklarade sig ha de bästa skäl för öfvertygelsen att brefvet var autentiskt, lät knappast någon rubba sig i tron att den ryske inrikesministern både varit på förhand underrättad om hvad som skulle komma att ske och sörjt för att inga hinder skulle läggas i den af tidningarna till mord, rån och våldtäkt hetsade pöbelns väg. »Times» och världspressen i öfrigt var utom räckhåll för herr von Plehve, men hans ovilja kräfde ett föremål och ett sådant fann den i »Times'» korrespondent i S:t Petersburg, herr Braham, som helt enkelt blef häktad och utvisad från Ryssland. Därmed trodde sig herr von Plehve antagligen ha omöjliggjort för det engelska världsbladet vidare obehagliga meddelanden rörande den ryska regeringen och dess politik, men i själfva verket ådagalade han genom denna våldsåtgärd endast sin egen obekantskap med västerlänskt åskådningssätt, sin saknad af framsynt statsmannavisdom.

Och liksom för att ytterligare påpeka detta, lät han genom en sin förtroendeman i Paris — en viss herr Manuiloff, som icke torde sakna förbindelser med den ryska politiska polisen i Frankrike — till tidningen »Figaro» inlämna en artikel med rubriken »Till Rysslands belackare», en artikel på $3^1/_2$ spalter, af hvilka den första var egnad ett utfall mot Frankrike och dess folk, som förklarades besitta ungefär alla dåliga egenskaper man kan tillskrifva en nation, och de $2^1/_2$ åt en ny utläggning af Rysslands förhållande till politik och rättigheter i Finland. Artikeln var signerad »Un russe» och innehöll beträffande Finland intet nytt, utom måhända att Yrjö-Koskinen titulerades »chef du parti russophile», men föreföll påtagligen till och med »Le Figaro» för stark. Åtminstone offentliggjorde bladet följande dag ett slags ursäkt för artikelns framträdande, i och genom meddelandet att densamma blifvit redaktionen tillställd af en mycket hög rysk ämbetsman. Resultatet blef det vanliga: herr von Plehve fick svar på tal, bland andra af Anatole Leroy Beaulieu, som personligen angripits och rent af okvädats i artikeln i »Le Figaro», och svaren i en hel del tidningar blefvo skarpare än vanligt, liksom äfven angreppet varit det.

Men icke nog därmed. Några dagar efter det ofvanberörda artikel

varit synlig i det franska bladet, visste »Times» meddela att herr von Plehve faktiskt gifvit en sin förtroendeman, anställd vid den ryska politiska polisen, i uppdrag icke blott att söka »utöfva inflytande» på den franska prässen i riktning af större vänskaplighet mot och mindre skarp kritik af den ryska regeringen, utan äfven att förmå franska myndigheter att därvid bistå. »Införandet af något, som faktiskt är belägringstillstånd», säger Times på tal om dessa den ryska inrikesministerns försök, »i ett fredligt och lojalt land som Finland, och gräsligheterna i Kischineff ha i hela den civiliserade världen gjort ett djupt intryck, hvilket herr von Plehve icke kan utplåna.»

Den stora och inflytelserika engelska tidningen hade påtagligen icke afslöjat allt hvad den visste om herr von Plehves sträfvanden att influera på den franska prässen, eller också hade dess meddelare icke lika noga reda på saker och förhållanden som andra. Några dagar efter förenämda offentliggörande i Times, innehöll Köpenhamnsbladet »Politiken» följande, som det kan vara skäl att aftrycka *in extenso*:

Världsprässen och den hemliga ryska polisen.

Utvisningen af *Times* korrespondent från S:t Petersburg har i någon mån löst världsbladets tunga; i möjligast försiktiga form kommer detsamma nu med afslöjanden, som öfverallt böra bli kända och förfullständigas, emedan de belysa världsprässens förhållande till de mest afskyvärda snyltgästerna på det fria ordet: den hemliga utländska polisen och dess underjordiska och betalda artiklar i skenbart oafhängiga blad. I alla länder underhålla stormakterna stationer för exemplar af arten, men Ryssland och Turkiet leverera de flesta och värsta. I en ledare, lördagen den 6 (juni), om ryska förhållanden, skrifver *Times* — med sin ryska korrespondent som källa — att den ryska polisen i Frankrike har ordres att följa med och »vägleda» den franska prässen angående ryska förhållanden och att samma polis har uttryckt sin synnerliga missbelåtenhet med det sätt, hvarpå judeöfverfallet i Kischineff och hela den finska saken behandlas i franska blad. *Times* förstår, (tillägger det) att Frankrikes ställning för alliansens skull är svår, och berömmer de blad, som det oaktadt ställa sig oafhängiga.

Vi äro lyckligtvis i tillfälle att i hvar punkt supplera detta meddelande. Vi ha länge haft bevis för (och anse oss nu berättigade att offentliggöra dem) att den ryska prässkampanjen i Frankrike och de lögnaktiga öfverfallen på alla olika tänkande gå genom herr Manuiloff, den ena chefen för den hemliga ryska polisen i Paris. Han uppfyller troget de ordres han får mottaga. De beryktade artiklarna i *Nouvelle Revue*, signerade »Un russe» och återgifna i *Le Gaulois* och *Figaro*, ombesörjdes af honom med den uttryckliga upplysning att de härstammade från — Rysslands inrikesminister von Plehve. Det är samma Manuiloff, som för tiden, än här än där, undfägnar godtrogna (och välbetalta) franska blad med notiser om att

en finsk komité haft under förberedelse en broskyr om »Prässen och den hemliga polisen», men uppgifvit offentliggörandet däraf för 500 francs. »Den finska komitén» existerar endast i hans notiser, broskyren är en uppfinning och de 500 francs äro simpelt skryt. Den usla stackare, som utpekas såsom författare, skulle, i fall någon brytt sig om att anmoda honom, skrifvit broschyren för 50 och låtit bli för 25.

Slutligen kunna vi meddela *Times* att det allaredan kan få se den ryska polisens *missnöje* med den franska prässens förhållande till Kischineff-affären i elegant form i tryck. *Figaro* för den 3 juni har åter en artikel af »Un russe»-Manuiloff; en sådan utsökt samling oförskämdheter mot bladets egna landsmän har säkert aldrig något blad i något land låtit utländsk polis uppduka; och det som är det finaste därvid, är — att Manuiloff på förhand bebådat offentliggörandet af denna artikel såsom von Plehves svar på den franska prässens uttalanden.

Vi skola träget följa och kraftigt supplera *Times* i dess afslöjanden, ty genom att belysa denna trafik, bidrager man till dess oskadliggörande.

»Politikens» uttalande har sedermera gått igen i en mängd tidningar i olika länder, såväl i Europa som i Förenta staterna, och har — åtminstone indirekt — gifvit *Times* anledning att komma fram med ytterligare afslöjanden, hvilka ännu närmare beröra Finland och dess sak.

Den 19 juni innehöll nämda blad följande (från en af dess ryska korrespondenter):

»General Bobrikoff har nyligen förklarat att, enligt honom tillhandakomna uppgifter, det fastslagits att de finska landsflyktiga otvifvelaktigt stå i förbund med det ryska revolutionära partiet utomlands. Då den ryska diktatorns i Finland påståenden äro afsedda att skada detta land, kan det vara värdt att afslöja de händelser, hvarpå dessa påståenden äro baserade.

Finlands sak har, såsom nogsamt är bekant, aldrig upphört att finna mycket mäktiga försvarare äfven i S:t Petersburg, och herr von Plehve synes icke ens ännu känna sig alldeles säker om att deras ansträngningar för alltid skola förbli fruktlösa. Det är därför af största vikt för honom att skapa ett intryck — och om möjligt anskaffa bevis för dess riktighet — att de landsförvisade finnarna stå i förbund med de ryska revolutionära. En af hans agenter i Paris sökte nyligen finna en kanal, genom hvilken han kunde närma sig det ryska reformpartiet, under förevändning att herr von Plehve vore ifrig att få till stånd ett slags tyst vapenhvila, under hvilken han, i fall oppositionen ville afstå från sin propaganda och från att angripa den ryska regeringen, skulle införa i Ryssland viktiga reformer, som i väsentlig mån skulle möta oppositionens önskningar. För herr von Plehve vore det svårt — hette det — eller omöjligt att direkt göra oppositionsmännen något förslag. Någon sade åt herr von Plehves agent att några af de finska landsflyktiga måhända vore villiga att åtaga sig förmedlareskap, ifall de erhölle försäkran om att Finlands sak blefve befordrad genom deras tillgöranden i frågan. En försäkran erhölls då — eller uppgafs vara erhållen — från S:t Petersburg att den finne, som

ställde sig i beröring med de ryska revolutionära och som ville begagna sitt inflytande hos dem i antydt syfte skulle sålunda göra staten en viktig tjänst och på samma gång befordra Finlands välgång. Ty herr von Plehve — förklarade man — vore beredd att i gengäld för en sådan tjänst lämna den, som bevisade den, ett lejdebref för resa till S:t Petersburg, där han skulle erhålla tillfälle att utlägga de finska landsförvisades åsikter icke blott för inrikesministern, utan äfven inför kejsaren själf. Den finne, till hvilken detta förslag framställdes, åtog sig att rådgöra med sina vänner, rörande ytterligare steg, men då intet bevis fanns för uppriktigheten af herr von Plehves afsikter, fullföljdes underhandlingarna icke. Herr von Plehve underlät emellertid icke att befordra till general Bobrikoff en version, som kunde tjäna dennes omedelbara syfte.»

Så långt *Times*. Dess uppgifter äro fullt korrekta, men beträffande försöken till underhandlingar bör tilläggas att redan den första af *Times* antydda finnen, som approcherades af herr von Plehves ombud, förklarade sig öfvertygad om att inga verkliga underhandlingar kunde komma till stånd, såvida icke herr von Plehve förut beträffande såväl Ryssland som Finland i *handling* bevisade sig hafva allvar med talet om reformer. Senare har samma ombud för den ryske inrikesministern ytterligare, direkt af en landsförvisad, fått höra att det lika litet kunde falla finska som ryska oppositionsmän in att fästa något som hälst afseende vid ord och löften af en man, hvilken i likhet med herr von Plehve upprepadt själf visat sig icke i minsta mån respektera hvarken löften eller ord.

Man torde knappast fara mycket vilse om man antar att hela detta försök — eller hela denna intrig — satts i scen af den ryska politiska polisen, med mer eller mindre långt gående fullmakter af herr von Plehve, för att visa nit och möjligen kunna under någon tid afstyra åtminstone en del af de utländska prässangreppen, hvilka gjort herr von Plehve nervös. Ty enligt hvad Nordisk Revys redaktion med säkerhet har sig bekant, gjordes till vilkor för det i utsikt ställda tillfället, att inför Rysslands inrikesminister och dess monark utlägga förhållandena i Finland, att den finska oppositionen skulle benytta sina förbindelser med den europeiska prässen för att sprida tron att den ryska regeringen nu i själfva verket vore beredd att på allvar taga ihop med reformer, blott de revolutionära ville afhålla sig från vidare verksamhet och sålunda skänka regeringen det erforderliga lugnet för vidtagande med reformarbetet.

Manövern är ingalunda ny. Den har tvärtom mer än en gång förut försökts direkt med den revolutionära oppositionen, som därför icke häller numera under några omständigheter inlåter sig på underhandlingar med regeringen eller dess ombud. Att herrar von Plehve och

Bobrikoff för en *justification après coup* af diktaturens införande i Finland, begagna sig däraf, att en eller annan finne icke förnekat möjligheten för sig att träda i förbindelse med ryska oppositionsmän, är nog att betrakta mera såsom ett tillfälligt utnyttjande af de iscensatta intrigerna, än såsom dessas syfte och mål. På samma sätt förhåller det sig med den af »Politiken» i dess här ofvan återgifna meddelande omtalade broskyren. Talet om en sådan broskyr, sådant det utspridts af den tidigare nämnda polis- och prässagenten Manuiloff, har endast varit afsedt att misstänkliggöra den finska oppositionen och dymedels försvåra dess förbindelser med den anständiga prässen i Europa, hvilken den ryska regeringen icke lyckats muta. Lyckligtvis var sagan om broskyren dock så klumpigt ihopsatt och kryddad med så många ur grundlig obekantskap med förhållandena framsprungna fantasifoster, att det icke mötte några svårigheter att ådagalägga broskyrens natur af ren uppfinning — för att nu begagna ett höfligt uttryck!

Den ryska regeringens agenter äro ju själfva tvungna att utbetala dryga belopp för att få plats för artiklar i större blad i Frankrike, medan de i andra länder alls icke kunna komma in i de mera ansedda tidningarna. De inbilla sig därför att äfven den finska oppositionen vandrar dylika smygvägar och söka följaktligen mota den medels intriger af sådan art, att den som icke sett och följt dem på nära håll, alls icke förmår fatta huru slikt är möjligt. Hvad säges t. ex. om den uppgift en af herr von Plehves agenter i Paris endast för några få dagar sedan — och utan att förändra sin allvarsamma min! — haft enfalden meddela en af våra medarbetare? Uppgiften att det *svenska* postverket sedan tvänne år skulle för att tillmötesgå den ryska polisens upplysningshunger, låtit öppna till finnar i Stockholm adresserade och af dem afsända bref? Att uppgiften är en lika dum som grof och oförsynt osanning veta härboende finnar bäst, ty i annat fall skulle de och deras vänner ingalunda kunnat undgå att få erfara följder af det ryska gendarmeriets sålunda vunna kunskaper. Men är icke en sådan uppgift tillräckligt grof, för att framkalla en höflig förfrågan af vederbörande regeringsorgan om afsikten med sådana mystifikationer? Det rör ju i alla fall hvilken som hälst civiliserad regerings heder och ära att bli beskyld för sådant brott. Nordisk Revys redaktion vet att denna uppgift alldeles nyss meddelats en fullt trovärdig mycket känd person, hvars namn i fall af behof kan uppgifvas. Är det icke en allmänt civilisatorisk skyldighet att söka stäfja ofog af denna art genom att blotta sådana intriger och intrigörer? Världsprässen synes som sagdt börja få nog af det politiska, särskildt det ryska politiska

polisoväsendet, som under senare år tillåtits tämligen opåtaldt florera på många olika håll, därför vilja ock vi söka bidraga till afslöjandena i mån som säkra fakta komma till vår kunskap. Vi torde väl framdeles få tillfälle att återkomma till dessa saker — såvida icke herr von Plehve genom att utbyta herr Manuiloff och hans medspelande mot mindre operettaktiga agenter gör det omöjligt att i detalj följa med dessas göranden och låtanden. *K. Z.*

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903

Stockholm. K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 9, 10 Juli den 31 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:
AXEL LILLE **KONNI ZILLIACUS**

UTGIFVARE:
K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

Pris för detta dubbelhäfte: Kr. 1: 20.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 9, 10 Juli den 31 1903

Ett ord till religionsfrihetens vänner i Sverige.

Såsom läsaren af Macaulays historia torde erinra sig, hämtar den store historieskrifvaren ett ögonblick andan efter skildringen af 1688 års revolution för att närmare pointera dess egendomliga karaktär. Med patriotisk stolthet konstaterar han, att denna för England så välsignelserika tilldragelse från början till slut var artskild från de stormar, som under det adertonde och nittonde århundradet skakat så många troner och författningar å kontinenten. Knappast en droppe blod behöfde spillas och den nya författningen blef icke en kopia af dimmiga föreställningar om Greklands och Roms förhållanden utan byggdes på nationell grund, med aktgifvande å det egna landets karaktäristiska förhållanden.

Mutatis mutandis kunna ock vi svenskar tillämpa mångt och mycket af detta på vår revolution af 1809. Ehuru visst icke, som man skulle tro, regentens oduglighet var så allmänt insedd, att icke, som Georg Adlersparre uttryckte sig, ett försök till hans afsättning ej allenast kunde misslyckas utan ock »föra till stupstocken», genomfördes dock regementsförändringen utan blodsutgjutelse, och den nya statsförfattning, som då kom till stånd var, ehuru dess upphofsmän otvifvelaktigt voro fostrade i »upplysningstidens» anda och genomträngda af dess idéer, dock från början till slut af *svenskt* kynne och har därföre ej heller riskerat att vid första omskifte i opinion brytas sönder.

Med nogsam erfarenhet om alla enväldets vådor och ej längre tillbaka från frihetstidens dagar, att ej dess författnings både förtjänster och missbruk voro i minne, hade 1809 års grundlagsstiftare endast att på grundvalen af det förflutna träffa den rätta medelvägen mellan ytterligheterna och medgifvas måste, att om ock deras verk, såsom allt mänskligt, har sina brister, de dock i förvånansvärd grad träffat det rätta och lyckats trygga medborgerlig frihet, utan att lämna själfsväldet fria tyglar.

Bland de områden, där de endast hade att efter tidsför-

hållandena bygga vidare å den grundval, som lagts under frihetstiden, var tryckfrihetens. Tryckfriheten fick, liksom före 1772, grundlags helgd och den viktiga grundsatsen om offentliga handlingars tillgänglighet blef ånyo etablerad.

I enlighet med fördragsamhetens grundsatser var det också helt säkert för män af sådan kaliber som Järta, Adlersparre, bröderna Silfverstolpe m. fl. kärt att i den nya regeringsformens 16 § få inskjutet följande storslagna principer: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda enhvar vid en fri utöfning af sin religion, så länge han icke därigenom stör samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer».

Och hade allt varit hjälpt endast med detta, skulle man kunna säga, att lagstiftarne rent af lyckats träffa själfva idealet för religiös frihet. Men se detta var just, hvad det *icke* var. Redan själfva grundlagarne gjorde intrång på principen, då rätten till deltagande i landets lagstiftning ensam förbehölls statsreligionens bekännare. Och än värre stälde sig allmänna lagens bestämmelser, genom hvilka den statskyrkomedlem hvars samvete bjöd honom att söka sanningen på sin egen väg, vid hardt när hvarje steg till fullföljande af sin öfvertygelse möttes af lagens hot, såsom vi här nedan skola med exempel illustrera.

Man kan då fråga: huru kunde 1809 års upplysta lagstiftare åtnöja sig med denna halfva ståndpunkt? Svaret därpå gifver sig dock själft vid ett betraktande af den tidens förhållanden. 1809 års verk genomfördes visst icke, såsom man med ledning af en del läroböcker i skolorna skulle frestas att tro, med tillslutning af hela folket, och ej ens af hela representationen, utan därinom fanns en ganska mäktig minoritet, som blott väntade på tillfälle att komma detsamma till lifs. Och om den tidens föregångsmän behärskades af den religiösa toleransens princip, var så visst icke fallet med den stora massan af folket, hvilken med den ringa folkundervisning, som då bestods, icke allenast blindt trodde på hvarje bokstaf i kyrkans lära utan ock utan betänkande var färdig att döma till helvetet enhvar, som i sådant afseende var bekajad med minsta tvifvel. Om nu lagstiftarne i enlighet med *sin* uppfattning sökt att i modern anda omstöpa kyrkolagens gamla bestämmelser, lider det nog intet tvifvel, att Gustavianerna sökt begagna sig häraf till att hos folket ingjuta föreställningen om, att dess religion vore i fara, och på grundvalen häraf uppblåsa en folkrörelse, genom hvilken alla de välsignelsebringande följderna af regementsförändringen kunde riskera

att med ett slag sopas bort. Inför ett sådant framtidsperspektiv kunna de rättvisligen ej klandras, om »1809 års män» måhända ock under inflytande af den gängse föreställningen om nyttan af en »religion för folket», blefvo stående på halfva vägen och föredrogo att »låta tiden verka», hvad de själfva af omständigheterna sågo sig förhindrade att omsätta i verkligheten af sina idéer.

Men nog fick »tiden verka». Det dröjde ett halft århundrade, tills ändtligen stunden var inne för borttagandet ur lagen af den rent medeltidsmässiga bestämmelsen om landsförvisning för den, som afföll från den rena evangeliska läran. Under lika lång tid var det ock medlemmar af svenska statskyrkan förmenadt att sammankomma till enskilda andaktsöfningar, och, trots grundlagens otvetydiga förbud mot samvetstvång, fann man lämpligt att bibehålla bestämmelser om begående af nattvarden med vissa bestämda mellantider såsom en sorts medborgerlig kvalifikation. Det var under den allmänna frihetsentusiasm, som utmärkte Carl XV:s regerings första skede, dessa och andra dylika stadganden ändtligen sopades bort och en ordentlig dissenterlag infördes, som icke täppte ögonen till för det obestridliga sakförhållandet, att hundrade- och tusentals människor tänkte olika med statskyrkan i religiösa frågor utan att därföre vara mindre samvetsgranna svenska medborgare, men ännu kräfdes ett helt decenniums strider, innan statsmyndigheterna ändtligen 1870 blefvo färdiga att draga den fulla konsekvensen häraf, nämligen att gifva dem rösträtt och valbarhet till landets representation.

Så voro ändtligen i början af 1870-talet de värsta olägenheterna afröjda, fastän fortfarande en del löjliga stadganden kvarstå i lagen, såsom exempelvis straffbestämmelser för »förnekelse af den rena evangeliska läran», hvilkas fortvaro i ett land, som eljes tolererar från statskyrkan afvikande religiösa sekter, måste te sig som ett nonsens och hvilkas upphäfvande också var föreslaget i den till Januaririksdagen 1887 ingifna propositionen till ny tryckfrihetslag, hvilken tack vare riksdagsupplösningen dock ej kom att då af riksdagen behandlas och sedermera icke blifvit ånyo framlagd. Bestämmelserna i fråga betraktades länge och väl såsom, om ock antikverade, i praxis oskadliga, då något åtal efter desamma ej förekommit sedan 1821, men under det åtalsraseri, som förvärfvade det nådens år 1888 ett så herostratiskt rykte i våra häfder, funno statsmyndigheterna lämpligt att, där andra religiösa straffbestämmelser ej räckte till, söka klämma till misshagliga personer med detta gamla förrostade verktyg, och

»förnekande» svenska medborgare fingo sona sina »brott» me: både böter och fängelse. Fortvaron en enda dag af sådana stad ganden måste naturligtvis te sig som en skam för det svenska samhället, men icke desto mindre har under de femton år som gått, sedan de hemtades upp ur skräpkammaren, ingen enda motion om deras undanrödjande sett dagen.

Intet följdriktigt genomförande af religionsfrihetens princip kan heller gärna talas om hafva skett i vårt land, så länge hela vårt högre och lägre undervisningsväsen i större eller mindre mån ligger i kyrkans hand. Detta icke blott så, att den viktiga frågan om läraretillsättningar vid de högre läroverken afgöres af domkapitlen, där det andliga elementet innehar, om icke rent af numerisk majoritet, dock nästan alltid en dominerande ställning som faktiskt mer än en gång begagnats att hindra kättersk personers befordran och hvilken, äfven där så ej skett, genom sin blotta förefintlighet visat sig som ett kraftigt medel att hindra månget frimodigt ord att komma fram, utan i fråga om den lägre undervisningen ställer sig saken än värre. Dylika angelägenheter ordnas nämligen i de flesta fall af de lokala myndigheterna, d. v. s. å kyrkostämmorna, å hvilken statskyrkan icke tillhöriga personer äro, de må betala huru stor skatt som helst beröfvade rösträtt. Troheten mot sin religiösa öfvertygelse får sålunda en svensk medborgare fullfölja genom utträde ur statskyrkan men på bekostnad af hvarje rätt att kunna utöfva inflytande å landets skolväsende. Detta betraktas af kyrkans styresmän böra i första hand anpassas efter kyrkans syften, och för att nå det målet har man ock förnämligast riktat in sin sträfvan på att få skollärareadepterna i sin hand genom lämplig dressyr i folkskollärareseminarierna, där främsta vikten lägges å andlig rättrogenhet, hvilken ock af de prästerliga skolrådsordförandena å många håll göres till hufvudsakliga meriten vid tjänsters tillsättande. Att man på detta sätt ej skapar självständiga karaktärer hos dem, hvilka få det unga släktets uppfostran till sin uppgift ligger i öppen dag, och en annan ordning borde verkligen te sig som en nödvändighet för hvarje samvetsfrihetens vän, men tills dato har endast *en enda* motion om det enda följdriktiga steg som härvidlag borde komma ifråga, nämligen ett särskildt undervisningsdepartement, sett dagen i svenska riksdagen, den af herr Adolf Hedin 1884 afgifna.

Ännu den dag, som i dag är, finnes ock ingen möjlighet för den, som innerst är fjärran från allt hvad religion heter, att

få utgå ur svenska statskyrkan, om han ej falskeligen angifver något annat samfund, dit han vill öfvergå, utan nödgas han att i det ögonblick, som för honom borde vara det högtidligaste, nämligen vid ingående af äktenskap, att underkasta sig motbjudande kyrkliga ceremonier och detta vid en tidpunkt, då till och med i det konservativa Tyskland civiläktenskapet i decennier varit obligatoriskt. Kan man uppgifva något bestämdt samfund, dit man vill öfvergå, slipper man visserligen ut ur svenska statskyrkan, men man får fortfarande betala sin tribut till densamma vid sidan af den till det egna samfundet, d. v. s. fullföljandet af ens religiösa öfvertygelse är förenadt med extra beskattning. Som man ser sålunda en mängd hämmande band från att utan risk af pålagor och kränkning af sitt samvete få lefva och verka i enlighet med sin öfvertygelse!

Under de sista tjugo åren ha också en mängd motioner i dessa ämnen väckts i den svenska riksdagen, men då de framkommit rent slumpvis, utan någon bestämd fälttågsplan från religionsfrihetens vänner, och utan att dessa af sina nederlag låtit sporra sig till några extra ansträngningar utan tvärtom lugnt låtit sakerna ligga, tills det händelsevis fallit någon annan motionär in att taga upp dem, har det hela inskränkt sig till en del talöfningar och deklamationer, hvilka ha all utsikt att med vissa mellanrum upprepas det tjugonde århundradet igenom, *om* icke ändtligen samvetsfrihetens vänner göra klart för sig att de för att få fram något af sina önskningar måste slå in på en helt annan taktik.

För närvarande gäller tyvärr å detta område i all synnerhet, hvad den oförgätlige bortgångne frihetsvännen O. V. Vahlin i allmänhet lade vårt lands frisinnade till last, nämligen att icke »hafva lärt att klart och bestämdt fixera någon eller några af våra folkvänliga sträfvanden som vägbrytande» utan i stället fört fram dem huller om buller, med den påföljd, att intet enda bragts fram till seger. Religionsfrihetens vänner måste lära sig att låta en del af sina önskningar åtminstone tills vidare hvila och i stället koncentrera sig på några få punkter, som åter och åter skola urgeras, om de skola komma det ringaste ur fläcken. Det kan därföre vara all möda värdt att söka en smula efter deras olika värde klassificera de repertoarnummer, som oftast föras fram i religionsfrihetens namn och utgöras af motionerna om 1) utträde ur statskyrkan, utan angifvande af det samfund, dit man vill

öfvergå, 2) om dissenters' skattefrihet till statskyrkan och 3) om valfritt civiläktenskap.

Af dessa tre är eller åtminstone borde den sista vara den som bland religionsfrihetens vänner kan framkalla den minsta meningsskiljaktigheten. Någon sådan kan väl endast gälla frågan om obligatoriskt eller valfritt civiläktenskap skall införas. Men oaktadt det förra afgjordt är i och för sig att föredraga, torde dock det senare alternativet få väljas hos oss, om man vill i en beräknelig framtid komma till målet. Det stora flertalet af det svenska folket önskar nämligen tvifvelsutan att fortfarande för sin räkning komma i åtnjutande af den kyrkliga vigseln och skulle betrakta dess görande till undantag rent af som ett förtryck, och under sådana förhållanden vore det oklokt att stöta deras samveten för hufvudet. Men få de denna sak rangerad efter sitt hufvud, minskas nog åter år för år deras obenägenhet mot att låta olika tänkande få ingå äktenskap i enlighet med *sin* öfvertygelse, och det valfria civiläktenskapet bör kunna vara genomfördt inom en beräknelig framtid. Denna sak har ock, som man lätteligen inser, intet som helst sammanhang med den ingående frågan om lämpligheten af en statskyrka eller icke, och bör kunna lösas oberoende häraf.

En smula annorlunda ställer det sig angående såväl utträdesbestämmelser ur statskyrkan som dissenters' skattefrihet, och för att ur alla synpunkter afgöra, hvad som i detta afseende bör åt göras, kräfves det nog att först göra klart för sig, huruvida den svenska statskyrkans afskaffande är en önsklig sak eller om den icke i nuvarande eller förändrad form är förtjänt af att uppehållas.

* * *

Fredrik den stores bekanta sats, att »hvar och en bör få blifva salig på sin fason», innesluter i sig en sådan fond af sens commun, att den städse skall finna entusiasmerade anhängare bland alla dem, som ej anse sig själfva sitta inne med *hela* sanningen å det religiösa området. Och i praktiken älska nog åtminstone ungdomliga sinnen tänka sig detta så realiseradt, att religionen göres uteslutande till en privatsak, staten proklamerar ingen särskild religiös uppfattning som den specielt riktiga, utan låter, i förhoppningen om att under meningsutbytet mellan olika sådanas representanter det rätta skall komma fram, enhvar dyrka sin

Gud efter sin åskådning, om han däraf känner behof, och låta bli, om så icke är förhållandet.

I praktiken möta åter åtskilliga svårigheter att få detta himmelrike förverkligadt. Den första och säkerligen svåraste stötestenen utgör otvifvelaktigt ordnandet af det yngre släktets moraliska uppfostran. Att helt öfverlämna detta åt föräldrarne, skulle ju vara detsamma som att hänskjuta saken till slumpens afgörande, ty om dessa eller deras ställföreträdare ej behagade meddela någon undervisning i dessa stycken, skulle ju de under deras vård stående barnen rent af blifva utan sådan och detta torde samhället med skäl ej vilja riskera. Återstår sålunda att göra denna undervisning till skolans sak, och då denna gifvetvis efter statskyrkans upphäfvande ej längre kan byggas å konfessionell grundval, måste ock moralundervisningen fotas å rent etiska i stället för religiösa principer. Huruvida en sådan kan med makten af kategoriskt imperativ verka på mindre odlade sinnen, därom torde nog äfven många personer med rent agnostisk världsåskådning hysa sina tvifvel, och de resultat, som vunnits i Frankrike, torde näppeligen ännu ställa frågan utom diskussion.

Men låtom oss antaga, att alla de vackra framtidsbilder komma att förverkligas, som Stuart Mill rullar upp för oss i och med, att den utilitaristiska moralen fått ersätta den kristna vid moralundervisningen, kan det ens då vara rådligt för en person, den där kulturutvecklingen och tanke- och yttrandefriheten ligger varmt om hjärtat, att med ens upphäfva statskyrkan och lämna åt den enskilde att utan någon handledning från statens sida själf sörja för sina religiösa behof? Ja vore det så, att folkundervisningen stode så högt, att den stora mängden vore kompetent att själf bilda sig en religiös uppfattning och dessutom hade tillräcklig tid därtill, kunde ju den frågan besvaras odeladt jakande. Så är ju fallet med den mera bildade klassen, men hvad denna för närvarande kräfver i fråga om religiös frihet, inskränker sig väl ock i hufvudsak till att icke på något sätt, vare sig för innehafvande af fulla medborgerliga kvalifikationer eller af andra anledningar tvingas till deltagande i religiösa ceremonier, hvilka de ogilla, men det målet kan ju fuller väl nås äfven med bibehållen statskyrka.

Den stora mängden åter har hvarken tillräcklig teoretisk utbildning eller tid att på egen hand bilda sig en självständig religiös uppfattning. Länge och väl kan kanske en hvardagsmänniska lefva

en sådan förutan, men kommer sannolikt att, om icke förr sjukdomens och bekymrens dagar, fylla sitt behof i den vägen genom att klänga sig fast till ett redan bestående system. Låtom oss nu tänka oss, hur situationen komme att te sig efter ett eventuelt upphäfvande af statskyrkan! Flertalet af dennas men bildade och upplysta medlemmar komme sannolikt ej att bilda några menigheter med prästerskap och dylikt utan anse sig no kunna lefva ett sådant förutan. Andra, som städse känna behof att gå i flock och farnöte, skulle kanske fördela sig i mindre sekter, hvilka dock efter all antaglighet näppeligen kunna påräkna ens tillnärmelsevis liknande pondus, såsom våra redan bestående, hvilka sålunda skulle få fältet fritt att värfva proselyter bland de lager, hvilkas religiösa behof för närvarande tillgodoses af statskyrkan. Och med kännedom om de trånga och kulturfientliga teorier, hvilka predikas af dem, hvilka i Paulus Petrus Waldenström ha sin främsta profet och i Svenska Morgonbladet sitt språkrör, måste väl hvarje vän af upplysning och bildning darra tillbaka för ett sådant framtidsperspektiv, och i stället anse som en plikt att arbeta för statskyrkans reformerande å en bred religiös grundval, egnad att tillfredsställa den stora mängdens behof och å hvars närmare formande de mera insiktsfulla kunna utöfva inflytande. Ingen behöfver väl känna sitt samvete i aflägsnaste mån kränkt af att kvarstå i statskyrkan, om han icke på det minsta sätt förpliktas att deltaga i några religiösa handlingar och skolväsendet fullständigt skiljes från prästerskapets ledning, i hvilket fall den religionsundervisning, som fortfarande bibringades i skolorna, ej behöfde verka förslöande, närmare bestämd till sin art som den kunde blifva af samhällets mera upplysta lager.

Under sådana förhållanden komma sannolikt få eller inga, som nu förmenas utträda ur statskyrkan, att känna behof af några lättade utträdesbestämmelser, och den enda i sammanhang härmed direkt stående frågan blefve blott, i hvad mån man kan befria rena dissenters från skattskyldighet till statskyrkan, hvilket naturligtvis blefve beroende af, i hvad mån denna fyller uppgifter, hvaraf äfven dissenters ha fördel. Den, som skrifver detta, kan därföre för sin personliga del ej annat än hoppas, att religionsfrihetens vänner må koncentrera sig å: *införande af valfritt civiläktenskap och särskildt undervisningsdepartement.*

* * *

Men han är därföre ej nog sangvinisk att hoppas, att denna ıans tankegång skall med ett slag accepteras. Hela denna fråga ›m lättade utträdesbestämmelser ur statskyrkan har körts fram ınder sådana omständigheter, att den rent af erhållit ett särskildt affektionsvärde för åtskilliga frisinnade, och den har så ofta på samma sätt bringats under riksdagens pröfning, att för ımånga önskligheten af ett bifall till motionerna tagit formen af en dogm. Men hvad man kan begära är, att samtidigt bestämmelser träffas, som förhindra, att de öfverklagade olägenheterna förbytas i sju gånger värre, hvilket åter skulle blifva fallet, om statsmakterna fattade beslut i enlighet med den formulering, som så ofta i motioner förelagts riksdagen och nu senast af herr Magnus Höjer. Denna gick, som bekant ut på, att myndiga medlemmar af svenska statskyrkan skulle kunna utträda ur densamma äfven utan angifvande af det samfund, till hvilket de vilja öfvergå, och därmed punkt.

Den, som närmare tänkt sig in i hvad detta skulle innebära, rent af häpnar öfver huru lättsinnigt detta förslag åter och åter lancerats i religionsfrihetens namn.

Man må nämligen ihågkomma, att de som ur statskyrkan utträdt, i och med detsamma förlora sin rösträtt å kyrkostämma, å hvilken alla ärenden rörande skolväsendet behandlas. Om man nu gör klart för sig den sanning, hvilken näppeligen torde kunna af någon samvetsgrann person bestridas, att dessa, hvilka hysa en från statskyrkan afvikande religiös uppfattning utan att kunna ansluta sig till annat samfund, utgöra samhällets andliga grädda och tänker sig, att de i någon större utsträckning skulle begagna sig af den öppnade dörren, vore ju detta detsamma som att i hög grad öka prästerskapets makt öfver skolväsendet, något som väl näppeligen borde kunna eftersträfvas af någon samvetsfrihetens vän.

Påpekandet häraf brukar också komma synnerligen olägligt för utträdesevangeliets förkunnare, men de slå sig vanligen till ro på grunder, i och för sig varierande, men lika otillfredsställande för hvarje person med en smula kritik och historisk erfarenhet. Den ena består vanligen i en lös förmodan och förhoppning, att, om något större antal utträdde ur statskyrkan, blefve skolärendenas skiljande från kyrkostämmas handläggning — en konsekvens, som följde af sig själf. Kammarsittare, som tro de politiska tilldragelserna gestalta sig efter deras föreställningar om hvad logiken kräfver, må ju kunna inbilla sig detta,

men vi andra, som ha klart för oss, att de som utträdt, om också utgörande en *kvalitativt* betydande del af nationen, dock skulle utgöra en *kvantitativt* ringa bråkdel af densamma, befara stället och på goda grunder, att den statskyrkan tillhörande stora majoriteten ej skulle utan i bästa fall en långvarig och uppslitande kulturkamp kunna bringas till medgifvande af denna fordran, men under tiden skolväsendet taga obotlig skada.

Den andra tröstegrunden är af den första rent motsatt art och framföres af personer, hvilka icke kunna förneka de olägenheter som skulle uppkomma genom att klerikalismen mera finge skolan i sin hand, men dock icke vilja bekväma sig till ett erkännande att principrytteriet drifvit in dem å en galen väg. De göra gällande, att detta onda skulle i praxis reduceras, därigenom att de utträddas antal skulle blifva ett försvinnande fåtal, enär alla som voro måna om att bevara sitt inflytande å skolväsendet skulle häraf drifvas till kvarstannande i statskyrkan. Frånsedt den omständigheten, att hela reformen då upplöste sig till en bagatell och ej alls blefve den inkörsport till religionsfrihetens heliga land, som den nu oftast framställes af sina förespråkare finnes dock lockelsemedel af både positiv och negativ art till att göra deras antal ganska stort, som komme att vända kyrkan ryggen.

Redan den omständigheten, att härigenom vunnes rättighet till civiläktenskap, skulle säkerligen vara nog för att låta mången ung man, som ej satt sig så noga in i, hvad han härmed förlorade i medborgerliga rättigheter, säga kyrkan farväl, och om andra, med mera medvetenhet om sitt ansvar utrustade individer, skulle a priori draga sig från fullföljande af samma taktik, kunde lätt förhållanden uppstå i framtiden af deras samvete så kränkande art, att de dock som det mindre onda föredrogo att, om ock motvilligt, renonsera från sitt inflytande å skolan.

Det är nämligen nogsamt kändt, huru från högkyrkligt håll länge ifriga ansträngningar utvecklats för att åt kyrkan utverka rättighet att utöfva sträng kyrkotukt öfver sina medlemmar. Om tendenserna i den vägen bära 1888 års kyrkomötes förhandlingar ett ojäfaktigt vittnesbörd, och huru mycken motståndskraft, som kan väntas från första kammarens sida, kan man göra sig en föreställning om vid exempelvis genomläsning af debatten den 16 mars 1894, då till och med en eljes som lågkyrklig ansedd talare, hr Sigfrid Wieselgren, var färdig lämna sitt samtycke till ganska långtgående fordringar. Att andra

kammaren *hittills* hållit sig tämligen rak i ryggen mot dylika kraf, har förnämligast berott på, att det sunda bon sens, som där är representeradt ej kunnat annat än godkänna det resonemang, som framhållit, huru orimligt det vore att personer, hvilka med bästa vilja i världen ej kunna komma ut ur statskyrkan, dock skulle straffas för öfverträdelser af hennes ordning. Blir detta sista förhållande ändradt, kan ju alltid med ett visst sken göras gällande, att, när personer ej vilja lämna statskyrkan, de ock få taga konsekvenserna och en skärpt kyrkotukt får helt säkert vida större utsikt att vinna statsmakternas bifall, i hvilket fall chikaner af en eller annan art helt säkert ej komma att uteblifva mot de fritänkare, hvilka på ett eller annat sätt göra prästernas makt öfver skolan stridig. Och gent emot den samvetsnöd, för hvilken en person skulle råka ut för vid alternativet: afstå antingen från ditt inflytande å skolväsendet eller utsätt dig för kyrkotuktstrakasserier af skilda slag, må man väl medgifva, att obehaget att nominelt kvarstå i statskyrkan är en ren barnleksak, i all synnerhet om intet som hälst vidare tvång vidare föreligger att underkasta sig några som hälst religiösa ceremonier.

Med en sådan tankegång för ögonen må det vara förklarligt, om man, långt ifrån att dela den förtjusning, åt hvilken lektor Magnus Höjer gaf uttryck i andra kammaren 1903 öfver, att en prästman af herr Redelii cert gaf sin tillslutning till herr H:s motion om obehindradt utträde ur statskyrkan, snarare med bekymmer konstaterar, att de reaktionära börja göra klart för sig frågans verkliga innebörd och allvarligt tillropar motionären och de med honom liktänkande: skolen I åter upprepa denna motion, *så måste den åtminstone förknippas med, att ärenden rörande skolväsendet öfverföras från kyrkostämmas handläggning till kommunalstämmas.* Detta är det villkor, hvarförutan endast den rena lättsinnigheten kan vilja realisera den ifrågavarande reformen.

I praktiken kommer helt säkert fordran å en dylik tilläggsklausul att resultera i ett afslag å motionerna. Den majoritet, som understundom fast ingalunda regelbundet desamma vunnit i andra kammaren, har nämligen aldrig varit af så värst öfverväldigande beskaffenhet, och bifallet utan votering vid 1903 års riksdag berodde hufvudsakligen på, att ärendet var ett af de sista å föredragningslistan och man till hvarje pris ville förekomma ett aftonplenum. Annars hade nog afslagsrösterna som vanligt blifvit minst en 75 à 80 och det är nog ej någon trollkonst att för-

vandla majoriteten till minoritet. Och stå herr Redelius och hans meningsfränder inför en *verklig* religionsfrihetsreform, kan man med kännedom om deras föregåenden ej hysa tvifvel om den ställning, de komma att intaga.

För de religionsfrihetens vänner, som i ett tjogtal år sökt göra troligt, att den öppna dörren ur statskyrkan vore liktydig med nyckeln till religionsfrihetens Kanaan, kommer det måhända att kännas tungt att konstatera, att majoriteten i andra kammaren försvunnit, när det blir frågan om ett otvetydigt steg genom emot vidgad samvetsfrihet, men alla de, som ej afsiktligt sluta ögonen till för lifvets realiteter utan ha klart för sig, att man ej för en vacker fras har rättighet att utsätta folkupplysningen för oberäkneliga vådor, kunna ej hysa någon tvekan om hvad plikten i detta afseende bjuder. *Viktor Millqvist.*

Revolution eller evolution?

Mycket har under senare år och under allra senaste tid talats och skrifvits om oundvikligheten af en revolution i Ryssland, om nödvändigheten af en fullständig omhvälfning inom tsarriket, för att dess innebyggare af olika raser och religioner skola kunna komma i åtnjutande af mänskliga och människor värdiga lefnadsvilkor. Man har sökt och söker bilda sig en föreställning om huru länge det nuvarande tillståndet kan räcka, huru snart den tidt och ofta omtalade revolutionen är att emotse, huruvida den kommer att bli af samma blodigt våldsamma karaktär som den stora franska, eller om den möjligen i Ryssland kunde komma att aflöpa på fredligare sätt. Den ene är optimist och väntar omhvälfningen redan inom de närmaste åren, den andre tror tvärtom att den nu rådande ultra-reaktionära regimen ännu många år skall kunna fortfara och påpekar därvid ständigt den ryska regeringens väldiga makt, sådan den stöder sig på armén och byråkratin. Båda åsikterna äro sannolikt i lika mån oriktiga.

Byråkratin kan icke i Ryssland sägas utgöra ett stöd för regeringen och det rådande systemet, emedan i självfva verket all regeringsmakt öfvergått till byråkratin, som sålunda ensam representerar det tsariska systemet och blifvit detta systems enda verkliga kärna, medan tsaren, självhärskaren, numera blott är systemets synliga, missledande etikett. Det är därför i självfva verket mot byråkratin, mot det af de

oansvariga tjänstemännen utbildade autobyråkratiska systemet, som den revolutionära oppositionen riktar sig. Med byråkratins usurperade makt faller äfven själfhärkaremakten, ty de tu äro ett. Icke för att upprätthålla själfhärskarens makt, regentens personliga envåldsmakt, icke för att stöda denna, är det byråkratin med de ytterligaste medel bekämpar oppositionen, utan för att försvara sin egen oinskränkta makt, sin tillvaro såsom den osynliga, oberäkneliga, regentens vilja och alla handlingar styrande kraft, som den ryska byråkratin i själfva verket långt före detta blifvit och fortfarande är, i högre grad än någonsin. Redan Nikolai I yttrade: »Ryssland styres icke af tsaren, utan af tiotusen stolonatschalniki» (byråchefer). Och den förste Nikolai var dock en man af helt annan viljestyrka och handlingskraft än den andre.

Revolutionen gäller därför byråkratin långt mera än monarken. Han har i Ryssland blifvit en bisak, visserligen nödvändig för byråkratin, men i alla fall en bisak, och behöfver knappast af revolutionen medräknas såsom faktor — såvida han icke träder i opposition mot byråkratin. Ty omhvälfningen, revolutionen, blir möjlig först då folkets massa kommit till insikt om att byråkratin blifvit fiendtlig mot nationens och landets verkliga intressen, att den utöfvar makten hvarken för monarkens eller folkets utan för sin egen räkning, till egen fördel, utan möjlighet för monarken att påverka sättet för denna maktutöfning. Hans och folkets intressen äro nästan i lika mån motsatta byråkratins, därför kan han bli af större betydelse såsom faktor endast för så vidt han själf sluter sig till oppositionen mot den nu härskande regimen. Annars drager denna honom med sig, liksom hittills, låter honom bära det officiella och historiska ansvaret, förtrycker folket i hans namn och utsuger det med tusen medel till egen fördel. Den ryska byråkratin kan därför icke sägas vara »ett stöd» för det rådande systemet, utan utgör faktiskt systemets egentliga väsen. Den stöder icke själfhärskaremakten, som i själfva verket blifvit en fiktion, utan stöder sig själf och utgör den stora gemensamma fienden, mot hvilken alla oppositionens ansträngningar måste riktas, de må vara af revolutionär natur, såsom i Ryssland, eller endast vanligt oppositionella, sådana man talar om dem i andra länder. Ty det måste ock bäras i minnet att så godt som alla de sträfvanden, hvilka i Ryssland stämplas såsom revolutionära, inom alla andra nationer och i alla andra länder skulle vara fullt tillåtliga och berättigade oppositionsmetoder.

Det är alltså det i Ryssland härskande systemet, som vore otänkbart utan den ryska byråkratin, mot hvilket revolutionen kämpar, d. v. s. mot byråkratin själf; mot tsaren blott i andra rummet, för

så vidt han identifierar sig med byråkratin. Och denna byråkrati stöder sig på armén. Endast så länge den kan begagna sig af armén för att utöfva sin usurperade makt och undertrycka folket, förmår den hålla sig och systemet uppe, icke en dag längre.

Men armén utgår numera helt och hållet från folket. Den är icke längre såsom i forna tider en från nationen afskild och för densamma främmande helhet, som af regeringsmakten kunde begagnas efter godtfinnande, utan att det öfriga folket egentligen bekymrade sig däron. I alla Europas länder, där allmän värneplikt enligt Bismarks recept blifvit införd, har man visst från regeringshåll sträfvat att bland den värnepliktiga militären, folkarmén, införa samma slags kast- och kåranda som fordom bland de värfvade trupperna, men endast i Preussen har detta till någon del lyckats. Öfverallt annorstädes ha försöken åt detta håll strandat på det sunda förnuft, hvilket — såsom t. ex. i Frankrike till följd af det genom Dreyfusaffären blottade åskådningssättet inom arméns befälskretsar — alltmera börjat i detta hänseende göra sig gällande bland folken. Till och med i Preussen och i Tyskland öfverhufvud är ju detta numera i hög grad fallet. Den tyska socialismens dagligen växande makt och inflytande bero utan tvifvel i minst lika hög grad på den i Tyskland rådande militarismens öfvergrepp som på andra orsaker.

I Ryssland har det måhända mindre än i andra länder lyckats att uppamma den specifika militäranda, som utmärker t. ex. Preussens armé. Inom officerskåren ha i alla tider förekommit talrika fall, som bevisa att ryska officerare icke upphöra att betrakta sig och känna såsom medlemmar af sitt folk, såsom medborgare, därför att de bära en uniform. Ju längre den allmänna bildningen nått bland den ryska arméns befäl, desto oftare och talrikare ha officerarne visat sig hysa oppositionella åsikter, såsom de ständigt på nytt timande arresteringarna af officerare af olika grader för delaktighet i oppositionella sträfvanden och rörelser till fullo bevisa. Äfven den ryska arméns officerskår har börjat känna trycket af det autobyråkratiska systemet, som gör allting beroende af relationer, gunstlingsskap, mutor o. s. v. — har börjat känna det och finna det olidligt. Icke ens officerskåren är sålunda numera fullt att lita på för autobyråkratin, men äfven om den vore det, skulle den icke förmå mycket utan gemene man, arméns massa.

Denna är en del af folket och kan därför icke undgå att dela nationens känslor, att hysa dess sympatier och antipatier, att besjälas af dess missnöje och dess förhoppningar. Tjänstetiden inom armén — i medeltal högst fyra år — är icke tillräckligt lång för att förmå

utrota den värnepliktiga soldatens medvetande af att tillhöra folket, att vara delaktig af dess intressen. På fyra år kan han icke göras till ett känslo- och förnuftslöst kugghjul i ett stort militärt maskineri, som främst användes för att frånhålla folket — hans bröder och honom själf — dess rättigheter. Den allmänna värneplikten, massbeväpningen af folket, kan endast så länge tjäna intressen, hvilka icke äro identiska med flertalets af nationen, som folken sakna tillräcklig upplysning för att inse att allmän värneplikt i själfva verket lägger makten i deras egna händer. Denna insikt har påtagligen börjat vakna i Europas flesta länder och en gång väckt, kan den nog icke söfvas igen.

Detsamma är redan i rätt hög grad fallet i Ryssland. Samma orsaker måste alltid framkalla samma verkningar och i Ryssland förstärkas verkningarna genom den motsats mellan de styrdas och de styrandes intressen, som för hvarje dag blir skarpare och mera i ögonen fallande. Den värnepliktige soldaten kan lika litet som någon annan undgå att inse huru föga den regering, som ju borde existera blott för folkets skull och i dess intresse utöfva sin makt, i själfva verket bekymrar sig om och gör för folkets välfärd. Ännu mindre kan han undgå att känna den förfärande orättvisan och grymheten af regeringens metoder för undertryckande af alla uttryck för folkets önskningar och förhoppningar, som ju också äro hans egna. Han måste säga och säger sig faktiskt att det hans bröder kräfva, kräfva de lika mycket för honom som för sig själfva — och därför börjar han allt oftare skjuta i luften, då han befalles att skjuta på dem.

De maktägande i Ryssland ha också långt före detta kommit till insikt af omöjligheten att kunna tvinga soldaterna att använda sina vapen mot fränder, vänner, bekanta — mot människor i egna hemtrakter, och ha därför sedan längre tid användt metoden att alltid förlägga de värnepliktiga till delar af riket så långt aflägsna som möjligt från deras egna provinser. Men äfven denna kallblodigt cyniska metod har visat sig långt ifrån fullt tillförlitlig. Allt oftare har det under senare tid händt, att soldater endast med hotelser om blodiga straff kunnat drifvas att begagna vapen mot obeväpnade medmänniskor, och att äfven då de det gjort ett större eller mindre antal likvisst underlåtit att följa flertalets exempel. Ju mera upplysning, som sprides bland massorna af folket, desto flera värnepliktiga kommer det att finnas, som icke låta förmå sig att använda yttersta våld mot medmänniskor, som icke begått några brott, eller med andra ord: desto mindre pålitlig blir armén såsom stöd för den rådande regimen, för autobyråkratin, som gömmer sig bakom självhärskaremaktens skylt. Möjligheten att använda armén såsom stöd för systemet beror således

främst af möjligheten att kvarhålla nationens flertal i okunnighet och andligt mörker.

Huru väl detta inses både af de maktägande och af den revolutionära oppositionen i Ryssland, är väl kändt. Ända sedan reaktionen efter de första reformåren under Alexander II, på nytt blef rådande i tsarriket, ha de maktägande gjort allt för att undanhålla massorna af folket alla tillfällen till bildning och för att göra den bildning fåtalet förunnats så litet betydelsefull och fruktbringande som möjligt. Men i samma mån ha ock enskilda medborgares ansträngningar att sprida upplysning bland massorna mångfaldigats och vunnit i intensitet. Från början af det nya uppsvinget under Alexander II:s tid har den revolutionära oppositionen insett att den endast genom att upplysa de djupa leden kunde vinna verkliga framgångar. Förtviflan och förbittring öfver den oblidkeliga, fasansfulla grymhet, hvarmed de maktägande mötte alla försök att väcka och upplysa nationens flertal, drefvo väl de revolutionära under någon tid att främst sätta sin lit till andra, våldsamma medel. Men icke ens under de år då terrorismen var som starkast, upphörde det ihärdiga upplysningsarbete, som af de styrande stämplades såsom brottslig propaganda och bestraffades som sådan. Och sedan dess har detta arbete vuxit ofantligt i omfattning och effektivitet, tills det numera faktiskt icke blott utgör hufvuduppgiften för den revolutionära oppositionen utan äfven börjat visa sådana resultat, att detsamma af de maktägande betraktas såsom hufvudföremålet för alla deras undertryckningssträfvanden och försvarsåtgärder.

Såsom stöd för det rådande, autobyråkratiska systemet, befinner sig således äfven armén i Ryssland i en utveckling, som ovilkorligen inom en viss gifven tid måste göra densamma obrukbar för sådant ändamål. Hvarken regeringens eller någon annan makt kan numera stäfja spridningen af upplysning och bildning bland massan af nationen och därför kan icke heller någon makt förekomma att armén småningom blir genomsyrad af uppfattningen att dess främsta plikt är plikten mot nationen, icke mot regeringssystemet, som blir alltmera fiendtligt mot det verkliga folket, alltmera ett system, som tillgodoser fåtalets intressen på de mångas bekostnad.

Men med allt detta har ännu icke något som helst svar gifvits på frågorna huru länge den nuvarande regimen skall kunna upprätthållas och af hvilken natur omhvälfningen sannolikt kommer att bli. Något exakt svar kan gifvetvis icke heller formuleras. Allt som härvid står i mänsklig förmåga är att göra sannolikhetskalkyler, att skärskåda utvecklingen under tiden sedan den revolutionära oppositionen

börjat arbeta systematiskt och följdriktigt, att söka fastslå huru långt denna utveckling i närvarande stund hunnit och däraf draga slutsatser för det kommande.

Gentemot dem, som tro att den ryska revolutionen inom ingen lång tid kommer att nå påtagliga resultat, invändes vanligen att missnöje och revolutionära sträfvanden redan under många tiotal år sökt göra sig gällande i Ryssland utan att leda till någonting, att terrorismen blott orsakade en period af reaktion, skarpare och mera ihållande än någon föregående, att den liberalism och framstegsvänlighet, som i början af sextiotalet bragte bondeemancipationen och de öfriga stora reformerna till stånd, icke lyckats åstadkomma någonting varaktigt, att böndernas, massans af nationen, respekt och vördnad för tsaren och hans makt omöjliggöra hvarje praktiskt resultat inom en öfverskådlig framtid af oppositionens sträfvanden och arbete o. s. v.

Skenbart hafva ju dessa och liknande åsikter skäl för sig, men endast skenbart, emedan de fotas på bedömanden efter ytan. Det är icke riktigt att de sedan åtskilliga årtionden pågående revolutionära sträfvandena icke ledt till någonting. Tvärtom är det just den revolutionära oppositionen man har att tacka för t. ex. medgifvandet för kvinnor att vinna universitetsbildning, ett medgifvande, som varit af ofantligt värde såväl för utvecklingen i gemen som för utbredningen och fördjupandet af den revolutionärt oppositionella rörelsen. Likaså är det den revolutionära oppositionen, hvilken utfört hufvudparten af det upplysningsarbete, som trots alla de oerhörda svårigheterna och offren redan inom vida kretsar af nationen underminerat respekten för tsardömet i så hög grad, att detsamma kunde ersättas med snart sagdt hvilken annan styrelseform som helst utan rubbning af folkets jämnmod. Och slutligen är det de revolutionära, som omvändt det öfvervägande flertalet af Rysslands två millioner arbetare till socialistiska och revolutionära idéer, som organiserat drygt hälften af dessa två millioner arbetare och som sålunda skapat en pålitlig och entusiastisk armé af framtidsmän, fullt pålitliga och villiga att träda fram den dag de komma att behöfvas.

Lika grundlös är åsikten att terrorismen icke åvägabragte någonting annat än en ny period af våldsam reaktion. Denna period hade faktiskt börjat redan flera år före uppträdandet af terrorismen, som i själfva verket framtvingades af reaktionen. Det upplysningsarbete bland de djupa leden af folket, som trots regeringens visade afvoghet mot all folkbildning bedrefs af isynnerhet universitetsungdomen i Ryssland, vardt inom kort tsardömet en nagel i ögat och förföljdes med en hänsynslöshet, hvartill nyare tiders historia icke förmår uppvisa något

motstycke. För att finna ett sådant måste man gå tillbaka till kättareförföljelsernas och religionskrigens tidehvarf. Förtviflan öfver att se hundrade sinom hundrade unga män och kvinnor inspärras i fästningskasematterna, förvisas till öde vrår af riket, deporteras till Sibiriens allra värsta trakter, eller summariskt afrättas, var det som dref en del af de därförinnan endast teoretiskt revolutionära att gripa till våldsmedel och organisera den s. k. terrorismen, som under flera år icke blott afvände all uppmärksamhet från folkupplysningsarbetet, utan faktiskt dref regeringen och tsaren ända till ett officielt beslut att sammankalla representanter för folket för att taga del af deras åsikter om styrelsesättet. Att terroristerna då begingo det ödesdigra taktiska felgreppet att aflifva Alexander II berodde på bristande kännedom om hvad som föregick inom tsarens närmaste omgifning och hvad där beslutits. Men icke ens detta felgrepp kan med fullt fog sägas ha orsakat fortsättningen af den reaktionära regimen. Alexander III var tvärtom till en början besluten att fullfölja sin fars afsikt att sammankalla ett slags rådgifvande församling, men förmåddes att afstå därifrån af en man — prokuratorn i heliga synoden, Pobedonostseff — hvars reaktionära åskådningssätt ingalunda berodde på det de revolutionära gjort eller låtit, utan var honom nära nog medfödt. Han hörde till dem, som aldrig billigat den andre Alexanders folkliga reformer, som i envåldsmakten och ortodoxin sågo de enda vilkoren för Rysslands framtid och som därför mera än någon annan afskydde och motsatte sig alla sträfvanden för spridande af upplysning bland massorna. Han var det, som lyckades tillvälla sig det afgörande inflytandet öfver Alexander III och i sista stunden förmå honom att ändra sitt beslut rörande inkallandet af folkrepresentanter — därmed hade terrorismen intet direkt att skaffa. Huru föga man än själf må gilla terroristiska våldsmedel, kan man på grund af dessa oförnekliga fakta dock icke undgå att erkänna det terroristerna i slutet af sjuttio- och början af åttiotalet i alla fall nådde så stora resultat, att man kan förstå tankegången hos dem, som nu på nytt tillgripit liknande försvarsmedel gentemot regeringens hänsynslösa politik.

Ännu mindre fog äger påståendet att den liberalism, som i början af sextioåren framdref bondeemancipationen och de öfriga stora reformerna, icke åstadkommit något varaktigt. Det är visst riktigt och sannt att de flesta af dessa reformer under den följande, långa reaktionära perioden till stor del förvanskats, men det oaktadt måste hvarje opartisk bedömare af utvecklingen i Ryssland medgifva att hela det ryska samhället i grund omgestaltats genom dessa reformer. Man måste ihågkomma att då det öfvervägande flertalet af den ryska na-

tionen utgjordes af lifegna, som knappast ägde några slags rättigheter. De voro icke ens direkt tsarens undersåtare, utan stodo helt och hållet under sina ägares herravälde. Endast dessa, jord- och trälägarna, styrdes af regeringen och dess ämbetsmän, hvilka blott medelbart hade att skaffa med det egentliga folket. Styrelsesättet var med andra ord i viss mån patriarkaliskt, ett slags husbondevälde, utöfvadt af tsaren och hans tjänstemän öfver ett relativt fåtal godsägare och deras vederlikar, af dessa öfver folkets massa. Under sådana förhållanden kunde det icke bli tal om någon rörelse på bredare bas för vinnande af utvidgade politiska rättigheter. Endast ett ringa fåtal individer ägde tillräcklig upplysning för att ens fatta nödvändigheten af reformer åt detta håll, endast detta fåtal kunde därför protestera och göra opposition mot den återgång till reaktionär politik, som kort efter bondeemancipationens genomförande ägde rum.

Sedan dess ha föga mer än fyratio år förflutit, en försvinnande kort period i ett folks utvecklingshistoria, men därunder ha förhållandena, trots tsarismens alla försök att hålla utvecklingen tillbaka, så i grund förändrats, att numera icke ens absolutismens egna anhängare våga hoppas någon längre framtid för denna. Den historiska utvecklingen fortskrider knappast någonsin jämt och utan afbrott, tvärtom kan man nästan alltid konstatera att den så att säga ryckvis föres framåt, för att sedan under någon tid skenbart stagnera. Så ock utvecklingen mot liberalism i Ryssland. De frisinnade idéströmningarna under Alexander I:s tid utmynnade i December-upproret omedelbart efter hans död. Oppositionen omfattades då af endast ett ringa fåtal medlemmar af de högsta samhällsklasserna. Alla öfriga till och med af de bildade voro helt och hållet främmande för dessa idéer. Folket själft förstod dem alls icke. Trettio år senare hade utvecklingen, trots Nikolai I:s järnhårda despotism, dock hunnit så långt, att den nya frisinnade rörelsen blef ofantligt mycket bredare och mera omfattande. Så godt som hela det yngre, bildade Ryssland, anslöt sig med otrolig entusiasm till de sträfvanden, hvilkas förnämsta och viktigaste resultat var lifegenskapens upphäfvande, och på samma gång blef ifvern att förvärfva västerländsk vetenskaplig bildning så stor, att inom mycket kort tid i Ryssland uppstod en upplyst och bildad medelklass, sådan där förut helt och hållet saknats.

Nu kunna de räknas i tiotusental, de män och kvinnor, som besitta tillräcklig upplysning för att inse oförenligheten af autokratiskt regeringssätt med människovärdiga existensvilkor för nationens flertal och som göra sitt bästa för att bland folket själft sprida liknande upplysning. Ur de ännu fyra korta årtionden tillbaka lifegna bön-

dernas klass ha framgått miljoner industriarbetare, som i bildning och upplysning stå ojämförligt mycket högre än medeltalet af allmogen och som därför nästan undantagslöst slutit sig till oppositionen, omfatta socialistiskt-revolutionära idéer och äro beredda att när helst tillfälle erbjuder sig omsätta sina idéer i handling. Nu står regeringen, tsardömet, genom sina tjänstemän af olika grader i direkt beröring med själfva folket, som sålunda dagligen och stundligen får erfara hvad det vill säga och hvad det medför, att rätts- och skyddslöst ligga i händerna på en oansvarig tjänstemannakår, som använder sitt okontrollerade inflytande så godt som helt och hållet för vinnande af egna fördelar på deras bekostnad, hvilkas väl den borde hafva till uteslutande ögnamärke. Förut kunde och måste allmogen hålla sina omedelbara herrar, godsägarna, ansvariga för alla missförhållanden. Nu är det tsarens tjänstemän, regeringen, som i menige mans ögon bär allt ansvar. Inom en snar framtid, i mån som upplysningen stiger, måste insikten att det är själfva systemet, autokratin, tsardömet, som omöjliggör all förändring till det bättre, bli allt allmännare och därmed respekten, vördnaden för tsaren personligen förintas.

Ännu fortlefver nog denna vördnad på de flesta håll, om ock i betydligt modifierad form, men att den icke i längden kan motstå den nya tidsanda, som alltmera gör sig gällande i Ryssland, inses af enhvar. Därmed faller äfven tsarismens sista verkliga stöd, därför är det kvarhållande af folket i djupaste möjliga okunnighet och andliga mörker är ett lifsvilkor för tsardömet.

Det är, såsom af dessa antydningar framgår, en väldig omsvängning utvecklingen i Ryssland under de sista fyratio åren trots allt åvägabragt. Enväldet står numera ansikte mot ansikte med folket själft och bland detta folk befinna sig jäsningsämnen på alla håll i en verksamhet, som icke mera kan undertryckas. Därtill förslår icke tsardömets, autobyråkratins makt och därför kunna inga tvifvel hysas om att dagarna för dess välde äro räknade — om också ingen ännu med visshet kan säga huru många de äro. Men behåller man i minnet huru ofantligt stora framstegen under de sista fyra årtiondena i alla fall varit och tar man i betraktande att utvecklingen, i mån som den gör sig gällande inom flera lager af samhället, äfven måste vinna i snabbhet, så kan man knappast komma till annan slutsats än att redan de nästa tio åren måste komma att medföra den omhvälfning, som från ett byråkratiskt envåldsdöme förvandlar Ryssland till en konstitutionell monarki — eller till mera.

Härmed ha vi kommit till frågan om hvilken form omhvälfningen

sannolikast kommer att ikläda sig, om den kan antagas komma att bli en blodig revolution eller en oblodig evolution. Detta kommer så godt som uteslutande att bero på de maktägande själfva. Ju längre de motsätta sig all utveckling i frisinnad anda, desto större bli utsikterna för en våldsam omstörtning. Ju förr de inslå på de verkliga reformernas väg, desto sannolikare är det att den stora förändringen kunde genomföras utan våldsamma konflikter. I andra europeiska länder kunde man tänka sig revolutioner, som efter en kort våldsperiod skulle och måste utmynna i på nytt ordnade förhållanden, i Ryssland icke. Där skulle en revolution utan minsta tvifvel leda till mångåriga, ytterst svåra slitningar och intressekonflikter, hvilkas slutliga resultat det vore mer än vanskligt att söka förutsäga. I andra länder är folket vant vid en högre eller lägre grad af självstyrelse, äger mer eller mindra medvetna traditioner af denna art och behöfver därför icke skapa något helt och hållet nytt, utan endast i nödiga delar förändra och utveckla förut bestående institutioner. I Ryssland är förhållandet ett helt annat. Där måste hela samhällsskicket omskapas och skall detta ske på en gång, till följd af en revolution, som våldsamt och plötsligt öfverflyttar all makt till helt nya och ovana händer, så kan det alls icke försiggå utan ett kaotiskt interregnum af allra värsta art. I andra länder i Europa utgör de smärre jordägarnas talrika klass ett återhållande element, som under alla förhållanden förmår åvägabringa att åtminstone det bästa af det bestående lämnas orubbadt. I Ryssland finnes ingen sådan klass. De forna lifegna ha ännu icke blifvit fria, själfägande bönder. De ha intet intresse af att det bestående i några stycken bibehålles, tvärtom äro de besjälade af öfvertygelsen att en omstörtning däraf i högst väsentlig mån skulle lända dem till materiell fördel, hvarför de äfven sannolikast skulle komma att utgöra det svårast tyglade elementet, så snart de existerande samhällsbanden blefve lösta. Själfva den okunnighet hos folket, hvari enväldet söker sitt stöd, och den kommunism beträffande jordegendomen, som flerstädes i Ryssland är rådande, skulle af bönderna göra revolutionärer af farligaste slag, gentemot hvilkas tallösa massor hvilken regering som helst skulle stå maktlös.

Allt tyder sålunda på att en revolution i Ryssland skulle bli af mycket våldsam karaktär, både till sitt utbrott och till sina följder, liksom allt ger vid handen att en sådan revolution blir oundviklig, om den nu rådande reaktionära regimen får ostördt råda under någon längre tid. Men detta är lyckligtvis icke sannolikt.

Jämte de egentliga revolutionära, de hvilka så att säga utföra det oppositionella grofarbetet, finnes i Ryssland ett mindre radikalt

oppositionsparti, som dagligen vinner i styrka och omfattning, tack vare den dagligen sig utbredande öfvertygelsen att en revolution endast genom snart införande af allvarligt menade och omfattande reformer kan förekommas. Inom ingen af de upplysta kretsarne i Ryssland djärfves man numera förneka att det närvarande tillståndet är ohållbart, att genomgripande reformer äro oundgängliga. Icke ens den ledande byråkratin förmår längre dölja sin villrådighet, sin känsla af att systemet i det närmaste löpt linan ut och att endast en förändring af metoder kan förskaffa detsamma en ny frist. Men förändringar som inkräkta på systemets maktfullkomlighet, vilja dess försvarare icke veta af och därför söker man räddningen i sväfvande löften och intetsägande manifest, medan man samtidigt till det yttersta skärper våldsåtgärderna mot oppositionen. Medan herr von Plehve låter tsaren utfärda i dunkla och mångtydiga ordalag affattade proklamationer om blifvande reformer, för att insöfva folket, släpper han lös pöbeln mot judarna och polisen mot de oppositionella elementen, till rikets fängelser — såsom i detta nu är fallet — icke längre kunna mottaga nya häktade. Han vågar icke — lika litet som någon annan rysk statsman ännu vågar det — ärligt upplysa tsaren om att den tid står för dörren, då Rysslands utveckling kräfver andra former för styrelsesättet än härtilldags. Och de som personligen stå tsaren närmast förmå ännu icke inse att hans själfhärskaremakt är vordet ett ljudande ord, men intet mera, att han i själfva verket skulle erhålla större makt genom att denna fotades på, bestämdes och begränsades af lag, än han nu kan utöfva oberoende af den byråkrati han behöfver för maktens utöfvande och till hvilken hans makt faktiskt öfvergått. Inom Rysslands högsta sociala kretsar, som stå i personlig beröring med monarken, är man visst högeligen missnöjd med det nuvarande tillståndet, med den rådande regimen, och upphör därför icke att intrigera mot dem, som sitta inne med makten. Men sådana intriger äro icke annat än »fronderande», sådant missnöje har icke sin rot i öfvertygelsen att folket måste få rätt att bestämma öfver sina egna öden, sådan opposition besjälas icke af ärlig vilja att genom lag uppdraga gränserna för regentens makt och öfverlämna allt utom dessa gränser åt folket själft. Därför kan den knappast leda till annat eller mera än på sin höjd personförändringar, till famlande, vacklande och palliativer, tillgripna i nödens stund.

Men bakom denna står en annan opposition, alla de verkligt upplysta samhällslagrens opposition, företrädd af män som t. ex. de två adelsmarskalkarna Stahovitsch och furst Peter Dolgorukoff, hvilkas protester mot den rådande regimen ännu icke upphört att genljuda i

Ryssland. Det är detta parti — »de liberala» såsom de benämnas — regeringen måste lyssna till om den vill undgå att föra Ryssland till en katastrof, och detta parti befinner sig i lika snabb som glädjande tillväxt, tack vare främst dess talangfullt redigerade och synnerligt väl underrättade, i Stuttgart utkommande organ »Osvoboschdenie» (Frigörelse). Ännu bildar den liberala oppositionen icke ett fast organiseradt parti, ännu vilja några dess medlemmar och ännu flera dess vänner icke vara med om direkt arbete för störtande af tsardömet, utan hoppas kunna komma till ett frisinnadt *modus vivendi* med detta. Men de liberalas organ har långt före detta öppet förklarat att endast ett ersättande af själfhärskaredömet med en konstitutionell monarki kan tillfredsställa de moderata framstegsvännerna, och för hvar dag som går omfattas denna åsikt af allt flera af reformifrarna.

Ställningen i detta nu är i mer än ett afseende icke olik den, som rådde omedelbart efter Nikolai I:s död. Nu som då råder missnöje med det närvarande öfverallt. Nu som då ger sig detta missnöje uttryck i allehanda utbrott bland folket. Nu som då enas nationens upplysta element alltmera om att genomgripande reformer *måste* införas. Men nu är missnöjet mycket mera medvetet än då riktadt mot själfva det autokratiska systemet. Nu gälla utbrotten bland folket icke liksom då enskilda individer, godsägare och tjänstemän, utan illustreras nästan alltid af ropen »ned med tsardömet». Nu yrka de upplysta elementen öppet en förändring af styrelsesättet, icke blott genomförande af reformer, såsom då. Oppositionen är bredare, djupare, mera omfattande till sina syften och mera målmedveten än förut, medan grunden för själfhärskarens, för regeringens makt blifvit alltmera undergräfd, både materielt och i folkets medvetande.

Därtill böra läggas de verkligt revolutionära elementen, som för fyratio år sedan alls icke existerade, men som nu vunnit sådan omfattning och sådant inflytande, att de faktiskt utgöra den stora liberala oppositionens bästa stöd och vapen. Ty för hvarje helst i någon mån klarsynt betraktare af förhållandena är det uppenbart att de revolutionära dagligen vinna flera anhängare och större sympatier — allenast arbetarnas tillslutning till dem bevisar detta till fullo — och därför kunna de liberala med allt fog yrka att endast deras rådslag kunna rädda Ryssland från den våldsamma revolution, mot hvilken reaktionen med all makt drifver den ryska nationen.

Det är icke troligt att utgången nu blir en annan än i början af sextiotalet. Det närvarande missnöjes- och orostillståndet kan icke utmynna i annat än att till makten kommer en man, hvilken — liksom Miljutin under Alexander II — är genomträngd af öfvertygelsen

att en systemförändring utgör den enda räddningen och som får fullmakt att vidtaga med reformer, som göra revolutionen omöjlig genom att göra det möjligt för de revolutionära att ägna sig åt fredliga sociala reformsträfvanden. Att reformerna denna gång måste gå betydligt längre än afsikten var under den nuvarande tsarens farfars första regeringsår, ligger i öppen dag, likasom att det nu icke liksom då skulle bli möjligt att, sedan de en gång införts, omintetgöra reformerna genom att i detalj kringskära dem. Ty denna gång måste samhällsreformer i Ryssland främst bli af politisk art och därför måste den första ovilkorligen bli ett lösande af de band, som nu hålla det offentliga ordet fjättradt, på det att nationens egna önskningar och åsikter må kunna bli kända och tagas hänsyn till vid reformarbetet. De hundratusental exemplar »underjordiska» tidningar och broskyrer, som trots allt regeringen gör för att hindra det, cirkulera i Ryssland, bevisa bäst huru starkt och vida spridt behofvet blifvit af annan läsning än sådan censuren tillåter och därför kräfves ingen synnerligt hög grad af statsmannavisdom för att inse att en förnuftig, lagbunden grad af frihet för det tryckta ordet erbjuder större säkerhet mot rent revolutionär literatur än förbud mot all diskussion af allmänna angelägenheter. Därför skulle det tryckta ordet, en gång fritt, icke på nytt kunna klafbindas och lika litet införda reformer återtagas. Den nya utveckling, som ovedersägligen står för dörren i Ryssland, måste därför ofelbart i sinom tid leda till ett konstitutionelt statsskick — antagligast inom ingen lång tid.

Detta inses naturligtvis af upplysta ryssar inom alla samhällslager och därpå beror det till stor del att så många ännu tveka att aktivt taga del i oppositionen. Men i mån som de revolutionära sträfvandena vinna större framgång, i mån som en plötslig, alltomfattande och våldsam omstörtning blir mera hotande, vinner också insikten terräng att de verkliga ryska fosterlandsvännerna endast genom att ansluta sig till oppositionen och göra denna öfverväldigande stark, kunna åvägabringa en evolution, som gör revolution öfverflödig.

De revolutionäras underminerande arbete är därför af utomordentlig vikt, men sannolikast är att detta arbete icke kommer att leda till en våldsam omhvälfning, utan kommer att föra till makten de frisinnade, men icke revolutionära, element, hvilka i en gradvis skeende reformering af det bestående se den riktiga vägen för Rysslands framtida utvecklig. Den snabba tillväxten af oppositionen, den ständigt stegrade oron inom de flesta befolkningslager, regeringens oförmåga att med kraftåtgärder åvägabringa lugn — allt detta tyder på att dagen, då förändringarna komma att börjas, icke mera är långt af-

lägsen. När som helst kan ett eller annat inträffa, som skulle bringa den att gry, därför gäller det att icke låta hoppet fara, icke tålamodet brista.

Konni Zilliacus.

Vi införa här nedan en noggrann öfversättning af det öppna bref till Rysslands justitieminister, som i Revolutsionnaja Rossija publicerats af hr Polivanoff, f. d. politisk fånge i Schlüsselburgs fästning. Författaren till detta i all sin måttfullhet skarpa »j'accuse» blef år 1882 af en krigsrätt dömd till döden. Orsaken härtill var ett af honom vågadt försök att ur fängelset i Saratoff befria socialisten-revolutionären Novitskij. Dödsstraffet uteblef dock och ersattes med fängelse på lifstid. Först inspärrades Polivanoff i Alexejeffskij-ravelinen i Petro-Paulovska fästningen, hvarifrån han efter några år flyttades till Schlüsselburg. Efter *20 års* fängelse skickades han år 1902 till straffkolonierna i Sibirien, hvarifrån han i april detta år lyckligen rymde till Paris. Författaren torde vara den första som med lifvet kommit ur detta fasansfulla fängelse. Nedanföljande afslöjanden, ett resultat af 20-åriga bittra erfarenheter, gifva oss en gång en tillförlitlig bild af det ryska envädets tortyrkammare.

Öppet bref till justitieministern Muravjeff.

H. H.

Till Eder, såsom kejsarrikets generalprokurator, hvars skyldighet det är att öfvervaka lagarnas noggranna efterlefnad, vänder jag mig i afsikt att göra Eder uppmärksam på lagarnas systematiska öfverträdande, sådant detta förekommer på ett afstånd af endast 60 verst från hufvudstaden och Eder uppehållsort, nämligen i Schlüsselburgs fästning. Om härtill lägges, att dessa brott mot lagar, anförtrodda i Edert hägn, upprepats 19 år å rad, blir denna sak otvifvelaktigt af riksviktig beskaffenhet och förtjänt af Edert allvarliga beaktande. Den omständigheten att de för olagligheterna utsatta varit personer, som förklarat den nuvarande regeringen krig och som öfverträdt lagarna, förpliktigar Eder endast att fortast möjligt göra ett slut på det, som försiggår i Schlüsselburgs statsfängelse. Personer, som äga att öfvervaka den statliga ordningen och lagarna, få naturligtvis icke föregå med exempel på laglöshet, ty i så fall skulle deras handlingssätt vara egnadt att rättfärdiga fienderna till den förefintliga statliga ordningen.

I lagkodexens XIV tom finner man en allerhögst stadfäst förordning af den 19 juni 1887 angående fängelset i Schlüsselburg.

I enlighet med detta stadgande placeras i fästningen i Schlüsselburg politiska förbrytare. Men — pro primo — af hvad orsak inspärrades P. V. Karpovitsch*) i detta fängelse, ehuru han dömdes af domstolen i Petersburg för brott enligt paragraf 1454 strafflagen, det vill säga såsom kriminell och ej såsom politisk brottsling? Och pro sekundo: hvarför inspärras ej på långt när alla, som blifvit dömda till tvångsarbete för politiska förbrytelser, i Schlüsselburgs fästning? Hvem afgör då frågan, hvilka som skola interneras där, hvilka ej? Det förefaller, som om öfver en person, hvilken blifvit dömd af en särskild, just för dylika fall tillkommen domstol, fälles en ytterligare dom, hvarvid synes fungera en hemlig, administrativ domstol, som — därom kan man öfvertyga sig här nedan — fördubblar, ja tredubblar det straff, som pålagts förbrytaren af den förstnämnda domstolen. Vi måste erkänna, Ärade Herre, att ett sådant förfarande står i strid med rättens elementäraste grundsatser.

A) Det finnes intet fängelse, där fångarna skulle hafva beröfvats förmånen att få mottaga besök af sina närmaste släktingar, af sin egen far eller mor, men i Schlüsselburg hafva inga dylika besök tillåtits alltsedan detta fängelse inrättats, eller således i 19 år. En af de därstädes inneslutna (Popoff), som anhållit om ett besök af sin gamla mor, hvilken än en gång före sin död önskade få se sin son, fick afslag på sin begäran, och ändå har Popoff utan att hafva fått sammanträffa med någon redan suttit fängslad i öfver 20 år (2 år i Alexejeffskij-ravelinen af Petro-Paulovska fästningen och mer än 18 år i Schlüsselburg.)

B) Skriftväxling med närmaste anhöriga är visserligen tillåten, dock under de mest inskränkande villkor: högst 2 bref årligen, hvarvid brefvet ej får bestå af mer än ett ark postpapper. Endast om sin hälsa, sina sysselsättningar och familjeangelägenheter är det tillåtet att skrifva. I intet fall får fängelset eller fängelselifvet vidröras; det är till och med förbjudet att nämna orten, där man afsitter sitt straff. Efter vederbörlig censur från fästningschefskapets sida, skickas brefvet för ytterligare censur till polisdepartementet, som årligen förstör ett antal bref, trots deras fullkomligt oskyldiga innehåll. Tilläggas bör ännu att äfven för släktingar, som skriftväxla med de fänglade genom polisdepartementet, en rad inskränkande bestämmelser finnas stipulerade vid brefväxlingen. Jag bifogar ytter-

*) Karpovitsch — mannen, som föröfvade det misslyckade attentatet mot den heliga synodens ökände öfverprokurator Pobjedonostzeff.

nera, att denna storartade nåd beskärdes fångarna först år 1897. På letta sätt voro de som tidigare aftjänat sitt straff enligt tukthusregim i Petro-Paulovska fästningen, beröfvade denna förmån i 15 år; andra erhöllo den visserligen efter en kortare tid än så, men ingen fick den dock förr än efter 10 års fängelse.

C) Det existerar intet fängelse, där fångarna icke skulle få mottaga frivilligt materielt understöd, vare sig i penningeförsändelser eller matvaror. Alla tukthusfångar hafva rätt att mottaga frivilliga gåfvor (s. k. podajanje)*), med undantag af de politiska förbrytare som placerats i Schlüsselburgs fästning, där icke blott alla slags försändelser af pengar, böcker och andra saker äro förbjudna, utan det ej ens är de fängslades släktingar tillstadt att till polisdepartementet öfverstyra penningar i och för inköp af böcker till fängelsebiblioteket.

D) Det finnes intet fängelse som skulle stå utom prokuratorsämbetets och fångvårdsöfverstyrelsens kontroll — i Schlüsselburg består den enda kontrollen i direktorns för polisdepartementet, chefens för gendarmkåren eller inrikesministerns rätt sällsynta besök (en gång på 2—3 år) det vill säga i en inspektion af personer, som direkt äro intresserade af detta fängelse, som godtyckligt kunna låta inspärra hvem helst det vara må just i detsamma; som affatta ordningsreglerna för fångarnas regim, regler, hvilka stå i strid med rikets grundlagar. Därtill företages denna inspektion på ett sätt, som gör den till en tom formalitet; förr i tiden kunde det till och med hända att personer, som låtsade vara stadda i revisionsärenden, besökte fängelset i syfte att förskaffa sig ett nöje genom att gyckla med sina fängslade fiender. Såsom exempel på dylik nedrighet kan tjäna general Orzewskij's första besök (i januari 1885), men särskildt ministeradjoint Schebeko's uppförande vid hans historiskt ryktbara inspektion i Schlüsselburg år 1888 (i juli), när denne modige general först hotade med prygel och sedan gallskrek öfver hela fängelset: »Ni terrorismens handtlangare!» Resultatet af dessa besök blef stundom att man tog itu med nya inskränkningar eller också fråntog de inspärrade någon rättighet, som chefskapet tidigare gifvit dem. År 1889 — kort före Durnovos **) ankomst — blef det officielt tillåtet, att åt de schlüsselburgska fångarna utgifva dem tillhöriga böcker. Herr Durnovo, som fann detta nästan vara ett brott mot fängelsets grundlagar, råkade i svår förtrytelse och föreskref att böckerna omedelbart skulle från-

*) I Ryssland är den seden rådande, att rikare personer vid vissa högtidliga tillfällen, såsom namnsdagar och andra dagar låta bespisa »olyckliga» såsom till exempel sjuka, fattiga och tukthusbjon.

**) Polisdepartementets dåvarande prefekt.

tagas fångarna. Utförandet af denna befallning framkallade ett s. k. »hungeruppror» i fängelset*) och ett självmordsförsök af en fånge, som sökte beröfva sig lifvet genom att afskära sin pulsåder.

E) I förordningen angående fängelset i Schlüsselburg lyder andra punkten: »de dömda inspärras i fängelset på den tid, som finnes angifven i domen». Vid första påseende erbjuda dessa ord intet särskildt egendomligt och det tarfvas en noggrann bekantskap med fängelselifvet i Schlüsselburg för att fullt fatta dess verkliga, grymma innebörd. Denna med jesuitisk slughet utarbetade fras beröfvar de i Schlüsselburg internerade alla de förkortningar i strafftiden som föreskrifvas af lagen (§ 341 anm. 2 tom XIV Lag om personer, stälda under bevakning) till förmån för de förbrytare, som aftjäna sitt straff vid grufvorna. Samma fras upphäfver ock den i §§ 299—310 i lagen angående deportationsfångar gifna föreskriften om deras indelande i tre olika kategorier. På detta sätt kvarhåller den ryska regeringen, i det den bryter sina egna lagar, i fängelset personer, hvilka redan för flere år tillbaka haft rätt att blifva villkorligen frigifna**) eller till och med fullständigt aftjänat sitt tukthusstraff. Blott och bart genom denna omständighet blifva alla så kallade »förmåner», hvilka under de senaste åren tilldelats de fängslade, inför en opartisk person lika narraktiga som intetsägande. Det är visserligen sant, att man numera behandlas hyggligt i Schlüsselburg, att födan är anständig, att det är tillåtet att läsa fjolåriga tidskrifter och annat dylikt. Men när man betänker att en person, som efter att för 12 eller till och med flere år tillbaka hafva öfverförts till de kriminella tukthusfångarnas kategori borde hafva haft rättighet att bo hemma, i kretsen af sin familj, sköta om hushållet, opåtaldt, ehuru under kontroll, få brefvexla, prenumerera på alla censurerade böcker, tidskrifter och tidningar — att för en dylik person tillåtelsen att få läsa tidskrifter för det förflutna året (tidningar på inga villkor!) anses såsom en »förmån» som han till och med bör värdera, då verkar det löjligt... Om någon skulle invända att fångarna i andra fängelser ej ens tillåtas läsa fjolåriga tidskrifter, kan man genmäla att man i dessa »andra fängelser» icke håller folk inspärrade i 20 års tid och mera. Enligt § 305 af förordningen om deporterade, borde öfverhufvud alla fångar i Schlüsselburg (med undantag af Karpovitsch, som dömdes år 1901) hafva öfverförts

---

*) Hungeruppror kallas de ryska politiska fångarnas vägran att emottaga och förtära fängelsets kost för att genomdrifva vissa fordringar. Detta slags »strejk» har ofta haft åsyftadt resultat.

**) Egentligen motsvarar uttrycket »villkorligen frigifven» icke det ryska uttrycket i texten (vóljnaja kománda). Det förra innebär större frihet än det senare.

;ill »Vóljnaja Kománda» det vill säga blifvit villkorligen frigifna, men nan äflas med att fortfarande kvarhålla dem i fängelse under så stränga och inskränkande villkor, att ej ens de till tvångsarbete dömda brottslingarna på ön Sachalin, hvilka hänföras till lägsta kategorin, hafva fått känning af något dylikt.

Popoff sitter såsom tukthusfånge sedan 23 år och har olagligen hållits i fängelse redan öfver 14 år.

Morozoff och Frolenko tillbringa sitt 21:sta år därstädes. Olagligen hållits i fängelse öfver 12 år.

Vera Figner, Aschenbrenner och W. Ivanoff sitt 19:de år. Olagligen mer än 10 år.

Lukaschevitsch och Novorusskij sitt 16:de år. Olagligen öfver 7 år.

Antonoff, Lopatin, S. Ivanoff och Starodvorskij sitt 16:de år. Olagligen likaledes mer än 7 år.

Således står fästningen i Schlüsselburg såsom det enda fängelset, där inspärrning på lifstid — i strid mot lag — förekommer; ty kriminella brottslingar, som blifvit dömda till tvångsarbete för obegränsad tid, skickas till straffkolonierna efter 20 år, af hvilka endast 8 år tillbringas i fängelse.

Jag anser det nödigt att fästa Eder uppmärksamhet vid ytterligare en omständighet. Alla dessa nämda »förmåner» äro ingalunda en följd af regeringens ädelmod eller af dess önskan att mildra de inspärrades öde, utan ett resultat af myndigheternas öfvertygelse om att alla fångarna skulle gå under, ifall man ämnade följa den offerkräfvande regim, som skapats af grefve D. A. Tolstoy och energiskt upprätthölls af direktorn för polisdepartementet Durnovo. Måhända skulle myndigheterna ej heller hafva någonting att invända mot att deras fiender doge bort allesammans, såvida blott allt som händer i Schlüsselburg kunde förblifva hemligt. Vi skola icke tala om tilldragelser af den art som Minakoffs och Myschkins afrättning, Gratscheffskij's självmord genom självantändning, hvarom ryktet gått kring hela Ryssland och Europa. Men också om andra grymheter tränga kommentarier genom Schlüsselburgs tjocka fästningsmurar ut i vida världen. Därför får man i detta fall lof att taga hänsyn till den allmänna meningen. Att de i Schlüsselburg förvarade fångarna hålla på att (ganska snabbt) dö ut därom kan Ni lätt öfvertyga Eder genom en blick på mortalitetsstatistiken för de första åren af fästningens användning som fängelse.

Åren 1882 och 1883 utspelades tidningen »Narodnaja Voljas» tvänne anmärkningsvärda processer*). Af alla dem, som enligt utslaget vid

*) Narodnaja Volja var de ryska nihilisternas berömda organ.

första processen dömts till döden, blef endast Suchanoff afrättad, medan de öfriga benådades. Emeljanoff och tvänne kvinnor (Lebedoff och Jakimoff) kvarhöllos i Trubetskoj-bastionen och 7 andra (Frolenko, Michailoff, Barannikoff, Kljetotschnikoff, Isajeff, Kolodkevitsch och Teterka) flyttades den 31 mars 1882 till Alexejeffskij-ravelinen i Petro-Paulovska fästningen. Här afledo *fem* af dessa (Kljetotschnikoff, Barannikoff, Teterka, Michailoff och Kolodkevitsch), medan Isajeff och Frolenko transporterades till Schlüsselburg (den 2 aug. 1884). Efter *halftannat år* afgick Isajeff med döden och således återstod af dessa sju »*benådade*» endast en — Frolenko — i lifvet. De i den andra processen (mars 1883) inblandade, hvilka alla sex dömts till hängning, blefvo allesammans i anledning af kröningen benådade. Hvilket blef resultatet af denna skenbara benådning? Telaloff dog redan samma år i Trubetskoj-bastionen. De fem kvarlefvande fördes i augusti 1884 till Schlüsselburg, där de *alla gingo under* i följande ordning: i oktober 1884 hängde sig Klimenko, i april afled Buzevitsch; i december s. å. Zlatopoljskij; i oktober gjorde Gratscheffskij slut på sitt lif genom att hälla petroleum öfver sig; i juli 1888 tynade Bogdanovitsch bort.

Inom fem år blefvo således *alla sex* dessa allerhögst benådade offer ihjälpinade. Lönar det sig i så fall att hänga folk när regeringen till sitt förfogande har ett sådant mönster till folkaflifningsmaskin som fästningen i Schlüsselburg. Ifall Ni önskar äga en fullständig lista öfver dem som slutat sitt lif inom detta fängelses murar, vill jag erbjuda Eder en:

År 1884 Minakoff, Klimenko, Tichanovitsch (3),
» 1885 Myschkin, Malovskij, Buzevitsch, Dolguschin, Zlatopoljskij (5),
» 1886 Kobyljanskij, Ignat Ivanoff, Isajeff, Nemoloffskij (4),
» 1887 Gratscheffskij (1),
» 1888 Arontjik, Bogdanovitsch (2),
» 1889 Varynskij (1),
» 1890 Sofia Günsburg (1),
» 1891 Butzinskij (1),
» 1896 Jurkoffskij (1).

Då Stschedrin, I. Ivanoff och Arontjik hämtades till Schlüsselburg, voro de redan psykiskt sjuka. År 1889 blef Konaschevitsch vansinnig och år 1895 — Pohitonoff. Af väl förstådda skäl nämner jag icke dem som lyckligen genomgått sin själssjukdom. In summa hafva af de 17 som 1882 förvarades i Alexejeffskij-ravelinen *sju* (Netschajeff, Kljetotschnikoff, Langans, Barannikoff, Teterka, Kolodkevitsch, Michai-

loff) *aflidit; en* (I. Ivanoff) blef intagen i en dårvårdsanstalt; *en* (Mirskij) — förvisades till Sibirien; *åtta*, bland dem tre rubbade, affördes till Schlüsselburg i aug. 1884 (Stschedrin, Trigoni, Polivanoff, Popoff, Frolenko, Morozoff, Arontjik, Isajeff). Af dessa åtta dogo Isajeff och Arontjik, Stschedrin förpassades till ett dårhus (1896), Polivanoff och Trigoni skickades 1902 till straffkolonierna, sedan de suttit fängslade i 20 år och således aftjänat sitt tukthusstraff. *Popoff, Frolenko* och *Morozoff* sitta fortfarande — på obegränsad tid — i Schlüsselburg.

Till Schlüsselburgska fängelset har alltsedan dess öppnande tills dato förts 59 personer.

Af dessa hafva 8 internerats därstädes i och för verkställande af dem ådömd afrättning (i oktober 1884: underlöjtnant Rogatscheff och löjtnanten baron Stromberg; i maj 1887 Schevyreff, Generaloff, Angrejuschkin, Uljanoff och Osipanoff, alla studerande vid S:t Petersburgs universitet; i maj 1902 Balmascheff*). De återstående hafva gått olika öden till mötes: 2, Minakoff och Myschkin arkebuserades för uppstudsighet mot chefskapet; 3, (Pohitonoff, Stschedrin, Konaschevitsch) hafva i hopplöst tillstånd afförts till dårhus; 2, (Juvatscheff och Krischanoffskij) hafva transporterats till Sachalin för vidare aftjänande af sitt tukthusstraff; 3, (Klimenko, Gratscheffskij, Sofia Günsburg) ha begått självmord; 15, (Tichonoff, Malarskij, Buzevitsch, Dolguschin, Zlatopoljskij, Kobyljanskij, I. Ivanoff, Isajeff, Nemoloffskij, Arontjik, Bogdanovitsch, Varinskij, Gellis, Buzynskij, Jurkovskij) afledo; 12, (Karauloff, Jagoffskij, Manutscharoff, Ljudmila Wolkenstein, Janovitsch, Surovtzeff, Schebalin, Martynon, Orschich, Pankratoff, Trigoni och Polivanoff) hafva skickats till straffkolonierna. De återstående 14 aftjäna fortfarande sitt straff inom fängelset: Popoff, Frolenko, Morozoff, Lopatin, Antonoff, S. Ivanoff, Lukaschevitsch, Novorusskij, Katschur — för obestämd tid; Aschenbrenner, W. Ivanoff, Karpovitsch, Starodvorskij — på 20 år; år 1903 blef strafftiden för Vera Figner bestämd till 2 år; således slipper hon fri år 1904.

Jag har tillåtit mig att framdraga dessa fakta, hvilka redan blifvit historiska, för att Ni bättre måtte kunna bedöma deras ställning, hvilka lyckats öfverlefva de första fängelseårens vedervärdigheter och hvilka fortsättningsvis aftjäna sitt straff i Schlüsselburg. Af den första kontingenten fångar, bestående af 22 personer, hafva *17 gått under*, medan endast *tvänne*, som suttit inspärrade 20 år, lyckats slippa till straffkolonierna och *trenne* fortfarande — för obestämd tid — kvarhållas i denna graf, utan något som helst hopp att någonsin åter-

---

*) Inrikesministern Sipjagins mördare.

vinna friheten. Redan detta enda faktum i och för sig karaktäriserar hela ställningen. Isynnerhet när man därjämte tager i betraktande den förändring i fängelseregimen, som försiggick våren 1902 och återför fångarna till de förhållanden som voro rådande i början på 90-talet. Alla de förmåner, som de under det sista årtiondet åtnjutit, hafva därigenom åter fråntagits dem. Detta är ingalunda någon obetydlighet. Dessa förmåner hafva betalats med högt pris, med priset af kamraters lif; dessa förmåner lifvade icke blott upp fängelselifvets mördande enformighet, utan voro rakt af oumbärliga för bevarandet af den fysiska och psykiska hälsan hos dem, hvilka tillbragt många och långa år i sådana villkor, som fört hälften af deras kamrater i grafven.

Afrättning, själfmord, död, vansinne — som är mera grymt än själfva döden — hota återigen fångarna i Schlüsselburg.

Paris i maj 1903. *P. Polivanoff.*

Den ryska regeringen och världsopinionen.

I senaste häftet af *Nordisk Revy* meddelades en del upplysningar om det intrigspel, som den ryska regeringen genom sin utländska polis på olika håll bedrifver, för att influera på den civiliserade världens opinion, och om en del afslöjanden rörande detta intrigspel, som ingått i olika europeiska tidningar. Sedan dess har den i Paris utkommande veckotidskriften *L'Européen* i olika repriser meddelat uppgifter om en akt af denna intrigkomedi, uppgifter det kan vara af intresse för våra läsare att få del af, detta så mycket mera som *Nordisk Revys* redaktion lyckats erhålla en del upplysningar, som komplettera »L'Européens» meddelanden. Särskildt nu, då det nästan ser ut som om ryska vederbörande ansett lämpligt förhyra en penna också i Sverige (se »Alma Rek» i »Vårt Land» och i diverse landsortsblad) kan det vara skäl att här följa med den ryska politiska polisens verksamhet och arbetsmetoder.

»L'Européens» meddelanden gälla den ryska pariserpolisens uppgifter — ty från denna polis utgår påtagligen hela den klumpigt hopsatta intrigen — om en broschyr, som skulle utgifvas af »de finska patrioternas komité» och afse att afslöja den ryska politiska polisens förbindelser med den franska pressen och med olika franska journalister.

Ett meddelande om det förestående utgifvandet af en sådan broschyr ingick den 18 maj i den ansedda belgiska tidningen »L'Indépendance belge». Tio dagar senare, den 28 maj, innehöll »Figaro» i

Paris en »communiqué», som påpekade att motståndspartiet i Finland måtte råkat i svår brist på sakliga argument, då detsamma nu stode i beråd att öfverföra polemiken mot de ryska författarna i franska blad på de personliga angreppens och smädelsernas område.

Det var till en början allt. Men »communiqué'n» till Figaro hade tillställts bladet af herr Manuiloff under uppgift att den härrörde från — herr von Plehve! Och samme Manuiloff hade någon tid före den 18 maj, jämte en viss herr Hansen, född dansk, som innehar den icke alldeles klara ställningen att på en gång vara anställd både vid franska utrikesministeriet och vid ryska ambassaden i Paris, sökt genom en finne inleda underhandlingar såväl med de ryska revolutionära som med den finska oppositionen. Under försöken att öfvertala den nämde finnen att åtaga sig underhandlareskap, hade både Hansen och Manuiloff pratat åtskilligt om sina relationer både med herr von Plehve och andra, törhända en smula mera än de funno angenämt att ihågkomma, sedan finnen i fråga i bref till Hansen förklarat sig icke tro på möjligheten af några underhandlingar på grund endast af ord och halfva löften genom mellanhand af en man som von Plehve. Särskildt hade Manuiloff bredt på så tämligen tjockt om den ryska polisens i Paris förbindelser med den franska regeringen, det franska postverket (som af honom uppgafs bryta och fotografera bref för rysk räkning) o. s. v. Huru mycket af allt detta tit. Manuiloff för tillfället fantiserade ihop är oafgjordt — och på det hela tämligen likgiltigt. Huru som helst måste den tanken lätt falla honom in, att meddelanden om hans »förtroenden» till den franska pressen kunde göra ett rätt obehagligt intryck och att det därför vore väl om de finska oppositionsmännen kunde göras misstänkta i franska tidningsmäns ögon. Så kom notisen om broschyren i »L'Indépendance belge». Och ett par dagar därpå meddelade herr Hansen i bref till en sin vän från forna tider i Köpenhamn att en sådan notis meddelats i det belgiska bladet och tillade att saken smakade af »förräderi» från finsk sida.

Kort därefter återvände den ofvanantydde finnen till Paris och fick då af herr Manuiloff veta att meddelaren af notisen till den belgiska tidningen varit dess korrespondent i Paris, en viss Jean Bernard, som bland annat skulle uppgifvit att författaren till den mystiska broschyren vore en finsk »professor». Förfrågningar angående tit. Bernard inbragte från åtminstone ett tillförlitligt håll upplysningen att han vore en individ, som mycket väl kunde tänkas redobogen att mot kontant vedergällning skrifva och meddela ungefär hvad som helst.

Herr Manuiloff visade sig emellertid mycket morsk. Han försäkrade att von Plehve vore mycket förbittrad öfver den bebådade

broschyren, men ännu mera öfver den franska pressens hållning och uttalanden rörande den ryska politiken i Finland, hvarför äfven han, Manuiloff, fått ordres att *besöka Frankrikes utrikesminister, Delcassé, för att meddela honom att herr von Plehve komme att gifva uttryck åt sitt missnöje.* Ordern härom uppgaf sig Manuiloff hafva erhållit per telegraf och tillade att han meddelat telegrammet åt Delcassé. Angående broschyren sade han sig tro att författaren däraf — d. v. s. den finska patriotkomitén — inspirerats af en viss Ratschkovskij, den förre, dåmera afskedade, chefen för den ryska polisen i Paris.

Manuiloffs uppgifter föreföllo allt utom trovärdiga, detta så mycket mindre som de ingalunda i allo öfverensstämde med herr Hansens. Särskildt föreföll påståendet att *inrikesministern* i Ryssland kunde tillåta sig att genom en underordnad agent, anställd vid polisen, meddela Frankrikes utrikesminister sitt missnöje med den fria, republikanska pressens hållning, rent otroligt. Men redan fyra dagar efter detta Manuiloffs meddelande, eller onsdagen den 3 juni, offentliggjorde *Figaro* en tre och en half spalter lång artikel, som till största del bestod af oförsynt, rent af groft ovett mot det franska folket, dess republikanska styrelseform, dess nationalkaraktär och mot flera af dess främsta män, såsom Anatole Leroy-Beaulieu och andra. Och följande dag fann Figaro sig föranlåten meddela att artikeln blifvit bladet tillställd från en mycket hög rysk ämbetsman. Att tillställandet skett genom Manuiloff, omtalade bladet icke, men själf stack denne icke under stol därmed, lika litet som med det faktum att den höge ämbetsmannen var ingen annan än herr von Plehve. Hvarken Manuiloff eller Figaro upplyste heller om att bladet låtit betala sig 30,000 francs för att trycka den ryska ministeriella prosan, men en af bladets medarbetare, som icke var förtjust öfver transaktionen, var mindre diskret och lämnade uppgiften härom till vår meddelare.

Efter detta bevis för att herr Manuiloff åtminstone i några stycken talat sanning, ansåg man sig icke längre kunna helt och hållet ignorera broschyrhistorien, som ju möjligen kunde vara annat än löst prat och i hvarje händelse måste anses afse att diskreditera den finska oppositionen. En af »L'Européens» medarbetare företog sig att anställa forskningar i saken och den 4 juli innehöll bladet följande om dessa forskningars resultat:

Historien om en broschyr.

Vi ha tvänne gånger omnämt en mystisk broschyr angående händelserna i Finland, hvars snara utkommande bebådats i en notis i »l'Indépendance Belge» för 18 maj, hvilket gaf den ryska regeringen — eller dess

politiska polis — anledning till en officiös communiqué, som den 28 och 29 maj offentliggjordes af ett antal tidningar, med »Figaro» i spetsen.

I vårt nummer för den 20 juni ha vi meddelat en del detaljer härom.*)

Dessa detaljer vilja vi i dag komplettera, likvisst utan att smickra oss med att ha lyckats genomtränga det mysterium, som fortfar att omgifva den famösa broschyrens ursprung, syfte, anda, ja självfva tillvaro.

Första punkten, en väl känd redaktör**) af »l'Indépedance Belge», en redaktör bosatt i Paris, erkänner att det var han, som tillsände sin tidning notisen af den 18 maj. (Vi ha redan uttalat och vi upprepa det, att den nämnda notisen syntes hafva endast ett skäl för sin tillkomst: att gifva anledning till den officiösa communiquéen.) Ifrågavarande redaktör skrifver till herr Gheusi, direktör för »La Nouvelle Revue», ett privatbref, hvari han förklarar att broschyren existerar, att den är rätt vidlyftig, att den är författad af finska patrioter, som vändt sig till honom. Vidare förklarar han att broschyren ursprungligen innehållit ett företal, afslöjande vissa franska journalisters (herrar Gheusi, Calmette, etc.) relationer med den ryska polisen; men för att icke ställa sig på dålig fot med dessa publicister, som äro hans vänner, hade han (Bernard) undertryckt företalet. Allt detta, förklarade han, är »rena sanningen».

Men broschyren utkommer icke.

Andra punkten. Två af våra vänner, herrar X. och Y., af hvilka den ene är en finne ***), kvalificerad om någon att taga detta steg, den andre en framstående författare†), som mycket sysslat med den finska frågan, begåfvo sig den 15 juni till redaktören för »l'Indépedance Belge». På dessas fråga medgifver han sig vara författare till notisen af den 18 juni och af brefvet till herr Gheusi. Han försäkrar att broschyren existerar, att den är ett verk af en protestantisk(!) professor i Helsingfors, som blifvit rekommenderad till honom, Bernard, af en judisk(!) professor i S:t Petersburg. — (Det finnes inga judiska professorer i S:t Petersburg). Den protestantiske professorn har af eget initiativ kommit till redaktören (Bernard) och har skrifvit till honom flera bref. Dessa äro daterade från Helsingfors och från Imatra. Broschyren omfattar 60 sidor i elzevir-format. Den skall utkomma inom två dagar och är undertecknad »De finska patrioternas komité». Företalet, som innehållit angrepp mot franska tidningsmän och den ryska polisen, har blifvit undertryckt. Redaktören vägrar att uppgifva namnet på författaren och att sätta herr X. i förbindelse med denne. Ingenting och ingen människa kan hindra att broschyren utkommer. Redaktören uppger sig ha erhållit tretusen francs för att taga befattning med publikationen. »De finska patrioterna» hade för detta ändamål vändt sig till »l'Indépendance Belge», som skickat dem till sin pariserredaktör. Sista

*) Några af de detaljer vi här ofvan referatvis meddelat.

**) I själfva verket den ofvannämnde Jean Bernard, som är korrespondent till det belgiska bladet, men kallar sig redaktör.

***) Samme man, som af herr von Plehves agenter vidtalats att åtaga sig underhandlingarna. Und:s not.

†) Den man, hvilken af herr Hansen först i bref underrättades om notisen angående broschyren. Und:s not.

upplysning: broschyren är *full af loford för herr Ratschkovskij**) och angriper häftigt herrar Ratajeff och Manuiloff.**)

Men broschyren utkommer fortfarande icke.

Tredje punkten. En person, som står i intim förbindelse med regeringen i S:t Petersburg***) infinner sig samma dag hos redaktionen. Denne upplyser den ryske besökaren om att det numera finnes två partier i Finland: de verkliga finnarna, representerade af broschyrens författare, och de falska, som ledas af herrar X. och Y. Herr X. önskar af ren afundsjuka undertrycka broschyren. Men redaktören »gör en konst» i herr X. Det är nu inte mindre än *tiotusen* francs han erhållit af författarna för att befatta sig med deras broschyr. De angripa ytterst häftigt herrar Manuiloff och *Ratschkovskij*. Endast angreppen mot de franska publicisterna ha blifvit undertryckta. Ett helt kapitel är egnadt åt herr von Plehve, om hvars privata lif mycket pikanta detaljer meddelas. Broschyren innehåller porträtt med biografier af alla de ryska polisagenter, som syssla med den finska frågan. Broschyren har såsom titel: »*Några ord till de ryska polismännen; herr von Plehves lilla politik.*» Ingenting kan hindra broschyrens utkommande, icke ens utbetalning af tiotusen francs till redaktören(!). Men man kunde måhända förmildra angreppen mot Manuiloff. I detta syfte kunde man telefonera till Bryssel, där förf. befinner sig. — (Två timmar tidigare var han i Finland.) — Den finska komitén företräde af den nämda protestantiska professorn från S:t Petersburg, som i franskt språkligt afseende granskat broschyren. Bakom dem stå flera högtstående personer i S:t Petersburg. Offentliggörandet af broschyrförfattarens namn skulle leda till arrestering af alla dessa personer. Sista upplysning: broschyren är tryckt hos *Gomœre, kunglig boktryckare, 21 rue Limite. Bryssel.*

Den ryske besökaren går sin väg, fullt upplyst. Vi börja också bli det.

Men broschyren fortfar att icke komma ut.

Fjärde punkten. *Hos Gomœre, kunglig boktryckare, 21 rue Limite, Bryssel, vet man alls ingenting om broschyren.*

Femte punkten. Då broschyren envisas att icke utkomma, förklarar redaktören (Bernard) åt herr H., redaktör vid *Figaro*, och åt den ofvannämde ryssen (Manuiloff), att herr X. (finnen), vidtagit sådana åtgärder, att man nödgats undertrycka publikationen! Och dock har herr X. sedan sitt första besök icke återvändt till redaktören.

Sjette punkten. Den 27 juni besöker herr Y. (Hansens vän) på nytt redaktören, som berättar att man på grund af den ryska polisens förföljelser funnit lämplig att uppskjuta offentliggörandet. Men broschyren skall säkert komma ut, senast inom tre månader, och herr Y. skall få ett exemplar däraf. Den finnes för närvarande deponerad i Bryssel. För-

*) Den för någon tid sedan af herr von Plehve afskedade chefen för den ryska polisen i Paris.

**) De båda nuvarande cheferna, af hvilka den förre endast har att skaffa med politiskt spioneri, medan den senare därjämte förmedlar herr von Plehves förbindelser med den franska pressen. Und:s not.

***) »Personen» var ingen annan än Manuiloff, hvars uppgifter om besöket återges i det följande. Und:s not.

fattaren af de patriotiska kapitlen är fortfarande den famösa protestantiska professorn, men det är icke längre fråga om judeprofessorn. De herr von Plehve och den ryska polisen egnade kapitlen äro författade af en medicine studerande, baron C. i Helsingfors, hvilken på våren i och för studier vistats i Bryssel, där han bodde hos en gammal kvinlig släkting. Han har erhållit sina uppgifter af herr *Ratschkovskij*, som icke själf velat skrifva.

Upphofsmännen till broschyren äro icke förmögna, men ha dock lyckats finna nödiga medel.

Sjunde punkten. Herr X. telegraferar den 29 juni till hufvudmannen för familjen C. för att fråga om en af familjens medlemmar är medicine studerande och om han vistats i Bryssel.

Herr X. får följande telegrafsvar:

»Ingen C. medicinestuderande. Ingen C. har vistats i Bryssel.»

Åttonde punkten. »De finska patrioternas komité», hvilken, enligt redaktörens uppgift skulle hafva sitt säte i Généve, har aldrig existerat. Ingen finne har skrifvit någon sådan broschyr. Ingen finne skulle ens kunnat komma på en sådan tanke, emedan den skulle varit rent vanvettig.

Där stå vi nu. Det återstår oss endast att bedja direktören för »l'Indépendance Belge» godhetsfullt hjälpa oss att slutligt utreda denna affär, eller att åtminstone förena sig med oss om att bedja sin pariserredaktör att ändtligen låta broschyren komma ut.

Endera finnes denna till och hvem är i så fall författaren, då det icke kan vara en finne? och hvilket kan dess upphof vara, då det är tydligt att dess syfte är att diskreditera Finland?

Eller också finnes broschyren icke till, och då ...?

Så långt »L'Européen». I anledning af dess meddelande förklarar »L'Indépedance Belge» den 5 juli:

att den första notisen om broschyren meddelats bladet af dess korrespondent i Paris;

att tidningen aldrig stått i förbindelse med någon som helst finsk komité rörande publikation af något slags broschyr.

att tidningen aldrig låtit trycka eller haft deponerad någon broschyr rörande Finland;

att hvarken tidningens direktion eller dess utrikesredaktör, som ensam har att skaffa med utländska nyheter, någonsin mottagit besök af någon medlem i en finsk komité, hvarför de icke heller kunnat hänvisa någon sådan till sin pariserkorrespondent.

Bladet slutar sin förklaring med följande ord:

»Detta är hvad vi ha att svara »L'Européen», som meddelar en historia, hvaraf vi icke känna ett enda ord. Vi vilja tillägga att »l'Indépendance Belge» var en af de första, som tog parti för de förföljda finnarna i en serie artiklar under rubriken »I sorgens land», offentliggjorda i september 1899, före »L'Européens» födelse, liksom vi i vår politiska revy icke upphört att med yttersta energi protestera mot den ryska regeringens våldförande af storfurstendömet Finlands konstitution.

»Vi ha gud ske lof! händer och samvete rena. Därför vänta vi ock

med största intresse att få nyckeln till den extraordinära historia, hvarmed »L'Européen» underhåller sina läsare.

Vi kunna icke annat än dela den belgiska tidningens hopp om ytterligare afslöjanden, ehuru vi starkt befara att de icke komma att uppfyllas, emedan vi äro öfvertygade om att hela broschyren icke är annat än ett fantasifoster af herr Bernard, möjligen och troligen med bistånd i konceptionen af tit. Manuiloff, för hvilken, liksom för hans medagenter, det icke vore någon dålig merit att lyckas misskreditera den finska oppositionen hos den civiliserade världens press.

K. Z.

Ställningen i Finland.

»Bedröflig» och »hopplös» äro de adjektiv man under senare tid mest hört användas beträffande den nuvarande ställningen i Finland. Bedröflig är den nog i mer än ett hänseende, men alldeles icke hopplös. Tvärtom finnas skäl för hoppet att det nu rådande tillståndet icke kommer att kunna bli af alltför lång varaktighet, om man ock måste vara beredd på ytterligare skärpningar däraf, innan förändringen till det bättre kan börja. Utvisningarna komma visst icke ännu att upphöra, häktningarna lika så litet, möjligen komma därtill ännu äfven förvisningar (deportationer) att äga rum. Individer komma utan tvifvel ännu att drabbas af våldsregementet, måhända rätt många individer men därmed komma de, som för tiden makten hafva, dock icke att nå sitt mål. Och under tiden stiga det allmänna missnöjets vågor i Ryssland själft allt högre, under tiden sprider sig kunskapen om det ryska regeringssystemets barbariska ringaktning af människovärde och människorätt alltmera i den civiliserade världen, växer afskyn för detta regeringssystem, vakna sympatierna för de förtryckta, tills den inre och den yttre opinionsstormen slutligen tvingar den härskande reaktionen att ge vika. Icke ens Kina har i våra dagar kunnat bibehålla sin isolering från den öfriga världen, än mindre kan Ryssland, eller kunna dess statsmän ens önska att ernå sådan isolering. Men därförutan är det icke möjligt för detsamma att undandraga sig de utvecklingens lagar, som öfverallt i världen, bland alla folk, i alla länder göra sig gällande. Det är till denna utveckling äfven Finland måste sätta sin lit, därpå det måste bygga sina förhoppningar om en ljusare framtid.

Men en sådan utveckling är långsam eller förefaller långsam, alltför långsam för dem, som blott se till det yttre af tingen, som endast döma efter det bedröfliga närvarande, efter all den uselhet, som småningom kommit i dagen, alla de lycksökare eller värre, som nu i Finland göra sig stora och breda. Den, som så dömer, kan knappast undgå att gripas af missmod, så stor synes uselheten, så många tyckas de, som af brist på energi, af omtanke för utkomst och dagligt bröd, af feghet, eller af än sämre bevekelsegrunder falla till föga eller rent af göra sig till fiendens redskap och hjälptrupper.

Äfven härvid bedrager dock skenet. Man måste bära i minnet att till och med många af dem, som nu mer eller mindre direkt gjort sig skyldiga till angifveriets neslighet, äro långt mera vilseförda än brottsliga. Man måste komma ihåg hvad de gjort, flera af dem på hvilkas ord den finska nationaliteten i Finland under många tiotal år trott som på evangelium, för att locka folket att följa på de slippriga stigar de själfva inslagit. Och på samma gång måste man ihågkomma hvilka bundsförvanter dessa ledare nödgats anlita, huru de sett sig tvungna att besätta viktiga tjänster med tarfliga ignoranter, som under vanliga förhållanden hvarken de eller någon annan skulle tänkt på att framdraga ur dunklet, huru de blifvit nödsakade att taga sin tillflykt till knep, förvrängningar och direkta osanningar, för att bryta den motståndsanda, som rådde och ännu i grunden råder bland vårt folk. Erinrar man sig allt detta, så kan man icke låta hoppet fara, ty då inser man att uselheten icke är på långt när så stor som den förefaller, antalet af dem, som vilja uppgifva sin arfvedel såsom fria, finska män, icke på långt när så stort, som man af många omständigheter kunde anse sig böra tro.

När ovädret först brast löst var enigheten i åsikter större än äfven de mest sangviniska hade vågat hoppas. Om de, som då stodo i spetsen för landets styrelse hade handlat som de bort, skulle motståndet på en gång blifvit så enhälligt och så starkt, att tsaren, som då ännu vacklade beträffande politiken mot Finland, knappast skulle gått längre. Men då sveko de främste och bland dem den man, till hvars ord finskatalande finnar vant sig att lyssna som till ingen annans. Folket protesterade mot den finska regeringens undfallenhet gentemot våldet och protesterade så starkt och högt, så enhälligt och utan åtskillnad till ståndpunkt i andra frågor, att det finska partiets ledare icke längre ansåg sig kunna kvarstå såsom ledamot af regeringen.

Yrjö-Koskinen skulle då med ett slag kunnat bli sitt lands störste man. Han skulle blott behöft inlägga sitt ord för orubbligt motstånd på lagens grund, för att besegla den enighet, som grydde och som trots det slag, som drabbat, spridde ett skimmer af hopp öfver framtidsutsikterna. Men hans blick var skum. Han såg lika litet hvad ovädret varslade, som han insåg hvilken den verkliga stämningen bland folket var. Så begick han sitt lifs största misstag och när detta äfven för honom själf vardt uppenbart, trädde han tillbaka.

Men icke för att afstå från den politiska verksamhet, som utmynnat i ett sådant fiasko. Besjälad af kallt, fanatiskt hat mot de politiska motståndare han hela sitt lif bekämpat, kunde han allra minst förlåta dem att de riktigare än han bedömt det finska folkets tankar och sinne och sålunda orsakat konflikten mellan honom och dem, hvilkas bifall och stöd han trott sig under alla omständigheter kunna räkna på. Flertalet af de finska talande hade så länge och så blindt följt hans ledning, att han hvarken kunde eller ville afstå från det inflytande han vant sig att utöfva. Men genom att öppet ställa sig i deras led, som ej ville höra talas om motstånd, skulle han lika litet kunnat återvinna sitt eget inflytande som bryta deras, hvilka han betraktade som sina fiender. Då började det undermineringsarbete — främst genom tidningen Uusi Suometar — hvilket nu slutligen ledt därtill, att finska män så inom som utom senaten gjort sig medskyldiga i de lagöfverträdelser och förbrytelser mot personer och egendom, som snart sagdt dagligen begås af den ryska våldsmaktens representanter i Finland.

Det dröjde dock länge nog förrän Yrjö-Koskinen på nytt blef en ledare. I början var hans inflytande hvarken synnerligt stort eller obestridt. Många af hans forna anhängare togo alldeles öppet afstånd från honom, till och med bland dem, som både politiskt och personligt stått honom närmast. Men sedan senaten i juli 1900, efter flertalet senatorers utträde ur regeringen, blifvit fullständigt desorganiserad och det visat sig omöjligt att förmå män af anseende och framstående ställning att inträda i regeringen, fann den gamle partihöfdingen tillfälle att på nytt göra sitt inflytande gällande. Den nya senaten sammansattes till öfvervägande del af män, hvilka antingen såsom ifriga partivänner till Yrjö-Koskinen eller i egenskap af notoriska lycksökare kunde anses säkra ur rysk regeringssynpunkt. Och då till vice ordförande utnämdes hofjägmästaren Linder, hvars okunnighet i statsmanna-

värf och brist på allmänna kunskaper nödvändiggjorde sökandet af stöd hos den enda fraktion af medborgare, som var villig att stöda en dylik regering, var äfven Yrjö-Koskinens spel vunnet.

Sedan dess har han i själfva verket varit den inhemska finska regeringens *spiritus rector* om man ock måhända får antaga att en och annan af hans anhängare bland herrar senatorer i vissa stycken gått längre än han själf skulle gjort *). Ja, man får väl till och med antaga att flera af dem från början icke ernat gå så långt i undfallenhet gentemot förryskningen, som de sedermera under omständigheternas tryck dock gjort. Men huru som helst har Yrjö-Koskinen varit den direkt eller indirekt ledande inom den finska senatens rådslag och på honom faller därför en dryg part af ansvaret för den utveckling som ledt till det närvarande tillståndet.

Tillfälle att bekänna färg erhöll den af Linder ledda, men af Yrjö-Koskinen dirigerade senaten i värnepliktsfrågan. På tre ledamöter när promulgerade herrar senatorer utan betänkande det militära våldspåbudet och sedan dessa tre ledamöter ersatts med andra, har intet ljud af protest mot den ryska regimen vidare afhörts från den finska inhemska regeringen, tvärtom har denna med all makt understödt förryskningen.

Officiella regeringsåtgärder skulle dock i och för sig icke mäktat åvägabringa den splittring som nu härskar, såvida icke dessa åtgärder understödts genom en propaganda från regeringsvänligt håll, hvilken i samvetslös perfiditet torde sakna motstycke och som därför icke kunnat undgå att — hand i hand med de skräckmedel, som användts — framkalla vacklande, osäkerhet och affall inom en mängd kretsar, där man i själfva verket är alldeles lika litet förryskningsvänlig som inom det aktiva motståndspartiet.

Värnepliktssträjken för ett år sedan utgjorde ett så grundligt nederlag för regeringen, att en förändring faktiskt stod tätt för dörren. Men i stället för att lojalt acceptera detta utslag af folkets egen åsikt om den ryska värneplikten, och med stöd däraf söka få förhållandena ånyo ordnade på laglig fot trädde senaten emellan till förmån för förryskningen och dess målsman, Bobrikoff. Man blef då i tillfälle att bevittna huru finskfödda

---

*) Så till exempel är det väl knappast troligt att Yrjö-Koskinen, såsom vice ordföranden Linder nyligen gjorde, i fall han fått tillfälle därtill, skulle ifrigt tillrådt kejsarenstorfursten att icke aflägsna Bobrikoff från generalguvernörsposten, emedan han vore »den ende, som kunde åvägabringa ett slut på bråket i Finland».

män lade råd om huru folkets tillgifvenhet för finsk lag och laga ordning med största framgång skulle kunna undergräfvas, hvilka knep och våldsmedel regeringen och dess vänner därvid med största effekt skulle kunna använda. Knepen och förvrängningarna af den ryska värnepliktsförordningens syfte och innebörd härrörde otvifvelaktigt från de finskfödda vännerna af våldsregementet, medan de egentliga våldsmedlen sannolikt föreslogos af generalguvernören. Med förenade krafter uppgjordes i alla fall planen till detta års förryskningskampanj och med förenade krafter har den satts i verket.

I spetsen gingo till en början ärkebiskopen Johansson och universitetets nuvarande vice kansler professor Danielsson. Den förre, understödd af öfriga biskopar, företog sig att med lock och pock förmå landets präster att ställa sig i regeringspropagandans tjänst, den senare utlade i tryck sin inkonstitutionella lära om nödvändigheten att slå »en brygga» mellan Finland och de ryska maktägande för att bereda monarken tillfälle att på denna brygga möta det lagliga finska samhällsskickets representanter, i och för ingående af en ny öfverenskommelse på laga grund — sedan denna grund i ord som i gärning visats icke längre existera! Uusi Suometar, den mest spridda finska tidningen, sörjde i artikel efter artikel, många af Yrjö-Koskinen själf, för att begreppen hos bladets stora läsekrets alltmera förvillades och förvildades. Senaten jämte generalguvernören gjorde sitt bästa för att intimidera tjänstemän af olika grader, kommunala och andra, för att drifva dem till eftergifvenhet, medan samtidigt en hel störtflod af skrifter — för ytterligare perfiditets skull likasom motståndspartiets utgifna utan censur — släpptes lös öfver landet. En af de skickligaste och mest samvetslösa af de präster ärkebiskopen kunde förfoga öfver gjorde en turné kring större delen af landet, predikande undfallenhet gent emot förryskningssträfvandena öfverallt där han drog fram, och där och hvar i bygderna sammankallades, dels med, dels utan öfverhetligt tillstånd, »medborgare»-möten, på hvilka olika tänkande alls icke tillätos komma fram med sina åsikter och hvilkas resolutioner därför i regeln gingo ut på obetingad eftergifvenhet.

Men, märk väl! eftergifvenhetsläran förkunnades icke rent ut, under sin verkliga skylt, utan såsom diplomatisk statsklokhet. Motståndet hade ådragit Finland de svåra slag, som drabbat, förkunnade man. Blott motståndet upphörde, skulle ock den ryska agressionen upphöra. Då skulle monarken i nåder gå in

på att med den finska landtdagen på lagligt sätt reglera alla de frågor och ärenden, som nu blifvit föremål för maktbud, och sålunda allt komma in i regelrätta gängor igen. Därom hade man fått löfte af högsta vederbörande i Ryssland. Herr von Plehve hade ju själf till och med utverkat tillstånd för senaten att till den stundande landtdagen uppgöra proposition angående den rikslagstiftning, hvarom februarimanifestet af 1899 stadgat.

Det blefve alldeles för vidlyftigt — liksom det vore onödigt — att här i detalj omnämna alla de, medvetna eller omedvetna, sofisterier regeringens anhängare begagnat för att förvilla begreppen hos menige man, då det redan anförda bör vara fullt tillräckligt för att visa huru regeringskampanjen bedrifvits. Är det väl då förvånande att folket börjat vackla? Inom hvilken nation skulle väl folkets massa vägrat att lyssna till rösterna af dem, som i alla tider varit dess ledare, då dessa röster förkunna att intet annat än en viss grad af eftergifvenhet är af nöden för att göra slut på den serie af hårda slag, som drabbat och fortfarande drabba landet? De ha ju, dessa ledare, uttryckligt och upprepadt försäkrat sig ha mottagit bindande löften af den nådige tsaren-själfhärskaren om större mildhet mot Finland så snart folket genom lydnad och foglighet visade sig såsom hans trogna undersåtar. Huru skulle väl allmogen kunna i längden föredraga att sätta sin lit till dem, som af regeringspartiet stämplas såsom landets och folkets fiender, då de gamla ledarna lofva guld och gröna skogar, blott folket afstår från vidare motstånd? Det är snarare förvånande att ännu så många inom de djupa leden hålla fast vid motståndet och utsätta sig för de obehag och faror som numera äro därmed förenade.

Och betänker man, att samma ledare, som stämpla oss, motståndets målsmän, såsom nationens fiender, därutöfver direkt och indirekt, uppmanat sina vänner och meningsfränder bland allmogen att afslöja dessa fiender, så kan man knappast heller förvåna sig öfver att så många fallit offer för frestelsen att på en gång hämnas för inbillade eller verkliga oförrätter och lätt åtkomma penningar. Regeringspartiet har intet gjort för att stäfja det under sistlidet år med ny energi från rysk sida påbörjade mullvadsarbetet med förespeglingar om delning af »herrarnas» jord, detta mullvadsarbete, som under den nya regimens första år med samfälda ansträngningar af alla partier undertrycktes. Nu ha agenter och uppviglare af denna art tillåtits att opåtaldt ströfva land och rike omkring och sprida korruption bland vida

lager af folket. I Finland som annorstädes äro ekonomiska bevekelsegrunder de, som spela den största rollen hos allmogen. Bonden är ingenstädes och i intet afseende idealist, minst af alla den obesuttne af bondeklass. För honom hägrar ägareskap till en bit jord såsom höjden af jordisk lycka, därför står jordägaren för honom såsom mer eller mindre en fiende på det ekonomiska området. Men därifrån till att betrakta jordägaren, enkannerligen jordägaren af herremannaklass, såsom en fiende i allmänhet, är steget i sanning icke långt. Och ännu kortare är steget från detta åskådningssätt till lusten att skada fienden, där så ske kan utan risk för en själf. Dessa steg ha under senare tid flerstädes och af sorgligt många i vårt land uttagits, under pådrifning af det ryska regeringspartiets agitation bland folket. Uselheten, den uselhet som mer eller mindre latent allestädes innebor i den mänskliga naturen, har drifvits fram i dagen och tagit sig uttryck, å ena sidan i den nesliga angifvelsemani, som nu florerar i Finland, å den andra i det föga mindre nesliga kryperi för de maktägande, som träder i dagen hvarje gång efterträdare åt någon medlem af landets fordom med rätta så högt aktade domare- och tjänstemannakår skall utses. Sådan moralisk frukt har undfallenheten gentemot olag och våld bragt oss.

Härmed är dock icke sagdt att *alla* anhängare af regeringens eftergifvenhetspolitik af egennytta eller feghet skulle adopterat den. Tvärtom har ju redan i det föregående betonats att många endast af oförmåga att bilda sig ett eget omdöme låtit drifva sig att acceptera deras åskådningssätt, som förklara eftergifvenhet vara det enda riktiga och förnuftiga och som påstå sig sitta inne med löften om en förändring till det bättre, så snart motståndet upphör. Dessa eftergifvenhetens anhängare skulle utan minsta tvifvel själfva sluta sig till motståndet, om de blott kunde öfvertygas om att detta erbjöde större utsikter till slutlig seger än undfallenheten. De finna det enklare att okritiskt tro på deras ord, som åberopa sig på sin högre statsvisdom, på sin genom förbindelser i S:t Petersburg vunna kunskap om höga och högsta vederbörandes afsikter, än att genom egen eftertanke, eget bedömande af händelserna bilda sig en åsikt och handla därefter. Därför förbise de ock att förryskningen icke riskerade gå alltför bröstgänges tillväga så länge motståndet var enhälligt, att den ryska värnepliktsreformen, som förklarats så brådskande, att urtima landtdag för dess genomdrifvande sammankallades, uppsköts två hela år, eller tills generalguvernören lyckats tillför-

säkra sig obetingadt medhåll af Yrjö-Koskinen och hans språkrör i senaten — o. s. v. Öfver allt i världen utgöres flertalet af individer, som hafva sina flesta åsikter så att säga i andra hand och af sådana, som finna det bekvämast att icke hysa några åsikter alls. Är det då förvånande att det står lika till i Finland? Men därför är det icke heller förvånande att nu endast undfallenhetspolitikens målsmän göra sig hörda och synas, att nationens sämsta element dragas fram i dagsljuset såsom tjänstemän af olika rang och grad, eller i det fördolda verka såsom polisens och gendarmeriets betalda medhjälpare. Till och med regeringspartiets eget organ, »Uusi Suometar», har ju nyligen ansett sig böra uttala ett varningens ord mot den korruption, som dess egna och dess vänners uttalanden hittills i så hög grad pådrifvit. Det är visst sannt att det värda bladet i samma artikel förklarar sig mycket väl kunna förstå att angifvelselusta uppstått och tagit sig uttryck, hvarför varningen däremot törhända icke är så allvarligt menad, eller åtminstone icke kommer att göra synnerlig verkan. Men huru som helst vittnar uttalandet om att till och med »Uusi Suometar» börjat skämmas för sina vänner.

* * *

Det kan förefalla som om ställningen, sådan vi härofvan sökt antyda den, i själfva verket skulle rättfärdiga icke blott epitetet »bedröflig», utan äfven det af »hopplös», men på själfva dess nuvarande bedröflighet kan hopp för framtiden byggas, för så vidt bedröfligheten främst beror därpå att folket låtit sig föras vilse.

Man har inbillat allmogen att den icke direkt skulle beröras af förryskningen, allra minst om den i tid visade tillräcklig undfallenhet, att i så fall allting i hufvudsak skulle bli vid eller återgå till det gamla. Man har intalat den värnepliktiga ungdomen att den skulle rädda sitt land från vidare olyckor genom att infinna sig till värnepliktsuppbåden, hvilka ju knappast kunde betraktas såsom mera än en formalitet, då kejsaren i sin nåd medgifvit att endast ett par hundratal män af hela antalet 26,000 skulle uttagas till aktiv tjänst och det vid den finska gardesbataljonen. Man har låtit den obesuttna landsbefolkningen förvillas till rättsuppfattning och åskådningssätt af agenter, som lofva en gyllene tidsålder, med gratisjord för enhvar och skatter

endast till regeringen, så snart den ryska »ordningen» blefve fullt gällande i Finland. Och medels förvrängningar af den verkliga innebörden af skriftens ord har man inom alla lager af det finska samhället lyckats fostra vanföreställningen att öfverheten måste under alla förhållanden åtlydas, om den sedan är af Gud eller af djäfvulen.

På så sätt har den nuvarande situationen skapats, men i detta dess tillkomstsätt ligger ock korrektivet. I år ha ju värnepliktsuppbåden gått bra ur regeringssynpunkt. Sjuttio procent af de värnepliktiga ha visat den eftersträfvade undfallenheten, medan icke ens generalguvernören hoppades och begärde mera än femtio. Men det oaktadt har nu emanerat en befallning till senaten om uppgörande af förslag till kringskärande af den kommunala själfstyrelsen, som enligt denna befallning i olika stycken bör göras beroende af generalguvernören, också den. Huru låter detta förlika sig med löftena om ett upphörande af den aggressiva förryskningen, blott eftergifvenhet visades? Huru många sådana nya löftesbrott skall det kräfvas för att öppna de tänkandes af allmogen ögon för ihåligheten af alla löften från ryskt regeringshåll? Säkert icke synnerligt många.

Och huru länge tror väl någon, som öfverhufvud gör sig mödan att tänka, att den ryska regeringen skall våga låta värnepliktslagen för Finlands vidkommande förblifva en tom formalitet, medan folket i Ryssland tvingas att betala dryg blodskatt till militarismens Moloch? Äfven den ryska allmogen följer numera så pass väl med händelsernas utveckling, att den icke länge kan förbli okunnig om att tsarens regering i Finland sett sig tvungen att gå in på betydande eftergifter för att råda bot på folkets motstånd. Hvilken verkan sådant måste utöfva på det jäsande missnöjet inom kejsaredömet är lätt att inse, men därför också att den ryska regeringen icke länge *kan* låta den komedi pågå, som värneplikten i Finland för närvarande är. Och såsom korollarium däraf följer att den eftergifvenhet af de finska värnepliktiga man nu med allehanda medel lyckats framlocka, icke kan eller kommer att bli af lång varaktighet. Den första utskrifningen af finska värnepliktiga för den ryska armén kommer att visa folket att monarkens »mildhet» härvid varit svek och lögn af dem, egna landsmän och främlingar, som talat därom. Då vaknar nog den bedrägligt söfda motståndsandan på nytt, till starkare lif än förut, till större enhällighet, hoppas och tro vi.

Och huru länge vill man väl att menige man skola kunna tro på en rysk »ordning», när de dagligen och stundligen få bevittna huru den lagliga, häfdvunna, af hög som låg respekterade ordningen i Finland öfverallt där ryska tjänstemän eller deras vederlikar få sin hand med i spelet, förbytes till oordning af värsta slag? Huru människor häktas utan rannsakan och dom och hållas inspärrade i häkten och fängelser, eller förvisas ur landet utan att i någon måtto ha öfverträdt de lagar och den samhällsordning, som folket själft genom sina ombud varit med om att stifta? Det dröjer nog icke alltför länge innan nationens flertal inser att de, som nu stå i spetsen för landets förvaltning och med berådt mod låtit folket vilseledas, äfven i detta afseende farit med svek, för att öfverskyla sina handlingars verkliga betydelse och innebörd.

Likaså på öfriga områden. Till en tid kan ett folk föras vilse och förmås att följa på allehanda slingrande vägar, men förr eller senare göra dess egna, närmaste intressen det klart hvar dess sanna fördel ligger — och då blir den sista villan värre än den första. Så måste det ock gå i Finland. Den nu på så många håll rådande undfallenhetsandan har åstadkommits med alltför mycken osanning, alltför många svekliga knep, för att den skulle kunna bli rådande under någon lång framtid. Och när osanningarna och sveken varda lika uppenbara för de många som de redan äro det för de få, då kommer ock i Finland och bland det finska folket att höras ropet: »ned med tsardömet!» samma rop, som nu till dags ljuder öfverallt i det heliga Ryssland, men som aldrig förut af någon höjts i vårt land och som aldrig skulle hörts där, om det icke varit för tsaren själf.

Konni Zilliacus.

»Slut!»

Minnet af de dyra vänner, hvilka ihjälpinades i Alexejeffskij-ravelinen i Petro-Pavlovska fästningen, är denna berättelse tillägnad af P. Polivanoff.

»Ja, det var för länge sedan ...», hviskade han för sig själf och förde handen öfver pannan som om han med denna rörelse velat bortjaga en enträgen tanke. »Ja, för länge sedan», upprepade han, i det han förde armen åt sidan och frånvarande betraktade sina afmagrade fingrar. — »Hvad jag har magrat! Endast skinn och ben. Knappast skulle ens mor känna

igen mig nu ... Riddaren af den sorgliga skepnaden ...» Han smålog svagt och slöt ögonen. — »Det var ändå en präktig dag!» Ofrivilligt drog han med den ström af minnen som störtat sig öfver honom. Ja, det var för länge sedan, det hade gått åtskilliga år sen dess, men lifligt och klart står denna minnesvärda dag framför honom: det föreföll som hade det händt igår.

Han ser sig själf midt i Volgasteppen en härlig och sommarvarm dag. På himmeln synes ej en enda molntapp. Solen står redan högt och dess brännande strålar badda en ensam vandrare, som först då han tillryggalagt 15 verst känner sig törstig och trött af det stekande solskenet. Han stannar, blottar sitt hufvud, torkar svetten från sin panna och ser sig omkring.

Omkring honom ligger steppen jämn och glatt badande i de strömmar af solljus, som gjuta sig öfver de väldiga vidderna. Tid efter annan löper en lätt, knappast märkbar vindpust, som kommit — Gud vet hvarifrån, och då går en lätt krusning öfver det silfverskimrande hafvet och de stora blomkalkarna böja sig varligt öfver hvarandra, som om de haft ett viktigt, hemlighetsfullt budskap att omtala. Så sprider sig vågen allt längre, och längre ända fram till horisonten, och allt efter som vindilen går fram explodera myriader små gnistor, just ofvan gräset.

Till vänster om vägen synes en däld och därofvan kretsa ett par vipor. Med gälla, välljudande läten slå de muntert kullerbyttor i luften och för hvarje gång blänka deras silfverhvita bröst i solen. Nere i dälden slingrar sig en å, än afsmalnande till en knappt märkbar bäck än utvidgande sig till små långsträckta sjöar; skimrande i solens sken, verkar den som ett halssmycke utkastadt i det smaragdgröna gräset.

Han gick fram till bäcken, kastade ränseln ifrån sig, sköt undan pilarna som i täta dungar växte vid stranden och fyllde sin mössa med vatten. Gud, hvad detta grumliga ljumma vatten smakade honom! Han kände att med hvarje klunk vatten följde en tillökning af energi och nytt mod. När han druckit sig otörstig, hängde han sin mössa till torkning på en pilkvist, lade sig ned i gräset, och föll i tankar.

Han hade ju också många intryck att bearbeta. Detta var ju hans första steg på den revolutionära banan. Det var hans första dag bland folket. Endast en vecka hade förlupit sedan han tog afsked af sina vänner och steg i en järnvägskupé i S:t Peterburg iklädd samma dräkt, med samma ränsel på ryggen och samma innehåll i den: en omgång linne, ett falskt pass, några tiotal exemplar populära skrifter och en karta öfver det guvernement, som han valt till skådeplatsen för sin propaganda.

Han hade gjort sitt första försök under ytterst gynsamma omständigheter. I den by, där han började sin agitatoriska verksamhet, hade under vintern rådt af missväxt framkallad hungersnöd. Kort före hans ankomst hade byn fått utstå ett besök af länsmannen som obarmhärtigt kräfde ut restantier och sålde böndernas sista boskap. Den unge studentens upproriska tal vunno full genklang i dessa uppretade människors sinnen: uppläsandet af böckerna åhördes med spänd uppmärksamhet och när diskussionen började, frågade han sig ofta: äro de icke öfverflödiga alla dessa böcker, alla dessa diskussioner, då en gång folkets sinnestillstånd är så revolutionärt i sig själft. Han fick höra tal, fulla af förtrytelse, där man icke blott gick åt egendomsherren, prästen och länsmannen, utan stundom åt själfva tsaren. Hur bittert

genmälte icke en redan till åren kommen bonde, då en annan framhöll att man under alla förhållanden måste, komma ihåg att tsaren hade gifvit dem friheet och upphäft lifegenskapen: — »Du är dum, mycket dum. Nu äro vi ju också lifegna. Skillnaden är bara den att vi förut hörde till olika herrskap, och nu lyda vi alla under Romanoff's».

Det var lyckliga timmar, ägnade att framkalla entusiasm och hänförelse, ägnade att fördubbla energin och stärka tron på sin sak t. o. m. om det gält en mera världserfaren, en mindre ung och mera resonnerande människa. Och han var ju endast en naiv och entusiastisk yngling som fast trodde på ordets makt och icke räknade så noga med lifvets reella verklighet. Allt föreföll så klart, så enkelt och tron på sanningens oöfvervinnerlighet var så stark, att man blott — så tycktes det honom, och icke endast honom — behöfde säga folket sanningen för att de alla skulle tro på den lika lidelsefullt, lika fast som propagandisten själf och sedan skulle de i sin tur energiskt börja arbeta för sanningens spridande. En kraftig propaganda under 2—3 år — sedan återstode ingenting annat än att veckla ut den röda fanan. Ja, ingenting annat än att höja den röda fanan. Det behöfdes intet mer för att tingens gamla ordning med dess våld och väld skulle störta omkull och spridas i rymden som morgondimma för solens första strålar.

Aftonen före hans afresa fick han besök af några personer, som kommit för att taga afsked och för att för sista gången få höra »om sanningen» såsom en af dem uttryckte sig. Hvad den kvällen hade skurit sig in i hans minne. Han kom så väl ihåg den stirrande och dystra blicken hos en yngling, han med det vackra zigenaransiktet, och det djupa, sedan många år groende hatet, som tog sig ett uttryck i hans röst då han plötsligt utropade: »Nåväl, nu skola de ej länge mer få yfvas öfver oss, ej heller suga vårt blod!» — Hvilken hjärtlighet ådagalade de icke, då de bådo honom stanna kvar eller — om han icke hann därmed — åtminstone skicka någon af sina kamrater dit — och nya böcker, litet mera ... Huru rördes han ej på morgonen samma dag af värdinnans omsorger; hon hade bakat rågbrödsbullar åt honom för resan — och han måste taga emot dem: »tag nu bara, gullgossen min, du är ju ändå stadd på resa.»

Duktiga, präktiga människor voro de alla! Dessa första intryck befästade ytterligare hans fantastiska tro på folket, som af ynglingarnas fantasi försågs med alla möjliga och omöjliga dygder. Det är klart — tänkte de — att bourgeoisin, de privilegierade, de styrande klasserna icke äro mottagliga för nya läror; men *folket* med sin allmänanda, med sina af tiotals släktled utarbetade tänkesätt, på hvilkas grund man lätt kan uppföra den nya statsbyggnaden — hos detta folk skall vår agitation väcka genljud. Gränslöst lycklig var han det ögonblick då han med hela sin själ kände annalkandet af historiens största epok, då en ny aera skulle göra sitt intåg — broderskapets, lyckans och fredens tidehvarf. Då försvinner det onda, lögnen, våldet, då skall icke blott den politiska utan ock den än skadligare ekonomiska ojämlikheten försvinna.

Plötsligt kom han ihåg den natt, då han för första gången läste den stora affällingens — Thomas Münzers — storslagna tanke: »lefva — det är att arbeta för mänsklighetens frigörelse». Vid dessa ord gick en elektrisk stöt genom hans kropp. Han förmådde ej läsa vidare, utan satt länge, länge orörlig, helt hängifvande sig åt den djupa innebörden af dessa ord,

hvilka så klart, så kategoriskt gåfvo honom svar på en af dessa »förbannade frågor», för hvilka man ej får frid, förrän de fått sin lösning.

Då tänkte han: jag vill icke vara det ensamma sandkornet, som kastadt någonstans i lifvets haf, lefver sitt särskilda, trånga lif, fylldt af usla egoistiska intressen; jag vill vara en organisk del af det stora hela; jag vill att mitt hjärta skall klappa i takt med alla deras, hvilka lida, hvilka ödet vanlottat eller människornas orättvisa förföljt och förtryckt. Jag vill söka min lycka i striden för frigörelsen af de millioner rättslösa och förtryckta, jag vill vara med om skapandet af en bättre framtid för hela mänskligheten. Dessa ord skola vara mitt valspråk och jag svär att från denna stund helt hälga mitt lif åt frihetens och rättvisans sak!

Och den dagen kände han, under det färska intrycket af sina första erfarenheter vid agitationen, sig medveten om att ha fyllt sin plikt. Och en känsla af lycka, gränslös lycka, inför hvilken allt det som människor bruka kalla lycka var ett intet, smög sig öfver honom. Den största lyckan är att kunna tjäna en idé. — Och han kände plötsligt en outsäglig medömkan med alla dem, som ej se, ej begripa detta... Och blicken, grumlad af tårar af glädje och hänförelse, for öfver den ändlösa, silfverskimrande steppen.

»Huru strängt var icke lifvet mot eder, mina ynglingadrömmar!» — slutade han hviskande och ville vända sig på andra sidan, men den oförsiktiga rörelsen framkallade en stickande och plågsam smärta i de svullna, med utslag af skörbjugg betäckta benen. Han stönade ett tag och hufvudet sjönk mot kudden. Han hade redan varit sjuk ett halft år och snart blefve det två månader sedan han sist lämnat sängen. Skörbjuggen utvecklar sig för hvarje månad, ja, hvarje vecka och långsamt men säkert för den sitt offer i grafven. Benen hade redan förvandlats till något slags svullna stumpar, öfversållade med svartbruna fläckar och öppna utslag. Hela munhålan med sina svullna käkar såg ut att vara ett enda stort utslag. Tänderna hängde lösa i tandköttet och fyra stycken hade redan fallit ur; de återstående kunde ej användas vid tuggandet; han kunde ej ens förtära uppblödt bröd. Vid minsta beröring gåfvo tänderna efter och förorsakade en plågsam smärta — hela hans föda bestod i några skedar surkålssoppa som han på något underbart sätt förtärde till middag och kväll. Dessutom hade den »kroniska inflammationen» i lungspetsarna under senaste tid betydligt förvärrats, såsom doktorn en dag förkunnade. Den sjuke håller ofta på att kväfvas af en svår hosta och mörk slemmad blod följer i sådan mängd med upphostningarna att han stundom blir svårt beklämd.

Skralt var det. Slutet tyckes nalkas... Han for med blicken öfver sin cell och sällan hade inredningen i Alexejeffskij-ravelinen förefallit honom så frånstötande som just nu. De matta glasen i fönstren, det smutsiga, med spindelväf öfverdragna taket, som aldrig blifvit rengjordt, mögellagret på de fuktiga väggarna, ur hvilket deras officielt-orangegula färg knappt stack fram och sist golfvet af trä, betäckt med ett tjockt lager smuts; det hade fått blifva så, emedan han under sin sjukdom icke orkat sopa sitt golf själf, utan ersattes af gendarmer som i stället en gång i veckan — om lördagarna — städade rummet, det vill säga med en våt sopkvast hastigt körde öfver golfvet, liksom för att blott fördela smutsen jämnare öfver hela golfytan. Allt detta verkade just nu särskildt enerverande.

Han kastade en hastig blick på arrestantkåpan, som låg vid hans fötter

och kom att tänka på att om det vore möjligt så skulle han som sin sista vilja anbefalla att lägga denna kåpa på hans kista och låta sätta en inskription på den: »åt en trogen son — af hans tacksamma fädernesland.»

Han smålog åt denna sin tanke, men i och med detsamma ryckte han till: med ett sakta, knappt förnimbart ljud skjöts luckan öfver titthålet åt sidan och bakom glaset syntes dejour-gendarmens spionerande öga. Luckan fälldes återigen ner och de kattlikt mjuka stegen hördes aflägsna sig. »Får man ej ens dö i fred; vilja de förgifta mina sista timmar med detta hufvudlösa spionerande!» utbrast han förgrymmad. Gendarmens för endast vana öron förnimbara, smygande steg och detta öga, som så fräckt följde hvarje hans minsta rörelse, påminte honom ständigt om något som han upplefvat i sin barndom. På en skogsslätt låg en döende häst. Man skulle redan ha trott att den var död, om icke huden tidtals bragts i konvulsiviska rörelser, hvilka förrådde att lifvet icke flytt. Med ögonen vidöppna och orörliga och benen orörligt utsträckta låg den där, medan lifvet ännu pulserade i den döende kroppen och korparna på det närbelägna trädet väntade blott att den sista gnistan lif skulle slockna. Korparnas giriga blickar, hvilka med otålighet iakttogo sitt offer, kommo alltid för honom när han fick sikte på gendarmens spionerande öga.

Den sjuke vände sig återigen — nu försiktigt — i syfte att dölja sitt anlete för väktarens plågsamma blick. Återigen föll han i tankar och återigen blef han ett rof för sina stormande minnen. Han erinrade sig huru lifvet, kort efter hans första revolutionära försök, hade dämpat hans entusiasm.... Han fann så mycken okunnighet, så mycken vidskeplighet, så mycken oförståelse för sina intressen och oförmåga att försvara dem, då de uppfattades, att han med tungt hjärta återvände från »sitt folk». Men behofvet af att vilja verka, strida och tro var så påträngande att han med hänförelse kastade sig i en ny rörelse, den upproriska, hvilken erkände endast handlingens propaganda. Man måste begagna sig af redan förefintliga, af själfva lifvet alstrade revolutionära element, menade dessa upproriske, och förmå dem till aktiva protester; därmed uppfostrar man en revolutionär känsla hos intelligensen och hela folket; och endast känslan, icke kloka böcker eller visa samtal, kan förmå folk att kasta sig i striden. — Under tiden fyldes fängelserna med häktade och hvarje dag hämtades nya sorgliga underrättelser. En mängd processer anhängiggjordes: personer, hvilkas skuld bestod i att ej såsom passiva åskådare ha kunnat åse folkets nöd, fördes med rakadt hufvud, slagna i järn, att dö under trycket af de försakelser och den behandling, som kom dem till del i Harjkoffska centralfängelset eller i de sibiriska grufvorna. Andra lyckligare, iklädda en grå kåpa med endast ett ess — det yttre igenkänningstecknet för straffkolonisterna — fördes till den aflägsna sibiriska öknen, utlämnade åt polisgodtycket, afskurna för långa år från sin verksamhet och allt, som kan göra lifvet värdt att lefvas. Från fängelserna kommo budskap om självmord, död och vansinne, som emellanåt träffade sådana, som om 3 à 4 år kunde påräkna utslag i sitt mål. Såsom en sten på börda verkade dessa underrättelser, medan det lefvande lifvet framkastade nya uppgifter, som påkallade nya medel. En våldsam själskamp föregick hans beslut att använda dessa nya medel, som voro så grymma, men tillika vid dessa förhållanden oundvikliga. Om han gått vilse — därom må historien döma; men han trodde uppriktigt på sin rätt och han följde

sin öfvertygelse tills också hans tur kom att gå under, att offra sig — oklokt, fruktlöst tack vare någons oförsiktighet — eller kanske tack vare någon angifvelse...

Nervöst misshandlade den sjuke sitt täcke. Det var tungt att minnas den stunden, men han hade förlorat sin självbehärskning, förlorat sin makt öfver tankar, minnen och känslor. Den ena hågkomsten efter den andra stiger fram inför honom. Han ser sig själf i en järnvägskupé. Tåget har redan saktat sin fart och passagerarne samla brådskande ihop sina effekter. Ett par, tre minuter till — och han är vid sitt mål. Han känner sig icke väl till mods. Hans vana öga har upptäckt ett misstänkligt subjekt som ända från Moskva följt med honom i samma kupé. Redan några gånger hade han lyckats märka den oroliga, mönstrande blick, hvarmed denne betraktade honom i de ögonblick då han själf trodde sig vara obemärkt. Hans synbara nonchalans vid andra tillfällen, hans försök att hålla sig långt borta från sitt offer — han hade med afsikt ej upptagit den lediga bänken midt emot — allt detta ökade misstankarna. Efter att hafva passerat en större station fäste han sig vid en annan misstänklig person, hvilken höll sig fullkomligt främmande till spionen från Moskva, men då varseblef han återigen, medan han låtsade nucka, att de två växlade blickar. Gement! Ännu värre blef det då de placerade sig i hvar sin ända af vagnen. Således måste han vid utgåendet alltid passera en af dem. Det var djäfligt, genomdjäfligt! Redan för länge sedan hade han lagt sin revolver i paletåfickan. Nu öppnade han omärkligt sin rock och flyttade sin dolk närmare för att lättare få tag i den. Tåget stannade och det vanliga virrvarret begynte; perrongen fylldes af folk. Också han steg ur, med sitt enkla bagage i vänstra handen och den högra i paletåfickan, där revolvern låg. Den spion hvilken han måste passera, granskade honom noga, men rörde sig ej ur fläcken. Först sedan han beträdt perrongen såg han honom stå på vagnsplatformen. På perrongen märkte han ett misstänkligt stort antal poliser och vid stationens utgångsdörr sågos 2 gendarmofficerare; om han skulle kasta effekterna ifrån sig, dyka under tåget och därifrån söka sig till de där små husen därborta, där järnvägsbetjäningen bor — då skulle han vara utom all fara. Men det var ej tillräckligt mörkt, skymningen hade knapt inträdt. Kanske det därtill inte var så farligt — ehuru det verkligen såg misstänkt ut — kanske det endast berodde på att han de senaste tiderna blifvit så nervös. Led han måhända själf utaf »spionomani» såsom han brukade kalla sina kamraters öfverdrifna misstänksamhet. I tankarna gick han framåt och stod just i bredd med en gendarmunderofficer, då denne plötsligt ställde sig i vägen för honom: »min herre jag häktar Eder»! Samtidigt fattar någon honom om armbågarna bakifrån. Nu är han urståndsatt att taga fram revolvern, men trots detta trycker han af. Skottet smäller och gendarmen tar sig med ett dämpadt skrik om magen, vacklar och faller blek ner på perrongen. Han håller sig ännu med ena armen upprätt, medan den andra handen konvulsiviskt prässas mot såret ur hvilket en smal stråle blod flyter. Den spion, som vid gendarmens första ord trängt sig fram för att kasta sig öfver honom framifrån, stannar omedvetet, när skottet brinner af och han hinner i paletåfickan ytterligare rikta revolvermynningen mot denne. En ny knall — spionen vacklar och faller med ett gällt skrik, som påminner om en dödligt sårad hares läte, med genomskjuten höft

i en tillskyndande polisofficers armar. Ögonblicket därefter är han omringad af gendarmer, poliser och spioner; mannen, som fattat honom bakifrån släpper hans vänstra arm och suger sig fast vid hans högra i afsikt att afväpna honom. Samtidigt lyckas han — ah, så väl han mins den gränslösa fröjd som då bemäktigade sig honom — få revolvern ur fickan. Nu skall han sälja sitt lif dyrt. Men genast hugger spionen tag i revolvern och lägger sin hand på hanen. Förloradt! Han gör en sista öfvermänsklig ansträngning, lämnar revolvern i spionens hand och fattar sin dolk, men hinner ej blotta den, förrän han nås af ett slag i hufvudet med något slags tungt tillhygge, ett slag som kommer det att gnistra för ögonen; — han vacklar. Ett slag till, ett tredje, så förlorar han medvetandet... Det var hans egen revolver i handen på en usling!

— —

När han vaknat till medvetande igen låg han bunden och afväpnad på den fuktiga, kalla perrongen. Håret är klibbigt af blod, men han känner ingen smärta, han känner sig blott söndersliten, trött; trött ända till vanmakt. Han slöt ögonen. »Han må inte ha blifvit slagen till döds», hör han en poliskapten säga åt en gendarmofficer. »Det är inte så farligt, lefver nog till hängningen», svarar den andre ondskefullt och vänder sig till gendarmerna: »Bären honom i vagnen!»

Ja, det var tungt att öfverlefva detta; när de tunga fängelseportarna smäldes igen bakom honom, och han ej mera hade något hopp om att slippa ut därifrån, utan att vägen skulle gå öfver domstol och schavott — då sammansnördes hjärtat, det måste han erkänna. Det gick dock icke så: han benådades... Han log bittert. Hvilket ömkligt hyckleri. Ett dylikt lif var värre än tio dödsstunder.

— —

»Hvad fantiserar jag för i dag — nerverna äro alldeles på slarf», tänkte han i det han ordnade täcket en smula. I samma ögonblick slog tornuret i Petro-Pavlovska fästningen några slag och strax därefter ljöd »Kolj slaven»*). Han var förtjust i denna melodi, isynnerhet när den ljöd i nattens orubbliga stillhet, och den verkade alltid lugnande på honom. Så varligt tonerna smögo sig ut i den stilla natten, så ljufligt de smekte örat! Den sista tonen dog långsamt bort någonstädes i fjärran — och allt blef tyst. Försiktigt reste han sig att sitta, tog vattenkruset från bordet, drack några begärliga klunkar och såg sedan uppåt fönstret.

Den bleka Peterburgska majnatten nalkades redan sitt slut. Genom den lilla ventilen lyste dagern. Efter en stund hörde han ett kvitter — någon liten tidig fågel, han tyckte det var en bofink. Det var redan så ljust att han väl kunde släcka den lilla glaslampan, utan att behöfva frukta för väktarns missnöje, »i anledning af brott mot disciplinen och reglerna för inspärrning i fängelse» såsom denne högtidligen brukade uttrycka sig. Han blåste ut lampan för att för ett par, tre timmar falla i en tung, men ingalunda stärkande sömn. Länge hade han lidit af sömnlöshet, men sömnen skänkte honom ej heller nya krafter.

* * *

*) Tornuret i Petro-Pavlovska fästningen står i förbindelse med ett spelverk, som vid hvarje hel timme exekverar den vackra melodin »Kolj slaven». Musiken till denna öfverensstämmer mycket med melodin till psalmen »Välsigna, Herre och bevara.»

Om morgonen kände han sig emellertid kry och lycklig. Intet under: i drömmen hade han sett *henne*, som han så ömt, så djupt hade älskat; som han aldrig glömt, ej för en enda dag från det ögonblick, då fängelseportarna slötos bakom honom och då hvarje gnista af hopp om att någonsin få se henne åter slocknat.

Han drömde, att han står framför fönstret i sin cell och skådar genom dess matta glas; plötsligt känner han en smal, för honom dyrbar hand läggas på sin skuldra, han vänder sig om och — där står *hon* . . . Hon småler: hennes ögon lysa, och i det hon lägger fingret till sina läppar, hviskar hon ömt: »rör dig icke». Han står som förstenad och framför honom försiggår ett under. De matta fönsterglasen liksom smälta inför hennes blick, alldeles som en ishinna för solens strålar. Först bli fönstren ljusare, sedan genomskinliga och bakom gallret ser han slutligen icke den smala gård, som finns innanför fängelsets trekantiga byggnad, icke kasärnen, där gendarmeriet har sitt tillhåll — utan en fantastisk trädgård med praktfulla tropiska växter, palmer, eukalypter och andra, för honom obekanta trädslag. Under tiden smalna gallerjärnen af till fin-fina trådar och slutligen försvinna också de totalt. Fönsteröppningen utvidgas och förvandlas till en glasdörr. — »Sakta, sakta» hviskar hon därutanför med ett lyckligt leende på läpparna. Dörren öppnas af sig själf, och just då känner han huru hälsan, modet och krafterna återvända, och han är ånyo densamme som han var för tre år sedan. Hon tager honom vid handen, stiger tillsammans med honom öfver tröskeln och dragande honom efter sig försvinner hon med ett silfverklingande skratt i en allé af palmer, hvilka med sina väldiga kronor tyckas hälsa dem välkomna. — »Nu, älskling, är allt det dystra och bekymmersamma öfverståndet, nu äro vi igen tillsammans utom all fara och oss väntar lifvet, friheten och gränslös lycka!» så smeker hon honom, då han vaknar.

Nu tränga sig minnena återigen inpå honom och under inflytande af drömmen kommer han ihåg en minnesvärd kväll. En gång — det var kort före en af hans resor i revolutionära ärenden — hade några af hans närmaste vänner kommit för att taga afsked af honom och bland dem fanns också hon. Medan man höll på att tvista om någonting, började han känna sig illa till mods — om det var saknad eller ledsnad, det visste han inte. Tvistefrågan var icke ny. Han visste precis, hvad som kunde sägas för, hvad emot. Därför gick han fram till ett öppet fönster som vettade åt en trädgård, lutade sig mot fönsterbrädet och inandades i djupa andedrag den ljumma vårluften med sin härliga doft af blommande syrener. Hon hade kommit fram till honom, vänskapsfullt lagt sin hand på hans axel och så blef det fråga om hans resa, hvarvid hon ytterligare gaf honom ett personligt uppdrag att uträtta. De växlade ännu några ord, men tystnade snart och försjönko i beundran af den härliga natten med dess härliga luft. Slutligen lutade hon sig mot hans axel, bröt tystnaden och sade med vibrerande röst: »Jag har ännu en sak att säga dig: hvart du än hamnar, hvad dig än händer, så minns att du har en vän, som innerligt älskar dig.» Han log mot henne och tryckte hårdt, mycket hårdt hennes lilla hand.

Ingenting annat passerade dem emellan denna kväll, men båda kände de sig så öfverlyckliga; och blickarna som de växlade voro fulla af glädje och hopp; ofta mindes han denna afton, då de för första gången fingo det

klart för sig huru nära de stodo hvarandra och huru dyrbara de voro för hvarandra. — — — — —

Det var redan full morgon. I korridoren hördes människor gå och dörrar smälla; ronden hade börjat. Drömmar och minnen flögo sin kos. Omkring honom stodo samma med mögel betäckta väggar och ofvan honom låg samma tak, inpyrdt af spindelväf.

Nu kom ronden till honom: en kant surbröd lades på bordet och kruset fylldes med friskt vatten; så tågade uppsyningsmannen, åtföljd af sin svit, ut igen för att gå in till den rubbade grannen. Där utspelas den vanliga scenen: den sjuke, som tror sig vara en engelsk lord, fordrar att man omedelbart skall tillkalla Storbrittaniens sändebud, emedan han vill protestera mot att *han* olagligen hålles häktad, han — en undersåte under engelska drottningen, och ingalunda under den ryske despoten. Vanligtvis tiger uppsyningsmannen då till en början, men när den andre hetsar upp sig och höjer på rösten alltför mycket, framställer han lugnt följande ultimatum: »Vi hafva redan bundit dig en gång; fick du kanske smak för det, vill du ännu en gång bli bunden till händer och fötter». För denna gång tycks allt gå stillsamt och fredligt. Redan i dörren, vände sig uppsyningsmannen till den sjuke: »bra, bra», säger han och stänger brådskande cellen.

Ronden var slut; kort därefter var också »promenaden» undanstökad. Den räckte endast 15 minuter, fastän man ej fick röra på sig mer än en gång om dagen. Så fanns där många sjuka, hvilka ej mera orkade promenera. Gick så ytterligare en timme — då blef han missnöjd: i korridoren hörde han steg: det var uppsyningsmannen och doktorn; dennes besök voro honom redan förr plågsamma, men nu, då han visste att de blifvit alldeles öfverflödiga, voro de honom en formlig pina. Turen närmade sig honom. Efter en stund öppnades dörren och in steg en högväxt, smått böjd, gråhårig gubbe iklädd en generalspaletå — fängelseläkaren; med honom följde uppsyningsmannen, en gendarmofficer och tvänne dejourerande underofficerare. Doktorn, en grof, cynisk och känslolös gubbe, som nästan fann ett nöje i de mänskliga lidanden, hvilka han var satt till att bota — tog sina plikter helt formelt. — »Att föreskrifva en mixtur det är mitt åliggande, och ingenting annat», brukade han yttra. Denne man gjorde ett ytterst obehagligt, frånstötande intryck på den sjuke och hans besök hade alltid varit pinsamma för honom. Uppsyningsmannen var en lika fräck som grym fångknäkt, som fått behålla sin gendarmofficers-uniform sedan gammalt, fast han egentligen varit spion. Slafviskt underdånig inför högre stående, var han obarmhärtigt sträng mot sina underordnade och behandlade fångarna med ett hat som om de varit hans egna fiender. Denne uppsyningsman var honom än mera vämjelig därför att han vid hvarje rond — det må hafva varit morgon, middag eller kväll — alltid själf både öppnade och stängde dörrarna, ty han vågade liksom ej anförtro nycklarna åt någon, ej ens på några ögonblick. Själf steg han först in i cellen, ställde sig nära bordet, och följde med sina ormblickar noga hvarje rörelse af gendarmerna, när dessa sopade golfvet eller hämtade föda. Också dessa voro honom vämjeliga. Han kunde ej utan att känna afsky betrakta dem, dessa slöa och ondskefulla ansikten, i hvilka man kunde se att dessa människor dresserats till den grad att de mist alla mänskliga känslor, i stället för hvilka de förvärfvat sig en obegränsad »flit är vårt nöje!» . . .

»Nå, huru är det?» — frågade doktorn, i det han gick fram till sängkanten, där gendarmerna redan ställt upp sig i frontställning. — »Har det ej blifvit bättre? — Jaså sämre? Ja, det får du allt lof att bereda dig på. Det kommer att gå neråt för dig hela tiden. Visa nu ditt ben!»

»Låt mig vara i fred», genmälte jag sjukligt nervöst.

»Nå, nå, bråka icke; jag är ju förpliktad att undersöka dig som sjuk». — och med dessa ord lyftade doktorn själf upp täcket och synade den sjukes ben. — »Så, jaha, jaha, nå men öppna munnen en smula.»

»Hvarför skall Ni pina mig! Jag bad ju Er lämna mig i fred?»

»Det är ingenting att förarga sig öfver», afbröt den längre bort stående uppsyningsmannen, »det är ju allt för din egen skull. Du är sjuk — alltså skall du botas.»

»Jo, botas vackert, när det redan är försent; de börja plåstra om en, när man icke mera kan lämna sängen, när man gör sig beredd att dö. Huru mycket folk ha ni dräpt här?» — Han kom just ihåg hur fångknektarna gång på gång vägrat kalla läkaren till många af hans kamrater, så länge dessa blott höllos på benen: inte kan han vara sjuk, när han ännu går ut och promenerar, menade de.

»Men hvem är skulden till allt detta? Hvem bad dig uppföra dig så, att du slapp hit? Hva?»

När han fäste blicken vid uppsyningsmannen groft tillhuggna anletsdrag, vid dessa utstående ögon med sitt hårda och fräcka uttryck, vid dessa rödletta, borstaktiga mustascher och den slätrakade hakan, tack vare hvilken den fyrkantiga djuriska underkäken skarpt stack fram — då blef det den sjuke så motbjudande att inlåta sig på någon tvist med denne, att han slöt ögonen. Efter några ögonblicks tystnad vände han sig till doktorn, som under tiden känt honom på pulsen: — »slipper jag snart?» — Doktorn förstod frågan. Han tittade på klockan, släppte hans hand och tuggade om sina läppar: »ja, det räcker icke länge.»

»Kan Ni då ungefär säga, huru länge jag kommer att orka...?»

»Ja... hur skall man nu säga? Ett dygn orkar du väl nog med, två måhända. Inflammationen i lungspetsarna har utvecklat sig oerhördt på senare tiden. För en vecka sedan lyssnade jag ju på din högra lunga — kommer du ihåg det? Nåja, den dög ingenhvart då mera: du lefde på den venstra. Nu, bror är det snart slut med den också. Igår kom jag underfund med det. Ja, hvad skall man göra?» Här tog han fram sin näsduk, tog af sig sina glasögon med sköldpaddsbågar och torkade dem omsorgsfullt: »alla skola vi ju dö: sådan är naturens lag; och härifrån slipper man icke annorstädes än i grafven eller i ett dårhus. Jag är gammal, har suttit länge här, men jag kan icke erinra mig att någon sluppit ut härifrån lifslefvande. — Nå ja, vi måste ju sticka oss in i N:o 10 också» vände han sig till uppsyningsmannen.

Dörren stängdes — den sjuke var återigen ensam, ensam öga mot öga med den annalkande döden. Det var underbart: han väntade på döden, han beredde sig på den, han hade till och med flere gånger kallat på den, och ändå kände han hur hjärtat sammansnördes. Han kände ingen längtan att få lefva. Det skulle vara tungt att draga sig fram här i världen, efter allt det han genomlefvat, sedan den ena tråden efter den andra, som kunnat hålla honom fast vid lifvet, slitits af — nu fäste *intet* honom mera vid lif-

vet. Om han också skulle slippa fri, vore det osäkert om han kunde lefva, om han ville göra det. I fängelset kom dikten »Les Malheureux» af Ackermann — en af hans älsklingsskalder — så ofta för honom: Det var dagen för den yttersta domen och de ködas återuppståndelse; ärkeängeln stöter i sin basun, grafvarna remna och de döda uppväckas till ett nytt lif. Men bland dem finnas envisa, som icke vilja lämna grafvens ro, som bittert afsäga sig den eviga saligheten och harmas öfver att man stört deras hvila. Det är de som fått lida mycket, dem man icke förmår belöna tillräckligt för hvad de genomlefvat. De önska intet annat än glömska och ro. All paradisets härlighet kan icke godtgöra deras öfverståndna plågor, säga de. Minnet af dem kommer att förgifta deras sent vunna glädje, och de fråga Gud om han med all sin makt kan ur deras hjärtan utplåna den outhärdliga bitterheten af dessa grymma minnen . . .

Och huru mycken bitterhet hade icke han fått känna af! Nej, han kände intet begär efter lifvet, men att dö här, i denna halfmörka, snuskiga cell, utan att få se det älskade anletet, utan ett enda smekande ord, att dö i medvetandet om att med en själf stiger hela ens lifs enfarenhet med detsamma i grafven, utan att kunna nytta någon af dem som *nu* lefver och kämpar — det var tungt, oändligt tungt. Huru mycket hade han icke haft att säga . . . Han vet att det icke är någon fix idé. Af egen erfarenhet vet han, huru beklagligt det är att unga krafter, lämnade åt sig själfva, oundvikligen måste upprepa sina företrädares felsteg, såvida förbindelsen med det förgångna är afbruten, såvida traditionen afklippts.

Han vred sig nervöst i sängen. — »Om jag helst skulle få rädda en enda från undergång — så skulle jag anse mig lycklig, men numera är också *det* omöjligt» . . . »Härligt är att dö på barrikaden, under kanonernas dån, i kulors hvin, att dö i stridens entusiasm med blicken fäst vid den stolt vajande röda fanan. Härligt är att dö på schavotten, midt på ett torg, fullpackadt af folk, att dö inför sina fiender och vänner i medvetandet om att detta är din sista och kanske mest fruktbärande tjänst i ditt lif som du gör för din dyrbara sak; att dö, då hvarje gest, som du gör, hvarje blick som du kastar, präglas in i åskådarnes minnen; då du vet att den stora mängden indifferenta, som hittills förhållit sig likgiltigt till politiska frågor, till den politiska striden, går hem till sitt med en känsla af förtrytelse, af afsky till despotismen; men att dö här ensam i denna graf af sten . . . 'Här är icke blott hemskt att lefva — här är hemskt att dö', citerade han tankspridd skalden Majkoff. Han fattades af en obetvinglig längtan att dö hvar som helst annanstädes, blott icke här; låt vara i fängelseträdgården — för att intill sista andetaget få se helst en bit blå himmel, för att omkring sig se lockiga björkars grönska, för att få andas den ljumma, milda vårluften . . . Men det var ju omöjligt. Han försökte bemästra sig själf. Hvad skulle han företaga sig? Huru skulle han tillbringa dessa få återstående timmar af sitt lif. Han beslöt att ännu en gång se genom sin lefnads konto, och draga sig till minnes allt, som varit honom dyrbart i forna tider.» Hela dagen, ända fram till aftonen låg han i detta exalterade tillstånd, märkte icke huru väktarne stöflade in till honom och satte fram middagen, sedan kvällsvarden, tills slutligen uppsyningsmannen i det han noga mönstrade honom, frågade: »Skall jag kalla på prästen? Det låter sig nog göra.» Den sjuke hade så försjunkit i sina drömmar, så lefvat sig in i minnenas värld, att uppsynings-

mannen måste upprepa sin fråga. Då ryckte han till som om man plötsligen väckt honom och kunde icke genast svara. — »Nå, hur blir det» vände sig uppsyningsmannen ånyo till honom — »Ah ja, prästen ... nej, behöfs icke», svarade han slutligen. Uppsyningsmannen vände tigande om och gick ut. När dörren stängts kände den sjuke en oerhörd lättnad, en tung börda hade fallit från hans bröst. Han visste med sig att han e skulle öfverlefva denna natt och tanken att aldrig mera behöfva skåda sina väktare, sina bödlar — den gladde honom endast.

Han återvände igen till förflutna, oåterkalleliga år, till sin barndom och ungdom, han genomlefde ännu en gång alla de tusende och åter tusende småhändelser, som bilda ett människolif. Han ser sig själf som en liten pys, familjens älskling, liflig, lefnadsglad och sorglös. Hvad han känner sig lycklig öfver att han tillbragt sin barndom icke i någon dammig och kvalmig stad, hvilka alltid mer eller mindre verkade fängelse, utan på landet, midt i skötet af naturen, som han så lidelsefullt älskade ända in i det sista. Han behöfde blott sluta till sina ögon — och framför honom upprullas liksom af en laterna magica en hel rad af bilder från detta dyrbara förflutna; och alla hade de så klara, rena färger; utan minsta moln. Han tycker sig än en gång höra trädens sus en mörk sommarnatt, han ser sin lugna hemflods silfverskimrande yta, han tjusas af ängen, som i fjärran smälter samman med horisonten, ängen där han tillbragt så mången härlig stund, helt hängifvande sig åt sin jaktpassion, då han glömde allt annat i världen, utom änder och beckasiner. — Han smålog ... huru lifligt kommer han icke ihåg en episod, som sedermera ofta omtalades vid familjebordet: han, en nioårig pojkslarfver hade skjutit sin första and. Hans fröjd, hans stolthet var så stor, att han genast sprang hem för att för alla visa sin trofé och under hänförelse förklara: »Jag har skjutit en and, en riktig, vild and, förstår ni!» Hvad man skrattade åt honom! Huru smekte icke fadern honom och lät honom noggrannt berätta huru och hvar han utfört sin bragd. Han mindes såväl också gubben Martin, skogvaktaren, som undervisade honom i skjutkonsten ock brukade taga honom med sig på jakt. Detta ansåg han vara en storartad nåd af den till utseendet buttre, men mot honom så vänliga, ja ömma gubben. Och bybarnen sedan, hans kamrater i lekar och upptåg. Med dem for han ut om natten för att vakta hästhjordarna, med dem gick han på jakt, med dem var han hela dagar tillsammans och genom dem lärde han tidigt känna folkets nöd och dess sorger. *De* bragte honom att älska folket och denna kärlek, denna obegränsade sympati till de i mörker vandrande, till de förföljda, till de olyckliga hade han besjälats af hela sitt lif och ännu bevarade han den, ehuru redan stående inför döden.

Med blixtens hastighet, med fotografisk noggrannhet ersättes den ena bilden med den andra. Hans lif i gymnasiet, dess trogna kamratkrets, det första kotteriet och de första tillsammans genomlästa böckerna, hvilka för alltid afgjorde hans framtida öde, allt passerar revy; hans första halft barnsliga kärlek och de tusende sinom tusende naiva luftslott, hvilka vid första beröring med verkligheten föllo ihop som korthus.

Andra tider gry, tider som man helst undviker att påminnas om; icke därför att de skulle ha saknat sin lycka. Nej äfven här funnos stunder af stor lycka. Men huru mycken bitterhet häftar ej vid dessa lyckostunder, huru många händelser draga ej förbi, minnen, som göra det tungt att lefva.

Och denna hemska hågkomst om den första afrättning, som han blef vittne till. Aldrig, aldrig skall han glömma den...

I augusti år 1879 anlände han till Odessa, just samtidigt med att de tjuguåttas process afslöts, hvarvid 5 blefvo dömda till hängning. Wittenberg och Logovenko, en äldre karl om 40 år, båtsman till yrket, fördes för att afrättas till Nikolajeff, emedan de blifvit anklagade för förberedelser till mordförsök på tsaren, hvilket attentat skulle företagas vid Alexander den II:s besök i staden Nikolajeff. Trenne af de dömda hängdes i Odessa — Tschubaroff, Lisogub och Davidenko — och han var närvarande vid domens verkställande.

Det var en tidig morgon. Gångbanorna och torget äro öfverfyllda med folk och midt på gatan rör sig fot för fot bödelskärran, omgifven af soldater; de tåga i sakta mak i riktning mot afrättsplatsen, där midt i den af militär bildade fyrkanten en schavott med tre galgar reser sig — och vinden leker varligt med de tre öglorna af tunt, knappt lillfingerstjockt rep — och på marken stå trenne omålade, af bräder sammanslagna kistor.

De lifdömde sitta på en hög bänk med ryggstöd, så att de synas öfver allt folket. De äro iklädda den grå fångdräkten, armarna bakbundna och fästade vid ryggstödet. Tschubaroff, som sitter på ena sidan, har försjunkit i tankar. Under hela vägen har han ej rört sig en enda gång, ej växlat ett enda ord med sina kamrater. Envist stirrar han på någon viss punkt borta i fjärran, högt öfver mängdens hufvuden, och orörlig som en staty bibehåller han samma ställning, samma ansiktsuttryck hela vägen igenom. I midten har Lisogub plats; modig och beslutsam granskar han hopen som om han sökte någon bekant, någon vän. Bredvid honom på andra sidan sitter det sista offret — den 22-årige Davidenko. Ynglingen tycks ha svårt att dö. Han ser bister ut och åker med sänkt hufvud... Men nu böjer sig Lisogub småleende ner och hviskar något i hans öra. Davidenko skrattar, rätar på hufvudet och ser sig omkring med ett leende på läpparna och ett lugnt och öppet anlete.

Kärran stannar. De dömde stiga ner. Bödeln afkläder dem deras fångmössor och domstolens sekreterare börjar läsa upp utslaget. Gud, hvad dessa minuter måste kännas evighetslånga för dem, som vänta på döden! Ändtligen rullar sekreteraren ihop sitt papper och trummorna ljuda. En präst stiger fram till offren med ett kors i handen. Man ser huru lidelsefullt Tschubaroff kysser korset. Sedan växla de dömde kyssar sinsemellan och slutligen iklär bödeln hvar och en af dem sin kåpa: en säck af lärft i hvilken kroppens former fullkomligt döljas. Så leder bödeln Tschubaroff upp till schavotten anvisar honom en bänk att stiga på, kastar öglan öfver hans hufvud och fäster repet. Turen kommer till Lisogub. — Scenen börjar verka outhärdlig. Man känner hjärtat snöras ihop af ångest vid åsynen af dessa i säckar inlindade människor, kring hvilkas hals repet redan är lagdt. Med en skakning af hufvudet befriar Lisogub sitt skägg som fastnat i öglan. Bödeln stiger fram och sparkar undan Tschubaroffs bänk — utan den minsta konvulsiviska ryckning blir han hängande som en vikt. Repet tvinnar sig icke, man märker ej den minsta darrning. Bödeln stöter sedan undan bänken för Lisogub. Genom hans kropp gå dödsryckningar och repet tvinnar sig våldsamt. Davidenko bryr sig under tiden icke om att invänta bödeln, sparkar själf undan bänken och kastar sig framåt. Länge efteråt när redan

Lisogub hänger lika orörlig som Tschubaroff, fortfar Davidenkos kropp att svinga af och an, alldeles som på en gunga med allt mindre och mindre svängningar. Slutligen hänger också Davidenko orörlig...

Han hade icke orkat vänta till procedurens slut — tills läkaren om en halftimme skulle komma och känna på deras puls, hvarpå han utfärdar attest öfver deras död. Sedan skulle bödeln afskära repen och den ena kroppen efter den andra skulle falla ner på schavotten, hvarifrån de sedan kastas i kistorna där bredvid. Det var grymt, grymt! Hvilket hat, hvilket begär att hämnas glödde icke i honom, när han kom hem. Månne man hade hämnats deras afrättning? Och de andra? De som långsamt pinats ihjäl? Skulle hans egen död blifva hämnad? Och plötsligt kände han en hätskhet utan like, desto mera brännande som han insåg huru kraftlös den var.. Men tillika skämdes han öfver att dö med hätskhet i hjärtat och förbannelse på läpparna. Man måste hata lögnen, orättvisorna i de samhälleliga förhållandena och i statsskicket, hvilka tilläto dylika grymheter, men icke människorna, som uppvuxna i och uppfostrade af denna lögnaktighet ändå sist och slutligen icke äro mera skyldiga till att de icke känna sanningen som den blindfödde därtill att han ej känner solen. Att dö — och tänka på hämnd; hade de, hvilkas minne var honom heligt, dött på det sättet? Han mins det härliga rörande bref, som Wittenberg skrifvit aftonen före afrättningen, där han bad oss lämna tanken på personlig hämnd; han erinrade sig såväl hvilket djupt intryck detta bref gjorde när det ingick i »Narodnaja Voljas» spalter; han kom ock ihåg liknande upprop från andra personer, hvilka stått vid grafvens rand, och hvilkas ord hade trängt ur hjärtats djup. Och hans hätskhet försvann ur hans pinade själ och en känsla af medlidande bemäktigade sig honom när han påminte sig dessa lidanden för en helig och rättvis sak, på hvars slutliga seger det var omöjligt att tvifla. Nu kände han sig djupt öfvertygad om att hans lidanden, hans död icke varit förgäfves; endast genom offer kunde man eröfra en bättre framtid, lycka och rättvisa, jämlikhet och broderskap; han och hans vänner kunde glädjas öfver sin lott att få dö för denna ljusare, lyckligare framtid, att med lifvet få stärka grunden för den nya samhällsbyggnaden. Denna stämning af kärlek, denna önskan att vilja förlåta allt och alla, denna tro på ett kommande rättvisans rike bragte allt det bittra, allt det sorgliga i hans lif att vika i bakgrunden. Endast de ljusa, upphöjda minnena stannade kvar för hans blick och värmde så ömt hans kallnande hjärta; han kände sig återigen fri och lycklig och samma hänförelse, samma tro strömmade öfver honom, som han känt en gång förr i sin ungdom, när han låg vid bäcken och lät sin blick fara öfver steppens silfverskimrande haf.

Natten hade redan förlidit, morgonrodnaden färgade redan väggen. Den sjuke kände sig allt sämre och sämre. Benen kändes så kalla, andhämtningen försvårades, och han fick emellanåt kippa efter luft och spottade oftare än vanligt blod. Han kände en gränslös trötthet allt mera få makt öfver sig; tidtals låg han medvetslös. Stundom återvann han sansen och sökte då intaga en bekvämare ställning så att han ej kväfdes af blodstockningen, men om några minuter föll han igen i någon slags sömnlik medvetslöshet, där fantasifoster blandade sig med minnesfragment, kära anleten med underliga, öfverjordiska uppenbarelser. Länge hade han redan plågats af en svår törst, men han kände sig ej tillräckligt stark att räta upp sig och sträcka ut handen

efter vattenkruset på bordet. Allt värre plågade honom törsten, tills den blef rent af outhärdlig. Med en ytterlig viljeansträngning sträckte han sig efter kruset, men i samma ögonblick mörknade det för hans ögon, och allt omkring honom, väggarna, dörren, bordet och ugnen hvirflade kring honom i en vild, fantastisk dans. Han stönade till och föll omkull i sin säng.

Plötsligt steg ur hans hjärtas hemlighetsfullaste djup ett minne af hans allra lyckligaste stunder. Han var konvalescent efter en mycket svår tyfus och låg i ett halft dvallikt tillstånd, fullständigt renons på krafter. Plötsligt knackar någon på tamburdörren, i det närbelägna rummet höras lätta, försiktiga steg, dörren slås upp och någon — han kände igen den kära gången — kom varligt, helt varligt fram till hans säng och böjde sig öfver honom. Hans hjärta bultade hårdt af rörelse, men han kände sig ur stånd att uttala ett enda ord; det lyckades honom icke genast att vakna ur sin dvala och öppna ögonen. När han såg upp, stod hon framför honom. Klädd i resdräkt, med väskan öfver axeln — hon hade synbarligen kommit direkt från bangården — stod hon på knä vid hans hufvudgärd, med ögonen fulla af tårar: »Hvad du har magrat, gossen min, du min egen älskling! ...»

Men hvad är det? En dröm? Yrar jag? Nej, där är hon ju, här alldeles bredvid och hon betraktar honom lika mildt som då. Och i hennes långa ögonfransar glänser en tår. Han sträckte ut sina händer efter den förtrollande synen, men i stället för hennes älskade namn slapp en hes rossling ur hans strupe. — Den högra handen hängde ner längs efter sängkanten, den vänstra prässade sig krampaktigt i täcket; ett par, tre konvulsiviska rörelser — och allt var slut.

Den högljudda rosslingen väckte den dejourerande korridorvaktens uppmärksamhet. Han stannade, lyssnade en stund och såg sedan länge genom titthålet. Så skrapade han med luckan mot dörren, såg ännu en gång in, där han icke förmärkte några lifstecken, hvarpå han gick fram till bordet, vid hvilket den andre dejouren drack sitt té.

»Nå, hvad var det?» frågade denne, i det han sköt fram ett glas té åt den sist ankomne.

»Det tycks vara slut», svarade han och slog sig makligt ner vid bordet.

* * *

Ofvanstående berättelse utgör en sammanfattning af en del af författarens, den under 20 år i Schlüsselburg inspärrade politiska fången Polivanoffs erfarenheter. Så när som på dödsscenen är allt upplefvadt af författaren, hvilken bevittnat tillräckligt många kamraters hädangång för att kunna skildra äfven slutet verklighetstroget. Äfven afrättningen i Odessa och de afrättades namn äro riktigt återgifna. Afrättningen ägde rum under general Todtlebens generalguvernörskap och på hans befallning, ehuru ingen af de dömda gjort sig skyldig till värre än understödande af det terroristiska partiet, godsägaren Lisogub genom att småningom för revolutionära ändamål offra hela sin betydande förmögenhet.

Red:s not.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Prenumeration

å NORDISK REVY, Tidskrift för Norden rörande politiska och kulturella spörsmål, upptages blott för ett halft år, eller tolf (12) nummer om minst två tryckark. Prenumerationspriset för denna tid utgör sex (6) kronor i Skandinavien, tio (10) mark i Finland samt tio (10) francs i öfriga europeiska länder, och kan prenumeration verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark, genom postverket samt direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till sextio (60) öre.

K. B. Boström
Utgifvare.

I Bokhandeln är utkommet:

Det revolutionära Ryssland.

En skildring af den revolutionära rörelsens i Ryssland uppkomst och utveckling.

Pris: Kr. 3: 75.

Vid direkt rekvisition hos K. B. Boströms förlag, Stockholm, erhålles arbetet portofritt för 3 kronor, kontant eller mot postförskott.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

N:o 11, 12 September den 22 1903

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

REDAKTION:
AXEL LILLE KONNI ZILLIACUS

UTGIFVARE:
K. B. BOSTRÖM

STOCKHOLM
K. B. BOSTRÖMS FÖRLAG
1903.

Pris för detta dubbelhäfte: Kr. 1: 20.

NORDISK REVY

TIDSKRIFT FÖR NORDEN RÖRANDE POLITISKA OCH KULTURELLA SPÖRSMÅL

N:o 11, 12 September den 22 1903

Till Nordisk Revys läsare!

Jämte betygande af sin tacksamhet för det stora intresse, som från den bildade allmänhetens sida kommit NORDISK REVY *till del under de förgångna sex månaderna, anhåller utgifvaren härigenom få meddela att omständigheter, öfver hvilka han icke är rådande, nödvändiggöra en förändring i tidskriftens utgifningsplan. D:r Axel Lille har på grund af andra sysselsättningar sett sig nödsakad att, ehuru han kvarstår såsom medarbetare, utträda ur redaktionen och herr Konni Zilliacus anser sig icke ensam kunna påtaga sig ansvaret för tidskriftens utkommande tvänne gånger i månaden. Under året oktober 1903—september 1904 kommer* NORDISK REVY *därför att utgifvas med endast ett häfte per månad, därvid dock hvarje häftes omfång ökas från 32 sidor, såsom hittills, till 40.*

Förhållandena ha gjort att NORDISK REVY *ägnat hufvudsaklig uppmärksamhet åt utvecklingen i Finland och åt tillståndet i Ryssland och sannolikt kommer detta äfven framgent att blifva fallet, dels på grund af svårigheten att, trots löften, af författare med tillräcklig auktoritet erhålla uppsatser i frågor rörande de andra nordiska länderna, men främst på grund af det stora intresse finsk-ryska förhållanden för närvarande erbjuda och som gör att hela den bildade världen med stor uppmärksamhet följer deras utveckling.*

Flera oinfriade löften om artiklar af tidskriftens hittills varande medarbetare, som alla kvarstå, har utgifvaren emellertid skäl att hoppas skola inom de närmaste månaderna uppfyllas och därutöfver ha andra framstående författare på olika områden utlofvat sin medverkan. Särskildt bör nämnas att senatorn L. Mechelin lofvat inom kort lämna NORDISK REVY *en utredning af frågan om hvilken ställning från*

eget land utvisade personer kunna och böra anses intaga i de lände till hvilka de tagit sin tillflykt. Såsom regelbunden medarbetare NORDISK REVY inträder den man, som under pseudonymen »Nesvoy skrifver de särdeles intressanta brefven från Ryssland i den kända veck tidskriften »L'Européen». »Nesvoy» kommer att hvarje månad läm NORDISK REVY en öfversiktlig uppsats om utvecklingen i Ryssland där han äger de bästa möjliga källor för upplysningar. Till följd a nu rådande förhållanden i Finland är det tyvärr omöjligt att nämn några finska skriftställare, som lofvat i NORDISK REVY taga til tals och utreda innebörden af några af de s. k. reformer, som del redan med maktbud och våld genomförts, dels äro ställda i utsikt.

Med tidskriften »L'Européen» såväl som med den inom närmaste framtid i Köpenhamn, under medverkan af flera bland Danmarks förnämsta skriftställare utkommande tidskriften »Det ny Aarhundrede» har NORDISK REVY haft förmånen få ingå aftal om artikelbyte, hvarför vi blifva i tillfälle att i första hand meddela det intressantaste och mest uppmärksamhet värda dessa tvenne tidskrifter komma att innehålla.

Förändringen af NORDISK REVY till en månadstidskrift föranleder naturligtvis en nedsättning af prenumerationspriset, som blir åtta (8) kronor i de skandinaviska länderna, femton (15) mark i Finland och tolf (12) francs i öfriga europeiska länder, utom Ryssland, där priset på grund af de större distributionskostnaderna är tio (10) rubel, allt för hel årgång af tolf (12) häften.

Stockholm i september 1903.

K. B. Boström.

De norska stortingsvalen.

I.

Sällan får man väl i vårt moderna parlamentariska lif bevittna en så snabb omkastning i opinioner och partiställning som den, hvilken gifvit sig tillkänna i utgången af de senaste norska stortingsvalen. För tre år sedan segrade den radikala vänstern med en öfverväldigande majoritet, och i början af innevarande år stod samma partis yttersta flygel i beråd att i Norge skapa en konflikt, för hvars lösande med vapenmakt man icke skulle ryggat tillbaka.

Några månader ha sedan dess förflutit och allt är på ett häpnadsväckande sätt förändradt. En stormvind har strukit fram öfver Norge och gjort rent hus i dess storting. De sabelskramlande nationalisterna med förra krigsministern Stang i spetsen ha fått träda tillbaka i dunklet och den radikala vänsterns öfvermakt är bruten. Ett godt samförstånd mellan broderfolken och fred på den skandinaviska halfön är lösen. Norges likställighet i unionen med Sverige bör vinnas på öfverenskommelsens, den fredliga underhandlingens väg och hvarje tal om våldsamma medel, egnade att spränga unionsbandet, för målets nående för all framtid vara graflagdt.

Fredsröster sålunda i stället för de krigiska fanfarer, som ännu vid årets början ljödo i den norska representantkammarn och funno genklang långt ut öfver landet.

Det ligger i sakens natur att den omsvängning i den norska opinionen, hvilken framträder i valresultatet, icke är en plötsligt uppblossande företeelse, utan efter hand förberedts för att, då tiden mognat, träda fram i dagen. Med växande förbittring ha valmännen sett huru den härskande vänstern i stortinget allt mer begynt förete bilden af en skara yrkespolitiker, hvilka för tillfredsställandet af sin maktlystnad uppenbart försummat fosterlandets reala intressen. Att slå mynt af nationalkänslan för att sålunda underhålla ett bestående och oförsonligt krigstillstånd med broderlandet, hade väl ännu icke varit en så stor försyndelse i det stora flertalets ögon, att desse därför skulle låtit sina förtroendemän falla. Det var de stora löftena, hvilka höllos så tunnt och framför allt de djupa greppen i nationens penningpung för vanvettiga rustningar mot Sverige och illa förberedda socialpolitiska reformförsök, som först bragte sinnena i jäsning. Intet folk, huru politiskt uppagiteradt detta än är, skall i längden med förtroende vilja följa män, under hvilkas ledning detta fått lära känna tyngden af en ständigt växande skattebörda, utan att få se ett enda af de löften, med hvilka man smickrat dess nationalstolthet, gå i fullbordan. När man

skall, innan detta skett, antagligen gifva sig till tåls i fråga om den egna norska utrikesministern.

Men om denna regering, sammansatt af män ur olika partier och stödd af en svag stortingsmajoritet samt lidelsefullt bekämpad af den nationalistiska vänstern, misslyckades i konsulatsfrågan, hvilket blefve då dess öde? Och hvad blefve det af försoningspolitiken? Skulle man väl kunna hoppas att det politiskt så lätt upprörda, nationelt ömtåliga norska folket skulle kunna motstå radikalernas eggelser och oaktadt strandade förhoppningar fortfarande vara hågadt för en förhandlings-politik? Hvarje direkt svar på dessa frågor kan i detta sammanhang uteblifva. Man bör blott hafva klart för blicken ställningens fortfarande vanskligbet och de faror, hvilka hota det nu så vackert inledda freds- och samlingsverket.

Norge har på den första signal till tillmötesgående i realiteten af ett nationelt norskt kraf svarat med att räcka handen till försoning. Skall detta tillmötesgående från Sveriges sida blifva något mer än blott en signal af dess regering?

För den som ytligt drager sina slutsatser af den svenska riksdagens hållning till frågan förliden vår, skall svarets afgifvande falla sig lätt nog. Man räknar med säkerhet på att andra kammarn skall godkänna den konsulära skilsmessan, medan man står frågande inför den första. Men nu är förhållandet sådant, att någon principiel meningsolikhet i fråga om konsulatspörsmålets lösning i själfva verket icke kan fås fram ur de båda kamrarnes hållning förliden riksdag. Att första kammaren talade och önskade en direkt påtryckning på regeringen, medan andra kammaren teg och afböjde en sådan, bevisar i och för sig intet. Men af motiveringen till andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, hvilket af kammaren omfattades, framgår med all önskvärd tydlighet, att andra kammaren i likhet med den första icke velat frångå den ståndpunkt riksdagen i unionsfrågan intagit åren 1893 och 1895. Man ville blott icke lägga hinder i vägen för de pågående underhandlingarna, hvilkas resultat man önskade afvakta.

I sin skrifvelse af den 14 april 1893 uttalade nämligen riksdagen, att konsulatsväsendet står i ett sådant samband med de diplomatiska ärendena, att frågan om upplösning af gemensamheten i de förra synes riksdagen icke kunna göras till föremål för pröfning utan att på samma gång sättet för de senares behandling måste komma under öfvervägande. Detta uttalande upprepades vid 1895 års riksdag och kännetecknar otvifvelaktigt den ståndpunkt riksdagen äfven i sin nuvarande sammansättning fortfarande intager.

Hvad beträffar den svenska opinionen, har denna självklart icke

kunnat stadga sig i frågan, innan förhandlingsresultatet föreligger fullt utarbetadt. Men det saknar ingalunda sin betydelse att allt oftare röster i prässen låta höra sig, att skilsmessa i godo mellan Sverige och Norge är att föredraga framför en skenunion med lösning af det ena efter det andra af de fortfarande bestående unionsbanden. Så heter det i en artikel i en konservativ tidning med anledning af det norska valresultatet: »i unionsmartyriets sista afdelning skola sannolikt svenska unionsvänner se den tunga plikten att i den nationella själfbevarelsens intresse spränga sönder de två nordiska staternas förening.» Och det ledande svenska konservativa organet påpekar också med anledning af de norska valens utgång, att en olöslig meningsskiljaktighet föreligger under den »sannolika situation, att Sverige icke går med på en ordning, som skulle reducera unionen till en tom skugga och ett måhända farligt sken, medan Norge å sin sida icke vill vara med om något annat än en sådan skenunion.» Af uttalandets sammanhang i öfrigt framgår, att den »olösliga meningsskiljaktighetens» lösning tänkes såsom en möjlighet genom en upplösning af unionen. Men äfven i en betydande hufvudstadstidning af rent motsatt färg framskymtar unionsupplösningstanken såsom den yttersta ledtråden i dess uttalanden rörande den svensknorska unionspolitiken.

Man har ingen rätt att påstå, att den mening, som framträder i förberörda tidningars uttalanden, vore typisk för den nu rådande opinionen i Sverige. Men man gjorde orätt i att förbise densamma, om man objektivt söker bedöma utsikterna här för ett förslag om upplösning af den bestående konsulatsgemenskapen. Ännu har flertalets opinion i denna punkt icke hunnit stadga sig. Enig är man endast däri, att Norge bör erhålla full likställighet i unionen samt att ledningen af de svensk-norska utrikesärendena bör handhafvas af en gemensam utrikesstyrelse, hvari det icke finnes något rum för en särskild svensk eller särskild norsk utrikesminister.

De årtionden långvariga unionstvisterna ha bland annat haft till resultat en ömsesidig misstro, som icke med ett slag kan fås att försvinna. Under inflytelsen häraf är man på många håll i Sverige böjd att i skapandet af ett skildt norskt konsulatsväsen se det första steget till vinnandet af den skilda norska utrikesministern. Med egna konsuler och eget utrikesdepartement är grunden laggd för de norska utrikesärendenas fullständiga särskiljande och ställande under en särskild norsk utrikesministers ledning. För denna uppfattning finner man stöd såväl däri, att den egna norska utrikesministern fortfarande står på vänsterns program som att en samlingens man sådan som Björn-

son fasthåller vid honom såsom en för alla fosterländskt sinnade norrmän hägrande framtidsförhoppning.

Men om det oaktadt hvarje vän af nordens enhet måste önska att konsulatsfrågan nu måtte blifva löst skildt för sig, så är det därför att blott härigenom öppnar sig möjligheten för ett fortgående på den försonlighetens och samförståndets väg, som nu inslagits mellan de båda folken på halfön. En skilsmessa i godo och därefter ett försvarsförbund är ju något tänkbart samt för mången tilltalande. Men brytandet af en snart hundraårig förening under vanskliga politiska förhållanden ger tillfälle till tredje mans inblandning och innebär faror, hvilka för stunden icke kunna beräknas. Skilsmessan är den inre svagheten, framburen till hela världens beskådande och inbjuder till missbrukande i egoistiskt syfte. Splittringen har sedan hedenhös varit de skandinaviska folkens förbannelse och svaghet. Bör man då icke rygga tillbaka för att utan yttersta nödtvång lösa band, med hvilka ett lyckligt öde bundit Sverige och Norge vid hvarandra och sålunda skapat kärnan för ett framtida ännu vidare förbund?

Omslaget i opinionen, hvilket i utgången af de norska stortingsvalen fått ett så påtagligt uttryck, bör väl minst af allt vara ägnadt att hos det svenska folket framkalla en pessimistisk stämning af det slag som sökt sig uttryck i en del af den svenska prässen. Konsulatsfrågans lösning ensamt för sig är möjlig endast under förutsättning af en sådan affattning af de ouppsägbara regleringslagarna att full trygghet vinnes för att Norge icke ensidigt undandrager sig den nu bestående utrikesledningen. Det är väl knappast tänkbart, om en i detta afseende tillfredsställande affattning funnits, att den svenska riksdagen under förändrade förhållanden och utsikten att den egna norska utrikesministern för en lång framtid, möjligen för alltid skall försvinna från dagordningen, skulle vilja påtaga sig ansvaret att motsätta sig lösningen af konsulatsfrågan ensamt för sig, om svenska regeringen och norska stortinget godkänt densamma. Riksdagens uttalande 1893 kan icke för all framtid vara bindande för kommande riksdagar, hvilkas handlingssätt måste rätta sig efter tidsförhållandena och utvecklingens kraf. Men den nuvarande riksdagen skall därför icke nödgas lämna frågan om ordnandet af den gemensamma utrikesledningen helt och hållet åt sidan. Det största fel, hvilket från svensk sida begåtts beträffande unionsfrågans lösning, har bestått däri, att regering och riksdag icke kunnat enas om ett fullständigt unionsprogram, på hvilket Norge skulle inbjudits för vinnandet af den af alla önskade unionella likställigheten. Ännu är dock tiden icke fullständigt försutten för uppgörandet af ett sådant samlingsprogram för unionsfrågan i hela dess vidd, däri inbe-

gripna konsulats- och utrikesministerspörsmålen samt den gemensamma försvarsfrågan. Men då det är antagligt att det norska stortinget efter föregående inbjudning skulle vägra att söka en samtidig lösning af alla dessa frågor och fasthålla vid konsulatsfrågans afgörande i första hand, så fordrar det politiska förutseendet och omsorgen om de båda brödrafolkens väl att Sveriges riksdag icke motsätter sig detta. Riksdagen kunde då så mycket kraftigare under en hänvisning till programmet med det svenska folkets hela samlade opinion såsom ryggstöd tillbakavisa hvarje i framtiden från norsk sida påyrkad lösning af utrikesministerfrågan på annan än gemensam grund.

Tiden är otvifvelaktigt full af faror för de små nationerna, hvilka i samlings- och fredsidén ha att söka det skydd de måste sakna i sin isolering. Den stora norska fosterlandsvännens dröm om ett pangermaniskt förbund får icke betraktas blott såsom ett foster af en vidt sväfvande skaldefantasi. Men om af drömmen en gång skall blifva verklighet, så är en af de främsta förutsättningarna därför den skandinaviska nordens sammanslutning till en enhet utåt. En hvar, som anser det värdt att arbeta därpå, må då rikta hela sin sträfvan på att söka förverkliga den inre enhet på den skandinaviska halfön, hvarförutom unionen förblir en svaghet. Nu är tiden måhända bättre än någonsin ägnad för detta arbete. Därför höfves det att de män, hvilka de båda folken satt att såsom väktare akta på tiden, lämna dalarnas trånga synkretsar och stiga upp på fjällen, där synvidden är obegränsad och dit kärrens dimmor icke nå.

Axel Lille.

Ryssland i den yttersta östern.

Sedan månader tillbaka har telegrafen så godt som hvarje vecka bragt meddelanden om nya förslag och motförslag, om löften och hotelser, förklaringar och motförklaringar, påståenden och dementier rörande Rysslands förehafvanden och afsikter beträffande Mandschuriet och Kina. Än förklarar en rysk general att Ryssland ingalunda ämnar utrymma Mandschuriet, än förklarar hans regering motsatsen. Än heter det att Ryssland drar sina trupper tillbaka från den kinesiska provinsen, än att det exporterar folk dit i massvis och befäster sin ställning på alla tänkbara sätt. O. s. v. o. s. v. i oändlighet. Det är länge sedan hardt när omöjligt att mera hålla reda på dragen och motdragen i det stora spelet om det afgörande inflytandet i den fjärmaste orienten — och på det hela är det också skäligen likgiltigt för mänskligheten i ge-

men huru spelet bedrifves. Det är slutresultatet som är af allmänt intresse och därför kan icke heller spelet självt i högre grad intressera förrän det börjar närma sig afgörande af ett eller annat slag.

Den tidpunkten synes ännu icke på länge vara att förvänta, därtill äro de båda hufvudspelarna, Ryssland och Japan, alltför skickliga och alltför försiktiga, därtill är insatsen, hufvudinflytandet i Kina, alltför dyrbar. Ingendera är villig att sätta allt på ett kort. Ryssland manövrerar för att i ett obevakadt ögonblick öfverrumpla sin motståndare och krossa honom. Japan undviker med påpassligaste sorgfällighet att gifva sin väldiga fiende något sådant tillfälle och söker utmatta honom, medan det samtidigt visar sig villigt att söka hjälp och stöd hos alla Rysslands rivaler. Det är icke första gången det nya Japan befinner sig i konflikt med europeiska makter. Senast, efter det segerrika kriget mot Kina, visade sig dess statsmän godt kunna reda sig med både europeiska och kinesiska diplomater på en gång, i det de förvandlade den deras land tillfogade förödmjukelsen till en större framgång än någon endast ett år tidigare kunnat drömma om. Då stodo japanerna ensamma gentemot Ryssland, Frankrike och Tyskland. Nu stödas de kraftigt, om ock tyst, af Förenta Staterna och det brittiska riket. Hvem kommer att vinna spelet?

När Japan förklarade kriget mot Korea och därmed indirekt mot Kina, som betraktade Korea såsom ett slags lydland, fanns knappast en bland de västerländingar, som många år vistats i Japan och därför bort känna det bäst, som icke hånade det japanska öfvermodet och påstod att den japanska armén skulle komma att formligen uppslukas af de kinesiska massorna. Men när man såg huru utomordentligt omsorgsfullt och noggrannt japanerna förberedt allting för det koreanska kriget, huru de förde med sig färdiga, hopsättbara broar för hvarje vattendrag de hade att öfvergå; huru de skapat ett transportväsende, baseradt på en hel liten armé af kulis, som på handkärror forslade truppernas bagage, proviant och ammunition i ett land där inga egentliga vägar funnos; huru de till punkt och pricka genomförde den fälttågsplan, som på förhand ända i de minsta detaljer uppgjorts — då började västerländingarna öppna ögonen och känna sig tveksamma. Och när man efter sjödrabbningen vid Yaluflodens mynning, där Kinas pansarflotta i grund besegrades af Japans öfverlägset manövrerade, men obepansrade kryssare fick klart för sig att det japanska marinbefälet enkom för en sådan eventualitet utbildat sitt manskap i en taktik, som lade hufvudvikten på de stridande enheternas rörlighet och som åtminstone i den tillämpning japanerna gåfvo åt teorin utgjorde en nyhet — ja, då började västerländingarna erkänna att de misstagit sig om det asiatiska öfolkets för-

måga att draga praktisk fördel af de lärdomar det hämtat från occidenten. Men när sedan vid fredsslutet Japans underhandlare begingo det skenbara misstaget att tilltvinga sig besittningsrätten till Liaotung halfön med Port Arthur och de tre europeiska stormakterna trädde in på skådebanan med förklaringen att Japan icke kunde få behålla denna eröfring, sjönk ånyo den icke tillräckligt rotade respekten för japanerna såsom motståndare till västerländingar.

Då liksom tidigare berodde bedömandet på ofullständig kännedom om japansk folkkaraktär och japanskt skaplynne. Det skenbara nederlaget i segerns stund var i själfva verket en storartad framgång för den japanska diplomatin och för dess dåvarande ledare, grefve Ito, som belönades med markistiteln för det han uträttat. Kinas representant vid fredsunderhandlingarna, den gamle, såsom öfverlägsen diplomat ansedde Li-hung-tschang, gaf så godt som utan motstånd efter för grefve Itos fordran att Japan skulle få behålla Liaotung halfön, mot det att japanerna prutade några tiotal miljoner på den mer än rundligt tilltagna krigsskadeersättningen. Han kände mycket väl hvad de tre stormakterna hade i sinnet och ansåg sig därför gärna kunna göra ett medgifvande, som inom kort skulle förlora all betydelse, för att rädda ett antal miljoner. Men Ito var nog lika väl underrättad som Li och spelade ett långt djupare spel. Han motsatte sig icke européernas fordran att Japan skulle afstå från anspråket på landvinningar i Kina, men begärde i stället en högre krigsskadeersättning — mera än han förut prutat. Och då stormakterna funno detta rättvist och det nya beloppet fastställts, förklarade han att japanerna, i likhet med hvad européer plägade i dylika fall, skulle utrymma Liaotung halfön i mån som krigsskadeersättningen erlades.

Ito visste och stormakternas representanter visste, att Kina icke utan hjälp skulle kunna betala summan på mindre än trettio till fyratio år, om ens inom den tiden, och för att förebygga vidare konflikter beslöto de fyra europeiska makterna då att försträcka Kina nödiga medel för att på en gång kunna göra sig kvitt japanerna, som också ganska riktigt utrymde det eröfrade området. Men de hade vunnit det Ito önskade och Japan för tiden främst behöfde: pengar för att bygga en stor modern flotta och för att skapa en stor armé, hvilket de ock sedan dess gjort, i sådan utsträckning, att hvilken som hälst stormakt måste betänka sig väl och länge, innan den hemsöker mikadons rike med krig.

Det kan förefalla som tal om fjolgammal snö, allt detta. Men det är värdt att hålla i minnet vid bedömande af den närvarande situationen och af utsikterna för framtiden, ty det slags diplomati, hvarmed japanerna vunno framgång vid fredsslutet med Kina är typisk för hela deras

ras, eller åtminstone för deras ledande män, och har mer än en gång i äldre tider som i nyare, ledt till seger äfven när förhållandena tett sig som mörkast och mest hopplösa. Sådan diplomati var det, som många århundraden tillbaka i tiden räddade Japan från att absorberas af det då ännu eröfringslystna Kina. Japanerna aktade sig att göra motstånd mot kinesernas önskan att utbreda sin kultur till den japanska övärlden. De togo tacksamt emot läromästare i allehanda stycken från Kina, uppträdde såsom den kinesiske härskarens ödmjukaste och mest tjänstvilliga vänner och undgingo sålunda att af denne hemsökas med krig, som icke kunnat få annan utgång än Japans eröfring och förvandling till en i allo kinesisk provins. Men därunder lärde japanerna allt som var värdt att lära af Kina så i kulturelt som materielt afseende. För den som glömt hvad japanerna *mutatis mutandis* i den vägen utfört i nyare tid, förefaller det ofattligt att de så snabbt förmådde sätta sig in i allt det väsentliga af Kinas på den tiden så öfverlägsna kultur och samhällsorganisation, men det gjorde de. Och så snart de ansågo sig tillräckligt långt hunna, icke blott aftackade de sina läromästare, utan utvisade dem dessutom från sitt land och utfärdade ett förbud — som med undantag för några hamnstäder gäller än i dag — för kineser att slå sig ned i Japan. Kinas härskare började genast krig, för att tukta dem han betraktade såsom sina vasaller, men äfven i krigskonst hade Japan både inhämtat alla lärdomar kineserna kunde gifva och vidare utvecklat det de lärt, hvarför kriget slöt med det blodigaste nederlag för Kina, som måste afstå från sina öfverhöghetsanspråk.

På samma sätt i vår egen tid. När västerländingarna, med amerikanarne i spetsen, dundrade på portarna till »den uppgående solens rike» och hotade att slå in dem, om de icke öppnades, insågo de främste i Japan att en ny tid stod för dörren, med fullständigt nya kraf, som icke kunde fyllas af Japan sådant det då var. Shogun'en i Tokyo, härskarens till namnet, mikadons, öfvermäktige *major domus*, fick mottaga den första stöten och gaf utan vidare efter. Däraf begagnade sig de, som insågo att Japans feodala medeltid var förbi, för att uppreta folket mot själfva shogunatet såsom institution. De sammanslöto sig kring mikado'ns person, slogo shogun'ens trupper, öfverändakastade för all tid shogunatet — och afslöto så själfva i mikado'ns namn ett fördrag med västerländingarna, som därvid erhöllo ungefär allt hvad de begärdt af shogun'en, mera än denne velat medgifva.

Japan vardt öppnadt för främlingar, men äfven då, ehuru ställda inför någonting för dem fullkomligt nytt, visade Japans ledande män en fjärrsynthet, som man måste beundra. De insågo att deras land och folk för den nya utveckling de resolut beslutit sig för, komme att

behöfva en massa artiklar, dem endast västerländingarna kunde leverera, att de skulle nödgas inhämta lärdomar i allehanda stycken af de främmande barbarerna och således måste träda i beröring med dessa. Därför gingo de utan vidare in på att öppna några hamnar i olika delar af riket för främlingarna, som tillätos att där slå sig ned, men endast där. Hela det öfriga landet förblef tillslutet för utländingarna. Där förbehöllo Japans ledande män sig själfva rätten att uppfostra folket och leda det på de nya banorna — så långt de ansågo nödigt att leda det, men icke ett steg längre. Och västerländingarna, som icke sågo längre än till möjligheten att förtjäna penningar på handel med det nya området, nöjdes med hvad de erhållit och voro mer än villiga att mot behörigt vederlag tillhandagå japanerna med råd och dåd på alla områden, där sådana voro af nöden.

Sedan dess har den märkliga utveckling oafbrutet fortgått, som gjort Japan till Rysslands medtäflare om suprematin i Ostasien, genom att göra japanerna fullt till västerländingars vederlikar i användandet af alla de mångfaldiga materiella hjälpmedel den västerländska kulturen ställt till mänsklighetens förfogande, utan att dock inkräkta på den rent japanska smidighet och anpassningsförmåga, som mer än en gång räddat Japan från undergång. Ty sådan förmåga i den japanska potensen är specifikt japansk, icke allmänt österländsk. Det är först i Japan undfallenheten blifvit satt i system, gjorts till försvars- och angreppsmedel på en gång, på det andliga området såväl som på det fysiska. På det förra är det svårt, om ej omöjligt, att uppvisa systemet, på det senare låter det sig lätt göra, om ock systemets enskildheter fortfarande för västerländingar bilda en sluten bok, som måhända aldrig kommer att af dem kunna läsas — lika litet som många andra af de märkligaste kapitlen om Japan.

I Japan öfvas, mindre allmänt måske än fordom, men fortfarande i rätt stor utsträckning, en mycket märklig brottnings- eller fäktkonst utan vapen, som benämnes *djiudjutsu,* om hvilken japaner icke vilja säga mycket och hvarom främlingar veta mycket litet. Ordet, som är uråldrigt, betyder, så noggrant återgifvet, som det på annat språk är möjligt, »segrande genom eftergift». Och denna definition innehåller också det hufvudsakliga af hvad utländingar lyckats få reda på om den egendomliga metoden, som förefaller rent defensiv, men dock på samma gång lånar sig till skarpaste angrepp — utan att den anfallne skenbart öfverger det rena försvaret. Det är den angripandes egen styrka och angreppets häftighet, som vändas emot honom till hans eget fördärf. Hela metoden består af ett antal handgrepp och finter, parerande hvarje möjlig form af angrepp och parerande så, att den

angripande skadar sig själf. Ju större styrka och häftighet han inlägger i angreppet, desto allvarsammare bli följderna för honom, om han har att göra med en expert i djiudjutsu. En sådan kan utan svårighet låta sin motståndare bryta en arm eller ett ben, eller till och med knäcka nacken. Handgrepp finnas i självfva verket *), som döda på fläcken och ofelbart, såvida angreppet är tillräckligt häftigt och kraftigt. Men mästarna i djiudjutsu äro med högtidlig ed förpliktade att aldrig i dessa de farligaste handgreppen inviga andra än sådana elever som visat sig under alla omständigheter förmögna af orubblig själfbehärskning och oföränderlig kallblodighet.

Dessa egenskaper, parade med smidighet, snabb blick och grundlig kunskap om hvarje sena, muskel och benknota i människokroppen, äro klarligen nödvändiga för enhvar, som vill lära helst grunderna för djiudjutsu, medan endast så lång och tålamodkräfvande träning, som blott japaner förmå underkasta sig, för till mästerskap i konsten. Ursprungligen har den, liksom allt möjligt i Japan, införts från Kina men medan djiudjutsu där fallit i glömska och sannolikt alls icke mera öfvas, ha japanerna bragt metoden till fulländning. Släktled efter släktled af dem, som gått i spetsen för Japans utveckling, har tränats i enlighet med djiudjutsu-principer och i dag som är undervisas talrika elever af mästare i metoden. De egenskaper denna kräfver hos sina utöfvare ha sålunda i högre eller lägre grad så att säga grott ihop med den japanska nationalkaraktären, mest naturligtvis inom de urgamla feodalfamiljerna, där konsten fordom så godt som uteslutande öfvades, och hvilkas medlemmar allt fortfarande, om ock på annat sätt än förut, länka Japans öden.

De tidigare anförda exemplen på typisk japansk diplomati, påminna ju onekligen om djiudjutsu, om segrande genom eftergift. Är det troligt att japanerna tillämpa andra principer i det parti de sedan ett antal år spela med ryssarna? Hvar gång Ryssland trängt på, ha japanerna fallit undan, åt sidan så att säga, men utan att ett ögonblick uppgifva sin ståndpunkt i hufvudsaken. Sin af naturen så sällsynt starka strategiska ställning, ha de med synnerlig skicklighet vetat ytterligare befästa och ha därigenom tvingat Ryssland att använda oerhörda summor på skapandet af en ny, stark front mot öster. Den kinesiska krigsskadeersättningen har användts för ökande af Japans armé till: den nu är mer än tillräcklig för det svårtillgängliga örikets försvar mot hvem det vara må, och för anskaffande af en krigsflotta, som i

*) Enligt uppgifter meddelade i »The Asiatic society's», ett ansedt vetenskapligt sällskaps förhandlingar.

homogen modernitet söker sin like. Huru öfverlägset japanerna förstå att manövrera krigsfartyg, ådagalade de till fullo under kampen mot Kina. Det är föga troligt att deras utbildning sedan dess blifvit sämre. Och för att både kunna hålla sin flotta i godt skick och själfva kunna öka den, ha de anlagt dockor och varf och arsenaler, som fullt kunna jämföras med de bästa i andra delar af världen, medan de samtidigt på det mest ekonomiska sätt förskaffat sig en transportflotta af kolossalt tonnage. Det stora japanska ångfartygsbolaget *Nippon Yusen Kaisha* besitter bortåt ett hundratal stora oceanångare, som under normala förhållanden uppehålla regelbunden trafik på alla världens haf, men som i händelse af krig alla stå till regeringens förfogande. Bolaget åtnjuter naturligtvis rätt ansenliga subsidier, men dessa utgöra dock ett obetydligt belopp i jämförelse med de summor det skulle kostat den japanska staten att själf förskaffa sig och underhålla en transportflotta, i stånd att på en gång transportera väl en half armékår.

Lägg härtill att krigsskådeplatsen, i händelse af ett fredsbrott mellan Japan och Ryssland, komme att ligga på kort afstånd från det förra landet, medan ryssarna vore flera tusental kilometer aflägsnade från sin bas, så inses lätt hvilka väldiga ansträngningar Ryssland måste göra för att i den yttersta östern kunna utveckla lika mycken kraft som dess medtäflare i den delen af världen. Det är en fruktansvärd åderlåtning så på folk som på penningar den ryska regeringen måste underkasta sig för att kunna bjuda Japan spetsen, en åderlåtning, som måste komma att pågå under obegränsad tid och i ständigt ökad omfattning. Ty utom att Japan självt med sina fyratio miljoner innevånare oupphörligt utvidgar sina stridskrafter, har äfven i Kina börjat en utveckling af samma art, riktad direkt mot Ryssland äfven den, och därför i betydande mån bidragande till nödvändigheten för den ryska regeringen att till hvilken kostnad som helst i den fjärmaste orienten vara rustad för alla eventualiteter. Hvilken andel japanerna haft och hafva i de reorganisations- och reformsträfvanden, som begynt göra sig gällande i Kina, är det icke möjligt att utreda, men otvifvelaktigt är att de både indirekt, genom exemplet af sitt eget lands framgångsrika utveckling, och i särskilda stycken direkt med råd och dåd stått och stå kineserna bi.

Genom sitt läge tryggadt mot alla yttre angrepp, med ett folk fullt enigt i fråga om rikets intressen, målmedvetet, energiskt, besittande en organisationsförmåga af enastående art, i alla afseenden på höjden af nutidens materiella utveckling och ägande endast en medtäflare om det afgörande inflytandet i yttersta Asien, kan Japan med bästa hopp om framgång sköta det politiska spelet på samma sätt som hittills och

afvakta resultaten af den utmattningstaktik dess ledande statsmän inslagit gent emot Ryssland. Tsarrikets dåliga finanser, den inre oron, som genom de ekonomiska följderna af ett krig utan minsta tvifvel skulle bringas till farliga utbrott, den bottenlöst korrumperade byråkratin, som omöjliggör hvarje fullt effektiv organisation af rikets resurser — alla dessa faktorer arbeta för Japan i striden mot den ryska autokratins eröfringslust. Det gäller främst för de japanska statsmännen och diplomaterna att skickligt draga ut på tiden, utan att gifva efter i någon väsentlig punkt, för att gifva dessa faktorer och andra tid och tillfälle att komma full verkan åstad. Och i sådan politik ha de i alla tider visat sig vara oupphinneliga mästare.

De bägge motståndarna påminna om experten i djiudjutsu ställd mot en af de väldigt stora och kolossalt starka brottarna, som förekomma i Japan. Den ene liten, späd, med inga muskler att tala om, men med en kropp, där hvarje sena är som en stålfjäder af finaste härdning, hvarje nerv under fullständig kontroll, lugn, kallblodig, smidig och kattlikt kvick, säker på sig själf och besluten att segra. Den andre ett helt berg af muskler, med en styrka tillräcklig att i ett famntag krossa motståndaren om han läte sig gripas af de väldiga ramarna, men rådlös gentemot dennes snabba smidighet, rädd att gifva hugg på sig, emedan medveten att själfva volymen och tyngden af den svårstyrda jättekroppen genom ett felgrepp kunna bli till dess fördärf. Jätten tar då och då ett språng framåt, med de väldiga händerna utsträckta för att fatta motståndaren, men denne flyttar sig med en nästan omärklig rörelse åt sidan, oskadad, lugn som alltid, med blicken skarpt iakttagande rörelserna af hvarje muskel i den redan flåsande jättens kropp...

Hvilkendera har väl största utsikt att hemföra den slutliga segern?

Samurai.

När en samhällsbyggnad nedrifves.

De stora nationerna, som i främmande världsdelar förskaffa sig kolonier och utvidgade »intressesferer», såsom termen lyder, säga sig vara nutidens kulturbärare bland de okultiverade folken och äro det ju utan tvifvel i visst afseende. Man får dock härvid frånse det mänsklighetskänslan upprörande sätt, hvarpå dessa folk blott allt för ofta få lära känna den moderna kulturens välsignelser. Det är i alla händelser en högre stående kultur, som här ingriper i döende eller

lågt stående naturfolks tillvaro för att efter hand gestalta denna i öfverensstämmelse med utvecklingens obevekliga lag.

Men vår tid har ock fått bevittna huru en högre kultur på grund af den råa styrkans makt tvingas att vika för en lägre. Huru ett samhälle, som står på höjden af tidens odling och efter förmåga gjort sin insats i denna, stycke för stycke nedrifves för att tillfredsställa en omättlig absolutism och en ännu omättligare byråkratisk tjänstehunger, vinnings- och härsklystnad. Man talar så ofta om Rysslands kulturhistoriska mission i Asien, att man så småningom förgätit, att det i förhållande till högt stående, kultiverade folk i vår världsdel spelat och allt fortfarande spelar en rakt motsatt, en rent af kulturförtrampande roll. Ännu har Europa icke fått en samlad bild af Ryssland såsom en bildningsfientlig makt med hänsyn till begreppet kultur sådant detta fattas af de västeuropeiska folken. Den ryska absolutismens, ortodoxins och byråkratismens orgier i Polen med dess biländer, Östersjöprovinserna och Finland ha ännu icke ur kulturhistorisk synpunkt erhållit den grundliga belysning, som läte dem för den civiliserade världen framstå i hela sin afskyvärdhet. Tills en sådan fullständig skildring sett dagen, skall man i det af en svensk man utgifna förtjänstfulla arbetet »striderna om östra Europa» finna en god ledning för sitt bedömande.

Hvad särskildt Finland beträffar, har förstörelsearbetet där icke pågått längre än fem år och främst riktat sig mot dess institutioner. Folkets denationalisering blir en senare uppgift och arbetet därpå, hvilket redan inledts med anslåendet af ett öfvermåttan stort antal timmar åt ryska språket i skolorna samt de historiska läroböckernas förfalskande i rysk anda, skall själfklart tilltaga i intensitet i den mån man lyckats tillintetgöra de yttre formerna för dess politiska själfbestämningsrätt.

Beklagligtvis har man i sistnämda afseende under den korta tiden af några få år på grund af den inre splittringen lyckats öfver förväntan väl. Af de finska institutionerna återstå nu mera endast skalet. Kärnan, som hämtat sin must ur självstyrelsen och den fria medborgerliga själfverksamheten, är borta. Styrelseformerna, samfundsorganen arbeta nu mera automatiskt, beröfvade sitt inre lif och vexla gestalt allt efter nyckerna hos en absolutistisk byråkratism, som blifvit sitt eget själfändamål och för hvilken det allmännas väl därför måste vara ett meningslöst begrepp.

Den som söker anställa en jämförelse mellan Finland 1898 och Finland i detta nu måste häpna vid jämförelsen. Då såg han ett folk, som förhoppningsfullt arbetade på sin framtid såsom den fria mannen

gör det, om ock under blygsamma lefnadsvilkor. Trots torftiga yttre förhållanden kunde folket utveckla sina inneboende anlag och möjligheter, emedan det ägde självbestämningsrätt ifråga om sitt inre nationella lif. Ty hvad lagstiftnings- och beskattningsrätt, kommunal självstyrelse, infödda tjänstemän och domare afsättliga endast efter laga ransakning och dom, en nationell armé, inhemska polismyndigheter bundna af lag och ansvarige inför denna för hvarje öfvergrepp mot den personliga friheten, föreningsrätt och församlingsfrihet — hvad allt detta har för en betydelse för ett folks välbefinnande och utveckling, därpå har Finland gifvit ett det vackraste exempel. Det är endast under sådana former, den fria själfverksamheten i det medborgerliga samhället får tillfälle att utveckla sig och blifva det kraftigaste vehiklet för framåtskridandet. Och hvad denna själfverksamhet förmått skapa i det finska samhället, som ju på de allra flesta kulturlifvets områden endast är en produkt af densamma, därom har en hvar som följt med Finlands utveckling under det sista seklet kunnat bilda sig en föreställning. De flesta kulturvärden, vinningarna på konstens, litteraturens, upplysningens, jordbrukets, det industriella och kooperativa arbetets fält m. m., hvad äro de väl annat än själfverksamhetens frukter? När man ser huru denna själfverksamhet är beroende af institutioner, hvilka garantera den personliga tryggheten och handlingsfriheten, så finner man huru nära denna i grunden är förbunden med ett fritt samhällsskick, hvars betydelse därför icke kan öfverskattas. Jag förnekar härvid icke möjligheten för de immateriella kulturvärdenas frambringande oberoende af fria samhällsformer. Men det vore å andra sidan ett oförlåtligt förbiseende att underkänna den förlamande inverkan på den andliga skaparkraften hos ett folk som nedbrytande af samhällsbyggnaden i syfte af dess denationalisering ovilkorligen måste hafva såsom följd.

Gamla fasta samhällsformer kunna icke plötsligt genom ett maktbud ersättas med nya. Men de kunna småningom undergräfvas genom att banden lösas och hela byggnaden genom tillförseln af nya främmande element utsättes för en inre upplösningsprocess, hvars slutresultat måste blifva det helas sammanstörtande. Den ryska regeringspolitiken har genom en långvarig öfning vunnit en häpnadsväckande färdighet i konsten att nedrifva hvarje kultursamhälle, som haft olyckan att komma inom dess maktsfer. Det är denna destruktiva konst, som nu med sådan framgång tillämpas på det finska samhällsskicket och såsom utmärkande kännetecken har jämte lögnen och vädjandet till individernas lägsta instinkter förmågan att till sitt bistånd uppkalla folkets sämsta, mest moraliskt förkomna element.

När den ryska autobyråkratins sedan årtionden slumrande plan att med Ryssland amalgamera Finland skulle sättas i verket, föregicks utförandet af den offentligt i ryska tidningar, tidskrifter och kvasivetenskapliga arbeten förkunnade lögnen, att Finlands inre självständighet hvilade på ett bedrägeri. Den ryske självhärskarens envåldsmakt vore juridiskt taget lika litet begränsad i Finland som i Ryssland. Att den faktiskt blifvit det, vore en följd af afsiktlig vantolkning af politiska statshandlingar från finska statsmäns och rättslärdes sida, för hvilken vantolkning den ryska regeringen under nittio år fallit offer. För att stöda denna lära, som måste falla redan på sin inre orimlighet, lät den ryska regeringen sina villiga litterära redskap begynna den märkliga årslånga kampanj mot Finlands autonomi som fördes i afsikt att vinna opinionen i Europa på Rysslands sida för hvad som komma skulle.

Europa lät sig väl icke bedragas, ehuru planens igångsättande skedde med Macchiavellistisk förslagenhet och list. Inför utlandets ögon skulle Finlands inre autonomi lämnas orörd. Man ville endast låta självhärskaremakten bestämma i frågor, hvilka rörde den så kallade gemensamma rikslagstiftningen. Man hade upphäft intet af det bestående, men för sitt syfte vunnit allt genom att förutsätta självhärskarmaktens berättigande, att ingripa på hvarje det finska statslifvets område, som af denna makts bärare förklarats tillhöra rikslagstiftningens. Med denna utgångspunkt låg planens vidare fullföljande klar och säker. Ja man var i medvetandet att hafva öppnat Finland för envåldsmakten så tillitsfull i känslan af sin styrka, att man icke en gång besvärade sig med att skyla sitt godtyckliga lagstiftande med de former rikslagstiftningsmanifestet och grundstadgarne utstakat. På detta sätt hafva såsom bekant alla de påbud tillkommit, genom hvilka ryska språket införts såsom den högre administrationens, församlingsfriheten upphäfts, tjänstemän och domare gjorts afsättliga, åt ryssar oberoende af föregående kompetensprof lämnats tillträde till alla finska statsämbeten samt tjänstemännen, början de med den lägsta polisbetjänt gjorts ansvarsfri för sina handlingar mot den enskilde medborgaren, så vida icke den öfverordnade myndigheten gifvit sitt bifall till åtals väckande.

Genom alla dessa grundlagsvidriga påbud samt genom utfärdandet af den nya värnepliktsförordningen, som tillkom mot gällande grundlagsbud i öfverensstämmelse med rikslagstiftningsmanifestet, förskaffade sig den ryska autobyråkratien ett godtyckligt spelrum på området för Finlands hela statsförvaltning. De lagtrogna finska ämbetsmännens opposition mot laglösheterna gaf denna byråkratis lika hala, som energiska

representant i Finland tillfälle att aflägsna dessa ämbetsmän och ersätta dem med finska lycksökare, och tjänstehungrige ryssar, medan samtidigt allt större belopp finska statsmedel anslogos för aflönande af dessa nya inkompetente och oduglige tjänsteinnehafvare. Detta skedde till en början så småningom och påtagligen för långsamt för den man, som åtagit sig uppdraget att inom möjligast korta tid genomföra Finlands förryskande. Oppositionen mot värnepliktslagens tillämpning gaf honom den efterlängtade anledningen att vinna oinskränkt makt i det land, i spetsen för hvars förvaltning han blifvit ställd. Denna makt, som lämnats honom, såsom det hette för den statliga ordningens och lugnets bibehållande i Finland, har begagnats på ett sätt, som under de senaste månaderna väsentligen påskyndat det finska samhällsskickets upplösning.

Massafskedandet af lagtrogna domare och tjänstemän samt deras ersättande med inkompetente, undfallande och lydige redskap för den rådande regimen innebar en sänkning af hela ämbetsmannaståndets nivå. Härmed måste självklart följa en sämre lagskipning och förvaltning, med åtföljande lagöfvergrepp, misstag och godtycke. Ingenting bevisar bättre i hvilken grad demoralisationen gjort sitt inträde i Finlands förvaltning än tillståndet inom länestyrelserna, som under sina ryska guvernörers, landssekreterares och extra tjänstemäns ledning spela politiska polismyndigheters roll, medan de maktpåliggande befolkningens väl rörande uppgifterna få ligga nere. Man äger å ena sidan icke insikter nog för att afgöra dessa; å den andra blickar man ned på slika uppgifter med det den ryske tjänstemannen egna lättsinnet och liknöjdheten.

Såsom fullt jämbördig med den öfverordnade polismyndigheten. guvernörsämbetena, i fråga om demoralisation, ja om möjligt öfverträffande dessa, står nu mera polisen i de finska städerna. Från att hafva varit en uteslutande ordningspolis ledd af laglydige och fosterlandssinnade män, har densamma, sedan dessa ersatts med ryssar och finska lycksökare af sämsta slag, gjorts till en politisk handtlangare åt det ryska gendarmeriet. Sålunda har polisen i Finland från att hafva utgjort ett skydd för medborgarens lugn och säkerhet blifvit en skräck för samhället, som af denna hålles i ständig oro genom ett spioneri-, angifvare- och häktningssystem, som endast förekommer i Ryssland och där existerar blott under förvändning af de laglydiges skyddande mot ett samhällsomstörtande revolutionärt partis stämplingar.

Tjänstemännen i Finland ha öfverlämnats åt de öfverordnades godtycke; medborgarne åt polisens. Man kan häraf bättre än af något

annat förstå tillståndet i detta olyckliga land, hvarest lagen hittills under skyddet af gammalt svenskt samhällsskick hägnat medborgaren mot myndigheternas godtycke och låtit honom såsom fri man känna sitt personliga, rent mänskliga värde. Det är framför allt denna känsla af att det personliga värdet hos medborgaren intet betyder gent emot godtycket hos de sämste, som nu gör lifvet för hvarje självständigt tänkande, lagtrogen fosterlandsvän i Finland rent af till en börda. Att lefva under ett censurens förmynderskap, som sträcker sig icke blott till den inhemska tidningspressen, utan öfver hufvud till allt som genom tryck ser dagen i in- och utlandet, och som griper in på hemmets fridlysta område likaväl som på de offentliga tryckeriernas och bokhandelns, måste ju redan kännas såsom en tortyr för den andligt vakna personligheten. När till denna kväfvande känsla af att befinna sig i andligt omyndighetstillstånd kommer medvetandet att på hvarje steg vara omgifven af spioner och underkastad häktningsäfventyr och husvisitation af polisens brutala handtlangare på grund af en hemlig angifvelse eller en blott misstanke samt att genom landsförvisning kunna beröfvas fosterland, verksamhet och utkomst, så förlorar lifvet sina fasta hållpunkter och blir till ett hazardspel, hvari ödet företrädes af en fal och hämndlysten polismakt, som därtill är oansvarig och maktfullkomlig.

Men i denna kalk, som nu tömmes af alla den lagliga samhällsordningens bevarare i Finland, blandar sig ytterligare en droppe malört af allra bittraste slag. De hårdaste öden kunna bäras af ett folk, som står enigt i striden för sin rätt. Hvarje individ inom ett sådant när i medvetandet af nationens moraliska styrka inom sig det fasta hoppet på en bättre framtid och finner i detta den inre kraften att bära alla motgångar. Men då detta medvetande, såsom i Finland, inför den nakna verkligheten småningom bringas att vackla, kunna försvararne af den gamla samhällsordningen icke undgå att fattas af en känsla bittrare än själfva tillintetgörelsen. Hvilka inre kraftansträngningar då erfordras för att icke helt och hållet hemfalla åt hopplösheten, kunna lättare tänkas än skildras.

Det gäller att under sådana stunder af mörker icke öfverskatta verkan af den diaboliska hänsynslöshet, hvarmed hvarje våldspolitik söker att draga växel på individernas sämsta instinkter. I detta afseende ha den ryska politikens representanter i Finland utvecklat ett mästerskap, grundadt på den rikaste erfarenhet. När ett ingrepp sker på ett fritt statsskick i syfte att nedtrycka folkrepresentationen från ett lagstiftande till ett rådgifvande organ, medan de yttre formerna för den gamla samhällsordningen i allt det väsentliga tills vidare läm-

nas orörda, är detta en revolution uppifrån, hvars bärvidd af de stora obildade massorna icke kan fattas. Det är de politiskt ledande klasserna, som närmast beröres af densamma och förstå att uppskatta den hotande faran. Sådant är förhållandet i Finland och det är af kännedomen härom den ryska regeringsmakten dragit en så stor växel för att kasta in sprängkilen mellan dessa och folkets stora massa.

Man har förespeglat denna att de reformer, som af monarken beslutits endast ha till mål att beröfva de besuttne deras inflytande för att i stället i ekonomiskt afseende säkerställa de obesuttna. Nu vore tiden kommen, då hvarje kroppsarbetare af staten genom kejsarens nåd skulle erhålla fri jord för intet. Detta var såsom att tända eld i blår i råa, af näringsbekymmer tryckta sinnen. När så oppositionen mot den ryska värnepliktsförordningen ledde till landsförvisning af ett antal medborgare, tog ryktet att tiden nu vore inne för den stora jorddelningen ytterligare fart bland massorna. Intalade af sina gammalfinska ledare och prästerskapet, att motståndet vore gagnlöst och underkastelse under den kejserliga viljan en skyldighet för den trogne undersåten, ha de i stort antal fallit offer för polisens skrämskott och kontanta lockelser samt blifvit dess villiga handtlangare. Sålunda spelar nu en del finska medborgare rollen af spioner och angifvare mot en annan del i själfviskt intresse och medveten om att under de allsmäktiga ryska polismyndigheternas skydd icke kunna nås af lagens straffande arm. Den sedliga förvildningen går hand i hand med det politiska förstörelsearbetet och hotar att torrlägga den källa, som, då ljusare tider randas, skulle innesluta det lifgifvande vattnet för nationens andliga och politiska pånyttfödelse.

Ingenstädes skall man så som i ett samhälle, hvilket befinner sig i upplösning, lära sig fatta lagens makt öfver råa sinnen och därför betydelsen af laglighetens bevarande. Den upplyste medborgaren, som handlar under medvetande af en inre sedlig nödvändighet, skall icke lätt frestas att bryta mot lagen, äfven om han vet att bakom denna icke längre står en tvångsmakt, färdig att gifva dess påbud eftertryck. Han är laglydig utan tvång; icke så den råa massan, som utan lagens tvång blott alltför lätt låter sig frestas att gifva sina lidelser, sitt hämndbegär och sin vinningslystnad fritt spelrum. Därför har i alla tider den förbannelse, som åtföljt undertryckandet af ett folks politiska frihet, icke stannat vi den yttre förstörelsen af de bestående samhällsformerna, utan äfven haft till följd en förvildning af de sedliga begreppen, en försämring af själfva folkkaraktären.

Det är en sådan evolution, om jag får begagna detta uttryck, som för närvarande pågår i Finland under inflytelsen af den ryska

autobyråkratins invasion i detta land. Med denna invasion följer, såsom historien lär, en omkastning af de bestående sedliga värdebegreppen och däraf med osviklig nödvändighet förfallet.

Men har den bildade världen råd att förlora ett folk, som arbetat i de sedliga idéernas tjänst och nu genom ett brutalt våld skall tvingas in i en tvångströja, hvari det måste kväfvas? I dessa dagar har en storman i andens värld från Norge riktat ett upprop till kulturfolken att undandraga den ryska regeringen det finansiella understöd denna har af nöden för upprätthållandet af dess nuvarande maktställning. Den ryska byråkratin, som lefver på folket genom absolutismen, är den största kulturfara världen någonsin känt. Insikten härom begynner ock alltmera klarna i alla länder och en samlad opinion gifva sig uttryck i fråga om den ryska regeringspolitiken såsom en kulturfiendtlig makt, mot hvilken alla framåtsträfvande element i den bildade världen borde känna sig manade att göra gemensam sak. Den väckande tanken en gång utkastad kan icke dö. Den gror i sinnena, växer och förbereder en ny tid, då solidaritetskänslan mellan kulturfolken blifvit kraftig nog att låta dessa såsom en man med styrkan af en världsopinion redan i brodden kväfva hvarje våldets försök att tillintetgöra ett folk, som redligen lämnar sin insats i mänsklighetens gemensamma kulturarbete. Förvissningen om att denna tid är i annalkande skall lifva hoppet och ingjuta nytt mod hos alla dem, hvilka nu arbeta och lida för frihetens sak i Finland, så hopplös striden för ögonblicket än kan synas. Ingen uppoffrande handling, intet osjälfviskt arbete är helt och hållet resultatlöst. De utsådda fröna skola växa och mogna, om ock först en senare generation skall varda förunnadt att skörda frukterna. Därför är det såningsmännens plikt att icke upphöra med såningsarbetet äfven då solen ligger djupast inbäddad i moln. Utvecklingen går öfver liken af arbetare och härjande våldsmän, men bevarar fröna af de stora, de osjälfviska i handling omsatta tankarna till välsignelse för kommande släkten. *Axel Lille.*

Försvaret för Finlands rätt.

Tillintetgörelsen af Finlands politiska autonomi föregicks af en inemot två årtionden lång polemik mot detta lands rättsliga ställning i de reaktionära ryska tidningarna. Efter hand kastade sig jämväl enskilde ryske skriftställare in i denna polemik med broschyrer, tid-

skriftsartiklar och historiskt-politiska afhandlingar för att med tyngden af en kvasi-vetenskaplig behandling af ämnet stöda de polemiska taskspelarkonsterna i dagspressen. Angreppen mot Finlands ställning skapade en hel litteratur, hvilken såsom sitt mest monumentala verk räknar den såsom historiker sorgligt ryktbare ryske hofmästaren »Ordins» arbete: »Finlands underkufvande», hvilket utkom år 1887.

De ryska angreppen bemöttes såsom bekant i den finska tidningspressen och af finska vetenskapsmän samt upptogos slutligen äfven till granskning af statsrättslärde i alla europeiska kulturländer. Läsarne af Nordisk Revy ha sig bekant att denna granskning utmynnade i en förintande kritik af de ryska påståendena, att Finlands grundlagar aldrig blifvit bekräftade af de ryska monarkerna i den mening de finska politikerna velat göra gällande samt att den ryska regeringsmakten därför icke vore i högre grad rättsligt bunden med afseende å detta land än beträffande öfriga delar af det ryska riket.

Denna kritik har varit så enhällig och framförts med sådant eftertryck, att densamma icke kunnat undgå att obehagligt beröra de nu ledande ryske politikerna, för hvilka trots alla försäkringar om motsatsen den bildade opinionen i Europa är en makt, som icke kan med ringaktning lämnas åt sitt värde.

Den allmänna meningen i den bildade världen, stödd på de statsrättslärdes opartiska dom, har stämplat den ryska regeringens politik mot Finland såsom en våldsbragd, stående i strid med tidens rättsmedvetande. Antagandet ligger därför nära, att den ryska regeringen sett sig tvungen att vädja till den officiella ryska rättsvetenskapen för att gent emot den västerländska få ett stöd för sin finska politik. Annorlunda har man svårt att förklara tillkomsten af det senaste ryska inlägget i denna fråga af en rysk rättslärd, hvilken redan lämnat sin ställning såsom universitetslärare. Jag syftar härmed på det arbete med titel: »Till frågan om Finlands autonomi och grundlagar. Öfversikter af N. D. Sergejeffskij, professor emeritus vid kejserliga universitetet i S:t Petersburg», hvilket arbete utkom förlidet år i nämda stad. Ty detta arbetes rent politiska syfte framstår allt för klart för att tillåta något tvifvel om orsaken till dess tillkomst. Det är icke häller med några nya fakta och teorier författaren framkommer. Han vill verka med styrkan af en auktoritet, på en gång för detta vetenskapsman och hög statsämbetsman, gent emot hvilken inga röster våga eller få höja sig i hans hemland.

Med hänsyn härtill har det för visso varit en gärning värd den varmaste erkänsla, att efter vetenskaplig måttstock värdesätta den

ryske författarens kvasi-vetenskapliga försök att moraliskt stöda en våldspolitik, som förlorat allt stöd i den bildade världens opinion. En sådan vetenskaplig värdesättning har icke behöfts för denna opinion, men för uppfattningen i Ryssland bör den kunna hafva en betydelse af varaktigt värde. Otvifvelaktigt är det denna synpunkt, hvilken närmast framkallat det bemötande af Sergejeffskijs broschyr från en finsk mans sida, hvilket i dessa dagar utkommit i Stockholm. Jag afser härmed *L. Mechelins* 142 sidor digra arbete: *»Till frågan om Finlands autonomi och grundlagar, kritik af en under denna rubrik af professor emeritus N. D. Sergejeffskij i S:t Petersburg utgifoen broschyr»*.

En hvar, hvilken har någon erfarenhet i fråga om den ryska polemiken har snart nog kommit till insikt om vanskligheten af att kasta sig in i densamma. De logiska felsluten, vanställningen af fakta, lögnen och okunnigheten växa i dess tjänst till en jätte, som om ock hundra gånger slagen till jorden dock ständigt lika oblygt står upp ur sitt nederlag med förnyad styrka. Inför en sådan motståndare tröttnar lätt äfven den starkaste. Så mycket större beundran må egnas uthålligheten hos den man, hvars landsmän vant sig att städse finna främst i breschen i striden för Finlands rätt. Ty för att bemöta vanställningarna af denna rätt därtill fordras icke blott herravälde öfver ämnet och logisk skärpa, därtill fordras äfven den självöfvervinning, som trots utmaningarna icke låter locka sig bort från det lugn i tonen, den sakliga objektivitet i framställningen, som är den verkligt vetenskapliga pröfningens osvikliga adelsmärke. Och denna prägel bär L. Mechelins senaste arbete, som i all sin sammanträngdhet i hufvudsak innehåller allt hvad som kan sägas till förmån för Finlands rätt mot en motståndare, hvars uppgift från början synes varit icke att ur bestående fakta härleda sina teorier, utan omskapa fakta för att få dem att stämma med teorin. Ett i sanning för den officiella ryska rättsvetenskapen karaktäristiskt kännemärke. Jag säger med afsikt den officiella, ty det finnes och har funnits ryske rättslärde, hvilka till heder för sitt land förstått att låta historiska fakta och vetenskaplig sanning komma till sin rätt. Namn sådana som Sergejevitch, Tchitcherin, Romanovitsch-Slavatinsky, Engelmann, Gradovski, Ivanovsky, hvilka i den ryska rättsvetenskapliga literaturen intaga ett aktadt rum, nämnas icke af Sergejeffskij, alldenstund han hos dem icke kan finna något stöd för sina teorier. Sergejeffskij har offrat vetenskapen för att göra denna till de ryska regeringskansliernas lydiga tjänarinna. Man behöfver icke vara någon olycksprofet för att kunna förutsäga i hvilken riktning han såsom ordförande i den år

1899 tillsatta »temporära kommissionen för åstadkommande af utredning om Finlands lagar och för dessa lagars systematisering» skall leda kommitténs arbete.

Inför den kritik, som nu af den finska rättslärde egnats den ryska skriftställarens och politikerns i hans broschyr framställda fakta, påståenden och teorier, har knappast något visat sig äga bestånd. Vägda på sanningens och den vetenskapliga granskningens vågskål ha dessa befunnits alltför lätta. Men äro vanställningarna och sofisteriet äfven härmed bragta ur världen?

Svaret härpå måste tyvärr utfalla nekande. Sanningen triumferar icke omedelbart huru högt hon än blifvit förkunnad. Men hennes tid är i annalkande. Utan detta hopp vore det icke värdt att upprätthålla rättsstriden.

Den ryske och den finske man, hvilkas arbeten jag här ofvan berört, stå såsom representanter för de tvänne diametralt motsatta idériktningar, om hvilka kampen i världshistorien förts allt sedan mänskligheten ordnat sig i samhällen. Att makten är rätten göres gällande af den ena; att rätten är makt af den andra. Här mötas Asien och Europa, öster- och västerland i oförsonlig motsats. Bakom den förras representant står en världsmakt med sina beväpnade miljoner. Bakom den senares ett af makten afväpnadt och klafbundet ringa folk. Sådan är den reala bilden af denna strid, af hvilken den man, hvars lifsinsats varit hälgad åt kampen för rätten, såsom lön inhöstat landsförvisningens förbannelse, medan maktens representant ser sina läror med hvarje dag som går allt kraftigare omsatta i handling. Nederlag sålunda å den ena sidan, seger å den andra.

Men segraren känner sig dock icke trygg i sin ställning. Han kan med fysiska maktmedel slå sin motståndare till marken; men han finner sig vanmäktig gent emot den abstrakta rättsidén, som håller på att allt djupare bränna sig in i sinnena ju vidare klyftan blir mellan den rådande verkligheten och det tänkta samhällsidealet. Räddningen ligger i denna revolution af massornas föreställningssätt, som redan tagit sin början och icke skall stanna förr än den fullföljt sitt mål. Det är sålunda segraren från i dag blir den besegrade i morgon.

Axel Lille.

Den ryska regeringen och världsopinionen.

Rysslands inrikesminister, herr von Plehve, fortsätter med allt större energi sina försök att omvända den civiliserade värl-

dens opinion, allt medan han på samma gång försäkrar och låter försäkra att den ryska regeringen icke i minsta mån fäster sig vid utlandets omdömen om dess politik. Hans — till dato då detta skrifves — veterligt sista försök af denna art utgöres af en intervju han beviljat en Wiener-journalist, en korrespondent till *Neues Wiener Tageblatt*, hvarunder han uttalat sig om en mängd olika saker och förhållanden, om förryskningen af Finland och om massakrerna i Kischineff, om det ryska folkets omogenhet för en konstitution och om den ryska prässens frihet (sic!) och om en mängd annat. Det blefve alltför tålamodspröfvande för våra läsare och skulle för mycket inkräkta på vårt utrymme att återgifva herr von Plehves uttalanden in extenso, men några utdrag ur dem böra vara af intresse, såsom belysande halten och arten af den nu för tiden mäktigaste mannens i Ryssland sanningskärlek och diplomatiska metoder. Tilläggas bör att Wiener-korrespondenten icke nämner herr von Plehve, utan blott kallar honom »excellensen». Men på samma gång meddelar han ordagrant ett sekret dokument, som bemälde excellens låtit honom kopiera och som icke *kunde* befinna sig i andra än herr von Plehves eller hans adjoints händer och som i ingen händelse den sistnämnde skulle kunna låta någon tidningsman afskrifva, utan inrikesministerns tillstånd. Man kan därför utan risk att fara vilse anse de af korrespondenten återgifna uttalandena såsom emanerande från herr von Plehve själf.

Till en början inlät sig excellensen på frågan om Finland och förklarade att detta land aldrig ägt någon laglig konstitution, men att det besuttit vissa rättigheter på grund af föregående tsarers muntliga begifvande. Utläggningen af denna teori var på ett hår när densamma som i de af »un russe» signerade, i den franska prässen offentliggjorda artiklarna. *) Under intervjuens förlopp erkände herr von Plehve också att dessa artiklar härrörde från »inrikesministeriet», d. v. s. skrifvits på inrikesministerns befallning och efter hans anvisningar. Man måste således anse att detta är den nuvarande officiella ryska ståndpunkten beträffande Finlands ställning till kejsaredömet. Finland har aldrig ägt någon laglig konstitution, ehuru det muntligt af en rad olika tsarer tillförsäkrats och därför åtnjutit vissa konstitutionella rättigheter. Men hvad blir det så af de förklaringar

---

*) Dessa ha numera utkommit äfven på tyska, i form af en broschyr, som icke innehåller någonting nytt utöfver de af »un russe» framförda påståendena och förvrängningarna af historiska fakta.

herr von Plehve gång efter annan låtit sin herre, tsaren, afgifva om att han endast fortsätter sin »i Gud hänsofne faders» politik? Herr von Plehve blir nog svaret skyldig på den frågan liksom på många andra af liknande innebörd, helt enkelt emedan han utgår från en osanning.

Denna osanning var dock ingalunda den enda han gaf *Neue Wiener Tageblatts* korrespondent till lifs under ifrågavarande intervju, och icke heller den minsta, såsom däraf framgår att herr von Plehve uppgaf sig vara finnarnas försvarare gentemot Bobrikoffs våldspolitik (*scharfen Mittel*, säger korrespondenten). Den civiliserade världens opinion rörande Rysslands politik i Finland måtte oroa herr von Plehve i mycket hög grad för att förmå honom att komma fram med ett så monstruöst påstående — författaren af februarimanifestet af 1899 Finlands försvarare! Ryss-lands inrikesminister hyser påtagligen en mycket låg mening om europeiska läsares fattningsförmåga, då han med allvarsam min för sådana påståenden till torgs.

Föga mindre påtaglig är osannfärdigheten af de förklaringar herr von Plehve under intervjuen afgaf angående sin ställning till judeförföljelserna. Han förklarade skulden för det som skett ligga helt och hållet hos hans företrädare, hvilkas »slappa administrations» traditioner, som han fått i arf, möjliggjort händelser som de i Kischineff. Såsom bevis för sin oskuld beträffande massakern lämnade han korrespondenten till afskrifvande en rapport af polischefen Lapuhin till herr von Plehve (som således ensam kunde förfoga däröfver), af innehåll att en noggrann undersökning gifvit vid handen att intet sådant bref, som det af *Times* offentliggjorda med förbud för guvernör von Raben i Kischineff att använda militär i händelse af utbrott af judehat, afsändts, vare sig i herr von Plehves eller polisdepartementets namn. Därmed borde för alla självständigt tänkande det famösa, så många gånger dementerade brefvets autenticitet vara slutligt ådagalagd, ty om det icke blifvit skrifvet och afsändt skulle herr von Plehve helt säkert icke söka förebringa bevis af så föga opartisk natur som en rapport af en underlydande. Då skulle han nog åtnöja sig med ett enkelt och kategoriskt förnekande af att någon order af antydt slag någonsin utfärdats.

Ännu mindre skulle han, ifall han icke billigade judeförföljelserna, efter det ohyggliga utbrottet i Kischineff tillgripit åtgärder sådana som till exempel afsättningen af guvernören i Kijeff, Trepoff, för efterlåtenhet och tillåtit den afsattes ställföre-

trädare, vice guvernören Stackelberg, att från nämnda stad förvisa 5,000 judiska arbetare, hvilka naturligtvis härigenom råkat i värsta nöd och elände. Men detta hindrade icke den mäktiga inrikesministern att försäkra Wienerbladets korrespondent att han alls icke vore någon fiende till judarna, på samma gång han förklarade att den judiska nationaliteten i Ryssland lämnade en mycket stor procent af de revolutionära och därför utgjorde en fara för riket. Om herr von Plehve varit ärlig gentemot intervjuaren, skulle han sagt att han i lössläppandet af pöbelns lidelser trott sig få ett medel att lugna de jäsande arbetareskarornas missnöje, emedan han räknat ut att fördrifvandet af många tusenden judiska arbetare skulle gifva de ortodoxa bättre tillfällen till förtjänst och sålunda helst för ögonblicket stilla deras skarpa opposition mot regeringen. Sådan är utan tvifvel den innersta innebörden af den nya Plehveska politiken mot Rysslands judar, men han har tydligen missräknat sig lika grundligt beträffande de ryska arbetarnas intelligens som beträffande de europeiska läsares han hoppas kunna omstämma genom meddelanden sådana som de till Wienerkorrespondenten. De strejker, väldigare till sin omfattning än några tidigare, som nyligen ägt rum utöfver hela södra Ryssland, bevisa bäst att herr von Plehve alls ingenting vunnit med sin judepolitik.

Allra naivast förefaller dock herr von Plehves till den ofta nämnda korrespondenten gjorda påstående att prässen i Ryssland är fri och därför ersätter en parlamentstribun. Det vore helt simpelt omöjligt att i detta stycke sätta tro till intervjuarens sanningskärlek, om man icke erinrade sig att i Ryssland de viktigaste och största tidningarna faktiskt utkomma utan preventiv censur. Det är på detta formella faktum herr von Plehve stöder sin uppgift om den ryska prässens frihet. Men han uraktlåter därvid visligen att tala om huruledes regeringen, trots frånvaron af preventiv censur i en del fall, dock funnit och använder medel af mångahanda olika slag för att icke blott tvinga prässen att tiga om en hel del ämnen, utan också att om andra säga endast det regeringen vill. Dock fann herr von Plehve lämpligt att till ofvannämnda uppgift lägga en förklaring af innehåll att regeringen »naturligtvis» icke kunde tillåta kritik af sina handlingar, då sådan kritik kommer från »fiendtligt» håll. Sålunda hade han till exempel nyligen sett sig tvungen att från *Peterburgskia Wjädomosti's* redaktion aflägsna *(entfernen)* furst Ouchtomskij, som befunnits allt för mycket sympatisera med ni-

hilister och terrorister. I själfva verket blef fursten »aflägsnad» på grund af de artiklar han skref om gräsligheterna i Kischineff och i hvilka han visst aktade sig att angripa regeringen, men i stället uppräknade alla kända fakta och lät läsaren draga sina egna slutsatser — som utmynnade och måste utmynna i det skarpaste möjliga fördömande af regeringen, af dess politik i allmänhet och särskildt af dess åtgärder och hållning, beträffande judeförföljelserna.

Ofvanstående bör i all sin korthet vara fullt tillräckligt för enhvar att bilda sig ett omdöme om halten och arten af de påståenden och förklaringar herr von Plehve anser med statsmannavisdom förenligt att låta servera västerländska tidningsläsare. De äro af samma innehåll, det vill säga utgöra en enda väfnad af osanningar och vantolkningar af bevisliga fakta, som hans många artiklar under senaste vinter och vår i den franska tidningsprässen, och hafva samma syfte som dessa: att söka vilseleda den civiliserade världens opinion rörande Rysslands regering och dess politik. I Frankrike är nu för en tid framåt möjligheten afskuren för herr von Plehwe och hans afslöjade agenter att i något af de större tidningsorganen få offentliggjorda uttalanden, som någon läsare skulle fästa sig vid, därför söker han nu att genom andra länders präss få sina uttalanden fram till allmänheten.

Härmed har emellertid icke något svar afgifvits på frågan hvarför den ryske inrikesministern anstränger sig så mycket för att omstämma världsopinionen, eller åtminstone hindra den att bli alltför ogynsam för tsardömet. Svaret kan uttryckas i några få ord, som dock innebära mycket. Ryssland är beroende af den västerländska världen, finansielt och politiskt beroende. Man behöfver blott påminna sig det faktum att Rysslands budget sedan tiotal år tillbaka *aldrig* gått ihop utan tillskott af upplånade medel, att dess på papperet så väldiga militära makt till största del beror af möjligheten att fortfarande kunna upplåna penningar, att den korrumperade byråkratiens trohet icke är att lita på, såvida genom omöjlighet att negociera utländska lån nödvändigheten inträder att hindra denna byråkrati att fylla fickorna med statsmedel. De utländska lånen utgöra med andra ord ett lifsvilkor för det nu rådande systemet i Ryssland, där utsinandet af de utländska hjälpkällorna inom mycket kort tid skulle framtvinga en kursförändring, som knappast kunde resultera i mindre än en total omhvälfning.

Indirekt betingar detta Rysslands finansiella beroende af utlandet äfven politiskt beroende. Med statsfinanser byggda på så vacklande grund som de ryska, *måste* ett eventuelt krig ovilkorligen utmynna i ett ekonomiskt kristillstånd af sannolikt rätt lång varaktighet. Härvid behöfver blott erinras om det faktum att efter kriget mot Turkiet 1877—78 den ryska rubeln för en tid sjönk till mindre än hälften af sitt nominella värde och endast med tillhjälp af kolossala utländska lån kunde bringas att stiga på nytt, så högt, att man såg sig i stånd att återupptaga inlösningen af de deprecierade sedlarna med guld. Turkiet är dock ingen stormakt. Krig med en sådan skulle utan minsta tvifvel medföra långt svårare ekonomiska följder för Ryssland, där emellertid det ekonomiska tillståndet äfven under »normala» förhållanden är sådant, att det politiska missnöjet just i de ekonomiska förhållandena finner sin bästa jordmån. För den ryska utrikespolitiken är det därför af högsta vikt att undvika krig, allt under det den tillgodoser det expansionskraf, som i särskildt hög grad måste utmärka hvarje autokratis politik och alltid varit utmärkande för Ryssland, där oförenligheten af det autokratiska systemets fortbestånd med inre kulturell utveckling i alla tider drifvit regeringen till utvidgande af maktsferen utåt. Den skenbart så väldiga materiella makt Ryssland besitter har, tack vare främst intressekonflikterna mellan de europeiska stormakterna, gjort det möjligt för Ryssland att under de sista decennierna undvika krig, utan att därför afstå från att utvidga sina gränser. Det är med andra ord till stor del genom intimidation af öfriga stormakter det blifvit möjligt för Ryssland att fullfölja sin traditionella expansionspolitik. Men för att detta äfven framdeles skall låta sig göra, fordras klarligen att den öfriga världen icke skall blifva fullt underkunnig om det verkliga tillståndet i Ryssland, icke skall komma till insikt om den skarpa motsatsen mellan regeringens politik och folkets önskningar, om oförenligheten af den härskande byråkratins och af nationens intressen, om den obönhörliga despotism, som ensam håller det väldiga tsardömet tillhopa och som därför äfven en gång kommer att orsaka dess sönderfallande.

Herr von Plehve har därför fullt tillräckliga, så att säga allmängiltiga skäl att söka inverka på den västerländska världens opinion beträffande förhållandena i Ryssland. Men härtill komma ännu personliga skäl, härledande sig ur hans omsorg om sin egen maktställning. I en autokrati som den ryska, där allting formelt

beror af monarkens personliga afgörande, men där denne i själfva verket aldrig kan direkt ingripa i mer än ett ringa fåtal ärenden, blir de högsta ämbetsmännens inflytande helt naturligt oproportionerligt stort. Och bland dessa högsta ämbetsmän vinner likaså naturligt den, som bättre än andra förstår att innästla sig i suveränens förtroende, ett afgörande inflytande äfven utom sin egentliga ressort, något som gifvetvis måste göra att han mer eller mindre eftertryckligt och öppet motarbetas af sina rivaler. Innehafvaren af det största förtroendet hos monarken måste med andra ord ständigt vara ett föremål för öfriga högsta ämbetsmäns angrepp och intriger och sålunda ständigt vara rustad till försvar. I Ryssland har sedan åtskilliga år kampen förnämligast stått mellan herrar Witte och von Plehve, hvilka hvardera ifrigt sträfvat mot den högsta maktställningen inom tsardömet: rikskanslerskapet. Nu är det ju inrikespolitiken, herr von Plehves politik, som så godt som uteslutande gifvit anledning till den opinion mot Ryssland, hvilken under de sista åren litet hvarstädes i världen gifvit sig så skarpa uttryck, med andra ord, inrikespolitiken, som gifvit herr Witte de bästa vapnen mot herr von Plehve. Ty intet argument mot denna politik borde kunna göra större intryck på tsaren än det, att den småningom isolerar Ryssland från den västerländska världen och sålunda omöjliggör upprätthållandet af jämvikt i statsbudgeten lika väl som det ostörda fullföljandet af Rysslands »historiska mission» att utvidga sig. Ren själfbevarelsedrift nödgar sålunda herr von Plehve att uppbjuda allt möjligt för att hindra konsolidering af den världsopinion, som han väl inser håller på att bilda sig.*)

Tidningarnas i den civiliserade världen så godt som enstämmiga omdömen, den anda, hvari flera af Frankrikes mest framstående män offentligt talat om den ryska inrikespolitiken, uttalandena vid massmeetings i flera af Europas hufvudstäder, presidentens i Förenta Staterna officielt meddelade afsikt att låta öfverlämna till tsaren den stora amerikanska massprotesten mot judeförföljelserna, protesterna i det italienska parlamentet mot tsarens tillernade besök i Rom, Björnstjerne Björnsons tungt vägande uppmaning till världens kulturfolk att, med Danmark i spetsen, göra gemensam front mot representanten för den ryska

*) Att Witte, sedan detta nedskrefs, fått träda tillbaka för inrikesministern förändrar icke det sagdas giltighet. Herr von Plehve är fortfarande tvungen att ständigt hålla sig på defensiven och måste därför vara bekymrad för den ogynsamma opinionen i Europa.

despotismen — allt detta och mera därtill bör ha varit tillräckligt för att göra herr von Plehve uppmärksam på den fara, som hotar och som icke kan afvärjas på annat sätt än genom en omstämning af den västerländska världens opinion.

Huruvida en sådan omstämning skall låta sig genomföra är en fråga, hvars besvarande väl främst beror af dem, som tagit till uppgift att meddela den öfriga världen sanningsenliga och fullständiga upplysningar om utvecklingen och förhållandena i Ryssland. Själf synes herr von Plehve nog tro det möjligt, annars skulle han helt visst vetat omintetgöra sin herres nu på nytt offentligt tillkännagifna afsikt att i höst besöka icke blott Wien, utan äfven Italien, där opinionsvågorna mot honom och hans regering dock ännu svalla så högt,*) att föga förhoppning kan finnas om ett lugnt och ostördt förlopp af hans tsariska majestäts visit. Och gifva en gång Italiens socialister signalen, så är det mer än troligt att exemplet kommer att följas äfven i andra länder. Det ligger i luften en möjlighet att Nikolai II, i gengäld för det han låtit ske i sitt land, blir utvisad från alla de Europas länder, där omsorgen om individens rättigheter och den kulturella utvecklingens kraf ställes högre än traditionella etikettshänsyn. Ett sådant utslag vore något nytt i världshistorien — detta att en af jordens tillsynes mäktigaste monarker blefve utvisad från den civiliserade världen, blefve moraliskt tvungen att hålla sig dold inom det barbari hans regeringsredskap med hans goda minne skapat. Det vore något nytt och på samma gång ett så stort framsteg i den samhörighetskänsla mellan folken, till hvars förespråkare den norske stormannen i andens värld gjort sig, att enhvar, hvilken världskulturens utveckling ligger om hjärtat, borde hälsa det med glädje. Ty tsaren, lika litet som hans allsmäktige minister von Plehve, kan hålla stånd mot en

*) Betecknande i detta afseende är följande, af en hemlig komité uppgjorda och af de italienska socialisternas organ *Avanti* för några dagar sedan offentliggjorda program för tsarens mottagande:

I. Spridande af broschyrer af tvänne kategorier, till en centime och till tio centimes, i hvilka folket lämnas upplysning om hvad tsarismen egentligen är;

II. En serie föredrag att hållas inom begränsad tid, särskildt i de större städerna;

III. Distribution i stor skala af »tsarfördrifvande» *(tsarifuges)* hvisselpipor (20 hvisselpipor för 5 centimes);

IV. Offentliga manifestationer utanför de ryska konsulaten;

V. Manifestationer längs den järnvägslinje, som kommer att passeras af det kejserliga tåget;

VI. Särskilda manifestationer på de punkter, där tsaren gör uppehåll;

VII. Upprop till hela den demokratiska prässen för att förmå den att understöda protesterna mot detta besök, som utgör en skymf mot Italiens och civilisationens liberala traditioner.

enhällig opinion i den civiliserade världen, därför icke håller det system de främst representera.

* * *

P. S. Ofvanstående har icke fått förbli herr von Plehves sista försök att genom den anständiga delen af världsprässen få fram någonting till försvar af sin politik. Den i sammanhang med skildringar af hans sträfvanden af denna art flera gånger tidigare nämda polisagenten i Paris, Manuiloff, har iscensatt ett nytt försök att genom tredje mans förmedling förmå ett eller flera ansedda prässorgan att uttala sig annorlunda än hittills beträffande herr von Plehve. På grund af de afslöjanden, som ägt rum rörande tit. Manuiloffs oskickliga manövrer i Paris, förflyttades han tillbaka till den underordnade post af rysk politisk (polis-) agent i Rom, därifrån han för icke länge sedan blifvit befordrad till Paris. Men innan han trädde i utöfning af sina funktioner, lyckades han utverka tillstånd för sig att komma till Petersburg för att inför sin herre och mästare få rentvå sig för det skäligen ynkliga misslyckandet af intrigerna i Paris. Detta synes Manuiloff ha sökt åstadkomma genom att på sin medhjälpare i förenämda intriger, det likaledes tidigare nämda ambassadrådet Hansen, skjuta skulden för misslyckandet. Åtminstone förklarade herr Manuiloff för tredje person (sannolikt också för herr von Plehve) att bemälde Hansen numera vore komplett »ramolli». Och då han af sin herre fick tillstånd att göra ett nytt försök, telegraferade han till en Hansens landsman, som äfven tidigare låtit använda sig såsom mellanhand i dessa intriger, och inbjöd honom på herr von Plehves vägnar att med fribiljett göra en tur till S:t Petersburg, därvid uttryckligen framhållande, att han icke skulle medföra Hansen, som likaledes för tiden befann sig i Köpenhamn och som sålunda indirekt utpekades såsom syndabock.

Den eftertelegraferade dansken var icke mannen att afböja anbudet om fri resa och en intervju med herr von Plehve. Han reste tvärtom genast och mottogs af den ryske inrikesministern icke en, utan tre gånger. En första antydan om hvad under dessa sammanträffanden förhandlats, erhöll man i finska kretsar, då söndagen den 30 augusti till en i Stockholm vistande landsförvisad anlände ett bref från den eftertelegraferade, som däri på herr von Plehves vägnar erbjöd förenämda landsförvisade och andra i samma läge befintliga finnar att med lejdebref så

inrikesministern komma till S:t Petersburg för att »samtala» med denne, hvarefter de eventuelt skulle kunna erhålla tillstånd att återvända till Finland.

Om något *quid pro quo* var det icke fråga i brefvet, hvarför man bland de landsförvisade icke var på det klara med hvad den själfbefullmäktigade danske underhandlaren tillåtit sig erbjuda eller lofva herr von Plehve i gengäld för »nådebeviset». Allt hvad man tills vidare kunde känna sig säker om, var att dansken i fråga haft tilltagsenheten — för att nu använda en alltför hofsam term — att utan något som hälst uppdrag, ja, utan att ens därom underrätta någon af de många landsförvisade, på deras vägnar inlåta sig på underhandlingar med herr von Plehve.

Länge behöfde man dock icke sväfva i ovisshet om dessa underhandlingars innebörd. Redan två dagar efter ankomsten af det nämda brefvet anlände den själfgjorde ambassadören i egen person och visste förmäla att herr von Plehve alls icke vore den ultra-reaktionär man håller honom för. Politiken mot Finland leddes helt och hållet af Bobrikoff — hade herr von Plehve förklarat — som hade stort personligt inflytande hos tsaren. Men om någon »förryskning» af Finland vore ju icke fråga, endast om landets politiska amalgamering med Ryssland, och i detta sträfvande ägde den ryska politiken kraftigt stöd af det gammalfennomanska partiet, som ju representerade folkets flertal, hvarom allt herr von Plehve uppmanat dansken att öfvertyga sig genom personliga besök hos några af de gammalfennomanska ledarna i Helsingfors *). Hvad landsförvisningarna beträffade, så hade herr von Plehve nödgats gripa till dem såsom nödvändiga »pacifikations»-medel och de hade ju i flera fall drabbat »mördare och konspiratörer» *(assassins et comploteurs)*, som icke hade rätt att beklaga sig. Men för sin del vore herr von Plehve nog villig att förskaffa de finnar, *som icke befattade sig med politik,* rätt att återvända till sitt fosterland. De behöfde blott komma till S:t Petersburg i och för samtal med honom — för hvilket ändamål de kunde erhålla lejdebref — så kunde den saken arrangeras o. s. v. Om något egentligt vilkor talades icke, eller förmälde åtminstone icke herr von Plehves danska

*) Åtminstone en af de af herr von Plehve såsom understödare af förryskningspolitiken brännmärkta, direktören för Kansallis-Paukki, Nybom, hade uppsökts af den danske underhandlaren och uppgafs af denne bland annat ha förklarat sig i allo gilla landsförvisningarna, såsom både nödvändiga och nyttiga.

språkrör. Men man far väl icke alltför mycket vilse om man antar att den kvalifikation herr von Plehve gjorde till vilkor för de landsförvisade, som kunde förunnas äran af samtal med honom, komme att göras till vilkor äfven för tillståndet att återvända till Finland, eller med andra ord att ett löfte att framgent icke syssla med politik komme att affordras dem, som möjligen kunde låta sig locka att bita på den utlagda kroken.

Herr von Plehve hade emellertid icke begärt någonting i gengäld för det han lofvat, förklarade dansken. Han hade endast varit ense om önskvärdheten af att några artiklar offentliggjordes — t. ex. i *L'Européen* och *Times* — om den verkliga karaktären af hans politik och afsikter, som långt ifrån att vara reaktionära. tvärtom afsåge att småningom i Ryssland genomföra ett omfattande reformprogram af framstegsvänlig art.

Den danske besökaren var icke sen att taga vinken *ad notam* och erbjöd sig genast icke blott att författa en första *artikel af* antydd art, utan äfven att i koncept låta den granskas och rättas af herr von Plehve, hvilken äfven benäget åtog sig korrigeringen, hvarpå resultatet af det värda samarbetet omedelbart sändes till *L'Européen* med anhållan att korrekturafdrag däraf måtte skickas till åtskilliga större dagliga tidningar i olika delar af Europa. Särskildt hade herr von Plehve varit intresserad af att få den sammanaflade prosan offentliggjord i *Times*.

Af naturen allt utom diplomatiskt anlagd och lika litet genom träning utbildad till diplomat, begick den självgjorde medlaren ett groft misstag genom att berätta om sin artikel, ett misstag beroende på den grundfalska förutsättningen att någon eller några af de landsförvisade finnarna skulle kunna förmås att inlåta sig med herr von Plehve. Resultatet af indiskretionen vardt att *L'Européens* redaktion omedelbart per telegraf upplystes om hvem, som inspirerat utgjutelsen, hvilken därför sannolikt aldrig kommer att se dagen åtminstone i detta prässorgans spalter. Och då det icke är omöjligt att äfven andra organ få del af upplysningarna om huru det förhåller sig med artikelns ursprung, kan det lätt inträffa att herr von Plehve och hans nyvunne danske vän få åtnöja sig med samma klass af publicitet, som hittills ensam stått den ryske inrikesministern till buds. Huruvida de värda herrarne äfven bli nöjda med den publicitet artikelns historia kommer att vinna, är en annan fråga, den ingen annan än de själfva kan med visshet besvara — ehuru äfven därvid vissa sannolikhetskalkyler kunna anställas. *K. Z.*

Finansministern Wittes afgång och förryskningspolitiken i Finland.

Mer än en gång sedan början af den nuvarande regimen i Finland har det sagts att finansministern Witte icke varit ense med dem bland sina kolleger, som med hvilka medel som helst velat genomdrifva förryskningen af Finland. Uppgifterna, om ock sväfvande och obestämda, ha icke saknat all trovärdighet för dem, som följt med utvecklingen, å ena sidan af den civiliserade världens opinion rörande Rysslands politik, å den andra af förhållandena i Ryssland. Att man i Finland varit blott alltför mycket benägen att taga fasta på sådana uppgifter och rykten, är naturligt. De ha utgjort halmstrån för den drunknande.

Men äfven inför ett nyktert bedömande ha uppgifterna om Wittes ståndpunkt i den finska frågan, som nämndt icke förefallit helt otroliga. Man har sagt sig att finansministern, om någon, då han ställts gentemot den västerländska världens enhälligt uttryckta åsikt, bort inse att Ryssland, huru mycket det nationalistiska elementet än kunde anse genomdrifvandet af riksenhetsidén vara värdt, i alla händelser skulle komma att erlägga ett alldeles för högt pris för den yttre enhetligheten, ifall kostnaden därför blefve mer eller mindre öppen antagonism från den öfriga mänsklighetens sida. Han borde bäst fatta att Ryssland icke har råd att stå isoleradt, om sedan enhetligheten formelt blefve aldrig så fullständigt genomförd. Att finansministern i särskilda frågor rörande Finlands förryskning uttryckt en åsikt motsatt de nationalistiska medlemmarnas af regeringen, visste man och fann däri stöd för hoppet att Finland försvarades af åtminstone en bland de inflytelserikaste männen i Ryssland.

Huru härmed rätteligen förhållit sig, är det omöjligt att åtminstone ännu afgöra. Därtill känner man alltför litet om spelet bakom kulisserna. Möjligt är att den ryske finansministern, såsom ofta påståtts, af verklig öfvertygelse om en liberal regims företräden motsatt sig det våldsamma upphäfvandet af Finlands autonoma ställning. Men lika möjligt är det å andra sidan att han i politiken mot Finland endast sökt en stödjepunkt för sin opposition mot den nationalistiska kamarillan, som småningom blifvit allsmäktig i Ryssland. För ögonblicket spela dessa omständigheter — motiven för herr Wittes uppträdande i frågor rörande Finland — dock en mycket sekundär roll. Hufvudvikten ligger därpå att han icke förmått afstyra en enda af förryskningsåtgärderna, om ock hans opposition måhända, ja, troligen, bidragit till uppskofvet med några af dem. I hvarje händelse förefaller det som om denna politiks målsmän nu, efter Wittes fall, funnit sig hafva friare händer än förut

och därför beslutit rikta de slutliga dråpslagen mot Finland, mot dess samhällsskick, dess ekonomiska ställning, dess kultur — mot hela dess egen tillvaro med ett ord.

Våra läsare känna det, som härutinnan under de sista veckorna gjorts eller föreslagits: inrättandet af några ryska professurer vid universitetet i Helsingfors, med ty åtföljande föreläsningar och examina på ryska, förslaget om instickande i ryska trupper af finska studenter och andra unga män, som på grund af innehafvande bildningsgrad skulle varit berättigade till förkortad tjänstetid såsom värnepliktiga, men uteblifvit från årets uppbåd, och nu sist befallningen till senaten att utse tvänne ledamöter i den ryska komité, som fått i uppdrag att före detta års utgång uppgöra förslag till åtgärder för införande af den ryska mynt-enheten i Finland.

Särskildt i denna sista fråga har man trott sig veta att Witte tidigare opponerat mot förslag, som framställts af en eller flera af hans kolleger och därigenom orsakat att frågan lämnats därhän. Att den nu, så godt som omedelbart efter hans afgång, tagits upp på nytt och tagits upp på ett sätt, som antyder att höga vederbörande nu äro fullt beslutna att drifva den till en lösning, sådan de önska — det är onekligen en händelse, som ser ut som en tanke. Äfven därpå ligger dock för stunden mindre vikt än på åtgärdens egen innebörd och syfte, som knappast kan vara annat än att rikta ett afgörande slag mot Finlands ekonomiska ställning, som ju länge varit en del ryssar en nagel i ögat. Redan det, att Finland sedan lång tid åtnjutit bättre kredit än kejsardömet på världens penningemarknader och därför kunnat kontrahera lån på långt förmånligare vilkor än Ryssland, har där på många håll väckt samma slags afundsamma förbittring, som Finlands utveckling på många andra områden. Finland har lefvat och nått välstånd på Rysslands bekostnad, har man mer en gång proklamerat och har därvid alltid hänvisat på de få artiklar Finland i begränsade kvantiteter ägt tullfritt exportera till Ryssland, men utan att med ett ord nämna de massor af allehanda varor, som från kejsaredömet utan någon kvantitetsbegränsning tullfritt införts till Finland och som gjort att balansen i mycket öfvervägande grad ställer sig till Rysslands förmån. Härtill har man på ryskt håll tagit hänsyn — och äfven då icke öppet — endast när det, såsom ofta nog skett, väckts fråga om att för uniformitetsprincipens skull afskaffa tullgränsen mellan Finland och kejsardömet. Då ha den ryska handelns och industriens intressen i tysthet fått göra sig gällande och ha därvid sannolikt funnit en försvarare just i Witte, hvars omsorg om befrämjandet af dessa intressen icke kan

dragas i tvifvelsmål, om ock olika åsikter kunna hysas om riktigheten af hans metoder.

Nu synas alla betänkligheter få vika för det fanatiska uniformitetssträfvandet. Finland skall ekonomiskt ödeläggas för att dess motstånd mot förryskningen ändtligen må upphöra. Att en svår finansiell kris måste bli följden af den ryska myntenhetens införande — ty därmed afses otvifvelaktigt en fullständig amalgamering inom kortaste möjliga tid på det finansiella området — spelar synbarligen ingen roll för förryskningsfanatikerna, lika litet som den omständigheten att Finlands sålunda för åtminstone en lång framtid minskade köpförmåga kommer att högst oförmånligt återverka på flerahanda viktiga handels- och industriintressen i Ryssland. Ännu mindre faller det den härskande regimens målsmän in att låta afhålla sig från utförandet af det ifrågasatta våldsdådet af hänsyn för finsk grundlag. Den ståndpunkten är sedan lång tid öfvergifven. Regeringsformens stadgande om ständernas privilegium att bestämma om landets myntväsende har synbarligen alls icke ansetts behöfva tagas i betraktande. Den nu i S:t Petersburg under ordförandeskap af ledamoten i ryska rikskonseljen Frisch tillsatta komitén har som sagts fått mottaga befallning att före detta års utgång uppgöra förslag till »reformens» genomförande. Med kännedom om huru det förut tillgått vid liknande reformkomitéers arbete, far man nog icke mycket vilse, om man antar, att tillkallandet af de finska senatorerna icke skett förrän allt redan öfverenskommits och endast fattandet af det formella beslutet återstår. Något uttalande angående rättsfrågan komma de finska senatorerna därför nog icke i tillfälle att göra — lika litet som de väl, äfven om sådant tillfälle erbjödes, nu mer än tidigare skulle ställa sig på någon annan än februarimanifestets ståndpunkt. Frågans rättsliga sida må därför lämnas till senare klargörande. Nu gäller det främst att söka utreda åtminstone det hufvudsakliga af den förestående våldsaktens praktiska betydelse och vådor.

Från ryskt regeringshåll kommer man naturligtvis att med vanligt sofisteri bemöta hvarje kritik af åtgärden med invändningen att Ryssland ju numera också har guldmyntfot, hvarför införandet af rubeln i stället för marken icke bör kunna verka på de ekonomiska förhållandena i Finland, då en förändring af *myntenheten* icke berör den finansiella ställningen i det land, där förändringen vidtages, därför icke kan influera på dess kredit i utlandet, eller äfventyra dess innebyggares ekonomiska förbindelser med andra delar af världen. Sannolikt komma rätt många bland dem, som ännu sätta tro till regeringsförklaringar, att låta dupera sig af sådan argumentering, emedan förklaringarna helt säkert komma att med tystnad förbigå förutsättningen för argumente-

ringens giltighet. Om Finlands banks sedelutgifningsrätt i andra af-seenden finge förbli orubbad, så att verkligen endast myntenheten förändrades och något distinktionstecken gjorde det möjligt att skilja de finska rubelsedlarna från de ryska, för hvilka senare den ryska riksbanken svarade, medan Finlands bank garanterade inlösen af de förra — ja då vore det väl möjligt att Finland utan svårare påföljder kunde genomgå en sådan reform, som införande af den ryska myntenheten.

Men sådan är, som hvar man vet, icke den nationalistiska ryska kamarillans mening med reformen, som tvärtom åsyftar att, genom fullständig amalgamering inom kortaste möjliga tid af det finska finansväsendet med det ryska, åvägabringa den destruktiva enhetligheten äfven på detta område. Att låta Finlands bank utfärda särskilda, på rubel lydande sedlar, skulle icke göra de ryska sedlarna mera gångbara än förut i vårt land. Med en sådan åtgärd skulle förryskningsfanatikerna icke nå sitt mål och därför måste man vara beredd på en befallning till Finlands ständers bank att lika väl som den ryska riksbanken inlösa ryskt sedelmynt med guld. Detta betyder med andra ord att Finlands bank i detta afseende skulle bli helt enkelt en filial af den ryska riksbanken, i och hvarmed Finlands mynt- och kreditväsen naturligtvis blir ställdt på samma osäkra och vacklande grund som Rysslands. Vid första tecken till fallande af rubelkursen skulle Finlands banks guldförråd omedelbart försvinna och innehafvarna af de ryska sedlarna få åtnöja sig med att för dem erhålla så mycket eller så litet utlandet för tillfället ansåge dem värda. Finlands egen finansiella ställning och dess möjligheter skulle icke längre betinga dess kredit, särdeles då den ryska regeringen redan visat att den lika litet respekterar Finlands själfständighet beträffande förvaltningen af dess statsmedel, som på andra områden. Erinras behöfves blott om »öfverföringen» för icke lång tid sedan af två millioner mark finska statsmedel till den ryska rikskattkammaren; om det nyss från krigsministeriets i Ryssland sida gjorda yrkandet att Finland i enlighet med den olagliga värnepliktsförordningen, men i strid mot den finska landtdagens afslag på propositionen härom, måtte i och för utjämning af den finansiella militärbördan utbetala till Ryssland något öfver sju miljoner (7,147,266) mark per år, räknadt äfven för åren 1901 och 1902; och slutligen om befallningen att en sammanbindningsbana mellan de finska och ryska järnvägsnäten, med en bro öfver Nevafloden, bör byggas med finska statsmedel, hvilken plan den nye ryske järnvägschefen i Finland särskildt ålagts påskynda. Afsikten är påtagligen ingen annan än att göra den finska finansförvaltningen lika enbart beroende af själfhärskaremakten som den ryska. Detta jämte Finlands underordnande under Ryssland äfven beträffande

myntet kommer sålunda att i Finland införa alldeles samma osäkerhet, som i alla tider vidlådit finansläget i Ryssland och som gjort kejsardömets finansiella anseende så prekärt. För tillfället förefaller ju läget i Ryssland härutinnan stabilt nog, tack vare inlösningen af sedlar med guld, men enhvar inser lätt att den ryska guldmyntfoten står på lösan sand, att inre oroligheter af större utsträckning, ett krig, eller allvarsammare krigshot, ja, till och med uteblifvandet af påräknade utländska lån i en handvändning kunde tvinga den ryska finansförvaltningen att inhibera inlösandet af sedlarna. När en statsbudget i likhet med den ryska år efter år företer deficit, som måste täckas med utomlands upplånade medel, behöfvas inga alltför svåra komplikationer för att åvägabringa en krach. Och framdeles komma kracherna i Ryssland att i lika mån drabba Finland och det finska folket.

Att framtidsutsikterna äro sådana, så mörka som de här framställts, kan af ingen förnekas och därför måste enhvar fråga sig: Kan något göras och hvad kan göras för att motverka följderna af detta nya våldsdåd? För den enskildes vidkommande, för den som besitter någon förmögenhet, är svaret lätt nog att afgifva, men för landets och folkets såsom helhet så mycket svårare. Ty det enda, den enskilde kan göra för att säkerställa sin egendom: omplacering däraf i valutor, som icke beröras af den finansiella osäkerheten i Ryssland, bidrar till förvärrande af det allmänna läget. Det lättast och allmännast användbara medlet att undandraga sig följderna af fluktuationer i det ryska sedelmyntets värde, utgöres naturligtvis af utbytande i största möjliga utsträckning af sedlar mot guld såsom cirkulationsmedel. Det är en utväg, som redan nu står enhvar öppen och som sannolikt kommer att, liksom den bör genast anlitas, för att i tid afvänja folket från att, såsom hittills varit fallet, af bekvämlighetsskäl föredraga sedlar. Ju färre sådana det finnes i omlopp och ju mera guld, desto mindre blir förlusten för de enskilda och för det hela af ett kursfall.

Det medel, som näst detta troligen kommer att i största utsträckning anlitas af enskilda, är öfverflyttning till och placering i utlandet af tillgångar, som beröras af de hotande förändringarna, låt äfven vara att de på sådant sätt placerade skulle i form af lägre ränta lämna mindre afkastning än förut. Dels är detta dock ett medel, som omedelbart knappast står andra till buds än ägare af något större kapital, enär ju placeringar af smärre belopp alltid falla sig svårare för enskilda individer och draga jämförelsevis större kostnader, dels och hufvudsakligen är det ett medel, hvilket af ingen, som det helas välfärd ligger om hjärtat, bör anlitas annat än efter moget öfvervägande och med full urskiljning. I värsta fall dröjer det ännu allra minst några månader innan föränd-

ringen af myntväsendet blir genomförd, hvarför enhvar har tillräcklig tid att noga betänka och öfverväga alla för hans beslut betydelsefulla omständigheter. Och ingalunda minst bland dessa bör det faktum väga, att den, som utan besinning rusar i väg för att rädda sitt, bidrar till uppkomsten af en panik, som det borde vara enhvars omsorg att söka afvärja, emedan en sådan lätt nog kunde åvägabringa så stor skada för hela den ekonomiska ställningen i Finland, att äfven de enskilde direkt eller indirekt komme att lida däraf. Finlands ekonomiska läge är icke ens under gynsamma förhållanden sådant, att större kapital utan allvarsamma störingar af affärslifvet kunna undandragas den allmänna omsättningen. Under tider som de, hvilka förestå kunde sådana störingar lätt bli ödesdigra. Sakläget och utsikterna äro nog så hotande, att enhvar är både berättigad och skyldig att se om sitt hus, men faran är icke så öfverhängande, att någon däri får söka ursäkt för att tappa sans och besinning.

Att i politiskt afseende på grund af den förestående våldsåtgärden göra en prognos för framtiden, är ingalunda lätt. Mänskligt att döma borde den ju vara ägnad att öppna ögonen på alla, som hittills inbillat sig att förryskningspolitiken icke skulle komma att beröra annat än Finlands konstitutionella autonomi och som låtit intala sig att alla hittills vidtagna åtgärder, som gått utöfver detta områdes gränser, nödvändiggjorts eller framkallats af motståndet mot upphäfvandet af Finlands autonoma särställning. Det är icke gärna möjligt att tolka hela landets försättande i ett läge, som när som helst kan leda till dess ekonomiska ruin, såsom en åtgärd riktad mot dem, som motarbeta förryskningen. Man kommer väl därför antagligen att från regeringshåll söka bortförklara myntreformens verkliga innebörd och att framställa all osminkad kritik däraf såsom afsiktligt öfverdrifvande af de möjliga följderna i syfte att upphetsa folket mot regeringen och Ryssland. Till en början komma väl sådana förklaringar att vinna tilltro hos många, kanske de flesta af dem, som visat sig kunna sätta tro till hvilka som helst förklaringar regeringen behagar lämna. Men redan nu komma nog åtskilliga af dess hittillsvarande anhängare att, alla förklaringar och undanflykter till trots, inse hvart man från ryskt håll slutligt syftar. Och så snart följderna af denna reform göra sig kännbara för den enskilda medborgaren, blir nog sådan insikt allmän. Det är endast genom att direkt och individuellt bringas att pröfva regimens frukter, det nu splittrade finska folket kan föras till enighet på nytt, kan förmås att lämna de kortsynta och lättsinniga förhoppningar det lockats att hysa och än en gång samla sig för att med gemensamma krafter söka rädda sig undan nationell död. I detta afseende kommer den brutala våldsåtgärd mot

Finlands ekonomiska oberoende, som nu beslutits, otvifvelaktigt att värka som en kraftig maning. Måtte blott tillräckligt många lystra därtill, för att enighet skall kunna återuppnås innan det blir för sent.

K. Z.

Herr von Plehve och "Review of reviews".

Rysslands inrikesminister i öppen presspolemik.

Under rubriken »Den ryska regeringen och världsopinionen» har *Nordisk Revy* i några artiklar påvisat huru stort afseende Rysslands nuvarande regering och dess mäktigaste man, inrikesministern von Plehve, fästa vid opinionen i den västra världen, trots sina egna i öfverlägsen ton formulerade förnekanden af denna opinions betydelse för dem. Gång efter annan ha vi afslöjat olika försök, som af herr von Plehve gjorts att i något reputabelt pressorgan i Europa få framförda förklaringar och rättfärdiganden för Rysslands politik gentemot Finland, af honom själf eller på hans föranstaltande och under hans kontroll tillverkade med anmärkningsvärd frihet från hänsyn för fakta och sanning. Nu synes han omsider ha börjat tröttna på dessa anonyma inlägg i diskussionen. I stället försöker han nu hvad auktoriteten af hans eget namn under en pressuppsats skall förmå verka, i det han i innevarande månads nummer af »La Nouvelle Revue» offentliggör ett signeradt svar på det öppna bref till herr von Plehve Mr Stead publicerade i augustinumret af tidskriften »Review of Reviews». Det är första gången Rysslands — eller för allt hvad vi veta något annat lands — inrikesminister inlåter sig i öppen presspolemik och för ett sådant banbrytande exempel har man allt skäl att vara herr von Plehve tacksam, om man ock tyvärr måste betvifla att hans exempel kommer att mana till efterföljd.

Mr Stead's öppna bref har återgifvits af den svenska dagpressen, hvarför vi kunna förutsätta att dess innehåll är bekant för våra läsare. Men för bättre minnes skull och för dem, som ej råkat läsa brefvet, vilja vi här citera de meningar däri, af hvilka dess anda och hufvudsakliga innebörd med tillräcklig tydlighet framgå. Mr Stead skrifver:

— — — Få personer kunna mer än jag till sin fulla betydelse uppskatta den skada, som tillfogats Ryssland genom hvad jag i korthet vill kalla Bobrikoffs politik. Under nära 100 år har Finland varit det enda plausibla argumentet för att den autokratiska principen låter förena sig med den vidsträcktaste lokala självstyrelse, och att tsardöme och frihet icke nödvändigt äro motsatta. De retoriska fraserna och utgjutelserna i den europeiska pressen,

som pekade på den hotande kosackdespotismen, ledo ett ömkligt nederlag inför skådespelet af en liten stat, som, liggande alldeles intill den ryska hufvudstaden sedan så godt som ett århundrade under tsarrikets välgörande spira njöt af en frihet större än den, som råder bland många af de nationer, som skryta med sin parlamentarism. Det var ett instruktivt exempel på det ryska systemets anpassningsförmåga och en eklatant dementi af västerlandets fördom, att friheten gick förlorad under tsarens spira på samma sätt som vissa plantor tyna bort i upasträdets skugga. Ingen har användt detta argument från Finland mera än jag. Ingen känner därför bittrare än jag i huru hög grad Bobrikoffs politik har förstört det effektivaste vapen vi hade mot västerlandets fördomar. För tio år sedan var det vanligt att Rysslands vänner med stolthet pekade på det lyckliga, välmående och lojala folk, som bodde i sitt eget land och hade sina egna institutioner skyddade för hvarje anfall genom tsarens mäktiga protektion. Nu är allt detta förändradt. Det som var Rysslands ära har i västerlandets ögon blifvit dess skam och nesa och när vi försöka att försvara Rysslands sak inför europeiska och amerikanska auditorier, är det nog för vår opponent att framkasta ordet *Finland* för att bringa Rysslands försvarare till förödmjukelsens tystnad.*) Jag ber er observera att jag icke diskuterar den frågan huruvida Rysslands vinst på Bobrikoffs politik uppväger eller icke uppväger alla dessa olägenheter. Min sträfvan är endast att så mycket som möjligt klargöra för er det pris, som Ryssland har betalat, betalar och under långa år kommer att få betala för den nyligen verkställda revolutionen i Finland.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

För Rysslands sak, som ni håller så kär, för kejsarens skull, hvars heder beror på ert handlingssätt, vågar jag i all ödmjukhet men med fullt allvar anropa eder att göra halt. Jag frågar er som en modig och patriotisk statsman, om icke detta glidande mot afgrunden kan hindras, hindras på en gång. De fyra år som gått, sedan general Bobrikoff slog upp sina bopålar i Helsingfors, hafva säkerligen varit nog för att sätta er i stånd att väga hvad ni har vunnit mot hvad ni har förlorat. Afgörandet beror nu på ers excellens. Det tillkommer icke mig att förutsäga edert svar på denna vädjan. Men jag vill sluta med att uttala som min fulla öfvertygelse, att inga tänkbara fördelar, som ni kan vinna genom att stärka Rysslands position i Finland, i ena eller andra afseendet kan uppväga den omätliga skada, som den politiken har tillfogat Rysslands intressen och Rysslands ära öfver hela världen. Jag förblifver etc.

London 31 Juli 1903. *William T. Stead.*

Ofvanstående citat böra vara fullt tillräckliga för att skänka äfven läsare, som icke förut tagit kännedom därom, ett fullt tillfyllesgörande

*) Mr Stead talar härutinnan af erfarenhet. På sommaren 1899, i fredskongressens dagar, uppträdde han i Haag med ett föredrag, hvari han sökte bortförklara statskuppen i Finland och till hvilket allt hvad den holländska hufvudstaden ägde af politiskt och socialt framstående element inbjudits. När Mr Stead, som kort därförinnan besökt tsaren och förunnats en lång audiens, slutat sin vidlyftiga apologi, togs ordet af dr Kern från Rotterdam i och för ett gendrifvande af Stead's argumentering, och när *han* slutade bröt auditoriet ut i applåder och bravorop, medan tsarens försvarare fann lämpligast att tyst draga sig tillbaka.

begrepp om innehållet och syftet i det bref, som nu förmått herr von Plehve att göra våld på sin officiella statsmanna-blygsamhet ända därhän att han afkastat den tunna anonymitetsslöja, hvarmed han hittills skylt sin publicistiska verksamhet. Herr von Plehves af den nämda franska tidskriften offentliggjorda svar till Stead lyder som följer:

Ärade herre. — Den aktning med hvilken jag alltid betraktat syftemålet af edert journalistiska arbete i den brittiska pressen, har föranledt mig att genomläsa det »öppna bref» ni riktade till mig i Augustinumret af *Review of Reviews*, med all skyldig uppmärksamhet mot en utländsk författares öppet uttalade åsikt, då han är uppfylld af vänliga känslor mot Ryssland.

I edert »öppna bref» uppräknar ni de anklagelser, som riktats mot Ryssland för dess politik i Finland (Februarimanifestet af 1899, den nya militärlagen och den särskilda maktbefogenhet, som tilldelats generalguvernören för upprätthållandet af ordningen). Därpå frågar ni huruvida den nytta Rysslands regering dragit af de extraordinära åtgärder den sedan fyra år vidtagit beträffande Finland, uppväger den skada hvilken enligt eder åsikt gjorts densamma i den allmänna meningen i västra Europa och Amerika, såväl som i känslor och hållning hos den lokala befolkningen, som besvarat dem (åtgärderna) med en massemigration.

Tillåt mig, innan jag besvarar eder fråga, påpeka att vid kritiserande af Rysslands politik i Finland en distinktion borde göras mellan denna politiks fundamentala principer, det vill säga de mål den är afsedd att uppnå, och dess yttre uttryck, som bero af omständigheterna.

De förra, det vill säga syftemålen och principerna, förbli *orubbliga* *), de senare, det är det sätt, hvarpå denna politik ger sig uttryck, är af tillfällig och temporär natur och beror icke alltid enbart af den ryska statsmakten. Detta borde tagas i betraktande af Rysslands västerländska vänner vid värdesättningen af de upplysningar, som nå dem från Finland.

Hvad beträffar den ryska regeringens program i den finska frågan, är det i hufvudsak följande:

Det fundamentala problemet för hvarje regeringsmakt — de styrdas lycka och välfärd — kan lösas endast genom ömsesidigt samarbete af regering och folk. De fordringar, som ställas på deltagarna i detta gemensamma sträfvande äro å ena sidan, att folket erkänner enheten af statens princip och politik samt den förbindande karaktären af dess syften, och å den andra att regeringen erkänner nyttan för staten af offentlig verksamhet i öfverensstämmelse med individuell utveckling af de element, hvaraf staten är sammansatt.

Herr von Plehve håller sig såsom synes endast till teorin, som fullständigt svär emot all praxis i Ryssland, där »samarbete» mellan regering och folk är möjligt endast såvida folket obetingadt och i hvarje afseende arbetar enligt regeringens af dess tjänstemän tolkade vilja. Likaså beträffande statens princip, dess politik och syften. Herr von Plehve förutsätter axiomatiskt regeringens ensidiga rätt att definiera principen, politiken och syftemålen, medan i själfva verket folkets rätt att bestämma dessa är odisputabel. Men såsom språkrör för autokratin

*) Kursiv. af herr von Plehve.

tillerkänner herr von Plehve icke folket någon rätt, hvilket totalt förändrar innebörden af hans annars nog så plausibla fraser.

Sådan är den bas på hvilken regering och folk borde förena sig i uppfyllandet af sin gemensamma uppgift. Föreningen af imperiell enhet med lokal autonomi, af autokrati med självstyrelse, utgör den princip, som bör tagas i betraktande vid bedömandet af den ryska regeringens tillvägagående i storfurstendömet Finland. Manifestet af 3/15 februari 1899 utgör icke ett förnekande af möjligheten för sådant fredligt samarbete, utan ett bekräftande af vår regerings ofvannämnda ledande princip i dess fulla utveckling. Det bestämmer att stiftandet af kejserliga lagar, gemensamma både för Ryssland och Finland, icke får helt och hållet bero af medlemmarnas af den finska landtdagen samtycke, utan utgör ett prerogativ för den kejserliga riksrådet seljen, under medverkan i sådana fall af ledamöter af den finska senaten. I detta manifest finnes intet ägnadt att rubba Rysslands vänners tro på förenligheten af autokratins principer med ett vidsträckt mått af lokal självstyrelse och medborgerlig frihet. De suveräna ledarna af Rysslands lif såsom stat har i alla tider åsyftat att tillämpa den sunda, konservativa regeringsprincipen att genom gradvis skeende inrymmande åt befolkningen af delaktighet i statens medvetna offentliga lif, utveckla dess andliga och materiella resurser. Dessa afsikter tillkännagåfvos för kort tid sedan på nytt från tronen i manifestet af den 26 februari innevarande år. I vårt land äger denna process rum i öfverensstämmelse med rikets historiska grundförutsättningar och med de nationella egendomligheterna hos dess befolkning. Resultatet är att vi i Ryssland hafva en organisation af lokala institutioner, som skänka självstyrelse i ordets trängre bemärkelse, det vill säga gifva folket rätt att tillgodose sina lokala ekonomiska behof. I Finland var idén om lokal autonomi mycket tidigare utvecklad och i långt vidsträcktare omfattning. Dess nuvarande utsträckning, som vuxit och utvecklats under rysk styrelse, omfattar alla sidor af landets icke blott ekonomiska, utan äfven medborgerliga lif. Den ryska autokratin har sålunda gifvit ojäfaktiga bevis för sin skapande förmåga på det medborgerliga området. Framtidens historieskrifvare komma därjämte att nödgas erkänna dess etiska vikt också på ett mycket mera vidsträckt fält: de största sociala problem ha vunnit en fredlig lösning i Ryssland, tack vare vilkoren för dess politiska organisation.

Angående herr von Plehves utläggning om februarimanifestet kunna vi fatta oss kort. Han förtiger afsiktligt dess kärnpunkt, som gjorde dess utfärdande till en statskupp, eller bestämningen att tsaren, självhärskaren, ensam äger afgöra hvilka lagar, som skola utfärdas i rikslagstiftningsväg. Därigenom lägges i själfva verket all lagstiftningsmakt i monarkens hand, då folkets deltagande göres beroende af hans vilja. Man begär icke i Finland att stiftandet af lagar, gemensamma för både Ryssland och Finland, skall göras »helt och hållet» beroende af den finska landtdagens samtycke. Men hvad man begär och har full rätt att begära är att sättet för stiftandet af sådana lagar bestämmes i den ordning Finlands mångfaldt regentbesvurna grundlagar stadga. Genom att förtiga denna, manifestets viktigaste punkt gör sig herr von Plehve, författaren af manifestet, saker till öfverlagd vantolkning däraf.

Detsamma gäller påståendena om den lokala självstyrelsen i Ryssland. Herr von Plehve vet mer än väl att den rudimentära självstyrelse,

som under Alexander II infördes i och genom den s. k. semstvoinstitutionen, sedan dess af den ena ministern efter den andra kringskurits, tills numera föga annat än namnet återstår. Ingalunda minst har herr von Plehve själf bidragit till denna strypning genom den utvidgade maktbefogenhet, som helt nyligen på hans tillskyndan lämnats guvernörerna, för att, enligt hans eget uttryck, göra dem till »husbönder» i sina guvernement och genom den landtpolis, som han i dagarna inrättat för att biträda vid förenämnda husbondeväldes utöfvande. Hvad beträffar talet om den fredliga lösningen i Ryssland af de största sociala problem, kan herr von Plehve därmed knappast afse annat än bondeemancipationen. Han hade dock, för att rätt karaktärisera denna reform, bort anföra Alexander II:s kända ord till den reformen motarbetande adelns representanter: »Glöm icke att det är bättre att det börjar uppifrån än nedifrån!»

I och för en riktig uppfattning af 1899 års manifest, måste detsamma emellertid betraktas såsom ett af momenten i utvecklingen af Finlands relationer till Ryssland. Då blir det tydligt att detsamma, såsom ett arf af den förgångna tiden, är ett resultat af händelsernas naturliga gång, hvilken för eller senare måste leda därtill. Finlands införande i det ryska rikets historiska utveckling måste nödvändigt orsaka uppkomsten af frågor, kräfvande en allmän lösning, gemensam för kejsaredömet och för Finland. I betraktande af detta lands subordinerade ställning, kunde sådana frågor naturligtvis endast lösas i enlighet med den för rikslagstiftningen fastställda ordningen. På samma gång var det fallet att grundlagarna från tiden för det svenska väldet i Finland, som voro fullständigt oförenliga med dess nya ställning, lika litet som den af Alexander II införda, *stiftandet af lokala lagar gällande landtdagsordningen**), berörde eller kunde beröra frågan om stiftandet af allmänna rikslagar. Denna fråga uppkom under fortgången af det lagstiftningsarbete, som bestod af systematiseringen af Finlands grundlagar. Detta arbete, påbörjadt på befallning af kejsar Alexander II i och för precisering af Finlands ställning såsom en oskiljaktig del af vår stat, fortsattes under hans höge efterträdares, kejsar Alexander III:s regering och ledde till frågan om fastställande af ordning för stiftande af allmänna rikslagar. De regler, som för detta ändamål uppställdes år 1893 utgjorde innehållet af manifestet af år 1899. Vi finna sålunda att de i sex år förblefvo utan tillämpning, emedan ingen praktisk nödvändighet för deras promulgerande yppade sig. Då emellertid, *till följd af utlöpandet af den förra militärlagen**), sådan nödvändighet inträdde, utfärdades manifestet. Detta utgjorde således slutpunkten af mångårigt arbete för bestämmande af det sätt, hvarpå principen om en enhetlig stat skulle komma till uttryck i Finland, och öfverensstämde i hufvudsak med de traditioner, som under ett århundrade varit bestämmande för Finlands förbindelser med Ryssland. Det utgjorde en kombination af autokratins och den lokala själfstyrelsens principer, *utan strängare begränsning af den senares rätt.***) Dessutom bestämde denna lag, på samma gång den upprätthöll den ryska statsutvecklingens historiska princip, ordningen för uttryckande af den autokratiska makten inom storfurstendömet på ett sätt, så fullt i öfverensstämmelse med vilkoren för lifvet

---

*) Kursiv. af oss.
**) Kursiv. af herr von Plehve.

i Finland, att den icke berörde organisationen af en enda af de nationella lokala institutionerna i detta land.

I detta stycke glider herr von Plehve med fart utåt det sluttande plan han beträdt i det föregående. Här myllrar det af afsiktliga van tolkningar och medvetet sanningslösa påståenden. För gendrifvande af påståendet att den finska landtdagsordningen endast gäller stiftandet af »lokala lagar», kräfves endast hänvisning till denna landtdagsordning, som uttryckligt förklaras vara grundlag och som icke med ett ord eller en antydan gör någon distintion mellan »lokala» och andra Finland rörande lagar, utan i lika mån gäller all lagstiftning i detta land. Ordningen och sättet för rikslagstiftning hade sålunda grundlagsenligt bort ske i enlighet med landtdagsordningens föreskrift, icke genom ensidig regeringsåtgärd. Just detta utgjorde det första, grofva grundlagsbrottet, hvari statskuppen manifesterade sig. Framställningen af februarimanifestet såsom resultatet af ett fortlöpande arbete för »precisering af Finlands ställning såsom en oskiljaktig del» af den ryska staten är likaledes falsk. Sannt är att frågan upptogs under Alexander II och på hans initiativ, men de förberedelser för kodifikation af Finlands grundlagar, eller för noggrannare formulering af Finlands konstitution, som då gjordes, utfördes i en anda konträrt motsatt den i februarimanifestet. Först under Alexander III, då samma fråga ånyo väcktes, gaf sig denna anda eklatant uttryck i och genom den dåvarande generalguvernörens, grefve Heydens sekreta, men riksberyktade förslag angående förvaltningen af »Finlands län». Men detta förslag förkastades af Alexander III. Det af honom och hans herre, tsaren, flerfaldigt framförda påståendet att den nu drifna politiken endast utgör en konsekvent fortsättning af den föregående monarkens, är därför icke häller sanningsenligt. Alexander III afbröt tvärtom de redan på vissa områden började förryskningssträfvandena, sedan han blifvit upplyst om att billigande af dem innebar edsbrott. Ansvaret för detta drabbar följaktligen helt och hållet Nikolai II och hans rådgifvare. Ett ändå större mått af perfiditet innebär det i en skenbart obetydande mellansats uttryckta påståendet, att den förra, af regent och ständer antagna värnepliktslagen skulle varit begränsad till giltighetstiden. Någon begränsning af giltighetstiden till visst antal år, såsom herr von Plehve låter påskina, finnes alls icke i lagen. Den antogs af ständerna och fastställdes af monarken, Alexander II, att gälla tills den i grundlagsenlig ordning, såsom den tillkommit, blefve ändrad eller upphäfd. Till yttermera visso förklarades en del dess paragrafer vara grundlag. Påståendet om den inträdda nödvändigheten att utfärda februarimanifestet blir på grund häraf äfven grundlöst. Ytterligare ett sådant påstående utgöres af förklaringen att sagda manifest hvarken begränsade principen för den »lokala» själfstyrelsen eller berörde någon af de lokala institutionerna, emedan dess innehåll skulle stå i öfverensstämmelse med »vilkoren för lifvet i Finland». Manifestet icke blott begränsade, utan upphäfde helt och hållet själfstyrelseprincipen, genom att i alla frågor han behagade tillerkänna regenten ensam den afgöranderätt, som grundlagsenligt borde utöfvas af regent och ständer gemensamt. Därigenom undergräfdes också, icke blott berördes, alla Finlands institutioner. Huru föga detta införande

af själfhärskaremakten öfverensstämde med »vilkoren för lifvet» i Finland torde icke behöfva vidlyftigare utläggas.

Denna lag har, i dess tillämpning på de nya bestämningarna om militärtjänsten, gjort den finska befolkningens vilkor lättare. I motsats mot de upplysningar ni erhållit, har den militärbörda, som pålagts landets befolkning, icke ökats med 5,000 rekryter årligen, utan minskats från 2,000 till 500 man per år och nyligen till 280. Såsom ni häraf finner existerar i själfva verket ingen motsats mellan kejsarens af Ryssland vilja, sådan den år 1899 tillkännagafs för Finland, och hans ädelmodiga initiativ på konferensen i Haag.

Här talar herr von Plehve åter uppenbart mot bättre vetande. Det förslag till ny militärlag, som år 1899 förelades urtima landtdagen, afsåg i själfva verket en högst betydande ökning af rekrytkontingenten från Finland. Nikolai II:s i detta förslag uttryckta vilja stod således faktiskt i skarpaste motsats mot hans i »fredsmanifestet» uttalade önskan om allmän begränsning af rustningarna, såsom ju för öfrigt ofta är fallet med hans ord och hans regerings handlingar. Att den sedermera, år 1901, af honom utfärdade värnepliktsukasen icke innehöll någon definitiv bestämning om antalet rekryter, utan öfverlämnade afgörandet hārutinnan åt krigsministerns i kejsardömet godtfinnande, gör förhållandet snarare värre än bättre. Ty att fastställandet af den finska rekrytkontingenten till en så låg siffra som 280 (i år 190) endast berott på den ryska regeringens önskan att undvika alltför skarpa konflikter med befolkningen i Finland och ingalunda är afsedt att bli en norm för framtiden — det vet herr von Plehve minst lika väl som, men sannolikt bättre, än vi.

Men, frågar ni mig, har icke detta bekräftande af den ryska statspolitikens gamla principer köpts till allt för dyrt pris? Jag skall försöka svara eder. Den allmänna opinionens i västern fiendtlighet mot oss på grund af finska angelägenheter är mycket att beklaga, men man kan hoppas att denna fiendtlighet, såsom en följd af bättre insikt om finska affärer, kommer att förlora sin nuvarande bitterhet. Dessutom äro vi vana vid att västern, på samma gång den välkomnar Rysslands framsteg på samma banor Europa själft följer, icke alltid är vänligt sinnad gentemot tillväxten af Rysslands politiska och sociala självmedvetande och gentemot den självständiga historiska process, som eger rum i Ryssland i form af koncentreringen af dess krafter i och för fullföljandet af dess fredliga uppgift i mänsklighetens historia. Beträffande befolkningens i Finland nuvarande hållning gentemot oss, är jag beredd att till eder, såsom till en Rysslands vän, lämna de mest lugnande uppgifter. Befolkningens i Finland hållning gentemot Ryssland är alls icke så fiendtlig som det kunde förefalla vid läsning af artiklar i den utländska pressen, härflytande ur fiendtliga journalisters pennor. Till de bästa elementens af den finska befolkningen heder måste det sägas, att de till fullo inse hvilken grad af välstånd Finland sedan ett århundrade under ryskt hägn har uppnått; de veta att det är den ryska regeringen, som återuppväckt den finska rasen, som systematiskt förtrampats under det svenska väldets dagar. De klokare bland finnarna inse att nu som förr den karaktäristiska organisationen i Finland förblir oförändrad, att de lagar, som säkerställa Finlands provinsiella autonomi, fortfarande upprätthållas och att nu som förut de in-

stitutioner äro i verksamhet, som tillfredsställa dess ekonomiska och sociala behof i självständig riktning. De förstå likaledes orsakerna till den ökade emigrationen från Finland. Om jämte dessa orsaker äfven politisk agitation spelat en roll genom att oroa den lättrogna allmogen med spöket af militärtjänst i Rysslands aflägsna gränsmarker, så har emigrationen i alla fall varit och är ett ekonomiskt fenomen. Börjad långt före utfärdandet af manifestet af 1899, ökades den på grund af dåliga skördeår, industriella kriser och behofvet af arbetare i främmande länder. Så är också fallet i Norge, där procenten af utvandrare är till och med större än i Finland. Enligt en Stockholmskorrespondent till en tysk tidning, »Neue Preussische Kreuzzeitung», har ökningen af emigrationen från de skandinaviska staterna blifvit en verklig olycka, i det Norge ensamt under senaste sommar lämnade 2,000 emigranter per vecka. Denna ökning af emigrationen hänför Stockholmskorrespondenten till samma orsaker jag nämnt, såväl som till agenternas för det socialdemokratiska partiet agitation, hvarigenom missnöje med dess vilkor sprides bland arbetarna och befolkningens lägre klasser öfverhufvud. Dessutom få vi icke beträffande emigrationen från Finland glömma att många af utvandrarna, sedan de förtjänat pengar utomlands, återvända till sitt fädernesland.

I föregående stycke kommer herr von Plehve in på ett område, där det i en del punkter är vanskligare att påvisa huruvida hans oriktiga påståenden äro medvetet oriktiga, eller måhända bero endast på okunnighet. I andra punkter möter dock sådant påvisande lika få svårigheter här som tidigare. Att icke blott de element herr von Plehve behagar beteckna som »de bästa», utan alla element af befolkningen erkänna att Finland nått sitt nuvarande välstånd under den tid landet varit förenadt med Ryssland, är nog riktigt, men lika allmänt inses och erkännes att utvecklingen kunnat nå sådana resultat, emedan den icke berott af den ryska regeringen, utan af medborgarnas egen, af lag hägnade verksamhet och sträfvanden, hvilket icke är alldeles det herr von Plehve velat antyda. Påståendet att det är »den ryska regeringen, som återuppväckt den finska rasen» är af samma halt och illustreras bäst af det faktum, att det var en rysk generalguvernör, som utfärdade förbudet mot tryckning på finska af andra skrifter än sådana af religiöst och ekonomiskt innehåll. Något initiativ till befrämjande af den finskatalande delens af Finlands folk upplysning och utveckling, har aldrig tagits af någon rysk regering. Allt hvad därvid gjorts har varit ett resultat af medborgares initiativ och arbete. Först när förryskningssynpunkter för något mer än tio år sedan började göra sig gällande, sökte den dåvarande generalguvernören närma sig det nationalistiska finska partiets ledare, för att af dem vinna stöd. Fullt medvetet oriktig är herr von Plehves kategoriska förklaring att den »karaktäristiska lokala organisationen i Finland» är oförändrad och att dess institutioner fungera till allmän tillfredsställelse. Han vet så väl som någon att denna organisation, landets förvaltning, bragts i ett närapå kaotiskt tillstånd genom ingreppen från den ryska regeringens sida, att de olagliga ryska guvernörerna så grundligt det är möjligt vanskötta sina ämbeten, att den förra lagstadgade ordningen ersatts af ett godtyckligt polisvälde, som gjort slut på all rättssäkerhet, såväl som på säkerheten till person och egendom, och att därför ingalunda folkets

bästa, men endast dess allra sämsta element äro tillfreds med den regim herr von Plehve i så hög grad bidragit att skapa. Rörande utläggningen af den ökade utvandringens orsaker, kunna vi fatta oss kort. Före 1899 hade den sjunkit till en ren obetydlighet. Antalet bortresande utvandrare öfversteg antalet hemvändande med endast några hundratal. Under 1899 rådde fortfarande samma goda ekonomiska förhållanden, som under de föregående åren bragt utvandringssiffran nedåt, men några veckor efter utfärdandet af februarimanifestet började en formlig rusning ur landet, så att totalsiffran för 1899 officielt steg från 2,500 (rundt tal) föregående år, till inemot 13,000, eller fullt 15,000 om den icke officielt förtecknade emigrationen utan pass medräknas. Sedan dess har utvandringen kontinuerligt stigit och uppgick sistlidet år till åtskilligt mer än 26,000.

Låtom oss nu, sedan vi utredt de i hufvudsak oföränderliga syftemålen för rysk politik i Finland, fortskrida till de orsaker, som ledt till dess nuvarande, *tillfälliga och temporära uttrycksform*).* Denna är otvifvelaktigt utmärkt af stränghet, men sådant fordrar en utilitetspolitik. För öfrigt uppgår summan af dessa stränga åtgärder till tjugusex från landet förvisade finnar och några tjänstemän, som afskedats utan rätt till pension. Det var dock knappast möjligt att i statstjänst bibehålla tjänstemän, som vägrade att lyda sina öfverordnade. Lika litet var det möjligt att tolerera fortvaron af en sammansvärjning, som sträfvade att indraga den fredliga och laglydiga befolkningen i en konflikt med regeringen och det i ett ögonblick då de försiktiga medlemmarna af storfurstendömets befolkning ställde sig på den lagliga myndighetens sida och därigenom utsatte sig för förföljelser af de hemliga ledarna af agitationspartiet. Förfäktarna af nödvändigheten af en fridsam politik gentemot Ryssland utsattes för förolämpningar och till och med för misshandel och deras motståndare blygdes icke att öppna skandalösa processer mot dem i ändamål att skada deras anseende. Den stora massans af folket hållning är en helt annan såsom följande händelse visar: presidenten i Åbo Hofrätt vägrade att följa det ryskfiendtliga partiets instruktioner och blef vid sin ankomst till Helsingfors utsatt för mångfaldiga förolämpningar af en hop, som samlats vid järnvägsstationen. Vid sin återkomst till Åbo fick han däremot mottaga en adress från allmoge och godsägare i trakten, hvari följande ord förekomma: Vi inse mycket väl att ni föranledts till edert fosterländska beslut, att fortsätta eder verksamhet i åtlydnad af regeringen, af djup öfvertygelse och att ni hvarken af oss eller andra begär tacksamhet; men i den viktiga kris vårt folk för närvarande genomgår, kan det måhända vara eder till någon lisa att veta det folkets öfvervägande flertal och särskildt dess breda lager, tacksamt billiga den väg ni inslagit. Det är väl knappast kändt af någon i västern att de, som då namnunderskrifter samlades för den stora massadressen, som år 1899 skickades till S:t Petersburg, vägrade att skrifva under, räknade martyrer bland sitt antal. Det fanns sådana, som för sitt mod att vägra skrifva under, blefvo ruinerade och vanärade och häktades på grund af falska beskyllningar (t. ex. fallet K., skollärare i Seinäjoki). Dessutom sökte agitatorerna att smitta de lägre klasserna af folket med sin intolerans och sitt hat mot ryssarna, men, det måste tilläggas, med föga framgång. Hela den väster-

*) Kursiv. af herr von Plehve.

ländska pressen aftryckte historien om de ryska *korobeiniki*, gårdfarihandlarna, hvilka man ville jämföra med vilda djur, för hvilkas infångande premier utbetalas i Finland. Under 1899 utdrefvos 2,000 af dessa gårdfarihandlare från Finland och beröfvades sålunda sin vanliga inkomst.

Och sådant som det här ofvanstående skrifves af Rysslands inrikesminister, den näst tsaren själf främste mannen i det ryska världsriket för offentliggörande! Stode icke hans namn under uppsatsen, vore det knappast möjligt att tro en man i hans ställning vara författare därtill. Här är det icke statsmannen, som talar, utan ryssen, den ryss Napoleon påstod att man icke kunde skrapa med nageln, utan att se den barbariske tataren sticka fram. Det nuvarande tillståndet af laglös godtycklighet, af häktningar och fängslande, landsförvisningar och efterlysningar af oförvitliga medborgare såsom af dömda, farliga brottslingar af massafskedanden af tjänstemän, för det de ställa lagen högre än befallningar af tillfälliga förmän, denna regim, som på alla områden drar fram i dagen folkets afskum och sträfvar att med sin ruttna korruption förgifta hela nationen — den är för herr von Plehve endast »stränga» och i sådan egenskap betingad af »utilitetspolitikens» kraf! Endast tjugusex människor ha blifvit landsförvisade, ryckta från hem, verksamhet, anförvandter och fosterland — och »några» tjänstemän — de uppgå väl till ett hundratal! — afskedade utan pension, det vill säga beröfvade utkomst för sig och sina familjer. Det är allt och i herr von Plehves tycke synbarligen mycket litet Och sannt är att i bredd med hans regemente i Ryssland, med massförvisningar till Sibirien, med inspärrningar på lifstid i Schlüsselburg, med hängningar, judemord i massor och alla andra det af herr von Plehve företrädda systemets skändligheter, bleknade händelserna i Finland mycket. Men i ett land och bland ett folk, som stolt öfver sitt lagbundna samhällsskick själft satt sin ära i lydnad för lagen, verkar redan en mindre grad af brutalt våldsregemente lika samhällsförstörande som i Ryssland den där rådande regimen. Talet i detta sammanhang om dem, »som ställt sig på den lagliga myndighetens sida» — hvarmed herr von Plehve menar det olagliga våldsregementet — och därför utsatts för förföljelser kan icke längre förvåna. Händelserna utvisa nogsamt hvilket parti i Finland det är, som utsatts för förföljelser. Af liknande art är historien om presidenten i Åbo Hofrätt, Streng. Herr von Plehve måste veta att denne man i dag som är åtnjuter lika allmänt som välförtjänt förakt och att den s. k. adress han fick mottaga var undertecknad af några få blinda regeringsanhängare. Likaså måste herr inrikesministern veta att historien om »martyrerna» för sitt mod att vägra underteckna den stora massadressen, jämte accessoirer om ruin, vanära, häktning o. s. v. är ett rent fantasifoster. Intet sådant fall förekom, icke ens det af herr von Plehve nämnda »fallet K.» Att de ryska gårdfarihandlarna, som af Bobrikoff och andra förryskningens målsmän i stor skala användes för att uppvigla den obesuttna allmogen mot andra samhällsklasser, utdrefs ur landet var fullt berättigadt, då det skedde med lagens hjälp — den lags, som sedan gammalt förbjöd slika affärsmän att drifva sin rörelse i Finland.

Med beröringen af förföljelserna mot ryska gårdfarihandlande, komma vi till en ny räcka anklagelser, som böra framställas mot ledarna af det

finska oppositionspartiet. Dessa anklagelsers innebörd är att agitatorerna i Finland uppbjudit alla krafter för att ingifva den lokala befolkningen och folken i västra Europa uppfattningen att ett oöfverstigligt svalg finnes mellan Ryssland å ena sidan och västra Europa, inklusive Finland, å den andra, för att sålunda upphetsa västern mot Ryssland. I eder artikel talar ni om den förra, lyckliga och hjärtliga föreningen mellan Ryssland och Finland, som försonade västern med oss. I själfva verket pågick alltid en oupphörlig agitation inom storfurstendömet, åsyftande skiljandet af Finland från Ryssland på alla lefnadsområden, andliga såväl som ekonomiska. De finnar, som arbetade för denna separation och som uttryckte sig mera fritt i den utländska prässen, talade om Finland såsom ett västerns bålverk mot Ryssland, betraktade storfurstendömet såsom en stridsfärdig utpost för västerländsk civilisation och protestantism mot den ortodoxa, slaviska östern. *Vår gamla, eviga östra fiende**) — så benämndes vi bokstafligen i tidningar, utgifna i Stockholm af fiendtliga finnar.

Efter alla dessa förklaringar skall jag gifva följande svar på eder uppmaning att göra slut på Rysslands nuvarande politik i Finland, hvilken ni behagar kalla general Bobrikoffs politik. Först och främst är det inkorrekt att förbinda den ryska politikens i Finland nuvarande riktning ensamt med namnet på den nuvarande generalguvernören, ty hvad beträffar det fundamentala syftet med hans sträfvanden, äro alla hans kejserliga majestäts tjänare och rådgifvare, som hafva att göra med Finlands styrelse, ense med honom om att de nu i Finland vidtagna åtgärderna äro påkallade af vår stats nödvändiga kraf. Angående frågans innersta innebörd upprepar jag att man i regeringsfrågor bör skilja mellan tillfälliga och permanenta företeelser. Det tillfälliga uttrycket för den ryska politiken, nödvändiggjordt genom öppet myteri mot regeringen i Finland, kommer utan tvifvel att åter förbytas till suveränens förra välvilja mot hans finska undersåter, så snart freden blifvit slutligt återställd och det sociala lifvets ström i detta land återtagit sin förra kosa. Då komma säkert alla repressionsåtgärder att annulleras. Men fullföljandet af det fundamentala mål, som den ryska regeringen uppställt för sig i Finland, det vill säga fastställandet i detta land af riksenhetens princip, måste fortgå och bäst vore om detta mål kunde uppnås medelst samverkan af pålitliga lokala medarbetare under ledning af den suverän, åt hvilken den gudomliga försynen anförtrott Rysslands och Finlands öden.

Vi äro berättigade att hysa hopp om sådan samverkan, enär redan nu alla grenar af den kejserliga myndigheten arbeta fritt med verksamt bistånd af Finlands innebyggare. De försiktiga medlemmarna af befolkningen, som utgöra det oerhördt öfvervägande flertalet, ha lugnat sig och visa förtroende för regeringen; vid senaste militäruppbåd infunno sig omkring 80 procent af dem, som voro i värnepliktsåldern, hvilket är endast föga mindre än den vanliga procentsatsen vid uppbåden i Finland. Slutligen förklara redan nu röster, som besitta auktoritet, i skrifter som spridas i Finland: *Det finska folket måste erkänna att dess östra grannes intressen och fordringar äro berättigade* *) — Tro mig, min herre, eder välbevågne

V. Plehve.

S:t Petersburg, 19 augusti 1903 (1 september).

*) Kursiv. af herr von Plehve.

Om de sista styckena, som ju mest bestå af skäligen svafvande fraser, är icke så mycket att säga. Vi vilja blott påpeka ett par med sanningen föga öfverensstämmande påståenden. Något »myteri mot regeringen i Finland» har som kändt icke ägt rum, men väl vägran att efterkomma olagliga befallningar af regeringen. Möjligen är det för herr von Plehve, såsom rysk byråkrat, omöjligt att fatta skillnaden mellan lag och påbud, det skulle förklara åtskilligt i hans framställning, utan att likvisst göra det riktigt. Sannolikare är dock att han afsiktligt förväxlar de båda begreppen, för att förvilla mindre kritiska läsare. Hans egenskap af jurist gör i hvarje händelse en sådan misstanke naturlig.

Uppgiften att regeringspolitikens anhängare i Finland utgöra det »oerhördt öfvervägande» (immense) flertalet är såsom hvar man i Finland vet gripen ur luften. Äfven herr von Plehve måste veta att ytterst få, om ens några — typiska lycksökare naturligtvis undantagna — af dem som anse politiskt klokast att visa undfallenhet gentemot förryskningen skulle tveka att omfatta motståndets politik, ifall de trodde att därmed mera kunde vinnas för återupprättandet af vårt samhällsskick, än genom eftergifvenhet. Och hvad tsarens edsbrott, hvad öfverträdandet dagligen och stundligen af finsk lag, hvad den samhällsförgiftande tendensen hos det nu härskande godtycklighetsregementet angår, så vet herr von Plehve fullväl att åsikterna äro enhälliga och desamma som hos motståndsmännen hos alla de regeringens anhängare, som öfverhufvud tänka på annat än egen karriär och fördel. Påståendet att 80 proc. af den värnpliktiga ungdomen skulle infunnit sig till årets uppbåd, är osannt. Enligt regeringens egna, åtminstone delvis bevisligen förfalskade siffror uppgick antalet närvarande icke till mera än 67,89 proc., trots all terrorism som från regeringens sida utöfvades för att bringa ett bättre resultat åväga.

Att taga fasta på är herr von Plehves bestämda förklaring att den sedan fyra år inslagna politiken kommer att fortsättas tills »riksenhetens princip» blifvit genomförd i Finland. Hvad härmed bör förstås ha vi lärt under de förgångna åren, ha tvingats inse att »riksenhet» för den nuvarande regeringen i Ryssland betyder en fullständig nivellering af allt, som på något sätt och i någon mån höjer sig öfver den ryska medelnivån. Vi som fört motståndets talan ha aldrig tvekat om innersta meningen af uttryck som det citerade, men andra ha vågat tro på en högre grad af statsmannaklokhet och politisk fjärrsynthet hos herr von Plehve. Det är väl att han härutinnan uttalat sig så klart, som han nu gjort, ty om något borde en sådan förklaring vara ägnad att öppna deras ögon, som hittills slutit dem för den verkliga afsikten med och slutmålet för den ryska politiken i Finland.

Konni Zilliacus.

Revolution eller evolution.

I föregående uppsatts under ofvanstående rubrik sökte undertecknad gifva en bild af de krafter inom Ryssland själft, hvilka i närvarande tid

samverka för åstadkommande af en förändring af statsskicket, och att påvisa sannolikheten af att dessa krafter inom ingen aflägsen framtid borde kunna drifva regeringen till eftergifter, som måste leda till en konstitution såsom slutresultat. Men de inre ryska krafterna äro icke de enda, som arbeta för uppnåendet af detta mål. Genom att endast taga dem i betraktande vinner man ingen fullständig uppfattning af den invecklade situationen, hvars utvecklingsmöjligheter och nödvändigheter betingas äfven af många andra faktorer. Utom de revolutionära elementen och de så att säga fredligt oppositionella, eller liberala, arbeta emot den ryska regeringen äfven flera af de främmande nationaliteter, som lyda under tsardömet och som i dess annalkande upplösning söka skäl för förhoppningen att en dag kunna återvinna sin rätt. Ingen af dessa nationaliteter är stark nog, att resa sig mot tsarväldet, ja, så länge detta kan hållas tillhopa, skulle väl knappast dessa nationaliteter tillsammantagna förmå reda sig i öppen strid mot det egentliga Ryssland, icke ens om de handlade i samförstånd och ägde en gemensam organisation.

Detta är emellertid icke fallet. De enda som i någon mån äro organiserade äro polackerna. Lillryssarna, grusinerna, armenierna och andra, som utan ett ögonblicks tvekan skulle vända sig mot det ryska enväldet, om blott någon utsikt till framgång funnes, kunna alls icke tänka på att inlåta sig i öppen kamp, lika så litet som de verkligt ryska, regeringsfiendtliga elementen. Men den öppna kampen utgör långt ifrån den enda stridsmetoden mot en despotisk våldsmakt sådan som den ryska. Arbetet i det fördolda, det arbete som redan bragt tsartronen att knaka i fogarna, rekryterar sina djärfvaste, mest energiska och konsekventa medhjälpare bland dem, som icke blott äro missnöjda med det inre politiska och sociala tillståndet i Ryssland, utan äfven önska erhålla statlig autonomi, om icke fullt nationellt oberoende.

Enhvar inser utan vidare utläggning huru viktiga dessa hjälptrupper måste vara för den inre ryska oppositionen, som visst önskar en konstitution, men hvars flertal sannolikt till en början skulle låta sig nöja med reformer äfven under tsardömet, utan förändringar af det bestående i andra afseenden. Men därför inser enhvar äfven att oppositionen, såvida den vill påräkna hjälp af dessa icke-ryska element, måste inom rimliga gränser taga hänsyn till deras rättmätiga fordringar. Enväldet i Ryssland är i alla fall ännu så starkt, att det endast genom sammanslutning och samarbete af *hela* oppositionen kan bringas på fall. Allt som kan hindra uppnåendet af sådan enighet, måste därför af oppositionens olika element på det sorgfälligaste undvikas och på dess program upptagas endast principfrågor af grundläggande vikt, om hvilkas lösning alla kunna enas. Det kan förefalla vanskligt, för att icke säga omöjligt, att uppställa ett politiskt program, kring hvilket så heterogena element som de ryska *liberala* — hvilka icke begära mer än hvad till och med de mest konservativa europeiska regeringar långt före detta beviljat folken — de doktrinära *socialdemokraterna* — som äga största inflytandet bland arbetarna och kunna räkna på dem — *de revolutionära socialisterna* — som i en fullständig omstörtning se den enda utvägen ur det nu rådande tillståndet — *polackerna* — som delvis drömma om återupprättande af forna tiders Storpolen — *lillryssarna* — som för en lång tid framåt skulle vara till freds redan med rättigheten att använda sitt eget språk — *judarna* — som kunde helt och hållet lugnas

genom beviljande åt dem äfven af sådana ytterligt kringskurna medborgerliga rättigheter, som af öfriga tsarens undersåtar innehafvas — *grusinerna*, som under många år icke heller skulle kräfva mera än rätten att begagna det egna språket och att upprätthålla inskränkt lokala, nationella institutioner — och många flera, mindre betydande missnöjda element jämte dessa. Men en punkt finnes det dock, i hvilken alla missnöjda kunna enas, och det är egentligen den enda till en början nödvändiga: ersättande af envälde med en regim, enligt hvilken folkets representanter själfva bestämma om landets och nationens öden.

En konstitutionell regim *måste* lämna rätt åt enhvar att inom lagens gränser fritt arbeta för spridande af sina åsikter, för tillgodoseende af sina intressen, uppnående af sina egna mål, för så vidt de icke stå i olaglig konflikt med andras. Med af lagen garanterad yttrande- och tryckfrihet erbjudes hvar och en möjlighet att vinna andra för sina åsikter, att vinna understöd för opposition mot regeringens förfoganden och politik, att med ett ord kämpa för sina idéer och ideal. Störtandet af enväldet i Ryssland skulle öppna denna möjlighet för de olika politiska grupperna, såväl som för alla de olika nationaliteter, hvaraf den ryska statskroppen är sammansatt. En konstitutionell regim i Ryssland skulle till och med göra mera än så, ty en långt gående decentralisation inom förvaltningen måste följa däraf, en decentralisation, som gifvetvis måste resultera i mer eller mindre långt gående autonomi för flera af de under Ryssland lydande nationaliteterna tills det forna tsardömet utvecklades till en federativ stat, vare sig under en monark eller en president. Ett rike af den väldiga territoriala utsträckning Ryssland äger, med så många och så olika folkslag bland sina innebyggare, med den olikhet i klimat, i näringsförhållanden, i språk, seder och religion, som öfverallt är rådande, kan i längden icke styras såsom en enhet. Utvecklingen själf gör detta omöjligt, utan så allvarsamma intressekonflikter, att det hela faller sönder. Med våld kunna så stridiga element till en tid sammanhållas, men endast tills hvarje nationalitet kommit så långt, att den börjar kräfva sin rätt att själf taga sina intressen omhänder. Då båtar icke längre våldet, då måste de olika enheterna, såvida de öfverhufvud skola hållas tillhopa, sammankittas med andra medel. En del större intressen, utrikes- och handelspolitiska t. ex. förbli alltid gemensamma för de olika enheterna, som redan för större trygghets skull måste finna det med sin fördel mest förenligt att gentemot den öfriga världen bilda en helhet, ehuru med vidsträcktaste möjliga självstyrelse för de olika enheter, hvaraf denna är sammansatt, med andra ord att bilda det man vanligen benämner en federativstat. Huru gynsam en sådan organisation är för utveckling af det allmänna välståndet, för kulturen och civilisationen, bevisas till fullo af Förenta Staterna och af Schweiz, där de enskilda kantonerna åtnjuta nära nog full autonomi, utan att detta — ehuru befolkningen är sammansatt af tre olika nationaliteter — mera än inom den nordamerikanska unionen — där nationaliteterna äro än flera — på minsta sätt inkräktar på den allmänna samhörighetskänslan. Inom mycket få länder torde i själfva verket en mera utpräglad nationalkänsla finnas än i Schweiz och inom den nordamerikanska förbundsstaten. Hvarför skulle icke en liknande samhörighetskänsla kunna uppkomma äfven inom ett federativt organiseradt Ryssland? Det finnes alls intet skäl för tvifvel om att så blefve fallet, om

att en rysk, eller låt vara slavisk förbundsstat skulle besjälas af en minst lika stark om ock betydligt mindre chauvinistisk nationalkänsla, som Ryssland under tsarväldet.

I detta afseende skulle nog intet verkligt hinder möta uppkomsten af en slavisk federation, men tyvärr finnas andra hinder, som antagligen först efter ytterligare förtryck och olyckor komma att kunna aflägsnas, och dessa hinder resas af de »liberala» själfva, eller af många bland dem. I föregående uppsatts härom har redan antydts att en stor del af dessa liberala skulle åtnöja sig med ett mycket ringa mått af konstitutionella rättigheter, att de frukta den socialistiska rörelsen lika mycket som den tsaristiska despotismen och att många bland dem i lika hög grad af fruktan för socialismen drifvas till opposition, som af kärlek till frihet och konstitutionalism. De flesta äro ännu icke mogna för idén om en federativ stat och hoppas därför att kunna påverka den tsaristiska regeringen tillräckligt för att ernå en blygsam konstitution, hvarefter de sannolikt till stor del skulle göra front mot den radikalare oppositionen. Detta inses äfven af de klarsynta såväl bland de maktägande som bland de radikala, eller revolutionära, för att nu använda den mindre riktiga, men allmännare termen. Därför är det sannolikt att den stora förändringen kommer att börja »uppifrån» och att börja så snart herr von Plehwe på sätt eller annat löpt linan ut. Men det blir nog också endast början. Den nödvändiga vidare utvecklingen kommer nog i Ryssland som annorstädes att omhändertagas af folket själft och kommer helt visst icke att afstanna förrän vidsträcktaste själfstyrelse blifvit ernådd.

I ett rike som Ryssland är det helt enkelt otänkbart att ett enda, för alla de många och i så många afseenden ytterligt olika landsdelarne gemensamt riksparlament skulle hinna och kunna befatta sig med och bestämma om alla de otaliga ärenden, som af folkets representanter borde handläggas. Parlamentariskt konstituerade själfstyrelseorgan måste därför — om det konstitutionella statsmaskineriet alls skall kunna fungera — inrättas i olika delar af riket och dessa delars utsträckning måste själffallet i främsta rummet göras beroende af inbyggarnas nationalitet. Men därmed är fröet till en förbundsstat utsådt och en gång i jorden, skall intet kunna hindra det att spira och gro. Ju mera den centrala delen af riket, den storryska delen, söker att befästa sitt inflytande öfver öfriga delar, desto starkare måste dessa öfriga delars öfvertygelse bli, att endast en federativ statsorganisation förmår tillgodose allas rätt. Det kommer då för den centrala, den mäktigaste delen att gälla val mellan att på nytt tillgripa våldsmedel, eller att vika inför utvecklingens nödvändigheter. Är det icke då bättre att med insikt om dessa nödvändigheter redan nu öppet uttala att målet för oppositionens sträfvanden bör vara det enväldiga tsardömets ersättande med en förbundsstat, bestående af ett i mån af den kulturella utvecklingens fortgång växande antal statsenheter? I hvarje händelse är det intet tvifvel underkastadt, att de flesta grupperna af oppositionen mot tsarväldet både kunde och komme att ena sig om denna punkt såsom den första och viktigaste, medan försök att åstadkomma en lösning utan autonomi för olika nationaliteter för lång tid måste komma att splittra oppositionens krafter, eller åtminstone att leda till konflikter, som allvarsamt skulle hota tilläfventyrs redan införda eller påbörjade reformer. För dem, som hålla på en monark såsom statschef i ett konstitutionellt Ryssland, bör idén om en federation icke innebära någon-

ting afskräckande. Det brittiska världsriket, hvars olika delar ju åtnjuta så vidsträckt autonomi det gärna är möjligt, har likaledes en monarkisk chef. Det är endast för dem, som anse det storryska inflytandet böra fortfara att vara afgörande i de flesta stycken, tanken på en förbundsstat kan vara motbjudande, men de böra just därför icke heller få bestämma oppositionens program, låt till och med vara att deras »liberalism» icke skulle hålla stånd gentemot utsikten att icke få intaga en mera dominerande ställning än andra nationaliteter, utan förbytas till konservatism. Klarhet och enighet rörande oppositionens närmaste mål äro oeftergifligt nödvändiga för att dess strävanden skola kunna nå sitt mål, lika nödvändigt är det därför att ingen af oppositionens grupper låter locka sig att ingå några slags separataftal med det nuvarande systemet, hvars representanter i sitt iråkade, svåra trångmål såsom bekant redan söka att känna sig för om villkoren för någon tids vapenhvila — för att vinna rådrum att på nytt befästa reaktionens vacklande välde.

Lyckligtvis blir dock denna fara mindre för hvarje vecka, som förgår. faran att de ljumma reformvännerna, de må nu benämna sig liberala eller annat, skola af regeringen kunna förmås att inlåta sig på underhandlingar om partiella reformer. Det blir allt tydligare att den nu rådande regimen närmar sig slutet af sitt välde. De senaste veckornas händelser bevisa till fullo att hela det sydliga Ryssland befinner sig i öppet upprorisk *jäsning*, medan samtidigt händelser som hvisselprotesterna vid forstinstitutets i S:t Petersburg jubileum ådagalägga att regeringen alls ingenting vunnit med den senaste tidens förtviflade skräckregemente, med masshäktningarna och förvisningarna. Litet hvar i Ryssland börjar bli genomträngd af öfvertygelsen att regeringsskräckväldets dagar äro räknade, att dess fängelser snart måste komma att öppnas och att det därför icke har så mycket att betyda om man för en tid råkar i dess klor. Samma uppfattning — om såsom instinkt *eller* som räsonnerad öfvertygelse må lämnas därhän — synes råda äfven bland de styrande själfva, särskildt hos den för ögonblicket mäktigaste af dem, herr von Plehve, som nyligen för en framstående Wiener-journalist beklagat sig öfver hänsynslösheten hos några af sina verktyg och sökt göra troligt att han ingenting förmår gentemot dessa verktyg, då det är tsaren själf (sic!), som leder hela den inre politiken! Någonting mera naivt och på samma gång oförsynt än herr von Plehves framställning af sakförhållandena *under* denna intervju — hvarom mera under rubriken »Den ryska regeringen och världsopinionen» — vore det i sanning svårt att tänka sig. Icke till *ett* ord af den ryska inrikesministerns påståenden, som alla voro afsedda för offentliggörande, är det möjligt att sätta tro. Men sammantagna bevisa de med öfverflödig klarhet att den mäktige mannen känner sig så osäker, att han *per fas et nefas* söker skjuta ifrån sig ansvaret för den hopplösa situation han själf varit med om att tillskapa. Herr von Plehve har under *hela* sin offentliga karriär bevisat sig vara en konjunkturernas man, en byråkratisk politiker utan statsmannainsikter eller framsynthet. Nu ser han sig i en återvändsgränd, hvars murar hans makt, eller tsarens på honom öfverlåtna makt, mot förmodan befinnes för svag att nedbryta. Då gäller det att på andra söka välta ansvaret för den politik, som ledt in i återvändsgränden, ty om det lyckades skulle herr von Plehve troligast anse sig oförhindrad att göra i reformpolitik — tills återinträdt lugn för honom skulle

möjliggöra återvändande till reaktionen. Därpå bero hans ifriga bemödanden att genom utläggningar i olika europeiska pressorgan förvränga den civiliserade världens omdöme om hans politik, därpå de lika klumpiga som lögnaktiga förklaringarna (främst afsedda för tsaren) rörande judeförföljelserna, därpå den eländiga komedi, som benämts undersökningarna om massakern i Kischineff, därpå försöken att träda i underhandling med olika grupper af oppositionen *), därpå slutligen försöken att på andra öfverflytta ansvarigheten för det som händt och fortfarande dagligen händer.

Det är dock föga troligt att dessa inrikesministerns manövrer skola krönas med sådan framgång, att honom förunnas tillfälle att länka Rysslands inrikespolitik in på nya vägar, hvilka under hans ledning tvifvelsutan endast skulle bli afvägar. Om icke de arbetarekravaller, större än några förut i Ryssland timade, som i detta nu pågå öfver hela Sydryssland, befinnas tillräckliga för att öppna tsarens ögon för omöjligheten af den politik hans inrikesminister drifver, så kommer herr von Plehve otvifvelaktigt att liksom förut låta sina verktyg af olika rang och grad rasa mot allt hvad opposition heter, medan han på samma gång söker framställa sig såsom det ansvarsfria redskapet för den tsarens politik han i själfva verket dock själf inspirerar och leder. Men det båtar icke stort. Allt bevisar att den forna fruktan för regeringsmakten — och därmed respekten för tsaren personligen — håller på att vika äfven bland de djupa leden. För hvarje nytt utbrott af missnöje och »upproriskhet» växer antalet deltagande i sträjker och demonstrationer. Följa inga verkliga reformer, sådana endast en man af helt annat slag än herr von Plehve kunde införa, på den kamp, som nu pågår i de sydliga guvernementen, så kommer nog inom kort ett nytt utbrott, sannolikt ännu våldsammare och mera omfattande, och därpå ytterligare andra — tills inrikesministern faller och med honom systemet.

Omöjligt är det väl icke att man ännu kunde göra försök med en ny minister, om någon finnes, som vågar underlåta att taga ihop med verkliga reformer, men hans tid blefve nog icke lång. Envåldsmakten i Ryssland har icke längre annat val än allt längre och längre gående våldsmedel — eller eftergift. Nu nedskjutas sträjkande arbetare och svältande bönder i hundradetal, i morgon eller nästa gång blir det måhända tusenden, som få bita i gräset. Men allt detta hjälper icke längre. Till och med Nikolai II måste snart komma att inse omöjligheten af att fortsätta en politik, som icke blott håller på att bringa hela hans folk i harnesk mot regeringen, utan äfven hotar att i den civiliserade världen fostra en enstämmig opinion af fördömande, sådan Ryssland i sitt finansiella beroende af utlandet icke kan motstå. Dagen är sannolikt icke långt borta, då det första steget tages mot en ny utveckling, som måste börja med inkallande af åtminstone en rådgifvande församling af folkrepresentanter. Sedan beror det af den upp-

*) Det i ett föregående häfte omtalade försöket att förmå en finsk man att åtaga sig förmedlareskap gentemot de ryska revolutionära, har senare återupprepats af en herr von Plehves förtroendeman och agent i Paris gentemot en annan finne, en för tillfället där vistande landsflykting, som emellertid — trots agentens försäkran att hans hufvudman vore beredd att, för att vinna fred, icke blott ersätta Bobrikoff med en annan generalguvernör, utan äfven från den finska senaten aflägsna dennes och förryskningens främsta finska verktyg, vice ordföranden Linder och prokuratorn Johnsson — förklarade att inga underhandlingar af något slag kunde komma ifråga med en man så ytterligt opålitlig och hållningslös som herr von Plehve.

lysta oppositionen att föra evolutionen vidare på fredliga vägar, men därtill fordras ovillkorligt att oppositionen i de stora frågorna är enig. Och enighet uppnås endast om tillräcklig hänsyn tages till olika oppositionsgruppernas billiga och berättigade kraf. Ännu kan revolutionen förekommas, men tiden lider, såsom de sista veckornas händelser bevisa. Ledningen kan snart glida de mera sansade reformvännera ur händerna. *Konni Zilliacus.*

Finsk immigration til Island.

I disse Tider da Spörgsmaalet om en masseemigration fra Finland er saa aktuelt, vil det vistnok være af stor Interesse for dem der sympatisere med Finnernes Kaar at höre, at man har oppe i vort Frændeland Island rettet sine Tanker paa at faa en Strömning af Finlands Udvandrerbefolkning dirigeret til det gamle Sagaland, hvor der er en höjst beklagelig Mangel paa folk til at bearbejde og udnytte Öens umaadelige naturlige Hjælpekilder.

I den Islandske lovgivende Forsamling, der kaldes Althinget, og sidder for to Maaneder hvert andet Aar i Landets Hovedstad Reykjavik, er der nu i Sommer blevet indbragt et Forslag om at den Islandske Regering hjemler Anvendelse af et Belöb til at fremme finsk Indvandring til Island samt at saadanne eventuelle Indvandrere kan faa Laan af offentlige Midler til at hjælpe dem ved den förste Bosættelse.

Det kunde i Forbindelse hermed bemærkes at den islandske Befolkning c. 80,000 Mennesker i alt, ere spredte ud over hele den Store Ös Territorium, c. 1,900 danske Kvadratmil og det er saaledes indlysende at man der i Landet vil stærk föle Mangelen af Folk og at der fra de islandske Authoriteters side vil göres alt for at fremme en Indvandring. — Og med hensyn til Landets Beskaffenhed kan det siges at der raader i Island en sörgelig Mangel paa rationel og kraftig Drift, navnlig i Agerbrug og Industri, men at hverken klimatiske Forhold eller Mangel paa Frugtbarhed og Frembringelses evne kan forklare den mærkværdige materielle Stagnation i Islændernes Udvikling.

Som bekendt befolkedes Island oprindelig i det niende og tiende Aarhundrede fra Norge og det var ogsaa den gang politiske Begivenheder i Hjemlandet som gav Stödet til at man vendte sine Öjne til Island. — Trods dette kolde og frastödende Navn gives der i de gamle Beretninger om Öens natur dengang en Masse glimrende Beviser for at

Island er et godt, natursköndt og i visse Henseender overordentlig frygtbart Land. De Gamles Fortællinger om Landets skove, rige Floder, umaadelige Græsgange og uudtömmelig Havrigdomme staa endnu den Dag i Dag i fuld Værdi. Landets klima er det samme som daa Hövdingefamilierne fra Landet hinsides Kölen landede der. Havet er det samme, Jordbunden og Floderne af den samme vidstrækte, fristende Natur. Men *Skoverne* ere ved Aarhundreders Mishandling og Forsömmelse blevet for störste Delen ödelagt. Dog arbejdes der nu i de sidste Aar meget, privat og offentlig, paa at böde paa dette igen.

Heller ikke kan den islandske Races Underligenhed eller Udygtighed forklare Öens Stagnation og Fattigdom. Alene det Faktum at disse vore fjerne Frænder i det höje Nord havde bevaret rent og uforvansket vort gamle Fællessprog — det oldnordiske, og at de har havt og har endnu, med de faa Indbygger en glimrende og rig Litteratur — viser at der maa være godt Tömmer i Islænderne. Deres Bestaaen under de mest fortvivlede Handelsforhold, under det danske Monopol og under de mest uheldige indre og yttre politiske Tilstande i tidligere Tider, viser for alle dem der ser ret paa Tingene — det samme, den islandske Befolknings sejge, haardföre og selvbevarende Egenskaber.

Med Et Ord Landet er godt og Folket er godt. Men der har under de andre Broderlandes Fremskridt i europæisk rationel Mönster, fuldstændig manglet Islænderne paa *Kapital og Kooperation.* Öens isolerede Stilling og vistnok en hel del Forsömmelse fra Vedkommende Regerings side har stemplet Islands moderne Forhold med et gammelagtigt, fattigt og primitivt Præg, og dette Præg kan kun udviskes ved Kapitaler og Sammenslutning af de spredte Kræfter.

Der henligger umaadelige Engstrækninger i Island hist og her, gennemströmmede af store befrugtende Elve og stödende op til ubegrænsede Fjeldstrækninger, som vilde rumme Milliarder af Faar og Kreaturer. Jorden er uhördt billig i Island og der er Plads til Tusinder af Folk allevegne.

Kunde det ikke være det rette Tidepunkt til for finske og svenske Udvandrerelementer at undersöge Forholdene i Island med den Hensigt at faa Rede paa om det ikke lad sig göre at række Haanden til, overfor ovenanförte islandske Forslag og tage et Par Bygder i Besittelse deroppe, drive dem med Kapital og rationel Fremgangs maade og *endnu en gang* befolke det berömte Sagaland med Mænd fra den skandinaviske Stamme?

Der dæmrer en ny Tid for Island. Nogle dygtige Forretningsfolk og Finansmænd i Köbenhavn med Grosserer Alexander Warburg i

Spidsen — ere i Færd med at oprette en Bank i europæisk Mön-ster der oppe, og der ere allerede nu fremskredne offentlige Under-handlinger om at etablere en Telegrafforbindelse mellem Island og den övrige Verden med Marconis Traadlöse System.

En *Indvandring* til Island af en dygtig og arbejdsam Befolkning vilde sammen med disse Reformer give Landets Udvikling et mægtigt stöd fremad.

Islänning.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

Ny prenumeration

å

NORDISK REVY.

Med detta dubbelhäfte afslutas första serien af tidskriften och inbjudes härmed till *ny prenumeration.*

Under året oktober 1903—september 1904 kommer NORDISK REVY att utgifvas med endast ett häfte per månad, därvid dock hvarje häftes omfång ökas från 32 sidor, såsom hittills, till 40.

Förändringen af NORDISK REVY till en månadstidskrift föranleder äfven en förändring af prenumerationspriset, som blir åtta (8) kronor i de skandinaviska länderna, femton (15) mark i Finland och tolf (12) francs i öfriga europeiska länder, utom Ryssland, där priset på grund af de större distributionskostnaderna är tio (10) rubel, allt för hel årgång af tolf (12) häften.

Se vidare anmälan å första sidan i detta häfte.

Prenumeration kan verkställas i samtliga boklådor i Sverige, Norge och Danmark, genom postverket samt direkt hos utgifvaren.

Lösa häften säljas till **75 öre.**

Stockholm i september 1903.

K. B. Boström
Utgifvare.

Stockholm, K. B. Boströms Boktr., 1903.

